PETRI CALAEFATI

IVRISCONSVLTI,
Equitis Cæſarei, Comiti Palatini, & Conſiſtoriani, in Gymnaſio Piſano Iuris ciuilis profeſſoris primarii,

Enarrationes

IN

L. Diem functo. ff. de offi. Aſſeſſ.
L. Imperium & L. Iubere cauere } ff. De Iuriſd. omni Iud.
L. Iuris gentium. ff. de pact.
L. de iis de tranſact.
L. primam, & ſecundam in prin. & L. Si quis intentionem } ff. de Iud.

FLORENTIAE.
Apud filios Laurentii Torrentini, & Bernardum Fabronum ſocium. 1564.
CVM PRIVILEGIO.

PHILIPPO MELIORIO

VIRO CLARISSIMO, PISANI GYMNASII PROVISORI.

PETRVS CALEFATVS S.

TRADIDI excudendas anno ab hinc octauo enarrationes meas in rubricam &.l.i.ff.de offic.eius, propediem reliquas anni partes & reſponſorum tomum emiſſurus: Sed multa fuerunt impedimento. Nunc verò & ſi eadem ſe rè impediant, tamen cum omnia ordinaria lectionum curricula matutina quater, congruis temporibus in hoc Piſano Gymnaſio ſim interpretatus; huius verò anni, quinquies: ſimque ſenior non ſolùm profeſſoribus Piſani Gymnaſii ſed aliis vniuerſæ Italiæ, prẹter Marcũ Mantuam iuriſcõſultum clariſsimum Paduæ profitentem, amicorumq; iuriſconſultorum verbis, licteriſq; horter impellarq; ne diutius differam æditionem, inter quos Raynaldus Rodulphus Peruſinus Iuriſconſultus inſignis compater meus maxime vrget; decreui prelo ſubdẽdas tradere reliquas huius anni lucubrationes: & ordine ſuo, primò in legem Diem functo de officio aſſeſſorum: in qua de ſalariis non tantùm Magiſtratuũ, Aſſeſſorum, & Aduocatorum, verùm & Doctorum profitentium, agitur. Quamobrem nullus mihi occurrit cui magis hæc materia dicari deberet, quam tibi, cui

munus prouidendi iniunctum eſt iis omnibus quæ ad Gymnaſii vtilitatē, decus & æſtimationem pertineant; inter quæ non poſtremum videtûr vt debita premia virtuti meritiſque dentur: releuentur ſubleuenturq; emeriti: Salaria ſuis temporibus libenter perſoluantur. Quæ omnia & ſi tua ſponte Illuſtriſsimo, ac excellentiſsimo Duci noſtro pro tua ſingulari prudentia & animi ingenuitate propoſiturum te non dubitem, tamen ea commemorare non dedecet. Scimus quanti te faciat, & merito Princeps noſter, qui non ſolùm hiſce rebus te præfecit, ſed & in aliis grauibus negociis magiſtratibusq; tua opera vti ſolet: decreueratq; te quãuis ætate grauē ob ſingulares animi corporisq; dotes, eloquentiam, prudentiam, longam rerum agendarum experientiã, ſinceramque fidem, legatum in Germaniam ad Ferdinandum Cæſarem mittere: ſed ſuperueniens in te morbus preſtitit impedimentum. Id velim ſcias enarrationes meas in quatuor ordinaria lectionum curricula matutina paratas eſſe prelo dãdas, deciſionesque rotæ Senenſis, & reſponſa circiter quadringenta, quæ duos conficerent tomos ſi excuſorum commoditas exhiberetur. Vale ex Academia Piſana.
die I Februarii 1563.

PETRI CALAEFATI IVRISCONSVLTI

Equitis Cæſarei, Comitis Palatini & Conſiſtoriani, in Gymnaſio Piſano Iuriſciuilis profeſſoris Primarii. Enarrationes in.l. Diemfuncto.ff.de offic. aſſeſſ.

Ex euidentialibus.

1 *ASSESSOR qui dicatur.*
2 *Aſſeſſor dicitur conſiliarius: & iudex, impropriè tamen, quia caret iuriſdictione.*
3 *Infamis non poteſt eſſe aſſeſſor, libertus poteſt.*
4 *Aſſeſſoratus non eſt dignitas, ſed paruus honor.*
5 *In aſſeſſore non requiritur gradus doctoratus*
6 *Doctoratus quòd ſit dignitas, an probetur iure ciuili?*
7 *Doctoratus dignitas, quòd ſit dignitas, perfectiſsimatus*
8 *Aſſeſſor & aduocatus eſſe non poteſt qui legibus quinquennium operam non dederit in publico gymnaſio.*
9 *Aſſeſſor Principis eſt in dignitate ſaltem Spectabili.*
10 *Aſſeſſor eſſe poteſt maior annis xvii. ſecundum Baldum*
11 *Maior annis xvii. poteſt eſſe procurator ad negocia, ſed non ad iudicia.*
12 *Minor annis decē & octo non poteſt eſſe iudex ordinarius vel delegatus regulariter*
13 *Minor annis 20. non poteſt eſſe arbiter.*
14 *In aſſeſſore requiritur ætas xx. annorum ſecundum Purpur.*
15 *In aſſeſſore ſufficit ætas annorum xviii. ſecundum nos.*
16 *Aſſeſſor & doctor non reſtituuntur in integrum ex capite minoris ætatis.*
17 *Aſſeſſor non poteſt eſſe ciuis vel prouincialis in ſua ciuitate vel prouincia regulariter, limitatur tamen.*
18 *Ratio differrentiæ inter aſſeſſorem pretoris, & procuratoris Cæſaris remiſsiue.*
19 *Laycus poteſt eſſe aſſeſſor Epiſcopi, ſed non vicarius*
20 *Clericus an poſsit eſſe aſſeſſor layci?*
21 *Circa quæ verſetur officium aſſeſſoris?*
22 *Aſſeſſor tenetur de iniuſtè factis a ſuo magiſtratu, niſi contradicat, & proteſtetur.*
23 *Iudices ordinarii eligunt ſibi aſſeſſores.*
24 *Differrentia inter ius can. & iuſci. quantum ad electionem aſſeſſorum per delegatos, & num. 25. & 26.*
27 *Aſſeſſor à quo ſalarium habere debeat.*

In.l.Diem functo .ff.de offi.aſseſ.

REPETITVRVS l.Diem functo.ff.de offi.aſſe.quæ teſte Iaſ., vtilis eſt ac ſolemnis, & ſcabroſa in tex., ne illotis, vt aiunt, manibus, ad materiam ipſam accedamus, Diuino implorato preſidio, poſt continuationem rub. vt per Iaſ. & Dec., ad euidentiorem intellectum ipſius legis ac totius ti. præmittenda ſunt, ex dictis Azo. in ſumma. C.eo.tit. Spec.eo.ti. Parid. de put.in trac.ſindi.carta 24.& ſequen.in §. Aſſeſſor. cum ſeq.c.58.ſecundum veterem impreſsi.& cart.20.ſecundum nouam numerando a principio trac., Pau.Caſt.Iaſ., Dec., Cur.iun. & recentiorũ hic in rub.& Cagnol.in ipſa.l.Diem functo, nu.12.cum pluribus ſeqq.

Primo quis dicatur aſſeſſor? Secundo qualis debeat eſſe aſſeſſor? Tertio Circa quæ verſetur officium aſſeſſoris? Quarto quis eligat aſſeſſorem? Quinto. A quo illi ſalarium debeatur.

1 Ad primum. Aſſeſſor propriè dicitur is qui aſsiſtit ſeu aſſidet iudici vt
illum inſtruat ad rectè procedendum, decernendum & iudicandum.l.i.
2 hoc titu.l.i.C.eo.is etiam conſiliarius appellatur.l.pe.infra.eod.l. Conſi-
liarios.C.eo.Iudex quoque dicitur ſed impropriè, quia nullam habent
iuriſdictionem, doc.in.l.i.hoc tit.vbi Iaſ.nu.16.Dec.nu.2.Spec.in titu.de
aſſeſſore in §.officium: licet in quibuſdam locis iuriſdictionem habeat iu-
re municipali: & partim officio iudicis, partim aſſeſſoris fungatur: ſed in
hac ciuitate ſimplices aſſeſſores ſunt, & aſſeſſor Poteſtatis, & aſſeſſor Prio
rum, & aſſeſſor Conſulum maris: licet aſſeſſor Poteſtatis, ſeù Capitanei
iudex vulgò appelletur.

Circa ſecundum plura videnda ſunt: Primo an infamis? Secundo an libertus? Tertio an maior annis.17? Quarto an ciuis vel prouincialis, in ciuitate vel prouincia ſua? Quinto. An laycus poſsit eſſe aſſeſſor Epiſcopi? & e contra clericus aſſeſſor layci?

3 De primo, & ſecundo, quòd infamis non poſsit eſſe aſſeſſor, ſed libertus
ſic, eſt text.in.l.ii.huius tit.Et ex eo quòd libertus eſſe aſſeſſor, qui tamen
non poterat habere dignitatem.l.i.C.Ad.l.Viſcel.niſi impetraſſet ius anu
lorum aureorum: quod hodiè habet abſque alia impetraſsione, vt in au-
4 ten.Vt liber.decet.&c.patet quòd aſſeſſoratus non eſt dignitas, Quinim-
mò nec videtur honor: quia libertus non admitebatur ad honores, vt ad
decurionatum.d.l.i.C.Ad.l.Viſcell.licet gloſ.ii.circa fi.in.l.Diuus infra.
Ad Munici. dixerit quòd aſſeſſoratus ſit honor. Poteſt defendi glo. quia
dicit quòd eſt paruus honor, &.d.l.i.C.Ad.l.Viſcell.procedat in honore
magno: licet Dec.in.l.ii.huius titu.nu.3.nihil reſoluat. quicquid voluerit
Roma.in.d.l.ii.nu.1.infra eo.dicens, quòd aſſeſſoratus ſit dignitas: quem
reprehendit Dec., ibi nu.2.&.3.Adde Nig.in.d.l.2.nu.1.

5 Infertur ex his, quòd in aſſeſſore nõ requiratur gradus doctoratus: cum

doctoratus

doctoratus ſit dignitas ſecundum doc.per.c. Quanto de magiſtr. & hoc
in ſpecie dicit Curt.iun.hic in rub. nume.7.Cagnol.in.l.Diem functo in
6 vlti.lec.nu.18. Mirandum eſt quòd in toto corpore iuris ciuilis, probari
non videatur, quòd doctoratus ſit dignitas. Non enim me in contrarium
mouet.l.Medicos.C.de profeſſ.& med.lib.x.nec.l.i.C.de profeſſ.qui in
vr.conſtan.lib.xii.cum ibi etiam de grãmaticis loquantur, qui nõ promo
uentur ad gradum doctoratus: nec etiam.l.in §. Primus Diuus.ff.de ori.
iur.cum iis quæ ibi no.recentiores:preſertim cum tex.ibi dicat quòd Sa-
binus Iuriſconſultus iam grandis natu,& ferè annorum quinquaginta in
equeſtri ordine receptus fuit: & tres erant ordines in vrbe, Senatorius,
Equeſtris & Plebeius,nec §.i.in prima cõſti.C.ſeu in prohe.ibi, Tribunia
num &c.magiſteria dignitate inter agentes decoratum; nam loquitur de
ea dignitate de qua in tit.C.De prepo.agen.in re.lib.xii.& ſimi. vt aduer-
tit glo.ibi.Et Herennius in.l.ii.infra de excu. tu.nobilem appellat Vlpia.
quia fuit aſſeſſor imperatoris Alexandri.Poſſet dici quòd quis per gradũ
doctoratus conſequatur dignitatem perfectiſsimatus, de qua in.l.i.C.de
7 perfec.digni.lib.xii.quæ.l.fuit Conſtanti.& hæc dignitas eſt inferior eque
ſtri, vt patet ex ordine titulus quia præcedit tit. de equeſ.digni.Et de illa
perfectiſsimatus dignitate vi,quæ ſcripſi in addi.ad.l.i.ſupra de offic.eius
numer.

8 Requiritur tamen in aſſeſſore quòd iuri operam dederit in publico gy-
mnaſio ſaltem quinquennium: probatur quia debet eſſe peritus in iure
per.l.i.huius tit.&.l.i.C.eo.iuncta.l.ii.infra. Quod quis.iur.& §.duabus
aliis,in prohe.ff.rum. Id autem quod dixi aſſeſſoratum non eſſe dignita-
tem ſed paruum honorem,intellige de aſſeſſoribus iudicũ de quibus hic
agitur,nam aſſeſſor,& conſiliarius Principis ſaltem eſt Spectabilis per.l.i.
9 C.de Comi.conſiſto.lib.xii.& de conſiliariis Principis dixi ſupra in.l.i.tit.
proximo in euidentialibus circa gradum ſiue ordinem illuſtrium, poſt
Iaſ.& Deci.

10 De tertio, An maior xvii.annis poſsit eſſe aſſeſſor? Bald.in.c.Cum xx.de
offi.dele.tenet quòd ſic:per.l.i §.initium,cum ſua glo.infra de poſtul.vbi
Iuriſconſultus dicit quòd ea ætate,aut Paulò maiore Nerua filius publice
de iure reſpondit, & hanc opi.Bal.ſequuntur ibi, Cardi.Imol.& Barbaz.
quos refert & ſequitur Cagnol.hic in vlti.lec.nu.19.facit tex.in §. eadem
11 lege,cum ibi no.Inſti.qui ex ca.ma.no.lic.vbi procurator ad negocia po-
teſt eſſe maior annis xvii.

In contrarium facit quòd minor xxv.annis non poteſt eſſe procurator
ad iudicia.l.Minor.ff.de procur.l.Exigendi,cum ibi not.C.eo. & no.in.
12 d.§.eadem lege. Præterea,idque magis vrget, de iure ciuili,minor xviii.
non poteſt eſſe iudex ordinarius nec delegatus, niſi de conſenſu partium
fiat delegatio:vel niſi ordinarius eligatur a Principe ex certe ſciẽtia, dum
modo pubeſsit.l.quidam conſulebant, & ibi glo.ff.re.iudi. iuncta.l.cum
13 prætor §.fi.infra de Iudi.& minor annis xx.non poteſt eſſe arbiter nec co-
gitur eſſe iudex.l.Cum lege,infra de arbi.De iureant. cano. nõ poteſt dari

delegatus minor annis 20. niſi a Principe, vel niſi de cõſenſu partiũ: dummodo hoc poſteriore caſu ſit maior annis xviii. vt eſt tex. in prealle. c. Cum xx. de offi. dele. Quarè Purpu. hic, vt refert Cagnol. requirebat in aſſeſſore ætatem xx. annorum.

14 Dicebam quòd cum aſſeſſor magis participet de iudice quam de aduocato, adeoquòd largè appellatur iudex; & in effectu ipſe inſtruat, in procedendo decernendo, & iudicando, & teneatur de ſententiis, & de aliis iniuſtè factis iudicialiter per iudicem, cum ab ipſo facta cenſeatur. l. 2. quod quiſ. iur. doc. in l. i. huius ti. noſtri. Dec. in conſ. viii. Viſo puncto:, minor annis. 18. completis non poſsit eſſe aſſeſſor. Et ita teneo. Nec iſta ſunt inutilia cum Lancelotus Politus Senenſis laurea in iure ciuili fuerit ornatus vix egreſſus annum 17. Et ſic licet minor 18. annis completis non poſsit eſſe aſſeſſor, poterit tamen eſſe doctor, ſi egreſſus ſit decimum ſeptimum annum.

15 Et aduertendum quòd aſſeſſor & doctores. ll. non reſtituuntnr in integrum propter minorem ætatem Bart. & doc. in. l. i. C. Qui & aduer. quos etc.

De quarto dicendum eſt quòd ciuis vel prouincialis non poſsit eſſe aſ-
16 ſeſſor in ciuitate, vel in prouincia ſua. l. iiii. infra eo. tit. noſtro, niſi quatuor menſibus, cum permiſsione principis. l. In conſiliariis. C. eo. l. hi qui cum. l. ſequen. infra ex qui. ca. maio. vbi gloſſæ requirunt permiſsionem principis intra tempus quatuor menſium. Et Paris de put. in. d. ſuo trac. in prealle. c. Aſseſsor nu. 16. glo. i. & Iaſ. nu. 6. in. l. 3. huiuſti. & Roma. ſed videtur hoc ſimpliciter permiſſum per. d. l. In cõſiliariis: Et hanc opi. tenuit Azo. in ſumma. C. eo. & Deci. in. d. l. 3. in. 2. col. in glo. i. quam puto veriſsimam per deducta per Dec. Idque etiam voluit Cagnuol. in. l. Diem functo ſub nu. 22. licet de predictis non fecerit mentionem. & intelligerem in ſubſidium. Tamen opi. glo. cõmuniter tenetur. & ſecundum tempora noſtra, quibus ferè quelibet ciuitas habet iura principis vel ſuperiorem particularem habentem iura Principis, & ſic poteſt comodè adiri Princeps, tutior videtur opi. glo. quicquid dixerit Albe. in. l. fi. ſub nu. 2. C. De offic. preto. & Nig. in. l. 3. nu. 6. infra eo. Id autem quod principaliter hic dictũ eſt non procedit in aſſeſſoribus procuratoris Cæſaris. l. fi. infra eo. Et Deo.
17 poſt Pau. Caſ. ibi vult quòd Priores ſiue Antiani Ciuitatis dicantur procuratores reipublicæ. Et ideò poſsint eligere in aſſeſſorem, ciuem eiuſdem ciuitatis. Dicebam Priores ciuitatum ſubditarum appellari a iure duum uiros & magiſtratus municipales, vt probaui in. l. i. ſupra tit. primo in gl. in ver. quæ verò iure magiſtratus in fi., liberarum verò ciuitatum repreſentare certo modo Principem, cum ſint caput ſenatus, ſeù conſilii generalis qui eſt Princeps. In hac tamen ciuitate Piſana aſſeſſor Priorum qui habent ex conceſsione Principis iuriſdictionem in cauſis ciuilibus appellationum a quadrigentis aureis infra, eſt ciuis huius ciuitatis, nec alius eſſe poteſt. Nec mirandum, quia modicum habet ſalarium, & fungitur etiam officio aduocati ipſius ciuitatis: & cauſæ decidendæ ſunt conſilio

ſapientis

de conſenſu partium eligendi. Et poteſt dici quòd non conſequatur ſalarium de publico: quia non a fiſco ſed ab ipſa ciuitate.

18 De ratione differentiæ inter aſſeſſorem prætoris ſeù poteſtatis, & procuratoris Cæſaris, habetur in.d.l.fi.infra eo.in tex.& glo.& per doc.Puto quòd in hac ciuitate Domini Conſules repreſentent procuratorem principis in quibuſdam: in quibuſdam prouiſor: qui nunc eſt Lucas Martinus.

Aduertendum etiam eſt quòd hodie quantum ad rem attinet, quelibet ciuitas facit prouinciam, etiam quòd ſint diuerſæ ciuitates ſubditæ eidem ciuitati vel principi, que ante ſubiectionem propriis regebantur legibus. Et ideo Piſanus poterit aſsidere Piſtorii, vel Arretii & econtra. Et hoc iure vtimur.

19 De quinto, dicendū eſt quòd laycus poteſt eſſe aſſeſſor Epiſcopi: quia per hoc non habet iuriſdictionem, ſed cōſulit & inſtruit: Vicarius autem eſſe non poteſt, vt tradit Iaſ.hic in rub.nn.3.Dec.nu.4.& latius Dec.in.c.

20 2.De Iudi. Econtra autem clericus non poteſt eſſe aſſeſſor iudicis layci ſecundum Spec.in ti.de aſſeſſore in §.debeat. Verſiculo ſed nunquid clericus? quia oporteret eum intereſſe cauſis ſanguinis, quod non licet clericis.c.ſententiam.Ne cleri.vel mona.Sed ſecundum iſta à ceſſante ratione, clericus poſſet eſſe aſſeſſor layci in cauſis ciuilibus. Et pro hoc facit

21 quòd in huiuſmodi cauſis, clericus poteſt eſſe delegatus layci, licet abſtinere deberet, vt tradit Iaſ.in rub.ſupra tit.i.nu.6.&.7.& ſequuntur poſteriores.

Periculoſa videtur hæc deciſio per.c.i.Ne cleri.vel mona. vbi prohibentur clerici diſputare in placitis.i.iudiciis ſecularibus. quod non intelligo de clericis in minoribus & non beneficiatis copulatiuè, per ea quæ ſcribit Ab.in.d.c.i.in.fi.

Dicebam concordari poſſe opi., quòd dicta per Iaſ.in rub. ſupra titu.i. procedant in delegatione vnius cauſæ per quam clericus non abſtraheretur a diuinis, quod autem dicimus de aſſeſſore, intelligatur de aſſeſſore generali vnius iudicis ordinarii, vel etiam delegati ad vniuerſitatem cauſarum.

22 Circa tertium principale queſitum, circa quæ verſetur officium aſſeſſoris? dicendum eſt ex.l.i.huius ti.cum glo.in conſulendo magiſtratui circa exercitium iuriſdictionis tam voluntariæ quā contentioſæ; & tam circa proceſſum, & examinationem, quā deciſionem cauſarum. In his enim ferè cauſis conſtat, in cognitionibus, poſtulationibus, libellis, edictis, decretis epiſtolis: vt inquit Iuriſconſultus in.l.i.tit.noſtro. In cognitionibus tam criminalium, quam ciuilium cauſarum, licet cauſæ criminales non poſsint delegari, vt per Dec.in.d.l.i.nu.3.edictis.i.bannis tam generalibus quā particularibus. declarat Dec.in.d.l.i.nu.9. Cetera declarantur per gl.

23 Aduertendum quòd ſi aſſeſſoris imprudentia aliter ius dictum ſit quam oportuerit, excuſatur magiſtratus, aſſeſſor autem tenetur.l.2.Quod quiſ. iur. quod non procedit in magiſtratu qui ſit doctor.ll.vt per Alexā.ibi.

nu.12.Dec.in ſupra alle.conſ.viii.Declara etiam,vt per gl.ibi in fi.&Alex. nu.8.Debet ergo aſſeſſor eſſe cautus ſi ſenſerit magiſtratum quid iniuſtè facere,vt proteſtetur,ita quòd de proteſtatione cõſtet,alioqui preſumeretur magiſtratum feciſſe de conſilio aſſeſſoris.Bart.in.trac. repreſaliarum. q.vi.verſ.ad ſecundum:per.l.Quoniam iudices.C.de appella.l.omnes in fi.C.de decur.lib.x.Bal.in.d.l.quoniam iudices & Saly.nu.i.Pau.Caſt.in. l.Diem functo tit.noſtri,Deci.hic in rub.circa fi.Et ſic non ſufficit ad excuſationem aſſeſſoris,quòd non ſit ſcriptum de eius conſilio factum fuiſſe : ſed requiritur quòd conſtet aſſeſſorem contradixiſſe & proteſtatum fuiſſe.De hoc etiam Cepol.in caute.213. Si poteſtates:

24 Circa quartum principale:Quis eligat aſſeſſorem ? Dicendum quòd iudices ordinarii ſibi eligunt.l.i.C.eo.§.Feſtinabis,in auten.De Manda.pri. licet illi de quibus in auten.De iudi.eligantur a Principe,vt ibi patet.De legati verò non eligunt aſſeſſorem de iure ciu.vt in.d.auten.De iudici.in prin.in verſ.Illi autem. Et ibi probatur diuerſitatis ratio ; quia cauſæ non debent delegari,niſi peritis,ſed ordinarii eliguntur etiam non periti, ſed viri militares,& alii in dignitate conſtituti.l.Certi iuris.C.de Iudi.cum ibi no.Et ſic etiam Duces vel Reſpub.eligunt ſuos ciues in prætores,& magiſtratus ciuitatum ſubditarum.Alia quoq; poteſt aſsignari ratio , multarũ ſcilicet occupationum,quibus detinentur ordinarii,vt colligitur ex.d.auten. De Iudi.in prin.in verſ.noſtris enim ibi quoniam multi detenti curis &c.

25 Bar.tamen ibi voluit quòd etiam de iureci.delegatus poſsit habere aſſeſſorem per auten.Ad hæc.C.de Iudi.& in corp.vnde ſumitur ; reſpondens ad.d.auten.in corp.de iudi.quòd procedat in illis delegatis vrbis Romæ.Sequitur Cagnol.hic in.l.Diem functo,nu.25.in prima.lec.& nu. 20.in ulti.lec.

Mihi non ſatisfaciebat,nec placet opi.Bar.quia ratio illius auten.de Iud. eſt generalis:& prælle.auten.Ad hæc intelligitur cõmuniter in delegato Principis.

De iure autem cano.licet ordinarius,& ſic Epiſcopus teneatur ſcire ca-
26 nones.c.oportet.8.q.i.cum ſi.tamen militat in eo alia ratio multarum occupationum.vnde non prohibetur ſibi aſſeſſorem eligere.ſed ſi eligat , de ſua pecunia debet ſoluere ſalarium.ad hoc enim habet redditus , vt onera ſubſtineat,Ab.poſt alios in.c.Cum ab omni col.fi.de vi. & ho.cleri.De legatus verò aſſeſſorem ſibi eligere poteſt ſi eo indigeat:de quo ſtatur ſuæ conſcientiæ, & debet ſolui ſalarium a partibus.c.ſtatutum §.Aſſeſſorem de reſcrip.lib.vi.Hanc differrentiam inter ius can. & ci.quoad delegatos poſuit Curt.iun.hic in rub.nu.4.Ratio diuerſitatis aſſignari poteſt : quia de iure can.cauſæ per ſummum Pontificem delegantur ſolum exiſtentibus in dignitate eccleſiaſtica,vel canonicis ſeu perſonatum habentibus in eccleſiis cathedralibus.c.ſtatutum de reſcrip.lib.vi.qui vt plurimum non ſunt iuris periti.Sic etiam per Imperium delegantur plerunque uiris in magna dignitate conſtitutis,non peritis in iure.Sic igitur non eſſet differrentia

rentia inter ius cano.& ciuile quoad delegatum Principis: ſed quo ad delegatum ordinarii: quia ordinarius laycus delegat iuris peritis, quorum copiam habet ſub ſe, non ſic ordinarius eccleſiaſticus, in quo licet nõ procedat quòd dictum eſt, vt ſcilicet non poſsit committere cauſas, niſi conſtitutis in dignitate eccleſiaſtica, tamen alii inferiores clerici, quibus committerent, adhuc ſunt minus periti iuris.

27 Circa vltimum: Aſſeſſor a fiſco ſalarium habet de iure ci §. Feſtinabis in auten. De manda. princi. ibi, contentus iis quæ a fiſco dantur. l. fi. in. fin. infra eod.

Cur. iun. hic in rubr. in verſ. 8. dubitatio, dicit quòd habet ab ordinario, cui datur ſalarium pro ſe & aſſeſſore: Latius Cagnol. in. 2. lec. nu. 24. in. l. Diem functo. Dicebam quòd a fiſco habet, licet per manus ordinarii, vt videtur probari in. d. §. Feſtinabis: iuncta. l. Diem functo huius titu. & ſolet prouideri per ſtatuta quòd tantum detur magiſtratui pro ſalario aſſeſſoris. Quare nihil poteſt aſſeſſor accipere a partibus. d. §. Feſtinabis: licet Iudices delegati ſportulas a partibus conſequantur: ſecundum taxationem factam in §. ſi quis autem in auten. De Iudici. qui loquitur in delegatis, quibus conſtitutum eſt ſalarium a fiſco. In aliis autem delegatis attendenda eſſent ſtatuta, vel conſuetudo, aut magiſtratus ipſe delegans, taxet ſportulas.

De Iur. canon., aſſeſſor ordinarii. i. Epiſcopi, ab eo debet habere ſalarium: ſed aſſeſſor delegati, a partibus vt dixi in precedenti conſulto.

SVMMARIA

Ex.l.Diem functo.

1 *LABOR & merces diuiſionem recipiunt*
2 *Caſus contingens in perſona conductoris non nocet locatori per quem non ſtetit.*
3 *Legatus Cæſaris dicitur præſes.*
4 *L. Diem functo quare poſita ſit etiam infra in tit. loca.*
5 *Primus intellectus ſiue expoſitio glo. & Bar. ad hanc l.*
6 *Secundus intellec.*
7 *Tertius intellect.*
8 *Quartus intellec. Caccial.*
9 *Quintus intellec. Cur. iun.*
10 *Caſus poſitio ad ſecundam partem libris.*
11 *Iniquum eſt quòd quis alieno pregrauetur odio.*
12 *Diuerſum : iſte terminus pluribus modis accipitur*
13 *Primus intellec. doc. & eius reprobatio*
14 *Lucrum ex ſua culpa quis reportare non debet*
15 *Secundus intellec. verus & communis*
16 *Culpa vel dolus non preſumitur.*
17 *Tertius intellec. falſus*
18 *Quartus intellec. Fulgos. non receptus.*
19 *Princeps non remouet Magiſtratus ſine iuſta cauſa*
20 *Remoueri magiſtratus ex quibus cauſis poſſit : remiſſiuè*
21 *Quintus intellec. Alcia. reprobatus*
22 *Princeps creat magiſtratus*
23 *Sextus intellec. Cagnol. relatu indiguus*
24 *Septimus intellec. Cagnol. reprobatus*
25 *Mortuo preſide finitum eſt officium, etiam quo ad eius officiales Aſſeſſores & comites tenetur ſeruire ſubrogato, alioqui non conſequuntur ſalarium reſidui temporis. ibidem.*
27 *Preſidi vel poteſtati debetur totum ſalarium in principio officii.*
28 *Declaratio ad l. i. C. de primipi. lib. xii.*
Primipilus quis eſſet, declaratur ibi
29 *Stipulatus ſibi dari hoc anno, non poteſt petere, niſi finito anno.*
30 *Penſio debet ſolui in fine anni.*
31 *Cautio quandoque ſufficit loco implementi*
32 *Ponderatio duplex, legis noſtræ contra com. opin. circa tempus ſolutionis ſalarii.*
33 *Poteſtatibus non deberi totum ſalarium in initio verius eſſe in puncto iuris & ſeruari.*
34 *Sportulæ delegatis quo tempore ſolui debeant : & quid in ordinario delegato.*
35 *Aſſeſſoribus quo tempore debeat ſolui ſalarium*
36 *Aduocato priuati debetur ſalarium in principio cauſæ.*

Aduocato

37 *Aduocato debetur annuum ſalarium in principio anni,& nu.40*
Aduocatus tranſmittit ſalarium ad hæredes,ibidem
38 *Salarium vnius cauſæ non debet excedere centum aureos.Declara vt ibi*
39 *Pactum de quota litis cum ſimilibus pactis,reprobatur*
40 *Aduocatus priuandus eſt officio propter ſalarium in medio officii*
41 *Aduocato fiſci debetur ſalarium in medio officii*
Aduocatus fiſci transmittit ſalarium anni ad heredes ibidem.
42 *Doctores legentes transmittunt ſalarium anni ad heredes*
Doctoribus legentibus quo tempore ſolui debeat ſalarium? ibidem: & nu.44
43 *Cui magis fauendum profeſſoribus an aduocatis? & 44*
45 *Medicis quo tempore debeatur ſalarium?*
46 *Aduocatus lite pendente,& medicus infirmitate durante poſſunt recipere ſalariũ ſed non promiſsionem ſalarii.*
47 *Legato ſiuè oratori debetur totum ſalarium in initio*
48 *Caſus contingens in perſona conductoris non nocet locatori.*
49 *Scholare,qui duodenam conduxit in annum,decedente intra annum,an eius hæredes teneantur ſoluere mercedem totius anni?*
50 *Caſus fortuiti non veniunt in contractibus bonæfidei.*
51 *Actio ex locato non competit,niſi quatenus locatoris intereſt*
52 *Doctoribus non conuenit negociatio*
53 *Aſſeſſor non debet conſequi duplex ſalarium*
54 *L.fi.C.de aſſeſſ.venit ad correctionem l.pe.huius ti.de offi.aſſeſſ.*
55 *Aſſeſſor debet indiſtinctè conſequi totum ſalarium,ſi preſes fuerit remotus ob propriam culpam.ſed reprobatur*
56 *Locator expellens inquilinum vel colonum non ſoluentem,penſionem debet conſequi ab eo penſionem totius temporis,etiam eius,quo locator alteri conduxit ſecundum Pau.Ca.ſed reprobatur.*
57 *Intellec.cõmunis ad.l.ſi in.l.§.ſi domus.ff.loca.*
58 *L.non fingit ſuper impoſsibili*
59 *L.fingit quem bis mori,quod non probo*
60 *L.fingit ſuper impoſsibili in ſpecie*
61 *Intellec.ad.l.Ita vulneratus.ff.Ad.l.aquil.*
62 *Correctores erant in prouinciis contra glo.*
63 *Comites in hac.l.pro aſſeſſoribus tantum accipiuntur*
64 *Conductor operarum indiſtinctè debet ſalarium ſi non ſtetit per locatorem intellige prout nu.67*
65 *L.Diem functo infra loca.quare non ſit ſuperflua?*
66 *Famulus in annum conductus cõſequi debet ſalarium totius anni,licet intra annũ deceſſerit conductor.limitat nu.67*
68 *Conditio tacita an ſuſpendat?*
69 *L.Poſt duos §.His quoque.C.De aduo.diuer.iudici.eſt noui iuris inductiua*
70 *Preſide vel poteſtate defuncto durante officio,an eius heredes poſsint petere ſalarium reſidui temporis,plenè diſcutitur*
71 *Legis Seio in prin.infra de annu.leg.inductio & ſolutio.*

72 *L.Qui operas infra loca,declaratur*

73 *Alia ſolutio Caccial.ad præalle l. Seio*

74 *Alia ſolutio ad eandem l.Seio*

75 *Caſus in perſonam vnius contingens non debet alteri nocere.*

76 *Declaratio noua ad.l.i.C.de re mili.lib .xii.*

77 *Caſus ſpecialis in.l.fi.C.de dome.& protec.lib.xii .in quo heres conſequitur ſalarium etiam anni ſequentis.*

78 *Merces non debetur ante ſed poſt operam*

79 *Abſurdum an ſit quem grauari præſtatione duplicis ſalarii?*

80 *Actio locati non competit magiſtratibus pro ſalario*

81 *In contractibus in nominatis,altero implente etiam per caſum fortuitum eſt locus repetitioni.*

82 *Militia ſimplex non eſt dignitas*

83 *Intellec l.His ſcholaribus,& l.pe.in fi.C.de ero.mi.anno.lib.xii.*

84 *Retentio facilius conceditur quam petitio.*

85 *Specialia multa in aduocato fiſci,remiſſiuè.*

86 *Conſequentia non valet,in multis eſt priuilegiatus,ergo etiam in hoc.*

87 *Intellec.Moder.ad.l.petitionem.§.fi.C.de aduo.diuer.iudici. reprobatur*

88 *Officium aduocati fiſci non eſt perpetuum,ſed biennale.*

89 *Salarium aſſeſſoribus debetur a fiſco,declarando vt ibi remiſſiuè*

90 *Declaratio l.Matriculam.C.de Agen.in re.lib.xii.*

91 *Declaratio.l.ſi quis in ſacris.C.de proxi.ſacr.ſcri.in fi.*

92 *Salarium totius anni debetur heredibus præſidis in officio defuncti ſi vna tantum præſtatio erat facienda,ſecundum quoſdam.*

93 *Stipulatio annua eſt vna pro omnibus annis : ſed legatum annuum eſt purum pro primo anno,& conditionale pro ſequentibus.*

94 *Concordatur Bar.qui videtur contrarius*

95 *Florentiæ & ſenis heredes Poteſtatis in officio defuncti non conſequuntur ſalarium totius anni*

96 *Heredes iudicum rotæ conſequuntur ſalarium totius anni*

97 *Heredes profeſſorum,ſeu doctorum legentium conſequuntur ſalarium totius anni*

98 *Heredibus aduocatorum tam fiſci quã priuati debetur ſalarium totius anni.*

99 *Heredibus aſſeſſorum debetur ſalarium totius anni.*

100 *Quid de heredibus compromotorum? remiſſiuè.*

101 *An heredibus poteſtatis defuncti ante ceptum officium debeatur ſalarium*

102 *Quando non procedat quòd de proximo accingendus,habetur pro accincto*

103 *Declaratio.l.ſi.ff.de excu.tu.*

104 *Poteſtas poteſt ex cauſa impedimenti mittere vices agentem ad accipiendum officium,ſed non ſinè cauſa contra gloſ.& Cagnol.*

105 *Lectura huius.l.et aliarum primæ partis.ff.ve.quæ attribuitur Bar non eſt Bar. ſecundum quoſdam.*

106 *Reprahenditur Iaſ.dicens hic agi de contractu locationis*

107 *Inductio.l.ſi pecuniam.ff.de condi.ca.da.*

108 *Declaratio.l.ſi concubinam.§.vxori de leg.tertio*

109 *Conditio habetur pro impleta quando ſtat.per aliam partem: ſed non quando ſtat per caſum fortuitum.*

110 *Per ſolam electionem acquiritur dignitas, ſed non emolumentum.*

111 *Heres poteſtatis defuncti ante ceptum officium, debet conſeruari indemnis.*

112 *Electus differens ex facto eligentis exercere officium conſequi debet ſalarium.*

113 *Poteſtas remotus ab officio ex culpa ſua, non amittit ſalarium præteriti temporis, ſed non conſequitur ſalarium reſidui temporis.*

114 *Pena non debet egredi metas delicti.*

115 *Tutori ſe excuſanti a tutela partis bonorum, debet auferri totum legatum.*

116 *Legatarius non poteſt acceptare partem legati, & partem repudiare*

117 *Declaratio l. Iudex. C. de anno. & tribu. lib. x.*

118 *L. ſi quis maior. C. de tranſac. non habet locum in iuramento neceſſario.*

119 *Qui peccauit in vno factus eſt omnium reus.*

120 *Non præſumitur de præſenti in præteritum: licet præſumatur e contra*

121 *In officiis indiuiduis, officialis remotus ob culpam priuatur ſalario etiam temporis præteriti.*

122 *Iudici negligenti exigere tributa auffertur ſalarium totius temporis*

123 *Iudex remotus ob delictum reſpiciens vniformiter totum officium, priuatur ſalario totius temporis.*

124 *Iudex an & quando debeat habere ſalarium, ſi fuit abſens, vel fuit remotus vel diſceſſit?*

125 *Officialis, id eſt iudex vel doctor debet conſequi ſalarium temporis egrotationis*

126 *An & quando remoto poteſtate, debeatur ſalarium aſſeſſori*

127 *Heredibus aduocati debetur ſalarium totius anni*

128 *An aſſeſſores mortuo poteſtate debeant officium proſequi vſque in aduentum ſucceſſoris?*

129 *Caccialu. format in hac l. quinquaginta queſtiones.*

B ii

L. DIEM FVNTO

Verba Papi. ſecundum Pandectas olim Piſanas, hodiè Florentinas.

DIEM functo legato Cæſaris, ſalarium Comitibus reſidui
temporis quod a legatis præſtitutum eſt, debetur: modò
ſi non poſteà comites cum aliis eodem tempore fuerunt.
Diuerſum in eo ſeruatur qui ſucceſſorem ante tempus
accepit.

Diuiditur hæc.l.in duas partes principales.In prima loquitur de preſi-
de defuncto durante officio: In ſecunda., de preſide remoto. Secunda
ibi,diuerſum.Rurſus,prima ſubdiuiditur in duas:in prima,dictum:in ſe-
cunda modificatio dicti,ſecunda ibi modò.

Mortuo preſide ante finem officii, debetur aſſeſſoribus ſalarium reſidui
temporis: niſi eodem tempore cum aliis fuerunt aſſeſſores: ſed, preſide
remoto,non debetur aſſeſſoribus ſalarium reſidui temporis.h.d.ſecũdũ
verũm intellect.

Caſus in prima parte. Preſes prouinciæ defunctus eſt cepto officio. pe-
tebant aſſeſſores ſalarinm reſidui temporis.Quærebatur a Papi. an debe-
retur?

Dubitationem facere poterat, quòd labor et merces diuiſionem reci-
1 piunt.l.ſeio.in fi.princ.infra De annu.lega.Et ſic videbatur non deberi ſa
larium reſidui temporis,quo nec præſtiterant operas,nec vlterius præſta
re debebant. Parùm enim facere videntur.l.ſi quis domum §.primó.l.
Ex conducto .§. fina.l.ſed addes .§. Si quis cum infra loca. &.l.fin. C.
de Condi.ob ca.quas.ll.adducunt quidam: Aduerte quòd facere vide-
tur.d.l.ſi quis domum.§.i.iuncta glo., ibi,quemadmodum preſtaret ſi fru
ctuarii ſerui operas conduxiſſet. Contrarium reſpondit Papi. ſcilicet,
quòd etiam ſalarium reſidui temporis debeatur.

Ratio vera decidendi: quòd caſus contingens in perſona conductoris,
2 non debet nocere locatori.l.ſed addes.§.fi.iufra loca.vbi Vlpi.refert An
to. cum Diuo vero reſcripſiſſe; mortuo conductore, deberi mercedem
locatori,ſi eodem anno mercedem ab alio non accepit: cum per eum nõ
ſteterit. Et ſi diceretur quòd ſic iſta.l.eſſet de caſu indubitabili,reſponde
rem,dubitationem facere,quia non videbatur iuſtum quòd heredes præ
ſidis de propria pecunia ſoluerent:& fiſcus non videbatur teneri aſſeſſori
bus, cum eos non conduxiſſet,ſed preſes.Hoc non obſtante,dicitur debe
ri ſalarium: non de pecunia heredum,ſed fiſci: quoniam ex diſpoſitione
legali,præſes eligit aſſeſſores,quibus debetur ſalarium de pecunia fiſci,li-
cet per manus præſidis,vt probaui ſupra in euidentialibus in vlt.conſulto
Rurſus iniquum videtur fiſcum teneri ad ſolutionem duplicis mercedis
aſſeſſoribus viuis operas non preſtantibus.tollitur iniquitas intelligendo
quando non ſtat per eos,vt explicabo in primo not.

Non obſt.præalle.l.Seio, quia loquitur in annuis legatis: prout reſpondet Bar.in.l.i §.Diuus in ſecunda col.circa prin.infra.de var. & extraord. cog.Et aliud in legatis aliud in contractibus,vt ibi per Bar. de cuius legis intellec.dicetur plenius infra nu.71.cum ſeqq.& de eo Curt. iun. hic nu. 8.cum ſeq.verior ſolutio videtur,quòd in.d.l.Seio nõ negatur.Seium conſequuturum ſalarium totius anni quo illi duo filii deceſſerunt, ſed aliorũ annorum ſequentium : ſicut etiam dicitur,in.l.poſt duos.C.de Aduo.diuer.iudici.idque voluit Bart.in.d.§.Diuus,in.ii.col.in prin.& in.l.noſtra nihil dicitur quòd heredibus debeatur ſalarium,vel quòd ab hæredibus ſoluatur:nam debet legi præſtitutũ:non præſtitũ.ſic habet lictera Aloan. & Alcia.lib.diſpunc.Quarto.cap.xx.& iſta legitur in Pandectis olim Piſanis,nunc Florentinis,vt atteſtatur Anto.Auguſt.in lib.emendationum: & certior factus fui ſuperioribus annis ex ipſa vrbe Florentina. Aduertendum tamen quòd Anto.Auguſt.refert in pandectis dici à legatis præſtitutum:& ſic cum prepoſitione a:quo caſu oporteret dicere quòd.I.C.tranſiret de numero ſingulari ad pluralem,niſi diceremus, quòd a legatis præſtitutum eſt ex diſpoſitione iuris: quia lex diſponit quòd preſides tãtum ſaluant aſſeſſoribus. Vidi nuper pandectas Florentinas impreſſas, quæ habent prout dicebat Anto. Auguſt.ſic etiam habetur in antiquo codice impreſſo Peruſiæ anno.1476.quem ego vidi & habeo penès me:In lictera Aloandri deeſt prepoſitio a:ſic etiam in ſcriptis Alci.in quibus etiam ſcriptum eſt fuerint: cum pandectæ & antiquus codex prædictus habeat fuerunt: ſic etiam lictera Aloan.

Modificat Papi.deciſionem ſuam:modò ſi non poſteà cum aliis eodem tempore fuerunt.prout regulare eſt in aliis qui locant operas.d.l.ſed addes §.fi.in fi.infra loca.cum ſatis ſit quòd locator conſequatur ſuum intereſſe.l.Dominus horreorum §.fi.infra.loca.vbi hoc etiam procedere dicitur data culpa conductoris,de quo latius infra dicam nu.56.&.57.

3 Lego ſiuè recito & declaro tex.ibi legato Cæſaris.i.præſide.ſic ipſe Pap. in.l.pe.ſupra de offi.præſi.,glo.i.hic: ibi comitibus.i.aſſeſſoribus,vt hic in gl.ſecunda,& rectè vt faciat ad titulum,& ne ſit ſuperflua.l.Diem functo infra loca.quæ ideò ibi poſita eſt vt de omnibus comitibus ſub congruo titu.intelligatur:Et per id quod dicitur in ſecũda parte huius legis,quòd remoto præſide non debeatur ſalarium reſidui temporis comitibus: quæ ratio non militat in aliis comitibus vt demonſtrabitur:quod,ſcilicet ſalarium a legatis præſtitutum eſt.i.determinatum.non dixit legate, vt oſtenderet,quòd non particulariter illi præſidi,ſed regulariter a legatis præſti-

4 tutũ eſt.declara. vt ſupra in figuratione caſus:ibi modò ſi non poſtea &c. quia contenti debent eſſe vno ſalario.Et ſic expoſitio videtur eſſe ſatis plana,& ceſſant omnia contrarià & incõuenientia. Et primam partem huius legis, ita in effectu intelligunt Fulg.hic & Alcia.in loco ſupra alle. excepto quòd non explicant an verbum comitibus ad aſſeſſores tantũ reſtringendum ſit in hac.l.Hic eſt verus intellec.vt patet ex vera lictera, & ex.l. Diem functo,infra loca.

Alii nunc referendi ſunt intellectus ad iſtam primam partem legis,quorum tres ponit gl.3.&.4.& Barto.

Primus intellec.gl.& Bar.quòd in tex.ſit vel ſuppleatur præpoſitio a:ſic a legatis:& præſtitum exponatnr præſtandum.ſoli aſſeſſori dicit Bar.& in
5 telligit Dec.ſub num.14.hunc primum intellec. vt differat a tertio,quòd non fuerit præſtitũ ſalarium præſidi vel eius hæredibus.ſed cur dixit Bar. præſtandum aſſeſſori,& ſoli? Hunc primum intellec.ſequitur,& defendere nititur Iaſ.hic in princ.& Patauí.nu.69.vſque ad 75.& licet Cagnol.in vlti.lec.nu.37.impugnet,fatetur tamen in ſe verum eſſe quoad ſenſum & cõmuniter teneri.& hunc ſenſum probari per.l.Diem functo infra loca. vbi dicitur præſtandum.Sed ſi ſoli aſſeſſori preſtandũ erat,ſequitur quòd heredes preſidis non deberent conſequi ſalarium reſidui temporis. quia præſuponit Iaſ.quòd non fuerit ſolutum ſalarium preſidi. Et tamen communis opi.eſt quòd heredibus præſidis debeatur ſalarium reſidui temporis: vt tradant doc.infra in prima.q.Bar.Nec vlterius inſiſto, quia tex. habet præſtitutum; vt dixi.

6 Secundus intellec.de quo per glo.& Bar.quòd præſtitum ſimiliter exponatur præſtandum: & verbum legatis ſit datiui caſus. & ſic præſtandum ſit legatis proſe & comitibus a fiſco. Contra iſtum facit. quia,ſi exponamus,quòd legatis.i.legato defuncto,oporteret dicere,erat:& tamen dicit eſt:vel exponere.i.hæredibus legati.Et ſi intelligeremus de legatis in genere,deberet dicere,præſtari ſolet,ſiue preſtatur.Nec facit.l.verbum erit infra de ver.ſig.alle.per Iaſ.vbi præſens tẽpus pro futuro accipitur, & ecõtra:nam hic verbum eſt adiungeretur futuro præſtandum,vt per Cagnol. hic.& violenta eſſet expoſitio preſtitum pro præſtandum,eſt,pro erat, & deteriorem haberet ſenſum. ſed Iaſ. vult quòd verbum eſt adaptetur ad omne tempus ſibi adiectum,non tamen hoc releuat,quia adiectum eſt ſecundum prædicta,tempus futurum,præſtandum: & verbum erat eſt præteriti imperfecti.Adde ſenſum Bar.fuiſſe quod legatis præſtandum eſt ex diſpoſitione legis pro ſe & comitibus,ita quòd a lege taxatum ſit ſalarium pro comitibus.

7 Tertius intellec.de quo per glo.& Bar.quòd verbum præſtitũ ſtet propriè:& ſic quòd preſtitũ eſſet legato,ſiuè preſidi,& per eius heredes preſtandum comitibus.

Iſte intellec.non ſolùm videretur præſuponere caſum indubitabilem,ſed fatuum; quia ſi,ſecundum gl.& Bar.,totum ſalarium erat ſoluendum & ſolutum fuit a principio ipſi præſidi pro ſe,& comitibus,& ſecũdum eos, heredes præſidis retinent ſalarium reſidui temporis, ſeù lucrantur, cum ſtaret per præſidem,ſiuè per caſum contingentem in perſonam præſidis: quod videtur contra.l.Si vno.§.Item cum quidam infra loca., quomodo potuiſſet dubitari an deberetur comitibus per quos non ſtetit: niſi dicamus dubitari potuiſſe in caſu in quo cum aliis eodem tempore fuerint; Cum enim heredes præſidis haberent ſalarium reſidui temporis etiã pro comitibus,& ipſi hæredes conſequerenrur ſalatium debitum præſidi, licet

cet morte preuentus non exerceret officium,videbatur etiam comites in diſtinctè conſequuturos ſalarium reſidui temporis. Sed ratio diuerſa militat: quia comites duplex perciperent ſalarium. Sic poſſet defendi iſte. tertius intellec.ab impugnationibus Cagnol.nu.39.poſt Caccial.præſupo ſita cõmuni opi.de qua infra in prima.q.Bar.quòd magiſtratibus debeatur ſalarium in principio officii.

8 Quartus intellec.Caccial.quem refert Curt.iun.ſub num.16.licet Dec. nu.14.in fin.illum ponat tacito authore,ſcilicet quòd verbum præſtitum referatur ad tempus:ſic,reſidui temporis;quod ſcilicet tempus preſtitum eſt.i.datum ſeù ſtatutum,& ſic in effectu præſtitum.i.præſtitutum, referendo ad tempus.

Idque etiam voluit Bude. in anno.ad hanc.l. Et hunc intellec.defendit, ſequitur & veriſsimum eſſe dicit Cagnol. nu.44. & 45. in 8.intellec. Mihi non placet: quia dicens de reſiduo temporis,intelligebatur de reſiduo temporis officii ipſius legati;adquid ergo illa verba,quod tempus preſtitutum? Præterea in Pandectis,dicitur quod a legatis preſtitutum eſt;& ſic præpoſitio a confundit iſtam expoſitionem Caccial.& ſequa. niſi diceres quòd a legatis præſtitueretur tempus aſſeſſoribus,quod non placet à cõmuniter accidentibus,& quia de ſingulari ad pluralem tranſiret,cum tamen de legato defuncto agatur,& dicit præſtitutum eſt.Pata.etiam num. 77.&.80.non admittit hanc expoſitionem, leuibus tamen expoſitionibus.

Quintus intellec.Cur.iun.nu.17.quòd verbum preſtitum ſtet propriè:
9 & referatur ad ſalarium:ſed ad illud duntaxat quòd heredes receperant. & ſic reliquum debeatur a fiſco. fingit enim partem ſalarii præſidi ſolutã fuiſſe.ſed iſte intellec.ceteris deterior videtur:prout etiã dicit Pata.nu.81.

Primò laborat eodem morbo quo primi tres,quòd eſſet preſtitum legatis:& tamen de legato mortuo tantum agitur. Secundo,In hac.l.nullum verbum an debeatur ab heredibus,vel a fiſco.Tertio, ſi deberetur ſalariũ preſtitum legato,ergo illud,quod non eſſet preſtitum legato,non deberetur aſſeſſoribus. Vel ſaltem de eo nihil eſſet deciſum:& ſic imperfecta eſſet deciſio.licet aliis mediis eum impugnet Cagnol. nu.43.

Sex igitur in effectu dantur intellec.ad hanc primam partem legis licet Cagnol. & Pata.enumerent octo.nam in primo intellectu,quem ego po ſui & teneo, comprehenduntur. intellectus Fulgos. & Alcia.Cagnol.autem bis ponit eundem intellectnm,ſcilicet quinto & octauo loco, ſi rectè conſideretur.Octauus autem quem ponit Pata.num.83.exponens preſtitum.i.cõmodatum,videtur excludendus.

Ex prædictis igitur patet,ni fallor,primum intellec.quem ſupra tradidi in figuratione caſus,recipiendnm eſſe,ceteris reiectis.Nec aliter dixiſſent glo.,Bar.,& ſequaces ſi notum eis fuiſſet veram litteram eſſe a legatis preſtitutum.idem enim ſenſerunt.Et poſſunt omnes verius appellari expoſitiones:quia non variant intellec., quoad ſalarium comitum, dequo tantum agitur hic.

Tranſeo ad ſecundam partem principalem legis noſtræ:In qua fuit quæ
10 ſitum a Papi.An idem quod ſupra deciſum eſt,preſide mortuo,locum ha
beat ſi preſes fuerit ab officio remotus?

Videbatur,dicendum,quòd ſic,ex idemptitate rationis,quia ſcilicet nõ
ſtetit per comites etc.Et in hac.l.principaliter agitur de ſalario comitum,
non preſidis,& vnius culpa non debet alteri nocere:cum iniquũ ſit quòd
11 alieno quis pregrauetur odio.l.ſi quis in ſuo.§.legis.C.De inoffic.teſ.&
quod alteri per alterum iniqua conditio afferatur.l.Non debet alteri in-
fra.De reg.iur.Contrarium deciditur.Decidendi ratio:quia comitũ cul-
pa remotus præſumitur præſes vt ſcripſi ſupra in euidentialibus,nu.23.&
dicetur infra.in.4.q.Bar.quæ ratio non conuenio niſi reſpectu aſſeſſorũ,
ergo patet quòd hoc loco verbum comitibus ad aſſeſſores tantum reſtrin
gendum eſt vt dixi ſupra.Hunc puto veriſſimum intellec.qui ex ſupradi-
ctis ac etiam ex infra dicendis iuſtificatur.

Lego ſeu refero licteram. Diuerſum in eo: Circa iſtud verbum diuer-
ſum multa ſcribit Cagnol.hic in vlti.lec.nu.11.Sepè accipitur pro contra-
rio,vt in.l.lecta, verſ.ſed cum ſortis infra ſi cer. pe.tradunt moder.in.l.fi.
12 C.De æden.ſic etiam hic: vel etiam proprie poteſt hoc loco accipi prout
in.l.iii.iuncta glo.infra vt leg. no.ca.Cagnol. hic nu.11.in fi.in eo, ſcilicet,
præſide,qui &c.quia remotus ob culpam aſſeſſorum.

Videamus nunc alios intellectus ad hanc ſecundam partem.Tres ponit
glo.hic,& Bar.alios quatuor ponunt doc.

Primus eſt,vt loquatur de aſſeſſore remoto.Sed iſte non conuenit licte-
13 ræ,quæ de comitibus in plurali ſemper locuta eſt.Nec ob.quod ait Alex.
quandoque legislatorem tranſire de ſingulari ad pluralem; quia reſpon-
det Deci.id admitti poſſe vbi conſtaret: ſed in dubio, id non eſſe dicen-
dum: arg.legis.Non aliter De leg.tertio,& hac ratione hunc intellec.re-
probauit Fulg.

Præterea,vt inquit Cagno. in prima.lec.ſub nu.66.& latius in ſecuuda.
nu.46.cum ſeq.fatuum videretur de hoc dubitare. Si enim ſua culpa re-
motus eſſet aſſeſſor,quis diceret,quòd reſidui temporis ſalarium cõſequi
deberet? & ſic lucrum ex culpa reportare contra.l.ſiuè hereditaria in fi.
14 infra. De Neg.geſ. abſurdum enim eſſet, inquit, ibi.I.C. cum propter
culpam quis condemnandus ſit,quicquã ob eam rem conſequi.Aliis etiã
rationibus impugnari poſſet iſte intellec.vt per Cagnol.Nec etiam intelli
gi poteſt de aſſeſſore qui abeundi facultatem obtinuerit:quia ſic per eum
ſtaret,quare dubitationem res non haberet.l.ſed addes §.fi.infra loca.

Secundus intellec.glo.diuerſum in eo,ſcilicet legato.& ſic quòd remo-
15 to legato,aſſeſſores nihil habeant: quia legatus ſiuè preſes remotus, præ
ſumitur aſſeſſorum culpa. Et iſte intellec. verus eſt,& cõmunis,vt tradit
Iaſ.ſub nu.7.verſ.Ego ex alio: Cagnol.alios citans, nu.50.cum pluribus
ſeqq.vbi latè inſiſtit circa iſtum intellec.in reſoluendo illam obiectionem
quòd culpa vel dolus non præſumatur.l.Quoties.§.Qui dolo.infra.De
proba.& propter hanc obiectionem videtur non admittere iſtum intelle.

Sed

Sed male per.l.i.ſupra eo.&.C.eo.iuncta.l.ii.infra.Quod quis.iuris.Ideo enim remouetur præſes, quia contra iura fecerit, nec ſine iuſta cauſa remouetur vt paulò infra; id autem imputatur aſſeſſori, d.l.2.niſi proteſtatus fuiſſet penès acta,per ea quæ dixi ſupra in euidentialibus in tertio conſulto,&dicam in glo.in ver.comitibus.Et ſecundum hunc intellectum figuraui caſum.Nec obſt.quod potuerit preſes remoueri ex propria culpa & citra culpam aſſeſſorum:quia ſatis eſt quod regulariter & a cõmuniter accidentibus,& in dubio,intelligitur ob culpam aſſeſſorum.Nec obſt.l.2. in fi.infra.tit.2.vbi imperitia aſſeſſoris illi debet officere,nou magiſtratui: quia intelligitur quoad illud edictum vt per glo.ibi in fi.ſed nihilominus magiſtratus facit litem ſuam:vt ibi glo.quæ cõmuniter approbatur, vt ibi tradit Alex.nu.8.limitans dupliciter.

17 Tertius intellec.glo.diuerſum in eo ſcilicet legato ſeu preſide remoto: quia tali caſu comites integrum conſequentur ſalarium , etiam ſi cũ aliis eodem tempore fuerint.Hunc intellec.impugnabo in vlti.no.per.l.dominus horreorum §.fi.infra loca.

18 Quartus intellec.Fulgos. quod preſes abſque culpa ſucceſſorem ante tempus accepit,iubente Principe.Vult tamen quod non fiat præiudiciũ comitibus ſed eis detur locus apud ſucceſſorem.

Hunc intellec.impugnat Alex.num.30.præſertim quia non eſſet diuerſum in caſu iſto , quoad comites,de quibus hic agitur,ſi deberent habere locum apud ſucceſſorem. Poſſet inſtari diuerſum eſſe; quia primo caſu aſſeſſores conſequuntur ſalarium reſidui temporis,licet non ſeruiant ſucceſſori.Iaſ.ſub nu.7.verſ.Tertio modo,dicit quod Fulg.ait ſe hoc cõſiliũ daturum Principi remouenti, vt eo modo comitibus prouideret.Decius etiam ſub nu.23.col.fi.defendere nititur hunc intellec. Fulg.Cagnol.nu. 63.vſque ad.74.impugnat hunc intellec.

19 Dicebam quod Princeps nõ ſolet remouere magiſtratum ſine iuſta cauſa: vt probatur in §. Ad hoc id prohibemus in auten. De Colla. iuncta.l. 3.C.de offi.prefec.præto.ori.quando enim ad aliam prouinciam proficiſci preſidem iubet.permittit vt vicem gerentem conſtituat.d.§. Ad hoc id prohibemus:& de iure digeſtorum conſtituere poterat delegatum etiam in cauſis meri & mixti imperii in caſu abſentiæ.l.i.verſ.Huius rei ſupra ti. primo ſine vlla reſtrictione vt ibi ſcripſi in glo.in ver.quæ vero iure magiſtratus,in fi.quòd ſi culpa & ob delictum remoueat,præſumitur in dubio culpa aſſeſſorum. Si verò conſtaret de ſola culpa præſidis, quia proteſtatus fuiſſet aſſeſſor : vel preſes deliquiſſet extra reſpicientia officium fateter quòd non preiudicaretur aſſeſſoribus . Et idem videretur dicendum ſi ob aduerſam valetudinem remoueretur præſes,iuxta præalle.l.3.C.De offi.præfec.præto.ori.

Ex quibus autem cauſis remoueri poſſit magiſtratus , tradit Cagnol.hic

20 nu.72.remiſsiuè.& quòd propter furta & ſcelera eſt text.in.l.Iudices.C. De digni.lib.xii.Caccial.hic in.22.q.nu.34.quod maiores officiales non poſſunt remoueri , niſi propter enormia delicta per.l.Iubemus.C.Ad.l.

Iul.repe.& latius ſub.q.4.nu.12.cũ ſeq.Et in prin.illius.q.tractat de aſſeſſore an remoueri poſsit? & de rectore hoſpitalis, Roma.in conſil.467. Vt clara.

21 Quintus intellec.Alcia.lib.4.diſpunc.cap.xx.cæteris deterior,ſecundũ Cagnol.nu.25.in prima lec.& nu.74.in ſecunda,quòd tex. noſter loquatur in præſide remoto in eius contumeliam,& ob peruerſos mores: quo caſu nihil conſequi debeant comites pro reſiduo temporis,cũ ab improbo fuerint electi.Sed iſte intellec.non habet in ſe rationem, per ea quæ dixi in ratione dubitandi ad iſtam ſecundam partem legis, præſertim quia comites pro ſe haberent principis, illum in præſidem eligentis, teſtimoniũ:quo præſumebatur bonus & idoneus vir.quod enim Princeps creet
22 & eligat magiſtratus eſt tex.in.l.i.infra.Ad.l.Iul.de ambi.
23 Sextus intellec.Cagnol.in.i.lec.nu.25.relatu indignus,ipſiusmet Cagno. Confeſsione,qui in ſecunda lec. nu.74.in fi.noluit illum referre, dicens quòd ſibi amplius non placebat.

Alium autem & ſic ſeptimum intellec.ponit in.2.lec.nu.75.quem putat realem,planum & veriſsimum:& non viſum per aliquem: vt intelligatur diuerſum in eo ſcilicet legato &c.quia ſalarium reſidui temporis ſibi non debetur.Et ſic benè diuerſum ſit,nõ aduerſũ ſeù cõtrariũ,vt latius per eũ.

Iſte intellec.videtur cæteris deterior: diuerſum enim eſſe vult, quia comitibus præſidis defuncti debetur ſalarium reſidui temporis, modo ſi nõ poſtea &c. ſed præſidi remoto non debeatur, quia præſumitur cauſa in principe:& ſic quòd culpa ſua fuerit remotus,licet alias culpa non præſumatur. Vult igitur quòd in iſta ſecunda parte non agatur de ſalario comitũ,ſed præſidis tantũ:cũ tamen cõcedat quòd in p. parte de ſalario comitum tractetur. Quòd adeò verum eſt,vt nihil de ſalario præſidis dicatur, ſecundum veram litteram,quod a legatis preſtitutum eſt;& cõmunem intellectum,quomodo igitur conſonat,quòd in ſecũda parte de ſalario præſidis tantum dicatur; & nihil decidatur de ſalario aſſeſſorũ,de quo principaliter hic agitur.

Concluditur igitur,cæteris omnibus reiectis,verum intellectum eſſe, & cõm.quem poſui figurando caſum.

Primò No.vnã cum Alex.in primo.No.Iaſo.in quinto Caccial. Dec. & Cagnuol.in.2.poſt Bald.& Fulg.dicta enim Decii in ſuo primo.no.expe-
25 dientur infra in.v.no.,mortuo præſide finiri officium etiam ſuorum officialium: Adde Nig.in.vi.Not.nu.18.Caccial.9.12.&.13.nu. 24.& parum ante:&.q.16.&.17.ſub nu.26.cum ſeqq.Quoad perſonam præſidis,patet quia mors omnia ſoluit.§.Deinceps, in auten.De Nup. Quoad comites, probatur:quia ſi duraret eorum officium,illud exercere deberent,& ceſſaret dubitatio.Præterea lex vult comites conſequi ſalarium reſidui temporis,ſi eodem tempore cum aliis non fuerũt.quod fieri non poſſet,ſi primum officium duraret.

Infert Alex.quòd licet Princeps vel reſpublica filium & hæredem præſidis ſubrogaret,non tamen tenerentur Comites illi pro reſiduo temporis: cum

26 cum huiuſmodi officia morte extinguãtur,ita quòd non tranſeant ad he
redes.l.Cuius verſ.Nam & tunc infra, De Cura.fu.l.ante pe.iuncta glo.in
ver.ad alium infra,de Tute.vbi glo.dicit,idem in qualibet prælatura ac
etiam in cõmiſſaria.c.ꝯ.delegatorum de offi.de le.cum ſi.hic per Dec.ad-
ductis:ex quibus patet quòd non procedat argumentum in contrarium
per.l.viam veritatis.C.loca.Cum Alex.tranſit Iaſ.nu.27.

Deci.contra:quia ſi officium comitum eſſet finitum,eis deberetur ſala-
rium,tametſi aliis eodem tempore operas locaſſent; cuius contrarium di
citur in hac.l.Præterea conductor poteſt rem conductam alteri æquè ido
neo locare.l.Nemo,& ibi Bald.C.loca.a fortiori in iſto caſu videretur di-
cendum hoc:quia agitur,de eodem officio continuato in filium. Et quia
ſi comites velint ſalarium reſidui temporis debent etiam ſubire onus per
l.ſecundum naturam de reg.iur.alias videretur ſtare per eos,& ſic nõ de-
berent conſequi ſalarium.Idque in effectu voluiſſe videtur Pau.Caſt.hic
nu.3.in fin.dicens quòd cõmunitates conſueuerunt filium poteſtatis de-
functi ſubrogare in officio ne grauẽtur in præſtatione ſalarii ſinè ſeruitio,
ſubdem id ſeruari vidiſſe Florentiæ.Intentio Pau.fuit quòd Princeps vel
populus non teneatur dare niſi vnum ſalarium.quarè ſi comites deberẽt
conſequi ſalarium reſidui temporis, etiam ſi nollent ſeruire ſubrogato,
ſequeretur quòd hæres ſubrogatus deberet ſalarium comitibus de ſua
propria pecunia? Impugnationes Decii contra Alex. non videtur effica-
ces:non prima,quia comites vnico ſalario debent eſſe contenti:non ſecũ
da quia.l.Nemo.C.loca.non facit ad rem;nec poteſt dici continuari offi
cium quod morte finitum eſt argumento legis ſed & ſi manente infra de
Preca.non tertia,quia ſufficit non ſtetiſſe per eos.l.ſed addes §.fi.infra lo
ca.Aduerte quòd per eos ſtaret vt proxime explicabo.

Dicebam:quòd comitibus ſeruire nolentibus ſubrogato ex particulari
odio;nõ enim eſt nouum vt hi qui grati ſunt patri,ſint filio inuiſi & odio
ſi,cum idoneus præſumatur ſubrogatus a Principe,non debeatur ſalariũ
reſidui temporis:cum non deberetur,ſi aliis locare potuiſſent, et non lo
caſſent operas ſuas,ut voluit glo.hic in ver.eodem tempore.

Et hæc vera mihi videtur concluſio reiecto multiloquio Cagnol.qui ſu
per hoc articulo ſcribit a num.113.vſque ad 123. Nec videtur admittenda
limitatio quã tradit nu 121.in his terminis,per rationem proximè allega-
tam.quia ſcilicet,idoneus præſumitur qui ſubrogatur a Principe,& non
agitur de mutatione loci etc.Nec fuit intentio Alexandri,quòd comites
conſequi deberent ſalarium reſidui temporis,ſi nollent ſeruire ſubroga-
to.Aduerte tamen quòd Princeps vel reſpublica miſerationis cauſa ſub-
rogat filium quãquã iuuenem patri defuncto: ideo cum finitum ſit offi-
cium,poterit recuſare aſſeſſor ſeruire ſubrogato, dummodo reſidui tem
poris ſalarium non petat.

Secundo no.ſecundum Pau.caſt.nũ.3.Alex.in ſecundo.No.Iaſ.in.p°.De
ci.in.3.Cagnol.in.4.nu.123.ſecundum tertium intellec.habentem ſalariũ
ab initio fuiſſe præſidi ſolutum; quod magiſtratibus debet ſolui totum

ſalarium in initio magiſtratus.Quod etiam dicunt notaſſe Bal.in lec.and qua : ea ratione,quia ſoluitur nō ſolùm pro labore,ſed etiam pro expenſis.Idem voluit Bal.in.l.Diuortio in prin.in pe.col.verſ.ſed vbi ponit operam & impenſam infra ſolu.mat.non ſic aſſeſſori, cui ſoluitur ſolum pro ſuo labore,ſecundum Paul.poſt Bal.

Iaſ.nu.9.&.10.dicit hunc tex.nihil facere ſecundum Alberi.& profectò nihil facit ſecundum veram licteram præſtitutum.

Deci. tenet contra opi.Bald.,& Pau.& Alex.,licet aſſerat moder.illam ſimpliciter ſequi.ſi de Iaſ.ſenſit,non eſt verum.

Diſcutiamus quinque: Primum an magiſtratus habere debeat in principio officij ſalarium totius temporis?Secundum an aſſeſſor?Tertium an aduocatus? quartum an doctor profitens ſeu legens? quintum an medicus?

27 Quoad primum Bal.,Pau.,Alex.tenent quòd ſic.& hanc opi.præſuponit cōm.Curt.iun.hic in ſexta col.nu.29.& Cagnol.col.17.in.4.no. in prima lec.& ſimiliter cōm.eſſe aſſerit in ſecunda lec.nu.123.Idq; voluit Bar. in d.§.Diuus nu.9.dicēs quòd propriè debetur propter dignitatem.Fundatur hæc opi.Primo in hac.l.ſecundum tertium intellec. Reſpondetur quòd ſecundum veram licteram preſtitutum non probat.

Secundo argumento legis.Si verò non remunerandi §.fi.infra man.vbi poteſt agi cum eo qui mandauit fieri monumentum, vt pecuniam ſoluat ad faciendum.Reſpondet Deci.quòd ibi principaliter agebatur de impenſa:ſecus in q.noſtra.

Tertio argumento legis inſulam §.fi.infra loca.ubi quis conduxerat balneum pro xx. annuis nummis,cum pacto,ut locator ~~capitulum~~ ſolueret ad refectionem,fornacis,fiſtularum,ſimiliumq; rerum. Dicitur ibi.c.ſoluenda eſſe conductori, ſi ipſe ſatisdaret in earum rerum pecuniam impenſurum.

Reſpondet Deci.nihil facere:quia ibi pecunia debebatur ex conuentione.Dicebam non exprimi in illo tex.conuentum fuiſſe quòd in initio ſoluerentur illa centum ſed hoc ibi uenire ex natura & qualitate rei,de qua agebatur,poteſt ergo reſponderi,prout ad ſecundum.Et in utroq; text. ſolùm ſoluenda eſt pecunia in initio neceſſaria ad faciendum.

Contra prædictam opi.affirmatiuam uidetur ſentire Alber.hic ſub nu. 2.quam ſequitur Iaſ., Dec.expreſſe tenet contra dictam opi. Bal.contra quam,ut refert Cagnol.ſub nu.126.in ſecunda lec.tenent Caccial.hic,Iaſ. Aquen.Moder.Bon.& alii relati per eos,& ambo Decii hic,& Io. de pla. in.l.i.C.de primipi.lib.xii.de hac q.Caccial.hic in v.q.nume.17. Iaco. de nigr.in ſecundo.No.nu.3.cum ſeq.Aduerte quòd Caccial. tenet partem affirmatiuam in puncto iuris.Et pro hac opi.negatiua adducitur.

28 Primo.l.i.C.de primipi.lib.xii.vbi dicitur:poſt adminiſtrationem deberi ſalarium primipilo.& glo.ibi intelligit poſt adminiſtrationem completam, & licet ſtipendium militi detur principaliter ob laborem, tamen quando militia eſt cum præpoſitura, datur principaliter reſpectu pru-

dentiæ Bar.in.d.l.1.§.Diuus col.2.nu.5.in fi.ſed immò dicit Bar.quòd propter laborem,& animi diſcretionem præponitur infra de var. & extraor. cog.tamen id quod prius dixi velle videtur ſub nu.8.Primipilus autẽ erat centurio decimæ legionis, teſte liuio lib.vii.ab vrbe condita,qui præerat aquilæ:ac etiam quadringentis militibus, ſecundum vegeti.libr.2.De re. mili. Aduertendum quòd.d.l.i.De primi.non dicit cõmoda primi pilatus deberi poſt adminiſtrationem; ſed quòd incipiant deberi poſt adminiſtrationem; quaſi dicat non ſtatim à die electionis: nec illa verba incipiunt deberi,conuenire videntur poſt adminiſtrationem finitam. Vult ergo ille tex.quòd poſt ceptam adminiſtrationem, & non prius, incipiant deberi temporibus præſtitutis.

Poſſet etiam ad illum tex.reſponderi quòd primipilo non debeatur ſalarium pro expenſis ſicut preſidi vel poteſtati,& ideò Bar.in.d §.Diuus,poſuit caſum præpoſiti militibus ſeparatum a caſu poteſtatis.

Secundo adducitur.l.Diem functo infra loca.ibi præſtandum.Reſpondeo quòd dicit comitibus.

29 Tertio.l.qui hoc anno infra de verb. obli.vbi,qui ſtipulatus eſt ſibi dari hoc anno,non poteſt petere,niſi finito anno. Reſpondebam per.l.Quicquid aſtringendæ de ver.obli.,&.l.veteribus infra de Pac. quòd illa in ſtipulatione,nos in diſpoſitione legali:per ea quæ ſcribit Bar. in prælleg.§. Diuus,ſub nu.2.iuncto nu.5.&.9.Cagnol.hic nu.126.

30 Quarto quia penſio,ſi aliud non conuenerit,vel ſit de more regionis,debet ſolui in fine anni,ſecundum glo.mag.in.l.ædem.C.loca.

Reſpondebatur quòd glo.mouetur per.l.ſemper in ſtipulationibus infra de reg.iur. Vnde reſolueretur prout proximum præcedens. Sed caue quia contractus locationis eſt bonæ fidei,non ſtricti iuris,vt eſt ſtipulatio: & gloſ.voluit allegare illam.l.ad hoc quòd quando aliter non conſtat de intentione partium, id quod minimum eſt accipiendum eſt.& loquitur in ſtipulationibus,& in cæteris contractibus illa.l. Aliter igitur dicebam quòd quo.noſtra loquitur, quando locator præſtare debet operas cum expenſis ab initio,quæ ratio non procedit in locante domum vel prædiũ. Quinto.l.Iulianus.§.offerri.infra de actio.emp.

31 Reſponde per iura ſupra alle.pro parte affirmatiua:ex quibus patet quòd in terminis noſtris,cautio ſufficit loco implementi,vt locator cõſequi debeat mercedem.

Sexto pondero ego tex.huius noſtræ.l.Diem functo,dupliciter. Primo.
32 quia vera litera eſt, quod a legatis præſtitutum eſt debetur,non dicit præſtitum.& intelligitur præſtitutum,ſed non ſolutum: quia ſi præſidi fuiſſet ſolutum,& heredes præſidis non tenerentur reſtituere fiſco, cui dubium eſſet quòd deberetur ſalarium reſidui temporis comitibus per quos non ſtabat.Videtur ergo præſupponere text.noſter quòd præſtituitur ſalariũ tam præſidi,quã aſſeſſori,ſed non ſoluitur in initio.Nec cõſonat quòd ſolutum eſſet ſalarium reſpiciens perſonam præſidis.quia certum ſalarium

ſalariũ reſpiciens perſonã præſidis.quia certum ſalariũ præſtituitur præſi di,proſe & comitibus:& illud integrũ ſoluitur preſidi.Secundo pondero tex.ibi,modo ſi non poſtea comites cũ aliis eodem tẽpore fuerunt. quæ verba denotare videntur,quòd in fine temporis debeat fieri ſolutio aſſeſſoribus:cum nõ poſsit prius conſtare,an cũ aliis eodem tempore fuerint. Si aſſeſſoribus non debetur in principio,ergo,nec preſidi.quia ſi præſes haberet in initio ſalarium pro ſe & comitibus,qua ratione non deberet ſoluere ſimiliter in initio ipſis aſſeſſoribus? cum eorum heredibus debeatur ſalarium anni cepti,ſicut hæredibus aduocati, & doctoris profitentis ſiuè legentis ſecundum Bar.in prææalle.l.i §.Diuus in ſecunda col.de var. & extraor.cog.tradit Cagnol.hic nu.181.cum ſeqq.in ſecunda lec.& velint recentiores quod ſi poteſtas habeat ſalarium ab initio, debeat ſimiliter in initio ſoluere ſalarium aſſeſſori: vt tradit Cagnol.hic in prima lec.nume. 171.

Concludo veriorem eſſe in puncto iuris hanc opi.negatiuam,quòd ma-
33 giſtratibus non debeatur totum ſalarium in initio officii,licet communis opi.videatur in contrarium.Et nihilominus parum de hoc eſſet curandũ: quia non ſeruatur illa opi.affirmatiua de conſuetudine generali,& notoria. Nec ſeruabatur etiam tempore Pau.Ca.vt ipſe hic atteſtatur,ſubdẽs quòd in quibuſdam locis,vt Florentiæ ſoluitur in ingreſſu officii prima terzaria: & prout rectores accipiunt,ita ſoluunt ſalarium comitibus. Et hanc Florentinam conſuetudinem æquam dicit Deci.hic.Conſtat enim, cõm.conſuetudinem præualere cõmuni opi.Matheſi.in trac.De elec. verio.opi.in prin.

Ad adducta pro affirmatiua patet reſponſio ex ſupradictis: quia ſcilicet ibi agebatur de opera manuali,& materiali,requirente à principio totam impenſam,ad ipſam faciendam:non ſic in rectoribus qui non faciunt officium in impenſis veſtium, equorum, & ſimilium.tales enim impenſæ reſpiciunt honorem ac dignitatem rectoris: & compenſatur incõmoditas impenſarum cum honore & dignitate:Eliguntur enim plerunque viri militares iux.l.Certi iuris.C.de Iudi.prout in ciuitate Lucana a xxv. annis, ſupra ſeu equites honorarii ac diuites,& equi,& veſtes,& ſupellectilia rectoris ipſius ſunt. De.l.Vni.C.de ſuffra.&.l.i §.Diuus intra de Var. & extraor.cog.dicetur in articulo de aduocato.

34 Non omittam Deci. hic dicere diſpoſitum eſſe in pedaneis iudicibus, ideſt delegatis,quòd lite conteſtata habeant ſalarium pro dimidia, & reſiduũ in fine,vt in §.Ne autem in auten.De Iudic.& idem vult gl.ibi in ordinario ſecundum Dec.hic.Dicebam dictum gl.ibi non videri adaptabile ad ſalarium ordinarium debitum iudici ordinario:quia iſtud non datur pro quantitate cauſarum,ſed pro quantitate temporis. Poſſet ergo intelligi gloſ.illa quando ordinarius eſſet delegatus in aliqua cauſa,iuxta tradita per Iaſ.in.l.Ius ciuile col.i.nu.5.ſupra de iuſ.& iur.ſic defenderetur glo.prædicta ab impugnatione Ange.Areti.in §.Tripli col.4.num.8. inſti.

inſti.De actio.allegantis non deberi ſportulas ordinario cum habeat ſala-
rium de publico: nam gloſ.loquitur quando in aliqua cauſa ordinarius
efficitur delegatus. Aduertendum tamen eſt quòd ſi delegetur ordinario
a ſuperiore, cauſa ad ſuam ordinariam iuriſdictionem pertinens, quod
qnando ſit declarat Iaſ.in.d.l.Ius ciuile nn.5.nō viderentur ſoluēdæ ſpor
tulæ cum non augeatur labor. Miror itaq; quòd Deci.pro ſua opi.allegec
illam glo.& Ange.in loco præalle.ſed videtur remittere ad Angel.

35 Quoad ſecundum: de ſalario aſſeſſoris: concludunt Pau.hic ſub num.3.
Alex.in hoc ſecundo no.ſub nu.4.Iaſ.nu.10.poſt Bal.aſſeſſori deberi ſala
rium ſolum pro labore,& ideo non in initio ſed in fine ſibi ſoluendum:ar
gumento.l.ſi a colono infra de fideiuſſ.,&.l.ſi ſeruus communis Meuii &
caſtrenſis peculii §.fi.De ſtipu.ſeruo.quæ.ll.non videntur facere ad rem,
vllo modo, Argumentum potius ſummi poſſet ex.l.noſtra,&.l.Diem fun
cto infra loca.

In contrarium facit doctri.Bartol.in præalle.l.prima §.Diuus colum.ſe-
cunda.infra de var. & extraor. cog.dicentis officium aſſeſſoris reſpicere
& laborem & probitatem ſcientiæ vel intellectus quòd verum eſt.vt
patet ex deſcriptione aſeſſoris,& ex.l.prima.huius tit. &.l.i.C. eo.& Bar
tol. in.d.§.Diuus numer.x.in.q.de qua ibi expreſſe dicit idem proce-
dere in doctore legente, aſſeſſore, & aduocato: ſic etiam Deci.conſ.70.
Et pro tenui: in prin.Et hanc opin.tenet Cagnol.hic in ſecunda lec.num.
133.dicens eam tenere Seueri.ſiuè Caccial.in vi.q.& Bonon.circa fi.ſecūdi
no.licet ſecundum eum cōmunis ſit cum Bald.& Pau.quos vt ipſe refert,
ſequuntur Aquen.hic in ſecunda col.Purpu.in vlt.art.q.3.Aduerte quòd
Caccialu.in.vi.q.procedit cum diſtinctione,& ſubdit æquum eſſe quòd
poteſtas iiſdem temporibus ſoluat ſalarium aſſeſſoribus, quibus ipſe reci
pit a fiſco argumento.l.i.infra.Quod quis.iur.Et ſic limitari dicunt recen
tiores prædictam opi.Bald.& cōm.vt tradit Cagnol.in prima lec.nu.171.
Iſta autem non videretur limitatio, ſed deſtructio opi.Bal.& ſequacium. 37
Et quia conſuetudo approbauit prædictam limitationem ſeu declaratio-
nem, cum nec præſidi ſaltem de conſuetudine ſoluatur totum ſalarium
in initio officii, non infiſtam vlterius, Illud tamen non prætermittā, quòd
licet aſſeſſor æquiparetur aduocato, vt dixi ſupra, tamen mirandum non
eſt ſi diuerſitas ſit inter eos quoad tempus ſolutionis, quia aſſeſſor eſt ac-
ceſſorius ad præſidem: & ideo in hoc debet regulari ſecundum illum, di-
co quantum ad tempus ſolutionis Cautius aget aſſeſſor ſi cōueniat de tem
pore ſolutionis.

36 Circa tertium de ſalario aduocati: doc.cōmuniter concludunt aduoca-
to deberi totum ſalarium in principio: hoc voluit glo.in.l.i.in ver.conſe-
quatur.C.de ſuffra.& ibi Albe.col.i.nu,2.Bal.nu.6.&.7.Fulgoſ. in.3.col.
& dicunt Albe.& Fulg.hanc eſſe cōmu.opin.quam tenuiſſe aiunt Odoſ.
Rofr.Azo,& Oldra.Idem tenuit glo.in.l.i.§.Diuus infra de var.& extra-
ord.cog.Spec.in ti.De ſalario in.§.ſequitur de aduocatorum ſalario verſ.
ſed quando ſoluatur? nu.14.Sequitur ibi Io.an.in addi. in ver. conſequā-

tur:per tex,in.d.l.i.C.de ſuffra.,ibi,cum ea quæ optauerint conſequātur. nam illa verba quæ optauerint conſequantur intelligenda ſunt quando aduocatus patrocinium ſuſcepit:quia debet priuſquā ſuſcipiat, diligenti ſtudio deliberare an cauſa ſit iuſta,nec aliter niſi iuſtam ſuſcipere.quod ſi in proceſſu cauſæ per inſtrumenta & atteſtationes partis aduerſæ vel aliter detegatur iniuſta,debet eam deſerere.l.Rem non nouā §.fi.C.de Iud. & no.illum tex.cum iis quæ ſcribit Pau.Ca.ibi.nu.5.nam ſi deberet intelligi quando victoriam conſequuti eſſent,ſequeretur nihil deberi aduocato niſi in caſu victoriæ:quod eſſet abſurdum vt per Io.an.in.d.addi.& Bal. in præalle.l.i.C.de ſuffra.non enim poteſt in illo text.dictio cū accipi pro aduerbio,quando ; ſed pro quoniam:& ſic pro cauſa:dicit enim cum cōſequantur,non dicit cum conſequuti erunt,vel fuerint.Facit tex.& ibi gl. in.l.Qui operas.§.Aduocati infra loca. vbi aduocati ſi per eos non ſteterit,quo minus cauſam agant,honoraria reddere non debent:glo.etiam in ſ.venditor.§.ſi conſtat infra cōmu.prædio.ſūmit argumentum ex illo tex. quòd a principio ſit dandum ſalarium aduocato.l.i.§.Diuus infra de var. & extraor.cog.vbi,ab hæredibus aduocati eo mortuo prohibetur mercedem repeti:quia per eum non ſtetit quominus cauſam agat.l.fi.C.de condit.ob ca.vbi nō tenetur aduocatus reſtituere mercedem receptam,ſi per eum non ſteterit.Et quòd non debeat ſolui in fi.probat tex.in.l.Properādum.§.pe.C.de iudi.ibi,honorariis etc.& ibi,ne per huiuſmodi machinationem cauſæ merita protrahantur,vbi glo.no.deberi ſolui ſalarium aduocato ante ſententiam,& intelligam quòd ibi non fuerat de facto ſolutū ſalarium in initio.Quare poteſt compelli clientulus ad ſoluendū.Et hanc opi.affirmatiuā tenet Alex.hic nu.7.

Bar.in.d.l.i.§.Diuus, in quarta col.nu.16.verſ.Vlterius quero quo tempore : concludit quòd in iis quæ debentur ex diſpoſitione legis, ſi vnum tantum ſalarium conſtitutum ſit,debeatur in initio,vt ibi probatur , cum
37 ſi. Si verò annum conſtitutum eſſet ſalarium debeatur in principio anni, Bal.in præalle.l.i.C.de ſuffra.circa prædicta verba Bar.dicit quòd in ſalario aduocati concurrit legis cooperatio:& ideo ſapit prouiſionem legalem:vndè in initio debetur:& ad hæredes traſmittitur.Idem dicit Cagn. hic in prima lec.num.171.& in ſecunda lec.nu.130.licet prædicta non alleget.

Dicit Spec.quòd licet ſecundum cōm.opi.ſalarium præſtari debeat aduocato in principio cauſæ,tamen attendendam eſſe fori conſuetudinem; ſi qua vigeat.ſin autem , ſtatuat aduocatus diem ſolutionis: puta ſtatim in initio medietatem;in fine aliam medietatem.His ceſſantibus totum ſalarium in initio deberetur.Clientulum autem acturum cautè dicit, ſi cautionem tali caſu ab aduocato recipiat, quod fideliter litem proſequetur vſque ad finem,quod eſt declarandum,ſi non impediatur morte,vel alio ſimili impedimento;cum ſufficiat quòd per ipſum non ſtet.d.l.i §.Diuus cum ſi.ſupra alle.

Honeſtius ac tutius erit paciſci ante litis initium de honeſto ſalario pro modo

modo litis,proque aduocati facundia,& fori conſuetudine iuxta.l.i §.In
38 honorariis infra de vari.& extraord.cogni.Nec debet vnius cauſæ ſalariũ
excedere centũ aureos legales.d.l.i §.ſi cui cautum in fi.Dicit tamẽ Bart.
ibi ſub §.Diuus,quod aduocati curiæ romanæ interpretãtur & obſeruãt
de facto quòd in ſingulis capitulis recipere poſsint centumaureos:& Bal.
in.l.i.C.Manda.in fi.dicit quòd in cauſa vbi de vita hominis agitur, nullũ
eſt taxatum ſalarium a iure:& ideo illi qui ſunt aduocati Epiſcoporũ vel
abbatum pro ſtatu dignitatis ipſorum etiam maximum ſalarium recipere
poſſunt,argumento.l.Si pater.§.fi.De dona.per quem tex.hoc ibi voluiſſe
ait Ray.de Forli.Caccialu.in trac.De aduoca.q.4.nu.8.citat Bal.in.d.l.i.
in fi.& ſic eum ſequitur.Spec.in tit.De ſalariis.§.ſequitur de aduocatorũ
ſalariis,ait,id quod dicitur de ſumma centum aureorum non excedenda
locum habebat olim,cum ſalaria aduocatorum de publico ſoluerentur,
ſed hodiè paciſci poſſe de quantitate:Et conſtitutio Gregorii de qua ibi
mentionem facit non reperitur,fuit enim reuocata,.vt ſcribit Io. an.in §.
præced.in addi.Properandus:& non tenetur aduocatus pro eodem ſala-
rio preſtare patrocinium in cauſa appella.Spec.in.d.§.ſequitur nume.xi.
cum ſeq.Et ſeptuaginta aurei legales faciunt libram auri.l. Quotieſcũq;
39 C.de ſuſcep.& arca.lib.x.Nec debet fieri pactum de quota litis.i.de quar
ta,ſexta vel x.vel xx.eius rei vel quantitatis,de qua contenditur,vt in.d §.
ſi cui cautũ,cum glo.in ver.malo more:& in ver.ſuſpenſa,& in.l.ſumptus,
& ibi glo.& doc.infra de pac.vbi Pau.Ca.declarat idem eſſe ſi non fiat pa.
ctum de quota litis ſed de certo ſalario ſoluendo in caſu victoriæ & non
aliter:ratione de qua ibi,qui tamen admittit pactum de palmario, niſi ra-
tione magni exceſſus.Et de hac materia pacti de quotalitis, & ſimilis latè
Ludo.Gozadi.in conſ.3. In cauſa mihi transmiſſa: & de pacto de quota
litis reprobato,eſt etiã tex.in.l.litem.C.de procura. vbi de procuratore:
& de aduocato priuando munere patrocinandi ob tale pactum eſt tex. in
l.ſi qui.C.de poſtul.

Reſummendo igitur,& per ſtringendo materiam ſalarii aduocatorum,
& ſupplendo quædam,diſtinguendus eſt aduocatus priuatorum ab aduo
40 cato fiſci:In aduocato priuati procedunt quæ ſupradicta ſunt, & rurſus
in eo cõſiderandũ,quòd ſi cõductus ſit in annos,ſiuè ſi ei ſit annuũ ſalariũ
conſtitutũ,vt fieri ſolet pro certa quãtitate frumenti, vel olei vel vini, uel
pecuniæ, debet ei ſolui honorariũ in initio cuiuslibet anni per ſupradi-
cta:& explicauit Bar.in præalle.l.i.§.Diuus,nu.16.De var.& extraor.cog.
& Saly.in.l.i.nu.7.propè fi.in verſ.Aut iſte aduocatus.C.de ſuffra.qui lo-
quitur propriè in terminis aduocati conducti in annos ad vniuerſitatem
cauſarum ab Epiſcopis, Abbatibus & aliis,omnes enim appello priuatos
in hac materia præter fiſcum,licet in alio ſalario debito aduocato in vna
cauſa tantum Saly.velit deberi finita cauſa:ſed malè in hoc,& contra cõ-
mu.vt patet ex ſupra deductis.

Aut loquimur de aduocato fiſci,& in eo prouiſum eſt debere ſalarium
41 percipere in medio officii.l.per hanc.§.ſexcenti.C.de aduo. diuer. iudi.

Alberi.in.l.i.col.i.nu. 2.C.de ſuffra. Nec ſolùm aduocatus priuati tranſ-
mittit ſalarium anni cepti, vel cauſæ ad hæredes, juxta præall.l.i.§. Diuus,
cum ſi:ſupra alle.ſed etiam aduocatus fiſci tranſmittit ad hæredes ſalariũ
anni cæpti.l.poſt duos.§.fi.C.De aduo.diuer.iudi.

Ex predictis patet quòd malè loquitur Iaſ.hic nu.xi.& xii-cum ſeq.cir-
ca tempus ſolutionis ſalarii aduocatorum, quem etiam reprehendit Ca-
gnol.hic in ſecunda lec.nu.130.

42 Quarto de ſalario profeſſorum ſeu doctorum legentium, idem videtur
dicendum quòd de ſalario annuo aduocati per ſupra deducta, & per do-
ctri.Bar.in præalle.l.i.§. Diuus, in pe.col.nu.17.emendatam vt per Alexã.
hic in.v.col.quem vi.quoad hunc articulum in ſpecie, nu. 18. &.19.vbi ex
verbis Bar.vult in eſſectu, quòd doctor legens tranſmittat ad hæredes to-
tum ſalarium lecturæ ceptæ.intelligo hodiè totius anni.quia vno anno le-
gitur per ordinarios matutinos prima pars.ff.veteris:alio ſecunda pars.C.
etc.& promittitur ſalarium pro ſingulis annis, & ſic annuum, licet fiat di-
43 ſtributio ſolutionum per menſes. Et quantum ad ſolutionem quòd fieri
debeat, profeſſoribus in initio anni, voluit Bar.in.d §. Diuus nu.16.& Ca-
gnol.hic in ſecunda lec. nu.132.dicit magis fauendum profeſſoribus quã
44 aduocatis.Sed non ſic dicit.l.Aduocati.C.de aduo. diuer. iudici.&.l.i.§.
In honorariis, iuncto §. Proinde infra de vari.& extraor. cog. & ibi glo.in
ver.dicent in fi.Præterea fiſci aduocatis debet ſolui ſalarium in medio an-
ni, vt proximè probaui ſic videretur dicendum, de doctoribus legentibus
cum a fiſco ſoluatur eis ſalarium hodiè. Et ad præalleg.§. Proinde, ibi,
ingreſſu ſacramenti offerri debuit:reſponde quòd loquitur ſecũdum illa
tempora, quibus ipſi auditores ſiuè ſcolaſtici ſoluebant mercedem, vt pro
batur in.l.2.circa fi.in §. primus Diuus ſupra de ori.iur.& tamen peti non
poterat.iſta non conſiderauit Cagnol.Sed ait non ſeruari de conſuetudi-
ne, quòd profeſſoribus ſoluatur ſalarium in principio anni: & quòd per
ſtatuta vel conſuetudines prouidetur. Taurini, eo teſte, dimidia pars ſti-
pendii ſoluitur in primo termino, altera dimidia in ſecundo; ſed non di-
cit an in principio, vel in fine. Papiæ in quatuor terminos anni. Paduæ in
ſingulos menſes in fine menſis. Dicebam quòd Piſis quolibet quadrime-
ſtri in fine deſtinatæ erant ſolutiones: Poſtea ex recenti deliberatione ce-
ptum fuit ſolui ſingulis menſibus in principio mẽſis.i.circa octauum diẽ.
Adde quòd hodie non ſeruatur.

45 Quinto, de ſalario medicorum: dicitur de iure cõmuni ſoluendum eſſe
in fine.l. Archiatri.C.de profeſſ.& medic.lib.x.& ibi glo.Bart.& doc.tra-
dit Cagnol. hic in ſecunda lec.num.132.ratio colligitur ex verbis tex. ibi,
quos etiam patimur accipere, quæ ſani offerunt etc. Sed ille tex. loquitur
de medicis qui conſequuntur ſalarium a fiſco; vt ibi per Bar.& Luc.de pen-
na. Præterea loquitur de promiſsione ſalarii, non recipienda ab infirmo,
durante infirmitate per rationem.l.medicus infra de var. & extraor.cog.
46 Et eodem modo ſecundũ Bar.ibi aduocati nõ debent promiſsionem re-
cipere a clientulo lite durãte per.l. Quiſquis §. Præterea.C.de poſtu.licitè

tamen accipiet aduocatus lite pendente quod ei offertur, vt ait Bar. in.d. l. Archiatri, & ſic Iaſ. hic nu.12. non recte refert verba Bart. non enim dicit Bar. aduocatos non debere conſequi ſalarium lite pendente; ſed promiſſionem: ne metu deſertionis cauſæ vel colluſionis, clientulus vltra debitũ cogeretur promittere: nec Bar. negat quod etiam lite durante poſſet aduocatus compellere clientulum ad ſoluendum ſibi ſalarium a principio promiſſum vel a iudice declarandum iuxt. d.l.i.§. In honorariis infra de Var.& extraor.cog.& dicta per ipſum Bar.in.d.l.i.§. Diuus eo. ti.& iuxt. l.i.cum ibi no.C.De Suffra.& pro medicis eſt text.in.d.l.i §. Medicorum, infra de var.& extraor.cogni.ex quibus patet non recte locutos. Iaſ.& Cagnol.hic de ſalario medicorum. De quibus ſeruatur quod ſingulis vel alternis diebus mercedem habeant. In iis autem qui ſalarium annuum conſequuntur ab vniuerſitate dubitari poſſet an deberent æquiparari aduocatis priuati vel aduocatis fiſci. Sed ſolet per ſtatuta prouideri vel per legem in conductione appoſitam.

47 Non omittã quod legato ſiue oratori debetur totũ ſalarium in initio.l. legatus.§.fi.infra de leg. Alex.hic nu.5.Bar.in.l.i §. Diuus, col.2.nu.7.in prin.infra de var.& extraor.cog. dum alle.d.l.legatus. Et in tali legato militat etiam ratio neceſſitatis cum proficiſcatur, & ideo oportet quod ſibi prius ſoluatur pecunia.

48 Tertiò No. vnà cum Deci.in quarto no. quod caſus contingens in perſona conductoris non nocet locatori, cui debetur ſalarium. Concordat.l. ſed addes.§.fi.&.l.Qui operas, cum no. per Bar.in.l.ſi uno §.item cum quidam col.2.nu.4.infra loca. Ex hoc inquit Deci., infert Chriſto. Porc.in

49 §.fi.verſ.Quod præſtat argumẽtum inſti.De loca. quod ſi ſcholaris duodenãm ab aliquo ciue in annum conduxerit, & moriatur ſcholaris intra duos menſes, debeatur totius anni merces ab hæredibus ſcholaris: quia caſus contingit in perſona conductoris: Adde circa iſtam.q.Porc., Mant. hic nu.25.uſque ad.30.ſub primo: No. Aduerteudum quod Por. format. q.non in ciue, ſed in doctore: & ait aduerſari videri quod in contractibus

50 bonæ fidei non veniunt caſus fortuiti.l.Quæ fortuitis.C.De pign. actio: reſpondetq; dici poſſe quod caſus fortuitus contingens in perſona ſcholaris, debet ſibi nocere, non doctori per glo.in.l.ſi vno §.Item cum quidã ff.loca.quæ alle.l.Colonus §.Nauem, eo.ti.vbi de caſu contingente culpa ipſius conductoris. Et ideò melius adduxiſſet iura ſupra alle.& ea quæ ſcribit Bar.in.d.§.Item cum quidam, nu.4.

Contra Porci.adducit Dec. quod in propoſita q. ſolum uideatur conſiderabile intereſſe locatoris: etiam ſi abſque cauſa vellet ſcholaris conductor diſcedere: quia in obligationibus facti ſuccedit obligatio ad intereſſe.l.ſi quis ab alio §.fi.infra De re iud.l.ſtipulationes nõ diuiduntur uerſ. Celſus de ver.obli.& intereſſe duntaxat eſſe conſiderabile ratione expenſarum.i.reſpectu quãtitatis, quã potuiſſet lucrari deducta impenſa facienda per ipſum locatorem, vt ipſe latius explicat. Quod ſi locator duodenæ alium ſcholarem loco defuncti accepiſſet, ceſſaret intereſſe.

In aduertenter locutus videtur Dec.quòd ſcolaris conductor eſſer obligatus ad factum cum nō ad factū,ſed ad dandum pecuniam teneretur.Et ideò Bart.in.d.l.Si vno §.Item cum quidam col.2.nu.4.querens de ratione, quarè ſi caſus contingat ex parte conductoris tenetur ad ſolidam mercedem,reſpōdet,quia conductor tenetur ad pecuniam:Et ſic in genere. Et debitor in genere non liberatur per caſum : quia genus nunquā perit l.Incendium.C.ſi cert.pet.

51 Alia ergo ratio pro heredibus ſcholaris poteſt aſſignari, quòd actio ex locato non datur,niſi quatenus locatoris intereſt.l.Dominus horreorum §.fi.infra loca.& ibi Bar.

Vlterius aduertendum quòd in q.Porc.qui loquitur in doctore non videtur conſiderabile intereſſe lucri ceſsantis,cum non ſit negociator : nec gradui doctoratus conueniat negociatio, argumento, eorum quæ habetur in titulo.C.Nego.ne mili.lib.xii.& experientia docet doctores, id nō

52 facere lucri cauſa,turpe.n.eſſet: argumento.l.i.§.An & philoſophi & §. Proinde infra de var.& extraor.cogni.ſed pro ſcholaſticorum cōmoditate,& vt ſint apud eos magis gratioſi.

Concludo igitur in.q.Porc.nihil deberi doctori,niſi pro rata temporis, alii verò duodenam exercenti queſtus cauſa,deberi ſolùm intereſſe,vt ſupra per Dec.ſed ratione quā aſſignaui per.l.Dominus horreorum.§.fina. infra loca.per quem tex.idem eſſet dicendum ſi ſcholaris ante tempus diſcederet,& ſic eſſet in culpa ſinè culpa locatoris:idque patebit ex infra dicendis in quinto No.Et ita teneo etiam ſi diceretur contractus innominatus,nam ſimilis eſſet locationi, non venditioni.

53 Quarto No.vnà cum Alex.in tertio.No.Decio in quinto,ex tex.ibi modò ſi non poſtea,quòd aſſeſſor non debet conſequi duplex ſalarium.Hoc verum eſſe ait Dec.in caſu huius.l.quia officia ſunt incompatibilia : alias ſecus,vt per Bald.in.l.ſi conſul in fi. ſupra de adop. & latius per ipſumet Dec.in.c.ex literis,col.antepe.nu.54.cum ſeqq. De proba.

Sed ibi dicta non videtur ad rem noſtram facere:nam ratio huius.l.non eſt fundata in eo quòd quis non poſsit eſſe aſſeſſor duorum magiſtratuū eodem tempore iuxta.l.fi.C.de aſſeſſo.quæ eſt.l.noua Iuſtini. Et venit ad

54 correctionem.l.pe.infra eo.vt per glo.fi.in.d.l.pe.vbi Dec.nu.4.& Iaſ.nume.i.quicquid ibi dicat Nig.ſed in intereſſe:quia locator non poteſt conſequi,niſi quātum ſua interſit,iuxta proximè alle.l.dominus horreorum §.fi.infra loca.& per rationem de qua in.l.Idemque §.i.infra man.Vnde ſi pro minore ſalario,vel non pro toto tempore alteri aſſideret, conſequi deberet ab hæredibus defuncti preſidis id quod minus reciperet ab alio vt tradit Caccial.hic in.xvi.q.Cagnol.v.no.nu.137.& cautius eſt quod de hoc proteſtetur.Materiam huius no.ponit Cagno.in præalle.v.no.nu.134 cum pluribus ſeqq.Et inter cetera dicit quòd,ſi,defuncto,præſide,comites alteri præſidi aſſederint,qui etiam decederet antè finem temporis primi officii,haberent regreſſum pro reſiduo contra hæredes primi præſidis ſi hæredes ſecundi præſidis non eſſent ſoluendo, quod non placet: quia

ſiſcus

fiſcus ſoluit; nec ſoluit ante tempus.

55 Quintò No.vnà cum Alex.in quinto,Deci.in ſeſto.No.ex ſecunda parte legis noſtræ ſecundum vltimum intellec.glo.fi.quòd ſi præſes fuerit re motus ob propriam culpam ſuam, aſſeſſor debebit conſequi ab eo ſalarium etiam reſidui temporis,licet ab alio,cui eodem tempore aſſederit, conſequeretur tantundem.Sed iſte intellect.cõmuniter non recipitur.

56 Ex hoc tamen infert Pau.Ca.hic in fi.quòd ſi locaui tibi fundũ in quinquennium,& medio tempore,quia penſionem non ſoluebas, te expuli, iuxta.l.ædem,a cõtrario ſenſu.C.loca.cum ibi no.& alii locaui,teneberis nihilominus ad mercedem totius quinquennii: etiam pro tempore,pro quo ab alio penſionem recipio;alle.l.ſi in lege §.Colonus,imò.§.ſi domus infra loca.Facere dicit.l.ſtipulatus es opus infra de fideiuſſ.ſed non facit. Idem voluit ipſe Pau.in.d §.ſi domus,& in.l.ſed addes.§.ff.eo.ti.loca.

Contrarium expreſsè dixerunt Barto.& Fulg.in.d §.ſi domus: cum ille tex.debeat intelligi,niſi eodem tempore dominus ab alio penſionem receperit per.l.Dominus horreorum §.fi.eo.tit.qui tex.fuit eiuſdem iuriſconſulti,& declarat §.ſi domus.Hæc opi.cõtra Pau.tenetur hic ab Alex. in v.No.Rimin.in tertia.col.verſ.Circa id quod:Iaſ.in.8.No.Dec.in vlti. Cagnol.breuiter in ſeptimo.No.

Pro iſta opi.quæ cõmunis eſt contra Pau.,adducitur.l.noſtra ibi modo ſi non poſteà,&.l.ſed addes.§.infra loca.In his tamen iuribus non poteſt imputari aliqua culpa ipſis locatoribus operarum,nec etiam conductoribus: & ideò recurrendum eſt ad.l.dominus horreorum §.fi.infra loca. qui tex.loquitur expreſsè,quando quis rem conductam deſeruit contra legem conductionis ſine iuſta & probabili cauſa:& tamen ſolùm conſiderat indemnitatem & intereſſe locatoris:vt ibi no.Bar.

57 Et ideò ad tex.in.d §.ſi domus,vbi,fundo in quinquennium locato,ſi eũ colonus deſeruerit,poteſt dominus ſtatim contra eum agere ad penſiones etiã futuri temporis;reſpondetur quòd ille tex.a Bar.Fulgos, & doc: cõmuniter ibi,intelligitur, niſi ab alio eandem penſionem receperit per d.l.dominus horreorum §.fi. cum ſi. & per rationem de qua in.l.Idemq; §.i.infra man.ibi,quia bonæfidei congruit hoc ne de alieno lucrum ſentiat,& de.d §.ſi domus,latè Deci.hic nu.12.Deberet ergo dominus cautionem præſtare de reſtituendo eo quod plus perciperet ab alio conductore argumento.l.inſulam §.fi.infra loca.Vel potius cum præſtanda ſit penſio in fine anni de iure cõmuni,condemnabitur conductor ad eam ſoluendam ſuo tempore,præſtita cautione idonea iuxt.l.in omnibus cũ ibi no. infra de iudi.pro ea ſcilicet parte quàm ab alio non reciperet.

Et pro cõmuni opi.contra Pau.mouetur Alex.quia ſalariũ reſidui temporis debetur aſſeſſori,cum fingatur ſeruire præſidi defuncto. quæ ratio militat etiam quando præſes remouetur culpa ſua: ceſſat autem quando ſeruiret alteri,cum.l.non fingat ſuper impoſſibili.Nec ob. ait quod voluit Ange.in.l.eandem infra de duo.reis per.l.Ita vulneratus ad.l.Aquil.

58 ſcilicet quòd in odium delinquentis lex fingat ſuper impoſsibili,quia re-

ſpondet ſecundum Io. de Imo,in.d.l.Eandem,col.2.in verſ.In gloſ.ſuper
ver.quoque id non probari in.d.l.Ita vulneratus:cum non dicatur ibi fin-
gi quē bis mori,ſed plures vnum occidiſſe.quod non eſt impoſsibile.An-
ge.tam in.d.l.Eandem,aliter loquitur:ſcilicet quòd ſpeciale ſit id fauore
publicæ vtilitatis,& prout infra dicam.

Deci.reprobat rationem Alex.dupliciter.primo quia ratio impoſsibili-
tatis non videtur vera,ſed ſolùm conſideratur intereſſe.Secundo quia in
odium delinquentis lex fingit ſuper impoſsibili ſecundum Angel.in.d.l.
Eandem,& replicat ad id quod Alex.ait non probari in.l.Ita vulneratus,
59 fingi quem bis mori;quòd immò ibi expreſsè probatur dum dicitur:cum
vterq; eorum ex diuerſa cauſa, & diuerſis temporibus occidiſſe hominē
intelligatur,& ad idem facere dicit.l.Etiam §. pe.infra de peti.here.vbi,ſe
cundum eum duo finguntur poſſidere inſolidum ratione delicti.hoc ta-
60 men non dicitur in illo tex.ſed quòd pro poſſeſſore habetur, & vt poſſeſ-
ſor, tenetur is qui dolo deſiit poſſidere.Angel.in.d.l.Eandem dicit quòd
licet.l.non fingat ſuper impoſsibili in genere,fingit tamen ſuper impoſſi-
bili in ſpecie.quod ibi ſequitur Imo.Dicebam hoc dictum iure non pro-
bari: immò probari videtur in fictione poſtliminii.Adde Curt. iun.hic
nu.3.ſed caue quia non eſt impoſsibile quē eſſe mortuum prima hora ca-
61 ptiuitatis,ſeu in ciuitate:ſed contra Ang.& Dec.conſiderabam aliud eſſe
quēlibet vulnerantem intelligi occidiſſe hominem, prout dicit.l.Ita vul-
neratus:aliud fingi hominem bis mori.nam ſi primus vulnerauit vulnere
omninò lætali,vtiq; intelligitur hominem occidiſſe,quia ex illo ſolo vul-
nere periiſſet; ſi ſecundus etiam ſimile vulnus intulliſſet,licet ex interual-
lo,ſimili ratione intelligitur eum occidiſſe:immò occidit.non tamen bis
mortuum fingit lex:ſed quemlibet vult teneri quaſi occiderit:quia quod
libet dictorum vulnerum hominem occidebat. facit.l.fi.cum ibi no.infra
Ad.l.Corn.de ſicca. licet Alcia.in trac.Præſump. in prin.nu.6.&.7.velit
quòd in.d.l.Ita vulneratus fingatur quis bis mortuus. Sed concludit nu.
8.quòd.l.non fingit ſuper impoſsibili,ſed inducit aliquā diſpoſitionem iu
ris non fingendo directè ſuper caſu impoſsibili,ſed illud præſuponendo,
ſubſiſtente æquitate:& hoc vltimum videtur melius. Aduertendum etiā
eſt quòd Ange.dicit quòd in.l.Ita vulneratus ſpeciale ſit ratione publicæ
vtilitatis;ergo non eſſet ille caſus trahendus in conſequentiam:cum ratio
publicæ vtilitatis non militet in caſu noſtro.

Concludo rationem adductam per Alex.contra Pau.non vrgere:ſed ra-
tionem intereſſe,per ſupraalle.l.Dominus horreorum §. fi.infra loca.&.l.
Idemque.§.i.manda.& ſic opi.Pau.falſam eſſe:& cōmuniter reprobatam.
Et cum his eſpedita ſunt in effectu quæ poſuit Deci.in ſuo primo not.
Adde Caccialu.hic nu.38.ſub.q.23.diſtingueutem,an preſes fuerit remo-
tus ob culpam in cōmitteudo,an in omittendo:& ſic inquilinus vel colo-
nus,& poſtremò ſequentem opi.Pau.quæ reprobatur cōmuniter, & effi-
caciter vt patet ex ſupra deductis:& de hac.q.Nig,hic nu.48.Sapi.breui-
ter nume.32.

Circa

62 Circa gloſ.primam in ver.legato,quæ exponit.i.præſide per.l.pe. ſupra. De offi.præſi.vbi legatus Cæſaris.i.præſes,vel corrector prouinciæ: Deci. hic in tertia col.dicit correctores eſſe eos de quibus per glo.in.l.Ex omnibus ſupra de offi.præſi.quæ vult correctores eos eſſe,qui habent illud officium in Italia quod præſides in prouincia.Et alcia.prætermiſſorum lib.i. col.3.ſic ait: Correctores qui non omni in Italia erant,ſed quibuſdam tantum regionibus præerant. Vnde Maccium legiſſe dicit correctorem Venetiarum,& Hyſtriæ:& quòd Campania etiam correctorem habebat.

Non nego etiam in Italia correctores fuiſſe:ſed malè loqui dico & contra tex.in.d.l.pe.eos qui negant in prouinciis fuiſſe correctorem, nã text. ille dicit,vel corrector prouinciæ:vbi Fulg.dicit videri ſibi ſinonima iſta vocabula,legatus,præſes:& corrector.

63 Glo.in ver.comitibus,exponit.i.aſſeſſoribus,de quibus tractat iſte titul. ſic etiam exponit glo.in.l.i §.ſed etſi comites infra De var.& extraor.cog. vbi neceſſaria eſt hæc expoſitio.ſic exponendum dicebat hunc tex.Marti. Lauden,vt refert Iaſ.hic,in ſecunda col.verſ.2.aduerte.Cõtrarium voluit Iaſ.hic poſt Ange.ſequitur.Deci.& Cur.iun.nu,10.dicens hanc eſſe cõm. vt per Iaſ.hic,& hãc ſequitur & præſupponit cõmunem Pataui.hic nu.63

Sed ex verbis Iaſ.potius colligitur contrarium:& ſic quòd opi.glo. ſit cõmunis,cum dicat,glo.& doc.hic tenere quòd in iſto tex.verbum comitibus reſtringatur ad aſſeſſores,vt deſeruiat titulo.Et adducit ſolum Ange. contrarium tenentem:& glo in.l.ſi vno.§.Item cum quidam infra loca.& Bar.in.l.i. §.Diuus infra de var.& extraor.cog. Quod autem communis opi.ſit cum glo.patet ex ſummario huius.l.per Bal.Pau. Rom. Caccial.& Alex.reſtricto ad aſſeſſores,& ex diuiſione & dictis Bar.& Alberi.

64 Et licet verum ſit quod ait Iaſo.non admitti diſtinctionem quando deceſſit conductor , circa qualitatem locatoris operarum ; cum indiſtinctè tali caſu, quilibet locator operarum integrum conſequi debeat ſalarium anni cepti.l.ſed addes.§.fin. infra loca.quamuis aliter diſtinguatur mortuo locatore operarum,circa tranſmiſſionem ſalarii futuri temporis,ad hæredes ; ſcilicet an talis perſona fuerit conducta ratione ſcientiæ, an propter ſolum laborem:& malè loquatur lauden.volens,vt refert Iaſ. quòd in tantum hic de aſſeſſoribus intelligatur,vt cæteri comites cenſeãtur excluſi a perceptione ſalarii reſidui temporis,tamẽ verum puto quòd verbum comites,in.l.noſtra reſtringatur ad aſſeſſores non ſolùm vt lex faciat ad titulum,quoniam ad hoc reſponderi poſſet vt per Dec.hic quòd ſatis diceretur facere ad titulum poſtquã comprehendit etiam aſſeſſores, ſed vt euitemus abſurdum quòd cæteri comites excludantur a ſalario reſidui temporis ,in caſu ſecundæ partis principalis huius.l.quando præſes remouetur ab officio;& ſic grauerentur aliena culpa, ſcilicet aſſeſſorum, quorum culpa in dubio cenſetur remotus præſes ſecundum cõmu. & verum intellec.vt ſupra demõſtraui.Idque confirmatur,quia in.l.Diem functo infra loca.ponitur eadem deciſio,quæ hic in prima parte princip.Vn

65 de ne altera iſtarum.ll.ſit ſuperflua,dicendum videtur quòd ibi verbum

comites ſtes in ſua lata ſignificatione ſecundum naturam illius tituli, hic autem reſtringatur ad aſſeſſores ratione prædicta: & quod fuerit poſita hic etiam prima pars, vt ei coniungeretur, ſecunda pars, quæ non erat poſita in ti. loca. quia non conueniebat generalitati illius tituli.

66 Ex his patet, illationem Decii de famulo in annum conducto, quod totius anni ſalarium conſequi debeat, ſi intra annum deceſſerit conductor, non probari per iſtum tex. probari tamen concedo per. l. ſed addes §. fi. & l. Qui operas infra loca. & no. per Bar. in. l. ſi vno. §. Item cum quidam, in ſecunda col. eo. tit.

67 Declarat Dec. quod dixit de ſalario famuli, procedere niſi merces, fuiſſet conditionaliter promiſſa, ſi opere præſtarentur: quia tūc debet impleri conditio, ita notabiliter, ait dicere tex. in. l. fi. C. de condic. ob ca. qui tamen id ſolum dicit quod aduocatus reddit ſalarium ſi ſtat per eum: alleg. etiam Dec. Pau. ca. in. d. l. ſi vno. §. Item cum quidam, hoc dicentem in ter tia oppo. & allegantem Petr. in. d. l. fi. & ideo aduertēdum quod locus Decii eſt mendoſus, debuit enim allegare Pet. in. d. l. fi. quem ſequitur Pau. Ca. in præalle. §. Item cum quidam.

68 Nec ob., ſecundum Deci. quod promiſsio pro operis tacitam habeat cōditionem, ſi opere præſtentur, vt per Bart. hic in ſecunda col. poſt med. in ver. Ego adduco, & quod tacita conditio ſuſpendat ſicut expreſſa, ſecundum glo. in. l. Item quia infra de pac., quæ loquitur quoad ſuſpenſionem ceſsionis diei: reſpondet Deci. quod tacita conditio de operis præſtandis reſpicit executionem, quo caſu non ſuſpendit, alle. glo. 2. & Bar. in. l. Ita demum infra de arbi. & Bal. in. l. 3. C. de arbi. Aduertendum quod illa gl. ſolum dicit, conditionem tacitam rem non facere conditionalem. l. conditiones extrinſecus de condi. & demon., Bar. dicit hoc eſſe falſum: & quod ibi inerat conditio tacita exactioni, non cōmiſsione ſtipulationis. Bal. in. l. tertia. C. de Arbi. ſub nu. i. dicit glo. præalle. repræhendi a doc. & ait quod ſi tacita conditio in eſt promiſsioni, impediat natiuitatem obligationis, ſi ineſt executioni, tunc non reſpicit obligationem, ſed eius effectum, & parit exceptionem. ſic dictum Bal. videtur contra Deci. quia ſatis eſſe videtur quod tacita conditio iſto caſu pareret exceptionem contra famulum. Nec ob. quod Bal. ibi nu. 2. tranſeat ad aliam ſol. nam ad aliam tranſit reſpectu materiæ de qua ibi.

69 Cagnol. hic in prima lec. ſub nu. 27. ſimpliciter ſequitur Deci. ſequitur & Mantua. nu. 67. & 68. quia conditio debet impleri in forma ſpecifica: & in conditionibus inſpicitur ſemper merum factum: aſſignatq; differentiam inter conditionem expreſſe appoſitam ab homine, & conditionem tacitè ſub intellectam a lege. Pau. ca. in. d §. Item cum quidam nu. 3. rationem aſsignat ſecundum Pet., quia in conditionibus ſolus euentus inſpicitur. Cōmuniter igitur hæc limitatio Pau. & Dec. recepta eſt, Facit. l. legatum. C. de cōdi. inſer. iuncta. l. i. C. de iis quæ ſub mo. Nam in. l. legatum fideicōmiſſum, ſeu legatū ſub conditione ſi filio teſtatoris nupſiſſet puella non debetur puellæ mortuo filio per quem non ſteterat: & tamen in. l. i.

præ-

præalle.debetur legatum puellæ, ſi ſtet per eum cui nubere iuſſa eſt mulier; quia ille noluit. Et per iſta videntur declarandæ.l.Iureciuili infra de condic.& demonſt. &.l.labeo ſcribit, ſi mihi bibliothecam de contra. emp.

Limitatur ergo.l.ſed addes.§.fi.infra loca.&.l.Viam veritatis.C.eo. quādo merces fuit ſub prædicta conditione promiſſa, & conductor obiit intra annum.

Glo.in ver. legatis cum dictis Dec. circa eam, fuit expedita in textualibus.

Glo.in ver.præſtitum, tres in effectu habet partes: in prima ponit vnum intellec.ad tex.noſtrum: In ſecunda opponit contra illum,& ſoluit: In tertia ponit alium intellec.ſecunda ibi ſed contra: tertia.ibi,vel dic.Duæ partes, prima,& tertia fuerunt expeditæ ſupra in textualibus, ſolum ergo de ſecunda parte dicendum eſt.

In ſecunda parte, glo.opponit quòd nō ſit dādum ſalarium reſidui temporis comitibus legati,& heredibus legati per.l.petitionem.§.quando autem fiſci.C.de aduo. diuer. iudici.vbi, mortuo aduocato fiſci, ſequens in gradu ſubrogatur; &nihil cōmodi debetur, heredibus aduocati defuncti. Soluit glo.id procedere reſpectu aliorum annorum futurorum ſecusquo ad annum cæptum: quia pro eo hæredes aduocati debent conſequi ſalarium.l.Poſt duos.§.His quoque eo.ti.& ſic in caſu iſto.

69 Dicebam.d.§.His quoque videri noui iuris inductiuum, ait enim. His quoque illud adiiciendum eſſe, ſtatuimus: & verbum ſtatuimus eſt noui iuris inductiuum, vt per Abb.in.c.Decernimus in fi.De Iudi. patetque.l. Poſt duos recentiorem eſſe.d.l.Petitionem, cum ei poſtponatur in eo. tit. vt probat tex.in.§. Quibus,& ibi glo.in ver.compoſitione, in prima.Conſti.C.& vtraq; dictarum.ll.eſt recentior.lege noſtra quæ fuit Papi. Præterea in diuerſis terminis loquitur Dicetur de his latius infra Diſcutiamus nunc.q.q.Bart.

70 Primo querit Bar.an defuncto præſide vel poteſtate durante officio, heredes eius petere poſſint ſalarium reſidui temporis, ſi aliud non conuenit?

De hac.q. Alexan.nu.13.vſq; ad 20.per duas col.Iaſ.nu.36.vſque ad 43. per tres col.Dec.nu.15.vſq; ad.19.per col.2.vn terzo.Cur.iun.nu.18.vſq; ad.37.per tres col.Cagnol.in ſecunda.lec.nu.144.vſq; ad 159. Mant.nu. 84.vſq; ad 118.per col.8.Bar.ſic proceditur, primo refert opi. gloſ.de qua proximè dixi quòd debeatur, cū annale ſit officium præſidis, poſtea multa adducit pro negatiua opi., quā tenuit Bertran.de monte fauenti:& poſtremò concludit, pro opi.affirmatiua Diſcutiamus articulum, adducendo ea quæ faciunt pro parte negatiua.

71 Primo pro negatiua: ſalarium, & tempus, diuiſionem recipiunt.l.Seio in prin.infra de annu. lega.ibi enim teſtator Seio annuos ſenos aureos & habitationem legauerat, ſi voluerit filiorum teſtatoris negocia gerere: Voluit Seius,& geſſit. Sed ex tribus filiis, duo deceſſerūt inſtitutis aliis extra-

neis,& non ſorore ſuperſtite,quærebatur,an amplius deberetur legatum annuum Seio? deciditur deberi pro rata & ſic pro tertia parte: cum tam labor quã pecunia diuiſionem recipiant, Viuebat Seius,cui legatum erat Salarium,nec ſtabat per eum,& nihilominus,deciditur illi ſalarium non deberi niſi pro rata laboris:& rationem prædictã adducit Iuriſconſultus, quæ eſt generalis.

Reſpondet doc.quòd ibi ſalarium debebatur ſolùm contemplatione laboris;hic autem propter laborem induſtriam,dignitatem,& impenſas in officio faciendas,& per eum non ſtetit,ſed per caſum mortis & ab hæredibus eius debetur comitibus ſalarium reſidui temporis; prout in hac.l.in prima parte. Et licet aliis comitibus præter aſſeſſores, debeatur ſalarium ſolùm contemplatione laboris,& totum ſolui debeat,quia per eos nõ ſtetit,iuxt.l.ſed addes §.fi.infra loca; tamen diuerſitas rationis aſſignari poteſt,quia in.l.Seio per mortem duorum filiorum transferuntur duæ tertiæ partes hæreditatis teſtatoris primi in alios,& ſic fit diminutio bonorũ & laboris,quod non accidit per mortem præſidis, quia integrum manet officium,& idem labor,teneanturq; comites ſeruire ſubrogato, eo volente. Hanc autem diuerſitatis rationem non inueni tactam ab aliis.

72 Inſtat Dec.contra prædictam cõm.ſol.per tex.in.l.Qui operas infra loca.,vbi generaliter diſponitur,quòd is qui operas locauit, cõſequi debet mercedem ſi per eum non ſtetit. Subdit poſteà aduocati quoque &c.illa dictio quoq; eſt implicatiua,& ſic idem deciditur in aduocatis,in quibus non conſideratur ſolus labor,quod in aliis.Reſpondet ipſe Dec.quòd ibi fit equiparatio, quando ſtetit per eum cui debebantur operæ: alias non procederet æquiparatio.Conſiderabam in.l.Qui operas in prin.poni dictum generale in quolibet locatore operarum,quòd totius temporis mercedem conſequatur,ſi per eum non ſtetit,& poſteã ſubiici,aduocati quoque, ſi per eos non ſteterit, quominus cauſam agant, honoraria reddere non debent,ſi generaliter hoc erat deciſum,etiam vt daretur petitio,quare potius dictum fuit de aduocato:& in caſu minus dubitabili,in quo ageretur de retentione.Dicebam in generali diſpoſitione locatorum operarum non comprætendi aduocationem, per text.in.l.i.in princip.cũ ibi not. per Bartol.infra ſi men.ſal.mo.dix.& per.l.prima §.Proinde, & §.In honorariis De var.& extra cog.&.l.i.C.De ſuffra. & ideò iuriſconſultus. in.d.l.Qui operas inſpecie ſubiectiſſe de aduocato, vt oſtenderet quòd licet propriè non dicatur locator,operarum nec agat actione ex locato,tamen in illo caſu,eadem iuris deciſio procedat in eo.

73 Alia ſolutio ad.l.Seio,colligitur ex Caccial.in conſi.68.Ioannes.col.pe. ſub nu.8.verſ.Sed aliquis,inter con.Sozi.lib.i.quòd ibi legatum illud annuum fuit factum fauore hæredum. Addebat Cagnol. hic in prima lec. nu.186.& in ſecunda nu.158.quòd illa.l.loquitur in legato conditionali, in quo deficiente conditione etiam caſu fortuito pariter deficit legatum. l.legatum.C.De Condi.inſer. Dicebam quòd.l.legatum,loquitur in diuerſis terminis:ibi enim patruus legauit puellæ ſi filio ſuo nupſiſſet mor-

tuo

tuo filio antequã contraheretur matrimonium,conditio defecit: & ideò non debetur legatum ſed in.l.Seio, conditio erat, ſi voluerit interuenire negociis filiorum teſtatoris,vt prius &c.& Seius legatarius voluit interuenire & interuenit:& ſic non defecit conditio; licet poſtea duo ex illis filiis obierint.Et tex.ibi rationem aſſignat,quia labor & pecunia diuiſionem recipiunt,non rationem deficientis conditionis niſi dicamus quòd illa conditio,ſi voluerit,annexam habeat,& implicitam aliam,ſcilicet & ſi potuerit.

74 Reſpondebam aliter ad.d.l.Seio,non negari in ea Seium conſequuturũ ſalarium totius anni,quo illi duo filii deceſſerunt, ſed aliorum annorum ſequentiũ:ſicut etiam dicitur in.l.Poſt duos.C.de aduo. diuer.iudi.Idq; voluit Bar.in prælle.l.i §.Diuus,in ſecunda col.in prin.

75 Secundo pro eadem parte negatiua:Caſus contingens in perſona vnius non debet alteri nocere.l.ſi vno §.Item cum quidam.l.ſi quis fundum §. imperator infra loca.in §.Item cum quidam, caſus amiſsionis nauis, nocet domino nauis,qui vecturam acceptam reſtituere tenetur,cum vehendi munere functus non ſit.quod in omnibus perſonis ſimiliter obſeruandum ait:non ſolùm in procuratore Cæſaris.In.§.Imperator. grege abacto citra fraudem conductoris,non ſolùm non tenetur cõductor ſoluere mercedem,ſed ſolutam repetit,&ſic caſus contingens in re locata locatori nocet non conductori.

Reſpondet Bart.hic in ſecunda col.nu.i.in fi.quòd in.q.noſtra debetur ſalarium intuitu perſonæ præſidis ac etiam officialium ſuorum,in quorũ perſonam, non ſuperuenit impedimentum. Hanc ſolutionem damnat Alex.ſub nu.15.verſ.ſed iſta reſponſio,quia non vrget quoad ratam reſpicientem perſonam præſidis:& reſpondet ipſe,vt dixerat ſupra nu.13.in fi. quod contraria loquuntur de mercede,quæ principaliter datur ob laborem,hic principaliter propter dignitatem.

Cagnol.in ſecunda lec.ſub nu.163.verſ.Ad ſecũdum,refert ſolutionem Bar.& eius impugnationem.& plenius reſpondet nu.164.quod ibi ex cõtractu,& principaliter ob laborem debebatur merces,hic ex diſpoſitione legali,vel ex contractu ſubrogato in locum diſpoſitionis legalis, & principaliter ob dignitatem,aut probitatem ſcientiæ,& intellectus etc.

76 Tertio.l.i.C.de re.mili.lib.xii.vbi militi poſtliminio ab hoſtibus reuerſo non debetur ſtipendium pro tempore captiuitatis. & ſic caſus contingens in perſonam locatoris,non obeſt conductori.latius inducit Cagnol. nume.149.poſt Iaſ.nu.38.Reſpondent doc.vt ad præcedens Cagnol.nume.168.

Poſſet aliter ſolui:quòd ibi non intelligatur pro reſiduo temporis cepti & præſtituti. ſcilicet menſis vel trimeſtris: prout conduci ſolent priuati milites.

77 Quarto:quia ſpeciale eſt in herede primi cerii domeſticorum & protectorum,vt emolumenta conſequãtur non tantum reliqui temporis,quod eidem gradui ſupereſſet, ſed etiam ſequentis anni.l.fin.C.De domeſ.&

protec.lib.xii. Reſpondent doc. ſpecialitatem conſiſtere circa annum ſequentem, Iaſ. hic in viij.col.verſ.quarto:Cagnol. ſub nu.171.Eſt autem ſpectabilis ille primi cerius.l.2.eo.tit.

Quintò ſecundum eundem Bar., quia merces nō debetur ante.ſed poſt
78 operam:cum in rerum natura non ſit opera futura: quo fit vt promiſſum pro ea conditionem recipiat.l.Interdum infra de ver.obli.vbi pura ſtipulatio ex re ipſa dilationem cap.veluti ſi id quod in vtero ſit,aut fructus futuros,aut domum edificari ſtipulatus ſit, tunc enim incipit actio cum ea per rerum naturam præſtari poteſt,&.l.ſi a colono, eod. titul. vbi ſi a cono, cui fundum in quinque annos locaueram, poſt tres, ita ſtipulatus fuero, quicquid te dare facere oportet.non amplius in ſtipulationem deducitur, quam quod iam dari oportet. & ſic merces præteritorum annorum,ſin autem adiiciatur,oportebit uè, etiam futura obligatio deducitur.Et appellat futuram obligationem,mercedem reliquorū duorum annorum glo.tamen ibi,exponit, cuius effectus eſt de futuro: etiam quo ad acquiſitionem dicitur Bar.in.l.Adhuc §.ſi operas de vſufru.l.ſi ſeruus cōmunis §.fi.De ſti.ſer.Et aduerte ad contrarietatem quæ videtur inter.d.§.ſi operas,& §.fi.præalle.circa id an tranſeat ſtipulatio,etc.Ad iſtud quintum fundamentum reſpondet Cagnol.ſub nu.171.prout reſponſum fuit ſupra ad ſecundum, & tertium,& prius inducit iura Bart.Iſta ſolutio non videtur ſufficiens,quia reſpectus dignitatis vel probitatis ſcientiæ & intellectus,non videtur tollere tacitam conditionem.

Dicebam quòd in hac quæſtione iam ceptum erat officium,& pro completo habetur.

79 Sextò vltra Bar.,quia ſequeretur abſurdum quòd fiſcus onere grauaretur duplicis ſalarii.Iaſ.ſub nu.38.Dec.col.6.nu.16.in fin.

Reſpondet Dec.poſt Iaſ.,non eſſe abſurdum,cum in hæredibus aduocati tolleretur.l.i.§.Diuus infra de var.& extraor.cog.Alio etiam modo reſpondet per.l.Matriculam.C.de agen.in re.lib.xii.ſed hāc vltimam reiicit ipſe Dec.& rectè latius Cagnol.nu.172.

Dicebam quòd in.d.§.Diuus,debetur ſalariū propter probitatem ſcientiæ,preſidi verò aliis rationibus ſupradictis:nec loquitur.§.Diuus,in fiſco hoc tamen non facit per.l.Item veniunt §.Ait ſenatus ver.In priuatorum, cum glo.in ver. in publica infra de peti.here.De.§.Diuus dicetur latius in primo fundamento partis affirmatiuæ: & de.l.poſt duos §.His quoq; C.de aduo.diuer.iudi.in ſecundo eiuſdem partis.

Septimo ſecundum Iaſo., quia hæredibus præſidis videtur competere actio locati,que datur ad intereſſe tantum.l.ex conducto.l.Dominus horreorum.§.fi.infra loca.

80 Deci. reſpondet quòd immò non competit actio locati per.l.i §.i.cum ibi no.per Bar.infra ſi men.fal.mo.dixe.cum aliis per ipſum Dec. alle.ſed quia iſta reſponſio non tollit argumētum de intereſſe,quòd videtur hoc etiam caſu conſiderabile, reſpondet dupliciter vt hic per eum in.vi.col., in prin.neutra verò placet.

Cagnol.

Cagnol. nu. 174.poſt Curt.iun.& alios ait prædicta nõ procedere in acti bus virtuoſis ſecundum Bart.in.d §.Diuus.Inſtabam rationem hanc non militare in preſide,ſed in profeſſoribus,aduocatis,& ſimilibus.

Octauò ſecundum Cagno.ſub.nu.152.verſ.Decimò:quia in.q. propoſita reſultare videtur contractus innominatus,do vt faciat, iuxt.l.Naturalis §. At cum do infra de præſcr.ver.cum locationis cõtractus non ſit, vt proximè probatum fuit.quo caſu altero non implente etiam per caſum fortuitum,locus eſt repetitioni.l.ſi pecuniam in prin.infra De condi.ob cau. Ergo a fortiori videntur excludendi heredes præſidis a petitione.Hoc argumentum fuit Bal.in.c.i §.fi.in tit.quis dica.& c.in vſi.feu.

81 Reſpondet Cagnol.nu.175.hoc non procedere in premio dato vel promiſſo ratione dignitatis vel ſcientiæ per.d §. Diuus,cum ſi. Sed, vt ſupra dixi illa loquuntur in ſtipendio dato ratione ſcientiæ, præſidibus autem datur principaliter propter laborem & expenſas,dignitatem autem potius conſequuntur ab ipſo officio.

Dic aliter quòd ibi,eſt locus pœnitentiæ re integra. ſed hic erat ceptum officium,præterea ibi in contractu,hic in diſpoſitione legis,vel in contractu ſubrogato et executiuo diſpoſitionis.l.& tamen ibi præſtatur indemnitas.

Nono.l.his ſcholaribus.&.l.pe.in fi.C.De ero.mi.anno.lib.xii.,vbi,ſecũdum Alex.hic in quarta col.in fi.ſub nu.13.milites diem functi ſtipendiũ pro rata temporis tantum ad heredes tranſmittunt.

82 Reſpondet Alex.ſecundum Saly.quòd illa iura loquuntur in ſtipendio laborem principaliter reſpiciente, non dignitatem; cum ſimplex militia non ſit dignitas,vt probat nu.14.Sequitur Cagnol.ſub nu.168.

Dici poteſt illas.ll.diſponere quòd omnes pecuniæ debitæ militi vſque

83 ad diem mortis ſoluãtur eius heredibus:& debitas dici pecunias temporis cepti.

Decimò,& vltimò,ſecundum Fulgos.quẽ refert Iaſ.hic ſub nu. 38.verſ. Quinto,quia ſic lex noſtra eſſet de indubitabili: nam ſi deberetur ſalariũ reſidui temporis hæredibus præſidis defuncti, multò magis aſſeſſoribus, per quos non ſtat. Nec placet ſolutio Iaſ.quòd præſidi debeatur propter dignitatem,nõ ſic aſſeſſori.nam aſſeſſori debetur propter probitatẽ ſcientiæ & intellectus, quæ magis conſideratur in iſta materia, quã dignitas: præſertim,cum dignitas inſit officio.

Hanc partem negatiuam tenuit Bertrandus, qui fuit magnus iuriſta, & creatus Cardinalis.& eandem tenent Iaco.Butri.Pet.Cy.Ricar. de Saly., Fulg.,& Bal.vt dicit Alex.hic ſub nu.13.ver.Refert tamen Bart., & Iaſ.in. 8.col.verſ.contrariam opin.

Et licet opi.affirmatiua dicatur cõmunis,tamen opi.negatiua in puncto iuris verior eſt,ſecundum Fulg.qui ſubdit hanc negatiuam ſeruari in practica & per principes & Reſpublicas, vt refert Iaſ.hic in.9.col.ſub nu.38. verſ.& dicit Fulg.hic.

Pro affirmatiua,quã cõmunem eſſe dicunt Alex.Iaſ.,Deci.,& recentio-

res,& Iaſ.nu.36.refert ita iudicatum fuiſſe,ſcilicet quòd hæredibus præſi
dis ſiuè poteſtatis debeatur ſalarium reſidui temporis, adducuntur.

Primo.l.i §. Diuus infra de var.& extraor.cog.ibi prohibuit mercedem
repeti,quia per ipſum non ſteterat.quæ ratio videtur generalis, licet deci
ſio in aduocato loquatur,& vtitur ille tex.præterito pluſquam perfecto.

84 Reſpõdet Fulgos.quòd loquitur quando ſalarium iam erat præſtitum,
& facilius conceditur retentio quã petitio, argumento.l.Arrianus infra
De Actio.& obli.Adducebam ego text.in.d.l.i.§.Proinde de var.& ex-
traor.cog.

Replicat Alex.ſub nu.15.argumentum retentionis procedere quando
ſolutum eſt id quod ſaltem naturaliter debetur iuxta materiam.l.primæ
cum glo.infra de condic.in debi.Duplicat Deci.ſub nu.15.facilius abſolu
tè concedi retentionem quã petitionem.l.per retentionem.C.de vſur.l.2.
vbi Bal.in tertio.no.C.de fideic.cum aliis alle.per Dec.& Mantu.nu.107.
Et ſolutionem Fulgoſ.ad §. Diuus,ſequuntur Dec.Purpu.,Cagno.ſub nu
me.153.154.cum ſeq.Mantua tamen inſtat quòd in.d.§. Diuus, factum po
nitur in illo verbo repeti, non miniſterium iuris, vt per ipſum nu.108.Et
licet ibi non agatur de annuo ſalario,ſed vnius cauſæ, tamen eadem vide-
tur ratio.

Dicebam non procedere argumentum de aduocato,cui datur ſalarium
ob ſcientiæ probitatem,ad poteſtatem,cui datur alia ratione alias dicta.

Secundo.l.Poſt duos §. His quoq;.C.De aduo.diuer.iudici.vbi heredi-
bus aduocati fiſci debetur ſalarium totius anni.

85 Reſpondent Fulg.,Deci.ſub nu.16.Cagnol.nu.153.poſt Purpura.ſpecia
le ibi in aduocato fiſci,in quo alia multa ſunt ſpecialia.vt per glo. in rubr.
C.de aduo.fiſ.ſed hoc non ſufficit,quia ſpecialia non ſunt multiplicanda,
86 nec valet conſequentia,in multis eſt priuilegiatus,ergo etiam in hoc.glo.
2.in.l.A diuo Pio in prin.infra.De re iud.Iaſ.hic in viii.col.in princ.Deci.
dicit ſatis exprimi ſpecialitatem propter verbum ſtatuimus ibi poſitum,
quòd eſt noui iuris inductiuum.Dicebam non valere conſequentiam,no
87 uum ius inducitur,ergo ſpeciale. Nec placet quod aiunt quidam.l.peti-
tionem.§.fi.eo.tit.C.De aduo. diuer.iudic.loqui quando aduocatus fiſci
non dum ceperat officium:nam videtur contra illum tex. loquentem ſim
pliciter de patrono fiſci ſimpliciter defuncto.& quia nuper adiectum fuit
per.l.poſt duos §. His quoq;,deberi heredibus patroni fiſci defuncti ſala-
rium totius anni. ſic enim loquitur tex.His quoq; adiiciendum eſſe illud
ſtatuimus etc.

Melior ſolutio videtur quòd non procedat argumentum de aduocato fi-
ſci ad iudicem præſertim quia officium aduocati fiſci erat perpetuum, ſe
cundum Iaſ.hic.Inſtabat Dec.ſatis eſſe procedere ſimilitudinem in eo de
quo agitur,& ſic reſpectu anni mortis. Dicebam videri diſſimilitudinem
eſſe etiam in eo de quo agitur,quia heres præſidis haberet ſalarium totius
temporis, non ſic hæres aduocati,qui non habet niſi ſalarium illius anni,
licet officium eſſet perpetuum.

Aduer-

88 Aduertendum quòd officium aduocati fiſci, non erat, nec eſt perpetuũ, ſed olim erat annale, hodiè biennale.l.Sancimus.C.de aduo. diuer. iudici.

Reſpondebam aliter quòd in.l.poſt duos, vna tantum præſtatio ſalarii, in medio anni facienda erat.l.Per hanc §.ſexcenti.C.de aduo.diuer.iudi. De hoc infra in prima limit.

Tertio quia, ſecundum Bar., iniquum eſſet heredes præſidis propria pecunia debere ſalarium comitibus. Reſpondet Fulgos. non deberi ſalariũ

89 ab hæredibus ſed a fiſco.l.fi.infra eo. Dixi ſupra in euidentialibus. Iaſ.in ſtat hoc eſſe directò contra.l.noſtram. Deci.negat, cum tex.non dicat ſolui ab hæredibus. Dicendum eſt heredes teneri, ſed id conſequi debere a fiſco, iux.ea quæ ſcripſi ſupra in euidentia.in fi. Et ſic argumentum ceſſat, fiſco ſoluente quòd comitibus debetur.

Quarto.l.Matriculam.C.de agen.in re lib.xii.vbi ſi vnus ducennariorũ

90 moriatur, ſucceſſores habent fructus laborum. Deci. reſpondet intelligi de fructu laborum acquiſito in vita. Contra quia lex videretur ſuperflua & de indubitabili. Præterea ſubdit ibi tex.qua de cauſa locum etiam eius ſucceſſorum intuitu vacare conuenit: & glo.ibi, in ver.vacare, dicit vſque dum debebat durare defunctus ſi vixiſſet: ne duobus ſalariis grauaretur reſpublica.

Retorquetur ergo ille tex.quia locus ibi vacare debet, ne duplici ſalario grauetur fiſcus, poteratq; locus vacare, quia magnus erat numerus ducennariorum, ſed in præſide ſiuè poteſtate ſecus eſt, cum vnus tantum eligatur, qui vniuerſalem habet iuriſdictionis adminiſtrationem, ſine quo eſſe nõ poteſt ciuitas. Poſſet etiam dici quòd ibi vna tantũ præſtatio facienda eſſet, prout aduocatis fiſci. Et pondera tex. ibi quotannis: quòd officium erat annale.

Quinto.l.i.C.De primipi.lib.xii.ibi, & ſi is qui ea recipere debuerit prius rebus humanis eximatur, heredibus petitio ſalua ſit.

Deci.reſpondet vt dixit ſupra ad proximum fundamentum: & ſentit gl. ibi, dicens adminiſtrationem finitam. ſed malè loquitur illa gloſ. vt ſcripſi ſupra in ſecundo, no.in prima.q.nu.28.licet Cagnol.hic ſub nu.156.verſi. Ad iura, admittat illam glo.& reſponſionem Decii.& Mantua.nu.113.non rectè loqui videatur, circa.d.l.i.De primi.

Poſſet etiam reſponderi quòd loquatur reſpectu primæ præſtationis faciendæ.

Sexto.l.ſi quis in ſacris, in fi.C.de proxi.ſacr.ſcri.eo.lib.xii.vbi ſalarium

91 reſidui temporis debetur hæredibus. Reſpondet Fulgos. caſus eſſe ſpeciales ibi, & in aliis.ll.prealle. Replicat Alex.quod, cũ inſert næ ſint in corpore iuris, habent vim conſtitutionis generalis §.pe.& ibi glo.in prima conſti.C.duplicat Dec.& rectè, conſtitutionis generalis vim habere in caſibus in quibus loquuntur, non in diuerſis ſequuntur poſteriores, & Cagnol. Adde quòd ille de quo agitur in.d.l.ſi quis in ſacris, eſt ſpectabilis, vt ibi explicat tex.& officium habet in aula Principis: vnde dignior & fauorabi-

lior.argumento.l.primæ.C.de prepo.labo.lib.xii.ibi,nam & immunitate digni ſunt,quos noſtri lateris comitatus illuſtrat: &.l.i.§.Damus infra de ſuſpec.tu.vbi ſi præſidi in prouincia permittitur,& prætori in vrbe, quaſi plus tribuatur magiſtratibus romæ quã aliis.facit.l.Cum prætor.§.i.infra de Iudici.

Ex prædictis patet opi.Bar.quæ dicitur cõmunis efficaciter iure nõ probari. quod & Deci.dixit.Et quantum ad rectores,& Poteſtates ciuitatũ, & oppidorum non ſeruatur in multis locis.Et in puncto iuris dubitabilis videtur vt ex ſupra deductis patet, quicquid dixerint Cagnol. nu.176.& Mantua.

Præſuppoſita tamen.d.opi.Bartol.tanquã cõmuni,limitatur, & declaratur.

92 Primo ſecundum eos quos refert Alex.hic nu.16. Iaſ.col.antepe.ad fin., Deci.nu.17.procedere duntaxat quando vna tantum præſtatio ſalarii facienda eſſet.Exemplum,debetur ſalarium quolibet quadrimeſtre, heredes cõſequentur ſalarium illius quadrimeſtris tantum:licet conductio eſſet annalis.Adducunt præalleg.l.poſt duos.§.His quoque.C.de aduo.diuer.iudici.Iungi debuit.l.Per hanc.§.ſexcenti.C.de aduo. diuer. iudi.ſed non vrgent:quia licet vna præſtatio tantum fiat ſalarii vnius anni aduocatis fiſci,eaq; medio tempore.d.§.ſexcenti,& traſmittant ſalarium anni cepti ad hæredes.d.§.His quoq; non tamen probatur ea ratione fieri transmiſsionem,quia vnica ſit præſtatio.nam.l.Poſt duos eſt antiquior.

Adducunt etiam in argumentum.l. Qui concubinam.§.vxori.infra de lega.3.ibi,vnius anni debitum,tantummodo,in quo vnà habitaſſent quantolibet tempore legauerat autem teſtator vxori in hæc verba. Vxori meæ, dum cum filio meo capuæ erit hæres meus.CC.dato ſcilicet annua. deciditur quòd ſi per caſum impediatur, debetur, ſolum legatum pro anno cæpto. Non fit ergo ius ibi in vna præſtatione, vel pluribus.Dicit enim vnius anni debitum &c.non dicit vnius præſtationis.

Aliam affert Iaſ.rationem,ſecundum Bal.,quia ſalarium pro primo anno cenſetur purum,pro ſequentibus conditionale.l.ſi ſtichum.§.ſtipulatio infra de verb.obli.vbi ſtipulatio annua eſt vna pro omnibus annis;non ſic legatum annum.non enim eſt vnum, ſed pro primo anno eſt purum, pro aliis conditionale,vt ibi declarat Pau.Caſt. Aduertendum quòd Bal. in.c.i.in.§.fi.Quis dic.dux.in vſi.feu.,quem alle.Iaſ.aliter loquitur.Tenet enim quòd hæredibus poteſtantis non debeatur ſalarium reſidui temporis per ea quæ ſcripſi ſupra in ottauo fundamento partis negatiuæ. Poſteà in propoſito affert illam rationem,quã dicit Iaſ.ſed non per.d.l.Si ſtichũ, alleg.n.in argumentum.l.ſi ſeruus cõmunis Meuii.§.fi.infra de ſti.ſer.qui tex.iudicio meo,non facit.quinimmo ille tex,ibi,in initio cuiuſq; anni pecunia fructuario quæretur,& tex.in.d.l.ſi ſtichum,videntur facere contra prædictum limitationem:non enim dicendum eſt quòd mercennario vnica tantum fiat præſtatio pro toto anno. Ias.tandem fatetur hanc limitationem periculoſam:dicens quòd contra eam tenet Alex.

Contra

Contra iſtam limitationem,ſeu declarationem eſt doctrina Bart.in.l.1 §. Diuus,col.pe.cum ſeq.nu.17.infra de var.& extraor.cog., & præſertim in vlti.col.in prin.in verſ.tertio caſu,quā regiſtrauit & ſequitur Alexā.hic in ſexta col.emendando verba vitio impreſſorum mendoſa.Dec.nu.17.refe-
94 rens prædictam opi.Bar.quā ſequi dicit Alex.& Moder.fatetur eam ſalua ri poſſe,ab iis quæ ipſemet Bar.ſcribit in prælle.l.Si ſeruus cōmunis Me uii §.fi.nu.3.& Paulò ante in verſ.quid dicemus? vbi concludit quòd ſi ali quid implendum ſit ex parte ſtipulantis,quòd cohereat perſonæ, tot ſint ſtipulationes,quot ſunt anni vel tempora.alle.interalia.l.Poſt duos.C.de aduo.diuer.iudici.& ſic vult quòd præſtatio patrocinii dicatur quidcohe rens perſonæ: cuius contrarium in effectu velle videtur idem Bar.in.d.§. Diuus col.2.nu.9.verſ.quarto caſu:& nu.x.vbi concludit quòd ratione di gnitatis debeatur heredibus poteſtatis ſalarium totius temporis,non facta diſtinctione,vtrum electio (puto uelit dicere præſtatio) vel ſolutio menſtrua vel annua,vel quomodo,& ſic rationem dignitatis officii cōſiderat, quæ non videtur coherere perſonæ.Et idem Bart.in.d §. Diuus,col.pe.& fi.idem voluit in doctore legente,& in aduocato : ſcilicet quòd licet plures,diuerſis temporibus anni fieri debeant ſolutiones,tamen ſi vnum ſalarium annuum promiſſum ſit, nihil obeſt quòd fiat diſtributio ſolutionū in ſingulos menſes,vel aliter,Bar.ergo in prælle.l.ſi ſeruus cōmunis Meuii §. fi.conſiderat annos & tempora reſpectu promiſsionis,ſed in.§.Diuus conſiderat promiſsionem pro toto tempore, ſed diſtributionem præſtationum ac ſolutionum.

Concluditur hanc limitationem non admitti,& contra eam eſſe cōmunem opi.cum Bar.in.d.l.i §.Diuus,de vari.& extraor.cog. vt patet ex ſupra deductis, & ex iis quæ tradit Cagnol. hic in vlti.lect.nu.177.178.179. Et hanc opi.ſequuntur Caccial.hic in x q. Nig. nu. 31.Mantua.nume.115. cum ſeq.

Conſiderandum in iſta materia quòd licet in.q.propoſita de poteſtate cōmunis opi.ſit deberi heredibus totum ſalarium reſidui temporis.i.anni,& ita fuerit iudicatum in fauorem heredum poteſtatis Cremonæ,vt refert Iaſ.hic poſt Albe. tamen conſuetudo in multis locis eſt in cōtrarium:
95 prout Florentiæ,Senis,& in pleriſq; locis,vt ait Caccial.hic in.x.q.Et habet,iudicio meo,articulus iſte de ſalario Poteſtatis non parum difficultatis in puncto iuris,ut patet ex diſcuſsione ſupra facta,& ex his,quæ ſcripſi ſupra in ſecundo,no.nu.27 uſq; ad.34.Et quia cōmuniter, ſolent eligi ui ri militares,ut equites,& ſimiles,& nō requiritur in eis iuris peritia.l.Cer
96 ti iuris.C.de Iudi. Sed in iudicibus rotæ & ſimilibus,qui eliguntur propter eminentem ſcientiam,res planius procedit.Et proximis annis in ciuitate Bononiæ heredes Vincentii de nobilibus Iuriſconſulti Lucenſis defuncti in rota bononienſi in initio anni,poſt cauſæ diſcuſſionem,obtinuerunt integrum ſalarium totius anni cepti.
97 In profeſſoribus,ſeu doctoribus legentibus ita pluries ſeruari uidiſſe ait Iaſ.Et de profeſſoribus loquitur etiam Dec.hic,& Bald.in.l.i.in, tertia.q.

in fi.C.de Suffra.Et licet Bal.non explicet quando plures præſtationes faciendæ ſunt in anno,tamen hoc præſuponēdum eſt,cum & tempore Bal. & hodiè plures præſtationes in anno fieri ſolerent,& ſoleant. Et in hoc Piſano Gymnaſio ab annis xii. & citra pluries fuit ſeruatum,& in hæredes Matthei Curtii Papienſis medicinæ profeſſoris, & in hæredibus Marci Antoni Bellarmati Senenſis,iuris profeſſoris,& in aliis. Et tamen plures fiunt præſtationes in anno. Et in profeſſoribus res non videtur hodiè dubitationem habere præſertim quia fiſcus,ſeù princeps, non grauatur duplici onere ſeu ſtipendio,cum locus defuncti,eo anno maneat vacuus: licet quidam quos refert Nig.hic nu.36.contrarium tenuerint.

98 De aduocatis fiſci habemus text.expreſſum in ſupra alle.l.Poſt duos §. His quoq;.C.De aduo.diuer.iudici.nec debet eſſe melioris conditionis priuatus,quā fiſcus.præſertim,cum aduocatis ſalarium annuum a priuatis detur,potius vt obligati ſint patrocinium præſtare, quā pro integra & condigna mercede. Nec eſt vis in hoc an vna, an plures præſtationes faciendæ ſint in anno:ſufficit enim quòd obligatio ſit annua. Et ſalario aduocatorum latè ſcripſi ſupra in ſecundo.no.nu.36.cum ſeq.

Concluſionem de heredibus poteſtatis limitat Cagnol.hic ſub. nu.179. & 180.ex dictis doctorum: Primo niſi aliter fuerit conuentum: ſecundo niſi ſalarium fuiſſet promiſſum ſub expreſſa cōditione ſi opere præſtarentur.Et circa hanc limitationem vi.quæ ſcripſi ſupra in glo.in ver.Comitibus,nu.67.cum ſeq.Tertio quando aliter diſponeret conſuetudo vel ſtatutum,Quarto in poteſtatibus villarum vel caſtrorum in quibus ceſſat ratio dignitatis. ita determinauit Caccial. hic.q.45.num.63.& ſequitur Cagnol.

Iuxta prædicta querit Pau.Ca.ſub nu.3.quid in heredibus aſſeſſoris? &
99 concludit eis non deberi ſalarium totius anni, ſed pro tempore tantum quo aſſedit.

Reprobatur cōmuniter hæc opi.Pau.quā impugnat Alex.nu.20.21.,Iaſ. nu.39.Caccial.q.xx.nu.31.Cagno.nu.181.cum ſeq.quicquid voluerit Nig. nu.32.& confunditur.opi.Pau.ex iis quæ ſcripſi ſupra in ſecundo no.in ſecunda.q.nu.35.& contra Pau.tenet Curt.hic nu.37.

100 Quod autem dicunt Curt.iun.nu.38.& Cagnol.nu.191.cum ſeq. de cōpromotoribus non ſadisfaciunt.

Secundò principaliter querit Bart.An heredes poteſtatis defuncti dum
101 res ſuas componeret vt proficiſceretur ad exercendum officium,cōſequi debeant totum ſalarium?

Videretur primò ſecundum Bar.nu.2.dicendum quòd ſic, prout in eo qui deceſsit cepto iam officio per tex.in.l.Cum verò,in fi.prin.infra de fideicō.liber.ibi, qui enim ea donatus eſt, in poſſeſſione libertatis interim eſſe videtur.Tamen ipſe diſtinguit.Aut officium per alium exercere cepit, iuxta terminos §.Adhoc id prohibemus in auten.De Collato.Aut nec per alium cepit.Primò caſu heredes conſequi debeant ſalarium, ac ſi per ipſumet Poteſtas exercere cepiſſet nihil allegat.Secundo caſu conſe-

qui.

qui non debeant. Probat hoc primo per.l.Si pecuniam in princ.infra De
condi.ca.da.& ſic ſentit quòd ſit contractus innominatus. Secundo per
rationem: quia requiritur, quòd aliquo tempore ſeruiuerit.l.Qui concu
102 binam §.vxori de leg.3.Et per hoc reſpondet Cagnol. hic ſub nu.204.ad
ſupraalle.l.Cũ verò, & ad illud quòd de proximo cingẽdus, habeatur pro
accincto, vt ſcilicet non procedant quando lex requirit eſſentiam facti. re-
ſpondet aliter ad.l.Cum verò quòd ibi ſpeciale ſit fauore libertatis.

Hanc queſtionẽ latè diſcutit Alex.nu.22.vſq; ad 26.per vnam col. Caccial.latè in viii.q.nu.21.Iaſ.breuiter nu.43.& 44.Deci. numer.19.& 20. Curt.iun.nu.39.40.Cagnol.nu.193.vſq; ad 206.per tres col., Mantua.nu. 118.vſque ad 130.per tres col.

In ſumma, opi.Bartol.hic approbatur cõmuniter, non admiſſa cõtraria opi.eiuſdem Bar.in.l.i §. Diuus; col.3.nu.13.infra de var. & extraord.cog., vbi tenuit quòd ſalarium indiſtinctè deberetur etiam ſi nullo modo poteſtas per ſe vel aliũ cepiſſet officium exercere.

103 Contra primum membrum doctrinæ Bar.hic.ſcilicet quando poteſtas cepit exercere, per alium mouetur Roma.per.l.fi.De excu.tu.in prin.vbi excuſari dicitur piſtores in collegio piſtorum exiſtentes, a tutela, ſi modo per ſemet piſtrinum exerceant.Et refert Cagnol.nu.195.

Alex.nu.23.& poſt eum Curt.iun.nu.39.reſpondet in effectu Bart.loqui quando poteſtas ex neceſsitate mittit ſubſtitutum ad accipiendum officium, ſecundum legem, quã alle.ſcilicet §. Ad hoc id prohibemus. in auten.De Colla.Secundo quòd in.d.l.fi.conceditur priuilegium excuſationis piſtori exercenti per ſe ipſum; ratione impedimenti: quæ ratio ceſſat ſi per alium citra neceſsitatem piſtrinum exerceat.Subdit Alex. ſecundũ Bal.ibi quòd illa.l.fi.non haberet locum quando principalis eſſet impeditus.Quòd puto verum: & ideo dixi citra neceſſitatem: quicquid dicat Cagnol.hic.dubito tamen de eo quod ibi dicit Bal.quòd doc.legens poſſit ratione impedimenti infirmitatis profiteri ſeù legere, per ſubſtitutum, licet doc.ſequi videantur. Eam enim efficaciter impugnaui in.l.i.ſupra de offi.eius, in.q.an cauſæ meri imperii delegari poſſint ex cauſa infirmitatis, circa quintum argumentum partis affirmatiuæ.

Nec videntur iura per Alex.adducta nu.23.probare quòd poſſit ſatisfieri debito officii per ſubſtitutum. Nihil.n.facere videtur.l.In filiis.C.De decur.libr.x.&.l.Decurione eo. tit.id vult quòd curialis non excuſetur a muneribus ob adeptam dignitatem; ſed ne dignitati detrahatur per ſubſtitutum munera ſubire poſsit.Idque vult in verſ. Ne autem ſimiliter nec l.De pollicitationibus infra De pollici.ibi, cum & abſens per amicum perficere opus iſtud poſſit: loquuntur enim in iis quæ non requirunt induſtriam perſonæ, ac dignitatem.

104 Concludo verum eſſe primum membrum Bar.quòd poteſtas poſſit ex cauſa impedimenti mittere vices agentem ad incipiendum officium per. l.Aliquando ſupra de offic.procon.ibi, quid enim ſi neceſſariam moram in itinere patiatur.Nec probo quod videtur velle gloſ.ibi hodie, ſcilicet

ob

nullo etiã ſubſiſtente impedimento,poteſtatem mittere poſſe vices agentem ad accipiendum officium, & omnia peragendum: citra tamen vltimum ſupplicium & membri abſciſsionem,per ſupraalle.§. Ad hoc id pro hibemus in auten. De colla.idque tenent Cagnol.hic.ſed, vt opinor, non recte:nam licet ille tex.dicat,damus eis licentiam; nihil obſtat,quia noua licentia opus erat,cum per præcedentem auten.vt nulli.iud. prohibitum fuiſſet generaliter:& indiſtincte mittere loci ſeruatores,niſi neceſsitas exigeret,& iuſſus Principis præcederet:& in poſteriore auten. prædicto De colla.datur licentia mittendi loci ſeruatorem,ſeu vices agentem, non expectato iuſſu Principis.Intelligendum autem eſt ex cauſa neceſsitatis iuxta præalle.l. Aliquando ſupra de offic.procon.vt redeamus ad iuris antiqui diſpoſitionem,& non inducamus correctionem aliam:cum ſatis operetur poſterior.l.quia efficit,vt expectari non debeat iuſſus Principis. Facit glo.in.l.i.ſupra titu. primo in ver.proficiſcatur, & quod ibi ſcripſi poſt Alexan.nu.54.& alios.

Circa ſecundum membrum quando nullo modo poteſtas cepit exercere officium etiam per alium, quòd non debeatur ſalarium eius heredibus; Contrarium voluit Bar.in.l.i.§. Diuus,col.3.nu.13.de var.& extraor. cog.

Aduertendum quòd Alex.hic ſub num.24.dicit ſecundum Imo. lecturam huius legis & alia ſcripta in prima parte.ff.vete.non fuiſſe Bart. Caccial.autem in viii.q.ſub num.21.dicit dubitari an hæc lectura fuerit Barto. & tamen opi.hic poſita cõmuniter approbatur. Diſcutiamus breuiter.
105 Pro opi.hic poſita.

Primo.l.ſi pecuniam in prin.infra de condic.ca.da.

106 Reſpondet Iaſ. quòd illa loquitur in contractibus innominatis, in quibus habet locum pœnitentia re integra,hic agitur de contractu nominato locationis.Non recte loquitur Iaſ.per.l.i.in prin.cum ibi no.per Bar.infra ſi men.fal.mo.dixe.vt ſcripſi ſupra nu.80.concedo tamen quòd licet non ſit contractus locationis;ſed contractus innominatus,do,vt facias, procedit ex.l.diſpoſitione,& habet legis fomentum,& plenam efficaciam,vt de ſalario aduocati probatur in.l.i.cum ibi no.C.de ſuffra.idq; in effectu voluit Bar.in.d.l.i.§.Diuus col.3.ſub nu.12.verſ. Vlterius quero quid ſi aduocatus? ſic reſpondens ad.l.ſi pecuniam ſequitur Deci. hic ſub nu.xx. Aliter Iaſ.reſpondet,vt per eum nu.44.in fi.Curt.iun. nu.39.inducebat. l.ſi pecuniam,pro iſta opi.Barto.ſed equiuocat.Cagnol.ſub nu.200.dicit quòd in.l.ſi pecuniam,agitur de opera ſolum requirente laborem principaliter:hic principaliter debetur ſtipendium ratione dignitatis.

107 Inducitur per Mantu.hic nu.121.l.Si pecuniam,pro iſta opi.Bar.quia cõtractus innominati regulari videtur ſecundum naturam contractuum nominatorum,quibus ſimiles ſunt.l.Cum qui.§.ſi rem infra Cõmo.l.Naturalis §.pe.in fi. De præſcri.ver.ſicut ergo ibi præparatio nõ facit vt factum videatur id quod fieri debebat ſic nec iſto caſu faciet præparatio quòd poteſtas officium ceperit,quod mihi ſatisfacit.

Secundo

108 Secundo Bar.rationem adducit per.l.Qui concubinam.§.vxori de leg. tertio. Reſpondet Deci.quòd ille.§.in fi.probat cõtrariũ,dum ait quòd legatum debetur matri, ſi non ſtetit per eam.Et ita,ſed latius inducendo tex.reſpondet Curt.iun.nu.39.circa fi.Sequitur Cagnol.ſub nu. 200.qui etiam aliter ſoluit. quòd ibi legatum erat conditionale, ideò nimirum ſi deficit,ceſſante conditione.l.legatum.C.de condi.in ſer. ſed aduertendũ quòd licet illa verba.§. Vxori,dum cum filio meo,Capuæ erit, conditio-
109 nem importent,vt dicit ibi tex.& not.Albe.,tamen conditio habetur pro impleta,quando ſtat per aliam partem,& non per caſum,vt probat.l.i.C. de iis quæ ſub mo.l.Iure ciuili infra de condi.& demon.cum ſi.Poteſt defendi Cagnol.inducendo tex.in ea parte in qua loquitur quando propter caſum mater non habitabat cum filio. Pata.ſub num.121.quòd immò ille tex.facit pro Bar.,quia per poteſtatem ſtetit, cum debuerit mittere vices gerentem,ſi erat impeditus.Sed inſta & finge morbum fuiſſe repentinum mortemq; improuiſam,& ferè ſubitaneam.Ideo dicendum eſt Bar. inducere illum text.ibi,quo vnà habitaſſent quantolibet tempore, & ſic quòd requiratur,quòd aliquo tempore Poteſtas exercuerit officium.

Et quoniam Curt.iun.Cagnol.& Mantua.inducunt.d.§.vxori,vt hic per eos,vi.vos Alber.ibi,declarantem tres caſus decidi in illo tex.Bar.autem ibi aliter declarat illum.§.quòd in primo caſu, nihil aliud requiratur ad conſequendum legatum,niſi quòd habitent in eadem ciuitate tametſi nõ in eadem domo,glo.tamen ibi,dicit,quia ſtetit per filium.

Circa ſecundum caſum Bar.ibi ſub nu.3.videtur intelligere quòd mater caſu fuerit impedita.In tertio caſu in fi.§.ſteterit per filium.

Tertio pro iſta opi.Bar.l.Poſt duos §.His quoq;.C.de aduo. diuer. iud. ibi ex quo hoc idem officium per agere cæperit.

Reſpondebat Bar.in.d §.Diuus,col.3.nu.13.ad huiuſmodi.ll.quòd non procedebant in terminis noſtris:cum hi poteſtates reputentur inter maiores magiſtratus,quibus ius acquiritur ex ipſa electione: & fateri quòd nõ debeatur ſalarium niſi pro eo tempore, quo debebat in officio morari: ſed vtraq; ſolutio videtur debilis:quia iura per Bar.adducta, in prima loquuntur de conſulibus, & patritiis qui ſunt illuſtres & ſuperilluſtres,
110 & ſolùm reſpectu dignitatis quæ per electionem acquiritur:non etiam reſpectu emolumenti, vt voluit ipſemet Bart.in.l.Abſenti ad fi.infra de dona.Alexan.hic nu.25.Cagnol.nu.202.Et poteſtates noſtri tẽporis ad ſummum ſunt clariſſimi tantum,ſicut præſides.Secunda ſolutio videtur pœnitus inſipida. Et circa iſta ſcribit Cagnol.ſub num.200.verſ.Ad.l.poſt duos.

Quarto.l.i.C.De primipi.libr.xii.ibi, poſt adminiſtrationem incipiunt deberi.

Quinto.§.Illud in auten.de admi.ibi, & non ex codicillis ſinguli etc.Et ex prædictis patet ſolutio ad contraria.

Declaratur tamen iſta concluſio cõmunis ſecundi membri Bart.vt pro-
111 cedat quoad conſecutionem totius ſalarii:quia heredes præſidis ſiuè po-

E

teſtatis defuncti ante cœptum officium, non debent habere ſalarium: ſed non procedat quo ad conſequendã indemnitatẽ propter impenſas, quas electus feciſſet vt proficiſceretur ad exercendũ officiũ, per tex. in ſupra al leg. l. Si pecuniam, in fi. prin. infra de condi. ca. da. & hoc voluit Ant. Cor ſet. in ſingul. in ver. ſalarium. tertio & Cagnol. hic nu. 205. ad fi.

112 Secundo declaratur, niſi ex facto ſuperioris electus diſtuliſſet exercere, iuxta tradita per Dec. in conſ. 70. Et pro tenui, Cagnol. hic nu. 206.

113 Tertiò quærit Bar. An poteſtas remotus ab officio ex culpa ſua, debeat habere ſalarium? & breuiter concludit quòd ſic pro tempore quo exercuit officium, non pro reſiduo temporis: quia pecuniã & tempus diuiſibilia ſunt. l. Seio in prin. infra de annu. lega. Doc. cõmuniter ſequuntur, vt tradit Dec. hic nu. 21. & 22. & ſub nu. 22. ſaluat Bar. a contrarietate, quæ reſultare videtur ex eius dictis ſupra in. q. de herede poteſtatis & ex dictis hic. ibi enim voluit quòd illa. l. non procedat in Poteſtate, cui debetur ſalarium propter dignitatem: hic autem vult quòd procedat: quia iſto caſu reatus honorem excludit.

De hac. q. Bar. in ſupra alle. l. 1. §. Diuus in vlti. q. nu. 19. Alex. hic nu. 31. vſque ad 34. Iaſ. nu. 45. cum ſeq. vbi etiam de famulo expulſo propter ſuam culpam: & de infirmo: & de poteſtate remoto ob egrotationem. Deci. nu. 21. 22. Curt. iun. nu. 41. vſq; ad 46. ferè per vnam col. Cagnol. nu. 208. vſq; ad 216. per duas col. Pata. nu. 130. vſq; ad 143. per duas col.

Pro iſta opi. Bar. & cõmuni adducitur generalis regula, quòd pœna non 114 debet egredi metas delicti. l. Mater, in fi. C. de oper. liber. ibi, pro modo ad miſſi vindicaturum, melior tex. in. l. Reſcriptũ, & ibi Bart. infra de iis qui. vt indig. l. ſi fundus infra loca. ibi vt mercedem, quã præſtiterim mihi reſtituas, eius ſcilicet temporis quo fruiturus non fuerim. Sed ille tex. loquitur quando non interuenit culpa locatoris: alias locator teneretur ad totale intereſſe, vt ibi per Bart. Alia etiam iura adducit Curt. iun. nu. 42. Accedat. l. 2. infra de iti. a&u. pri. vbi: nec corrumpi, aut cõmutari, quòd rectè tranſactum eſt, ſuperuenien te delicto, poteſt, cum aliis adductis per Pata. ſiuè Mantu. nu. 132.

115 Contra. d. cõm. opi. & ſic quòd immò priuari debeat ſalario totius temporis adducuntur. Primo. l. etiam ſi partis de leg. i. vbi, tutori ſe excuſanti a tutela partis bonorum, debet auferri totum legatum: iuncto argumento de re ad tempus per. l. Miles ita §. Et quia diximus infra de mili. teſta.

Reſpondet ibi Raph. comen. quẽ ſequuntur Alex. hic ſub numer. 32. Iaſ. ſub nume. 45. Curt. iun. num. 43. rationem illius. l. eſſe, quia legatarius nõ 116 poteſt acceptare partem legati, & partem repudiare. l. Neminem de leg. ſecundo. Nec ad hoc ob. l. Seio in prin. infra de annu. lega. quia ibi legatarius non ſcindebat legatum, ſed lex ſuadente ratione, vt per Curt. iun. hic ſub nu. 43.

Secundo quia non debetur penſio locatori non implenti in totum pro parte ſua, vt tradit Dec. hic nu. 22. Nec ob. reſponſio Deci quòd illud procedat quando ſtat per locatorem hic autem non ſtat per poteſtatem, ſed

per

per ſuperiorem eum remouentem:nam replicari poteſt quòd immò ſtat per poteſtatem,quia iuſtam cauſam remotionis dedit.Idq; voluit Mantu. ſub nu.138.Inſtari poteſt quòd non ſumus in contractu locationis,ſed valdè diſsimili,quantum attinet ad ſolutionem.

117 Tertio.l.Iudex.C.de anno.& tri.libr.x.vbi totum auſertur ſalarium iudicibus negligentibus,exigere ærarii compendia.Reſpondet Bar.ibi ſpeciale eſſe in illo caſu propter magnum periculum vertens, in negligenda tributorum exactione. Non placet Curt.iun.hic ſub nu.40.iſta ſolutio: quia refugium eſt miſerorum allegare ſpecialitatem.Inſtabam quòd ſi generaliter procederet pro qualibet negligentia iudicis, fruſtra exprimeret lex particulariter illum caſum tantum,nulla præcedente generali diſpoſitione:qua reſponderi poſſet iuxta.l.Item apud labeonem §.Ait prætor infra De iniur.& ratio ſpecialitatis patet: quia ibi agitur principaliter de Publica vtilitate.Et.d.ſolutionem Bart.defendit Mantu. hic nu.137.cum ſequen.

Quarto propter iuramentum, quòd in principio officii præſtat magiſtratus vt in auten.Ius iur.quòd præſta.ab iis &c.iuncta.l.ſi quis maior,cū ibi not.C.de Tranſac. Et iſtud argumentum vrgere dicit Curt. iun. numer.44.

118 Reſpondet Mant. nu.139.ſed non ſatisfacit. placet ſolutio Cagnol. nu. 211.quòd iuramentum magiſtratus eſt neceſſarium.l.ſi quis maior loquitur de volun:ario.

119 Quintò quia qui peccauit in vno, factus eſt omnium reus.c.Defleat.de reg.iur.Curt.iun.hic nu.45.alia ſimilia adducens.

Reſpondet idem Curt.illa iura procedere in reſpicientibus quid indiuiduum. Et hoc ponit Bar.in ſupra alle §.Diuus in fi.pro limi.dictæ ſuæ cōcluſionis;aliam rationem affert Pataui.nu.141.immò confirmationem huius quinti argumenti quia præſens culpa facit eum præſumi talem in præteritum.Contrarium dici poteſt,cum regula ſit quòd de preſenti non præ

120 ſumatur in præteritum,vt ſcribit Alcia.in trac.præſump. reg.2.præſump. 26.num.2.quãuis ex præterito præſumatur in præſens.l. Non omnes §.A barbaris.ff.de re.mili.Præterea ex actis conſtare poteſt quòd prius culpā non commiſit.

Retenta igitur opi.Bar.& cōmuni,declaratur,& limitatur.

121 Primo vt per Bar.in.d.l.i §.Diuus in fi.De var.& extraor. cog. in officiis indiuiduis:nam tunc officialis priuabitur ſalario totius temporis.l.2.C.de lega.libr.x.quæ hoc non probat apertè: Accedat.l.i.& ſecunda infra de lega.Et ſic officium legationis cenſetur indiuiduum.

Cum iſta limi.tranſit Alexan. hic num.31.& alii cōmuniter Cagnol. nu. 208.in fin.Sed quid ſi plura negocia cōmiſſa ſunt legato, & quædam ſuo tempore diligenter & ad votum expediuit: cum cetera adhuc non propoſuiſſet, vel etiam ſi propoſuiſſet: quomodo dicetur indiuiduum officium? vt amittat ſalarium temporis,quo benè geſsit.Nam Bar.in eo §.Diuus in fi.dicit officia aduocati,Poteſtatis,aſſeſſoris,& doctoris non eſſe in

diuidua. De aduocato vnius cauſæ, & reſpectu vnius cauſæ non videtur verum.

Secundo limitatur in caſu legis Iudices.C.De anno.& tribu.lib.x. Nec
122 placet reſtrictio Corſet.in ſing.in ver.Salarium:incip.Iudici delinquenti. & Cagnol.hic ſub numer.208.in fi.quia ſic nulla eſſet ſpecialitas in caſu illius legis.

Tertio limitatur, quando delictum negligentiæ ſeu propter quod remo
123 uetur reſpicit vniformiter & concernit totum tempus officii. Bart.in.d.l. Iudices. Nec placet quod ait Curt.iun.hic nu.46.poſt Pau.caſt.& Alex. ſub num.33.quòd propter tollerationem poſt culpam cõmiſſam, debeatur ſalarium eius temporis quo exercuit officium. finge enim eam culpã prius ad Principis notitiam non deueniſſe. vel Principem tolleraſſe, vt emendaretur. Niſi dicamus quòd pro aliis puniri poterit in ſindicatu.

Quarto declaratur non procedere, quando non fuit remotus, ſed citra culpam voluit diſcedere ante tempus permittente ſuperiore. tradit Cagnol.hic numer.212.licet Bartol.in.d §.Diuus, in fi. confundat vtrumq; caſum.

124 Hic notandum quòd ſi officialis ex conceſsione ſuperioris proficiſcatur durante officio pro ſuis priuatis negociis, intra certum tempus rediturus rediens conſequitur ſalarium etiam temporis abſentiæ: glo.i.in.l.3 §.ſi ad diem infra de re mili.Bald.in.l.ſi ea conditione nu.2.C.De Condi.inſer. tradit Alex.hic nu.33.

Diſtingue igitur aut durante officio ex conceſsione ſuperioris pro ſuis negociis fuit abſens, & intra tempus præſtitutum, rediit, conſequi debeat integrum ſalarium etiam pro tempore abſentiæ, vt proximè probaui. Aut diſceſsit ante tempus ab officio, citra culpam permittente ſuperiore, & habebit ſalarium pro tempore duntaxat quo exercuit officium: cum circa reſiduum temporis per eum ſteterit, & ſalarium & tempus diuiſionem recipiant, argumento.d.l §.Diuus, &.l.ſed addes §.fi.infra loca.l.Seio in prin.De annu.lega.Iſto enim caſu non videtur conſiderabilis reſpectus dignitatis, cum voluntariè dimittatur. Aut diſceſsit ab officio nõ permittente ſuperiore, & amittat ſalarium totius temporis per.l.Cum proponas, ſecunda.C.de Pac.l.ſi quis maior.C.de tranſac.

Et vi.quæ de famulo tradit Iaſon.hic numer. 46. 47.& 48.Cagnol. numer.215.

Si verò officialis vel doc.in ipſo officio ægrotauerit debetur ei ſalarium etiam pro tempore infirmitatis: nec tenetur ſeruire per ſubſtitutum ſecũ
125 dum Bar.in.d.l.i.§.Diuus col.fi.nu.18.quem communiter ſequuntur doc. vt tradit Cagnol.hic nu.214.Et ita ſeruatur & in magiſtratibus & in profeſſoribus.

Quartò querit Bar.an remoto Poteſtate ab officio aſſeſſor petere poſſit
126 ſalarium totius temporis? Diſtinguit, aut remotus eſt hac expreſsione adiecta cum tota familia, & petere nõ poterit: quia remotio cum tali adiectione, denotat culpam comitum.l.ſi merces §.Culpæ infra loca.l.pe.in prin.

prin.ſolu.ma. quæ non videntur probare.Cur.iun.tamen nu.51.conatur defendere quòd illa iura probant intentionem Bar.a fortiori,& aliter Cagnol.nu.216.Aut Poteſtas fuit ſimpliciter remotus abſque alia adiectione:& tunc ſi conſtat quòd ex proprio ſuo delicto,aſſeſſor conſequetur ſalarium: aut conſtat quòd culpa aſſeſſorus: & non conſequetur: aut res eſt in dubio:ſimiliter non percipiet ſalarium:cum præſumatur id eueniſſe aſſeſſoris culpa.Et quoniam iſta virtualiter expedita fuerunt ſupra circa ſecundum intellec.Secundæ partis huius legis.Et doctrina iſta Bartol. cõmuniter approbatur, vlterius non inſiſto, quicquid dicat Cagnol.hic circa vltimum caſum.

Quinto querit Bar.quid in aduocato?glo.hic in ver.præſtitutum voluit
127 deberi heredibus ſalarium totius anni,per.l.Poſt duos §.His quoque.C. De aduo.diuer.iudici.Et licet illa.l.loquatur in aduocato fiſci,idem vult Bar.in aliis aduocatis,quibus annuum conſtituitur ſalarium. Et profecto non debent eſſe melioris conditionis priuati quã fiſcus. Difficultatem facit Bar.quando nõ debetur annuum ſalarium,ſed agitur de ſalario certæ litis tantum.Refert duas opi.primam glo.in.d.l.i.§.Diuus,quod heredi aduocati defuncti in principio litis debeatur totum ſalarium:ſecundã, aliorum,quam ipſe Barto.hic ſequitur,quod non debeatur niſi pro rata temporis.

Primam opi.glo.in.§.Diuus,tenuit idem Bar.ibi col.3.nu.12.& ſequuntur cõmuniter doc.,vt tradunt Curt.iun.hic nu.53.54.Cagnol.num.218. cum ſeq.Dixi ſupra in ſecundo no.nu.36.vſq; ad 43.

128 Sexto querit Bart.An aſſeſſores mortuo præſide debeant officium proſequi vſque in aduentum ſucceſſoris? Concludit quod non: ſed alium ſubrogari debere.l.i.immo.2.C.de offic.eius qui vic.&c. quia ſi durarent aſſeſſores deberetur abſque dubio eis ſalarium: nec poſſent aſsidere in alio præſidatu durante officio per.l.fi.& ibi glo.C.de aſſeſſor. Iſta parum ſapere videntur nam ſubrogatus de quo in.d.l.ſecunda poteſt dici ſucceſſor.

Videbatur primo dicendum quod ſic,argumento.l.meminiſſe ſupra de offi.procon.l.ſi forte de offi.preſi.l.i.De offi.præfec.augus.glo. in.l.Eum qui infra tit.i.Bal.in.d.l.Meminiſſe. Contrarium eſt concludendum vnà cum Bar.non ratione,quã ipſe adducit: ſed ea quod aſſeſſores nullam habent iuriſdictionem,vt probaui ſupra in euidentialibus nu. 2.Vndè non poteſt agi de eius prorogatione.Circa hanc.q.ui.Curt.iun.hic in vlti.col. ſub nu.54.55.Adde quod Caccial.hic format quinquaginta quæſtiones, quæ tamen ex ſupradeductis reſolui poſſunt.

Reliqua dicta Bar.ac etiam glo.fuerunt expedita ſupra in textualibus.

Finis. Ad laudem omnipotentis Dei, & Beatiſſimæ Virginis.
Petrus Caleſatus Piſis profitens.

Petri Calæſati Iuriſconſulti, Equitis Cæſarei & Comitis Palatini & Conſiſtoriani, in Gymnaſio Piſano Iurisciuilis profeſſoris primarii, Enarrationes in.l.Imperium &.l.Iubere.ff.De Iur.om.iudi.

FRANCISCO MED. MAGNI COSMI Ducis Primogenito,Illuſtriſsimo,Excellentiſsimoq; Florentiæ Senarumq; Principi.

Petrus Calæfatus Fœlicitatem.

CVM in lucem prodierint enarrationes meæ in rubricam & legem primã de officio eius cui mandata eſt iurisdictio,&in legem diem functo de officio aſſeſſoris; decreui,vt multis iurisciuilis ſtudioſis morem geram, reliquas anni partes ædere,excudendasq; tradere: Cumq; tibi in ipſis iuuentutis initiis,prudentia ſenili predito, magnus ſapienſq; Genitor tuus,vt viuens noſcat dignum ſe relicturum ſucceſſorem,omnem ampliſsimæ ſuæ ditionis curam demandauerit, oporteatq; Principem circa leges & arma verſari, precipuè tamen circa leges, ſine quibus exercitus hominum a latronum leonumq; incurſu non differrent,iure nomini tuo dicaui lucubrationes meas in legem Imperium, & in legem Iubere de Iuriſdictione omnium iudicum, claues & fundamenta totius materiæ iurisdictionalis; & in legẽ Iurisgentium de Pactis,& in reliquas de tranſactionibus & de Iudiciis tractantes,per me publicè in tuo Piſano Gymnaſio quinquies congruis temporibus declaratas:quas ſi,vt ſpero,benigno gratoq; ſuſcipies animo,non dubito alios huius legalis profeſsionis peritos libentius per lecturos; meq; decreturum reliqua omnia ordinaria lectionem curricula matutina, quater publicè enarrata,reſpõſorumq; tomos duos citò emittere, ſi excuſorum commoditas exhibebitur. Vale ex Accademia tua Piſana.

Petri Calæſati Iuriſconſulti, Equitis Cæſarei & Comitis Palatini & Conſiſtoriani, in Gymnaſio Piſano Iurisciuilis profeſſoris primarii, Enarrationes in.l.Imperium &.l.Iubere.ff.De Iur.om.iudi.

Ex.l.Imperium.ff.De iuriſdic.om.iudic.

1 AN *iſta lex ponat definitiones, an vero exempla?*
2 *Definitio non debet carere genere.*
3 *Poteſtas generale nomen eſt.*
4 *Definitio datur per verba iuris: & debet conſtare ex genere &c. nu.5.*
6 *Legem condere eſt meri imperii.*
7 *Rub. noſtra in pandectis Florentinis, inſcripta eſt De Iurisdictione: ſinè illis verbis omnium iudicum.*
8 *Senatus: Præfectus pratòrio: legatus de latere poſſunt condere legem. Declara prout ſub nu.9.*
9 *An hodiè ſolus Imperator poſſit condere legem?*
10 *Sum es eſt denotat ſubſtantiam & veritatem, quando ſic poteſt intelligi.*
11 *Opi. Alcia. & aliorum recentiorum circa intellec. huius legis.*
12 *Materia definitionis remiſſiuè.*
13 *Error Curt. iun.*
14 *Retorquetio ll. alle. per Ange. & ſic quòd loquantur de gladio materiali.*
15 *An Poteſtas ſit nomen imperii vt volebat Ange?*
16 *An l. noſtra ibi, cui etiam iurisdictio ineſt, intelligi debeat de iurisdictione in genere, an de iurisdictione in specie?*
17 *Iurisdictio tribus modis ineſſe poteſt imperio.*
18 *Genus ineſt speciei actiuè ſiuè comprehenſiuè, & poſitiuè.*
19 *Species ineſſe poteſt speciei. & nu.xx*
20 *Differunt in eſſe & coherere*
21 *Vera & cõmunis opi. quòd tex. noſter intelligatur de iurisdictione in specie*
22 *Diuiſio Bar. reprehenditur.*
23 *Summarium Bar. non admittitur.*
24 *Nec ſummarium, nec figuratio caſus, niſi prout litera iacet, conueniunt legi, tradenti definitionem, vel deſcriptionem*
25 *Contrarietas Bar.*
26 *Tria dantur genera ſecundum glo, generaliſſimum, ſub alternum, & inferius*
27 *Imperium an ſit generalior terminus quàm iurisdictio?*
28 *Pandectæ Florentinæ in aliquibus locis ſunt mendoſa imperitia ſcriptoris*

29 Mixtum ſeu compoſitum denominatur a digniori
30 Genus eſt dignius ſua ſpecie
31 Mixtum imperium non poteſt dici merum.
32 Qualitas dignior non preualet, quando venit acceſſoriè
33 Denominatio fit a potentiori
34 Matrimonium non denominatur a potentiori
35 Mater quandoque eſt incerta
36 Declaratio, quando attendatur quod eſt dignius, & quando quod eſt potentius
37 Denominatur quis a maiori dignitate, cum declaratione
38 Cauſa cõmunis clerici & layci tota tractanda eſt coram Eccleſiaſtico propter indiuiduitatem, vel connexitatem, alias, non
39 Datio bonorum poſſeſſionis eſt mixti imperii
40 An hodiè ſit mixti imperii?
41 Diſpoſitio legis ſi. C. Qui admit. non procedit in bo. poſſ. extraordinariis
42 Bo. poſſ. extraordinaria etiam hodiè eſt mixti imperii
43 Bo. poſſ. ordinaria, nec etiam olim requirebat decretum contra cõm.
44 Delegatio cauſarum eſt iuriſdictionis in ſpecie
45 Facultas delegandi competit minoribus magiſtratibus
46 Triplex eſt pœna capitalis
47 Præſides non poterant deportare
48 L. imponens pœnam capitalem in dubio intelligitur de minori
Quid ſi de pœna capitis? ibidem
49 L. pe. ff. Ad. l. Iul. de vi publi. continet pœnam vltimi ſupplicii
50 Qui manus infert præpoſito punitur pœna vltimi ſupplicii
51 Percutiens prætorem alapa poteſt furca ſuſpendi
52 Statutum de pœna capitali, vel capitis loquens intelligitur ſecundum ſubiectam materiam. Et quid ſi vulgari ſermone vtatur
53 Animaduertere, quid ſignificet?
54 Crimina morte extinguuntur
55 Corpus mortuum an liceat ſuſpendere
56 Pecus quandoq; punitur vltimo ſupplicio
57 Condemnatus iuſſè vt laqueo ſuſpendatur, poterit ſuſpendi poſt mortem, ſi ſe interfecerit
58 Plures caſus remiſſiuè in quibus poteſt procedi contra aliquem poſt mortem
59 Suſpenſi furca an dimittendi ſint in patibulo vltra diem?
60 Corpora punitorum an per iudicem concedi poſſint pro anotomia. & nu. 62
61 Officialis pro executione iuſtitiæ poteſt capere aſinum priuati, & cogere vilem hominem carnificis officio fungi
63 Pœna abſciſſionis membri fuit incognita iure digeſtorum? ſecundum Cy.
64 Pœna talionis erat inducta per. l. xii. tab. & in veteri teſtamento
65 L. Qui manus infra de teſta. quomodo intelligenda ſit
66 Pœna abſciſſionis membri erat cognita & in vſu de iure. C. & de iure. ff.
67 Auris tactu totum corpus tangi dicitur
68 Quatuor ſpecies iuriſdictionis in genere ſecundum glo. ſed reprobatur

Declaratio

69 *Declaratio legis ſi.in ſecũda par ſupra tit.ſecundo ibi etiam imperium quod nõ eſt.*
70 *An ſententia lata in cauſa ſummaria,ſit merè diffinitiua?*
71 *Non datur ſententia diffinitiua,niſi merè diffinitiua*
72 *Denominatio fieri debet a ſubiecto formali*
73 *Sententia diffinitiua debet ferri iudice ſedente pro tribunali*
74 *In cauſis ſummariis tantum, omnes debent ſeruari ſolemnitates, prout in ordinariis,excepto eo quòd breuiores dantur dilationes.*
75 *Pronunciatio in terminis.l.Si debitori infra,de Iudi.an reuocari poſſit contrario imperio? & nume.77.*
76 *Sententia,quædam dicitur diffinitiua:quędam habẽs omninò vim diffinitiuæ quædam habens vim diffinitiuæ: quadam interlocutoria mera*
78 *Procurator per litis conteſtationem,efficitur dominus litis*
79 *Iurisdictio in genere ſumpta quid ſit?*
80 *Princeps donans oppidum cum iuriſdictione,an intelligatur cum tribus iurisdictionis ſpeciebus?*
81 *Caſtrum a Principe conceſſum videtur cum pleniſſima iurisdictione*
82 *Beneficia Principum ſunt latiſſimè interpretanda*
83 *Appellatione pleniſſime, plenioris,& ſimplicis iurisdictionis quæ veniant*
84 *Uniuerſalis omnis non prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, ſed numero, ſecundum* Bald.*ſed malè*
85 *Verbum in dubio capitur in ſpecie: & quomodo procedat.l.Hoc legatum de legat.tertio*
86 *In teſtamentis ſit lãtior interpretatio reſpectu inſtitutionis,non legatorum*
87 *Beneficia Principum debent intelligi ſinè preiudicio tertii*
88 *An dicatur beneficium quando Princeps concedit magiſtratum temporalem?*
89 *Iurisdictio,vnde dicatur?*
90 *An merum & mixtum imperium comprehendantur ſub iurisdictione?*
91 *Iurisdictio in genere ſumpta quot ſpecies contineat*
92 *Imperium ſimplex & merum imperium idem eſt*
93 *Iurisdictio in genere tres continet ſpecies immediatè*
94 *Quid ſit imperium ſimpliciter ſumptum? Reprehenditur bar.*
95 *Mixtum imperium non venit appellatione imperii*
96 *Diuiſio an debeat eſſe bimembris vel reducibilis ad bimembrem?*
97 *Quare imperium dicatur merum?*
98 *Verum non videri quòd imperium fuerit in principem translatum nulli neceſſitati ſubiectum*
99 *Iudex non inquirit liberè*
100 *Imperium appellatur merum,quaſi non mixtum*
101 *Definitio meri imperii*
102 *An mixtum imperium vel ſimplex iurisdictio exerceatur quandoq; ad publicam vtilitatem?*
103 *Iurisdictio in ſpecie non ineſt,ſed coheret mero imperio*
104 *An quando proceditur per accuſationem,procedatur officio nobili?*
105 *Accuſatio non reſidet in iudice,ſed in accuſatore*

106 *Inquiſitio ſilet ſuperueniente accuſatore*
107 *Contrarietas Bar.*
108 *officium iudicis non impartitur niſi petenti.regulariter*
109 *Officium iudicis nobile dicitur quod perſe ſtat,etiam ſi ad poſtulationem partis exerceatur*
110 *Ex delicto,dupliciter agi poteſt:criminaliter & ciuiliter*
111 *Ciuiliter agi dicitur quando pœna non applicatur fiſco*
112 *Naturaliter quem obligari fiſco ob delictum*
113 *Quibus iudicibus competat merum imperium*
114 *Preſidentes prouinciæ merum habent imperium*
115 *Quid veniat appellatione prouinciæ*
116 *Magiſtratus noſtri temporis nullam habere iuriſdictionem quomodo procedat*
117 *Caſtrum ciuitati ſubditum,vel non ſubditum quã habeat poteſtatem?*
118 *Magiſtratus municipales ſunt etiam in ciuitatibus*
119 *Marchiones & Comites habent merum & mixtum imperium*
120 *Quæ iuriſdictio competat præſidenti vniuerſitati non facienti prouinciam,ciuitatem,vel caſtrum?*
121 *Merum imperium an poſsit queri præſcriptione?*
122 *Preſcribi non poſſunt ea quæ principi competunt in ſignum ſuperioritatis*
123 *Priuatus gerens ſe pro magiſtratu incidit in crimen læſæ maieſtatis?*
124 *Priuatum carcerem exercens punitur vltimo ſupplicio*
125 *Viam publicam populus non vtendo,amittere non poteſt*
126 *perſcriptibilia non ſunt quæ in alium transferri non poſſunt*
127 *Iuriſdictio queritur conſuetudine*
128 *Fundus rei priuatæ principis,& canon talis fundi præſcribitur spacio 40 annorũ*
129 *Abbas preſcribere poteſt iura Epiſcopalia*
130 *Regalia queruntur conſuetudine temporis immemorabilis*
131 *Ius maris ad aliquem priuatum pertinere poteſt*
132 *Tempus immemorabile habet vim conſtituti*
133 *Meri imperii triplex eſt species*
134 *Merum imperium non excluſiuum directæ iuriſdictionis quæ radicatur in principe,& competens maioribus magiſtratibus an et quando,& quõ poſsit preſcribi?*
135 *Merum imperiũ queri non poteſt per magiſtratũ in non ſubditos ſtante ſtatuto.etc.*
138 *Iuriſdictio non coheret territorio actiuè*
137 *Iuriſdictionem qualem & quomodo priuatus acquirere poſsit præſcriptione*
138 *priuatus poteſt iuſto titulo & bonafide præſcriptione acquirere ciuitatem cum mero & mixto imperio*
139 *Reſeruata principi vt poteſtas legitimandi poſſunt acquiri præſcriptione temporis immemorabilis*
Reſeruata principi quæ ſint? ibi.
140 *preſcriptio temporis immemorabilis habet vim priuilegii, nec requirit probationẽ tituli,etiam ſi eſſet preſumptio vel ius cõmune contra præſcribentem*
141 *In præſcriptione ſeu conſuetudine temporis immemorabilis non eſt neceſſaria probatio ſcientiæ & patientiæ principis*

præſcriptio

142 *Praſcriptio temporis immemorabilis quomodo probetur remiſſiuè*
143 *Reſeruata principi in ſignum ſuprema poteſtatis nullo modo, aut tempore etiam immemorabili acquiri poſſunt*
144 *Populi etiam non obedientes Imperatori, vt ſunt Veneti, poſſunt reuocari in ſeruitutem ſecundum Bart.*
145 *Imperator de iure dominus eſt totius orbis*
146 *Reges Francorum: Hyspaniarum: Angliæ, an ſubſint imperio? Quid de ciuitate Venetiarum? ibi*
147 *Mare nullius eſt priuati, ſed Cæſaris eſt*
148 *Appellatione territorii comprehenditur etiam mare &c.*
149 *Quot ſint gradus meri imperii?*
150 *Maximus gradus meri imperii cōſiſtit in poteſtate cōdendi ll. generales ſecū. Bar.*
151 *Immò, ſecundum authorem, in reuocando ex cauſa ciuitates in ſeruitutem*
152 *Et in poteſtate aufferendi alteri dominium rei ſuæ ſinè cauſa*
153 *Præfecti pretorio poterant condere legem generalem ſuis prouinciis tantum*
154 *Impugnatur intellec. Alciat. ad l. Formam. C. De offi. præfec. prætor. ori.*
155 *Prima diſtinctio meri imperii ſecundum Bal.*
156 *Imperium abſolutum continet reſeruata principi, de quibus hic remiſſiuè*
157 *Senatus hodiè non poteſt facere legem*
158 *Ius eligendi Imper. fuit translatum in principes Germaniæ ab annis quingentis & vltra. Et ius priuandi Imperium competit ſoli Papæ*
159 *Duces, Marchiones, Comites, poſſunt facere legem*
160 *Ingenuus hodie non fit ſeruus ex ſupplicio*
161 *Hoc non procedit in damnato ad mortem*
162 *Abſciſſio membri ſimpliciter, de manu intelligitur*
163 *Quomodo procedat equiparatio vltimi ſupplicii & abſciſſionis membri*
164 *Teſtari poteſt qui manus amiſit per ſententiam iudicis*
165 *Miſſio in carcerem an et quando ſit de ſecundo gradu meri imperii*
166 *Pœna perpetui carceris imponi poteſt de iure cano. ſed non de iure ci. niſi ſeruis*
167 *Deportatio ſiuè exilium eſt tertii gradus meri imperii*
168 *Deportati pro mortuis habentur*
169 *Deportatus non amittit libertatem: & retinet ea quæ ſunt Iuris gentium*
170 *Deportatus poteſt eligere: ſed non damnatus in metallum*
171 *Bona damnatorum reſeruantur hodiè deſcendentibus & aſcendentibus, ac etiam tranſuerſalibus vſque in tertium gradum*
172 *Exules noſtri temporis, an æquiparentur deportatis?*
173 *Exul, ſeu bannitus non admittitur ad ſucceſſionem ob inteſtato etiam in hereditate de lata de iure cōm. intra territorium ciuitatis a qua eſt exul. ſi delictum iure cōm. puniendum erat pœna deportationis vel maiori*
174 *Preſes deportare non poterat: & quare?*
175 *Cauſæ liberales ſunt ſimplicis iuriſdictionis*
176 *Tortura poteſt eſſe ſimplicis iuriſdictionis*
177 *Procurator admittitur ad plenam defenſionem in cauſa relegationis.*
178 *Tortura quando & quibus perſonis inferri poſſit in cauſa ciuili?*
179 *Torturam pœnam eſſe maiorem vtriusq; manus abſciſſione, falſum*
180 *Modica coercitio eſt quinti gradus meri imperii*

181 *Iſta non competit magiſtratibus municipalibus: contra doc.*
182 *Leuia crimina quæ dicantur*
183 *Qui non habet in ære, luat in corpus*
184 *Quæ differunt ſecundum plus & minus non differunt ſpecie*
185 *An in iſta modica coercitione comprahendatur abſciſsio auriculæ?*
186 *Morboſus non dicitur cui dens abeſt*
187 *Caſtigatio modica, quæ dicatur*
188 *Leuis caſtigatio permittitur cuique docenti*
189 *Sanus non dicitur qui digito non poteſt vti*
190 *Signandus ſiue bullandus quis non eſt in fronte*
191 *Qualibet pœna corporalis, reputatur maior qualibet pecuniaria*
Demonſtratur hoc verum non eſſe. nu. 193
192 *Pauper quis poteſt eſſe, & fidelis*
194 *Honeſtiores homines fuſtibus non ſubiiciuntur*
195 *Multam inducere qui iudices poſsint, & qualem*
196 *Mixtum imperium, quarè dicatur*
197 *Mixtum imperinm quid ſit*
198 *Iuriſdictio ſimplex an dicatur quandoq; exerceri ad publicam vtilitatem?*
199 *Dupliciter conſiderari poteſt publica vtilitas*
200 *Rurſus publica vtilitas ſecundo modo conſiderata, duplex eſt. & nu.* 201
202 *Diuiſio tutelæ, an ſit iuriſdictionis ſimplicis?*
203 *Mixti imperii maximi quæ ſint?*
204 *Emancipatio an expediri poſsit per procuratorem?*
205 *Mixti imperii maioris eſt cognitio ex ſupplicatione cõtra ſentẽtiã præfecti pretorio*
206 *Supplicari non poteſt contra rem iudicatam*
207 *Cognitio per ſupplicationem eſt mixti imperii*
Quid de cauſa nullitatis & appellationis? remiſsiuè, ibi
208 *L. fi. C. vbi & apud quem etc. non continet ſpeciale fauore minorum*
209 *Iudicium reſtitutionis in integrum non requirit coercitionem*
210 *Minor per ſententiam reſtitutus, non cogitur vti reſtitutione*
211 *L. quarta. §. Duas. ff. De dam. infect. non negat reliqua delegari poſſe*
212 *Miſsio in cauſa damni infecti non cõpetit magiſtratibus Municipalibus iure ord.*
213 *Miſsionem ex primo decreto contineri in quarto gradu mixti imperii, reprobatur.*
214 *Emancipationis triplex gradus*
215 *Emancipatio vltimi gradus an poſsit fieri coram ipſomet notario &c.*
216 *Iuriſdictio ſimplex quid ſit?*
217 *L. Imperium, ibi, Iuriſdictio eſt etiam iudicis dandi licentia, quomodo intelligatur*
218 *Cauſæ liberales an ſint omnes ſimplicis iuriſdictionis?*
219 *Cauſæ quædam liberales ſunt mixti imperii, & tamen delegari poſſunt. & nu.* 220
221 *Cauſæ maioris gradus iuriſdictionis ſimplicis*
222 *Cautela pro reo paupere condemnato in magna pœna pecuniaria*
223 *Declaratio & reſtrictio.*
224 *Pœnam cenſeri capitalem, quando pecuniaria poteſt conuerti in capitalem*
225 *Quare in l. fi. infra de in ius uoc. libertus remittatur puniendus ad prefec. vrbis*
226 *Delegabilis eſt cauſa, licet modica pœna pecuniaria parti applicãda cõuerteretur*
227 *Cauſæ à. CCC. aureis ſupra an ſint indelegabiles.* { *in corporalẽ ob inopiam*
228 *Cauſa a CCC aureis infra an poſsint indiſtinctè delegari?*
229 *Lapſus Cur. iun. & defenſio Bar.*

EX PANDECTIS OLIM PISANIS, nunc Florentinis verba legis.

Ulpianus libro ſecundo de officio Quæſtoris.

IMPERIVM aut merum eſt, aut mixtum eſt, merum eſt imperium, habere gladii poteſtatem ad animaduertẽdum facinoroſos homines, quod eſt poteſtas appellatur. Mixtũ eſt imperium cui etiam iurisdictio ineſt, quod in danda bonorum poſſeſsione conſiſtit. Iurisdictio eſt etiam iudicis dandi licentia.

Exordiuntur doc. hanc. l. ſubtilem eſſe atque difficilem, clauem & fundamentum totius materiæ iurisdictionum. Alberi., Fulg., Iaſ., Zaſi., Cur. iun. Omiſsis cõtinuatione & aliis, quæ ex dictis Azo. præmitti ſolent: quia ſupra in rub. & in l. i. de offi. eius, omnia ferè, quæ ad hanc rem pertinent declarata fuerunt: & latius veniunt explicanda ſuis locis in huius legis enarrationibus; ſic procedam. Premiſsis duobus euidentialibus Iaſonis, & expeditis textualibus & gloſſis, ad ſcripta Bar. deſcendam, cuius ordinem ſequar, additis tamen, & inſertis quibuſdam vbi erit oportunum.

Premittit Iaſ. hanc. l, altero de duobus modis intelligi: Primo quòd Iu-
1 riſconſultus, nõ procedat definiendo, ſed exempla ponendo, hæc eſt opi.
glo. Bar. & cõmunis. Altero modo, ſecundum Ange. quòd immò det veras definitiones. Idem in effectu opinati fuerunt prius Petr. & quidam alii antiqui, vt poſt Cy., dicit Alberi. col. 2. in prin. nu. 3. & in tertia col. in quorum numero fuit Iaco. de raue., vt aiunt Caccial. hic in prin. & Iaſ. Hanc opi. ſequitur Alcia. lib. 2. paradox. cap. ſeptimo & 8. quoad merum & mixtum imperium, non quoad iurisdictionem quia vult hic agi ſolùm de mero & mixto imperio.

Mouetur Ange. quia Iurisconſultus vtitur verbo eſt, quod eſſentiam denotat & quiditatem quæ datur per definitionem. Conſiderat merum imperium in abſtracto: & quòd terminus gladius hic non ponatur pro gladio materiali tantum, ſed etiam pro ciuili punitiuo delictorum per. l. Illicitas §. Qui vniuerſas ſupra de offi. præſi. l. Solent. in prin. De offi. procõ. l. Nemo poteſt gladii infra de reg. iur. & per tex. Euangelii Lucæ cap. xxii ibi, Ecce duo gladii hìc, & extrauag. Federi. contra hereticos, de qua meminit Cy. in. l. Quiſquis in fi. C. Ad. l. Iul. Maieſt., ſed ibi nihil ad rem. Conſiderat etiam Ange. quòd Poteſtas hic nihil aliud ſit, quã habitus poteſtatis. i. potentia: & quòd ipſa poteſtas non ſit imperium, ſed nomen imperii. i. nomen quod appellatur imperium.

Pro eo quod ait Ange. de gladio ciuili, melius facit ſecundum Alex. hic nu. 3. Iaſ. nu. 1. c. Dilecto De ſen. excom. lib. ſexto, & xxiii, q. viii. in prin. vbi fit mentio de gladio ſpirituali

Pro cõmuni opi. contra Ange. mouetur Fulgos., quia etiam ſi gladius hic acciperetur prout vult Angel., non eſſet perfecta definitio, cum poteſtas

legis condendæ ſit meri imperii, & tamen non pertinet ad punitionem,
& retorquet iura per Ange.alleg.

Quatuor pro cõmuni, vltra alios afferre ſe ait Iaſ. Sed ea prius adduxerunt Cyn.& Fulgos.

2 Primum quia hic definitio careret genere, contra ea quæ tradit Bart. in
l.i.infra de teſta.cum dici non poſsit quòd poteſtas hic ponatur loco generis:quia tex.dicit, quod etiam poteſtas appellatur ait Iaſ.vt intuenti literam patet.

Reſpondet Cur.iun.num.7.quòd verba in tex.poſita virtualiter important, quòd merum imperium eſt poteſtas animaduertendi &c. ſic etiam
Alcia.loco ſupraalle.quòd poteſtas ſit loco generis dum dicitur, merum
imperium eſt habere poteſtatem animaduertendi, per inde eſt ſecundum
3 eos, ac ſi diceretur, eſt poteſtas animaduertendi etc. Conſtat enim quòd
poteſtas eſt nomen generale.l.Poteſtatis verbo infra de verb.ſign.& ideo
Bar.& doc.definiunt iurisdictionem in genere ſumptam eſſe poteſtatem
etc.vt infra ſuo loco videbimus. Videtur etiam conſtare ex differentiis
per illa verba ad animaduertendum quia ſic differt a mixto imperio, & a
iurisdictione in ſpecie.differt etiam a facultate de quà in.l.i.& 2.C.quando lic.vni.ſi.iud.&c.nam iudici datur poteſtas animaduertẽdi ſeu puniendi facinoroſos.l.ſi quid ſupra de offi.procon.l.Congruit de offic. preſi. at
priuatis non conceditur poteſtas puniendi in caſibus de quibus in.d.l.i.
&.2.C.quando lic.vni.&c.ſed facultas vindicandi.Inſtabant quidam definitionem dari per verba iuris, vt inſti.De obli.in prin.& de actio.in princ.
4 non per verba facti, vt eſt verbum habere: argumento.§.ſed cum factum
inſti.De ſtipu.ſer.,ibi, vt ſibi ire agere liceat, iuncta glo.in ver. ire agere cũ
ibi no.per doc.Et violenta videtur expoſitio, habere gladii poteſtatem ad
animaduertendum etc.pro eſt poteſtas animaduertendi.

Præterea, & eſt ſecundum fundamentum, bona definitio, non ſolùm de-
5 bet conſtare ex genere & differrentiis, ſed etiam conuerti cum ſuo definito.l.i.§.Dolum.ff.de dol.& ibi doc.& comprehendere omnes ſuas ſpecies:ſed condere legem eſt meri imperii vt tradit Alex.hic nu.4.& cõde-
6 re legem non eſt animaduertere in facinoroſos:nec ſemper tendit lex ad
puniendum.l.legis virtus ſupra de legi.Reſpondet Cur.iun.ſub nume.7.
quòd poteſtas condendi legem competit etiam non habentibus merum
imperium, vt ait ſe probaturum infra circa definitionem Bartol.quod tamen non fecit.Hoc autem quòd condere legem non ſit meri imperii, tenuit Zaſi.hic nu.xi.de cuius articuli veritate, dicam in primo gradu maximo meri imperii.

Inſtabat Iaſ.hic agi de mero imperio competente iudicibus, vt ex rubr.
patet & de eo quod comprehenditur ſub iuriſdictione in genere ſumpta.
7 Replicari poteſt quòd rubr. noſtra in pandectis Florentinis inſcripta eſt
ſimpliciter de iurisdictione, ſinè illis verbis omnium iudicum. Et quòd
etiam Imperator conſiderari poteſt tanquã iudex, vt in terminis.§.fin.in
auten.De appel.& intra quæ tẽpo.Et quòd Bar. ponit in maximo gradu

meri

meri imperii poteſtatem legis condendæ, conſiderans merum imperium tanquã ſpeciem iuriſdictionis, & quia ſenatus poteſt condere legem.l.Nõ
8 ambigitur ſupra de legi.& præfectus prætorio.l.formam.C.de offic. prefec.præto.ori.& legatus de latere.c.fi.de offi.lega.ac etiam quilibet magiſtratus in ſpectantibus ad ſuam iuriſdictionem, ſecũdum Bar.in.l.omnes populi in.4.q.primæ.q.prin. ſupra de ius.& iur. & in.l.i.in prima col.infra. Quod quiſque iur.declarantem intelligi de magiſtratibus perpetuis, vt eſt Epiſcopus in ſua dioceſi & Comes in ſuo comitatu, non de magiſtratibus temporalibus, vt ſunt præſides & rectores ciuitatum, niſi pro tempore ſui officii:& circa ea quæ reſpiciunt exigentiam factorum, vt in prohibitione extractionis frumenti, & ſimi. Nec ob.l.fi.C.de legi.vbi videtur ex
9 preſſum quòd ſoli Principi reſeruatur poteſtas condendi legem: quia reſpondetur ſecundum glo.ibi, quòd nullus alius ſolus poſsit. Obſtat huic ſolutioni, quod dixi de præfecto prætorio: niſi dicamus quód.d.l.fi.intelligatur de lege generali ſeruanda in toto Romano imperio: cũ præfectus prætorio legem facere poſſet, ligantem ſolùm prouincias ſibi cõmiſſas: & non contrariam iuri cõmuni. Dicebam etiam reſponderi poſſe, id ſcilicet introductum fuiſſe per Iuſtini.authorem illius legis fi., ſine præiudicio tamen conditorum veteris iuris, quibus imperialis maieſtas id permiſit: vt ibi dicitur in fi.ita quod non derogetur veteris iuris conditoribus quoad leges prius æditas & promulgatas, ſed hodiè ſolus Princeps conditor ſit & interpres.ll.Inſpecto ergo tempore.l.noſtræ, poterant etiam prædicti iura condere. Sed prima ſolutio per me tradita verior videtur: ſcilicet quód.d.l.fi.intelligatur de lege generali in toto Romano imperio, vt ſic adempta intelligatur huiuſmodi poteſtas Senatui & populo. Vi.Cy., Alberi., Bar., & Saly.in.d.l.fi.& Bal.& coniunge vtranque ſol.
Tertiũ fundamẽtũ Iaſ.facilè euerti poteſt per ea quæ dicẽtur retorquẽdo ll.alle.per Ang.immò nõ niſi fateremur hic gladiũ ſumi pro gladio ciuili.
Quarto mouetur Iaſ.quia dici non poteſt hic dari definitionem iuriſdictionis in ſpecie: licet dicatur iuriſdictio eſt etc.Idq; dixerat Cyn.hic.& huic vltimo argumento malè reſponderi poſſe fatetur Cur.iun.ſub nu.7.
10 Nec ob.quód verbum ſum es eſt, denotet ſubſtantiã & veritatẽ, quia hoc verum eſt, quando poteſt ſic intelligi, vt ait Bald.in.l.Quæ fortuitis in 4. col.ſub nu.9.C.De pigno.actio.ſed hic verba adiecta non patiuntur: cum dicatur iuriſdictio eſt etiam iudicis dandi licentia.
11 Sed Alcia.lib.paradox.ſecundo cap.8.opinatur agi ſolum in hac.l.de definitione meri imperii, & mixti: & quod uerba illa iuriſdictio eſt etiã &c. contineãt ſecũdũ exẽplũ imperii ita:& quod verbũ licentia ſit ablatiui caſus:& ſenſus: quod in danda bonorum poſſeſsione conſiſtit. Iuriſdictio eſt etiam iudicis dandi licentia, mixta ſcilicet imperio, ſed violentia mihi videtur. Minus etiam placent, parumq; guſtui meo ſapiũt quæ refert Curt. iun.ſub nu.7.cum pluribus ſeqq.ex Longauall. Nec magis admittendum videtur quod aiunt quidam: inciſionem ſcilicet ſiuè punctum in.l.noſtra fieri debere poſt illa verba, cui etiam iuriſdictio ineſt. Poſteà. Quod in

danda bonorum poſſeſsione conſiſtit iuriſdictio eſt.Iudicis dandi licentia iuriſdictio eſt. Quid aliud eſt quã temerè nouam formare legem? & omnia peruertere?ſic,ſecundum eos,bonorum poſſeſsio eſſet ſimplicis iuriſdictionis,non mixti imperii.

In litera Aloan.habetur: Mixtum imperium eſt,cui etiam iurisdictio in eſt,quod in danda bonorum poſſeſsione conſiſtit, vt iurisdictio iudicis dandi licentia,ſed non eſt recedendum a litera Florentina & cõmuni.

Adhereamus nos inter tam varias doc.ſententias,cõmuni opi.declarando eam,quòd in tex.noſtro non ponantur definitiones propriè ſed deſcri-
12 ptiones,cum exemplo in ſecunda deſcriptione. Materiam definitionis, latiſsimè,etiam ſecundum Philoſophos explicat Cagnol.in.l.Omnis definitio infra de reg.iur.vbi nu.19.de deſcriptione,qua potius vſi fuerunt Iuriſconſulti (vt ipſe ait) quã definitione.Adde quòd definitio non traditur per deſcriptionem effectus,Bar.in.l.i.nu.1.infra de appella. declara tamen,vt per Deci.rub.extr.De proba.col.4.circa fi.Nec eſt nouum quòd Iuriſconſultus quandoq; non tradat definitionem,vt in mutuo,& tamen doc.forment.l.ii.Si cer.pe.vbi Bar.in §.fi.in fi.Alex.in ea.l.2.in prin.

13 Mirandum eſt Cur.iun.toties erraſſe,dum ſub nu.15.vſq; ad.19.coniungit hanc.l.cum.l.i.ſupra de offic.eius, ter aſſerens illam fuiſſe Vlpia.ſicut iſtam,cum illa fuerit Papi.vt patet ex inſcriptione & cõmuni, & Florentina & Aloandri.

14 Ad.ll.per Angel.adductas,reſpondetur,eas retorquendo,ſecundũ Fulgos.nu.5.Alex.nu.3.& 4.Caccial.in prima col.,Iaſ.num.2.,Dec.col.3.ſub nume.13.quia.l.ſolent in prin.de offi.procon.&.l.Nemo poteſt gladii de reg.iur.gladium capiunt ſicut in hac.l.,pro gladio materiali, vt patet ibi, nemo poteſt gladii poteſtatem ſibi datam, vel cuiuslibet alterius coercitionis ad alium transferre,nec poteſt intelligi de illa modica coercitione, quæ tranſit cum iuriſdictione ſimplici vt in.l.fi.in fi.infra eo.& tamen ponuntur tanquã diuerſa gladii poteſtas,& alia coercitio.Sic in.l.Illicitas.§. Qui vniuerſas de offi.præſi.,ibi,ius gladii habent,& in metallum dãdi eis poteſtas permiſſa eſt. Accedat.l.Aut damnum.§.i.infra de pœn.ibi,ſi damnatur aliquis,vt gladio in eũ animaduertatur: ſed animaduerti.gladio oportet non ſecuri,vel telo,vel fuſtibus,vel laqueo,vel aliquo alio modo. l.Quãuis,ſecunda in fi.C.Ad.l.Iul.de adul.ibi,ſacrilegos autem nuptiarũ gladio puniri oportet.l.quisquis in fin.princ.C.Ad.l.Iul.maie.ibi,vt potè maieſtatis reus gladio feriatur, cum ſi.alle.hic per Dec.in primo.Not.in fi.ſub.nu.4.concludentem & rectè quòd quantum ad terminos huius legis, verba gladii poteſtatem ad animaduertendum &c. ratione adiuncti importent pœnam ſanguinis,& ſic denotent gladium materialem.

Nec placet conſideratio Ange.quòd poteſtas non ſit imperium,ſed no-
15 men,quo appellatur imperium:ſicut ſi diceremus Titius non eſt ſubſtantia hominis,ſed nomen quo appellatur ille homo;nam in perſona Iudicis imperium & poteſtas ſunt ſynonima, vt probat.l.noſtra,ibi, quòd etiam poteſtas appellatur:ponderando implicatiuam,etiam.l. Poteſtatis verbo

infra de ver.ſigni.Cum enim poteſtatis verbum generale ſit.d.l.Poteſtatis
verbo,& generalius verbo imperium, & verbo iuriſdictio in genere ſum-
pta,quæ cõtinet imperium tanquã ſpeciem,quomodo dici poteſt, quòd
poteſtas ſit proprium nomen imperii,ſeu quo demonſtretur imperium?
quaſi iſte terminus animal eſſet nomen proprium illius hominis Titii,vel
etiam hominis.

16 Secundò premittit Iaſ.quòd tex.ibi,cui etiam iuriſdictio in eſt, ſecundũ
Cy.,Bar.,Saly.& Alex.intelligitur de iurisdictione in genere, ſed ſecũdũ
Ange.& Fulgos.de iurisdictione in ſpecie.Iaſ.adheret primæ opi.,Rimi.
in ſecunda col.num.5.Dec.in prin.Cur.iun. nu.30.31.adherent ſecundæ.
Subdit tamen Cur.dici poſſe ſecundum Alberi,quòd qualitas iurisdictio
nis in ſpecie,inſit imperio.

Aduertendum quòd Saly.meus non ſcribit ſuper hoc tit. Et Cy.in pri-
ma col.poſt med.ſub nu.i.declarabat ſic:cui etiam iurisdictio ineſt.i.qua-
litas cauſæ quæ iurisdictionis eſt: & in quinta col.ſub nu.19.verſ.octauo
quæritur:ait mixtum imperium dici,ſecundum doc., quod habet impe-
rium.& cum eo iurisdictionem annexam:non tanquã genus in specie,ſed
tanquã vnum genus cõpoſitum ex duobus,dicitur ergo mixtum, inquit,
quia miſcetur cum iurisdictione:cum a mero imperio capiat quòd conſi-
ſtat in cauſis dependentibus ex poteſtate,& nobili officio iudicis, a iuris-
dictione,quòd aliquid applicetur parti. Patet igitur Cy.voluiſſe oppoſi-
tum eius quod dicit Iaſ.

Bart.etiam aliud ſentire & dicere videtur quã referant Alex.& Iaſ.licet
enim in prima col.in.3.q.nu.4.dicat iurisdictionem ineſſe mixto imperio
vt genus,tamen in quarta col.nu.14.ait dici mixtum imperium, quia ca-
pit a mero hoc quòd iudicis officio nobili expediatur à iurisdictione,
quòd priuatam reſpiciat vtilitatem,& ſic de iurisdictione in ſpecie loqui-
tur,& vltimum dictum vtpote magis conſideratum eſt attendendum.

Alberi.in pen.col.ad fi.,nu.72.dicit iurisdictionem tribus modis in eſſe
17 poſſe imperio;vt genus: vt ſpeciem:& per modum cognitionis & exerci-
tii. Primo modo iuriſdictio ineſt mero & mixto imperio ſicut genus in
ſpecie.vt ſi homo eſt,animal eſt. poterat allegare.l.ſi.quid earum §.Inter
emptum de leg.3.& l.Iuriſgentium §.ſed ſi fraudandi infra de pac. Ineſt
enim genus ſpeciei actiuè & comprehenſiuè,ſiuè poſitiuè,vt per gl.in.d.§.
inter emptum,Alex.in præalle.§.ſed ſi fraudandi.Cagnol.poſt Deci.in.l.
18 In toto & pars infra de reg.iur.vbi quomodo genus inſit ſpeciei, & econ-
tra.Secundo modo, iuriſdictio vt ſpecies ineſt mixto imperio,ſicut quæ-
dam qualitas:ſcilicet quia in pecuniario commodo conſiſtit:& tamen eſt
ſpecies per ſe,ſicut dicitur de itinere & actu,quia iter ineſt actui, & tamen
ſunt ſeruitutes ſeparatæ,inſti.de ſerui.ruſti.prædio.in prin.Et ſic non vide
tur verum quòd species non poſsit ineſſe ſpeciei: nec id probat.l.ſemper
generalibus infra de reg.iur.non enim valet conſequentia, ſemper gene-
ralibus ſpecialia in ſunt,vt ibi dicitur,ergo ſpecies non poteſt ineſſe ſpe-
ciei. Tertio modo per viam exercitii & cognitionis: nam merum & mix-

tum imperium cognoſcuntur & exercentur per viam iuriſdictionis. Voluit ergo Alber.quòd tex. noſter ibi, Mixtum imperium eſt cui etiam iuriſdictio ineſt, intelligatur de iuriſdictione in ſpecie, & ſic ſecundo modo quia alias non differret a mero. Adde quòd melius dixiſſet Alberi. circa ſecundum modum: quòd iuriſdictio in ſpecie inſit mixto imperio, quia reſpicit priuatam vtilitatem per ea quæ ſcribit Bart.hic ſub nu.14.& ego infra nume.196.

19 Et prout eleganter inquit Dec.hic ſub nu.2.ſpecies ineſt ſpeciei, ſcilicet iuriſdictio in ſpecie mero imperio, quoad hoc vt noua ſpecies conſtituatur, ſicut ex melle & vino fit mulſum §. Cum ex aliena Inſti. De re.diuis.

Nec ob.quòd hoc modo non diceretur in eſſe, ſed coherere, ſecundum 20 Mantuam hic ſub nu.56.per.l. Quia aceruus infra quod ui aut clam: quæ nihil facit: quia coherere ibi accipit quod eſt ſolo affixum, & non cohere re quod non eſt affixum, & per.l.locum.C.De Religi. quæ ſimiliter non facit, quia ibi loquitur de coherentia duorum agrorũ ſeparatorum, quin immò retorquentur.d.ll.vna cum.l.lecta infra ſi cer.pe.&.l.Iuriſgentium §. Quinimmò de pac.nam ex duabus prioribus.ll. probatur differre coherentiam a mixtura, ex aliis poſterioribus patet quòd pactum in ſpecie incontinenti appoſitum contractui in ſpecie, cenſetur in eſſe. ſic enim loquitur §. Quinimmò, pacta conuenta ineſſe bonafidei iudiciis: &.l.lecta, Dicebam, quia pacta incontinenti facta ſtipulationi ineſſe credũtur. ergo probant quod ſpecies in eſſe poteſt ſpeciei. & per mixturam alterũ alteri ineſſe naturaliter patet. Nec ob.l.i §.fi.ſupra de offi.eius, ibi, immo imperium, quòd iuriſdictioni coheret, mandata iuriſdictione tranſire, quia nõ loquitur de mixto imperio, ſed de modica coercitione de qua in.l.fi.in fi. illo eo.tit.quæ coheret iuriſdictioni in ſpecie ſumptæ vt pediſſequa, nec eius naturam alterat. Tunc ergo dicitur coherere quando non miſcetur, ſed ineſſe quando miſcetur.

21 Secunda igitur opi.quod text.noſter ibi, Mixtum imperium eſt cui etiã iuriſdictio ineſt intelligatur de iuriſdictione in ſpecie, mihi veriſsima videtur per ſupradicta. Et hanc tenent Cy. Alberi., Ange. Fulg. Rimi., Dec. & ipſe Bar.vltimo loco, vt demonſtraui. & Zaſi.col.vi.verſ.Nunc de mixto, ſic intelligens Bar. Et hanc opi.ſequitur Cur.iun.in vlti.no.nu.30.licet inaduertenter dixerit primam opi.eſſe cõm. Et cum hac ſecunda opin.videtur tranſire Sozi.in ſecundo no.ſub num.5.declarans ſecundum Ang. & Fulg.quod iuriſdictio in ſpecie deſeruit mero imperio vt mercennaria & ancilla circa condemnationem expenſarum: ac etiam reſtitutionis rei, vt explicat hic Caccial.in ſecunda col.nu.2.&.3.dicens hanc ſecundã opi. tenere Iaco.de aren.& doc.cõmuniter, licet, ſecundum eum, Cy., Bar. & Saly. teneant primam. Et dictam ſecundam opi.rectè intuenti tenet Accur.ſequens Ioan.hic in glo.in ver.mixtum in prima parte in fi. Nec uidentur ſapere quæ dicebat ſapia in ſecundo no.nu.4.in fi.

Nunc ad tex. Diuiditur hæc, l. Imperium, in quatuor partes, ut per Bar. 22 qui circa quartam partem non rectè loquitur, cum ait: In quarta.ponit

quid

quid ſit iurisdictio.non enim hic ponitur definitio iurisdictionis, ut demonſtratum fuit in primo premiſſo.

23 Summat Bart.ſic:Iurisdictio diuiditur in imperium.& iurisdictionem: & imperium diuiditur in merum & mixtum,Iſtud ſummarium non videtur admittendum; primo quia de prima diuiſione, nihil dicitur in tex., ſecundo quia non comprehendit quartam partem, Vndè Alexan.poſuit ſummarium omnia comprehendens.Sed non ſatisfacit.

Magis placet quod vult Fulg. non congruere ſummarium vbi ponitur definitio vel deſcriptio. Nec debet hic figurari caſus,niſi prout litera ia-
24 cet,ſecundum Caccial.,Cur.iun.nu.1.Mantu.num.18.per doctri.Cy.in.l. Ex hoc iure.ff.de iuſ.& iur.Alle.etiam Caccial.Bar.ibi in pleniori lectura:vbi non inueni Bar.hoc dicere,ſed virtualiter in prohe.ff.ante num.1. Cy.etiam hic ait,ponendum in hac.l.caſum prout litera iacet.

Bar.tamen ſic ponebat caſum: Dictum eſt ſupra de iuriſdictione in genere queritur in quot ſpecies diuidatur? Diciturq; in tres:in merum imperium,mixtum imperium & iuriſdictionem in specie.

25 Cur.iun.ſub nu.1.cum ſeq.inſurgit contra Bart.quia dixit in ſummario iuriſdictionem diuidi in imperium & iurisdictionem: imperium in merum & mixtum:& incontinenti in figuratione caſus,ait iurisdictionem in genere in tres diuidi ſpecies,in merum imperium,in mixtum, & in iurisdictionem in specie. Nititur tamen Cur.defendere Bar. ex mente ipſiusmet Bart.infra in tertia q.dicens iurisdictionem in genere ſummi tanquã genus generaliſsimum; imperium tanquã genus ſubalternum, reſpectu meri & mixti imperii: quod genus ſubalternum,ait poſſe dici ſpeciem reſpectu generis generaliſsimi,per glo.in.l.legato generaliter infra de lega. primo.

26 Aduertendum quòd illa gloſ.hoc non dicit, ſed facit tria genera,genus generaliſsimum; vt res,ſubſtantia;genus ſubalternum vt animal:genus inferius vt homo:quod vltimum genus a dialeticis appellatur ſpecies. Præterea quid ad rem & ad defenſionem Bartholi? cum in ſummario dicat, jurisdictionem in genere diuidi in duas ſpecies; in poſitione caſus dicat tres:& fuerunt diuerſæ opi.vt ipſe Bar.refert infra in quarta.q.vbi reprobat opi.dicentium,iurisdictionem in genere continere tres ſpecies; cum duas tantum contineat ſecundum eum. Oportet ergo quòd locus Barto. hic in caſus figuratione ſit mendoſus. Et veriorem eſſe opi.contra Bartol, alias demonſtraui in.d.quarta.q.nu.91.&.92.

Ait Bar.in caſus poſitione,cum ſupradictum ſit de iurisdictione in genere etc.Quero vbi de ea dictum intelligatur? Cur.iun.nu.16.ad aliud propoſitum,vult,de iurisdictione in genere dictum eſſe ſupra in.l.i.ibi, Iusdicentis officium latiſsimum eſt:capiendo officium in abſtracto,vno modo vt ibi per Bar.Sed certè nec eo modo dicitur iurisdictio ſecundum Bart. ibi dicentem,quòd quaſi idem eſt.Nec placet conſideratio Cur.quòd ibi ponatur definitio. Dicebam quòd in rub.nam in.l.2.de iurisdictione de legabili tantum.

Inſtat idem Cur. ſub nu.3.& 4. quòd imperium videatur terminus ma-
gis generalis quã iuriſdictio: quia hæc non competit niſi magiſtratibus;
27 imperium verò etiam priuatis, vt patri & domino, nihil alleg. Reſpondet
hic ſummi prout reſidet in magiſtratu. Reſpondebam ego aliter negando
aſſumptum non enim dicunt.ll. patri vel domino competere imperium,
ſed poteſtatẽ.l. Poteſtatis verbo infra de ver.ſig. Terminus enim poteſtas
latè patet, vt ibi.& per illam.l. declaratur.l.2.C.de liber.& eo.libe.ibi, a pa
trono rurſus ſub imperio ditioneq; vt ſcilicet imperium impropriè pro
poteſtate ponat. Et ad.l. Et ſi prætor ſupra tit. ſecundo reſponde quòd ibi
impropriè imperiũ ſumitur pro ſimplici iuriſdictione delegabili vt patet
ex ſubiecta materia. Negari tamen non poteſt ſumi apud latinos imperiũ
etiam extra materiam iuriſdictionalem.

Expeditis premiſsis; lego ſeu profero verba.l. Imperium &c.

Aduertendum quòd in pandectis Florentinis videtur ſuperfluè poni
pluries verbum eſt.& ibi ad animaduertendum facinoroſos, deficere di-
ctionem, in. cum videamus & apud latinos & apud Iuriſcõſultos animad-
uertere pro punire, habere poſt ſe accuſatiuum cum præpoſitione in. Et
28 clariſsimus Iuriſconſultus Franciſcus Taurellius fatetur Pandectas illas
eſſe in aliquibus locis mendoſas, imperitia ſcriptoris parũ latini. reliqua
declarata fuerunt in præmiſsis. Adiectiuum tamen animaduerſus pro pu
nito accipitur.l.fi. infra de cada.puni.& de verbo animaduerto, multa De
ci. hic in primo. No. nu.3.& 4. Et ſummatim dicamus hanc.l. non tradere
veras definitiones, ſed deſcriptiones, & ibi mixtum imperium eſt, cui etiã
iuriſdictio ineſt. intelligi de iuriſdictione in ſpecie. Et ibi, quod in danda
bon.poſſ. conſiſtit, intelligatis præcipuè. ſic etiam ibi, iuriſdictio eſt etiam
iudicis dandi licentia. licet hoc non competat iure actionis, vt declarabo
infra nu.44.& .216.

No. Primò, ſecundum Alex, & Iaſ. in primo. no., Deci. in ſecundo, Curt.
29 in. tertio., Mixtum ſeu compoſitum ex duobus, denominari a digniori,
quod colligitur ex tex. ibi, Mixtum imperium eſt etc, non dixit mixta iu-
riſdictio eſt. facit ſecundum Alex.l. Cum in diuerſis infra de religi. & ſum
p.funer. Quod in dubiis, in fi. & ibi glo. De Conſecra.eccle. vel alta. Plura
Iaſ. adducit ad confirmationem.

Hic aduertendum quòd Alex.& Iaſ. confundunt id quod dixerant hũc
30 tex. loqui de iuriſdictione in genere. nam ſi a digniori debet denominari
mixtum, vt aiunt, genus dignius eſt ſua ſpecie. Deci. hic ſub nu.2. Mantua.
nu.48. per.c. In nouo cum glo.21. diſtinc. facit.l. Incendium.C.ſi cert. pet.
deberet ergo appellari mixta iuriſdictio. quicquid dicat Mantu. nu.52. re
ſponderi tamen poteſt denominationem fieri debere a nomine ſpeciali
non a generali. Inſta verum eſſe quando ſimpliciter fieret: ſecus ſi cũ adie
ctione demonſtrante rem ipſam, ſed nos querimus hic de digniori.

Dec. ſub. nu.5. ait, iſtud no. tametſi verum ſit in ſe, non tamen rectè colli-
31 gi ex tex. noſtro: quia deberet hac ratione attenta, dici merum imperium,
cum ex eo & iuriſdictione in ſpecie componatur, ſed hic appellatur mix-
tum,

tum,& ſic pro tertia ſpecie formali,non ab vna qualitate denominatur.
Hæc preceptoris mei ſubtilitas frangitur,iudicio meo,quia merum im-
perium eſt ipſum imperium ſimplex & purum. & dicitur merum, quaſi
non mixtum,& non deminutũ,prout latius explicabitur infra in.qq.Bar.
in.5.&.6.Per mixturam imperii meri cum iuriſdictione in ſpecie, impe-
rium deſinit eſſe merum.& tamen quia potentius & dignius, retinet de-
nominationem imperii,cum adiectione mixtum.Ideo dicit.l.noſtra, Im-
perium aut merum aut mixtum eſt.

Declaratur iſtud no.ſecundum Deci.dupliciter:Primo quòd attẽdatur
qualitas dignior.c.Quod in dubiis ſupra alle.§.ſi quis in aliena tabula in-
ſtit.De re.diuiſi.

32 Limitatur iſta declaratio quando qualitas quæ in ſe dignior eſt veniret
acceſſorie.§.ſi tamen alienam inſtit.de re. diuiſi.vbi aliena purpura veſti-
mento meo intexta,licet precioſior ſit,tamen acceſsionis vice veſtimento
cedit.Ad idem.l.& ſi non ſunt.§.Perueniamus infra De au. & argen.leg.
33 Secundo declaratur iſtud no.vt procedat etiam in qualitate potentiori.
l.quæritur hermaphroditum ſupra de ſta.ho.l.legatis ſeruis.§.ſi vnus in-
fra de leg.3.vbi ſeruus plura habens artificia cedit legato artificii in quo
plus verſatur,licet eſſet vilius:& ſic attenditur qualitas artificii in quo ma
gis verſatur,tanquã potentior,licet vilior.

Limitat Dec.in matrimonio,quod non denominatur a potentiori, ſup-
34 ple nec a digniori.c.ex literis de conuer.in fide.vbi ratio redditur. Affert
Dec.aliam rationem,quia mater ſemper eſt certa.l.Quia ſemper infra de
Inius voc.Non admittebam hanc rationem:quia cum loquamur de filiis
natis ex matrimonio,pater etiam eſt certus.d.l.Quia ſemper ibi, pater ve
ro is eſt quem nuptiæ demonſtrant.l.Filiũ eum diffinimus de iis qui ſunt
ſui vel alie.iur.Et mater quandoq; incerta eſt, vt in partu ſuppoſito.l.i.§.
35 Quamuis,& ibi glo.in ver.gerens infra de ven.inſpici.

Rationem diuerſitatis quarè.primo caſu attendatur quòd eſt dignius,
ſecundo quòd eſt potentius licet vilius,doctores non adducunt. Cogita-
bam ſic dici poſſe:Quando alterum ex coniunctis perdit in totum officiũ
36 ſuum,vt in prætalle.l.Quæritur,denominatio fiat a potentiori, licet vilio-
ri:quando verò non perdit officium ſuum in totum denominatio fiat a di
gniori,vt in tex.noſtro.nam mixtum imperium retinet officium meri im
perii in hoc quod officio iudicis nobili expeditur. & ideò licet quãdoq;
magis participet de iuriſdictione,vt in duobus vltimis gradibus delegabi
libus,tamen mixtum imperium,& non mixta iuriſdictio appellatur. Nec
obſt.ſupraalle.l.legatis ſeruis.§.ſi vnus ſeruus de leg.3.quia ibi non agitur
de mixto,& procedit ex coniecturata mente teſtatoris.

Adducuntur octo per Iaſ.ad cõprobationem huius primi no.,quæ, duo
bus exceptis,prætermitto. cum ſint extra materiam.De primo vi.Dec.in
c.ſanè il ſecundo.in tertio.No.De offi.de le.

37 Circa ſecundum quòd quis denominetur a maiori dignitate: vt ſi quis
ſit dux,& Marchio.Aliter ſeruat Imperator noſter Carolus quintus. præ-

mittit enim non ſolùm inſcriptionem Imperialis tituli, ſed etiam aliarum inferiorum dignitatum. Tamen ſi vnicam exprimeret, vtiq; maiorem. ma iorem intelligo ſecundum diuerſitatem locorum & factorum. Nam ſi ſub ſcribat in pertinentibus ad regna Hyſpaniæ, ſubſcribit Io el Rei. Ego Rex. Hinc inferas ad ſimiles caſus.

Quoad ſextum ſi cauſa ſit cõmunis clerici & layci, quòd tractari debeat
38 coram eccleſiaſtico, intelligendum eſt, ſi cauſa ſit in diuidua. Sic loquitur Bar. in. l. Præcipimus §. Eodem obſeruando. C. de Appell. Matheſi. ſingu. 144. Notà quòd ſi in cauſa: Declarat Maria Sozi. ſen. in cap. i. xv. declaratione, de for: compe. vel ratione connexitatis, ſecus eſſe dicens in aliis cauſis diuiduis. Do exemplum in pluribus heredibus vnius debitoris ſummæ pecuniariæ, inter quos ſit aliquis clericus. nam cum quiſque teneatur dũ taxat pro hereditaria portione. l. 2. C. De here. actio., poterunt layci conueniri coram iudice Layco. Et id ſeruauimus in rota Senenſi, in cauſa Ottauiani Georgii Iuriſcon. Papienſis, contra ilios de Placidis, non obſtantibus contradictione clerici, & literis in hibitoriis per eum productis: nam ipſum Clericum ſolùm a noſtro iudicio excepimus.

Secundò No. Iaſ. poſt Alex. ex text. ibi, quod in danda bonorũ poſſeſsio
39 ne conſiſtit, hic eſſe caſum de eo quod diſputat glo. immemor huius. l. in. l. i. in ver. bonorum ſupra eo. Concludit enim ibi argumentis, bo. poſſ. eſſe mixti imperii: nec alle. hunc tex. Hoc non procedit hodie ſecundum gl.
40 & doc. in. d. l. i. per. l. fi. C. Qui admitt. cum per illam. l. quæ fuit Conſtanti. poſſit hodiè apud quemlibet iudicem etiam duumuiros. i. priores ciuitatum ſubditarum vel oppidorum agnoſci bo. poſſ. abſque decreti interpo ſitione vel alio actu iudicis. Ad idem §. fi. inſti. De bo. poſſ.

Declaratur, ſecundum doc. in. d. l. i. ſupra eo., procedere, niſi quis etiam hodiè vellet ſolemniter cum iudicis decreto agnoſcere bon. poſſ. vt olim. tali enim caſu etiam hodiè eſſet mixti imperii: vt firmat Bar. in. d. l. i. nu. 4. Alex. nu. 13. cum ſeq. Iaſ. ſub nu. 2. & cõmuniter doc. licet Dec. ibi, nu. 11. teneat contrariam opi. Et eſſet tali caſu etiam hodiè mixti imperii delegabi lis, ſicut olim, vt explicant Rimin. ibi, & Dec. contra Alexan. ſub nu. 14. & hæc opi. contra Alexand. fuit de mente Barto. & aliorum, vt ſcripſi in. d. l. prima.

Hic aduertendum quòd diſpoſitio. l. fi. C. Qui admit. non procedit in
41 bonorum poſſeſsionibus extraordinariis, carboniana ſcilicet, & quæ ventris nomine, in quibus etiam hodiè requiritur decretum ſecundum cõm. opi. vt tradit Alex. ibi nu. 5. Deci. col. 4: num. 5. in fi. Iaſ. col. 3. ſub nu. 6. qui poſteà diſtinguit ſecundum Fulgos., ſed male & contra cõm. & cõtr. text. in. l. 3. §. fi. infra de Carbo. edic. ibi, non ſolùm carb. bo. poſſ. accipere. non dixit petere. & loquitur intra annum. Vt latius ſcripſi in. d. l. fi. reprobando
42 etiam Alex. adherentem diſtinctioni Fulgos. Ergo etiam hodiè bon. poſſ. extraord. eſt mixti imperii, & indelegabilis excepta bono. poſſe. quæ ventris nomine, quæ licet ſit mixti imperii, non tribuit ius, nec etiã in poſſeſsione. l. 3. §. fi. infra de acqui. poſſe. Vndè non requirit plenam cauſæ cognitionem,

gnitionem, ideò delegari poteſt.l.Cognitio.§.vt poſſeſsio ſupra de offic. eius.

43 Nec omittam veriſsimam videri opi.Bulgarini Senen.cōtra cōm. quod in bon.poſſ.ordinaria,nec etiam olim requireretur decretum iudicis pro priè ſumptum,prout in.l.Nec quicquā.§.Vbi decretum de offic. procō. vt ſcripſi in.d.l.fi.in tertio no.& articulum plenè diſcuſsi,concludens etiā contra cōm.quòd.l.Cognitio §.vt poſſeſsio in prin. de offi. eius intelligi debeat de bon.poſſ.ordi.quæ nec olim requirebat cauſæ cognitionem,& ideò poterat delegari.Et quòd.l.i.§.Decretalis infra de Succeſſ.edic. non loquatur de bon.poſſ.ordinaria,ſed de extraordinaria quæ originem habet & eſſe ab ipſo decreto.

44 Tertio No.ſecundum Iaſ.poſt Alex.ex tex.noſtro iu fi.ibi,Iuriſdictio eſt etiam iudicis dandi licentia: quod cauſarum delegatio eſt iuriſdictionis in ſpecie ſumptæ.De hoc Dec.in quarto no.Cur.iun.nu.23.cum ſequ.Et econtra reuocatio delegationis,gl.in.c.ſi delegatus in ver.reuocandas de offi.dele.lib.6.Iaſ.hic.Facit.l.Nihil tam naturale infra de re.iur. cum ſi. Hæc eſt cōmunis opi.Articulus tamen valde dubius videtur in via diſputatiua:cuius diſcuſſionem reſeruo infra in xv.q.Bar.

45 Per hunc tex.iuncta.l.more infra eo.dicit Alex.hic,facultatem delegandi competere etiam minoribus magiſtratibus.Plenè diſcuſsi articulum in l.i.in primo no,ſupra ti.ſecundo & hanc opin.quæ cōmunis eſt, defendi. licet delegatus regulariter non poſſit delegare.l.More infra eo.l.A iudice C.de Iudi.non ex defectu cauſæ,ſed ex defectu perſonæ,vt ſcribit Bar.hic in vlti.oppo.ſub nu.1.

Glo.ſecunda in ver.poteſtatem,omiſſa prima quia fuit expedita in primo euidentiali, diuiditur in tres partes. In prima declarat iterum quòd hic non ponitur definitio,ſed exemplum:In ſecunda hoc probat: In tertia, tacito reſpondet quæſito. ſecunda., ibi, nam omnis pœna: Tertia ibi, quam poteſtatem. Prima pars eſt clara, & fuit ex pedita ſupra in primo euidentiali. In ſecunda parte probat quod dixit in prima, ea ratione, quia omnis pœna capitalis, quæ triplex eſt, conſiſtit in mero

46 imperio. Ad probandum triplicem eſſe pœnam capitalem, tres adducit.ll.l.2.in prin.infra de pub. iudi. vbi, capitalia eſſe dicit iudicia, Iuriſconſultus,ex quibus pœna mors aut exilium eſt.mors,vt ibi declarat glo. intelligitur dupliciter naturalis ſcilicet,& ciuilis.ciuilis quando quis efficitur ſeruus pœnæ.l.Edicto prætoris §.Rei autem capitalis infra de bono. poſſ.vbi,rei capitalis damnatus intelligitur is cui pœna mors,aut aquæ,& ignis interdictio ſit.mors naturalis ſcilicet vel ciuilis: vt proximè dixi. aquæ & ignis interdictio eſt exilium.d.l.2.De pub.iud.Alle.tertio loco gl. l.i.§.Quidam filium in fi.infra de cōtratab.vbi tex.mentionē facit de damnato in metallum,vel alia pœna quæ ſeruum efficit.Et ſic iunctis aliis duabus.ll.per glo.alle.probatur triplicem eſſe pœnam capitalem.Glo.hic fruſtra laborauit prout etiam fecit, in.l.i.in ver.bonorum ſupra eo.nam de triplici pœna capitali tex.habemus apertos in.l.2.in princ.& in.l.Capita-

lium in prin.infra de pœn.Sed.l.noſtra ſecundum intellectum gloſ. & cõmunem loquitur de animaduerſione quæ fit gladio materiali,& ſic de vltimo ſupplicio tantum,ergo non definitiuè,idq; in effectu voluit Bar. hic in prima oppo.

Hanc poteſtatem,ait glo.in tertia parte competere non ſolùm Principi, vt quidam volebant, ſed etiam præſidibus.l.Illicitas §. Qui vniuerſas ſupra de offi.præſi.de hoc infra in viii.q.Bar.

Aduertendum quòd licet præſides ius gladii habeant, & in metallum
47 damnare poſsint.d.§.Qui vniuerſas,non tamen poſſunt deportare.l.i §.ii. quibus,de leg.3.l.Inter pœnas in prin.de interdic.& relega.l. Relegatorũ in prin.eo.tit.l.2.§.i.de pœn.Ad hoc aduertit Fulg.hic,& Caccial.poſt eũ rationem ui.infra nu.174.

Alex.,Rimin.,& Deci.dicunt quòd ſi omnes præſides habent hanc poteſtatem,a fortiori ſuperiores,iuxta no.per gloſ.in.l.i.in ver. tribuuntur ſupra titulo ſecundo vbi declaraui poſt Deci.quomodo hoc intelligatur.

Dicit Deci.hic nu.13 in fi.quòd licet multipliciter dicatur pœna capita-
48 lis,tamen in dubio ſit intelligendum de exilio, vt ſic in mitiorem partem fiat interpratatio,per glo.in.l.i.C.Ne Chriſti.manci.tradit Ab.in.c.Quãto in quarta col.ver.3.quero,de iur.iur.Alexã.in conſ.104. Statutum loquens:col.i.libr.i.Idem tenuit Comen. in conſ.138. Hoc maxime:col.pe. Imo.in.l.2.infra de publi.iud.Et ab iſta opi.tanquã cõmuni recedendum non eſſe ait Dec.hic ſub nu.15.,licet ſecundum eum articulus ſit diſputabilis.De hoc articulo,glo.no.in.l.fi.C.Quæ res ven.non poſſ.,& ibi Bald. Cy.in.l.i.in tertia oppo.C.de falſ.Ange.areti.in trac.malefici.in ver.& ibi caput a ſpatulis,col.vi.verſ. Quid ſi ſtatutum? Hyp.multa adducens in auerol.in §.Oportune,col.8.verſ.vlterius.,latè Mantua hic nu.76.cũ ſeq. per duas col.doc.in.l.Tranſigere.C.de tranſac.in glo.in ver. capitali, vbi Iaſ.nu.9.Cur.iun.nu.22.Mantu.num.38.Alcia.in.l.licet capitalis infra de verb.ſign.

Pro dicta cõm. opi.faciunt.l.factum ſuum cuique §.In pœnalibus infra de reg.iur.l.ſi præſes.l.Interpratatione de pœn.c.In pœnis de reg.iur.lib. vi.quæ probant,in pœnis benigniorem interpratationem accipiendam. Accedat.l.preſenti §.i.C.De iis qui ad eccle.confu.ibi,capitali, & vltimi ſupplicii animaduerſione plectendis.Reſpondebam huic text. dictionem & capi pro.i.,vt in rubr.C.De ſer.& aqua idq; ad maiorem declarationẽ expreſſum.iuxta.l.fi.C.de Indic.vidu.tollen.

In contrarium faciunt.l.pe.§.ſunt quædam infra de extraor. crimi.,ibi, hanc rem præſides exequi ſolent grauiter,vſq; ad pœnam capitis: quia & ipſa res mortem cõminatur.Et no.ibi Ange.quòd in dubiò pœna capitis pro morte accipitur.idq; ibidem ſenſit Alber. Et.l.Reſpiciendum in fin. de pœn.ibi capitis pœna eſt vel beſtiis obiici;&.l.Iulia. in fin. infra. Ad.l. Iul.repe.ibi capite plecti debet,vel certè in inſulam deportari. Et in pœnis etiam ſit lata interpratatio.l.Cum lege infra de teſtam.&ibi Areti.Iſta adduxit Dec.hic.

Concordari

Concordari poſſent iura predicta & opi.quòd ſi lex vtatur verbis pœna capitali in dubio intelligatur de minori: cum tripliciter lex pœnam capitalem intelligat: ſecus ſi aliter conſtaret de mente legis vel ſtatuti, vt voluit Imo.in.l.2.De pub.iudi.Si verò vteretur iſto termino, capite plectatur: capite puniatur, intelligatur de ipſa capitis amputatione, & morte naturali.& ita loquuntur iura ſupra contra cõm.adducta. Pro hac
49 declaratione facit.l.pe.infra.Ad.l.Iul.de vi. publi.ibi capite puniuntur. nam licet pœna.l.iuliæ de vi publica regulariter ſit deportatio.l. Qui dolo in fi.illo eo.tit.tamen in caſu.d.l.pe.videtur vltimum ſuppliciũ nè fruſtra diceret illa.l.ſi quidem cum telis in turba fecerint. Et ſic intellectum fuiſſe & obſeruatam eã legem in cõtingentia facti ſuperioribus annis per Ducalem auditorem, accepi.

50 Facit etiam.l.omne.§.i.infra de re milita. vbi, qui manus intulit præpoſito capite puniendus eſt.quem caſum Guil.Bon.in trac.De caſibus in qui. pœn.mor., ponit inter caſus in quibus pœna mortis ſpecificè a lege eſt impoſita.Et Iaſ.in.l.i.nu.6.C.De præci.impera.offeren. tradit quòd percutiens prætorem alapa poteſt furca ſuſpendi.non tamen alle.illum tex.Per
51 d.l.Omne.§.i.puto fuiſſe concluſum proximis annis Cæſarem Graſſum ſcholarem Mediolanenſem qui manus intulit Rectori huius gymnaſii in ſcholis, eumq; vulnerauit licet non læthabiliter, animo tamen deliberato, vltimo afficiendũ ſupplicio, quod intra triduum a die cõmiſsi delicti executionem habuit.

Et prædicta de iure procedere puto, licet Iaſ.in prælle.l.Trãſigere. nu. 9.C.de tranſac. reprobet hanc diſtinctionem.

52 Poteſt etiam dici prout voluit Alcia.in.l.licet Capitalis infra.de ver. ſig. & Mantu.in prælle.l.Tranſigere.C.de tranſac.ſub nũm.38. Statutum de pœna capitali vel capitis loquens, intelligendum eſſe ſecũdum ſubiectam materiam, & qualitatem facti & perſonarum.Idq; poteſt elici ex eleganti diſtinctione quã facit Iuriſconſultus in.l.Aut facta infra de pœn.in verſ. locus facit: ibi & capite luendum eſt, vel minori ſupplicio, iuncta gloſ.in ver.capite.Addebam.l.i.in prin.ibi periculo capitis, iuncto.§.occiſorum verſ.Serui quoties, cum ſeq.infra Ad ſilla.Et in effectu hæc voluit Imo. in prælle.l.2.de publi.iudi. Vnde dicebam quòd ſi verba legis vel ſtatuti concepta eſſent materno & vulgari ſermone in hæc verba, ſotto pena de la teſta: quia ſecundum cõmunem vſum loquendi intelliguntur de pœna vltimi ſupplicii, & cõmunis vſus loquendi præualet proprietati verborũ etiam in ſtatutis, Barto.in.l.Omnes populi in 21. col.in prin.ſub nu.58.de ius.& iur.ceſſaret diſputatio.

Glo.in ver.animaduertendum licet ſic breuis, diuidi poteſt in duas partes.In prima exponit prædictum verbum: In ſecunda declarat ſuam expoſitionem, ſecunda ibi, hoc eſt.

Super iſta gl.breuiter ſcribit Alex.in 3.col.in prin.ante.nu.10.Dec.plenè ſub nu.15.vſq; ad.22., plenius Cur.iun.ſub nu.32.vſq; ad 39. pervnam col.
53 In prima parte, gloſ.declarat animaduertere eſſe aduertere in animam.

53 quòd procedit hic, quia ſequitur accuſatiuus cum præpoſitione in.,quo
caſu punire ſignificat: alias verò,conſiderare,vt apud latinos,Et in iſta ſi
gnificatione,qua pœnam importat,diuerſi modè ſumitur ſecundum ſu
biectam materiam,vt hic per Deci.in primo.not. Et ideò, vt ait,Cur.iun,
ſub nu.32.non fuit neceſſaria , neq; congrua expoſitio gloſ.quia tex.dicit
ad animaduertendum in facinoroſos homines:& ſi non ſequeretur accu
ſatiuus cum præpoſitione in,non ſignificaret punire:licet adiectiuum ani
maduerſus ſignificet punitum.l.fi.infra de cada.puni.

Ad prædicta facit.l.i.ff.de cada.puni.,ibi,eorum in quos animaduerti
tur,corpora etc.cum alijs alle.per Deci.

Circam ſecundam partem,duo videnda ſunt: Primò dum dicit anima
tum corpus:ſecundò dum ait totum vel partem.

Ex primo colligitur quòd in corpus mortuum non cadit animaduerſio,
54 ratio:quia crimina morte extinguũtur.l.Defuncto infra de publ.iud.vbi,
Defuncto reo criminis,pœna extincta eſt.

Infert Deci.errare Iudices ſuſpendi facientes corpus mortuum. Fuit di
55 ctum Cy.poſt Pet.in.l.2.verſ.Iuxta premiſſa.in fi.C.Qui teſta.fac.poſſ.Se
quitur Ange.ibi,& in.d.l.Defuncto,vbi ſubdit quòd Iudices poſſent pro
hoc conueniri tempore ſindicatus actione iniuriarum,nam & defunctus
iuiuria afficitur,& conſequenter eius ſucceſſor.l.i.§.Quoties infra de in
iur.Prædicta refert Alex.in.d.l.2.col.fi.verſ.extra glo.Iaſ.nu.2.Deci.nu.7
cum ſeq.

Sed Bald.in ea.l.2.verſ.Sed quero pone; reprobata prædicta opin.vult
quòd ſi is qui debebat ſuſpẽdi,ſumpto veneno vita functus eſt,poteſt cor
pus eius mitti ad furcas.& ita ſeruari atteſtatur.nam in arbitrio iudicis eſt,
ſecundum eum,cum ſit corpus pœnæ.

Roma.in.d.l.2.nu.5,poſt Imo.ſequitur opi.Bal.in famoſis latronibus,in
aliis impugnat.Alex.ibi refert ſimpliciter iſta omnia. Adde quod Corn.
ibi ſub nu.18.ſequitur Cy.Sed nu.19.ſequitur Ange.

Iaſ.ibi in prima col.videtur ſequi opin.Bal.quia etiam quod caret ſenſu
quandoq; publicè punitur.c.Mulier xv.q.i.vbi,ex uerbis leuitici,non ſo
lum mulier quæ rem carnalem habuerit cum pecore,ſed etiam ipſum pe
cus interfici debet.Et reſpondet ibi Beatus Aug.obiectioni quæ poſſet fie
56 ri per.l.i.§.i.infra ſi quadru.paupe.ibi,nec enim dici poteſt iniuriam ani
mal feciſſe quod ſenſu caret; id fieri,quia tali flagitio contaminata indi
gnam refricãt facti memoriam.Quod animalia bruta puniãtur Gui. Pap.
in ſuis deciſi.q.238. Si animal. Mantua veró hic nu.86.vſque ad 90.& a
pohtheg.15.Vos ſcitis. deridet ſomniaq; appellat quæ dicit Gui.Pap.ſed
non rectè iudicio meo,per prædicta.

Confirmabam opi.Bal.per.l.2.infra de cada.pu,ubi,pœna prius impoſi
ta in uita,debet continuari poſt mortem.Si quis ergo iuſtè condemnatus
57 ut furcis la queo ſuſpenderetur,mortem ſibi intulerit,uidetur omninò ſu
ſpendendus etiam poſt mortem,per.d.l.2.& ne ex delicto dedecus remit
tatur argumento.l.ſiuè hereditaria infra de Nego.geſ.Nec iniuriam infert

qui

qui ius exequitur.l.Quod reipublicæ infra De iniur. Et interminis prædictis,opi.Bal.uerißimam puto.Si uerò ante condemnationem reus mortem ſibi conſciuerit,ſubſtentabilior videretur opi.Cy.,quaſi ſoluerit pendente iudicio.licet Cur.iun.hic nu.34.& 35.ſimpliciter aſſerat opi. Cy. & & Ange. eſſe comm. Quinimmò & iſto caſu dubitabilis videtur opi.Cy. quia præalle.l.Defuncto procedit quando reus caſu mortuus eſt,vt per glo.ibi,argumento.l.Defunctis.C.ſi re.uel accuſa.&.l.fi.uerſi.ſic autem & verſ.ſeq.infra de bon.eorum qui ante ſen.mor.ſi.conſci.Et ideo ſi per proceſſum factum conſtaret de crimine tali pœna puniendo, uel aliter eſſet notorium,dicerem reum ſic mortuum,furcis eſſe ſuſpendendum.

58 Aduertendum etiã multos eſſe caſus in quibus procedi poteſt poſt mortem delinquentis,de quibus per glo.in §.Interdum,inſti.de here.quæ ab inte.def.in uer. poſt mortem: per glo. & Bar.in.l.ex iudiciorum infra De accu.& in.l.Defuncto de publi.iud.habetur in.l.i.C.ex delic.defun. ſcribit Cur.iun.hic,remißiuè,numer.36.Mantua late numer.90.uſque ad 96.

Duo annectit Deci.

Primum ſuſpenſos non eſſe dimittendos in patibulis vltra diem, ſecun-
59 dum Bal.in.c.i §.Iniuriam,col.2.ſub nu.9.de pace iur.fir.in vſu feu.& cuilibet petenti ſuſpenſi corpus tradendum ad ſepulturam per.l.fi.de cada. pu.

Sed attende quòd glo.in.d.l.fi.de cada.pu.dicit,a principe id concedendum eſſe.Et ait Iuriſconſultus in.l.i.eo.ti.,nõnunquã non permitti,maximè Maieſtatis cauſa damnatorum.Idque ſeruari videmus quòd corpora punitorum ob enormia delicta dimittuntur in patibulis ad terrorem aliorum,& maximè in partibus galliæ belgicæ,& precipuè apud Antuerpiã, facit gloſ.in.l.2.infra arbo.fur.ceſ. quã dicit ſingularem Roma.in.l.ſi uero §.De uiro in 46.fallen.nu.79.in fi.infra ſo.ma.

Secundum poſſe indices corpora pnnitorum dare pro anotomia.quod
60 Bar.in.l.fi.de cada.puni.cogitandum reliquit.Mouetur Deci.quia non dicitnr iniurioſum quod fit intuitu reipublicæ licet ad alicuius priuati cõtumeliam pertineat.l.quòd reipublicæ de iniur.Reſpondebam tex.illum ſic loqui: ſed ad uindictam maieſtatis publicæ reſpiciat. hoc autem non uerificari in anotomia: quæ nec ad uindictam fit,nec principaliter publi
61 cam reſpicit utilitatem.Mouetur etiam Deci.per no.per Bart.in.l.fi.§.fin. infra de pigno.actio.ubi uult poſſe officialem pro executione capere aſinum priuati ut malefactorem portet:ac etiam uilem hominem cogere ut carnificis fungatur officio propter publicam utilitatem. Reſpondebam hanc rationem non procedere in caſu propoſito , ut ex prædictis patet. Pro dicto Bar.in præalle §.fi.adducebam locum Euangelii dominicæ paſſionis,ibi,& angariauerunt quendam Simonem Cireneum etc.

Prædictam opi.Decii tenuit etiam Claudi. Seyſel.hic nu.12.& ſequitur Cur.iun.nu.38.Mantu.nu.96.97.qui tamen cogitandum relinquit.Adde quòd ea ſequitur Gaſpar Vallaſ.hic nu.22.

62 Conſiderabam quòd corpus anotomiæ tradendum, alio modo necatur quã contineatur in ſententia condemnatoria. data enim ſomnifera potione, ſtrangulatur in aliquo cubiculo: & iudicem non poſſe mutare modũ pœnæ non ſolùm poſt ſententiam, ſed nec etiam ante. l. Aut damnum §. i. infra de pœn.

Quin immò nec poſt factam executionem ſententiæ deberet iudex authoritate propria concedere medicis animaduerſorum corpora pro anotomia: quia functus eſt officio ſuo: & ne afflictio adderetur conſanguineis rei, contra. l. Diuus cum ibi no. ſupra de offi. preſi. cum anotomia indignã refricet facti memoriam, vt in ſimili dicit tex. in præalle. c. Mulier 15. q. 1. Præterea ſi corpora animaduerſorum ob enormiſsima crimina non conceduntur petenti ad ſepelliendum niſi per principem, vt voluit gl. in. l. fi. infra de cada. puni. & eſt actus pietatis dare ſepulturam defunctis, quomodo dici poteſt concedendum eſſe corpus mortuum aut concedi poſſe per iudicem pro anotomia? non enim in ea principaliter agitur de publica vtilitate. &. l. quod reipublicæ infra de iniur. poteſt retorqueri contra Deci, Adde queſtionem de qua Albe. in trac. ſtatu. in vltim. par. q. 92. in. te. Si ſtatuto caueatur: quod bannitus: Nell. in trac. Banni. ſecunda par. 3. tempo. q. 3. vbi Nell. concludit poſt Alberic. quòd ſtante ſtatuto permittente offendi impunè ſeù occidi bannitum, occidens & aufferens incontinenti bona illius vt arma, votes, & pecunias non tenebitur ad aliquid: ſi verò ex interuallo, non tenebitur de robaria, ſed ciuiliter tantum heredibus banniti ſecundum Alber., Nell. autem circa hoc remittit ad not. in. l. Rei hæreditariæ. ff. de fur, & in. l. ſi abducta. C. eo. Bald. verò in. l. ſororem nu. 2. &. 3. C. De iis qui. vt indig. de quo mentionem non facit Nell., vult talem teneri criminæ expilatæ hereditatis: tamen non explicat quando incontinenti: ait enim & poſteà veſtes mecum porto, Gaſp. Vallas. hic num. 27. concludit contra Bal. quando incontinenti occiſor ſpoliauit, & contra Bald. alle. Pau. Caſt. in conſ. 33. ſecundnm antiq. impreſsi quod non inueni.

Circa vltima verba huius glo. ibi totum vel partem, vult gloſ. quòd non ſolum vltimum ſupplicium, ſed etiã membri abſciſsio dicatur animaduerſio gladii: Dictum in ſe verum eſt. §. Ad hoc id prohibemus in auten. de collato. glo. in. l. 2. C. de offi. eius qui vic. & c. Idq; ait Fulg. hic poſt Angel:
63 ſed negat vterq; verum eſſe, relatum ad tex. noſtrum: quaſi pœna abſciſsionis membri fuerit incognita iure. ſtrum. vt no. Cyn. in. l. Tranſigere in tertia col. verſi. 3. quero. C. de tranſac. & in. l. ſi fugitiui cum auten. ibi poſita: C. de ſer. fugi. vbi dicit quòd iure veteri nõ erat introducta mutilatio mẽbrorum: quia noluerunt antiqua iura homines eſſe inutiles, ſed hodie introductum eſſe per auten. Nouo iure. C. de ſer. fugi.
64 Alexã. hic in tertia col. in prin. ſub nu. 9. contra, quia etiã tempore legis. xii. tab. erãt iſta pœna inuenta. §. pœna Inſti, de iniur. ibi, propter membrũ ruptum talio erat. quod glo. ibi declarat.

Addebbam uerba legis xii. tab: de quibus Oldendorp. ſi membrum ru-

perit

perit meum, e pacto talio eſto. e pacto.i, ſi ita maluerit inferens iniuriam: quia noluerit iniuriam redimere pecunia. Et quòd pœna talionis fuit etiam inducta in veteri teſtamento, leui.c.14. circa fi. Deutero.c.19. in fin. ibi ſed animam pro anima: oculum pro oculo: dentem pro dente: manũ pro manu: pedem pro pede exiges habetur etiam Exodi.c.21.

Deci.nu.20.& ante ipſum Rimin.pro Ange.& Fulg.dicunt, quòd illi ſe reſtringunt ad tempora huius noſtræ legis, quibus pœna talionis in deſue tudinem abierat.d.§.pœna. Dicebam Angel.& Fulg.allegare Cy.in locis ſupra citatis qui ſimpliciter loquitur, non reſtrictiuè ad tempora legis no ſtræ. Nec ualet conſequentia, in deſuetudinem abierat pœna talionis tem pore Iuſtini.d §.pœna, ergo etiam tempore iuris ffrum.

65 Et quòd iure ffrum. uigeret pœna talionis, ſeù abſciſsionis membri, probari videtur in.l.Qui manus infra de Teſta. vbi, qui manus amiſit poteſt teſtari. Et ne ratione careat dubitandi videtur intelligenda in eo, qui amiſit in pœnam, vt ponderat Cur.iun.hic ſub nu.37.idq; uidetur uoluiſſe Bar.ibi: nec referre uidetur an ex cauſa irrogante infamiam, per ea quæ no.Bart.in.l.is cui §.i.eo.ti.de teſta.niſi in caſu de quo ibi, licet damnatus aliqua ex ſupradictis tribus pœnis capitalibus non poſſit teſtari.l.Eius §.i.eo.tit.de teſta. Adde quòd.d.l.Qui manus cõmuniter intelligitur, ut dixi, nam ita Bar., Imo.& Areti.ibi Bar.in.l.2.col.pe.De pub.iud.Deci.hic nu.42.& ui.quæ ſcripſi infra nu.163.&.164.

Addebam tex.de iure.C.in.l.ſi fugitiui.C.de ſer.fugi.quæ.l.fuit Cõſtãti. ibique ſeruo ad Barbaros fugienti debet pes amputari.

Ex his patet non ſomniaſſe Alex.ut aiebat Caccial.hic in.11.q.princ.ſub nume.22.adducendo locum Auli Gellii lib.ult.noctium atticarum cap. primo.

66 Poteſt etiam dici quòd licet pœna talionis in deſuetudinem abiiſſet etiã tempore iuris ffrum.cognita tamen erat & locum habebat pœna inciſionis membri, aliter quam in pœnam talionis: probatur per ſupra alle.l.qui manus infra de teſta.& de iure.C.per.l.ſi fugitiui.C.De ſer.fug.& per auten.Sed nouo iure, ibi poſitam, quæ ſumpta eſt ex auten. Vt nulli iud.in §.Quia uerò nos: quĩ eſt §.fi.ibi ſi uerò criminis qualitas membri abſciſſionem exigat fieri, unam ſolùm manum abſcindi. Non inducitur ergo, ut dicebat Cy.iure auten.abſciſio membri, ſed cum prius ambæ manus abſcinderẽtur, ut in præalle.l.Qui manus infra De teſta., uel pes ut in.l.ſi fugitiui.C.De ſer.fugi., reſtringitur & mitigatur pœna, ut loco ambarũ manuum uel pedis, una tantum manus abſcindatur.

67 Contra hanc glo.adducit Cur.iun.ſub nu.37.l.Vulgaris in prin.infra de fur.ibi, nam & qui aurem alicuius tetigit &c.ſoluit, quòd licet abſcindẽs membrum, totum corpus affligat, non tamen totum corpus perimit.

Glo.magna in uer. mixtum, reiectis diuiſionibus Rimin. & Iaſ., diuiditur in ſeptem partes, ut per Cur.iun. In prima rationem aſsignat quare di catur mixtum imperium? In ſecunda explicat quòd merum imperium uenit ſub nomine iuriſdictionis: In tertia tenet quatuor ſpecies contineri

ſub iuriſdictione in genere: In quarta exemplificat dictas quatuor ſpecies: In quinta ponit quæ ſint delegabiles: In vi. reprobat opi. tenentium non differre iuriſdictionem a mixto imperio: In vii. facit vnam illationem Secunda ibi, & dic: tertia ibi, dic ergo: quarta ibi ſub mero: quinta ibi, prima duo: ſexta ibi, quidam tamen ſettima ibi, ex his ergo.

Alex. expedit materiam huius legis ſuper hac glo. Caccial. omittit gloſ. quia in pluribus male loquitur, & materiam proſequitur per quæſtiones. Rimin., Iaſ, Dec. Cur. iun. prædicta ratione, paucis agunt circa glo., & deueniunt ad quæſtiones vnà cum Bar.

Ipſe declarabo gloſ. reſeruans materiam diſcutiendam in quæſtionibus Bartol. non omittendo tamen ea quæ Iaſ. & Deci. ſcribunt ſuper iſta gloſ. cum ſequen.

In prima parte glo. duas aſſignat rationes quarè dicatur mixtum imperium? & prima reiecta tenet ſecundam, quia ſcilicet conſtituitur ex mero imperio & iuriſdictione in ſpecie. & hæc vera & cōmunis, vt probaui ſupra in ſecundo premiſſo.

In ſecunda parte declarat merum imperium venire appellatione iuriſdictionis, ſcilicet in genere ſumptæ. Probat primo a ſignificatione vocabulī iuriſdictionis. Hæc reprobari poteſt per ea quæ ſcribunt doc. de alluſione vocabuli in l. 2. §. Appellata infra ſi cer. pe. & impugnat Alex. num. 15. poſt Fulg. quicquid voluerit Deci. nu. 25. & per ea quæ habentur infra circa ſecundam q. Barto. ſecundo per tex. hoc probantem in l. i. ſupra de offic. eius, ibi iuriſdictionem ſuam mandant: & tamen de mero imperio loquitur dicetur latius infra in qq. Bar.

68 In tertia parte glo. vult quatuor eſſe ſpecies iuriſdictionis in genere: merum imperium, mixtum imperium, ſimplicem iuriſdictionem, & modicam coercitionem. Nihil alle. niſi. l. i. ſupra de adop. vt demonſtret iuriſdictionem ſumi poſſe in genere, & in ſpecie, ſicut adoptio. Reprobatur cōmuniter glo. quoad quartam ſpeciem, vt infra in quarta q. Bar.

In quarta parte. Primo exemplificat merum imperium, prout fecit ſupra in gl. in ver. poteſtatem & alle. eadem iùra: In hoc reprobatur gl. quia non ſolùm pœnæ capitales de mero imperio ſunt, ſed etiam aliæ de quibus infra in viii. q. Bar. Secundo glo. declarat quando dicatur cauſa mixti imperii. ſi duo ſcilicet interueniant: primum quòd non agatur de cauſa capitali: Secūdum, quòd cauſæ cognitionem deſideret, vt in exemplo bo. poſſeſsionis, alle. l. 2. §. Dies infra quis or. in bo. poſ. ſerue. Sed ille tex. facit contra glo.

Dicitur enim ibi, Dies bon. poſſeſsionis vtiles eſſe: numerari tamen dies non ſeſsionum ſi talis ſit bon. poſſ. quæ de plano peti poſsit etc. iuncta glo. ibi in ver. pro tribunali. Et ita procedit. l. Cognitio. §. i. ſupra titu. ſecundo, & tamen bon. poſſe. de qua ibi mixti imperii eſt, vt ibi per docto. Defendi poſſet glo. intelligendo eam loqui de bon. poſſeſ. extraordinaria, iuxta ea quæ ſcripſi ſupra in ſecundo not. nu. 40. cum ſeqq. licet totum oppoſitū voluerit glo. in. d. §. Dies. Malè loquitur & reprobatur gl. dum vult cauſas crimi-

criminales exceptis capitalibus eſſe mixti imperii. Nec rectè dicit glo.ſub ſimplici iuriſdictione comprehendi omnia quæ minoribus cõpetunt magiſtratibus, de quibus in §. & iudicare & in §. Audient in auten. De defen. ciui. & ſic etiam cauſas criminales leues: nam iſtæ officio iudicis nobili expediuntur principaliter ad publicam vtilitatem. De his in quinto, & ſexto gradu meri imperii vnà cum Bart. Ait etiam hic glo. modicam coercitionem ineſſe huic iuriſdictioni per.l. Magiſtratibus in fi. infra eo. & .l.fi. in fi. ſupra tit. ſecundo. Et paulò ſupra poſuerat eam tanquã quartam ſpeciẽ diſtinctam. Præterea modica coercitio ſeù caſtigatio, de qua in.l. Magiſtratibus eſt meri imperii, vt per doc. ibi, ſed coercitio de qua in.l.fi. in fi. non eſt meri imperii, vt ibi explicat text. nec ineſt, ſed coheret vti pediſſequa prout dixi ſupra nu. 20. & latius declarabo infra in quarta q. Bart. & hic in ſexta parte.

In quinta parte etiam repræhenditur glo. quia dicit prima duo non delegari merum, ſcilicet & mixtum imperium, niſi in caſu legis primæ in prin. & in verſi. Huius rei, & in caſu legis cognitio ſupra tit. ſecundo, & legis ſolent in prin. ſupra de offi. procõ. & §. antepe. inſti. de attili. tut. Nam, quãtum attinet ad merum imperium, iura alle. procedunt reſpectu graduum indelegabilium, ſpecialiter ſcilicet.l.i. in caſu abſentiæ.l. ſolent, in legato proconſulis, quoad cognitionem tantùm: ſed vltimi duo gradus delegari poſſunt regulariter. Mixtum imperium etiam delegatur vltra caſum legis cognitio, vt in.l.fi. C. vbi & apud quem etc. Et quantum ad tutoris dationem verior opi. videtur quòd nec etiam hodiè poſsit delegari, licet cõmunis opi. videatur in contrarium, vt ſcripſi in.l.i. ſupra tit. ſecundo in gloſ. in ver. mandari poſſunt.

In ſeſta parte, gl. refert & impugnat opi. P. & Guil. tenentium idem eſſe mixtum imperium, & ſimplicem iuriſdictionem, & vnum ſine altero ſtare non poſſe, per.l.fi. in fi. ſupra titulo ſecundo, & ideò delegari poſſe omnia quæ ſunt mixti imperii. Reprobat Accur. iſta, dicens in.d.l.fi. illa verba imperium quod non eſt merum, accipi pro modica coercitione non pro

69 mixto imperio. Non intelligas hanc modicam coercitionem conſtituere quartam ſpeciem iuriſdictionis, vt voluit glo. ſed tanquã acceſſoriã ſequi naturam eius ſpeciei cui deſeruit, ut declarat Alex. hic nu. 16. explicans qualis ſit. De ea Iaſ. breuiter nu. 7. in fi. Deci. ſub nu. 28. qui dicit in.d.l. fin. imperium latè ſumi pro poteſtate, prout in.l.2. C. De liber. & eo. lib. Sed repugnare videntur verba, imperium quod nõ eſt merum. Adde ſuppleri do hæc per ea quæ ſcripſi infra in quarto gradu meri imperii num. 176. Quare videtur dicendum quòd illud imperium quod ſimplici iuriſdictioni coheret, vt dicit.l.i. §. fi. ſupra tit. ſecundo quodq; modica coercitio appellatur in.d.l.fi. in fi. non ſit merum, nec mixtum. merum non, quia cũ deſeruiat iuriſdictioni ſimplici non retinet ſuam naturam quod exerceatur principaliter ad publicam vtilitatem, mixtum, non, quia non miſcetur cum ipſa iuriſdictione, ſed ei coheret, & deſeruit, ut excerceri poſsit. Et de differentia inter coherere & in eſſe dixi ſupra num. 20. Et dum Pil.

& Guil.dicũt vnum & idem eſſe illud imperium,& ſimplicem iuriſdictio nem: & vnum ſinè altero ſtare non poſſe. intelligendum eſt ne implicent contradictionem.idem eſſe.ideſt vnum ſine altero ſtare non poſſe,& ideò dici idem eſſe.Aduertendum tamen quòd modica coercitio poteſt ſtare ſinè ſimplici iuriſdictione,ſi deſeruiat mixto imperio. ſed voluerunt dicere quòd modica coercitio quæ deſeruit ſimplici iuriſdictioni,nõ po teſt ſtare per ſe.& ſic non eſt ſpecies per ſe.

In vii.parte,glo.infert,cauſas pecuniarias a trecentis aureis ſupra nõ poſ ſe delegari.alle.l.2.C.De peda.iudi.& rationem,quia non competunt iure cuiuslibet magiſtratus.Melius allegaſſet.l.i.verſ. Quæ vero iure magiſtratus cum ibi no.ſupra tit.ſecundo.&.§.et iudicare in auten.de defen.ciui.De his & de intellectu.d.l.2.latè ſcripſi in.d.l.i.in gl.quæ vero iure magiſtratus,vbi videndum.Conſidera ex quibus inferat glo.hic.

Ex prima parte huius glo.iuncto tex.colligunt doc. Vnumquodq; com
70 poſitum ex diuerſis ſimplicibus appellari mixtum.Hinc ait Ange. ſe conſuluiſſe (& eſt conſ.t74. Quidam petiit: cum conſ.ſeq.) quòd ſententia lata in cauſa ſummaria non ſit merè diffinitiua. quia, licet diffiniat, clem. Sæpe de ver.ſign.,tamen cum trahat a natura interlocutoriæ quód fertur lite non conteſtata,& non ſeruatis aliis ſolemnitatibus iudiciariis, non poteſt dici mera.quia merum eſt abſtractum ab omni cõpoſitione vt in hoc tex.& in.l.ſtipulationum aliæ in princ.infra.de ver.obli.l.Cum ſeruus de condi.& demon.l.Inter tutores de admini.tu.ſubditq; illi conſ.ſubſcripſiſſe Io.de ligna.cum multis doc.bononien. & quibuſdam Peruſinis: & quòd obtinuit licet alii in contrarium conſuluerint.

De hac.q.Pau.hic nu.2.Alex.nu.xi.vſque ad xv. Rimin.latè articulum diſcutiens in v.col.cum ſeq.Caccial.in vlti.q.nu.76.cum ſeqq. plenè. Iaſ. nu.5.& 6.Deci.nu.22.vſq; ad 25.Claud.de Seyſel.col.2.nu.13.cũ ſeq.Cur. iun.nu.39.remiſsiuè.Mantua.nu.106.vſq; ad.112.per duas col., Felyn. in rub.extra de re iudi.in antepe.col.

Alex.& Iaſ.ſequuntur opi.Ange.quam videri cõm.ex deductis per Alexan.ait Deci.ſub num.22.ſed nec eſt cõmunis nec vera in terminis de quibus hic,vt infra patebit.

Contra opin.Angel.tenent Pau.ca.hic & Roma.conſ.174. Ampliſsime doc.ſpectabilis Domine: in prin.Caccial.poſt præceptorem ſuũ, & Bal. in quibuſdam conſ.Cur.ſen.etiam in apoſtill.hic ad Alexã.videtur ſequi hanc opi.Pau.ſed tandem volens concordare opi.confundit ſe ipſum. Rimin.etiam tenet contra Ange.ſic etiam Claud.de Seyſel.col.2.nu.13. cum ſeq.Et hanc opi.ſequitur Fely. in.d.rub. extra de re iud. col.antepe. non faciens differrentiam inter merè diffinitiuã,& diffinitiuam. Pro hac opi. contra Ange.

Primo adducit Pau.ca.clem.ſepè de ver.ſig.ibi ſententiam verò diffinitiuam.& ſic diffinitiuam ſimpliciter appellat in cauſa ſummaria.ſi diffinitiuam,merè diffinitiuam,præſertim quia non datur diffinitiua,niſi ſit merè
71 diffinitiua: licet detur interlocutoria mera, vt quando expectat poſt ſe diffinitiuam,

diffinitiuam,& non mera quando non expectat. alle.glo.mag.in fi.in.l.1. C.De appell.& in.l.harum in ver.abſoluere infra ſi ſer.vendi.quæ parum faciunt,ſecundum Alexã.melius facere dicentem quod no.glo.in clem.i. in ver.diffinitiua de ſequeſ.poſſ.& fruc.

Secundo quia ſententia diffinitiua dicitur a diffiniendo quando per eã diffinitur negocium de quo principaliter agitur, & non denominatur a proceſſa,vt no.glo.fi.in.l.Qui reſtituere infra de re. vendi. Nec eſſe curandum quod non fuerit ſeruatus pro ceſſus,qui ſolet ſeruari, quantum ad hoc vt minus dici poſsit diffinitiua.

Tertio,quia,ſecundum Rimini,iſti ſententiæ de qua diſputatur conuenit definitio ſentẽ.definitiue tradita per Hoſtiẽ.in sũma de ſentẽ.& re iud. & per ſpec.in tit.de ſen.prola.in §.ſentẽtiã primo.Alia etiã adducit Rimi.

Alex.pro opi.Ange.adducit:quod non fertur ſuper inſtantia ordinariè facta.Nec obſtare quod diffiniat negocium,quia,ſecundum Ang.vbi vnũ & idem ens habet effectum vnius ſubiecti,& formam alterius,denominari debet a ſubiecto formali tanquam digniori & potentiori.l.An inutilis in
72 prin.cum ibi no.infra de acceptila. vbi acceptilatio peccans in forma, eſt inutilis ſecus in materia &.l.Insciuile ſupra de Ius.& iur.vbi cum aliquid additur vel detrahitur iuri gentium,iuſciuile appellatur.

Adducit etiam Alex.quod ſententia diffinitiua debet ferri iudice ſeden
73 te pro tribunali.c.fi.de re iudi.lib.vi.glo.in.l.i.C.De ſenten.ex breui.reci. quæ ſolemnitas non reperitur in cauſis ſummariis,clem. Sæpe de ver. ſig. Et in hoc ait,ſententiam latam in cauſa ſummaria imitari naturam interlocutoriæ latæ ſinæ cauſe cognitione,in qua nõ reperitur introductũ quod iudex ſedeat.alle.Bar.in.l.2.in fi.C.de ſen.ex breui.reci.facere dicit glo.in ſimile in.l.3.infra de excep.Et dicit hæc eſſe menti tenenda quia notabilis eſt articulus.Dixerat.n.Statutum loquens de mera diffinitiua.non habere locum in iſta.

Aduertendum quod etiam in cauſis ſummariis ſimpliciter,lis eſt conte
74 ſtanda & aliæ ſolemnitates ſunt ſeruandæ & ſic ſententia ferenda, iudice pro tribunali ſedente:ſolum breuiores dantur dilationes. Bar.in extraua. ad reprimen. in ver. ſummarie. & in.l.ſi quis a liberis.§.ſi quis ex iis infra de libe.agno.

Deci.hic nu.22.cum ſeqq.tres conſiderat caſus.

Primus eſt quando ſtatutum loquitur de merè diffinitiua: & iſto caſu, uera ſit abſq; dubio, ſecundum eum, opi.Ange.,cum diffinitiua dicatur dupliciter,vt per Bar.in.l.Titia nu.4.infra de appella. Dicebam non facere ad rem: vt patet ex iis quæ tradit Aret.in conſi.20.In queſtione: numer.2.

Secundus quando ſtatutum loquitur de diffinitiua ſimpliciter:& iſto caſu procedat opi.Pau.ca.per clem.ſæpè ſupra alle.cum aliis per ipſum Deci.adductis,inſpecto iure cõmuni.Dicebam nec videri hoc verum in terminis conſiliorum Ange.vt infra patebit.

Tertius: quando ſolemnitates requiſitæ de iure communi generaliter

eſſent à ſtatuto ſublatæ per modum regulæ: vel etiam ex forma reſcripti, & iſto caſu diceretur etiam merè diffinitiua. Et ita reſpondet Ange. in cōſi. 115. Primò inquiramus: col. 2. in prin. verſ. Nec ob. d. clem. ſæpè, vt ipſemet Dec. refert. Addebam eundem Ange. in conſ. 114. Quidam petiit: nu. 4. Alias eſſet dicendum, inquit Deci. quòd mera diffinitiua. nō poſſet conſiderari, ubi non eſſet neceſſaria ſolemnitas proceſſus. quod uideretur abſurdum.

Pro vera reſolutione aduertendum eſt, quòd Angel. in. d. ſuis conſ. 114. & 115. loquitur de pronunciatione quòd inſtrumentum executioni man
75 detur. Et concludit eam reuocari poſſe tanquā interlocutoriam. Et potiſſimè moueri dicit. ſtatuto poſito ſub rub. de execu. inſtrum. confeſsionatorum, diſponente quòd inſtrumenta confeſsionata habeantur in omnibus pro confeſsione in iudicio legittimè facta, cum confitenti in iudicio, non oblato libello, fiat ſimplex præceptum: quod eſt interlocutoria, non diffinitiua ſententia. l. Si debitori de Iudi. ſimiliter & pronunciatio de exequendo.

Patet igitur Ange. hic ineptè & imperfectè loquutum fuiſſe, & eius opi. non procedere, niſi in terminis, de quibus in dictis ſuis conſiliis in quibus non dicitur illa pronunciatio, ſententia diffinitiua: vt ipſemet Ange. ibi explicat. Patet etiā Alex., Iaſ. & ſequaces, in hoc articulo dormitaſſe: & Pau. Ca. non vidiſſe conſ. Ange. ſed ſolùm eius ſcripta hic.

Et ſic veriſsimam eſſe opi. Pau. quòd in quocunq; iudicio etiam vbi agitur ſinè ſtrepitu & figura iudicii per viam principalis petitionis & inſtantiæ, vt fit Senis ex diſpoſitione ſtatutorum, ſententia lata in tali cauſa dicatur & ſit verè & merè diffinitiua, nec poſsit reuocari. Et ita loquitur Deci. in tertio caſu & rectè. Nec ob. conſiderationes Alexā. quia illæ procedere poſſent quando ex propria & originali natura ipſius cauſæ inſpecta diſpoſitione iuris cōmunis, ſententia poſſet ferri iudice non ſedente pro tribunali, ſed non quando per ſtatuta uel delegationem Principis cauſa ſui natura ordinaria, fit extraordinaria, quoad hoc ſcilicet, ut procedatur ſinè ſtrepitu & figura iudicii, & in his terminis loquitur clem. Sæpè de uer. ſig. Quinnimò & inſpecto iure cōmuni, ut in terminis auten. Niſi breuiores cū ſi. C. de ſenten. ex breui. reci. dicetur merè diffinitiua ea quæ profertur ſuper petitione ſeruata inſtantia ſecundum qualitatem cauſæ, & cōtinet rei principaliter propoſitæ condemnationem vel abſolutionem.

Non eſt omittendum, quòd quædam ſententia dicitur diffinitiua, quæ-
76 dam habens omninò uim diffinitiuæ: quædam interlocutoria uim habens diffinitiuæ, quædam interlocutoria mera, ut eleganter ſcribit, & exemplis declarat Arreti. in conſ. xx. In quæſtione & cauſa: & in conſi. 106. In præſenti: in ſecundo dubio, & in conſ. 119. In præſenti conſultatione: Et ad iſta tria conſ. Arreti. recurrendum eſſe ait Deci. in. c. Cum ceſſante, col. 3. in prin. de appella. Et ad cognoſcendam diffinitiuam ui. Bart. & Imo. in. l. i §. i. infra de præto. ſtipu. Roma. in conſi. 357. Dicitur mihi: & in conſi. ſeq. Corn. in conſ. 35. Circa primum: in prin. lib. primo. Guid. Pa. in conſ.

69.

69. Pro declaratione: Alex.remiſsiuè in rub.infra de re iud.col.pe.cum ſeq. Aduertendum etiam quòd dicta conſil.Arreti.non faciunt pro opin. Ange.hic, licet Iaſ.duo vltima alle.pro opin. Ange. quã ſimpliciter ſequutus fuit Roma.in rub.infra de re iudi.in ſecunda col.uer.Quintò: Et non loquitur Ange.hic nec in præalle.conſi.eo modo quo præſuponit Aret.in d.conſi.20.nu.3.ſed eo modo loquitur in.l.v.in prin.num.2.infra de uer. obli.

77 Vlterius dubitabilis videtur deciſio Angel.in dictis conſi.114.& 115.per ea quæ tradit Iaſ.in.l.Quod iuſsit col.3.in 8.limi.infra de re iudi. Deci.in c.Cum ceſſante col.3.nu.12.13.de appell.ubi mentionem facit de præalle. conſ.Ange.115.Sed Pau.Ca.in.l.ſi debitori nu.1.infra de Iudi.ponit pro cõſtãti quòd preceptum factum confitenti in terminis illius legis, poſsit per ipſum iudicem reuocari ſic etiam Ange.ibi ſub nu.5.per.d.l.Quod iuſsit. Id autem non uidetur uerum, cum habeat uim diffinitiuæ per ea quæ tradnnt Iaſ.& Deci. in locis ſupra alle.niſi forte probato errore confitentis, iuxta.l.Error,cum ibi no.C.de iur.& fac.ingno.Deci.in.d.c.Cum ceſſante,ſub nu.13.diſtinguendum ait,vt per eundem Ange.in.d.l.ſi debitori de Iudi.idq; eſt confundere quæ prius dixerat.Et ui. Bar., quẽ Deci.alle.,in l.Non fatetur in ſecunda col.nu.5.infra de confeſ.volentem reuocari poſſe probato errore,niſi prius fuiſſet datus terminus vt ibi.Et hæc opi.Barr. tenenda eſt:& ſic reuocari non poterit non probato errore.

Glo.fi.omiſsis aliis gloſſellis,in duas diuiditur partes,In prima declarat tex.In ſecunda opponit contra tex.& dupliciter ſoluit,ſecunda ibi, ſed cũ delegatus. In prima parte timore obiectionis quæ fieri poſſet ex iis quæ ſcripſi in primo euidentiali poſt Iaſ., exponit ꝫ iuriſdictio eſt.i.de iuriſdictione eſt,ita quòd non ponatur iuriſdictionis definitio ſed generis prædicatio,vel nomen ſpeciei,vel effectus,quaſi dicat quòd iuriſdictio ſimplex, plures pariat effectus,quorum vnus ſit delegatio.Circa definitionem iuriſdictionis glo.remittit ad ſe ipſam in.l.i.ſupra eo.Dicam in.q.q.Bar.

Opponit virtualiter glo.in ſecunda parte contra tex.quòd iudex delegatus non poteſt delegare.l.i.primo reſponſo ſupra tit.2.& tamen habet iuriſdictionem.d.l.i.§.Qui mandatam,ſoluit dupliciter: Primo quòd text. hic inaelligatur in habente iuriſdictionem uniuerſalem.l.ſolet infra eod. vbi prætor etiam omnem iuriſdictionem mandat,&.l.i.§.fi.infra quis & a quo etc.ubi,ſecundum cõm.intellec.a ſubdelegato appellatur ad primũ delegãtem,de cuius tex.intellectu,dixi in.l.i.in primo no.ſupra tit. ſecundo vbi etiam demõſtraui cõm.eſſe opi.quòd delegatus ad uniuerſitatem cauſarum poteſt vnam cauſam delegare,& ſic intelligitur.d.§.fi.quòd delegatus ad uniuerſitatem cauſarum ſub delegaſſet vnam cauſam. Iſta prima ſolutio non placet glo., ideo dat ſecundam quòd tex.hic loquatur de iuriſdictione ordinaria.Hæc vera,& ab Alexan.,Iaſ.& aliis recepta, per.l. More infra eo.Tractatur.n.in hac.l.de propria & originali iuriſdictione, quã non habet delegatus,d.l.i §.Qui mandatam.Et ideò non meruit allegari ille tex.in oppoſitum: nec etiam in princ.l.vbi loquitur de cauſis in

priuilegium conceſsis maioribus magiſtraubus quæ regulariter de legari non poſſunt.

Bar.hic in ſecunda.oppo.ſoluit ſecundum Pet., quod delegata cauſa eſt delegabilis,& non ſubdelegatur ex defectu perſonæ,non ex defectu cauſæ:ſicut poteſt conſtitui procurator a domino,non a procuratore.l.Neq; C.de procura.quod procedit ante litem conteſtatam vt ibi in fi. a contrario ſenſu.Iſta ſolutio Bar.reſoluitur in idem in effectu cum vltima ſolutione glo.Nam ex defectu perſonæ non delegatur quia delegatus non habet propriam iuriſdictionem.Procurator autem poſt litem conteſtatam ſubſtituere poteſt,quia per litis cōteſtationem efficitur dominus litis.l.quod quis cum glo.l.Nulla.C.de procura.licet ergo non procedat in omnibus
78 equiparatio procuratoris & delegati, procedit tamen in quibuſdam.l.Et quia in fi.infra eo.Sic defendit Cur.iun.hic nu.44.& 45.Bar. ab obiectione Moder.& vi.l.i.C.De ſenten.& interlo.om.iud.&.c.i.§.i. De procurat. lib.vi.& ibi Phil.Franch.nu.7.

Expedita literali declaratione glo.cum oppo.Bar., tranſeo ad.q.q.eiuſdem Bart.

79 Primo querit Barto.quid ſit iurisdictio in genere ſumpta? Gloſ.in.l.i.in ver.poteſt,definit ſic.Iuriſdictio eſt poteſtas de iure publico introducta cum neceſsitate iuriſdicendi & æquitatis ſtatuendæ.Bar.ſupplet, tanquā a perſona publica: propter poteſtatem,quā pater habet in filium; dominus in ſeruum:tutor in pupillum, & latè proſequitur,ſingulas partes probando,in.d.l.i.nu.3.ſupra eo.

Defenditur cōmuniter a doc.in.d.l.i.definitio gl.,reiecta additione Bar. quia pater,dominus,& tutor,non coguntur iusdicere & æquum ſtatuere vt puniantur,ſi omninò prætermittant: Sed iudex negligens punitur ſecundum Ange.ibi.Et licet tutori neceſsitas imponatur,non tamen iurisdicendi.per quæ verba ſatis conſtat quòd de perſona publica loquitur,&ſic iudicis,vt ait ibi Fulg.& poſt eum Rimin.Iaſ.ibi nu.4.Deci.num.15.Cur. iun.nu.26.cum ſeqq.tenent opi.Ange.quia,pater,dominus, & tutor, ſecundum Iaſ.non dicunt ſed ſeruant ius,& excluduntur ſecundum Deci. per illa verba,cum neceſsitate.Et ſecundum Cur.iun.per illa,de iure publico quod probatur per.l.i.§.Huius ſtudii ſupra de Iuſ.& iur.iuncta.l. Nam quòd infra ad Trebell.vbi patet quòd patria poteſtas non eſt de iure publico.

Deci.in.d.l.i.nu.15.inſtat contra Iaſ.per.l.ſerui & filii, in princi. infra de fur.cum ſi.facit.l.reſpiciendum §.furta domeſtica infra de pœn. quæ iura probare videntur patrem & dominum ius dicere in filium & ſeruum.Poſſet dici intelligenda ſecundum ti.C.de emenda.propin,& de emenda. ſeruo.Et ſatis eſt eos ab iſta definitione excludi per alia ſupradicta.

Conſtat iſta definitio ex genere, ibi, eſt poteſtas.l.Poteſtatis verbo infra de ver.ſignifi.ex differentiis,vt ſupra patet,etiam ad ea quæ habentur.C. Quando lic.vni.etc.& conuertitur cum ſuo definito,ergo bona per.l.i.§. Dolum infra de dol.& no.per Bar.in.l.i.de Teſta. Nec videtur ſuperflua

illa verba,& æquitatis ſtatuendæ, propter actiones arbitrarias.l. Quod ſi epheſi infra de eo quod cer.loc. Et ab aliis obiectionibus defenditur per Deci.& per Cur.iun.num.29.& 30. Adde Bolog.in.d.l.i.latè inſiſtentem. Sed mihi videtur non definiri hoc loco iurisditionem. illā voluntariam, quæ conceditur iis qui non ſunt in magiſtratu:prout ſunt Comites Palatini,quia non imponitur eis neceſsitas legitimandi etc. Magiſtratibus etiā non imponitur ſemper neceſsitas.l.Non quicquid.ff.De Iudi. Tutius ergo videretur abiicere illa verba cum neceſsitate, quāuis iudici regulariter imponatur neceſsitas iurisdicendi etc. Vel potius addas plerunq; ſic: cū neceſsitate plerunq; iuriſdicendi etc.& ceſſant omnes obiectiones.

80 Infert Iaſ.hic nu.10.quòd ſi Princeps concederet oppido vel Nobili iuriſdictionem ſimpliciter in aliquod territorium,cum iuriſdictio in genere ſumpta tres contineat ſpecies, intelligerentur conceſſæ omnes iurisdictionis ſpecies. De hoc articulo latè Iaſ.hic per vnam col. Deci.nu.26.27. Cur.iun.nu.40.cum ſeqq.Claud.de Seyſel.col.3. cum ſequ., latè Rimin. col.7.nu.15.Mantu.nu.114.vſq; ad 122.ferè per treſcol.

Alle.Iaſ.Oldra in conſ.252. Ad quæſtionem qua queritur. verſ. Mihi autem Oldrado. Sed ibi de generali donatione alicuius caſtri vel loci cū omni iure eccleſiaſtico & mundano,refert & ſequitur Io.an.in addi.Specu.in tit.De Iur.om.iud.in addi.in.textu. Vidiſtis duas Bal.in.c.i.in prin. col.3.num.5.De Capita.qui curi.vend.Pau.ca.in conſ.187. Notādum eſt quód iſta imperialis:col.i.nu.2. lib.2.ſecundum nou. impreſsi.

Bald.in.l.fi.in.prima lec.col.i.verſ.Item nota quòd ſi princeps:ſupra de conſti.princi.dixit quòd Princeps donans iuriſdictionem alicuius caſtri, videtur omnem iurisdictionem donare,& omnes redditus cauſarum ciuilium,& criminalium,argumento.l.i.§.Cum vrbem ſupra de offic.præfec. urb.,& donās Ciuitatem,uidetur etiam comitatum,diſtrictum, & omnia pertinentia donare.Idem Bald.in.l.Cum multa uerſ.ex his conclude.C. De bon.quæ lib.dixit caſtrum conceſſum ab Imperatore,uel ſummo Pō

81 tif.uideri conceſſum cum pleniſsima iurisdictione per.d.l.i §.Cum urbē, &.l.2.C.de fun.limitro.lib.xi.ſecundum Guil.& Rayn. Quod intelligit de iuriſdictione quæ deſcribitur a territorio,non de ea quæ cōceſſa eſſet in priuilegium perſonale. Declaro ſi prior dominus habuiſſet priuilegiū creandi æquites aut doctores,legitimandi,& ſic Intelligit etiam Bal.ſaluo iure alterius, puta uaſallorum, ut in.c.i.De Capi.qui curi.uen. ubi ipſe hoc no. Alex.in conſ.35. Viſo proceſſu:col.i.lib.4.incidenter de hoc loquitur.

Facit pro concluſione de qua ſupra,quòd beneficia Principum ſunt latiſsimè interprætanda.l.fi.ſupra de Conſti.princip.c. Cum dilecti de donat.

82 Contra prædictam concluſionem tenet Iaſ., licet dicat omnes cum ea tranſire.

Mouetur: Primo authoritate Ange.hic,uolentis infeudatum de caſtro, uel Ciuitate cum iuriſdictione, non poſſe condere ſtatuta, quia id meri.

imperii maximi eſt.Deci.& Cur.iun.reſpondent Ange.loqui quando cõ ceſsio facta fuit cum iurisdictione tantum:& ſic limitatè. Reſpondebam & aliter, Ange.velle quod talis infeudatus nõ poſsit condere legem: quod paulò ſuperius dixerat eſſe meri imperii ſupremi, & principi reſeruati. Præterea nihil allegat.& loqueretur contra cõm.

83 Secundo per.l.ſi in aliquam.§. Cum pleniſsimam,& glo.& Bal.ibi ſupra de offi.procon.glo.n.ibi dicit,idemq; notat Bal.,pleniſsimam, cui adheret merum: pleniorem, cui adheret mixtum: ſimplicem, cui modica coercitio.

Reſpondent Deci.& Cur.iun.,glo.non negare, quin merum imperium veniret appellatione iurisdictionis ſimpliciter:& illa verba poſita fuiſſe ad maiorem declarationem.Et in hunc ſenſum,licet per multa verba, reſpõdet Mantu.ſub nu.116.cum ſeq.

Dicebam glo.loqui quando conceſsio eſſet facta per iſtos terminos,pleniſsimam:pleniorem:& ſimplicem.nam dicendo ſimplicem iurisdictionem, ſignificat iurisdictionem in ſpecie, ſed ſi dictum fuiſſet ſimpliciter, ſeu abſolutè:concedo tibi iurisdictionem; non dicit glo.quòd tunc intelligendum eſſet de ſimplici iurisdictione ſiuè in ſpecie.

Tertio: per gloſ. in clem.i.in ver.omnimodam,de for.cõpe.,volentem, ſecundum Iaſ.,quòd quando adiicitur verbum omnimodam, compræhendat etiam merum imperium, ſecus ſi dicatur ſimpliciter de iurisdictione.

Reſponde,glo.non loqui,vt dicit Iaſo.,ſed quòd per verbum omnimodam,patet iuriſdictionem ibi ſumi vt genus.

84 Quarto: per id quod in fortioribus terminis tenuit Bald.in.c.Quanto in ſecunda col.in prin.verſ.Ad hoc pone Epiſcopus de Iudi. quòd etiam ſi dicatur,omnem iuriſdictionem concedi,non veniet merum & mixtum imperium,quia vniuerſalis omnem,non prædicatur de pluribus differentibus ſpecie ſed numero:cum iſta ſuprema requirant ſupremum man datum.i.ſpeciale:argumento legis Pomponius,in prin.de procura.Et idẽ ſi Princeps concederet iurisdictionem alicuius caſtri, quod haberet ex priuilegio merum vel mixtum imperium:nam,ſecundum eum,nõ includeretur merum & mixtum imperiũ ſub nomine iuriſdictionis, argumento legis.4.§.duas infra de dam.infec.Et ponderat Iaſ.ex dictis Bald. quòd plus importat omnimodam concedere iuriſdictionem,quam omnem iurisdictionem.

Deci.reſpondet,dictum Bal.non eſſe verum & reprobari communiter. Sic etiam Cur.iun.hic,& latius in.l.i.num.50.ſupra de offic.eius,quia qui omne dicit, nihil excludit.l.Iulianus de lega.3.Adde non obſtare.l.ſolet infra eod.ibi,aut omnem mandat aut ſpeciem vnam: quia impropriè loquitur,vt patet ex iis quæ ſcripſi in.l.i.ſub nu. 279.ſupra tit. ſecundo.nec plus importat dictio omnimoda vel pleniſsima,quã omnis; cum hæc dictio omnimoda vel pleniſsima,quã omnis: cum hæc dictio ſit vniuerſalis. Adde quòd non videtur per dictionem omnimodã fieri geminationem

vniuerſalis,

vniuerſalis, ita quòd efficacius operari deberet iuxta.l.Baliſta, cum ibi not.infra Ad trebell.fateor tamen quòd omnimoda ſignificat omnium modorum.

85 Quintò, Cur.iun.quia etiam in materia fauorabili, verbum, quod poteſt capi in ſpecie & in genere, in dubio capitur in ſpecie.l.hoc legatum.& ibi Bart.de leg.3.

Reſpondebam quòd in.l.hoc legatum, ideò in legato eorum, quæ vxoris cauſa parata ſunt, veniunt ea duntaxat quæ ad vſum proprium vxoris, non etiam ad vſum cõmunem parata eſſent, quia interpretationem hanc obtinuit iſte modus loquendi, vt explicat ibi tex. Dicebam etiam non ualere argumentum de teſtamentis ad beneficia Principum.c.Cum dilecti de dona.cum, vt ibi dicitur, in teſtamentis fiat plenior interprætatio, in be
86 neficiis pleniſsima. Præterea quòd in teſtamentis latior fiat interpretatio procedere videtur reſpectu inſtitutionis, non reſpectu legatorum, vt tradit Deci.in.l.In teſtamentis nu.4.infra de re.iur.per.l.nummis de lega.3. cum aliis per eũ adductis. Et hæ ſolutiones videntur efficaciores iis, quas tradit Mantu.hic nu.20.& 21.quas poſteà vidi.

Sextò, Idem Cur. Quando Princeps iuriſdictionem concedit in aliquo caſtro, tractatur de præiudicio ciuitatis dominantis, ideò hac ratione conceſsio cenſebitur odioſa, prout de iurisdictione delegata dicit gloſ. in.c.i. de reſcrip.lib.vi.facit.c.P.&.G.de offi.dele. Addebam quòd beneficia
87 principum intelligi debent ſinè præiudicio tertii.l.2.§.Meritò & §.Si quis a Principe infra ne quid in loc.pub.c.i.in prin.de capi.qui curi.ven.in vſi. feu.

Reſpondetur concluſionem doc.intelligi ſinè præiudicio tertii vt per Bal.in ſupralle.l.Cum multa.C.De bo.quæ libe. Et ſic quãdo donat Princeps caſtrum ad ſe pertinens pleno iure alias videretur donare ius quod haberet argumento.l.ſerui electione.§.fi. deleg.i.& per.d.l.2.ne quid in loc.pub.

Fely.in.c.quod ſedes in vlti.col.de offic.ord.conſiderabat duos caſus. Primum, ſi princeps donaret caſtrum cum iuriſdictione: & iſto caſu procedat ſupradicta concluſio doc.quia cum ſit beneficium principis debet latiſsimè interpretari: ſecundum caſum quando cõmitteret alicui iuriſdictionem tanquã magiſtratui & iudici, & iſto caſu intelligenda eſſet conceſſio de iuriſdictione in ſpecie.quia ceſſat ratio prædicta, niſi diceret, committo omnem, vel omni modam aut pleniſsimam iuriſdictionem. Hanc diſtinctionem refert & ſequitur Cur.iun.hic, licet ſubdat contra primum caſum militare ſuum vltimum fundamentum, ſed illi reſpondi ſupra.

Deci.hic nu.28.reiicit diſtinctionem Fely.per id quod voluit Bal.in.l.3. in tertio no.ſupra de offi.præſi.indefinitam ſcilicet cõmiſsionem, debere
88 indiſtinctè intelligi: maximè quantum ad iuriſdictionem, quæ eſt fauorabilis. Pro Bal.facit.l.i.verſ.Cum vrbem, ſupra de offi.præfec.vrb., ibi, cum vrbem noſtram fidei tuæ cõmiſerimus, & Iuriſconſultus interprætatur ex his verbis, quicquid intra vrbem admittitur ad præfectum vrbis perti-

nere,& glo.dicit,expoſitio eſt largiſsima vt fieri debet.l.fi.ſupra de conſti. prin.Et ſic vult beneficium etiam dici quando Princeps concedit iuriſdictionem & officium magiſtratui temporali.Durum tamen videtur quòd magiſtratus temporalis dicatur beneficium Principis. & verba.d.l.i.loquor de verbis imperatoris ibi relatis comprehenſiua ſunt eorum quæ Iuriſconſultus declarando dicit.

Videretur dicendum in vtroq; caſu Fely.verba conceſsionis intelligenda eſſe ſecundum ſubiectam materiam,& qualitatem loci & officii, argumento legis.Si vno in prin.infra loca.l.Plenum.§.Equitii.de vſu & habita.ita quòd ſi officium mihi conceſſum, vel oppidum donatum habebat

89 omnimodam iurisdictionem, eadem conceſſa cenſeatur. Finge.quòd D. Dux donet alicui caſtrum Palariæ cum iurisdictione, intelligetur de ea iurisdictione,quæ competebat illi caſtro,ſiuè eius officiali,competit autẽ iurisdictio in cauſis pecuniariis tantum ad ſimilitudinem defenſorum Ciuitatum.

Dum Iaſ.nu.14.dupliciter reſpondet ad illud quòd beneficia Principis latiſsimè interpretanda ſint, replicari poteſt primam. ſol.veram non videri,nec probari iure:ac etiam doctores non præſupponere donationem factam ad poſtulationem partis:ſecundam non obſtare concluſioni ſupra factæ.Adde,quòd immò prima ſolutio probari videtur in.l.fi.De Conſti. princip., ibi,quod a diuina ſcilicet eius indulgentia proficiſcitur.

Secundò querit Bar. Vnde dicatur iuriſdictio? & ſequens glo.hic in ſecunda parte, ait a ditione quod eſt poteſtas, & iuris, quaſi iuris poteſtas, ſeu legittima poteſtas.Ditionem ſignificare poteſtatem, probat per §.i.in prohe.inſti.ibi,iterum ditioni,&c.&.l.2.C.De liber.& eo.lib.ibi a patrono rurſus ſub imperio ditioneq; mittatur.Dec.addit §.fi.in auten.de leno ibi,in omni ditione,&.c.quorundam circa prin.de Elec.lib.6.Addebam vergi.primo Aeneid.ibi,Qui mare,qui terras omni ditione tenerent.

Hanc opi.tenet Fulg.hic in quinta col.in prin.nume.15.volens quando ponitur vt genus ſcribi per t.ſine.c.& primam eſſe breuem,vt in præalleg. carmine Vergiliano,ſed quando vt ſpecies per c.& t., quaſi a iure dicendo.

Caccial.hic in tertia.col.nu.5.refert Guil.& Cy.tenere prædictam opi. glo.,ſed Bal.tenere quòd dicatur a iuris & dictio,& ſic dictio iuris, quaſi inuenta ad ius dicendum.i.reddendum & exequendum,nõ de nouo creã dum quando ſumitur pro iurisdictionein ſpecie,quando verò in genere, tunc etiam ad ius de nouo creandum. Deci.hic numer.29.ait cõmuniter ſcribi per c.&,t.,et cum conſuetudo ſit optima legum interpres, tenet quòd iurisdictio dicatur quaſi ius dicens. Sequitur Cur. iun. nu.46.quia iudex dicitur quaſi ius dicens.c.forus de ver.ſig.Claud.Cantiun.in trac. de offi.iud.lib.ſecundo.c.6.nu.7.hoc idem concludit,iurisdictionem,ſcilicet qua vtuntur magiſtratus,& ſic de qua in tit.noſtro a dicendo ius appelatam. Sic etiam Mantu.hic nn.136.Quod mihi veriſsimum videtur. Confirmatur,quia rub.noſtra quæ in genere in ſcripta eſt, reperitur ſcripta,

pta,etiam ſecundum literam Aloan.,& pandectarum Florentinarum per c.& t.& in.l.i.ſupra eo.ait Iuriſcõſultus Ius dicentis officium, facit rubr. ſupra de offi.iuridici Alexand. Accedat quòd ſi deberet dici iurisdictio ſine c.& ſic iuris poteſtas,mala eſſet definitio glo.& cõmunis, quæ habet, eſt poteſtas.quid enim eſſet dicere iuris poteſtas eſt,poteſtas de iure publico,introducta.& ſic genere careret.& diffiniretur idem. per idem. Et dic quòd iurisdictio conuenit etiam Principi definita vt in præcedenti.q. nam etiam ius condendo,ius dicit.

90 Tertio querit Bar. An merum & mixtum imperium comprehendantur ſub iſta iurisdictione? Et refert opi.quorundam tenentium quòd non,cũ in hac.l.ponantur tanquã ſpecies ſeparatæ.Ipſe vero poſt glo.mag. hic in ſecunda parte vult quòd ſic. Adducit,vltra alle.per gloſ.,§.Ius iurãdum in fi.in auten.de defen.ciui.ibi,præter illa ſola quæ iurisdictione ægent,& ex ipſa iudicis authoritate pendent.& ibi glo., Fulg.alle.etiam.l.2.C.de offi.eius qui vic.&c.ibi,& omnia quæ ad iurisdictionem Rectoris prouinciæ pertinent actitare.Caccial.tex.no.in.c.Nos romanornm, in extrauag. de pac.conſtant.ibi,in iurisdictione,tam in cauſis criminalibus quã in cauſis pecuniariis.Adducebam ego inſcriptionem rub. noſtræ de iurisdictione ex qua demonſtratur iurisdictionem eſſe genus continens merum & mixtum imperium etc.iuxta.l.noſtram:quia ſi vna tantum ſpecies exprimenda fuiſſet,vtiq; nobilior & potentior,& ſic merum imperium.

Alias afferebat rationes Barto. ad probandam ſuam opin.Primam,quia imperium poteſtas appellatur.poteſtas autem & iurisdictio idem ſunt. Hanc reprobat Fulg., & rectè: vt patet ex definitione iurisdictionis.nam iurisdictio eſt poteſtas in genere ſumpta,imperium eſt poteſtas in ſpecie ſumpta,vt in.l.noſtra &.l.Poteſtatis verbo infra de ver.ſig. Secũdã,eſt poteſtas iuris ergo iuriſdictio,& ſic ab ethimologia prout etiã dixit gl. quod ibi reprobaui.& impugnat Fulg. Tertiam per tex. noſtrum,ibi cui etiam iurisdictio ineſt.i.tanquã genus.Reprobaui ſupra in ſecundo euidentiali. Verum ergo eſt dictum Bar.ſed non per ſna fundamenta,excepto primo. De hoc Dec.breuiter nu.29.Cur.iun.nu,47.

91 Quartò quærit Bar.Quot species contineat iurisdictio in genere ſumpta? Refert tres opi.Prima fuit gl.mag.hic in tertia parte:quòd quatuor, ponendo modicam coercitionem pro quarta ſpecie. Secunda Guil.de Cun.quòd tres:& ponebat modicam coercitionem ſub mero imperio. Tertia Pet.quam ſequitur Bar.quòd iurisdictio in genere ſumpta diuidatur in duas ſpecies:in imperium ſimpliciter ſumptũ,& iurisdictionem. Alle.l.i.ſupra de adop.&.l.2.C.eo.in quibus adoptio in genere & in ſpecie ſumitur.

Prima opi.glo.in ea quòd conſtituit quartam ſpeciem modicam coercitionem reprobatur a Bar.& cõmuniter.Bart.tamen nihil alle. Dixi ſupra in glo.& dicetur infra in quinto gradu meri imperii.

Secundam etiam opi.Guil.reprobat Bartol.reprobatio probatur ex dictis contra publicam opi. quantum ad modicam coercitionem tantum,

quo ad alia, vt putat Barto.

Contra tertiam opi. Pet. & Bar. opponit Dec. ſub num. 30. quòd generalius videatur terminus imperium quã iurisdictio. Et ſoluit.

Secundo mouetur Deci. contra Bart. ſi imperium conſideretur iurisdictionaliter, iurisdictio tanquã genus, comprehendit merum imperium, ſicut iurisdictionem in ſpecie. Et ideo videtur quòd ſint tres ſpecies ſecundum Guil. & merum imperium non ſit ſpecies imperii, ſed iurisdictionis, quod ſentit Bart. in. q. ſeq. vbi definiendo merum imperium, dicit quòd eſt iurisdictio.

Dicebam Bar. fateri merum imperium eſſe ſpeciem iurisdictionis, mediatam, & ſubalternam. ſed obſtant quæ dicit Cur. iun. hic definitionem conſtare debere ex genere magis propinquo. Idq; uerum eſt, quia nõ definiens hominem per genus generaliſſimum ens, ſed ſubalternum, & magis proximum, animal rationale mortale licet Bar. in. l. i. infra de teſta. quẽ ad hoc alle. Cur. iun. id nõ explicet. Et ſi daretur ſpecies ſubalterna, quod non admitto, inconueniens videretur, merum imperiũ quod eſt dignius, ſpeciem eſſe ſubalternam, ſimplicem iurisdictionem ſpeciem proximam & principalem.

Conſiderabam, Imperium ſimplex & merum imperium idem eſſe. & ſic
92 merum imperium non eſſe ſpeciem imperii. i. ſui ipſius. ſicut vinum merum, non eſt ſpecies vini, ſed ipſum vinum purum & ſimplex. l. ſi quis vinũ in prin. infra de tri. vi. & ole. lega. Illud quod miſcetur facit tertiã ſpeciem & ſic mixtum imperium, ſicut ex vino & melle fit mulſum §. Cum ex aliena, inſti. de re. diui., non cõmixtum, remanet in ſua ſpecie originali, ſi per ſe ſtet nec alteri ſpeciei deſeruiat, propriam ſuam naturam non retinens, prout in. l. i. §. fi. & in. l. fi. in ſecunda parte ſupra tit. ſecundo, & declaraui ſupra nu. 20. & nu. 69.

Vera ergo videtur opin. Guil. quòd iurisdictio in genere tres contineat
93 ſpecies, merum imperium: mixtum imperium: & ſimplicem iurisdictionem, vt firmat Deci. hic ſub nu, 30. quicquid dixerit Cur. iun. hic nu. 48. 49. Et ipſemet Bar. ſupra in figuratione caſus, dixit iurisdictionem in genere diuidi in prædictas tres ſpecies. idq; præſuponit Alexã. hic num. 16. Bar. in. l. ii. nu. 1. 2, 3. C. De peda. iud. Et Iaſ. hic. nu. 9. in fi. dicit iuriſdictionem in genere compræhendere ſaltem mediatè, prædictas tres ſpecies, ſecundum omnes.

94 Quintò querit Bartol., præſuponens imperium differre a mero imperio, quid ſit imperium ſimpliciter ſumptum? Dicit eſſe iurisdictionem quæ officio iudicis nobili expeditur, & proſequitur numer. quinto. Deci. numer. 31. quædam ſcribit non ægentia declaratione, & videtur tranſire cum Bar. Cur. iun. numer. 50. dicit doc. ſimpliciter tranſire cum Bart. qui ad probandum ea quæ dixit, ſcilicet quòd imperium officio iudicis nobili expeditur, & per hoc differat a iurisdictione quæ expeditur officio iudicis mercennario, alleg §. Iusiurandum in fi. in auten. de defen. ci. & l. Placet & l. 2. circa med. C. De peda. iud. Aduertit Cur. iun. & rectè, quòd

l.Placet eſt eadem.l.2.& voluit allegare eam in verſ. Quod non ita: ibi, in iis cauſis in quibus ſolebant ex officio ſuo cognoſcere. Alle. etiam no.in.l. Nec quicquã §. vbi decretum ſupra de offi. procon. Dicit Cur. iun. ſi uis quòd.ll. Bart. benè probent, iunge.l. Ea quæ infra ad muni.cum.l.i.ſupra tit.2.ſed iſtæ.ll. nullam faciunt mentionẽ officii nobilis aut ſimpliciter offi cii.& ſatis probãt.ll.Bar.vt in voce explicaui. Opponit. Cur.iun.contra di ctũ Bar. volentis ideò dici imperiũ quia ex imperio & autoritate iudicis pendet, quòd idẽ videatur in ſimplici iuriſdictione.& ſoluit vt per eum.

Contra principale dictum Bar. conſiderabam, quòd cum ponat definitionem ſimplicis diſtinctam a definitione meri, & mixti, tacitè concedit quatuor eſſe ſpecies iuriſdictionis contra cõmunem. Præterea iſta definitio non continet aliquid ex quo cognoſcatur differrentia inter imperium
95 & merum imperium, & mixtum imperium. Et ſequeretur quòd mixtum imperium veniret appellatione imperii contra text.in.l. Muto §. Tutoris datio, ſecundum cõm. intellec. infra de tute. ibi, Tutoris datio nec imperii nec iuriſdictionis eſt.& eſt mixti imperii ſecundum comm. opi. de qua in.l.i.ſupra eo. Nec ob.l.i §.fi.&.l.fi. in ſecunda parte ſupra titul. ſecundo quia ibi imperium ſumitur pro modica coercitione quæ coheret ſimplici iuriſdictioni vt declaraui ſupra nu.20.& nu.69. Non obſt.l. Ea quæ infra ad munici. ibi, ea quæ magis impetii ſunt quã iuriſdictionis, quia dictio magis non ponitur ibi electiuè quòd ſint imperii, & nõ iuriſdictionis ſed quòd magis participent de imperio quã de iuriſdictione ſimplici. Nõ ob. quòd omnis diuiſio debet eſſe bimẽbris, vel reducibilis ad bimẽbrẽ per.
96 l.i.ſupra de re.di.l.2.in prin. infra de publi.iud.l.ſtipulationum quædam in prin.de ver.obli. Reſpondetur enim non valere conſequentiam, in illis ll. fit diuiſio bimembris, ergo etc. nam ibi fit, quia ſic ſubiecta materia patiebatur.& in.l. ſtipulationum aliæ in prin. eo. tit. de ver. obli. ponitur diuiſio quadrimembris. Et licet rub. de vulg.& pupill. ſic inſcripta ſit, tamen quinq; ſunt genera ſiuè ſpecies ſubſtitutionum vt ibi in glo. quæ tamen non ſunt reducibiles ad bimembrem illam diuiſionem, vt patet in fideicõ miſſaria. Præterea genus nõ diuiditur in ſuas ſpecies ſed cõtinet.l. ſi quid earum §. Inter emptum de leg.3. cum ibi not. Dato tamen quòd certo modo diceretur diuidi, obſtant alia ſupradicta. Et poſito quòd diuiſio debèret eſſe reducibilis ad bimembrem, intelligitur ad bimembrem primam & principalem, exemplum in præalle.l. Stipulationum quædam in prin. iuncta.l. ſtipulationum aliæ in prin. de verbo. obli. Et in materia noſtra ſic diceremus actuum permiſſorum quidam ſunt facultatis, quidam iuriſdictionis ad hanc primam diuiſionem reducerentur aliæ. Adde quòd Bolognet. hic nu.49. vſq; ad 56. refert varias opi. multorum recentiorũ & eas impugnat: ponitq; ſuam: Non curo referre, quia non placent: & iudicio meo, magis iniicerent confuſionem quã vllam vtilitatem.

Sexto querit Bart. quarè imperium dicatur merum? Dicit propter tria.
97 Primo quia tranſlatum fuit imperium in principem, nulli neceſſitati ſubiectum.l.i.ſupra de cõſti.prin.l. Princeps de legi., poſtea per principem

cõmunicatum aliis,vt procõſulibus,præſidibus,& ſimilibus.l.ſi in aliquã in fi.ſupra de offi.procon.l.4.de offic.præſi.Subdens quòd licet quo ad alios,& ſic magiſtratus,ſupponatur neceſsitati, tamen propter principalem ſui originem dicitur merum: hoc eſt liberum.Nec ob.,ſecundum eũ, quòd ſic merum imperium non eſſet ſpecies iurisdictionis, cũ iurisdictio ſubiaceat neceſsitati,vt patet ex eius definitione,quia licet prout refertur ad principem,non habeat neceſsitatem præciſam, habet tamen honeſtatis.

De hoc ſexto.quæſito Deci.breuiter ſub nume.31.ſic Iaſ.nu.15.Cur.iun. latè nu.51.vſq; ad 57.per vnam col.latiſsimè Mantu.nu. 139.vſq; ad 146. per col.3.e meza.Caccial.q.viii.nu.13.breuiter.Rimin.nu.16.17.

Reprobatur cõmuniter iſta prima ratio,vt per Fulg.Rimin.Iaſ.,Deci,& Cur.iun.hic.Nam ſecundum Fulg.,eadem ratione,mixtum imperium diceretur merum: & ſimiliter,vt aduertit.Rimin.,iurisdictio mera.i.libera daretur.Præterea implicat contradictionem, dum probat comprehendi ſub iurisdictione.

98 Conſiderabam etiam verum non videri tranſlatum fuiſſe imperium in principem nulli neceſsitati ſubiectum:quia dicit.l.i.ſupra de conſti. prin. Ei,& in eum etc.& gl.exponit ei ad eius honorem:in eum.i.ad eius onus. Nec ob.præalleg.l.Princeps ſupra de legi. quia intelligitur de lege ciuili poſitiua,non de naturali & diuina. Et ſic Princeps eſt ſub lege poli,quãuis non ſub lege fori,vt inquit Bal.in.d.l.princeps. Debet enim Princeps furta cohibere,& alia delicta punire.c. Rex 23.q.i.Et eius proprium officium eſt facere iudicium atq; iuſtitiam.c.Regum 23.q.5.tradit Paris de put.in trac.ſindica.in prohe.,& in.c.i.De exceſsibus Imperatoris, Curt. iun.hic nu.53.

Aduertendum etiam quòd ante tranſlationem imperii in principem, fuerat cõmunicatum imperium proconſulibus,prætori,& ſimilibus,cum etiam tempore reipublicæ creati eſſent iſti magiſtratus,vt patet ex.l.2.ſupra de ori.iur.,ex Feneſtella,Marco Tullio, cæteriſq; ſcriptoribus,& eis competebat etiam merum & mixtum imperium.Et.ll.per Bar.alle.nõ dicunt quòd Imperator cõmunicauerit.

Secunda ratione,merum appellatum fuit,ſecundum Bart.,quia liberũ non ſeruum ad differrentiam officii mercennarii deſeruientis actioni: cũ inquiſitio contra delinquentes,ſecundum eum,liberè fiat,& etiam ſuper accuſatione procedatur ex officio nobili a parte tamen implorato: quia cauſæ criminales non expediuntur iure actionis ſed per officium iudicis imploratum inſti.de publi.iudi.in prin.ibi,Publica iudicia,neq; per actiones ordinãtur etc.Nihil ibi de priuatis delictis.Subdit Barto.patere hic in text.Puto dicat hoc per illa verba quod etiam poteſtas appellatur, quaſi procedat hoc ex poteſtate & autoritate.

Reprobatur cõmuniter,& hæc ſecunda ratio,vt per Fulgos.,Rimin.,Iaſo.,Dec.,Cur.iun.hic,cum ſic mixtum diceretur merum, quia non expe-

99 ditur officio iudicis mercennario,ſed nobili. Præterea non videtur verũ

quòd

quòd liberum ſit merum imperium, & quòd iudex liberè inquirat. Nam tenetur iudex non ſolùm procedere ſuper accuſatione a parte inſtituta, ſed etiam punitur ſi per negligentiam aut aliam culpam, nõ procedat per viam inquiſitionis in caſibus permiſsis. Permittitur autem hodiè generaliter per ſtatuta, vt tradit Ange. in trac. malefici. in ver. inquiſitio. Amod. in tract. ſindic. nu. 72. 79.

Tertia ratione, ait Bar. appellari merum: quaſi non mixtum: Totum.n.
100 quod fit ex virtute meri imperii reſpicit publicã vtilitatem principaliter
quaſi dicat non miſcetur cum iuriſdictione, quæ ad priuatam vtilitatem principaliter exercetur.

Hæc vltima ratio cõmuniter approbatur, vt per Fulg., Rimin., Iaſ. Deci. & Cur. iun. quã ſic declarat Fulg. Merum dicitur non compoſitum ſed purum, ad differentiam mixti. Patet ergo ex iſta cõmuni ratione, verum eſſe quod ſupra dixi in quarto quæſito Bart. nu. 92. & in quinto nu. 95. quòd imperium ſimpliciter ſumptum eſt ipſum imperium merum & purum. Confirmatur per. l. Qui res §. Mihi romæ infra de ſolu. ibi, At vbi merum factum ſtipulor. l. 1. in fi. Si quis iusdic. non obtemp. ibi, & cum meram pœnam contineat. l. Bonafides in prin. depo. ibi, ad merum ius gentium. l. Cũ ſeruus verſ. ſed nos de Condi. & demon. ibi, ſed nos neq; conditionem meram eſſe etc. ſed eam conditionem, quæ ex quadam mixtura conſiſtit §. Pretoriæ inſti. de diuis. ſtip., ibi, Pretoriæ ſunt. quæ a mero prætoris officio, vbi glo. dicit, mero. i. puro.

Cur. iun. quaſdam mouet difficultates, quæ melius conueniunt ſequenti quæſito.

Septimò quærit Bart. Quid ſit merum imperium? De iſto quæſito Ale-
101 xan. ſuper glo. nu. 17. vſq; ad 22., Iaſ. nu. 16. ferè per col., Deci. ſub nu. 31. &
32., Cur. iun. nu. 57. ferè per tres col. Caccial. q. viii. Mantua. num. 146. per quinq; col.

Duplicem tradit Bar. definitionem. Primam Iaco. de aren. Merum imperium eſt iuriſdictio ſeuerioris ultionis inferendæ, publicam vtilitatem reſpiciens. Hanc reprobat Bart. & cõmuniter doc. quia condere legem eſt meri imperii, & tamen fit etiam lex non continens ſeueriorem vltionem. l. legis virtus ſupra de legi. De hoc dicendũ vt ſcripſi ſupra in primo euidentiali, in ſecundo fundamento pro cõmuni, & prout infra in primo gradu meri imperii, licet Oldra. Anto. de Butr., Petr. de Anca. hanc definitionem tenuerint, vt refert Iaſ. hic. Præterea etiam quæ non ſunt ſeuerioris vltionis, ſunt meri imperii prout ea quæ ſunt quinti & ſexti gradus, de quibus infra cum Bar.

Secundam definitionem Pet. Merum imperium eſt iuriſdictio, quæ officio iudicis nobili expeditur, vel per accuſationem, publicam vtilitatem reſpiciens principaliter. Hanc approbat Bar. demptis illis verbis vel per accuſationem, tanquã ſuperfluis quia etiam quando per accuſationem proceditur res expeditur officio iudicis nobili. Declarat Bar. definitionem, & rectè, excepto eo quòd ait iuriſdictionem eſſe genus generaliſsimum, ſed

arbitror locum eſſe mendoſum: quia iuriſdictio non eſt genus generaliſsimum, vt patet ex eius definitione. Et ſi voluiſſet appellare genus generaliſſimum, ſentiens quòd imperium ſimpliciter ſit genus ſubalternum reſpectu meri & mixti imperii, malè loqueretur, vt patet ex iis quæ dixi ſupra in quarto, & quinto quæſito. & in ſexto circa tertiam rationem quicquid dixerit Cur. iun. nu. 68.

Multa obiiciuntur contra hanc definitionem.

Primo inſurgit Iaſ. quia reum abſoluere ab inquiſitione vel accuſatione eſt meri imperii. l. ſolent in prin. ſupra de offi. procon. & tamen abſoluere tendit principaliter ad priuatam vtilitatem.

Reſponde vt per Deci. hic in ſexta col. ſub nu. 31. verſ. Vlterius contra. Primo, quòd immò reſpiciat publicam vtilitatem per. l. Seruum quoque §. publicè vtile eſt infra de procura. l. Abſentem. l. ſi non defendantur, de pœn. l. 1 §. Si quis vltrò de quæſtio. Secundo vt per eum, nu. 32. quòd inquiſitio & accuſatio fiunt ad effectum punitionis: & attenditur quòd principaliter fit: facit. l. Cum quædam puella §. fi. infra eod.

Secundo mouetur Cur. iun. nu. 66. quia condere legem non ſemper publicam reſpicit vtilitatem, & tamen eſt meri imperii, ſecundum Barto. & doc. ſoluit, vt hic per eum.

102 Tertio quia mixtum imperium quandoq; exercetur ad publicam vtilitatem principaliter, vt ſi princeps vel reſpublica petat reſtitutionem in integrum, vel ſe mitti in poſſeſsionem ex primo decreto. Idem dici poſſet de cauſis ſimplicis iuriſdictionis vt per ipſum Cur. num. 55. qui reſpondet fiſcum, rempublicam & eccleſiam iſtis caſibus haberi loco priuatorum. l. i. C. De peti. here. faciunt no. per Bar. in. l. 3. in prin. infra de ſepul. viola. in fi. princ. Et quòd publica vtilitas multipliciter conſideratur: Bar. in. l. i. col. antepe. nu. 25. infra ſolu. mat.

103 Quarto quia iuriſdictio in eſt mero imperio. l. Interdum. §. Qui furem infra de fur. l. Qui crimen. C. Qui accu. non poſſ.

Solue quòd non ineſt iuriſdictio in ſpecie ſed coheret & deſeruit mero imperio, & eius naturam ſequitur, ſicut dixi de modica coercitione, quæ coheret ſimplici iuriſdictioni ſupra nu. 20. & nu. 69.

104 Vltimo loco referuaui obiectionem plenius diſcutiendam, quòd quando proceditur per accuſationem, non dicatur exerceri officium iudicis nobile.

Primo hæc pars negatiua probatur, ſecundum Bal. hic in prima lec. in ſecunda col. verſ. Quantum ad primum: Accuſatio non reſidet in iudice

105 ſed in accuſatore. l. reſcripto. §. ſi quis accuſatorem infra de mune. & hono. vbi, ſi quis accuſatorem non habet, ab honoribus prohiberi non debet & ibi glo. notat quòd ſine accuſatore nemo damnatur. At officium iudicis incriminali reſidet in iudice, & poteſt exerceri nemine petente. l. quãuis indubitati. C. Ad. l. Iul. de adulte. quæ probat poſt oblatam accuſationem, gl. ma. circa fi. in. l. Idem & fi. §. ſi tibi iudicium infra de condi. ob tur. ca. Reſponde vt infra ſub nu. 107.

Secundo

106 Secundo: quia quando procedere, cepiſſet per inquiſitionem, non ſile-
ret inquiſitio ſuperueniente accuſatore, ſed deberet accuſator inherere
officio cepto, ſi accuſatio & officiũ nobile idem eſſent. Superueniente au-
tem accuſatore, ſilet inquiſitio, Bar. in l.3 §. ſi autem nu.2 infra ad l.Iul. de
adulte. Reſponde vt infra ſub nu.107.

Tertio: ex Arreti. in rub. extra de accuſa. Ex delictis naſcuntur obligatio-
nes, toto ti. inſti. de oblig. quæ ex delic. naſ. Ergo non poteſt dari officium
iudicis nobile, quod nullam præſupponit obligationem. l. Qui per collu-
ſionem. §. fi. infra de ac. emp. Sol. vt infra nu.110. cum ſeqq.

107. Accedat quòd Bar. ſibi contrarius in extrauag. ad reprim. in ver. per ac-
cuſationem circa prin. dixit duplex eſſe ius ex quo ſumitur vindicta; ſcili-
cet accuſationem & officium iudicis. hoc autem officium exerceri, quan-
do per inquiſitionem proceditur, ſiuè ad alterius denunciationem, ſiuè
motu proprio. Et idem Bar. in l. Iudex poſteaquam infra de re iudi. dixit
quòd iudex lata ſententia, functus eſt officio ſuo, ſcilicet officio mercen-
nario de ſeruiente actioni vel accuſationi propoſitæ. Nec ſatisfaciunt ad-
ducta per Alex., Iaſ., & Deci. hic, ad tollendam contrarietatem Bartol. Et
hanc opi. negatiuam ſequitur hic Iaſ. Aduerte quòd Alexã. & Deci. non
alleg. Bar. niſi in d. l. Iudex poſteaquam.

Pro opi. Bart. hic affirmatiua, quæ magis cõmunis eſt vt dixit & demon-
ſtrat Caccial. hic in. viii. q. nu.9. & 10., adducitur, quòd licet inquiſitio &
accuſatio ſint diuerſæ ſpecies, non tamen ſequitur quòd in vtraq; nõ pro-
cedatur officio iudicis nobili: nam & actio bonæ fidei differt ſpeciè ab
actione ſtricti iuris, & tamen in vtraq; agitur iudicis officio mercennario:
&, licet ſuperueniente accuſatore ſileat inquiſitio, non ſequitur ex hoc
quod in vtraq; non procedatur officio iudicis nobili, cum etiam in pluri-
bus accuſatoribus eligatur magis idoneus. l. ſi plures infra de accuſa. Ibi
tamen ante ceptum iudicium: ideo alia ratione opus videtur, ſeu potius
ſimilitudine. Nec facit quòd accuſatio competat parti, nam & reſtitutio
in integrum competit parti. l. In cauſæ ſecunda in prin. infra de minor. &
tamen nulla actio datur. l. Quod ſi minor §. fi. eod. tit. de mino. A fortiori
hoc procedere videtur in accuſatione quæ tendit ad publicam vtilitatem
principaliter, & per eam parti nihil applicatur. l. liciatio §. Quod illicitè
108 de publica. c. vt famæ de ſen. excõmu. Aliàs ſequeretur nunquã ferè dari
officium iudicis nobile, cum regulariter impartiri non debeat niſi peten-
ti. l.4. §. Hoc autem iudicium infra de dam. infec. & ibi Bar. plenè. Officiũ
enim iudicis nobile dicitur quod per ſe ſtat, ſiuè hoc iudex ſuo motu exer-
109 ceat, ſiuè ad poſtulationem partis, iuxta doctri. Bart. cõmuniter approba-
tam) in l. i. col. pe. ſub nu.12. ſupra eod. & regulariter de iure cõmuni non
proceditur, niſi per accuſationem. l. ea quidem. C. de Accuſa.

Ex his, ſecundum Deci., licet omnia prædicta non adducat, tollitur ar-
gumentum Arreti. quia quãuis oriatur obligatio et actio ex delicto priua-
to, non ſic videtur in accuſatione quæ tendit ad vindictam publicam, vt
latius per eum.

110 Clarius poteſt reſponderi quòd ex delicto dupliciter agi poteſt, crimina
liter ad vindictam publicam; & ciuiliter ad priuatum intereſſe offenſi &
ad pœnam ipſi parti applicandam §. In ſumma inſti. de iniur. l. licitatio §.
Quod illicitè infra de publi. Quod ergo dicitur in ti. de obli. quæ ex de-
lic. nas. procedit reſpectu obligationis, & actionis quæ datur parti ad ſuũ
111 intereſſe, quo caſu licet obligatio ex delicto naſcatur, actio tamen ciuilis
eſt; nam ciuiliter agi dicitur quando pœna non applicatur fiſco iuxta do-
ctrinam Bar. cõmuniter approbatam, in l. 3. in princ. infra de ſepul. viola.
Sed aliud ius quod oritur ex delicto, vt delinquens ad vindictam publi-
cam puniatur, non producit obligationem, ſed officium iudicis nobile,
vt ſcribit Bar. in l. fi. infra de iniur. Nec ob. quòd naturaliter quis obligari
112 dicatur fiſco ex delicto ſecundum Bar. in l. ex hoc iure, col. fi. nu. 15. in fin.
ſupra de iuſ. & iur. per §. quia vero Leonis ſecundo, in auten. de non alie
nan. & o. ibi, circumuentionem facere legibus ex voluntate: nam etſi vera
eſſet illa opi., naturalis tantum non producit actionem. l. Iuriſgentium §.
Igitur nuda, ſeu §. ſed cum nulla infra de pac.

Concluditur igitur, omiſsis aliis quæ adducit hic Cur. iun., tanquã leui-
bus, vel comprehenſis in prædictis, quòd vbi criminaliter agitur etiã per
viam accuſationis, cauſa dicatur axpediri officio iudicis nobili.

Addebam ad pleniorem declarationem, doctri. Bart. in l. Interdum §.
Qui furem nu. 4. & 5. infra de fur.

113 Octauò querit Bar. Quibus iudicibus competat merum imperium? Fa-
cit quatuor membra primum de præſidente vniuerſitati facienti prouin-
ciam: Secundum de præſidente vni ciuitati. Tertium de preſidente Ca-
ſtro: quartum de præſidente vniuerſitati quæ non faciat prouinciam, ciui
tatem, vel caſtrum.

De hoc quæſito. Caccial. q. x. per col. 2. nu. 14. cum ſeqq. Iaſ. nume. 18. 19.
Deci. nu. 33. vſq; ad 40. per vnam col., Cur. iun. nu. 69. vſq; ad 79. ferè per
duas col. Mantu. nu. 157. vſq; ad 189. per vii. col.

114 Quoad primum ſcilicet de Præſidente vniuerſitati facienti prouinciam
ait Bart. habere merum imperium de iure cõm. per. l. Illicitas §. Qui vni-
uerſas ſupra de offi. præſi. Doc. ſimpliciter ſequuntur.

Videndum eſt quid veniat appellatione prouinciæ, vt magiſtratũ noſca-
115 mus. Breuiter, Diuerſis reſpectibus id conſiderari poteſt vt explicat Bar.
in l. i. C. de Metro. Berito lib. xi. & latius in extrauag. Qui ſint rebell. in ver
Lombardiæ. Sed quantum ad materiam noſtram attinet, hodiè quælibet
ciuitas habens diſtinctum dominium, & territorium proprium, reputa-
tur prouincia: ita quòd præſcriptio rei immobilis requirat xx. annorum
tempus, contra hominem in alia ciuitate habitantem. l. fi. circa prin. C. de
long. tempo. præſcrip. & ibi glo. cõmuniter approbata in ver. i. in vna pro-
uincia. Vbi Ange. explicat in fi. quamlibet ciuitatem, habentem ſuum re-
gimen proprium & diſtinctum, non ſuppoſitum de facto iuriſdictioni ſu-
perioris, conſtituere prouinciam. Ponit exemplum in Ciuitate Sænarum
& ſimi. Sequuntur hic Iaſ. Dec. Cur. iun.

Quod

Quod dictum eſt de ciuitate, idem procedit in oppido vel caſtro, ſecundum Decj.hic multa allegantem.

Aduertendum quòd etiam hodiè ciuitas Senarum licet non ſit libera, conſtituit prouinciam, quia non eſt ſubiecta alteri ciuitati, ſed Principi. Ciuitas uerò Piſana, quæ olim habebat iura Principis & faciebat prouinciam, non facit hodie prouinciam quoad effectum prædictum, ſed inclita ciuitas Florentina cui ſubiecta fuit. Conſtituunt ergo in Ethruria hodiè diuerſas prouincias quoad eſſectum prædictum, ciuitas Florentina cum omnibus ciuitatibus & locis, olim dictæ ciuitati, hodiè Duci eius Excellentiſsimo, ſubditis. Ciuitas Lucenſis libera & Magnifica cum toto ſuo territorio. Plumbinum. Maſſa Carrarienſis & ſi. Adde circa ea quæ dixi de ciuitate Senarum quòd etiam hodie, licet ſubſit Excellentiſsimo Duci Florentiæ, locum habere videtur, quod ſcripſi, cum ſuberat regi Hiſpaniarum, quantum ad materiam præſcriptionis, cum Dux noſter appellet, ſe Florentiæ ac Senarum Ducem: & ſic ſeparata remaneat prouincià.

Conſidera ſi prædicta vera ſunt, quare dicunt doc. Poteſtates noſtri tem
116 poris nullam habere iuriſdictionem niſi prout a ſtatutis conceditur? vt dicit Bal. poſt Iac. But. in auten Caſſa, ſub nu. 1. C. de ſacr. ſan. eccle. & in auten. ſtatuimus col. 2. in fi. ſub nu. 6. C. De Epi. & cleri. Sozi. in cõſ. 108. Suppoſito ſtatuto: col. 4. nu. 14. lib. 4. qui loquitur de Poteſtate Senarum. Deci. in conſ. v. In cauſa Dominæ: in prin. conſ. 8. Viſo puncto: col. 2. num. 18., conſ. 18. viſo puncto: col. i. ſub nu. 2. Nihil allegant preter autoritatem Iaco. Butri. & Bal., & alleg. etiam Sozi. in. d. conſ. 108. Io. an. in addi. Spec. in rubr. de Sindico, qui loquitur de officio ſindicatorum officialiũ, quod ait incognitum fuiſſe de iure cõmuni, quo iure potius ſucceſſor deberet eſſe iudex eorum quæ contra præceſſorem opponerentur ſeu proponerentur. Videtur ergo rectè loquutus Io. an. in terminis ſuis, ſed non Bald. Sozi. Deci. in terminis Poteſtatis Ciuitatis conſtituentis prouinciam, cũ ſecundum cõm. opi, de qua ſapra ei competat iuriſdictio de iure cõmuni tanquã præſidi prouinciæ. Opi. Bal. & aliorum prealle. poſſet procedere in officiis & magiſtratibus in cognitis de iure cõmuni. prout eſt magiſtratus Magnifici Rectoris huius gymnaſi, & officium conſiliariorum.

Circa ſecundum De eo qui præeſt ciuitati, Dicit Bart. non competere merum nec mixtum imperium §. Ius iurandum in fi. in auten. de defen. ciui. Declara quoad quatuor ſuperiores gradus vt infra patebit. limitat Bart. tripliciter.

Primo limitat in ciuitate Romana, per. l. i §. Cum vrbem ſupra de offic. præfec, vrb. Poteſt addi tex. in. l. Cum prætor §. Item ii infra de Iudi. licet eſſet tranſlatum omne imperium in principem. l. i. ſupra de conſti. princ. itaque non poſsit amplius populus Romanus cõdere legem vt per Bar. & alios in. l. fi. C. de legi.

Secundo limitat in ciuitatibus aliis, quibus competit merum imperiũ ex conceſsione Imperatoris vt ſunt ciuitates nominatæ in extrauag. de pace conſtan. & aliæ huiuſmodi priuilegium habentes, vt erant olim ferè

omnes Ethruriæ ciuitates.

Tertio limitat in ciuitatibus quibus id competeret ex præſcriptione vel conſuetudine. De hac limi.ſe, dicturum ait, in.l.More infra eo., ſed non dixit.

Aduertendum hic quòd tex.in.§.Iuſiurandum,per Bar.alle.loquitur de ciuitatibus inferioribus & ſubditis iuriſdictioni, Præſidis prouinciæ. Et ideò iſtud ſecundum membrum declarandum eſt per ea quæ dicta ſunt in præcedenti membro,ſcilicet vt procedat in ciuitatibus non facientibus prouinciam; quorum magiſtratui alia non competit iuriſdictio de iure cõm.niſi ea quæ conceſſa reperitur defenſoribus ciuitatum. Adde de diuerſis ſpeciebus ciuitatum.l.ſi duas §.Decet infra de excu. tuto. & in §. preced.Cur.iun.remiſsiuè hic nu.69.in fi.latius Vallaſc.nu.71.& nu.72. 75.tradit qualiter conſtituatur,ciuitas.

117 Quoad tertium,ait Bar.quòd ſi caſtrum ſubſit ciuitati,nullam habet iuriſdictionem,per.l.qui ex vico infra ad muni.quæ ad rem facere non videtur, præſertim quia de vico loquitur ſeu pago,non de caſtro:& per.l.3.§.Quod ſicui.C.Si natura.liber.quæ ſimiliter facere non videtur, cum loquatur de vico vel poſſeſsione: & per.l.Nulli.§.quod ſi in Vico.C.de Epiſ.& cleri. Vbi, ſi teſtator deceſſerit in vico vel territorio,fit executio vltimæ voluntatis circa relicta ad pias cauſas,per Epiſcopum illius Ciuitatis cui ſubeſt vicus vel territorium.Et ſic non videtur ad rem facere.

Si veró caſtrum non ſubſit ciuitati, eandem habet iuriſdictionem eius magiſtratus quã defenſor ciuitatis.Probat Bar.ex ordine titulorum.Nam primo,ſecundum eum, ponitur titulus de offic.rec.prouin.,Secundò de offi.præfec.ſcilicet vigil.deindè titulus de defen.ciui.(interpoſitis tamen quã pluribus aliis tit.)& poſtremò titulus de magi.muni.in.C.ſcilicet. Et Azo.in ſumma.d.ti.de magiſtra.muni.allegatus per Bart., dicit in effectu defenſores ciuitatis magiſtratus eſſe ciuitatis,magiſtratus autem municipales,municipiorum, vel villarum, ſeu burgorum:vt eius verbis vtar:ſentitq; idem poſſe magiſtratus municipales in dictis locis, quod in ciuitatibus defenſores.

Dicebam nec argumentum Bar.nec dicta Azo. procedere. Non enim valet conſequentia,titulus de magiſtratibus muni.ponitur ſtatim poſt titulum de defenſo.ci.ergo eandem iuriſdictionem habent illi in ſuis locis, quã defenſores in ciuitatibus:& eſſe in ciuitatibus quoq; magiſtratus mu

118 nicipales demonſtraui in.l.i.ſupra tit.ſecundo ſuper glo.in ver. quæ verò iure magiſtratus in fi.vbi declaraui magiſtratus municipales dici duumuiros.l.priores ciuitatum ſubditarum,oppidorum vel caſtrorum: decuriones eſſe conſiliarios,ex quibus eliguntur duumuiri:defenſores ciuitatum eſſe Poteſtates ciuitatum ſubditarum, qui tamen hodiè merum & mixtũ habent imperium,iuxta conceſsionem ſtatutorum,& ſuperioris.

Et ſic de iure cõmuni non videtur verum dictum Bartol. nec eo iure inſpecto,conſiderari poteſt caſtrum non ſubiectum ciuitati.

119 Quædam de Marchionibus,& Comitibus dicit hic Rimin. nume.19.&

Cur.

Cur.iun.nu.77.contipentia in effectu quod iſti habent etiam merum & mixtum imperium; cum ſint ſpectabiles & eis concedatur, eorumq; poſteritati in feudum, ciuitas, oppidum, vel caſtrum cum territorio. Dubitat idem Cur. an ipſi poſsint conſtituere magiſtratus cum mero & mixto imperio citra caſum abſentiæ? Sed non eſt dubitãdum quod poſsint, ſaltem vigore conſuetudinis temporis immemorabilis.

Circa quartum, & vltimum membrum: quando quis præeſt vniuerſitati
120 non facienti prouinciam, ciuitatem, vel caſtrum, dicit Bar. tali non competere iurisdictionem ſeu merum imperium. l.fi.C.De Iur.om.iud. Fallit ſecundum eũ, in doctoribus qui merum habent imperium in ſcholares per auten. Habita. C.Ne fil.pro pat. licet de facto, dicat non ſeruari. Sed nec de iure videtur verum, niſi forte quoad leuia crimina de quibus cognoſcunt defenſores Ciuitatum, vt ſcripſi in. l.i. ſupra tit. ſecundo in euidentialibus in gradu illuſtrium.

Hic aduertendum, eos qui preſunt huiusmodi vniuerſitati habere iuriſdictionem in ſpectantibus ad profeſsionem ſiue artem Collegii & vniuerſitatis cui præſunt, non derogando iurisdictioni Poteſtatis, vt probat. d.l. fi.C.De Iur.om.iud. & ibi Bart. Et ideo verba ſua hic debent intelligi de iurisdictione maiori: & ſic dictio ſeu, ſtet declaratiuè, quod voluit etiam Deci.hic.

Nono quero, vltra Barto., An merum imperium poſsit queri præſcri-
121 ptione?

De hac. q. Alberi, hic in viii. col. nu.31. cum pluribus ſeqq. latiſsimè per plures col. Roma.nu.12. remiſsiuè, Alex.nu.8. remiſsiuè. Idem Alex. latiſsimè in diſputatione ſua inte. Sigiſmundus: incipiens diſcuſsionẽ articuli col.4. & proſequens per.16.col. Caccial.hic.q.15.nume.37. vbi prius citat omnes hunc articulum diſcutientes vſq; ad ſua tempora, & proſequitur ferè per tres col. Et hanc materiã proſequitur etiam in xvi. q. & in 17. per alias duas col. Iaſ.in.7.col.nu.20. in.4.q. per col.4. & meza Bal. latiſsimè in.l.i.C.De eman.lib. & nouiſsimè Io. Franc. Balb. in trac. præſcriptionũ in ſecunda parte quintæ par.prin.in.3.q. per quatuor col. Nuper vidi Gaſpar. Vallas. in repeti. huius legis col.31.num.122. quærentem an quæratur conſuetudine? & in col.ſeq.nu.125. proponentem an quæratur præſcriptione? & proſequentem per tres col. uſq; ad nu.134. ubi format aliud quæſitum. Quanto tempore præſcribatur merum imperium: & proſequitur hanc materiam per alias quinq; col.

Iaſ. confuſe procedit in hoc articulo & tandem cõcludit in ſecunda col. huius quæſtionis verſ. concludendo teneas: quòd merum imperium præſcriptione acquiratur ſecundum cõm.opi. citans doc. eam tenentes. Poſtea de tribus aliis quærit.

Per ſtringam compendioſè materiam. Pro parte negatiua.

Primo: ea quæ competunt Principi in ſignum ſuperioritatis præſcribi
122 non poſſunt. l. Cõperit. C.De præſcrip.30. vel 40. anno. in fi. ibi, nec huic parti cuiuſcunq; temporis præſcriptionẽ admitti. l.fi.C.de fun. patri.libr.

xi.vbi,licet ſpatio 40.annorũ præſcribatur fundus patrimonialis vel templorum, non tamen præſtatio canonis debiti Principi, iſta enim requirit Principis conceſsionem.Idem in competentibus Archiepiſcopo in ſignũ ſuperioritatis.c.cum non liceat de præſcrip.

123 Secundo:qui priuatus eſt & pro poteſtate magiſtratuuè quid dolo malo geſſerit incidit in crimen leſæ Maieſtatis.l.3.in fi.infra ad.l.Iul. maie.ergo non debet ex maleficiò ſuo ius quærere,& ſic præſcribere, per rationẽ legis ſiuè hereditaria in fi.infra de neg.ges.

124 Tertio.l.i.C.De priua.carce.vbi, priuatum carcerem exercens vltimo afficitur ſupplicio, niſi per horas 20.tantum ex cauſa neceſſaria.l.capite quinto infra de adul.

Quarto.l.i.in prin.ſupra tit.ſecũdo vbi merum imperium & cauſæ quæ in priuilegium tribuuntur maioribus magiſtratibus non poſſunt delegari multò minus acquiri poſſe videntur per præſcriptionem,facit.l.Muto.§. tutoris datio infra de tute.ibi,ſed illi ſoli competit,etc.facit.l.longa poſſeſſio infra de mor.inferen.

125 Quintò.l.viam publicam infra de via publi., vbi, viam publicam populus non vtendo,amittere non poteſt.& dicit ibi glo.etiam ſi per cẽtum annos non iuit,l.Præſcriptio.C.de oper.pub.vbi,Preſcriptio temporis iuri publico non debet obſiſtere.

126 Sextò, quæ non poſſunt in alium transferi, non ſunt præſcriptibilia.c. Dudum de decim.Sed merum imperium quod lege datur non poteſt in alium tranſire.l.i.§.Qui mandatam ſupra tit.ſecundo.ergo nec queri præſcriptione.

Hæc ſunt quæ magis vrgere videntur, licet plura per prealleg.doc.adducentur.

Pro affirmatiua & cõmuni,infra præcipuè facere videntur.

127 Primo.c.Nouit,de iudi.in verſ.Non enim intendimus,iuncta glo.in ver ſi.conſuetudinem,vbi conſuetudine quæritur iuriſdictio. Ad idem text. cum gloſ.in.l.i,C.de Eman.lib., &.c.Cum contingat in fi.de for.compe. cum glo.in ver.vel conſuetudine.vbi tamen Ab.col.3.nu.9.intelligit illũ tex.in ſimplici iuriſdictione.

Secundo.l.Viros.C.de diuer.offic.libr.xii.vbi de conſuetudine longi temporis.

128 Tertio.l.fi.C.de fun.re.pri.lib.xi.iuncta glo.in ver.vetuſtatis.vbi glo.vult quòd non ſolum fundus rei priuatæ principis, ſed etiam Canon præſcribatur ſpatio 40.ann.licet ſecus ſit in canone tributorum.l.Comperit.C. De præſcrip.30.uel.40.ann.ſecus etiam eſt in canone fundorum patrimonialium.l.fi.C.De fun.patrimo.lib.xi.

Quarto.l.Omnes.C.de præſcrip.30.vel 40.annor.ibi,nullumq; ius priuatum uel publicum etc.

Quinto.c.Auditis de præſcrip.ibi,Epiſcopale ius legittime præſcripſiſ-
129 ſe,iuncta gloſ.ibi in ver. ius Epiſcopale.c.Cum olim,eod.titul.vbi Abbas præſcribere poteſt iura Epiſcopalia.

Sexto

130 Sexto.c.Super quibuſdam §.Præterea, de ver.ſign.cum glo.in ver.non
extat memoria,ubi conſuetudo temporis immemorabilis concedit rega-
lia,ſicut conceſſio principis.

Septimo.l.Sane ſi maris infra de injur.iuncta gloſ.i.vbi ius maris ad ali-
131 quem priuatum pertinere poteſt glo.dicit,per priuilegium, vel per lon-
gam conſuetudinem.quem text.cum glo.dicit Roma.in.l.Vectigalia,in-
fra de publica.eſſe meliorem qui poſſit allegari in materia præſcriptionis
uectigalium.

Octauo.l.3 §.Ductus aquæ infra de aqua quoti.& eſti.ibi,Ductus aquæ,
132 cuius origo memoriam exceſſerit,conſtituti loco habeatur.l.i.§.fi.de aqu,
plu.arcen.ibi,ſi tamen agri lex non inueniatur,vetuſtatem uicem legis te-
nere,cap.primo,in fin.de præſcrip.libr.ſexto cum glo.in uer.memoria.

133 In hoc articulo,vt certa poſſet haberi doctrina,ſic diſtinguebam.

Quoddam eſt merum imperium non excluſiuum directe iurisdictionis
quæ radicatur in Principe,nec reſpiciens reſeruata Principi, ſed compe-
tens maioribus magiſtratibus. Quoddam eſt merum imperium compe-
tens ipſi Principi: quod uertitur circa ea quæ Principi reſeruata ſunt in
ſignum prærogatiuæ: ut legitimare,creare doctores, & ſi. Quoddam eſt
merum imperium competens ipſi Principi,in ſignũ ſupremæ poteſtatis,
ſeu recognitionis vniuerſalis dominii,& de iſtis duabus ſpeciebus vltimis,
non loquitur tit.noſter.

134 Quoad primum,diſtinguebam: Aut agitur de acquirendo mero impe
rio per modum extenſionis a magiſtratu aliquo,non ad ſui propriam vtili
tatem & prærogatiuam, ſed tribunalis cui præeſt: Aut ab habente impe-
rium transmiſſibile ad hæredes ſeu poſteros,ut ſunt Duces, Marchiones,
Comites, Aut a perſona pœnitus priuata.

Primo caſu, Aut agitur de acquirendo imperio in alio loco ſubdito ei-
dem ſuperiori,& præſcribitur longo tempore ſupra alle.l.Viros.C.de di
uer.offi.lib.xii.quæ propriè loquitur in iſtis terminis.Nec obſt. quòd ille
tex.utatur termino conſuetudine,quia diuerſis reſpectibus poteſt appel-
lari conſuetudo uel præſcriptio,ut no.Io.an.in.c.3.in glo.i.de conſue. lib.
ſexto.Caccial.hic in 15.q.col.pe.propè fi.Nec dici poteſt quòd.d.l.uiros
loquatur de ſimplici iurisdictione, quia loquitur de quibuſdam maiori-
bus magiſtratibus,& de perſonis coram eis conueniendis: & indiſtinctè.

Intelligo predicta niſi ſtatutum id prohiberet prout in effectu eſt Floren
135 tiæ,ut colligitur ex iis quæ ſcribit Dec.in.l.fi.col.pe.nu.17.infra eod.& in
conſi.18.Viſo puncto. col.2.in fi.cum ſeq.in princ.Aut agitur de acquiren
do mero imperio per iſtum iudicem in loco non ſubdito eidem ſuperio-
ri,& non procederet talis præſcriptio, nec diſpoſitio.d.l.Viros ſed per
omnia idem dicendum eſt quod infra in ſecundo caſu huius membri; &
ui.Iaſ.in.l.fi.nu.18.infra eod.

Secundo caſu,ſi Domini Lucenſes exempli gratia, dicerent acquiſiuiſſe
merum imperium in aliquo loco Iurisdictionis Marchionis Maſſæ, uel
econtra ſine titulo,& iſto caſu ut opinor, tempus 40.annorum requirere-

tur per.l,Omnes.C.de præſcrip.30.vel 40.ann.cum vtraq; dictarum partium, licet in ſuo dominio habeat iura Principis,habeat ſalua maieſtate & ſuperioritate Imperii:ideo non obſtaret iſto caſu ſupraalle.l.Comperit C.de præſcrip.30.vel 40.ann.cum ſi.Quod intelligo ſi præſcriberetur ipſum ſolum ſiuè caſtrum,aut territorium:& cõcurentibus requiſitis ad preſcriptionem rei immobilis,alias iura incorporalia videntur tempus requirere immemorabile.licet enim iurisdictio non cohereat territorio actiuè
136 ſecundum Bar.in.l.j.nu.15.ſupra eo.coherere tamen poteſt paſsiuè vt ibi per eum in vlti.col.verſ.Bene poteſt,& Deci.ibi.nu.37.ſi vero cum titulo, dicendum eſt vt in ſeq.caſu,ſcilicet in tertio caſu de priuato.

Si verò eſſet alia ciuitas, vel Dux, Marchio,aut Comes qui nullo modo recognoſceret imperium,ſed Regem Gallorum,tunc nec ſpacio 40.annorum præſcriberet per ſupraall.l.Cõperit.C.de præſcrip.30.vel 40.ann. quia tali caſu ageretur de præſcribendo contra ſuperioritatem Imperatoris. Et de hoc dicendum vt infra in tertio membro principali. Declaro niſi præſcriberet tanquã feudum Imperii recognoſcendo pro illo territorio Imperatorem, vt directum dominiũ per.d.l.Comperit,&.c.i.§.Siquis per 30.in tit.ſi de feud.fue.contro.inter do.& agna.

Tertiò caſu, quando agitur de priuata perſona, & diſtinguendum,aut ſine titulo aut cum titulo. Sine titulo non poteſt præſcriptione quærere merum imperium,per ſupraalle.l.3.in ſi.infra ad.l.Iul.maieſt.l.i.C.De priua.car.cum ſi.iuncta ratione legis ſiuè hereditaria in ſi.infra de nego.ges.,
137 licet ſimplicem iurisdictionem acquirere poſſit præſcriptione.c.Cum cõtingat de for.compe.vbi Abb.nu.9.cum ſi.ſupra alle.in primo fundamento partis affirmatiuæ.

Mihi tamen videtur quòd ille tex.loquatur etiam in leuibus delictis,põderando verbum exceſſus:quorum tamen cognitio eſt meri imperii delegabilis & minoribus magiſtratibus competentis. Et ideò dicebam duos vltimos gradus delegabiles poſſe quæri præſcriptione a priuato, ſicut acquiri poteſt ſimplex iurisdictio delegabilis.Intelligo quoad familiares,colonos, & ſeruos iuxta text.in.l.Reſpiciendum.§.furta domeſtica infra de pœn.Et in his terminis loquitur.d.c.Cum contingat. Declaro etiam non intelligi de præſcriptione temporis immemorabilis quia iſta habentur loco priuilegii,& ex ea inducitur probatio tituli ſupraall.l.3 §.ductus aquæ infra de aq.quo.& eſti.cum ſi.& ſic non poſſet dici priuatus.

138 Si verò ſimplex priuatus iuſto titulo ſingulari & bonafide poſsideret ciuitatem vel caſtrum cum iuribus meri imperii procederet præſcriptio ſi a non domino,bonafide emerit.Et cum iura meri imperii eſſent annexa illi ciuitati vel caſtro,procederet præſcriptio ſpacio x.annorum inter præſentes.& xx.inter abſentes iuxta.l.ſi.C.De præſcrip.lon. tem. &.l.ſiquis emtionis.C.de præſcrip.30.vel 40.ann.vel ſaltem ſpacio 30.annorum ſi venditor fuiſſet malæfidei poſſeſſor,& verus dominus ignoraſſet ſuũ.Ius, & alienationem factam, auten.Malæfidei.C.De lon.tem præſcrip.vel ſi abſque vero titulo, ſaltem ſpacio 40. annorum.l.Omnes.C.De præſcrip.30.uel

40.

40.an.Non.n.iſtò caſu,facienda eſt differrentia inter ſimplicem priuatũ
acquirentem.& cum qui alias haberet iurisdictionem. Hæc in effectu vo-
luit Pet.de Ancha.in conſ.142.Clarior & breuior: col.2.verſ.Prætèrea di
cit Bal.,& col.3.verſ.ſed ulterius,& col.fi.uerſ.ſecundo elicio. Et ceſſant
omnia contraria:quia non tanquã priuatus agit nec dolo, ſed bonafide.
Præſupono.n.ſemper bonam fidem vel abeſſe malam fidem.

Quoad ſecundum principale membrum,de iis qoæ Principi reſeruan-
139 tur,vt poteſtas legittimandi & ſimilia de quibus late Roma. hic num.2.in
prima col.cum ſeq.per col.i.& meza,& in 5.col. Bald.hic in prima lec.in
tertia col.& latius in.l.Reſcripta col.2.cum ſeq.C.de præci.impera.offe.
vbi etiam de reſeruatis reſcriptis Papæ & ibi Iaſ.remiſsiuè,nu.4.dicendũ
eſt poſſe acquiri,præſcriptione temporis immemorabilis.tex.eſt in ſupra
140 alle.c.Super quibusdam §.Præterea de uer.ſig.Nam præſcriptio tãti tem
poris habet vim priuilegii.l.3.§.ductus aquæ & ibi glo.infra de aqua quo-
ti.& eſti. Nec requirit probationem tituli, etiam ſi eſſet præſumptio uel
ius cõmune contra præſcribentem.c.i.de præſcrip.lib.vi.Et quòd tempo-
re immemorabili præſcribantur uectigalia,tenet Bar.in.l.ſi publicanus §.
fi.infra de publica.Bal.in tit.quæ ſint rega.in prima,& ſecunda col. in vſi.
feu.Vbi declarat,quoad uectigalia & ſimilia acquiri ius ipſi ſolo ſeu terri
torio,& conſequenter tranſire cum eo.Quarè dicit quòd ſi ius iſtud eſſet
formatum in perſona alterius ſufficeret præſcriptio longiſsimi temporis,
ſine titulo,ſed cum titulo ſufficeret longum tempus,nec iſtã præſcriptio-
nem eſſe iuri contrariam,cum iam formatum eſſet ius & in eſſe deductũ:
nec requiri ſcientiam alterius quã illius qui præſcripſerat.Et quòd prædi
cta præſcribi poſsint ſpacio temporis immemorabilis,tenent Imo..& Ro-
ma.in.l.i.§.Deniq; infra de aq.plu.arcen. & eſt cõmunis opi.vt dicit Ro-
ma.ibi.Et hanc tenet Ab.in.c.Cum contingat, col.4.verſ.Quæddã ſunt,
de for.compe.tradit Iaſ.hic in 8.col.ſub prima limit.licet ſubdat, alias nõ
fuiſſe circa iſtum punctum (ut eius uerbis utar) ex toto benè clarum: ſci-
licet an generaliter omnia qoæ ſunt reſeruata Principi uel Papæ in ſignũ
ſupremæ poteſtatis,poſsint præſcribi.

141 Et aduertendum quòd in tali præſcriptione ſeu conſuetudine temporis
immemorabilis,non eſt neceſſaria probatio ſcientiæ & patientiæ Princi-
pis,ut ſcribit Bal.in præalle.ti.Quæ ſint regal.Imo in præalle.l.Si publica
nus.§.fi.Roma.ibi,& in præalle.l.1.§.Deniq; de aq.plu.arcen. & eſt cõmu
nis opi.ut tradit Alex.in conſ.6. Viſo themate col.pe.ſub nu.6.lib.primo
Præterea,ut ait Roma.,non poteſt Imperator prætendere ignorantiã da-
to tam longiſsimo tempore centum annorum,propter cõmunem famam
l.ſi tutor.C.de peric.tu.licet Bar.contrarium tenuerit in.d.l.i.§.deniq; &
in.d.l.Si publicanus §.fi.eius enim opi.reprobatur cõmuniter,ut patet ex
ſupra deductis,& tradit.Iaſ.hic in decima col.uerſ.Circa primum Balb.in
præalle.trac.præſcrip.in.d.3.q.ſub nu.8.id repetens,in ſequ.4.q.ſub nu-
mer.i.

142 Quomodo autem probetur præſcriptio uel conſuetudo temporis im-

memorabilis,vi.tex.& ibi glo.& Bar.nu.6.7.8.in.l.2 §.Idem labeo ait cum quæritur,infra de aq.plu. arcen.l.ſi arbiter, & ibi glo.& Albe.nu.2.14.15. infra de Teſti.glo.in ver.memoria,in.c.i.de præſcrip.lib.vi.Roma.in.d.§. Idem labeo. Adde quòd Cauret. in tract.De antiqui.tempo.in.4.par.in §. Abſolutis ſub nu.8.concludit præſcriptionem temporis immemorabilis non requirere ſpacium centum annorum per gloſ.in.c.Cum nobis in ver.centum.ãnorum.De præſcrip.ſed aduertendum quòd gloſ.tranſit ad alium modum ibi,vel quia:Nec videtur etiam facere dictum lapi in præalle.c.i.De præſcrip.libr.6.quem refert ibi Phil.Franc.nu.16.nam voluit quòd de tempore 40-annorum probetur per veram ſcientiam, & abindè ſupra valeat probatio de auditu : alioqui ſequeretur ſecundum Cauret. quòd poſt 40. annos,diceretur tempus immemorabile : cum ſecundum cõm.opi.non dicamur eſſe in antiquis,niſi præterierit tempus centum annorum,vt tradit Iaſ.in.l.Cum aliquis,col.fi.num.7.C.de Iur. delibe.& vi. quæ ſcripſi in.l.i.nu.190.& 193.ff.ſi cer.pet.de probatione memoriam extare;vel non extare,vi.etiam Cur.iun.conſ.90.Habita diligenti: nu.12.dicentem cõm. eſſe opin.quòd requiratur lapſus temporis centum annorum.

143 Quoad tertium principale membrum,De iis quæ ſunt reſeruata Principi ſpecialiter in ſignum ſuæ præheminentiæ,& ſupremæ poteſtatis, & vniuerſalis dominii,concluditur nullo modo aut tempore etiam immemorabili acquiri poſſe,ſecundum Bal.in auten.Quas actiones col.pen.verſ. tertio quæritur.C.De ſacr.ſan.eccleſ.Roma.in.d.l.i §.Deniq; de aq. plu. arc.Abb.in præalle.c.Cum contingat col.4.ver.Vnde cõcludo,cum ſeq. deſor.compe.Io.Franc.Balb. in præalle. trac.præſcrip.in.d.3.q.col.2.circa fi.verſ.Et ideo rectius.

In tantum hoc verum videtur,quòd Bart.in.l.Hoſtes in ſecũda col.infra
144 de capti.&c. dixerit, etiam populos non obedientes Imperatori, vt ſunt Veneti,cum libertatem illam ſe habere dicant ab imperio Romano,poſſe priuari priuilegio libertatis,cum Imperatori liceat mutare voluntatem ſuam ad libitum per.l.ſi quis in principio teſtamenti.de leg.3.ſed Bald.in c.Sicut,vlti.col.2.nu.5.&.6.de iur.iur.rectius loqui videtur, dicens quòd populi exempti & liberi,cum authorem ſuæ libertatis cognoſcant Imperatorem,viuunt tanquã manumiſſi ab eo:& ipſi debent reuerentiam,quã ſi non exhiberent poſſent in ſeruitutem reuocari tanquã ingrati.l.fi.C.De bo.liber.quia reuerentia non poteſt remitti.l.Alia §.i.infra ſo.ma.Et ideò infert quòd ſi Veneti eſſent rebelles Imperii, poſſent priuari libertate: quia non ſunt liberi,niſi per patientiam Imperatoris,vel priuilegium ſpeciale,quod ſucceſſores poſſe reuocare dicit Caccial. hic in xvi.quæſtione nu.45.&.46.tangit hoc,& ait nolle apponere os in eius deciſione.Iaſ.hic in.8.col. verſ. Similiter ſunt aliqui,ſimpliciter refert,& ſequitur Barto.& Bal.Sed quidam aduocatus Venetus dicebat Venetos nullo modo recognouiſſe vnquã aut recognoſcere libertatẽ ab Imperatore cum eo tẽpore condita fuerit Venetiarum vrbs,quo Imperator Italiæ Imperiũ amiſerat.

Aduer-

Aduertendum autem quòd doc. volunt Imperatorem de iure dominũ
eſſe totius orbis, vt tradit Iaſ.in.l.i.C.De ſum.tri.& fi.cath.col.2.nu.6. Di
cens, ita tenere cõmuniter doc., & Cy., Bar., Bal., & Saly.ibi.& quòd Prin
cipes, reges, & omnes nationes, de iure ſubſunt Imperio. Et ibi.nu.8.quæ-
dam in contrarium adducit, & concordat nu.9.poſtea nu.x.de rege Fran-
146 ciæ quòd de iure ſubſit Imperatori, licet non de facto.c.Per venerabilem,
iuncta glo.in ver.minimè recognoſcat, qui fil.ſint legi. Et ibi Ab.col.fi.nu.
37.vbi de regibus Franciæ, Hyſpaniarum & Angliæ refert diuerſas opin.
ſed magis cõmunis videtur ex deductis ibi per eum quòd omnes reges &
Principes ſeculares debeant recognoſcere Imperatorem in dominum, re
ferens hanc opi.tenere Hoſti.Io.an.& Anto.de But.& ipſe dicit impoſsi-
bile ſibi videri de iure quòd rex vel princeps præſcribere poſsit ne ſit ſub
imperio, licet Cardi. citatus ibi per eum, contrarium voluerit. vi.tamen
ibi in apoſtill.& Iaſ.in.d.l.i.C.de ſum.tri.nu.10.dicentem cõmunem eſſe
opi.quòd rex Franchorum non ſit ſubditus Imperatori. Et hanc conclu-
ſionem latè proſequitur eam defendens Ioan.Ferald.in trac.de iuri.& pri
ui.reg.Franco.nu.1.2.3.4.De qua latè Reſtaur. in trac.de Imperato.q.53.
vbi particulariter de rege Gallorum numer.4.& 8. Adde Alber.latè in.l.i.
C.De ſum.tri.etc.col.2.cum tribus ſeqq.& ibi col.5.ſub nu.19.quòd vidit
priuilegium exemptionis Ciuitatis Venetiarum, & de Ciuitate Venetia-
rum, Iaſ.ibi, nu.11.vbi alle.Bal.in rub.ſupra de re.di.dicẽtem Venetos fun
datos eſſe in mari, & de iure gentium, ciuitates in mari ædificatas, eſſe ædi
ficantium, per.l.Iñ tantum eodem.tit. Et hac ratione, ait Venetos præ-
tendere libertatem: quia non edificauerunt in ſolo alicuius. Sed hæc ra-
tio non concludit, & videntur hæc dicta Bal.diſcrepare ab iis quæ ſcripſit
in prælle.c.Sicut, vlti.de iur.iur. Nec facit.d.l.In tantum, nec §.littorum
quoq; inſti.de re.diui.quia mare nullius eſt, priuati ſcilicet, ſed publici iu
ris, non tamen ſequitur quin ſit ſub Imperio Cæſaris, & ſic intelligitur.§.
147 Inſula quæ in mari, eod.tit.inſti.de re.di.patet per.l.Inſulæ infra de Iudi.,
vbi, Inſulæ Italiæ, pars Italiæ ſunt, & cuiusq; prouinciæ, & per ea quæ ſcri-
bit glo.in.c.vbi.periculum in.§.Porrò, in ver. territorio de elec.libr.vi. &
ibi Domini.no.in ver. Et no.ex iſta glo. quòd appellatione territorii ali-
148 cuius ciuitatis compræhenditur etiam mare diſtrictum per illam ciuita-
tem. Iſta ſufficiant circa articulum propoſitum. An merum imperium poſ
ſit queri præſciptione, cætera autem videri poterunt, quando caſus conti
gerit in locis ſupra citatis. Redeundo ad quæſita Bar.
149 Decimo quæro, & eſt octauũ quæſitum Bar.de exemplis & gradibus me
ri imperii. Bar.facit ſex gradus meri imperii: Maximum: Maius: Magnum:
Paruum: Minus: Minimum. Alberi.hic in vlti.col.tres tantum conſtituit,
Magnum, medium & minimum. Idem faciunt Iaco.Butrig.& Guil.vt re-
fert Caccial.ſic etiam Zaſi.nu.18.cum ſeq.Bal.etiam in prima lec.in tertia
col.verſ. Venio ad merum: Saly., vt refert Caccial. fecit quatuor gradus,
ſic Iaſ., Roma.ſeptem col.3.in fi.cum ſeq.nu.5.
Circa iſtud quæſitum ſcribunt Alexã.hic nu.22.Caccial.in.xi.q.per tres

col.nu.20.cum ſeqq.Iaſ.col.xii.cum duabus ſequentibus nu.24.Deci.nu.46.vſq; ad 53.per col.2.& meza.Cur.iun.nu.79.cum ſeqq.per col.3.,Zaſi.nu.x.cum ſeqq.per tres col.,Mantu.nu.189.vſq; ad 252.per.xv.col.Proſequamur diuiſionem Bar.vt faciunt cōmuniter doc.

150 Maximum imperium dicit Bart.eſſe habere poteſtatem cōdendi.legem generalem,quā competere ait ſoli Principi.l.i.ſupra de conſti.prin.& Senatui.l.Non ambigitur ſupra de legi.ac etiam Præfecto prætorio,l.Normam.C.De offi.præfec.præto.ori.

151 Hic prius aduertendum,quòd imò maximus & ſupremus gradus meri imperii conſiſtat circa illam ſupremam poteſtatem reuocandi ex cauſa ingratitudinis ciuitates & alios principes liberos in ſeruitutem iuxta ea quæ ſcribit idem.Bar.in.l.Hoſtes,in ſecunda col.infra de capti.& poſtli. & c.& Bal.in.c.Sicut.vlti.col.2.nu.5.de iur.iur.quorum dicta retuli ſupra num. 144.

152 Conſiſtere etiam videtur in ea poteſtate quā habet Imperator aufferendi de plenitudine poteſtatis alteri dominium rei ſuæ ſine cauſa, iuxta ea quæ tradit Dec.in.c.Quæ in eccleſiarum ſub num.24.verſ.Quarto, & verſ.Reſoluendo,de conſti.quæ plenitudo poteſtatis nō cadit in aliis principibus inferioribus vt patet ex traditis per Deci.in loco præall.in.d.ver. Reſoluendo:& in verſ.Et no.eſt.in ea.col. & per Iaſ.in.l.fi.nu.3.C.ſi contra ius vel vtili.pub.Nunc ad dicta circa doctri.Bar.

153 Fulg.hic in vi.col.nu.23.negat hanc poteſtatem condendi legem generalem toti orbi competere,aut competiiſſe præfecto prætorio:quia.d.l.Normam debet intelligi de lege generali in prouinciis præfecto prætorio cōmiſsis,& non extra per.l.fi.infra eo.tit.noſtro.Caccial.dicit quòd idem tenet Roma.ſed non inueni Roma.hoc dicentem:& opi.Fulg. veriſsima videtur quicquid dixerit Alcia.lib.2.paradox.capi.viii.allegans quòd ſic nihil plus habuiſſet Præfectus prætorio quā alii magiſtratus.Æquiuocauit, quia non poſſunt alii magiſtratus condere legem,ſaltem perpetuā, vt ſcripſi ſupra in primo euidentiali nu.8.& 9.

154 Alcia,aliter intelligit.d.l.Normā,ſcilicet generali norma,ſeu forma præfecti prætorio,non contraria conſtitutionibus,etiam alios eius iuriſdictioni alioqui nō ſubiectos,teneri.Vtitur argumento,& exemplo.legis.Apertiſsimi in prin.C.De Iudi.ſed Iaſ.ibi in prin.tenet illam.l.factā fuiſſe, quia non ſufficiebat forma præfec.præto.,cum.l.Inferioris non poſsit ligare ſuperiorem.Mihi aliter videbatur quā Iaſ.& Alcia.Iuſti.n.ibi diſponit,vt illud quod inductum erat generaliter circa recuſationem iudicum ſuſpectorum,procederet etiam in delegato ipſius Principis.vt omnes lites ſine ſuſpitione procederent.Et antiqua illa diſpoſitio erat inducta de iure cōmuni,licet Præfectus prætorio formam in ſuis prouinciis tradidiſſet recuſandi iudicem.Patet quia dicit illa lex,Apertiſsimi iuris eſt licere litigantibus iudices datos antequā lis incohetur recuſare.cum etiam ex generalibus formis ſublimitatis tuæ &c.Loquitur enim Præfecto prætorio. Nam implicatiua etiam,demonſtrat quòd non ſolum diſpoſitū erat de hoc per formā Præfecti prætorio,ſed & per legem cōmunem quod etiam indicat

illa

illa verba, Apertiſsimi iuris eſt. De hac antiqua iuriſcon. diſpoſitione habemus text.in.l.Si pariter infra de libe.ca.ibi, ad eundem iudicem mittetur, niſi iuſtam cauſam afferat quarè ad eum mitti non debeat: fortè ſi eũ iudicem inimicum ſibi eſſe affirmet. facit.l.Prætor in fi.infra eo.ti. noſtro: quæ procedit ſi prætor fuerit recuſatus tanquã ſuſpectus, vt declarant ibi Ange.& Alex.nu.4.qui eam legit ſub.l.ſolet & alii volentes quòd iſto caſu poſsit delegare cauſas etiam meri imperii indelegabilis. Ad idem tex.in l.Nemo.C.De Iur.om.iud.in qua optimè colligi argumentum a contrario ſenſu demonſtraui in.l.i.ſupra tit.ſecundo in materia argumenti a contrario ſenſu. Quod ſi poterat ordinarius recuſari tanquã ſuſpectus, multò magis iudex datus ab eo, ſi ille ſuſpectus eſſet.

Contra iſtum primum gradum, & eius exemplum inſurgit Deci.nu.40.41.quia non conuenit materiæ noſtræ, quæ loquitur de mero imperio cõ
155 petente iudicibus: & ad differrentiã mixti. Et quia populo cõpetit facultas cõdendi legem.l.Omnes populi ſupra de Iuſ.& Iur.& plures.ll.allegat mentionem facientes de.ll.municipalibus. Et quia prima diſtinctio meri imperii eſt, ſecundum Bal.hic in prima lec.col.3.ver.Circa tertiã.q.Aliud
156 abſolutum in Principe, aliud limitatum in inferioribus. Imperium abſolutum in Principe continens reſeruata Principi, de quibus Bal.explicat xvi. Roma.pluſquam triginta non conuenit cum mero imperio definito hic per Bar.& de quo loquitur.l.noſtra. Rectè Dec.circa hoc vltimum. Immò conuenit declarando definitionem iurisdictionis in genere, vt feci ſupra ſcilicet: cum neceſsitate plerumq; etc. nam & Princeps iudex dici poteſt. Sed non aduertit quòd ea quæ explicat Bal. cõmunicari ſolent principibus inferioribus & ciuitatibus liberis. multa etiam concedi Comitibus Palatinis. Quarè ergo tacuerunt de illo ſupremo mero imperio quod conſiſtit in reuocando in ſeruitutem liberas ciuitates, & auferendo dominio ſine cauſa de plenitudine poteſtatis.

Reſpondebam ad illud quod de poteſtate cõdendi legem, opponebat, quòd Bar.intelligi debet de lege generali: quæ licet non differat ſpecie, differt gradu, & quòd populi faciunt legem accedente Principis confirmatione. & ita ſeruatur vt poſt multa fatetur Iaſ.in.l.Omnes populi col. 8.nu.35.in fi.ſupra de ius.& iur. Conſuetudo autem eſt optima legum interpres.l.ſi de interpretatione ſupra de legi.

157 Inſurgit & Cur.iun.contra Bart.quia Senatus hodiè non poteſt facere legem vt ipſemet Bar.dixit, per illum text., in.l.fi.C.de legi.

Dicebam non explicare Bar.quòd hodiè Senatus poſsit condere legem. nam loquitur etiam de Præfectis prætorio de quibus in titu.C.De offic. præfec.præto.ori.& illici., & in ti.C.de offic.præfec.præto.aphri.quos nõ habemus amplius ab annis ſeptingentis, & citra. Nec etiam habemus hodie, propriè Senatum Romanum. Dicit Bar.in.d.l.fi.quòd etiã poſt translatum imperium in principem, poterat & populus Romanus, & Senatus
158 facere legem: quia remanſerat Poteſtas eligendi & priuandi Imperatorem. Dicebam a quingentis annis & vltra, per Grægorium quintum ius

eligendi Imperatorem fuiſſe tranſlatum in Principes Alemaniæ, vt in.c. venerabilem de elec.,& ius priuandi Imperatorem competere ſoli Papæ. c. Ad apoſtolicæ de re iud.lib.vi.quod etiam dicit Bar.in.d.l.fi.in fi. & vi. ea quæ ſcripſi ſupra nu.9. Et licet Imperator ſit caput Senatus.l.Ius ſenatorum.C.de digni.lib.xii.iuncta.l. Quiſquis,in princ.cum glo.C.Ad.l.Iuli. maie.,tamen legem nõ facit Senatus ſed Imperator,quando vuult cũ conſilio procerum & Senatus.

Duces,Marchiones,Comites noſtri temporis poſſunt in ſuis territoriis
159 facere legem vt ſcripſi ſupra in primo euidentiali,nu.8.tradit Cur.iun.hic nu.82.& de hoc Bar.in.l.v.in prin.nu.4.infra de ver.obl.& in.l.fi.de pœn. vbi vult quód licet eorũ ſtatuta ſint perpetua,eorum tamen remedia ſint annalia. Quod an verum ſit hic non diſcutio.

Secundus gradus meri imperii,maioris ſcilicet,ſecundum Bar.eſt habere poteſtatem animaduertendi in facinoroſos homines,vt hic in tex. Et intelligit de animaduerſione per quã vita in totum adimitur, vel membrũ abſcinditur,vt vult glo.in ver.animadnertendum vel libertas. Probat per glo.in.l.2.C.de offi.ei.qui vic.alte.&c.,&.§.Ad hoc id prohibemus in auten.de Collato.&.l.Illicitas.§. Qui vniuerſas ſupra de offi. præſi.

Sed iſta fuerunt reprobata ſuper glo.in ver.ad animaduertendum: quia tex.noſter non videtur loqui de ſecunda nec de tertia pœna,quòd non de tertia conſtat per.d §. Qui vniuerſas: dum loquitur de iure gladii tanquã diuerſa damnatione in metallum.

De hoc ſecundo gradu, Caccial.in.xv.q.per meza col.Iaſ.in.xii. col.ſub nu.23.Dec.latè nu.42.cum pluribus ſeqq.ferè per col.,Zaſi. breuiter nu. 12.vſque ad 14.Cur.iun.ſub nu.83.cum pluribns ſeqq.ferè per col.prima meza.

160 Fulg.dicit,neminem benè natum, hodiè fieri ſeruum ex ſupplicio, auten.ſed hodiè.C. De dona.int.vi.& vxo.& in corp. vndè ſumitur, ſcilicet in auten de nup.§. Quod autem.Et vtrobiq; dicit gl.,& Fulg.hic, benè natos dici ingenuos. Hodiè igitur ſupradicta tertia pœna amiſsionis libertatis,non eſſet in conſideratione niſi quo ad libertos.

161 Declaratur,non procedere in ingenuo damnato ad mortem,qui ſtatim efficitur ſeruus pœnæ.l.Qui vltimo infra de pœn. Et ideò non valet eius teſtamentum,quia damnatio rumpit iam factum & impedit faciendum. Nec obſt.d.auten.Sed hodiè,quia loquitur in damnatis qui remanent viui.ita dicit Bar.in.l.Eius qui.§.i.nu.1.infra de teſta.tenere Dy.& omnes,& ita dixit glo.in.d.auten.licet verba illius auten.repugnare videantur.Sunt enim hæc:ſed hodiè nemo benè natus a principio ex ſupplicio fit ſeruus. Et ideò matrimonium non diſſoluitur. Poteſt dici quòd ait ex ſupplicio non ex vltimo ſupplicio,nam mors omnia ſoluit §. Deinceps in auten. de nup.

Deci.aduertit primò quòd abſciſsio membri ſimpliciter hodiè de ma-
162 nu intelligitur per auten. ſed nouo iure.C. De ſer. fug. cum aliis per eum alle.

Secundò

163 Secundò aduertit comparationem Bart.de vltimo ſupplicio ad membri abſciſsionem ſolùm procedere quoad facultatem cognitionis: quia non poteſt delegari, ſicut nec vltimum ſupplicium, ut in præalleg.§. Ad hoc id prohibemus in auten.de collato., ſed alio reſpectu non comprehendi inter pœnas capitales, vt ſcribit Bar.in.l.2.col.pe.infra de publi.iud. quia damnati pœna capitali non poſſunt facere teſtamentum. d.l.Eius qui.ff.De
164 Teſta.& tamen qui manus amiſit per ſententiam iudicis in pœnam teſtari poteſt.l.Qui manus eo.tit.de teſta.& ibi Bar.Imo.& Arreti.vt refert Dec. Sic etiam Bar.in.d.l.2.De pub.iud.Bal.in.l.Si veritas nu.7.C.De fideicõ. Non tamen iſta faciunt contra Barto.hic, quia ipſe ponit in hoc ſecundo gradu pœnam abſciſsionis membri propter diſpoſitionem.d §.Ad hoc id prohibemus.

165 Querit Bar.an miſsio in carcerem, ſit de iſto ſecundo gradu meri imperii? & diſtinguit, ſi ad cuſtodiam fiat, donec de maleficio inquiratur, non ſit: quia fieri poteſt per defenſores ciuitatum.§.Audient in auten.de defen.ciui.,& per magiſtratus municipales.l.liminarchæ infra de ſer.fug. declara vt per Dec.hic nu.45. Si verò damnetur quis ad perpetuos carceres
166 vt permittitur de iure cano.c.pe §.fi.de here.c.Nouimus.§.fi.de ver.ſign. Inno.in.c.Qualiter & quando col.2.propè fi.de accuſa. Vbi etiam dicit hanc pœnam æquiparari damnationi in metallum, & erit meri imperii maioris. De iure autem ciuili non debet pœna perpetui carceris imponi.l. Aut damnum.§.ſolent infra de pœn.ſed eo iure quo fieri poteſt æquiparatur damnationi in metallum.d.l.Aut damnum §.Inter eos, iuncto.§.Solẽt & §.fi.Immò non vt in.d §.fi.Poteſt tamen ſeruus etiam de iure ciuili damnari ad perpetuos carceres.l.Incredibile.C.De pœn.& d.§.fi. Et aduertendum verum non videri quòd pœna perpetui carceris æquiparetur damnationi in metallum, per tex.in d §.fi.ad quem text.non aduertit Deci. hic defendens nu.44.dictum Inno, & uidetur apertè probare illæ text.in §.fi.quòd damnatus ad perpetuos carceres non efficiatur ſeruus pœnæ. Et illum tex.no.pro damnatis ad triremes quòd etiam attento iure ffrum. non amitterent libertatem. Et an poſsint facere teſtamentum diſtinguendum eſt iuxta.l.Relegatorum §.Hæc autem differentia.ff.De Interdic. & relega.

In tertio gradu, imperii magni ſcilicet ponit Barto.deportationem, ſiuè
167 exilium facit ſecundum eum.l.Edicto.§.Rei autem capitalis infra de bo. poſſ.ubi rei capitalis damnatus intelligitur is cui pœna mors, uel aquæ & ignis interdictio ſit. in huius autem ultimæ pœnæ locum, ſucceſsit deportatio, ut ibi per glo.l.ſed & ſi quis in prin.infra ſi quis cautio.ibi, reum capitalis accipere debemus qui morte exiliouè coercitus eſt. Deportatio ergo ſucceſsit in locum interdictionis aquæ & ignis ut in gl.in præalle.§. Rei autem capitalis: & eſt tex.in.l.3.infra ad.l.Iul.pecula. In locum deportationis ſucceſsit exilium perpetuum.d.l.ſed & ſi quis. Declarando tamẽ per.l.Relegatorum in princ.& in §.Hæc eſt differentia, &.l.Exilium triplex infra de interdic.& relega.ubi, glo.dicit quòd exilium propriè eſt de

portatio ut probat.l.2.infra de publi.iudi.
Non dicunt.ll.prǽalle.quòd amiſsio ciuitatis ſit imperii magni, ſed rei
capitalis.tamen,cum triplex ſit pœna capitalis,& prima,& ſecunda conti
neantur ſub mero imperio maiori & compræhendantur ſub eodem ver-
bo mortis,conuenit quòd tertia ponatur ſub hoc ſequenti gradu.
168 Fulg.dicebat videri prima frõte,amiſsionem ciuitatis poni debuiſſe ſub
præcedenti gradu cum aliis pœnis capitalibus:quia & deportati pro mor
tuis habentur.l.Si necem §.Si deportatus infra de bon.liber.,vbi,ſi patro-
nus deportatus ſit,eius filio competit bo.poſſ.in bonis liberti,cum talis pa
tronus pro mortuo habeatur.Addebam tex.in.l.i.§.fi.infra de contratab.
ibi,deportatos enim mortuorum loco habendos,& glo.mag.,vt ſupra vi-
ſum fuit,& aduertit Fulg.,coniungit omnes pœnas capitales. Sed ea for-
te ratione Fulg.ait,motum fuiſſe Bar.quia deportatio ſeu perpetuum exi
lium,non eſt ita ſimile morti ſicut ſeruitus.l.Intercidit infra de cõdi. & de
mon. Vbi,intercidit legatum mortuo eo cui legatum eſt ſub conditione:
Si autem legatarius fuerit in inſulam deportatus, pendente conditione,
non extinguitur legatum ſtatim:quia reſtitui in ciuitatem poteſt: ſecus ſi
ea pœna damnatus fuerit quæ irrogat ſeruitutem,quia,inquit tex., ſerui-
tus morti aſsimilatur. Et ideò cum leges deſcribunt pœnas capitales,ait
Fulg.,plerunq; ſub appellatione mortis,compræhendunt mortem natu-
ralem & ciuilem.i.ſeruitutem,vt in.ll.ſupraalle.per Bar., cum ſi.
Ex his patet reſponſio ad iura in contrarium alle.quia in eis deportati ha
bentur pro mortuis quoad quid.ſcilicet reſpectu ſucceſsionis ſimpliciter
delate tempore deportationis,& cõmodi earũ:quia nihil capere poſſunt.
l.i.C.de here.inſtit.ubi inſtitutio deportati habetur pro non ſcripta,quia
incapax eſt aditionis.
169 Et vt res apertior fiat,aduertendum eſt,per deportationem amitti ciuita
tem tantum,non etiam libertatem.l.inter pœnas in prin.infra de interdic.
& rele.retinet.n.deportatus ea quæ ſunt iurisgentium.l.Quidam in fi.in-
170 fra de pœn.Et ideò poteſt eligere.l.Cum pater §.Hereditatem: primo de
leg.ſecundo.quod facere non poteſt damnatus in metallum.l.Ex facto §.
Si quis rogatus,ſecundo infra ad Trebell.& damnati in metallum maxi-
mam pati dicuntur capitis diminutionem deportati verò minorem,ſiuè
mediam inſti.de capi.dimi §.Maxima,& §.Minor.In ſumma, deportatus
amittit ciuitatem & omnia quæ ſunt iurisci.patriã poteſtatem, inſti. Qui.
mo.ius pat.po. ſol §.i.teſtamenti factionem actiuè & paſsiuè.l.i §.hi qui-
bus.l.ſi deportati ſeruo in prin.De leg.3.amittit etiam bona quæ tunc ha-
bet cum deportatur de iure ſtrum.l.Eius qui §.i.De teſta.l.Deportatorũ.
C.De pœn.hodiè ſecus,quia bona damnatorum reſeruantur deſcenden-
tibus & aſcendentibus & tranſuerſalibus vſq; ad tertium gradum autem.
171 bona damnatorum.C.de Bo.proſcrip.
Poſſet non impertinenter hic quæri an exules noſtri temporis,quos ban
172 nitos appellãt æquiparentur deportatis,de qua.q.doct.in. prǽalleg.l.i.C.
De here.inſti.vbi,Pau.Alexã.& Iaſ.,Ange.Arreti.in §.i.inſti.Qui.mo.ius
pa.

pa.po.ſol.Alex.in conſi.26.Circa primum: in primo dubio lib.i.& cō.75
Viſis & diligenter: & conſi.23.Oportunè: eo. lib.i.Remitto.

Non omittam quòd Bar.in.q.i. Lucanæ Ciuitatis: col.vi.ſub numer.15.
verſ. Item poſſet dubitari: concludit, quòd exul ſiuè bannitus qui iure
municipali poſsit impunè offendi, non ſuccedit ab inteſtato ſi ſucceſsio
deferatur a ſtatuto, exempli gratia præferente maſculos fœminis, ſed ſi de
feratur de iure cōmuni ſuccedat. Irrationabile videtur quòd ſuccedat de
iure cōmuni, cum, vt ipſe ibi, explicat, huiusmodi exul. transfuga dicatur
& hoſtis ſuæ ciuitatis. Et ideò rectius videtur loquutus Paul.caſt. in.d.l.i.
173 ſub nu.4.verſ. Aduerte notabiliter: quòd bannitus non admittatur ad ſuc
ceſsionem etiam ab inteſtato & de iure cōmuni quoad bona exiſtentia in
tra fines territorii a quo eſt exul. Alexā.in.d.l.i.col.pe.ſub nu. 4.ſequitur
opi.Bar.indiſtinctè, quam cōmunem eſſe dicit, reiecta opin.Paul. & Imo.
niſi ſtatutum diceret quòd exules ſeu banniti ſint extra protectionem cō-
munis. Vt ibi per eum verſ.limita tamen. Qui poſteà obiiciens idem im-
portare ſtatutum quòd poſsit impunè offendi, nullam bonam videtur af-
ferre ſolutionem, & rationem differrentiæ. Sed Iaſ. in ea.l.i.col. fi. nu.6.ſe
quitur opi.Imo.& Pau.ad limitationem & reſtrictionem prædictæ opin.
Bar. quia cum talis exul ſit hoſtis illius ciuitatis, non debet a iudice illius
loci audiri: & licet ſtatutum ciuitatis non poſsit illi aufferre ius com-
mune, poteſt tamen in ſuo territorio offuſcare & obumbrare, ita quòd
effectum non ſortiatur, ſubdens Iaſ. quòd Bar.non tangit hunc caſum: &
pro iſta opi. vltra Imo., & Pau. alle. Ray.& Roma.ibi, & Angel.in.q.per
eum diſputata & Alex.in pluribus conſiliis. Hanc enim opi.tenuit Alexā.
in conſ.23. Oportune conſideratis: col.3.ſub nu.13.lib.i.alios citans & di
cens ita cōſuluiſſe apud Mutinam, & plures ſolemnes uiros ſubſcripſiſſe:
Et pro hac opi.latè conſuluit idem Alex.in conſ.75. Viſis & diligenter:
vbi ui.ſub nu.11.12.&.13.eo.lib.i.licet contrarium dixerit in conſ. 26. Cir-
ca primum: col.2.nu.3.eo.lib.i. Ange.Arreti.in §.i.in pe. col. nu.27.28.&
29.inſti.qui.mo.ius pa.po.ſol.refert prædictas opi.& tandem.nu. 29.in fi.
concludit non eſſe recedendum ab opi.Bar.tanquā cōmuni, ne iudex te-
neretur in ſindicatu. Credit tamen opi.Imo.quā fuiſſe dicit Saly. de ſubti
litate iuris veriorem eſſe. Dico.& veriorem & magis cōm.opi. Saly.Imo.,
Pau.& ſequacium.quando reus cōmiſerat delictum punibile pœna mor-
tis vel deportationis de iure cōmuni.vi.Cur.iun.in conſ.182. Habita dili-
genti: col.3.nu.8.qui rectius vt opinor, loquitur quā Cur.ſen. in conſ. 59.
Dux Philippus: col.12.nu.19.Adde Alex.conſ.116. Animaduerſis: col.2.
nu.3.cum ſeqq.lib.2.Et applica tex.in ſupra alle.l.Relegatorum.§.Hæc eſt
differrentia De Interd.& relega.

Redeo ad dicta doc.hic.Dicit Dec. difficultatem facere quod præſes
poteſt imponere pœnam vltimi ſupplicii, & damnationis in metallum.l.
Illicitas §.Qui vniuerſas ſupra De offi.præſi.& tamen non poteſt deporta
re.l.2 §.i.infra de pœn.ibi, Præſidem deportare non poſſe, nulla dubitatio
174 eſt, l.Inter pœnas in prin.infra de interdic.& relega.l.i §. Hi quibus infra

de leg.3.& tamen cui quod plus eſt licet, multo magis quod eſt minus.c. Cui quod plus eſt de reg.iur.lib.vi. De ratione laborare ait Deci.Bar.in.l. relegatorum infra de interdic.& relega.Barto.ibi rationem aſſignat quia præſes non habebat inſulam, ſecus ſi habuiſſet.Iſta ratio cõfunditur per d.l.Releg atorum.§.i.de interdic.& relega.

Præterea,vt ait Fulg.,in.d.l.Illicitas §. Qui vniuerſas. Præfectus vrbi deportare poteſt.l.i.§.Hi quibus de leg.tertio, & tamen non habet inſulam ſub ſe.& pondero tex.in.l.i.verſ.Relegandi ſupra de offic.præfec. vrb.,in hæc verba loquentem, Relegandi,deportandiq; in inſulam quã Imperator aſsignauerit,licentiam habet.

Dicebat ergo Fulg.Pœnam deportationis aufferre principaliter ius ciuitatis Romanæ;& cum Præſides non præſint Vrbi, non conuenire vt eam adimere poſsint,argumento legis.Relegatorũ.§.Interdicere de interdic. & relega.adde.§.Hæc eſt differrentia ea.l.Relegatorum.obſtare tamen videtur huic rationi,quòd Præfecti prætorio poterant deportare.d.l.i.§.Hi quibus de leg.3.Dicebam reſpõderi poſſe ſpeciale in eis propter eminentem eorum dignitatem & poteſtatem cum & legem facere poſſent, & ab eorum ſententiis non appellaretur, & Vicarii eſſent Imperatoris. Alia etiam conſiderabat Fulg.in.d §. Qui vniuerſas:ſed prædicta videntur magis vrgere.

Quærit Barto.circa iſtum tertium gradum. An cauſæ liberales dicantur
175 meri imperii. Ait primo videri quòd ſic quia quandoq; per eas perditur libertas,facere dicit.l.pe.voluit dicere.l.2.in fi.C.de Peda.iudi.vbi de cauſa ingenuitatis & libertinitatis quòd non poſsit delegari. Concludit autem quòd ſint ſimplicis iurisdictionis. Reſeruo in primo gradu iurisdictionis.

In quarto gradu meri imperii parui,ponit Bar.relegationem. Alleg.glo. in.l.Nulli.C.de ſenten.& in §.Relegati inſti.qui.mo.ius pa.po.ſol.vbi gl. circa fi.Probat quia expeditur officio iudicis nobili ad publicam vtilitatem principaliter,licet Spec.in tit.De Iur.om.iud.verſ. Quid de relegatione? nu.13.&.14.dixerit relegationem eſſe mixti imperii. Aduerte tamẽ non ſequi,eſt meri imperii,ergo huius quarti gradus:Deci.tamen nu.47. ſaluat Bar.ſed ipſe Bar.ſe ipſum defendit;quia,inquit,cum relegatio non ſit meri imperii magni,poteſt in abſentem ferri ſentẽtia & admittitur procurator.l.pe §.Ad crimen infra de publi. iudi. iuncta.l.Seruum quoq; §. Publicè vtile eſt infra de procura.l.Abſentem infra de pœn.inducendo prout in voce,& prout colligitur ex glo.in.d §. Vtile eſt.Intentio Bar.fuit quòd cum pœna relegationis ſit meri imperii, & non comprænhendatur in ſuperioribus gradibus,conſequens ſit quòd in hoc quarto gradu contineatur,cum proxima ſit deportationi,nec vltimis duobus gradibus conueniat.Et de iſto gradu putat Bar.eſſe omnem pœnam qua acriter corpus afficitur,l.Si quid erit ſupra de offi. procon.& tamen in ea non admittitur procurator ſecundum Bar.in.d.§.Ad crimen col.3.verſ.ſed quandoq; imponitur.

Infert

176 Infert Bar.torturam eſſe huius quarti gradus,ſi ad pœnam inferatur vel
ad inueſtigationem in cauſa criminali,ſi verò ad inueſtigationem in cauſa
ciuili ſit ſimplicis iurisdictionis per §. Si verò ignoti in auten.de teſtib.vbi
vult tex.verberari teſtes ignotos in eorum dictis ſuſpectos pro indaganda
veritate: & delegatos in prouinciis hoc facere per defenſores ciuitatum.
De verberibus tamen bis loquitur ille tex.,non de tortura: licet gloſ.ibi,
in ver.verberibus,exponat.i.tormentis.

Ex dictis Bar.hic duplex elicitur principalis concluſio.

Prima,quòd in cauſa relegationis admittitur procurator ad plenam de
177 fenſionem. Cur.iun.nu.94.quædam obiicit,& inter alia contrarietatem
Bar.ſed certè Bar.in.d §. Ad crimen nu.4.in fi.reſidet cum gl.cuius opin.
cõmuniter teneri dicit.

Secunda: quòd dixit de tortura. Deci. inſurgit contra Bar.& ſoluit vt
dixi cum Bart.

Difficultas remanet circa torturam in cauſis ciuilibus,ſcilicet.An in ciui
bus ſit locus torturæ? & præſupoſito,quòd ſic,An ſit ſimplicis iurisdictio
nis,vt ait Bart.

178 Ad primum: Aut eſt cauſa ciuilis non habens annexum delictũ,ſeu non
procedens a delicto,& poteſt ſolùm deueniri ad torturam ſeruorum.l.Di
uus cum ibi no.infra de queſtio.ac etiam viliũm perſonarum vt tradit Iaſ.
hic in xiii.col.circa prin.probatur in ſupraalle.§.Si verò ignoti,iuncta gl.
Aut oritur cauſa ciuilis ex delicto,vel habet annexum delictum,& indi-
ſtinctè ad indagationem veritatis poſsit procedi ad torturam etiam con-
tra liberos & non viles per.c.i.De Depo.& no.per Bald.in.l.Sicut falſi.C.
Ad.l.Corn.de fal.& Alex.conſ.77. In cauſa accuſationis: col.fi.verſ.Non
ob.prædictis lib.primo.Nam in d.c.i.agebatur de cauſa furti licet ciuili-
ter,& Bal.in.d.l.Sicut falſi,no.quòd in crimine falſi ciuiliter moto, proce
ditur per tormenta,precedentibus indiciis;non tamen ita acriter vt in iu-
dicio criminali.Et Alex.in.d.conſ.77.hanc materiã declarans,dicit quòd
præalle.l.Diuus cum ibi no.per Bar.,procedit quando cauſa eſt merè ci-
uilis,ſecus quando factum pro quo ciuiliter agitur haberet delictum an-
nexum alle.c.i.de depo.& ibi Anto.de Butr.& Imo.ſic debet intelligi De
ci.hic.

Ad ſecundum quód abſolutè tortura ſit meri imperii, adducitur l.De-
fenſores,ſecunda.C.De defen. ſi vbi prohibetur exerceri per defenſores,
ſed reſponde ex diſtinctione ſupra tradita,& ideò rectè dicit ibi tex.ſeue-
riores queſtiones non exerceant.

179 Inſtat Deci.contra Bart.quòd tortura ſit maior pœna quã vtriuſq; ma-
nus abſciſsio per tex.in auten.vt null.iudi §.pe.ibi,quia membrorum diſ-
ſolutio grauior eſt vtriuſq; manus abſciſsione.Sed non poſſum non mira-
ri de Decio.& aliis qui hoc dicunt,intelligentes illum tex.loqui de tortu
ra. Nam ibi expreſſe prohibetur inflictio illius pœnæ,& vtriuſq; manus
& vtriusq; pedis abſciſsio:ergo de alia pœna loquitur qua fiebat artuum
diſſolutio,& ſic totus mutilatus erat homo. Miror etiam quòd Cur. iun.

tacitè per tranſeat cum Decio.immò expreſsè idem dicit.

180 In quinto gradu minori meri imperii,ponit Bar.modicā coercitionem: quā competere dicit omnibus magiſtratibus.l.Magiſtratibus infra eod.§. Audient in auten.de defen.ciui.facere dicit.l.leuia infra de accuſa.

181 Aduertendum quòd.l.Magiſtratibus,loquitur de modica caſtigatione in ſeruos.& licet doc.intelligant eam procedere etiam in caſtigatione liberorum hominum per.§.Audient in auten.de.defen.ci.,mihi ſemper aliter viſum eſt,quòd ſcilicet,procedat propriè,vt loquitur,in ſeruos & ſimiles vt ſunt coloni & mercennarii,& ſic in ſeruos colonos & mercennarios vniuerſitatis ipſius municipii, ſicut poteſt quilibet paterfamilias iuxta.l. Reſpiciendum §.Furta domeſtica infra de pœn.&.c.Cum contingat de for.compe.cum ipſi duumuiri ſeu priores ciuitatum ſubditarum, oppidorum,vel caſtrorum,non ſint præpoſiti ad ius reddendum.Nam nec defenſores ciuitatum poterant,ante ius autenticorum iſta facere generaliter nec mulctare.l.Defenſores: Secunda.C.De defen.ciui.ibi,nullas infligāt mulctas; ſeueriores non exerceant quæſtiones.Et tamen ſi vellemus euitare illum tex.quia non valet argumentum de mulcta ad pœnam vt patebit ex dicendis proximè: & quia de ſeuerioribus loquitur quæſtionibus,nō etiam de non ſeuerioribus,parum referret, quia licet potuiſſent defenſores ciuitatum etiam ante ius autent. iudicare de leuibus delictis cum principaliter præpoſiti eſſent iuridicendo, non ſequitur hoc etiam poſſe magiſtratus municipales.Vt latius deduxi & probaui in.l.i.in glo.quæ verò iure magiſtratus circa fi.ſupra tit.ſecundo.

In.l.leuia infra de accuſa.dicitur leuia crimina de plano audienda, & di-
182 ſcutienda eſſe liberandoſque eos quibus obiiciuntur, vel fuſtibus caſtigandos vel flagellis ſeruos verberandos.Declarat ibi Bar.leuia crimina iudicari a qualitate pœnæ & ponit exempla.Et ideò iudicauimus in rota Senen.delationem armorum non eſſe in ea ciuitate tunc inter leuia delicta cenſendam, cum impoſita fuiſſet pœna centum aureorum, quæ reſpectu aliarum pœnarum a ſtatuto impoſitarum, erat grauis.

Intelligit Bart.d.l.leuia de fuſtigatione loquentem,procedere quando
183 fuſtigatio fieret in locū pœnæ pecuniariæ:cum,qui non habet in ære luere debeat in corpus.l.fi.de in ius voc.l.i.in fi.de pœn.l.ſi quis id quod vbi Iaſ.& Deci.infra eod.titu.noſtro.Sic intelligit Bar.propter.l.in ſeruorum in fi.De Pœn.De hoc infra.

Subdit Barto.hic,ex his conſtare non eſſe verām opi. glo.& Iaco.de are.
184 quòd modica coercitio ſit ſpecies per ſe diſtincta quia ea quæ differunt ſecundum plus & minus,non differunt ſpecie.l.fi.infra de fun.inſtruc.Et aduertendum quòd ſummarium Bar.ibi eſt mendoſum, dum dicit, non differunt genere ſed ſpecie: quia loco ſed,debet eſſe ſeu.Et quicquid dicant Deci.hic nu.50.& Cur.iun.nu.98.circa modicam coercitionem, tenendum eſt vt dixi ſupra in.4.q.

Dicebat Albe.hic in.v.col.nu.16.includi in iſta modica coercitione ab-
185 ſciſsionem auriculæ,& digiti,cum æquipararetur dolori auris vel dentium

186 l.Ob quæ vitia §.fi.infra de ædili.edic.& cui dens abeſt non eſt morboſus
l.Cuidens illo,eo.tit.Et quia digitus nõ eſt membrum ſed officium mem
bri,vt no.ſuprain.l.Nõ ſunt liberi ſupra de ſta.homi.Nec ob.,ſecũdũ eũ,
quod habetur de membri aſciſsione in §.Ad hoc id prohibemus in au-
ten.De Collato.quia intelligi debet de membris principalibus argumen
to.l.Qui conuentus §.fi.de re mili.

Contrarium tenet Deci.hic num.51.per doctri.Ange.in.l.Magiſtratibus
187 infra eo.vbi ait illam modicam dici caſtigationem,quæ conſiderata con-
ditione perſonæ & cauſæ qualitate,nullam,cõmuni opinione, infert ſeue
ritatem.Et hanc dicit eſſe propriè caſtigationem modicam cõuenientem
patri,domino,magiſtro,ac etiam cõſanguineo antiquiori cõtra minorem
natu errantem.l.i.C.De emenda. propin.l.i.C.De emenda. ſeruo.Addit
Deci.elegãtem tex.in.l.Item quæritur §.Item Iulianus infra loca.ibi,quã-
188 uis enim magiſtris leuis caſtigatio conceſſa ſit etc.& in.l. Sed & ſi quæcun-
que §.fi.ad.l.aquil.ibi,quia leuis duntaxat caſtigatio conceſſa eſt docenti.
& reſpondet Deci.& rectè, ad.l.ob quæ vitia, quòd non loquitur de ab-
ſciſsione ſed de dolore auriculæ.

Retorquebam ego contra Alberi.l.Idem Offilius de edil.edic. nam &
illam.l.alle.ibi enim dicitur,quòd is cui digitus eſt præciſus quãuis conſa
189 nauerit, ſi tamen ob eam rem minus vti poſsit, non videtur ſanus. Patet
igitur non procedere argumentum de abſciſsione auriculæ vel etiam di-
giti ad deficientiam dẽtis. Et mirandum profectò videtur de Alberico,cũ
amputatio auriculæ ſit pœna valdè ignominioſa,& ferè morti comparan-
da.facit in argumentum.l.Si quis in metallum cum gloſ.fi.C.de pœn.vbi
190 quis non eſt ſignandus in facie gloſ.dicit non eſt bullandus in fronte.

Poſtremò Deci.mouet difficultatem nu.52.quia defenſores ciuitatum
nõ poſſunt cognoſcere de cauſis ciuilibus a trecentis aureis ſupra,& quæ-
libet pœna corporalis reputatur maior qualibet pecuniaria.l.In ſeruorũ
in fi.infra de pœn.Reſpondet dupliciter prima non placet.ſecunda reſpõ
ſio quòd illa non procedit in ſeruis & in uilibus perſonis ſecundũ Barto.
qui de vilibus perſonis hoc dicit,in.l.i §.fi.infra de pœn.per.l.hæ opere in
191 fi.de oper.liber.

Aduertebam quòd.d.l.hæ operæ, non probat intentionem Bar.Dicit.n.
illa.l.aliquando durius eſſe liberto ſi compellatur ſoluere eſtimationem
quinq; operarum,quã decem diebus operari. Et ſic loquitur de operis in
quibus nulla vertitur ignominia vel infamia nõ in pœna corporali per ſen
tentiam in rogata, poteſt enim quis eſſe pauper & tamen fidelis & hone-
192 ſtus §.fi.inſti.de ſuſpec.tu.

Reſpondebam aliter ad.d.l.In ſeruorum,quòd non dicit pœnam quam
libet corporalem grauiorem qualibet pecuniaria,ſed quòd ſolus ictus fu
193 ſtium grauior eſt quam pecuniaria damnatio. Et loquitur de pecuniaria
pœna quæ veniſſet imponenda pro furto:& ſic ictus fuſtinm grauior ſit il-
la pœna pecuniaria. Accedant quæ ſcripſi infra nu.222.& no.fuſtibus non
194 ſubiici honeſtiores homines.l.Capitalium §.Non omnes infra de pœn.

per quam probatur dictum Bartol.
Sextus & vltimus gradus eſt meri imperii minimi: in quo Bart.ponit le-
195 uem mulctam:alle.l.fi.C.De mo.mulc. Vbi,Præſes ad correctionem ma-
lorum morum,poteſt mulctare in duabus vnciis auri 1 Proconſul,Comes
Orientis & Præfectus auguſtalis in ſex; cæteri ſpectabiles iudices in tribus
&.l.infra ſi quis iusdic.non obtempe.vbi iudices,ſecundum eorum quali
tatem,poſſunt imponere mulctas non obtemperantibus:l.2.C.De Sport.
vbi executores negligentes,vel aliter in officio delinquentes, poſſunt a iu
dicibus remoueri & mulctari. Intellige.d.l.fi.niſi iudex maiorem mulctã
fuerit cõminatus in præcepto Oldra.in conſ.xv. Circa primum: nu.3.Iaſ.
in.d.l.1.in ſecundo.not.Et aduerte quòd Iudex poteſt mulctam cõmina-
tam augere vel minuere ſecundum Bar.in.d.l.i.nu.11.& poteſt Iudex cõ-
minari ſub pœna mortis & confiſcationis bonorum Corſe.in ſingu.ſuis in
ver.pœna incipit Iudex poteſt cõminari.Et vi.l.Si qua pœna infra de ver.
ſig.Adde an præceptum pœnale de comparendo,ſine cauſæ expreſsione,
arctet,Pau.Ca.in.l.De pupillo.§.Meminiſſe nu.5.infra de nou.oper.nũci.
Alex.in.l.Filiusfa §.Diui,col.pe.cum ſeq.de leg.i. Hyp.in.l.i.§.Præterea
ſub nu.103.infra de queſtio.Aduerte quod.d.l.i.infra tit.2.facere videtur
contra Bar.ibi,non tamen duumuiris:& ſic vult quòd duumuiri (hi ſunt
magiſtratus municipales,vt alias declaraui,& probatur in.l.fi.C.De Iud.)
nòn poſsint multare.Similiter nec poterant defenſores ciuitatum,de iure
C.l.Defenſores,ſecunda.C.De defen.ciui.Nec fortè hodiè,licet de leui-
bus delictis cognoſcere poſsint per.§.Audiẽt,in auten.de defen.ciui.quia
videmus quòd præſes poteſt cõdemnare ad mortem.l.Illicitas §.Qui vni
uerſas ſupra de offic.præſi.,& tamen non poteſt impònere mulctam vltra
duas vncias auri supra alle.l.fi.C.de mo.mulc.Et nihilominus non ſeque-
retur, poſſunt hoc defenſores ciuitatis, ergo & magiſtratus municipales,
vt ſcripſi ſupra nu.19.Dicam defenſores poſſe propter generalitatem.d.l.
i.infra tit.ſecundo quæ omnibus magiſtratibus permittit exceptis duum-
uiris.Nec eſt nouum quòd priores.ll.trahantur ad poſteriores.l.Non eſt
nouum.ſupra de legi. & quia lex ſemper loquitur.l.Arriani.C.de hæred.
ſed ob.l.Defenſores. Secunda.C.De defen. ciui.ibi,nullas infligant mul-
ctas,niſi intelligas de grauibus.Vi.doc.& Iaſ.in.l.i.infra ſi quis iusdic.Bar.
in.l.ſi qua pœna nu.4.infra de ver.ſig.Cagnol. in.d.l.i.nu.43.45.49.cum
ſeqq. Verius mihi videtur in puncto iuris quòd ius mulctandi prout eſt
meri imperii non competat minoribus magiſtratibus. Adde quòd.d.l.i.
infra tit.ſecundo loquitur de mulcta quæ fit pro exercenda ſimplici iuriſ
dictione iuxta.l.fi.in fi.ſupra tit.ſecundo,& mirandum eſſe quòd Bar.alle.
l.fi.C.De mo.mult.&.l.2.C.de ſport.quæ loquuntur de maioribus iudici
bus.tamen.d.l.2.loqui videtur etiam in delegatis ab ordinariis.
Opponit Bar.contra ea quæ dixit hic,de.l.i.in fi.ſupra tit.ſecundo,& ſol
uit.quòd ibi de modica coercitione verbali deſeruienti actioni intentatæ;
Dici poteſt quod etiam de cohercitione reali poſsit eodem modo intelli
gi per ea quæ paulò ſuperius dixit ipſe Bar.ſub nu.x.de tortura.

Fulg.

Fulg.dubitat an iſti duo vltimi gradus ſint meri imperii per.l.Si quid erit ſupra de offi.procon.a contrario ſenſu,& per.l.fi.in fi. ſupra titu.ſecundo ex quibus ait veram nō videri definitionem meri imperii traditam a Bart. Quarè putat quòd merum imperium conſiſtat in gladii poteſtate & in alia coercitione graui iuxta.l.Solent in princ.ſupra de offic. procon.&.l. nemo poteſt gladii infra de reg.iur.

Alex.nu.26.27.refert latius dicta Fulg.& eis reſpondet reſidens in ſolutione Bar.Iaſ.etiam in.12.col.verſi.4.caſus,eadem in effectu dicit.

Concludendum mihi videtur cum Bartol.per ea quæ ſcripſi ſupra nu. 20.& numer.69.iuncto eo quòd proximè dixi de tortura.

Vndecimo quero,& eſt.x.q.Bar.An merum imperium poſsit delegari? Reſponde quòd non præter duos vltimos gradus. Quatuor tamen ſuperiores delegari poſſe in caſu abſentiæ vt hic per eum. Et quia latè fuerunt iſta explicata in.l.i.ſupra tit.ſecundo hic vlterius non inſiſto.

Tranſeamus ad mixtum.

XII. quæritur,& eſt xi.Bar.Quarè dicatur mixtum imperium? Bartol.
196 duplicem refert opi.,primam glo.in.l.Iubere infra eod.Secundam,quam aſſerit meliorem,quòd ideò mixtum imperium dicatur quia capit a mero imperio,quod expeditur officio iudicis nobili; a iuriſdictione quòd reſpicit priuatam vtilitatem: vt patet in exemplis poſitis in.l.i.ſupra eod. Cum Bar.tranſeunt cōmuniter doc.

Ex his patet veram & cōm.eſſe opi.quā firmaui ſupra in ſecūdo, euidentiali quòd tex.noſter,ibi cui etiam iuriſdictio in eſt,intelligatur de iuriſdictione in ſpecie.Quod etiam animaduertit Cur.iun.hic num.101. Cætera eius dicta,& Mantu.nume.252.circa iſtud quæſitum, non videntur curanda.

Deci.hic nu.53.nititur ſaluare glo.d.l.Iubere,attento eo quòd venit regulariter:ſed reprobatur opi.Decii per ea quæ ſcripſi in.l.i.in tertio not. ſupra tit.2.quia regulariter quatuor ſuperiores gradus meri & mixti imperii delegari non poſſunt.fallit in caſu abſentiæ & ſimili.Sed duo vltimi gradus regulariter delegari poſſunt.Et in quantum Deci.ait quòd in mixto regulariter agitur de cauſa pecuniaria: quaſi dicat & in ſimplici iuriſdictione agitur de cauſa pecuniaria; reſpondetur quòd cum in mero agatur quandoq; immò,vt plurimum, de cauſa.i.condemnatione pecuniaria præſertim ſecundū iura municipalia & hoc quòd agatur in cauſa pecuniaria,nō ſit præcipuum iuriſdictionis,ſed quòd ad priuatā vtilitatem expediatur; ideò quod præcipuum erat in ea,& in quo merum imperium nihil habet cōmune,videbatur conſiderandum. Et eam opi. quam tenet Bar.hic,prius tenuerant.Cy. in.viii.q.

XIII. quero,& eſt xii.quæſitum Bar.Quid ſit mixtum imperium? Reie-
197 ctis definitionibus Iaco. de Are.,& Guil.definit Bar. ſecundum Pet. ſic:

Mixtum imperium eſt iuriſdictio,quæ officio iudicis nobili expeditur, priuatam vtilitatem reſpiciens principaliter.Declara vt per Bart.hic cum quo doc.cōmuniter tranſeunt.

Cur.iun,nu.102.mouet difficultatem,quòd diſtinctio tradita inter merum & mixtum imperium, illud ſcilicet ad publicam, hoc ad priuatam vtilitatem exerceri,non ſit bona:cum etiam iurisdictio ſimplex quādoq;
198 exerceatur ad publicam vtilitatem principaliter vt in caſu.l.Vtilitas.C. De Primipi.lib.xii.& quando agit Eccleſia:vndè ſicut ſemper appellatur iurisdictio ſimplex quando agitur iure actionis etiam per fiſcum vel Eccleſiam,ſic etiam imperium deberet ſemper appellari ſimplex & merum, licet ageretur quandoq; ad priuatam vtilitatem principaliter. Duplicem affert ſolutionem. Secundam putat meliorem, quòd etiam fiſcalis cauſa poſsit dici priuata per.l.2.§.hoc interdictum ſecūdo,infra nequid in loc. publ. L.Item veniunt §.In priuatorum infra de peti.hære.cum glo.l.i.C. eo.de peti.here.facit.l.Vnica,in fi.C.De Cadu.toll.

199 Pro vera reſolutione conſiderabam doctri.Bar.in.l.i.col.pen.infra ſolu. ma.nu.25.qua demonſtrat dupliciter accipi poſſe publicam vtilitatē principaliter.Secundo modo quando ſuam affert vtilitatem in cōmuni non etiam in particulari, vt id quod habet Camera Fiſcalis.l.Vtilitas ſupra alleg.

200 Aduertebam hanc ſecundam ſpeciem dupliciter poſſe conſiderari: Primo quando ageretur de hereditate fiſco delata; vel quando fiſcus ſuccedit deficientibus ſucceſſoribus ab inteſtato vel quando ageret vt creditor ex contractu.& his caſibus reputetur tanquā priuata perſona iuxta.l.Item
201 veniunt.§.In priuatorum infra de peti:here.cū ſi.ſupra alle.Secundo quādo agitur de puniendis delictis.l.Ita vulneratus,propè fi.infra ad.l.Aquil. l.Congruit ſupra de offi.præſi.Iſto vltimo modo accipitur publica vtilitas in definitione meri imperii.& ſic ceſſat obiectio quā facit Cur.iun.

Nec obſt.altera obiectio eiuſdem Cur.eo.num.102.in fi.de diuiſione tu
202 telæ quā expediri dicit officio iudicis nobili per.l.2.C.De diuis,tu.& tamen tex.in.l.Inter tutores infra de admi.tu.dicit ſecundum eum, quòd eſt iurisdictionis.Et pro ſolutione remittit ad glo.& Bart.ibi.ſoluit enim glo.ibi in fi.quòd licet tutela ſit mixti imperii,diuiſio ipſius dicatur iurisdictionis.Sed Bar.ibi.nu.5.hoc reprehendit,quia etiam diuiſio tutelæ officio iudicis petitur.l.3.in fi.illo.eo.tit.& patet quia nulla competit actio. Pro ſolutione reſpondeo quòd.d.l.Inter tutores,non dicit quòd ſit iurisdictionis ad differentiam meri & mixti imperii.ait enim non iuris,ſed iurisdictionis eſt,ſcilicet in genere ſumptæ. Et vult dicere quòd ipſum ius tutelæ non diuiditur, cum ſit apud quemlibet inſolidum: ſed diuiditur adminiſtratio,vt per Bar.ibi,ſub nu.5.Et ui.gloſ.i.magnam ibi ponentem caſum.

Quidam etiam obiiciebant quòd executio ſententiæ eſt mixti imperii, & tamen officio mercennario explicetur.Referuo dicendum in.l.Iubere infra eod.

XIIII. quero cum Bar.in ſuo xiii.quæſito.Quibus competat mixtum imperium? reſpondet Bar.illis quibus merum. Dum ait intelligendum de magno,inaduertenter loquitur vt dicit Curt.iun.hic num.103.cum etiam

paruum

paruum competat ſolùm maioribus magiſtratibus: ſicut paruum merũ. & infra patebit.

XV. quæritur quot ſint gradus myxti imperii? Bar.in xiiii. quæſito dicit quòd ſex: prout in mero imperio. Guil.& Bald.faciebant tres gradus tantum: Saly.quatuor, vt refert Caccial.q.xxi

203 In mixto imperio maximo ponit Barto.ea quæ ſunt reſeruata Principi: ſiuè ea quæ non poſſunt expediri, niſi per ſolum Principem: vt veniam ætatis concedere.l.2.C.De iis qui ve.æta.vbi requiritur quòd maſculus xx. excedat annum, fœmina.xviii.vt veniam ætatis conſequi poſsint. Et arrogationi autoritatem interponere.l.2.ſupra de adop. & in emancipatione infantis.l.fi.immò alle.voluit.l.pe.C.de eman.lib.& in legitimatione per reſcriptum, vt in §.Illud, in auten.qui.mo.natu.effi.ſui. Addit Fulg. reſtitutionem natalium.l.3.infra de nata.reſti.

De hoc primo gradu Deci.breuiter nu.54.Cur.iun.nu.104.cum duobus ſeqq.Mantu.nu.258.vſq; ad 272.ferè per tres col.

Dec.ait emancipationem nõ eſſe reſeruatam Principi per l.fi.C.De emã. lib.& ipſummet Bar.ponere eam infra in vlti.gradu. Aduerte quòd infãs de quo loquitur Bart.hic, non poteſt emancipari ſinè Principis reſcripto. nec etiam abſens vt in.d.l.pe., alii poſſunt vt in alle.l.fi.& ſic rectè loquutus eſt Bart.& hic et infra in vltimo gradu, prout etiam dixit Cur. iun.nu. 106.qui tamen omiſit caſum emancipationis abſentis.

Reſpectu veniæ ætatis, quòd ſtatutum faciat maiorem eum qui excedit xx.annum, vt in hæc vrbe Piſana, procedit, quia habebat iſta ciuitas iura Principis, & quia huiuſmodi reſeruata Principi præſcribuntur tempore in memorabili, vt ſcripſi ſupra in octauo quæſito nu.139.Et quoad iuramentum quod minorem repreſentat maiorem, eſt autoritate legis & in caſibus duntaxat in quibus ſponte iurat iuxta auten.ſacramenta puberum. C.ſi aduer.vendi., Tangit Cur.iun.hic ſub nu,106.

204 An emancipatio fieri poſſit per procuratorem? Ange.in conſ.44.Pater quidam: quòd ſic Alex.in.l.Gallus.§.Forſitan.in fi.infra de lib.& poſthu. quòd non, ſecundum cõm.Conceduntur etiam iſta & ſimilia per Imperatorem quibuſdã Comitibus Platinis, vt patet in priuilegio mihi ab Impetore conceſſo anno.1537.

205 In ſecundo gradu maioris imperii mixti ponit Bar.cognitionem contra ſententiam ex ſupplicatione, quã competere dicit ſoli Principi, ac etiam Præfecto prætorio, auten. Quæ ſupplicatio.C.de præci.Imper.offe.vbi, cum appellatio non detur a ſententia Præfecti prætorio, poteſt intra decẽ dies ad ipſummet ſupplicari ſed poſt.x.dies, intra biennium, ad Imperatorem, quo caſu non retardatur executio; Et.l.i.C.De ſen.præfec. præto.loquitur de ſupplicatione ab eius ſententia, intra biennium interponenda coram Impetatore.

206 Hic notandum quòd extra hunc caſum non poteſt ſupplicari cõtra rem iudicatam & ſupplieans efficeretur infamis.l.fi.C.vt lit.pend. & ibi Iaſ.in pen.col.in fi,& in.d.auten.Quæ ſupplicatio in fi. in quinto No., Cur.iun. hic nu.118.

207 Fulg. pulcherrimum eſſe dicit & bene notandum, quòd licet cauſa prin
cipalis ſit ſimplicis iurisdictionis, cognitio tamen per ſupplicationem eſt
mixti imperii. Au autem appellationis cauſæ vel nullitatis ſint mixti impe
rii. An autem appellationis cauſæ vel nullitatis ſint mixti imperii, ſcribit
Iaſ. hic nu. 29. & 30. Caccial. q. 22. vbi de quibuſdam aliis cauſis.

Iaſ. nu. 27. inſurgit contra Bartol. dicens quòd debuiſſet fieri vnus tantũ
gradus de iſtis duobus primis, prout fecit idem Bar. in mero imperio. vi.
Deci. hic nu. 54. Cur. iun. ſub nu. 106. cum ſeq. Mantu. nu. 273. Non enim
inſiſto quia pluries dicta repeterentur.

In tertio gradu mixti imperii magni, ponit Bar. ea quæ plenam requirũt
cauſæ cognitionem, & coercitionem realem vel perſonalem, vt in danda
reſtitutione in integrum: & in miſsione in poſſeſ. ex ſecundo decreto: &
ſimi. vt in expellendo quem de poſſeſsione re ipſa. Hæc non competere
ait iure magiſtratus. l. Ea quæ. §. Magiſtratibus infra ad muni. nec poſſe de
legari. l. Iubere infra tit. noſtro fallit ſecundum Bar., in reſtitutione in inte
grum fauore minorum. l. fi. C. vbi & apud quem etc.

De hoc tertio gradu Rimin. col. antep. ſub nu. 32. & 33. Dec. nu. 56. Cur.
iun. num. 109. cum ſeq. Mantu. nu. 274. cum ſeq.

Deci. Dupliciter damnat Bar. Primo dum ſe reſtringit ad ſecundum de
cretũ, cum tex. in. l. Ea quæ per Bar. alle. nõ loquatur de ſecundo decreto,
ſed de miſsione in poſſeſſ. cauſa rei ſeruandæ quæ delegari poteſt. l. Cogni
tio. §. vt poſſeſsio ſupra tit. ſecundo nam ſummariam tantum exigit cogni
tionem vt ibi per doc. De hoc infra Bar. alle. l. Ea quæ ad probandũ quòd
non competant iure magiſtratus ſcilicet minimi, & ſic non competant ma
giſtratibus municipalibus. potuiſſet allegare. l. Ea quæ in prin. dum genera
liter dicit, Ea quæ magis imperii ſunt quã iurisdictionis, magiſtratus mu-
nicipalis facere non poteſt. id eſt ea quæ ſunt mixti imperii magis partici-
pantis de mero imperio quã de ſimplici iurisdictione non poſſunt expedi
ri per magiſtratus municipales etiam de conſenſu partium iuxta glo. in. l.
Inter conuenientes eo. titu. ad muni. ſubdit poſtea tex. quædam in ſpecie,
quorum aliqua plenam exigunt cauſæ cognitionem, quædam ſummariã.
Dum ait poſtea Bartol. non poſſe delegari. l. Iubere, non explicat hoc, niſi
quòd dicens miſsionem in poſſeſ. eſſe magis imperii quã iurisdictionis, de
clarando vt proximè dixi circa. l. Ea quæ, virtualiter demonſtrat non poſ-
ſe delegari ſecundum doc. De hoc articulo ſcripſi in. l. i. ſupra tit. ſecun-
do in glo. in ver. quæ verò iure magiſtratus in ſecunda parte & dicam in-
fra in. l. ſeq. cum iſte articulus propriè pertineat ad illam. l. Secundo Dec.
208 repræhendit Bar. dicentem ſpeciale eſſe in. l. fi. C. vbi & apud quẽ &c. fauo
re minorum, cum ille tex. expreſsè dicat, ſiuè eas minores. 25. annis petie-
rint, ſiuè maiores. Alex. in præalle. l. i. ſupra tit. ſecundo ſub nu. 51. verſ. Ad
allegata, dicebat doc. cõmuniter velle ſpeciale eſſe propter cauſæ æquita-
tem, & vtilitatem, quòd ibi impugnaui.

Non implicat Bar. contradictionem, licet id aſſerat Curt. iun. quia limi-
tatio reſpicit verba illa, nec poſſe delegari. Vult enim Barto. quòd ea quæ

non competunt magiſtratibus municipalibus non poſsint delegari. hoc li mitat in reſtitutione in integrum: quæ ſecundum eum, licet non compe tat magiſtratibus municipalibus, delegari poteſt. ſed non valet conſequen tia, inſpecto iure ff.rum. non compent magiſtratibus municipalibus ergo non poteſt delegari, prout late deduxi & probaui in.d.l.i.ſupra tit. ſecun- do.in fi.d.glo.in ver.quæ vero iure magiſtratus circa intellectum.l.2.C.de peda.iudi. Quod voluit etiam Rimin.hic.

209 Vlterius aduertendum eſt non videri verum quod iudicium ipſum re- ſtitutionis in integrum, requirat coercitionem realem vel perſonalem. Nec facit.l.quod ſi minor.§.Reſtitutio infra de mino. quia per ſententiam declaratur minorem in priſtinum ſtatum reponendum; ſed actualis repo ſitio fit per executionem ſi minor velit, & non aliter.l.ſi iudex eo.tit.de mi no.& iſta procedit quod dicitur in.l.Qui reſtituere in princi.infra de re.

210 vendi. Oportet igitur intelligere Bar.in reſtitutione re ipſa, iuncta ſenten- tia: ſic etiam in ſecundo decreto, quod patet ex iis quæ dicit in ſeq. gra- du: quare dum in hoc tertio gradu ſubdit, vt in expellendo etc. dictio, vt abundat: vel debet illius loco eſſe &: vel dic quod Bar.intellexit de actuali miſsione, & reſtitutione, iuncta ſententia.

In quarto gradu mixti imperii ponit Bar.ea quæ fiunt cum plena cauſæ cognitione.i.fieri debent, licet non habeant coercitionem realem vel per ſonalem. Vt dare bo.poſſeſ.quæ tribuit ius, pronunciare de mittendo in poſſeſ.ex ſecundo decreto: interponere autoritatem in alienationibus, ſup ple immobilium minoris, & tranſactionibus alimentorum. quæ ſimiliter ait non competere iure magiſtratus.d.l.Ea quæ: nec poſſe delegari.l.Iube re infra proxime, de quibus dixi in præcedenti gradu.l.4 §.Duas infra de dam.intec.quæ non videtur probare. Dicit enim Duas ergo res magiſtrati bus municipalibus prætor iniunxit, actionem (alias ſecundum literam Aloan.) cautionem & poſſeſsionem. cætera ſuæ iuriſdictioni reſeruauit. Non negat ille text.quin potuiſſent delegari. Et ibi paulo ante dicitur: is qui non admittit eum quem magiſtratus municipalis mittere vult, nō de- bet cogi captis pignoribus, ſed in factum actione tenebitur. Eodemq; mo do procederetur ſi miſſus a prætore, non admitteretur vt ibi explicat tex.

211 Dixi non negare tex.ibi delegari potuiſſe: nam potuiſſet & poſſet: quia li cet ſit mixti imperii, non tamen in priuilegium tribuitur lege vel ſenatus conſulto, vel conſtitutione Principum: prout, non ſine miſterio, dixit Pa- pi.in.l.i.ſupra tit.ſecundo omittens edictum prætoris & alias duas ſpecies iuris ſcripti.& ita Fulg.in.d.l.i.nu.15.in.3.col.vbi late ſcripſi nu.147. Alle. etiam Bar.l.Necquicquā.§.Vbi decretum ſupra de offi.procon. de cuius intellectu dixi in præalle.l.i.ſupra titu.ſecundo nu.140.& 145.&.l.omnia quæcunque infra de reg.iur. Quoad primum exemplum Bartol.Fulg. alleg.l.2 §.Dies infra quis or.in bon.poſſ. De hoc ſcripſi ſupra numer.39. vſq; ad 44.

Limitat Bar.in datione tutorum fauore pupilli per.l.i.cum ibi no. ſupra eod. De hoc articulo ſcripſi in.l.i.ſupra tit.ſecundo ſuper glo.in ver.man-

poſſunt. De miſsione in poſſeſsionem,ait Bar.ſe dicturum infra in.l.proxima.Ibi videbimus.

In quinto gradu mixti imperii minoris,ea continentur,ſecundum Bar., quæ officio iudicis nobili expediuntur, & ſummariam tantum exigunt cognitionem, & delegari poſſunt.l.Cognitio §.Vt poſſeſsio ſupra titul. ſecundo.

Aduertit Fulg.quòd poſſunt delegari,& tamen non competunt magiſtratibus municipalibus.l.Ea quæ infra ad munic.Limitat in cauſa damni infecti per.l.i.infra de dam.infec.

212 Sed caue quia non competit iure ordinario illa miſsio in cauſa damni infecti magiſtratibus municipalibus,ſed tanquã delegatis a lege prætoria.vt volunt Imo.& Alex.ibi & doc.cõmuniter.

Cur.iun.non facta mentione Fulg.,opponit de.l.Ea quæ. & ſoluit quòd illa loquitur de ipſa actuali miſsione,l.Cognitio §.i.ſupra tit.ſecundo.,de cognitione de mittendo.rationem ibi poſuit propè fi.quæ nõ ſatisfacit, vt dixi in.l.i.ſupra tit.ſecundo in glo.in ver.quæ verò iure magiſtratus in tertia parte:& latius dicetur infra in.l.proxima.

213 Subdit Cur.quòd miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto continetur in.quarto gradu;quia ſicut in illo veniunt ea quæ plenam requirunt cauſæ cognitionem,ſinè coercitione; ſic econtra,quæ requirunt coercitionẽ, vt primum decretũ,ſinè plena cauſæ cognitione.Et differre ait ab iis quæ continentur in tertio gradu,cum illa requirant vtrunq; copulatiuè. Idq; voluit in effectu Bar.in.l.Iubere infra eo.col.2.num.i.verſ.Habes ergo:dicens quod pronuntiatio de mittendo in poſſeſsionem eſt mixti imperii minoris gradus,& ſic quinti miſsio verò ſuperioris.Contrarium ibi tenui nu.50.reprobando Bar.

Sextus gradus mixti imperii,continet,ſecundum Bar.ea quæ officio iudicis nobili expediuntur abſq; cauſæ cognitione,vt interponere authoritatem manumiſsioni & emancipationi. Iſta competunt cuilibet magiſtratui §.Nulla in auten.de defenſo.ciui.& delegari poſſunt, vt not.in.l.ii.in prin.ſupra tit.ſecundo.

Adde §.Præterea emancipatione Inſti.Qui.mo.ius pa.po. Sol.l.i.C.De emen.libe.l.Non eſt omninò cum.l.ſeq.infra de manu.vindic. &.l.Apud proconſulem illo eod. tit.

214 Dicta Bar.declara vt per Dec.hic nu.57.per.l.ii.in prin. ſupra tit.2.cum ibi no.& per.l.Nõnunquã ſupra de adop.Et ſic emancipatio poteſt eſſe triplicis gradus:infantis & abſentis primi gradus.l.pe.C.De eman.libe.emãcipatio arrogati quarti gradus per.d.l.Nõnunquã extra dictos caſus,vltimi gradus,vt per Bar.hic.

215 An emancipatio vltimi gradus fieri poſsit coram ſolo notario.i.ſinè autoritate alterius iudicis? Deci.hic tenet quòd non.Contrariũ voluit Corn. in conſi. per Deci.alle.cuius opi.putò veriorem quando non eſt creatus ſimpliciter notarius,ſed etiam iudex ordinarius ſiuè cartularius. Et ita loquitur Angel.conſ.93. Viſis: nu.2.alleg.per Deci.ſic etiam Corn.in conſ.

238.

238. Viſa copia: lib.tertio.Pro hoc.l.ſi conſul cum.l.ſequ.ſupra de adop. Alber.ibi nu.8.Bal.in prima lec.q.7.licet in contrarium facere videãtur tradita per Deci.in conſ.159. Caſus qui: nu.6.Tutius eſt quòd alius autoritatem interponat. Tamen opi.quã tenet Corn.in prælle.conſ.& in cõſ. 259. Viſo puncto: eo.lib.3.tenenda eſſet: declarando ſi conſtaret illum notarium creatum etiam fuiſſe iudicem ordinarium:& tanquã talem iudicem autoritatem interpoſuiſſe ſaltem per præceptum quòd guarentigie appellant,vt voluit Cor.in d.conſ. Nec obſt. ea quæ ſcribit Deci.in.d. conſ.159.,quia in caſu iſto non agitur de proprio & principali intereſſe pecuniario ipſius notarii.& no.quia ſi notarius non interponat autoritatẽ tanquã iudex ordinarius,emancipatio eſſet nulla.& habui in facto.

Declarat Bar.quod dixit merum imperium in quatuor ſuperioribus gradibus non poſſe delegari, non procedere in caſu abſentiæ : nec in principe.

XVI. quæro vnà cum Bar.in eius xv.quæſito. Quid ſit iuriſdictio ſim-
216 plex ſeu in ſpecie ſumpta? Iuriſdictio eſt iuriſdictio quæ officio iudicis
mercennario.expeditur ad priuatam vtilitatem principaliter.ita Bart.qui
declarat. Alex.col.fi.ſub nu.36. Caccial.q.27.Iaſ.col.antepe.nu. 31.Dec.
col.antepe.nu.58.opponunt contra prædictam definitionem, de.l.noſtra
217 in fi.ibi,iuriſdictio eſt etiam iudicis dandi licentia.Et tamen delegatio nõ
expeditur iure actionis.Reſpõdent ex mente Guil.quòd hic ponitur vnus
effectus iuriſdictionis prout concernit perſonam iudicis.ſed Bar.ponit de
finitionem iuriſdictionis concernentis exercitium cauſarum.Sic etiam in
effectu dixit Bal.hic in.2.lec.col.3.verſ.Ad hoc opponitur : & Caccial.la-
tius declarat ſecundum Iaco.de are.& Cy.

Iaſ.contra prædictã ſolutionem dupliciter inſurgit,& tandem dicit poſſe dici delegationem ſimplicis eſſe iuriſdictionis quãdo actione propoſita & lite pendente peteretur delegatio, ex cauſa, Deci. impugnat dicta Iaſon.

Cur.iun. nu.121.concludit, vel quòd delegatio fiat iudicis officio mercennario,vel quòd ſit mixti imperii:

Dicebam quòd etiam ſimplicis iuriſdictionis ſit delegatio quando delegatur cauſa ſimplicis iuriſdictionis.nam cum ei deſeruiat,eius etiam naturam ſequi conuenit,prout dixi de modica coercitione ſupra nu.20.&.69. & de tortura ſupra nu.176.Addo nunc quòd tex.noſter non loquitur de delegatione : ſed de licentia delegandi: & ſic quòd licentia quã concedit ordinarius delegato ſuo,dandi iudicis & ſic ſubdelegandi ſit iuriſdictionis,prout ipſa cauſa delegata. Probat ergo text.noſter illam cõm.opin.de qua in.l.More infra eo.& de qua dixi in.l.i.nu.62.ſupra tit.ſecundo quòd ordinarius concedere poſſit delegato ſuo licentiam ſubdelegandi.

Cetera quæ dicunt Dec.& Cur.iun.fuerunt expedita in effectu ſupra in xiii.q.

XVII.quæro vnà cum Bar.in xvi.quæſito quot ſint gradus ſimplicis iuriſdionis? Reſpondeo ſex eſſe,ſecundum Bar.hic prout in mero & mixto

imperio. Idem tamen Bar.in.l.2.in prin.C.de peda.iudi.tres tamen facit gradus:magnæ,mediæ & minimæ quod magis placet Iaſoni hic in pe.col. verſ. Secundo quæro. Poteſt dici quòd diuerſo reſpe&u conſideret gradus.Caccial. hic in 30.q.num.65.dicit quòd ſufficiebant quinq; gradus, quia,ſecundum eum,quintus gradus remanet ferè inutilis. An verum ſit ſuo loco videbimus.

In primo gradu maximo,vertuntur maximi præiudicii res vt ſunt cauſæ 218 liberales, quæ tamen iure actionis expediuntur §.Præiudiciales Inſti. de actio.l.2.in fi.C.De peda.iudi.cum diſtinctas poſuerit cauſas ingenuitatis & libertinitatis a cauſis quæ nobili officio expediuntur de quibus in eadẽ l.in verſ.Quod non ita.Et iſtæ nõ poſſunt delegari vt in.d.l.ii.in fi.ſcilicet cauſæ ingenuitatis & libertinitatis.nam cõmittuntur præſidi vt ipſe diiudicet,& non deleget vt ibi in fi.iuncta glo.Dicit Bart. hæc intelligenda vt ipſe dixit in.l.ſi quis libertatem in verſ.Planè col.3.nu.9.infra de peti.hære.vbi declarat cauſas libertatis & ſeruitutis delegari poſſe, licet ſecus in cauſis ingenuitatis & libertinitatis.Idq; latius explicat in.l.Nec quicquã §.Vbi decretum col.4.verſ.Aut loquimur in cauſis ſtatus,rationẽ diuerſitatis adducens ſupra de offic.procon. Refert & ſequitur Caccial.hic,in xxx.q.nu.66.Et Deci. expreſſe nu.59.in fi.Iaſ.tacitè latè Mantua.nu.305. & 306.defendens diſtinctionem Bart.ab impugnationibus quorundam, vt cur.Iun.num.125.Et hanc opi.tenuit Cy.in præall.l.2.in prima col.ver. ſi autem eſt cauſa ſtatus.C.de peda.iudi.per illum text.in fi.iuncta.l.Iam dudum.C.vbi.ca.ſta.

Sed idem Cy.hic propè fi.diſtinguit in cauſa ſeruitutis & libertatis,an ſeruus petat libertatem,& non poſsit cauſa delegari neq; cognoſci per minores iudices per.d.l.2.in fi.&.l.Non diſtinguemus §. De liberali infra de arbi. An petatur manumiſſus in ſeruitutem redigi,& poſsit per minores iudices cognoſci,& delegari per.d.l.iam dudum.

Cur.iun.nu.125. Vult cauſas ſtatus, indiſtinctè delegari non poſſe per.l. Quoties.C.De Iudi.&.l.Non diſtinguemus.§. De liberali infra de arbi.& per gl.in.l.i.infra ſi liber.inge.eſſe dicatur volentem fauorabiliorem eſſe cauſam ingenuitatis & ſeruitutis quã libertinitatis.Et reſpondet ad.l.Iam dudum.C.vbi ca.ſta.latè hanc rem proſequens.Et vi.eum ſub nu.127.

Dicebam alias quòd ſi agatur contra quempiam tanquã eius libertum qui aſſerat ſe ingenuum,vel contra aliquem vt declaretur ſeruus qui dicat ſe ingenuum vel econtra,ſi quis ad libertatem proclamat dicens ſe ingenuum,quia paſſus fuerit ſe vendi ex alia cauſa quã participationis præcii, vel quia fuiſſet minor. xx.annis, iuxta terminos legis primæ infra qui ad liber. procla.non le.ſit cauſa huius primi gradus,& indelegabilis. Et ita procedat.d.l.2.in fi.C.de peda.iudi.,&.l.Non diſtinguemus.§. De liberali infra de arbi.& quod habetur in.l.Quoties.C.de Iudi.& in.l.Iamdudum in ſecunda parte.

Si verò agam petens aliquem declarari ſeruum merum, ipſe verò dicat ſe manumiſſum a me,& ſic libertum, poſſit cauſa cognoſci etiã per mino-

res iudices,& per delegatos:& ſimiliter ſi patronus reuocet in ſeruitutem libertum tanquã ingratum,& cõſtet reum eſſe libertum.l.2.C.de liber.& eor.lib.cum glo.in ver.pedaneos,quæ opponens de prxalle.l.ii.in fi.C.de peda.iudi.ſoluit quòd in.d.l.2.de peda.iudi.erat dubius ſtatus,ſed in illa. l.2.de liber.& eo.liber.erat certus,ſed reuocabatur in alium.Sic reſpõdetur etiam ad.l.ſiquis libertatem verſ.Planè infra de peti.hære.quia ibi la-
219 cinianus dicebat ſe manumiſſum a teſtatore. Et aduertendum quòd iſto caſu videtur expediri cauſa officio iudicis nobili,& ſic ſit mixti imperii re quirentis plenam cauſæ cognitionem,vt colligitur ex gl.pe.in vlt.ſol.in.l. pe.C.de liber.& eo.lib.& Cur.iun.hic nu,128.qui ait caſum eſſe ſingularẽ quòd nihilominus delegari poſſit. Placet ratio ſpecialitatis in odium ingratitudinis,& quòd competat officium iudicis dicit glo.in.l.i.in uer. extra ordinem.C.De liber.& eo.lib.& no.ibi Saly.& in.d.l.pe.dicens quòd actio ingrati & officium iudicis idem ſunt.Idq; etiam voluit gl.in.l.Si duo patroni in prin.in ver.alteri in fi.infra de iur.iur. Adde Bar.in.d.l.pe.C.de liber.& eo.lib.dicentem hanc eſſe cõm.opi.& quòd detur officium iudicis no.Pau.ibi,ſub nu.2.& virtualiter in.l.i.eo.ti.nu,2.& aduerte quòd errant ii qui dicunt reuocationem prædictã in ſeruitutem eſſe meri imperii.

Nuper vidi Gaſpar. Vallaſ.hic nu. 249.articulum iſtum diſcutientem per col.1.& meza,& multas diſtinctiones tradentem.

220 Sed ego nunc aliter cõcludendum arbitror in iſta materia,ſcilicet quòd ante diſpoſitionem.l.2.C.de peda. iudi.quælibet cauſa ſimplicis iuriſdictionis cuiuſcumq; quãtitatis,ac etiam ſtatus etiam ingenuitatis & libertinitatis, poſſet delegari licet non competeret minoribus magiſtratibus.l. Quoties.C.de Iudi.l.Non diſtinguemus.§.Iulianus verſ. de liberali infra de arbi.vt latè ſcripſi in.l.i.ſupra tit. ſecundo in glo.in ver. quæ verò iure magiſtratus in vlt.parte in declaratione.l.2.C.De peda.iudi.Et quid iuris ſit hodiè ſcripſi ibi.Ideò hic vlterius non inſiſto.

221 In ſecundo gradu iuriſdictionis maioris ponit Bar.cauſas in quibus vigore ſententiæ latæ ſuper aliqua actione (intellige ſecundum Fulg.)quæ ciuiliter intentetur ex delicto,deueniri,poteſt ad corporalem coercitionẽ: quia reus nõn poſſit ſoluere,quo caſu luere debet in corpus.l.Quicunq; ver.Quod ſi ad prædictam.C.De ſer.fug.l.Si quis iniuriã infra de iniur.ſa cit.l.1.§.fi.infra de pœn.quæ videtur loqui in cauſa criminali.l.Si quis id quod infra eod.tit.noſtro vbi Iaſ.& Deci.Et iſtas delegari non poſſe putat Bartol.quia coercitio in corpus non tranſit; ſecundum eum, in iudicem delegatum.

De hoc ſecundo gradu Caccial.q.30.nu.67.Iaſ.col.pe.circa med.verſi. Aduerte quòd dum Bart.Deci.latè col.pe. per totum.Cur.iun.nu.130.& 131.Mantu.nu.310.vſq; ad 315.per duas col.& vltra.

Caccial.inſurgebat contra Bart. quia modica deberet eſſe iſta caſtigatio ſecundum Angel.in.d.l.Si quis id quod, ergo deberet competere magiſtratibus municipalibus.l.magiſtratibus infra eod. & ſic eſſet delegabilis. Sed aduertendum quòd aliter loquitur Angel. Ait enim cautelam eſſe

222 ne clientulus tuus condemnatus in maximam quantitatem, moriatur in
carceribus, quòd iudex cõmutet in modicam pœnam corporalem ſecre-
tam, vt in torturam. Modicam dicit pœnam eſſe torturam reſpectu maxi-
mæ quantitatis pecuniariæ quod addi poteſt iis quæ dixi ſupra num. 193.
circa. l. In ſeruorum in fi. infra de pœnis. Tortura enim cum infertur in pœ
nam eſt meri imperii quarti gradus vt ſupra vidimus, & l. Si quis iniuriam
infra de iniur. loquitur de acri pœna corporali, & in criminali. Adde
quód ibi duo concurrebant ſcilicet. quòd iniurians cum laboraret infa-
mia & egeſtate contemnens iniuriarum iudicium atrocem intulit iniuriã:
& verba ibi diriguntur ad prætorem, & ſic denotant officium nobile.

Iaſo. dicebat & prius id voluit Fulg., has cauſas delegari non poſſe cum
ſint cauſæ executionis quæ non tranſeunt in delegatum: & ſic alia ratione
quã dicat Bar.

Deci. ait non quæri de executione, ſed de cauſa pecuniaria quæ poteſt
tranſire in corporalem. Aduertendum quòd Bart. videtur conſiderare
ipſam pœnam corporalem quæ non eſt in conſideratione tempore latæ
ſententiæ pecuniarie. Quinimmo in his terminis non proceditur ad pœ-
nam corporalem, niſi velit creditor, vt tradit Alex. in. d. l. Si quis id quod
223 nu. 5. declarans hoc non habere locum niſi in debito ex cauſa delicti, & in
vilibus perſonis.

Inſurgit Deci. contra Bart. dupliciter: Primo quia coercitio corporalis
tunc demum non tranſit in delegatum quando fit ad publicam vtilitatem
224 nihil alle. & contrarium voluit Bar. in. l. 2. ſub nu. 2. verſ. ſed contra hoc ſu-
pra eod. Et reſpondet Deci. ad no. per Bart. in. l. 2. col. i. de publi. iudi. vbi
vult pœnam cenſeri capitalem quando pecuniaria conuerti, poteſt in ca-
pitalem, quòd loquatur in cauſis de ſui natura capitalibus: quãdo ſcilicet,
ſtatutum imponeret pœnam pecuniariam pro homicidio, & ſi non ſolue-
retur intra tot dies pœnam vltimi ſupplicii. Adde quòd Bar. ibi ſub nu. 4.
dicit primam pœnam eſſe conſiderandam in terminis præalle. l. Si quis in
iuriarum ſed non placet: quĩa vt dixi ſupra in addi. ibi criminaliter agitur
& non conſideratur pœna pecuniaria.

Secundo quia Barto. videtur ſibi contrarius cum voluerit duos vltimos
gradus meri imperii delegari poſſe: & in quinto gradu agitur de modica
coercitione corporali. Reſpondet tamen Deci. ſecundum Pau. ca. in. l. Ma
giſtratibus in fi. infra eod. quòd modicè coercitionis cauſa tunc demum
poſſit delegari cum agitur ad publicam vtilitatem. Inſtat Deci. hoc eſſe cõ
tra. l. Nemo poteſt gladii infra de re. iur. ibi, vel cuiuslibet alterius coerci-
tionis. Reſpõdebã intelligi de graui. l. Si quid erit ſupra de offic. procon.
Cætera quæ circa hoc dicit Deci. videntur leuia & contra cõm. opiniones
de quibus pluries dictum eſt. Non placet dictum Pau. & eſt contra id
quòd ſupra nu. 176. dicitur de tortura.

In quantum Deci. adducit pro Bartol. l. fi. infra de In ius. voc. vbi libertus
225 qui ſine venia patronum in ius vocauerit condemnatus in 50. aureis, ſi la-
boret inopia, caſtigatur a Præfecto vrbis. Reſpõdebam quòd Prætor eum

remittebat caſtigandum ad Præfectum,quia Præfectus habebat executores,& carceres prout Capitaneus ſiue cōmiſſarius in hac ciuitate ad quē Rector huius vniuerſitatis remittit reos puniendos ratione prædicta, non ex defectu iurisdictionis.

226 Dicebam quòd ſi ex leui delicto condemnaretur quis ciuiliter ad pœnā applicandam parti pecuniariam,ſcilicet,quæ non excederet ſummam de legabilem:cauſa eſſet delegabilis:licet ob inopiam debitoris deueniri poſſet ad corporalem caſtigationem : tum quia principalis cauſa ſeu id quod principaliter venit in iudicio eſt delegabile,tum etiam quia pœna quæ in locū pecuniariæ pœnæ infligeretur,non deberet excedere caſtigationem quæ pro tali delicto criminaliter inferenda eſſet ad vindictam publicam. Quarè ſi poſſet delegari quando eſt meri imperii,vt ſupra in quinto gradu meri imperii,multò magis quādo eſt ſimplicis iurisdictionis,nam ſubrogatum ſapere debet naturam eius in cuius locum ſubrogatur.l.ſi eum §.Qui iniuriarum infra ſi quis cautio.Non dico quòd delegetur executio pœnæ, ſed cauſa ipſa principalis iurisdictionis ſimplicis. Si verò tam grauis eſſet ſumma pecuniaria ex graui delicto parti applicanda,quòd acris coercitio deberet in eius locum ſuccedere procedere poſſet fortaſſe quòd ait Bar.hic.Dixi fortaſſe,quia,cum Bartol.præſupponere videatur ſummam ipſam pecuniariam eſſe delegabilem, conſequens eſſe videtur,quòd etiam id quòd venit in conſequentiam neceſſariam & acceſſorie,ſequatur naturam ſui principalis prout in materia iſta dixi ſecundum Bar.& alios de tortura ſupra in quarto gradu meri imperii. Ad.l.Seruitutem infra de reg.iur.reſpondet Deci.hic nu.60.61. Non videtur ergo verum quod ſcribit Bar.in hoc ſecundo gradu.

In tertio gradu ponit Bar.cauſas excedentes aureos trecentos : quas dicit nō competere niſi maioribus magiſtratibus per §.Et iudicare in auten.

227 de defen.ci.& ideò non poſſe delegari.duos excipit caſus, abſentiæ ſcilicet & multorum occupationum per.l.2.in prin.C.De peda.iudi.quod nō eſſet in mero & mixto imperio,ſecundum eum:ſcilicet quòd poſſet delegari propter multas occupationes.Hic aduertendum quòd cauſæ ſimplicis iurisdictionis olim delegabiles prohibentur delegari in.d.l.ii.in prin. niſi ex duabus cauſis, uel multitudinis cauſarum,& publicarum occupationum. In caſu abſentiæ delegari poterant & poſſunt etiam cauſæ meri & mixti imperii idem legabiles.l.i.verſ.Huius rei ſupra titu.ſecundo. Aduerte quòd Bar.in.l.ii.C.De peda.iudi.æquiparauit has cauſas a trecentis aureis ſupra cauſis ingenuitatis & libertinitatis,ſed malè.

In quarto gradu continentur,ſecundum Bar,cauſæ a trecentis aureis in

228 fra:quas indiſtinctè delegari poſſe dicit,alle.hanc.l.in fi.quæ hoc non probat.Ipſemet Bar.in prealle.l.ii.C.de peda.iudi.tenet illam.l.in prin.intelligi de cauſis mediis ſcilicet trecentorum aureorum, quæ delegari poterant,vt amplius non delegentur,niſi in duobus caſibus proximè dictis.Dicendum eſt vt ſcripſi circa intellec.d.l.ii.in.l.i.in glo,quæ verò iure magiſtratus in fi.ſupra tit.ſecundo.

In quinto,& vi. gradu,& ſic ex duobus facit vnum; quarè in hoc reprehenditur a Iaſ.& recentioribus de ſuperfluitate,ponit Bar.cauſas a centũ aureis infra. Et ideò dicebat Cur.iun.hic ſub nume.134.&.135. quòd melius feciſſet Bar.reiicere quintum gradum:& ponere in primo gradu cau-
229 ſas iniuriarum illatarum in perſonas illuſtres per.l.fi.C.vbi Sena.vel clariſs. Equiuocauit Cur.quia illa.l.fi.loquitur in criminalibus.

Defendi etiam poteſt Barto.circa hos duos vltimos gradus,declarando quòd in quinto gradu contineantur cauſæ centũ aureorum & infra vſq; ad breuiores excluſiuè per §.Siquis,in auten.de iudi.& in vi.gradu cauſæ breuiores iuxta auten.Niſi breuiores.C.De Sen.ex breui.reci. & declarationem Bar.ibi,& fuit de mente Fulg.hic,qui tamen non debuit ſe arctare ad ſummam xxv.aureorum.Dixi latius in.l.i.ſupra tit.ſecundo in gl. in ver.quæ verò iure magiſtratus,in vlti.parte circa intellectũ,l.ii.C.De peda.iudi,vbi explicaui materiã cauſarũ delegabiliũ.Adde quòd iſti duo vltimi gradus videntur ſuperflui cum contineantur in quarto niſi dicamus quòd licet comprehendantur delegabilitatis reſpectu nam tamen reſpectu ſporturalum,& cognitionis.Additio noua:Et modica ſumma ſiuè cauſa variè accipitur ſecundum diuerſa ſubiecta,nam in.l.Si oleum §.fi. cum. l.ſeq.infra De dol.non datur actio de dolo ſi modica ſumma ſit.i.vſq; ad duos aureos:Pauper autem dicitur qui minus quã quinquaginta aureos habet,l.Nonnulli infra de Accuſa.vt repellatur ab accuſando : & minuta alimenta relicta dicuntur quæ ſunt decem aureorum annuorũ.l.3.§.Quãuis infra Si cui pluſquã per.l.Falci.& dixit Bart.in.l.Mediterraneæ per illum tex.C.De anno,& tribu.lib.x.non imputari tutori ſi debitum nõ exegit,in quo exigendo plus impenderetur quã eſſet ipſum debitum: & breuiores lites dicit eſſe eas in quibus plus expenderetur in ſcripturis quã ſit valor cauſæ.Modica fideicõmiſſa appellat Iuriſconſultus in.l.Sed & ſi ſuſceperit §.i.infra De Iudi.duarum librarum auri, reſpectu clariſsimarum perſonarum quibus facta erant:& ibi glo.in ver.modica dicit de donationibus comitiſſæ Matildæ: ſicq; conſiderat etiam reſpectu donantis vel legantis:& ui.Gaſpa. Vallaſ.multa cumulantem hic in ſua repeti.nu.262.cum ſeqq. Finis ad laudem ſantiſsimæ Trinitatis.

Petrus Calæfatus Piſis profitens.

Ex.l.Iubere.

1 *Caſus*
2 *Stipulationes pretoriæ quæ dicantur & quæ iudiciales?*
3 *Duobus modis principaliter intelligitur hac.l.*
4 *Glo.huius legis eſt deprauata errore impreſſorum*
5 *Stipulationes prætoria iudicis officio nobili expediuntur exceptis quibusdam*
6 *Stipulationes iudiciales officio iudicis mercennario regulariter expediuntur*
7 *Expreſsio unius caſus ratione frequentioris vſus, non inducit excluſionem aliorum*
8 *Regula legis, Cum prætor in princip. De Iudi. non procedit in caſibus de quibus hic*
9 *Dictio magis an ſtet comparatiuè an electiuè in hac.l.*
10 L. *Cognitio* §. *Ut poſſeſsio ſupra titu. ſecundo, quomodo intelligatur. & numer.* 40
11 §. *Si verò quidam in auten. De exhi. re quomodo intelligatur*
12 *Aliquo verificatur in minimo*
13 *In.l.i.& l.iiii.§.i.infra de dam.infec.magiſtratus munic.habet delegatam*
14 *Mittere in poſſeſs. ex primo decreto cauſa cuſtodiæ, ſemiplenam tantum exigit &c.*
15 *Miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto non poſsidet niſi in reali: vel niſi Iudex &c.*
16 *Decretum ſecundum quando interponatur ſuper ipſa re conceſſa ex primo*
17 *Ex ſecundo decreto non fit adiudicatio niſi in duobus cauſis*
18 *Primum decretum quod dicatur & quod ſecundum*
19 *Qualiter perueniatur ad primum decretum*
20 *An ſufficiat ſummaria probatio per iuramentum?*
21 *Qualiter perueniatur ad ſecundum decretum: remiſsiuè*
22 *Miſsio ex primo decreto in quibus cauſis fiat*
23 *Quomodo fiat in actionibus realibus; remiſsiuè*
24 *Effectus primi decreti: remiſsiuè*
25 *Miſſus in poſſeſs. ex primo decreto in actionibus perſonalibus in vna re non ſufficiente, poteſt conſequi ſecundum decretum etiam in alijs rebus*
26 Delegatus a iudice an poſsit mittere in poſſes. ex primo decreto
27 *Quando vir diſsipat dotem, non competit contra eum actio ſed officium Iudicis.*
28 Non valet conſequentia, non competit magiſtratibus municipalibus, ergo non competit iure magiſtratus
29 *Magiſtratibus municipalibus quæ competerent*
30 *Magiſtratus municipales ad quid deputati?*
31 *Sententia diffinitiua regulariter ferri non poteſt lite non conteſtata*
32 *Delegatus ab ordinario non poteſt exequi ſuam ſententiam. et de intellectu legis Properandum. §. ſin autem reus. C. De Iudi.*
33 *Delegatus lata ſententia tametſi nulla, functus eſt officio ſuo*

34 *Miſſio in poſſeſ.ex primo decreto & ex Secundo petitur officio Iudicis nobili.& nume.35*
36 Duplex eſt miſſio ex primo decreto
37 *Miſſio in poſſeſ. ex primo decreto non tribuit ius*
38 L. Oratio.ff.De ſponſa.quomodo procedat
39 *Miſſio ex primo decreto competit etiam minoribus magiſtratibus*
41 *Delegatum ab ordinario poſſe in poſſeſ.mittere ex primo decreto de iure canon. certum eſt.*
42 *Quando articulus eſt dubius apud legiſtas, debet attendi aperta diſpoſitio iuriſcõ.*
43 *Merum imperium de iure can.delegari poteſt*
44 Delegari non poteſt cauſa de iure can.quando electa eſt induſtria perſonæ
45 *Defenſores ciuitatum executionem habent Iudicati.*
46 *Reſolutio Alber.in materia.l.noſtra*
47 *Minor magiſtratus an poſſit actualiter mittere in poſſeſſionum, ex primo decreto?*
48 *Magiſtratus defenſoris Ciuitatis non erat de iure ſſrum.*
49 *§. Iusiurandum in ſi.in auten.de defen.ci.quomodo intelligatur?*
50 Miſſio in poſſeſ. ex primo decreto an comprahendatur in quarto gradu mixti imperii?
51 *Cauſa ſtatus poteſt incidenter cognoſci per minores magiſtratus, licet non principaliter*
52 Delegatum poſſe de iure can.ſuam ſententiam exequi
53 Duplex remedium competit pro executione ſententiæ
54 Defenſores Ciuitatum an poſſint mulctare? & nu.55.56
55 *Procurator Cæſaris eſt clariſſimus & non poteſt mulctare*
57 Miſſio in poſſeſ.ex primo decreto an expediatur officio Iudicis mercennario?
58 Miſſio ex primo decreto fit vt reus tedio affectus veniat reſponſurus
59 Minores magiſtratus ex officio mercennario mulctare poſſe
60 Minor magiſtratus & delegatus & delegatus a Iudice poſſunt mulctare nuncios et executores.
61 *Verba.l.ad Iudicem directa important officium Iudicis*
62 *Officio mercennario poteſt pars compelli captis pignoribus etc.*
63 *Differrentia inter miſſionem ex primo decreto & capturam pignoris*
64 *Non valet conſequentia, cauſa eſt mixti imperii, ergo non poteſt delegari*
65 *Non rectè infertur, cauſa eſt mixti imperii ergo nõ cõpetit minoribus magiſtratibus*
66 *Non valet conſequentia, cauſa non competit magiſtratibus municipalibus ergo nõ poteſt expediri per delegatum.*
67 *Miſsio in poſſe.ex primo decreto deſeruiens actioni intentatæ ad effectum, quòd reus tedio affectus compareat, poteſt fieri per quemlibet magiſtratum.*
68 *Et caſu predicto poteſt etiam fieri miſſio ex ſecundo decreto*
69 *Eodem modo poterit delegatus ab ordinario procedere ad primum ac etiam ad ſecundũ decretum, ſed non ad executionem ſecundi: niſi delegatus Principis.*

Sequitur

SEQVITVR L. IVBERE.

IVBERE caueri prætoria ſtipulatione, & in poſſeſsionem mittere, imperii magis eſt quã iurisdictionis.

Exorditur Fulg. hanc.l.eſſe breuiſsimam, & partem.l.Imperium, ſed materiam & glo. habere venenoſam: &, hac expedita, omnem in materia iurisdictionis abſolutam eſſe difficultatem.

Non admittit litteralem diuiſionem, cum vnica verborũ ſtructura claudatur iuxta ea quæ dicit Bal.in.l.Petens.C.De pac. licet ſalyce. ibi aliter loquatur; vel diuide in duas partes vt infra. Nec etiam breuius ſummari poſſe videtur.

Summatur tamen, ſecundum Bart.& doc. cõmuniter, ſic: Iubere quòd caueatur: Item mittere in poſſeſsionem, ſunt mixti imperii. Iſtud ſummarium diuidit hanc.l.in duas partes.

1 Caſus.ſecundum Cy., Alberi.& Iaſ., licet Alberi.non faciat mentionem Cy.,& Iaſ.nec Cyni, nec Alberi. Legatum erat Titio in diem, vel ſub cõditione. Volebat Titius petere cautionem prætoriam de legato præſtando veniente die vel conditione; vel in poſſeſsionem mitti legatorum ſeruandorum cauſa, ſi heres nõ caueret, vt in toto tit.infra vt lega.no.Querebatur ab Vlpia.qualis cauſa eſſet iſta, vt ſciret actor quem iudicem aditurus eſſet. Reſpondet Vlpian.prout in text.ex cuius reſponſo patet quòd cauſa non pertinebat ad magiſtratus municipales, l.Ea quæ infra. Ad municip.

Non adducunt rationes dubitandi & decidendi, ſed colligi poſſunt ex. ll.in contrarium alle.per gl.,& Bar.in tribus oppo. ſcilicet. ex.l.4.§.Duas infra De dam.infec., l.Cognitio §. Vt poſſeſsio ſupra tit.ſecundo §.ſi verò in auten.De exhi.re.cum aliis alle. per eos. Sed vt breuitati, voſtræq; vtilitati ſtudeam, in expeditione dictarum oppo. in quibus tota conſiſtit uis, dubitandi rationes videbimus,& decidendi.

Lego ſeu profero,& declaro verba legis. Iubere cauere. eſt cõmnnis litera. ſed in pandectis olim piſanis, hodiè Florentiuis, caueri.& ſic paſsiuè: & rectius. Iubere caueri prætoria ſtipulatione: ſcilicet de legato præſtando, & in poſſeſsionem mittere.i.iubere quòd legatarius mittatur in poſſeſsionem, ſi hæres non caueat: imperii magis eſt quã iurisdictionis.i.mixti imperii, magis participantis de imperio, quã de ſimplici iurisdictione: vel potius declara prout infra ſub nu.15.in addi.incipiente. Quod illa verba.& pro hac expoſitione, & in poſſeſsionem mittere.i.iubere etc. facit.l.Falſa demonſtratio §.fi.infra de condi.& demonſtra.ibi, atq; ſi ſeparatim dixiſſet etc. Aduertendum tamen quòd ſecũdum iſtam expoſitionem, debuiſſet dici & in poſſeſsionem mitti: ſicut paſsiuè dictum fuit cnueri.

Intelligè tex.noſtrum, ibi, prætoria ſtipulatione, exemplificatiuè, non reſtrictiuè: nam prætoriam expreſsit quia cõmuniter prætoriæ officio iudicis nobili expediuntur: non quòd velit excludere iudiciales illas, quæ ſimiliter officio iudicis nobili expediuntur. Habuit enim reſpectum Iuriſcon-

ſultus ad cõmunem contingentiam & regularem ſecundum Deci.hic in
primò no.Reſeruo dicendum de hoc in prima parte glo.
2 Quæ dicantur pretoriæ ſtipulationes, quæ iudiciales, declarat tex.inſtit.
De diuis.ſtipu.poſt prin.& ibi glo.in ver.veniunt.ſimilis tex.in.l.v.in prin.
infra De ver.obli.tex.in.l.i.in prin.De præto.ſtipu.vbi dicit Iuriſcõſultus.
Prætoriarum ſtipulationum tres videntur eſſe ſpecies:iudiciales:cautio-
nales:cõmunes.& ſingulas declarat per exempla in §.i.Gloſ.i.in prin.d.l.
declarat quomodo prætoria ſtipulatio ſumatur loco generis. quæ tamen
reprehenditur à doc. vt ibi ſcribit Pau. quem ui. vi.etiam Alberi.hic nu-
mer.9.
Bart.premittit.l.iſtam in gl.duobus modis principaliter intelligi: Primò
3 quòd ponantur iſta duo Iubere cauere: Item in poſſeſsionem mittere tan
quã ſeparata;& quodlibet per ſe ſit mixti imperii. Et ita cõmuniter intel-
ligitur: ſecundo modo quòd prædicta duo ſimul iuncta faciant vnũ, quod
ſit mixti imperii. Rurſus quòd prima lec. ſubdiuiditur per glo. in duas:
dum dicit in poſſeſsionem mittere: vt primo intelligatur ex primò decre-
to ; ſecundò intelligatur ex ſecundo decreto.Iaſ.col.v.ſub nu.13.verſ. Pri-
mus intellectus:ait, quòd immò ſubdiuiditur in tres : Primo quòd intelli
gatur in miſsione ex primo decreto, ſed ex alia cauſa quã damni infecti :
& hoc voluit glo.in princ.ibi, ſecundus in miſſione ex alia cauſa: ſecundò
quòd loquatur de miſsione in poſſeſsionem ex ſecundo decreto , non ex
primo : & hoc voluit gloſ.poſt med.in verſ.vel. dic mittere, rationibus ibi
aſſignatis: Tertiò quòd loquatur tam ex primo quã ex ſecundo decreto,
ſed intelligatur de actuali miſsione. Idq; voluit glo.propè fin.ibi, vel dic,
quòd eſt verius.
Non colligo notabilia, cum omnia ſint expedienda cum glo.& Bar.
4 Aduertendum quòd gl. errore impreſſorum, eſt deprauata: nam pars gl.
ibi, Vel dic aliud, vſque illuc, vel dic ibi de delegato : non eſt gloſ.huius
legis, ſed legis pe.§. fi.in ver.in ſingulos infra ne quis eum &c.
Glo.mag.in ver.iubere cauere, omiſsis diuiſionibus Iaſ., poteſt diuidi in
quinq; partes principales: in prima ponit primum intellectum ſupra rela
tum: In ſecunda ibi, ſed contra, tres facit oppoſitiones, & ſoluit: In tertia
ibi, vel dic mittere intelligit ſecundum dictum huius legis in miſsione ex
ſecundo decreto: In quarta ibi, vel dic, quod eſt verius; intelligit ſecundũ
dictum huius legis in miſsione re ipſa , ſiuè ex primo, ſiuè ex ſecundo de-
creto. In quinto ibi, vel dic , ſecundo caſu ponit ſecundum intellectum
principalem : ſcilicet quòd iſta duo ſimul iuncta, Iubere cauere & in poſ-
ſeſsionem mittere, faciant vnum quod ſit mixti imperii.
Coniunctim expediam primam & vltimam par. glò.& ſic dictos duos
principales intellectus. Prima pars ſubdiuiditur in quatuor.
Vult gloſ.in prima particula primæ partis quòd vnus tantum ponatur
caſus in.l.noſtra ex cauſa damni infecti in vtroq; dicto. Et licet hoc ſatis
placeat Bar.tamen putat generaliter procedere tex. noſtrum in qualibet
ſtipulatione quæ petitur officio Iudicis nobili, quia cum priuatam reſpi-

ciat

ciat vtilitatem, eſt mixti imperii.ſequitur Bar.Deci.nu.5.poſt Alexan. dicens gloſſam exempli gratia dixiſſe de cauſa damni infecti.Dic quòd glo. in iſta prima particula poſuit vnum intellectum quem poſtea explicat infra in quinta parte prin.& recita hic quæ ibi ſcripſi.

Hic aduentendum,quod cum tex.loquatur de prætoria ſtipulatione,videtur excludere iudicialem,per regulam legis Cum prætor in prin.infra De Iudi.

Deci.in primo no.reſpondet factam eſſe mentionem de pretorio ſtipulatione, habito reſpectu ad cõmunem & regularem facti contingentiã per

5 ea quæ no.Bar.in.l.Quod Nerua col.pe.q.12.nu.35.infra De po.Pretoriæ nanq; ſtipulationes officio iudicis nobili expediuntur,exceptis ſtipulationibus de iudicio ſiſti,& iudicatum ſoluendo,quæ iudicis officio mercennario expediuntur,& delegari poſſunt,vt tradit Deci.hic nu.1.Iudiciales

6 verò regulariter officio Iudicis mercennario expediuntur:quandoq; officio Iudicis nobili vt in caſu legis Denunciamus.C.De iis qui ad eccle.cõfug. ſcilicet quando imploratur officium iudicis vt preſtetur ſecuritas de nõ offendendo : de qua etiam in.l.Illicitas §.Ne potentiores ſupra de offi.præſi.per doc.& per Guil.de cun. in ſuo trac.De ſecuri.Et in caſu legis in omnibus infra De Iudi.vbi doc.

Hanc meliorem eſſe rationẽ,ait Dec.,quarè tex.noſter de prætoria tantum ſtipulatione exprimat,quã ratio aſsignata,ad aliud tamen propoſitũ, per Io.Fab.inſti.De diuis.ſtipu.in fi.quam ſequitur Iaſ.hic ante numer.1. ſcilicet quia pretoriæ ſunt neceſſariæ,iudiciales verò non ſemper ſunt neceſſariæ:cum quandoq; in arbitrio Iudicis reſideant,vt in caſu.d.l.In omnibus.

7 Iſtam rationem traditam per Deci.,reiecta ratione Io.Fab.,& Iaſo.ſequitur Cur.iun.num.7.& 8.adducens pro ea quòd quando exprimitur vnus caſus ratione frequentioris vſus,non propterea videtur excluſus caſus minus frequens iuxta gloſ.no. in clem.i.in uer. præſidentes, in fin.De reſcript.

8 Reſpondet etiam Cur.iun.ad regulam prælleg.l.Cùm prætor in princ. non procedere quando eadem eſt ratio in non expreſſo vt ibi dicit gloſ.3. in fin.

Confirmat Idem Cur.num.8.quia hic poteſt ſumi prætoria ſtipulatio in genere iuxta.l.i.in princ.cum glo.infra de præto.ſtipu. ſed tollitur per ea quæ ſcribit Paul. ibi: Additio noua.

Circa regulam quòd incluſio vnius cẽſetur excluſio aliorum cum limitationibus,Bar.& Bal.in.l.i.C.De diuer.reſcrip.vbi Bal.ſub num.2.ſic ait, diſtingue quòd quædam ſunt connexa & quæ procedunt per eandem rationem, tunc quod de vno conceditur uidetur de alio concedi ut hic. Quædam ſunt ſeparata, tunc quod de uno conceditur de alio omitti uidetur,ut infra de dona.int.uir.& uxorem.l.Si maritus: Quædam uerò ſunt contraria quæ procedunt per diuerſam rationem, tunc quod de uno affirmatur,de alio uidentur denegari,ut in.l.Contraria adduxerat enim in

cõtrarium.l.Et ſi ſinè §.Sed quod Papinianus.ff.de mino.& extra de præſumpti.c.Non nè:& facit ad reſponſionem poſitionum quòd ille qui negat vnum contrarium videtur affirmare reliquum.Tene menti.Sunt verba Bal. & vi.Fely.in.d.c.Nonnè nu.1.in fi.ponentem regulam quòd negatio vnius inducat affirmationem alterius,& tradentem ſeptem limitationes,quarum quinta eſt quando exprimeretur vnum ratione maioris frequentiæ,quia non negatur tunc de alio ſimili.Limitat etiam regulam prædictam Iaſ.in.l.i.§.Adipiſcimur nu.4.ff.de acqu.poſſ.quando conſtaret de contraria voluntate diſponentis.Faciunt quæ ſcribit Dec.in.l.i.nume.42.cum ſeqq.ff.De reg.iur.& ibi Cagnol.nume.37.vſq; ad 43. de exceptione quòd non excludat caſus ſimiles. Vi.etiam Sozi.conſ.25. Dominus Franciſcus. col.6.nu.23.lib.primo.

In ſecunda particula primæ partis,glo.vult quod duo poſſint eſſe caſus in.l.noſtra: primus in cauſa damni infecti: ſecundus in miſſione, ex alia cauſa.

Barto.ait generaliter intelligendam eſſe.l.noſtram, vt iacet ex quacunq; cauſa fiat miſſio ex primò,& ſecundo decreto. Nec ſatisfacit quod dicit Deci.ſub nu.5.pro defenſione glo.In hac ſecunda particula,gl.ponit aliũ intellec.quòd vtrumq; per ſe ſit mixti imperii.

9 In tertia particula primæ partis declarat glo.verba illa text.noſtri, magis imperii eſt quã iuriſdictionis;quòd dictio magis comparatiua,non electiua ſit,hoc loco:& ſic quòd ſit mixti imperii,non imperii ſimpliciter, ſubdens quomodo componatur mixtum imperium . Sed circa hoc vltimum quarè dicatur mixtum,aliter dicendum eſt vt ſcripſi ſupra in.l.Imperium ſecundum Bar.& alios in.q.Quarè dicatur mixtum?nu.206.

Bar.hic ait dictionem magis poſſe accipi etiam electiuè in tex. noſtro,ſcilicet quòd ſit imperii,nõ iuriſdictionis:& intelligatur imperii ſcilicet,mixti: cum imperium diuidatur in merum & mixtum . Contradicebam per. l.Muto §.Tutoris datio infra De Tute.ſecundũ cõm.intellec.&.l.Si quis vinum in prin.infra De Tri.Vin.& ole.lega.& per ea quæ ſcripſi ſupra in. l.Imperium nu.92.&.95.

In quarta particula,glo,infert,quòd ſi ex mixti imperii,non poſſit delegari per.l.i.in prin. ſupra tit.ſecundo.Dicebam glo.non rectè loqui : quia d.l.i.loquitur de cauſis quæ in priuilegium conceduntur ſeu tribuuntur maioribus magiſtratibus lege etc.ſiuè ſint ſimplicis iuriſdictionis,ſiuè meri,ſiuè mixti imperii. Nam duo vltimi gradus meri & mixti imperii poſſunt delegari : tres verò primi gradus ſimplicis iuriſdictionis non poſſunt delegari ſecũdum Bar.& doc.vt vidimus ſupra in.l.Imperium.

Ea quæ dicit Deci. hic nu.6.&.7.quòd regulariter mixtum imperium non poteſt delegari,fuerunt reprobata in.l.i.ſupra titu.ſecundo,in ſecundo.no.ſub nume.73.& in tertio no.ſub numer.91.Et ſimiliter dum ait,dictionem magis, in hoc text. ſtare electiuè, non rectè loquitur vt patet ex prædictis.

De dictione magis Iaſ.hic nume.15.& 17,melius loquitur,& de ea Curt.

iun.nume.10.&.11.

In ſecunda parte principali,ibi, ſed contra:glo.tres facit oppoſitiones. Primam de.l.Cognitio §. Vt poſſeſsio ſupra titul. ſecuudo,& remittit ad ſolutionem ibi traditam.ſoluit glo.ibi quòd ille §. procedit in cognitione & pronunciatione,an ſit mittendus vel non:ſecus ſi agatur etiã de miſsione re ipſa prout loquitur hæc.l.&.l.ea quæ infra.Ad munici.Et in caſu.d. §.vt poſſeſsio, illæ cauſæ ſunt ſimplicis iuriſdictionis, cum delegari poſſint,ſecundum gloſ.hoc explicantem in.l.i.in ver.in poſſeſsionem ſupra tit.noſtro. Nam,vt ait hic Bart.,gloſſatores habuerunt pro inconuenienti quòd cauſæ mixti imperii poſsint delegari Bar. ait etiã cauſas de quibus in.d.§.vt poſſeſsio, eſſe mixti imperii, ſed minoris, & ideò delegari poſſe, vt dictum fuit ſupra in.l.Imperium in.v.gradu mixti imperii:hic autem agi de cauſis mixti imperii ſuperioris gradus; Declarat ipſe nu.1.verſ.Habes ergo,in effectu ſecundum glo.in.d §. Vt poſſeſsio. Et hãc ſolutionem tenent cõmuniter doc.Dicetur latius infra in quæſtionibus.

Secundam facit glo.oppo.de §.ſi verò etiam quidam,in auten.De Exhi. re.vbi dicitur in effectu quòd delegatus poteſt mittere in poſſeſsionem: ſi poteſt delegari ſeu expediri per delegatum,ſequitur quòd non ſit mixti imperii. Hoc voluit dicere gloſ.quia præſupponit cauſas mixti imperii delegari non poſſe.Soluit glo. dupliciter.Primo quòd text.ibi non aperit an loquatur de ordinario vel delegato:quarè intelligit de ordinario.Hæc eſt falſa quia tex,exprimit de delegato.Secundo igitur ſoluit quòd loquitur de delegato a Principe:licet etiam de delegato ab alio fecerit mentionem.Hanc ſecundam ſolutionem ſequitur ſimpliciter Bart.in prima col. verſ.Secundo oppo.& Alex.nu.5.in fi.ſubdens nu.6.cõm.eſſe opin.quòd delegatus ab alio quàm a Principe non poſsit mittere in poſſeſsionem ex primo decreto: Et dictam ſecundam ſolu.ſequi videtur Iaſ.nu.18.

Iſta ſolutio non placet Alberico,& Angelo hic,& in.l.2.ſupra eo.

Fulg.reprobat ſecundam,& tenet primam quã dicit cõmunem,ſed malè.& ipſemet Fulg.in.l.Eum qui infra eo.fatetur quòd intellec.glo.in.d §. Si verò,ſit receptus a doc.Vult autem illa glo.prout proximè dicetur.

Deci.hic nu.8.tenet quòd in.d.§.Si verò,ſicut delegatus facit capturam recurrendo ad delegantem,ſic etiam eodem modo miſsionem in poſſeſſionem per recurſum ad delegantem.

Dicebam illum tex.aliter loqui: & aliam rationem militare in captura perſonæ,aliam in primo decreto: quia captura perſonæ non poteſt fieri ſinè executoribus,ſed conceſsio primi decreti expeditur per ipſum Iudicem,& per ſimplicem nuntium executionis mandatur.Dicebam etiam.d. §.Si verò,expreſsè loqui de delegato; & delegato ab ordinario etiam mi re.Vt patet ibi,ſi veró nõ adminiſtrat,ſed datus ſit a quodam Iudice, ſiuè ex ſacra forma aut iuſsione:aut etiam ab aliquo adminiſtratore. Ponderabam verba,ſi verò non adminiſtrat etc.& quòd verba,ſiuè ex ſacra forma aut iuſsione, non faciunt quòd huiuſmodi delegatus dicatur delegatus Principis,vt probat.l.ſi.infra.Quis & a quo.Vlterius verba, aut etiam ab

aliquo adminiſtratore:cum dictio etiam implicet,& verbum aliquo verificetur in minimo,iuxta glo.cõmuniter approbatam in clem.i.in ver.aut earum parte aliqua,de for.compe.& glo.in eo §. Si verò,in ver.aliquo adminiſtratore, exponit minimo: puta,inquit,defenſore Ciuitatis.& illam glo.recipi a doc.dicit Fulg.in.l.Eum qui infra eo.Et in illo §. Si verò, miſſio deſeruiebat actioni intentatæ.Dixi latius in.l.i.in primo. no.in primo atticulo,in quarto argumento pro cõmuni opi.nume.68.in fi.ſupra titul. ſecundo.

Tertiam facit glo.noſtra oppoſitionem,de.l.4 §. Duas infra de dam. infec. Vbi prætor delegat miſsionem in poſſeſsionem ex primo decreto. Soluit glo.ſpeciale ibi,quia celeritatem deſiderat cauſa damni infecti.l.i. illo eod.titu.

Bar.in effectu approbat ſolutionem glo.ſic etiam Alex.ſub nume.i.verſ. Quia ſpeciale:Deci.ſub num.14.

13 Aduertendum quòd in.l.i.&.l.4 §. Duas de dam.infec.non habet iuriſdictionem magiſtratus municipalis tanquã ordinarius, ſed tanquã delegatus a lege prætoria,prout dicunt Imo.,Alex.& cõmuniter doc.in.d.l.i. Et cum ſit remedium introductum ab ipſo Prætore,non tributum in priuilegium a lege ſenatusconſulto,vel conſtitutione Principum, non compræhenditur in regula prohibitiua delegationis tradita per Iuriſconſultum in.l.i.in prin.ſupra tit.ſecundo vt ibi ſcripſi nu.147.& ſupra in.l.Imperium nu.121.

Quarè ad omnia contraria reſponde, quòd loquuntur de delegato. nec valet conſequentia,non competit magiſtratibus municipalibus.ergo non poteſt delegari:nec iſta,eſt mixti imperii,ergo non poteſt delegari, prout demonſtrabo in reſolutione quæſtionum.

In tertia parte principali,ibi,vel dic mittere in poſſeſsionem, gl. dictorũ contrariorum timore,intelligit tex.noſtrum in miſsione ex ſecũdo decreto:vt quis conſtituatnr poſſeſſor,& incipiat vſucapere: Nam iſtud cauſa cognita interponitur.l.3 §.fi.infra de acqui.poſſ.ibi,prætor cauſa cognita permittit.Ergo,ſecundum gloſ.non delegatur.l.Nec quicquã.§. Vbi decretum,ſecundum cõm.intellec.ſupra de offi.procon.& ſic talis cauſa cõprehenditur ſub quarto gradu mixti imperii,vel etiam ſub tertio iuxta ea quæ ſcripſi poſt Bar.ſupra in.l.proxima in tertio,& quarto gradu mix-

14 ti imperii nu.117.vſq; ad 121.Subdit gl.hic,quòd mittere in poſſeſsionem cauſa cuſtodiæ ex primo decreto,ſemiplenam tãtum exigit cognitionem l.ſi is a quo,imò eſt.l.Is cui,in prin.infra ut in poſſ.lega., Vbi,non tam poſſeſsio quã cuſtodia datur,vt tedio affectus heres etc.& ſic agitur de modico præiudicio.Et ideò dicit glo.noſtra,demandari:& iure magiſtratus cõpetere. Quòd poſsit delegari probatur in.l.Cognitio §. Vt poſſeſsio ſupra tit.ſecundo.

Dicta glo.in hac tertia parte vera ſunt in ſe,ſed non relata ad tex.noſtrũ vt eum reſtringant ad ſecundum decretum,& non intelligendo iure magiſtratus municipalis.

In

In quarta parte principali,ibi,vel dic quod eſt verius,glo. recedit a proximè dictis,volens quòd tex.noſter procedat etiam in miſsione ex primo decreto,quando in poſſeſsionem mittitur vt fiat re ipſa poſſeſſor.Intellige quòd re ipſa mittatur in poſſeſsionem : quia miſſus ex primo decreto nõ
15 poſsidet.d.l.3.§.fi.De acqui.poſſe.Deci.hic in vlti.col.ſub nu.15.& latè in c.Conſultationibus col.pe.cum ſeq.de offic.dele. niſi in actione reali,vel ubi Iudex hoc decerneret propter nimiam contumaciam.Subdit gl.cum non competat iure magiſtratus.l.Ea quæ §.Magiſtratibus infra ad munic. quæ,vt ait glo.,non loquitur ex ſecundo decreto : quia non interponitur ſecundum decretum pro legato ſeruando vel rei ſeruandæ cauſa,niſi ex cauſa damni infecti. Vult tamen quòd cognitio an mitti debeat ex primo decreto delegari poſsit,ſed non an mitti debeat ex ſecundo decreto.

Et intelligit glo.tex.noſtrum ibi,Iubere cauere,de iuſſu inferente neceſsitatem,& qui non ſtet in finibus ſententiæ,& ſic de iuſſu cum executione, Deci.col.fi.propè nu.16.inſtat ſecundũ Alberi.quod imo etiam in cauſa legatorum fiat miſsio ex ſecundo decreto per.l.Qui legati.C.vt in poſſeſ. lega.,ſed ille tex.nõ probat,ut fatetur Deci.& vi.ibi Pau.Adde quod glo. prima in.l.Is cui infra vt in poſſ.lega.vult interponi poſſe ſecundum decretum per dationem in ſolutum. Sed illam glo.damnat ibi Bartol.efficaciter.

In quinta & vltima parte,ibi,vel dic ſecundo caſu,gloſ.ponit ſecundum intellec.principalem ad tex.noſtrum,ſcilicet quod iſta duo de quibus in tex.,ſimul iuncta,ſint mixti imperii,& non aliter:vt ait dixiſſe. Et ſic videtur quod gloſ.hoc uoluerit ſupra in primis uerbis: licet Deci.eam aliter declarauerit. Et iſte intellec.cõmuniter non recipitur,ut dixi ſupra.

Poſſet defendi talis intellec. quia Iuriſconſultus uoluerit quod Iubere quod caueatur,legatorum ſeruandorum cauſa,& in poſſeſsionem,actualem ſcilicet,mittere,ſi nõ caueatur;& ſic coniunctiuè ſit mixti imperii magis participantis de mero imperio quàm de iuriſdictione, & ſic mixti imperii indelegabilis:quia requirit coercitionem ſaltem realem,prout in ſimili loquutus fuit Bar.ſupra in.l.Imperiũ,in tertio,& quarto gradu mixti imperii.Et idem Bar.hic nu.1. Adde quod illa uerba magis imperii etc. ita declaranda uidentur,quod ſint mixti imperii,quæ ideo dicuntur magis imperii,quia mixtum recipit denominationem àb imperio tanquã a digniori ut ſic excludant modicam coercitionem deſeruientem iuriſdictioni de qua dixi ſupra in.l.Imperium nu.176.& ſub nu.195. nulla enim cauſa mixti imperii contentioſæ iuriſdictionis cõpetit magiſtratibus municipalibus ut patet in.l.Ea quæ per totam infra ad munici. & ita declara ſeu emenda ea quæ ſcripſi ſupra ſub nu.1.

Subdit glo.aliud ſi loquamur de bon.poſſ.quæ tribuit ius : quia nec cognito delegatur:ut ait dixiſſe in.l.præcedẽti in uer.mixtum. ſcripſi de hoc ibi in ſecundo no.ubi demõſtraui hoc eſſe falſum etiam ſecundum cõm. opi.de qua in.l.i.ſupra eod.ſaltem hodiè per.l.fi.C.Qui admit.quicquid dicat Bar.hic nu.4.

M iiii

Quærit Bar.nu.2.quid voluerit dicere glo.in quarta parte,quòd ſecundum decretum non interponatur ſuper immiſsione in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ,niſi ex cauſa damni infecti? Pro declaratione, diſtinguit:
16 Aut quæritur an ſecundum decretum interponatur ſuper re ipſa conceſſa in poſſeſsionem ex primo decreto, & ſic an ipſa res adiudicetur miſſo: & dicit Bar.quòd non; niſi in duobus caſibus:Primus eſt in cauſa damni infecti.l.3.§.fi.infra de aqui.poſſ.ibi,Et ideo cum damni infecti &c. Secundus in cauſa noxali.l.2.§.fi.infra ſi ex noxa.ca.aga. iuncta glo.Et pondera verba text. ibi, ergo & actori actio reſtituenda eſt perempta: eo quòd ductus ſeruus in bonis eius eſſe cæperit.eius cui fuit adiudicatus.ſed domino abſenti poſteà reuerſo reſtituitur actio,vt poſsit ſeruum recuperare ſoluēdo noxam:alle.etiam.l.Et generaliter in fi.de noxa. actio. ibi, quoniã iſto quoque casù iuſtam cauſam poſsidendi habeo. Subdit Bart. & in actione de peculio.l.Edium infra de pecul.ſed ibi tex.loquitur ex cauſa damni infecti & noxali:& ſic non probat,vt ait Alex.hic in.4.col.propè fi.Caccial. ſub nu.9.poſt Raph.& Cur.iun.ſub nume.46.& 47.& ſic verba illa & in actione de peculio, delenda ſunt. licet Cur.iun.nu.47.dicat poſſe etiam
17 hoc dici ſecundum quoſdam Moder.in actione de peculio.Aut quæritur de aliis cauſis,& ſecundum Bar.hic,non habet locum ſecundum decretũ vt adiudicetur ipſa res ſed venditur.l.Fulcinius §.Prætor ait infra qui.ex ca.in poſſ.ea.Vndè infert Bart.quòd ſupraalle.l.Ea quæ, ad munici. quæ loquitur de miſsione in poſſeſsionem ex aliis cauſis, non poteſt intelligi ex ſecundo decreto:quia in aliis cauſis non interponitur ſecundum decretum mittendo in poſſeſsionem,ſed vendendo.

Pau. Ca.hic in ſecunda col.in prin.declarat quòd in aliis cauſis, non reperto emptore adiudicatur res creditori vt in tit.De bo.auth.iud.poſsi.Intellige,vt ſcribit Bar.in.l.ſi finita §.Iulianus col.8.nu.43. infra de dam.infec., vbi.ait quod in dictis duobus caſibus ſcilicet ex cauſa damni infecti & ex cauſa noxali, adiudicatur res creditori non attento an pluris valeat vel minoris:rationem tradit Cur,iun.hic nu.46.In aliis autem (ſubdit ibi Bar.) vt res vendatur,vel adiudicetur pro menſura debiti,nō reperto emptore.ſic etiam Alexã.hic nu.13.in fi.Cur.iun.nu.45.Et ui Sozi.hic nu.4. Et quando agitur in executionem rei iudicatæ doc.in.l.A Diuo Pio.§.In venditione infra de re iudi.ſtatutum Piſanum ſub rub.13.De execu.re.iudi.Et vi.etiam ſtatutum ſub rub.ſecunda.

Vt res perfectius intelligatur,per ſtringamus compendioſè materiã primi & ſecundi decreti,de qua ſpec.latiſsimè in tit.De primo,& ſecũdo decreto,Bar.& doc.poſt gl.in.l.Si finita.§.Iulianus infra de dam.infec.,Bar. & doc.in auten.Et qui.C.De bon.auth.iud.poſsi.& in.l.Cum proponas eo.tit.Odofr.in trac.De primo,& ſecũdo decreto,Iaco.de Belui.& Guid. de Suza.& Guid.Pap.in ſuis trac.Videtur tamen quod trac. qui aſcribitur Guidoni Pap.,fuerit Pet.de graſsis petris.

Decretum diuerſis modis accipitur in iurevt in.d.trac.Guid,Pap.in prin. & prius Spec.in §.i.& Saly.in præalle.auten.& qui nu.10.

Sed

Sed in materia primi & ſecundi decreti, primum decretũ dicitur primus iuſſus ſpec.in.d.§.i.in fi.,Bart.in.d §.Iulianus in prin.dicit eſſe primũ iuſſum ſeu publicam miſsionem in poſſeſsionem. Secundum decretum dicit ibidem Bar.eſſe ſecundam miſsionem. Et dicitur primum decretum, etiam vbi non ſperatur ſecundum, vt per ſpec.& Bar.in locis prælle. Definit autem Bar.in.d §.Iulianus nu.2.primum decretum ſic: eſt prima aggrauatio ex qua actori aliquid applicatur facta per iudicem parti conuentæ propter contumaciam. Eodem modo definit ibi Bar.ſecundnm decretum:immò dicit eſſe augumentationem, aggrauationis iam factæ etc. Saly.in.d.auten.& qui nu.xi.plenius definit primum decretum.

Queramus igitur, vt ordinatius procedatur,

Primo quot modis accipiatur decretum, in iure? Dic vt ſupra proximè.

Secundo quid ſit primum decretum? Reſponde vt proximè dixi.

Tertio quid ſit ſecundum decretum? Dic vt ſupra.

Quarto quomodo differat decretum a ſententia, tradit Bartol.in.l.Nec quicquam.§.vbi decretum in prima lec.nume.5.ſupra de offic. proconſ.

Quinto qualiter perueniatur ad primum decretum?

Sexto qualiter perueniatur ad ſecundum decretum?

Septimo in quibus cauſis,& quis ſit effectus?

Octauo per quos iudices poſsint expediri?

Circa quintam:Bar.in.d.l.Cum proponas cum auten. Et qui.C.De bon.
19 auth.iud.poſsi.clarius & perfectius loquens quã in.d.§.Iulianus, ait, quinque requiri. Primo quòd offeratur libellus contra debitorem, idque dupliciter practicari poteſt vt ibi.ſed tutior videtur primus modus, ſcilicet. quòd prius offeratur libellus.

Secundo quòd citetur reus per emptoriè iuxt.l.Ad peremptorium cum pluribus ſeqq.infra De Iudi. Declata niſi vigore ſtatuti procederetur ſinè ſtrepitu & figura iudicii, prout coram Magnifico Rectore huius vniuerſitatis.tali.n.caſu non requireretur ſolemnitas per emptorii per ea quæ ſcribit Bar.in extrauag.ad reprim.in ver.figura. Tertio quòd Iudici ſummatim conſtet de debito, tenens quòd ſufficiat probatio debiti per iuramentum, quo ad hunc effectum.ſequitur ſimpliciter Pau.ca.

Quarto, quod Bar.implicitè ponit ibi, ſed explicitè in.d.§.Iulianus in.3.col.nu.11.quòd actor contumaciam rei accuſet. Quinto: quòd licentiatus recedat, idq; conſtet in actis: licet Iudex non pronunciauerit ſuper cõtumacia, Bar.ibi, nu:17.contra ſpec.

Bal.in conſ.54. Vt miſſio:lib.ſecundo ponit ſex requiſita, quorum quinque comprehenduntur in prædictis: aliud autem quòd cauſa ſit vera diſcutitur poſteà.

Difficultas conſiſtere videtur an ſufficiat ſummaria probatio per iura-
20 mentum? cum Abb.in.c.Quoniam frequenter §.fi.col.13.vt lit.non contes.velit quòd in reali tantum ſufficiat, non etiam in perſonali, rationibus

ibi adductis:& in hanc opi.inclinare videatur Corn.in conſ.52. In hac cõſultatione: col.2.lib.4.vbi citat doc.tenentes hanc partem.

Sed quòd etiam in perſonalibus ſufficiat iuramentum, tenuit Bar.in.d.l. Cum proponas,& in d.auten.Et qui,& in.l.2.in fi.C.vbi in rem actio,Bal. in.l.2.in ſecunda col.circa fi.infra de noxa.referens ita tenuiſſe Azo.,& in d.auten.Et qui circa prin.vbi dicit ſufficere iuramentum cum aliqua præſumptione,Saly.in.d.l.Cum proponas,& in auten.Et qui,Paul.ca. in.d.l. Cum proponas,Bal.in conſi.prælle.,Alex.in addi.ad Bar.in.l.Fulcinius .§.Cum hoc infra Qui.ex ca.in poſſ.ea.Et ſic iſta opi.Bart.videtur cõmunis.Et vi.Pau.Ca.in.d §.Iulianus nu.6.compendioſè & eleganter tradentem requiſita ad primum decretum.

Circa ſextum, qualiter perueniatur ad ſecundum decretum? De hoc
21 Bar.in.d §.Iulianus,nu.27.cum ſeq.Pau.Ca.nu.10.Alex.nu.52.cum ſeqq. Non explico ne ſim prolixior: & quia circa alia magis inſiſtendum eſt. Vnum non omittam,quòd interuallum temporis requiritur antequã petatur ſecundum decretum:& de iure cõmuni eſt in arbitrio Iudicis, gloſ. & doc.in.d.l.Cum proponas vbi Bar.nu.6.Saly.nu.6.declarans.

Ad ſeptimum: In quibus cauſis? De hoc latè ſpec.in tit. De primo de-
22 creto.§.Reſtat:Bar.in d.§.Iulianus nu.43.vbi quærit de ſecundo decreto, Pau.Ca.col.fi.verſ.In eadem ibi;in quibus actionibus,de primo,& ſecundo decretò.Et quo ad primum ait miſsionem fieri poſſe ex qualibet actione qua petatur aliquid dari vel fieri:Quoad ſecundum decretũ,fieri miſſionem regulariter vbicunq; cadit primum decretum:niſi per primum ſit plenè prouiſum,vt in hypothecaria,& in caſu.l.Is cui infra vt in poſſ.lega.. eſſe tamen differrentiam an fiat ex cauſa damni infecti vel ex cauſa noxali aut ex aliis actionibus perſonalibus, vt ſupra dixi.iſtis.n.duobus caſibus non fit miſsio pro menſura debiti prout hodiè in aliis actionibus perſonalibus,vt in auten.Et qui.C.De bo.autho.iud.poſsi.Et vi.Iaſ.hic nume.21. Adde circa id quod eſt dictum de hypothecaria, quòd & in ea prouidetur vt ius dominii impetretur a Principe iuxta.l.fin.C.De Iur. domi. impetrand.

23 In actionibus realibus,dic vt per Pau.in.d.§.Iulianus,col. fi.verſ.Dubitatur etiam de actione reali,& Alex.col.30.nu.114.

24 Effectus primi decreti tradit Bar.in.d §.Iulianus col.pe.cum ſeq.nu.47 vſq; ad 53.effectus ſecundi, nu.53.cum ſeq.de effectu primi decreti Alex. ibi nu.98.cum ſeq.de effectu ſecundi,nu.119.cum ſeq.

Illud non eſt omittendum quòd miſſus in poſſeſsionem ex primo decre-
25 to in vna re, poteſt conſequi adiudicationem etiam in alia re quando fit miſsio ex cauſa quæ non reſpiciat unam rem tantum,vt in omnibus actionibus perſonalibus,Bar.in.l.Quamuis,vbi text.quã legit ſub.l.Cum vnus §.fi.infra de bon.autho.iud.poſsi.tradit Alex.in prælle.§.Iulianus col.21 nu.78.79.Et ideò ſi res in qua fuerit quis miſſus ex primo decreto non reperiatur ſufficiens,poterit per ſecundum decretum ſuppleri in alia, vt tradit Alex.loco prælle.nu.79.

Circa

Circa viii.& vlt.,per quos iudices poſsint expediri,patebit ex reſolutione quæſtionum infraſcriptarum.

Nunc,priuſquàm expediam reliqua dicta Barto.extra gloſ.,pro reſolutione eorum quæ principaliter hic dicuntur per gl.& doc.,duo vnà cum Decio,poſt alios diſcutienda ſunt.

26 Primum,An delegatus a iudice poſsit mittere in poſſeſsionem ex primo decreto?

Secundum, An hoc facere poſsit minor magiſtratus ordinarius?

De primo Alex.num.6.cum ſeqq.,Caccial. col.6.cum ſequ.verſ. Circa quintum.Rimin.col.4.in prin.verſ.Quæ verò ad ſecundam:cum col.ſeq. Sozi.nu.10.11.12.,Iaſ.col.7.in prin.nu.18.cum duabus col.ſeqq.Deci.nu. 9.vſq; ad 13.per col.i.& meza.Cur.iun.procedit per excitationem particularium dubitationum nu.23.cum pluribus ſeqq.

Quoad primum doc.dicunt cõm.eſſe pro parte negatiua. Sic ait Alexan. nu.6.Iaſ.nu.18.citans doc.hanc opin.tenentes,& dicit Alex.nu.10. id procedere etiam in cauſis ſimplicis iuriſdictionis.

Contrariam opi.& ſic affirmatiuam,tenuerunt, prout refert Iaſ., Marti. Sylla.Alberi.,Saly.,Fulg.hic,& in.l.Cognitio.§.i.ſupra tit.ſecundo. Roma.hic,Ange.in.l.2.ſupra eo.& in.l.i.in prin.infra ſi quis iuſdic. non obtemp.,Saly.in pluribus locis.Et hanc tenuerunt Iacò.de aren.,Iaco.Butr. Bal.,Phil.de Regio,quando proceditur iure actionis,vt refert Alexã. hic ſub num.8.

Pro parte negatiua quæ dicitur cõmunis.

Primò.l.Ea quæ.§.Magiſtratibus infra ad muni.Vbi magiſtratus municipalis non poteſt in poſſeſsionem mittere dotis ſeruandæ cauſa: & tamen etiam de iure ffrum agebatur ad dotem,actione de dote, quæ erat bonæ fidei.l.Sed & ſi ideo verſ.cum enim infra ſo. ma.

Reſpondet Curt.Sen. hic in apoſtill. ad Alex.,ac etiam Deci. quòd.d.l. ſed & ſi ideo,procedit quando repetitur dos ſoluto matrimonio:ſecus autem in miſsione in poſſeſsionem quæ fit conſtante matrimonio,dotis ſeruandæ cauſa,quando vir diſsiparet, vt in.l.Si cum dotem §.Sin autem in

27 ſeuiſsimo verſ.ſi verò,ſolu.mat.nam tunc imploratur officium iudicis cũ non competat actio vt no.ibi Pau.ca.in prin.licet in caſu.l.Si conſtante in prin.eo.ti.ſolu.ma.competat actio:vt ibi dicitur.

Sed cur diuerſum in caſu.d.l.ſi cõſtante a caſu.d.§.ſin autẽ in ſeuiſsimo? Reſponde quia iſto ſecundo caſu petitur ſequeſtratio tantum: quia non erat adhuc plenè prouiſum mulieri per.l.ſ. vbi adhuc.C.De Iur.dot.& per auten.de æqua.dot §.Illud,vel dic vt per Bar.in.d.l.ſi conſtante,in quarta oppo.num.5.

Ad aliam rationem Alex.ad quam non reſpondet Deci. quòd iure magiſtratus non competat, reſpondebam negando aſſumptum. Non enim

28 valet conſequentia,non competit magiſtratibus municipalibus:ergo nõn competit iure magiſtratus,& ſic delegari non poteſt.l.i.verſ.Quæ verò iure magiſtratus ſupra tit.ſecundo quia magiſtratus municipales largo mo-

do & improprie dicuntur magiſtratus, nam duum viri ſunt.l.quarta §.
Duas infra de dam. infec.l.fin. C.De Iudic. & excluduntur ab iis quæ
conceduntur generaliter omnibus magiſtratibus.l.prima.in princip.in-
fra ſi quis iusdic. non obtempe. ibi, omnibus magiſtratibus, non tamen
duum uiris. Acccedat.l.fin.C.Qui admit. ibi, vt apud quemlibet iudi-
29 cem vel etiam apud duumuiros. Magiſtratibus enim municipalibus
concedebantur ea duntaxat quæ voluntariæ ſunt iurisdictionis, non requi
rentia cauſæ cognitionem.l.ſecunda.C.De magi. muni.l.i.C.De emanci.
libe.,& minimæ cauſæ ſimplicis iurisdictionis.l.Inter conuenientes, cum
glo.infra ad muni.iuncta auten.Niſi breuiores, cum ibi no.per Bar.C.De
ſenten.ex breui.reci. Et hoc ne cogerentur municipes pro cauſis tam mo-
diusadire præſidem.Non enim tempore iuris ffrum.erant defenſores ciui
tatum, vt infra demonſtrabo, & apertiſsime probaui in.l.i.ſupra tit. ſecun-
do, in glo.in ver.quæ verò iure magiſtratus, in vlti.parte, differre magiſtra
tus municipales a defenſoribus Ciuitatum: & quòd regula de qua ibi nō
poterat, ſaltem inſpecto eo tempore, intelligi de iis quæ competerent dun
taxat magiſtratibus municipalibus, qui ſunt priores ciuitatum ſubditarū,
oppidorum vel caſtrorum qui non erant, nec ſunt deputati ad ius redden
30 dum, ſed ſuper negociis Ciuitatis vel oppidi aut caſtri, & ſic ad admini-
ſtrationem rerum ad vniuerſitatem municipii pertinentium, vt dixit Pau.
Cā.in.l.fi.in fi.prin.C.Qui admitt.Bart.in.d.l.i.nu.5.Si quis iusdic.Et re
ipſa ſic eſſe videmus: licet quibuſdam ex priuilegio ſuperioris conceſſa ſit
iurisdictio in cauſis appellationum, ciuilibus vſq; ad certam ſummam.
Non obſtat.l.Magiſtratibus infra eo.quia reſpondetur vt ſupra in.l.Impe
rium nu.181.ac etiam non recte inferri.l.ſolemus §.latrunculator infra de
Iudi.,& quia ibi principaliter de publica vtilitate ageretur hic de priuata
in qua lex prohibet.

Non ob.l.Duum virum.C.De decur.lib.x.,ibi, non liceat extollere po-
teſtatem faſcium vltra metas territorii proprie ciuitatis, quia intelligitur
de adminiſtratione duumuiris competente, vt ibi per glo.idq; patet per.
d.l.i.in princ.infra ſi quis iusdic. non obtemp. per.l.Nec magiſtratibus in
fi.infra de iniur.l.ea quæ.l.Inter conuenientes, iuncta glo.cum ſi.ad muni.
Similiter non ob.l.liminarchæ infra de ſer.fugi.ibi comprehenſos fugiti-
uos recte transmittunt: nam captura fugitiuorum, etiam meris miniſtris
permittitur.Quinimmò etiam in ciuilibus creditor poteſt capere debito
rem ſuum fugitiuum, glo.in §.i.in ver. in iudicio inſti. de actio. Areti.ibi,
nu.9.per tex.in.l.Ait prætor.§.ſi debitorem infra de iis quæ in frau.credi.
cum ſi.Non ob.l.Si quis vxori §.ſi fugitiuum.ff.de fur.quia intelligi debet
de poteſtate dimittendi de carcere & cuſtodia, ſub fideiuſſoribus vbi ad-
mittendi ſunt, vt reus compareat coram præſide, idq; voluit in effectu gl.
ibi, allegando d.l.liminarchæ.

Secundo Alex.adducit §.ſi verò etiam quidam in auten.De exhi.re.ibi,
iudice aliquid agere non valente eo quòd non dum facta ſit apud eum li-
tis conteſtatio.Et ſic præſupponit ille tex.,ſecundum Alexan.,delegatum
nihil

nihil agere poſſe contra abſentem cõtumacem: ſic nec re ipſa citare nec in
poſſeſsionem mittere, nec ſententiam proferre diffinitiuam: quę lite non
31 conteſtata regulariter ferri nõ poteſt.l.Properandum.§.Et ſi quidem cũ
ibi no.C.De Iudi.

Reſpondet Deci.illa verba, iudice agere aliquid non valente intelligi
quo ad ſententiam diffinitiuam, quoniam adhuc lis non erat conteſtata,
prout etiam declarat ipſe Deci.in.d.l.ii.ſub nu.16.ſupra eo.poſt Bart.ibi.Et
ego induxi illum tex.ſupra in ſecunda parte glo.nu.11.&.12.contra opin.
glo.& Alexã.hic.Nec erat introductum remedium de quo in auten.Qui
ſemel.C.Quo.& quan.iud.ſumpta ex corp. De litigio.Colla.8.eum.d.§.
Si verò etiam quidã auten.De Exhi.re.ſit ſub Colla.v.Præterea.d.auten.
Qui ſemel,loquitur quando actor poſteà abfuit,non quando reus.

Tertio Alex.adducit.l.Properandum.§.Sin autem reus.C.De Iudi. ibi,
ſiuè ipſe iudex ex ſua iuriſdictione hoc facere poteſt,ſiuè per relationem
ad maiorem iudicem,intelligit ad delegãtem,& agitur ibi de executione
ſententiæ.facit.l.A Diuo Pio §.i.infra de re iudi.

Reſpondet Dec.illum tex.loqui de ordinario,non de delegato:vt patet
ex illis verbis,ſiuè ipſe iudex ex ſua iuriſdictione,iuncta.l.i.§.Qui manda
tam ſupra tit.ſecundo.

Præterea delegatus ab ordinario non poteſt exequi ſuam ſententiam.d.
32 l.A Diuo Pio in prin.cum ibi no.loquitur ergo.d.§.ſin autem reus de or-
dinario,ſecundum vlt.intellec.glo.ibi.in ver.ad maiorem per.d.l.A Diuo
Pio §.i.vbi etiam glo.in uer.in prouincijs.Nam appellatur maior ille iu-
dex ex eo quòd habet bona in ſua iuriſdictione in quibus fieri debet exe-
cutio:vt per glo.& Deci.hic ſub nu.x.

Reſpondebam etiam aliter, quòd delegatus ab ordinario ſeu a iudice
non poteſt exequi ſuam ſententiam diffinitiuam : quoniam,ea lata,fun-
33 ctus eſt officio ſuo etiam ſi nulliter iudicauerit.l.ſi vt proponis, la prima.
C.Quo.& quando iud.ſecus in miſsione ex primo decreto : quia fit vt cõ
tumax compareat,& ſic poſsit cauſa cognoſci,& deueniri ad difinitiuam,
quando fuit intentata actio.d.§.ſi verò in fi.

Quarto Alex.adducit rationem: quia miſsio in poſſeſsionem ex primo
34 decreto petitur officio nobili,vt per Bar.hic nu.3.dicentem, primum de-
cretum quod ſit ſufficiens preambulum perueniendi ad ſecundum decre
tum,interponi officio iudicis nobili;& inductum eſſe ex nouo edicto, de
quo in.l.Fulcinius in §.i.ſcilicet.Prætor ait,infra.Ex qui.ca.in poſſ.ea.,ibi
eius bona poſsideri vendiq; iubebo,ergo non poteſt delegari.l.2 §.Quod
non ita.C.De peda.iudi.

Deci.num.xi.reſpondet dupliciter, additis iis quæ inferius dicit:Primo
quòd.d.l.Fulcinius videtur loqui de ſecundo decreto,vt patet ibi, poſsi-
deri vendiq; iubebo.quæ verba non cõueniunt primo decreto,quod nec
tribuit ius nec facit quẽ poſſeſſorem.l.iii §.fi.infra De acquir.poſſe.poſſet
inſtari quòd ibi poſideri.i.detineri denotet primum decretum. Secundo
dato etiam quod officio iudicis nobili expediretur,non valeret cõſequen

tia quòd non poſſet delegari, vt patet in l. Cognitio §. i. ſupra tit. ſecundo, facit. l. fi. §. fi. ſupra eod. tit. ſecundo. Nec. d. l. 2. §. quòd non ita, aliquid noui inducit.

35 Caccial. hic in. 4. col. verſ. Circa ſecundum, ait magis cõm. eſſe opi. quòd cognitio & pronunciatio de mittendo in poſſeſsionem ſiuè ex primo, ſiuè ex ſecundo decreto, expediatur officio iudicis nobili per. d. l. Fulcinius in prin. Et quòd non fiat virtute primæ actionis, ſed nouæ conceſsionis factæ per prætorem: nec requiratur libellus ſed ſummariè expediatur: quia fit ſuper eo quod eſt iudici notum & liquidum per contumaciam partis; & citat doc. hoc tenentes. Declarat ipſe quando primum decretum interponeretur ad finem conſequendi ſecundum decretum: ſed ſi magiſtratus vellet reum grauare captis pignoribus, & ſimilia facere vt affectus tedio compareret, procederetur ſecundum eum, officio mercennario. l. Is cui in prin. infra vt in poſſ. lega. ſed certè ibi, agitur officio nobili: melius allegaſſet. l. fi. in ſecunda parte ſupra tit. ſecundo. Duplicem ergo ait eſſe miſ-
36 ſionem, alteram prædictam tedialem tantùm, quæ officio mercennario expeditur: alteram vt deſeruiat interpoſitioni ſecundi decreti, hancque expediri officio nobili. Et notandum dicit perpetuò, quia pauci aduertunt.

Dicebam quòd iſta in effectu voluit Bar. hic in vlti. col. verſ. Ita tamen, & Alex. col. pe. nu. 17. verſ. Subdit hic Bart. vbi declarat in fi. quòd Bar. non intelligit actorem mitti in poſſeſsionem pignorum, ſed pignora capi, & retineri per curiam. Et de hoc etiam Alex. hic nu. 15. Videtur tamen quod actor etiam mittatur in poſſeſsionem cauſa rei ſeruandæ d §. ſi verò in auten. De exhi. re.

Pro parte affirmatiua & ſic quòd miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto poſsit delegari, vel ſaltem expediri per delegatum.

37 Primo: Miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto non tribuit ius: quia miſſus non poſsidet. l. 3. §. fi. infra de acqui. poſſe. ergo delegari poſſe videtur ſicut aliæ miſsiones non tribuentes ius, de quibus in præalle. l. Cognitio §. i. ſupra tit. ii. Fuit ratio Saly.

Reſpondet Alex. quòd ille §. i. non intelligitur de actuali miſsione. Præterea, licèt miſsio ex primo decreto non tribuat ius, ordinatur tamen ad ſecundum decretum, vt no. in. l. ſi finita §. Iulianus infra de damn. infec. Sed non poteſt delegatus, ſecundum doc. ferè omnes, interponere ſecundum decretum: ergo nec primum per. l. Oratio infra de ſponſa. Vbi, prohibitis nuptiis videntur etiam prohibita ſponſalia. Et licèt reus poſsit cõparere, & contumaciam purgare, tamen primum decretum ordinatum eſt ad ſecundum Dicebam quòd conditionaliter, ſi reus non compareat. Deci. reſpondet quòd tamen non requiritur plena cauſæ cognitio in primo ſicut in ſecundo: Et videmus quòd miſsio in carcerem pro cuſtodia etiam pro crimine capitali poteſt fieri per defenſores ciuitatum qui tamẽ nõ poſſunt de cauſis capitalibus cognoſcere. §. Audient in auten. de defen. ciui. Dicebã illud permitti ratione publicæ vtilitatis, ne reus fugeret.

Reſpondebam ergo aliter quòd ſolutio Alex. non militat quando agitur

tur actione perſonali quo caſu regulariter non deuenitur ad ſecundum decretum propriè & ſtrictè vt ſupra dictum fuit. Et ſolutio eius & cōmunis ad.d.l.Cognitio §.i.videtur contra illum tex.,ibi in poſſeſsionem mittatur niſi reſpondeas per text.in.l.Quamuis infra de bo.auth.iud.poſsi., ibi,creditor qui in poſſeſsionem miſſus eſt etc. vbi neceſſariò intelligitur de miſsione verbali per pronunciationem iudicis,non etiam de actuali vt ibi patet ex verbis præcedentibus & ſequentibus.ſed vi.infra nu.40.

38 Ad.l.Oratio de ſponſa.reſponderi poteſt vt ibi per glo.per.l.ſi quis officium infra de ri.nup.& quòd non eſt eadem ratio in primo decreto quæ in ſecundo,per ea quæ ſcribit.Alber.in.d.l.Oratio nu.3.Poterit ergo delegatus mittere in poſſeſsionem ex primo decreto cum ſufficiat ſemiplena & ſummaria cognitio,licèt non poſſet ex ſecūdo cum plenam exigat cauſæ cognitionem,& tribuat ius.

Secundo:quæ iure magiſtratus cōpetunt mandari poſſunt.l.i.verſ.Quæ
39 verò ſupra tit.ſecundo.,ſed miſsio ex primo decreto competit etiam minoribus magiſtratibus §.ſi verò in auten. de exhi.re.& in auten. & qui.C. De bo.auth.iud.poſsi.ergo.

Reſpondet Alex.quòd ille tex.intelligitur in ordinario maiore.Non reſpondet argumento quia inducitur ille tex. ibi,etiam ab aliquo adminiſtratore, iuncta gloſ.ibi in uer. adminiſtratore & gloſ. in clem.i.de for. compe.vt latius deduxi ſupra in ſecunda parte princi.glo.noſtræ,numer. 11.&.12.Et ulterius induci poteſt ille text. quòd propriè loquatur etiam in delegato a iudice ut demonſtraui ſupra nume.11.&.12. nam glo.ibi,in uer. iudex, intelligit ſiue ordinarius ſiuè delegatus & rectè. Sed dum gloſ. illa intelligit illum text. in miſsione uerbali uidetur apertè loqui contra uerba illius §. quæ ſunt: ſecundum unam partem examinet negocium,& in poſſeſsionem mittat actorem eius rerum, ſecundum menſurā declarati debiti, ipſumq; in poſſeſsionem miſſumhabere etiā rem debiti cauſa ſeruādi. pondero uerba & in poſſeſsionē mittat,& poſteà,ipſumq; in poſſeſsionem miſſum habere &c. Vt ex primis uerbis deſignetur uerbalis miſsio,ex ſequentibus realis.Præterea ſubdit tex.& tunc ſi ille occurrerit &c.& tunc recipiens res etc.manifeſtè igitur loquitur de actuali miſsio
40 ne.Et ſic nihil facit.l.Quamuis infra de bon.autho.iudi. poſsi. Nec uidetur etiam ſaluari poſſe cōm. intellec.ad.l.Cognitio §.i.ſupra tit.ſecundo. per.d.l.Quamuis,prout dixeram paulò ſuperius num.37.in fi.quia in illo §.i.dicitur,uel ſi cui damni infecti non caueatur, ut is poſsidere iubeatur: quæ uerba deſignant uerbalem miſsionem: poſteà ſubdit, aut uentris nomine etc. in poſſeſsionem mittatur. quæ uerba demonſtrant realem miſſionem: quia quando uoluit deſignare uerbalem,uſus eſt Iuriſconſultus, in eodem tex.uerbis iſtis,poſsidere iubeatur.

Redeundo ad prædictum §.ſi uerò etiam quidam, fateor quòd loquitur in cauſa intentata iure actionis.

Tertio de iure cano.certum eſt delegatum ab ordinario poſſe in poſſeſ-
41 ſionem mittere ex primo decreto.c.Cū ueniſſent de eo qui mitti.in poſs.

ra.re.ſer. Cumq; articulus de iure ciuili ſit dubius, attendi debet in foro etiam ciuili & Cæſaris diſpoſitio iuriscan.per.c.i.&.2.cum ibi no.de oper.
42 no.nunci.fuit argumentum Roma.hic num.4.Nec ob.quòd in.d.c.Cum veniſſent videatur loqui tex.de pronũciatione miſsionis in poſſeſsionem, ibi,partem aduerſam in poſſeſsionem rerum petitarum inducendam cauſa cuſtodiæ decreuerunt,quia inferius patet quòd actualis etiam miſsio facta fuit,ibi in poſſeſsionem rerum credimus reducendum:niſi diceremus miſsionem factam per legatum delegantem.Et licet Alex. reſpondeat expreſſum eſſe de iure ciuili quòd non poſsit; negari tamen minimè poteſt, ſecundum Deci.,articulum iure ciu.dubium eſſe; idq; faſſus eſt ipſemet Alexã.hic in tertia col.nu.11.in fi. Quinimmò videtur eadem contineri diſpoſitio de iure ciui.in ſupralle.§.ſi vero etiam quidam in auten.De exhi.re.

43 Deci reſpondet aliter ad rationem Roma.,quòd ea attenta,etiam miſsio ex ſecundo decreto poſſet delegari:quia de iure cano.merum & mixtum imperium delegari poteſt vt vidimus in.l.i.ſupra tit. ſecundo in ſecundo. no. Vbi tamen de mero imperio dicitur:quia clerici non poſſunt cognoſcere de cauſa ſanguinis.Et de iure quoq; canonico vbi electa cenſeatur in
44 duſtria perſonæ,cauſa delegari non poteſt.c.Is cui De offic.de lega. libr. ſexto.c.ſi §.Is autem extra eo.tit.& vi.quæ addidi in.d.l.i.

Replicabam etiam quòd in ſecundo decreto ius ciuile clarè videtur loqui,vt in.l.3 §.fi.in fi.infra de acqui.poſſ.iuncta.l.Omnia quæcunq; infra de reg.iur.Nec ob.l.oratio infra de ſponſa.quia reſpondetur vt ſupra circa primum argumentum huius partis nu.38.

Quarto videtur tex.in ſupraalle.l.Cognitio.§.vt poſſeſsio ſupra titu. ſecundo inducendo vt ſupra circa primum argumentum huius partis nu. 37.in fi.& circa ſecundum argumentum nu.40.

Quintò,vltra Deci.l.2.ſupra eo.Reſpondet Alex.quòd ſi procederet argumentum ſequeretur quòd etiam ſecundum decretum veniret in delegatione. Reſponderi etiam aliter poſſet ſecundum Bar.in.d.l.2.col.2.ſub nu.2.verſ.ſed contra.

Replicari poteſt ad id quod Alex.dicit,aliam rationem militare in ſecũdo decreto:cum requirat plenam cauſæ cognitionem,& conſequenter expreſsè prohibeatur delegari.l.omnia quæcunq; infra de reg.iur.Præterea non eſſet inconueniens quòd etiam ſecundum decretum veniret in conſequentiam per.l.fi.in ſecunda parte ſupra titu. ſecundo, & argumento.l. Quoties.C.de Iudi.

Ad ea quæ dicit Bar. in.d.l.2.replicari poteſt non eſſe vera, per.d.l.fin.§. fi.ſupra titul.ſecundo, ibi, quia iuriſdictio ſinè modica coercitione, nulla eſt.Et intelligo etiam de reali coercitione: quã imperiũ appellat ibi text. & in.l.i.§.fi.ſupra eo.tit.ſecundo.Et dicta Bar.efficaciter impugnat Curt. iun.in prææalle.l.2.nu.42.43.cum pluribus ſeqq.

45 Sextò,defenſores Ciuitatum executionem habent iudicati,prout eſt ſingularis tex.,ſecundum Fulg.hic non cauillando,in §.Deindè verſ.ex prouinciali,

uinciali,in auten.De defen.ci.Ex prouinciali autē officio habere excepto rem(inquit tex.)eis adminiſtrantem..& duos officiales: qui ea quæ ab eis decernuntur,ad impleant,& ibi glo.in ver.officiales,dicit, qui vicem executorum tenent:& tamen executio ſententiæ mixti eſt imperii,vt per Bar. hic in vltim.col. ante nu.4.quod non intelligas quando petitur executio actione in factum vt per Bar.in.l.A Diuo Pio.§.1.ſub num.primo.infra de re iudi.

Reſpondet Alex.illum tex.non dicere quod poſsint mittere in poſſeſsionem; ſed quòd habeat defenſor executores qui exequantur quæ defenſor decreuerit: & intelligi de iis quæ poſſunt per ipſos defenſores expediri.

Replicabam, ſententiam diffinitiuam in cauſis pecuniariis a trecentis aureis infra expediri per defenſores, illam ergo exequutores exequentur.

46 Alberi.hic in vlti.col.nu.7.ſub compendio perſtringens materiam.l.noſtræ,dicit. Aut loquimur de cognitione an quis ſit mittendus,& delegari poteſt,ſecundum cōmunem opi.,licet ſit mixti imperii: Aut de miſsione verbali,& non reali,& delegatur ſicut cognitio: Aut de miſsione reali,& tunc,ſi ex primo decreto,cum non tribuat ius in proprietate nec in poſſeſſione,poſsit delegari:ſi autem ex ſecundo decreto,non poſsit delegari,cū tribuat ius.Et hoc ſi petatur ex officio:ſi verò iure actionis,tunc in conſequentiam tranſeat.Subiunge hic ea quæ ſcripſi ſupra circa quartum argumentum partis contrariæ ex Caccial.& aliis,nu.35.&.36.latius rem explicabo in fine ſequentis articuli.

47 Secundò principaliter videndum eſt an minor magiſtratus poſsit actualiter mittere in poſſeſsionem ex primo decreto? Hunc articulum examinat Caccial.in quarta col.verſ.Circa quartum:cum ſeq.col.nu.4.&.5.Rimin.col.3.nu.6.Deci.col.4.nume.13.Cur.iun.col.4. nume.28.cum ſeqq. Aſſerunt cōm.opi.eſſe pro parte negatiua.pro qua.

Primo.d.l.Ea quæ infra Ad muni.ponderando regulam generalem negatiuam in prin.illius legis quæ comprehendit cauſas indelegabiles: & in §.Magiſtratibus,prohibitionem cauſarum nō requirentium plenam cauſæ cognitionem: & quæ ſunt modici præiudicii:vt eſt miſsio in poſſeſsionem legatorum ſeruandorum cauſa.l.Is cui in princip.infra vt in poſſeſ. lega.

Deci.reſpondet illam.l.loqui de iis quæ iudicis officio nobili expediuntur: ſed primum decretum expeditur officio iudicis mercennario:intelligens de eō quòd interponitur ſuper actione intentata. Secundo reſpondet illam.l.loqui tantum in ſecundo decreto, quòd apertè falſum eſt, vt patet ex iis quæ ſcripſi ſupra circa quartam partem glo.nu.15.& circa dicta Bar.num.17.Adde quòd immò.d.l.Ea quæ in princip.ponit regulam generalem de iis quæ ſunt mixti imperii,declarando vt dixi ſupra ſub nu. 15.& poſteà explicat quoſdam caſus particulares,quorum primus plenā exigit cauſæ cognitionem,reliqui non.

Ponderabam etiam quòd in.d.l.Ea quæ,dicitur expreſsè magiſtratibus non permitti in integrum reſtituere: & tamen cauſa reſtitutionis in integrum. delegari poteſt.l.fin.C.vbi & apud quem etc.Nec eſt verum quòd illa.l.fin. corrigat.l.ea quæ, prout probaui in.l.i.ſupra titul.ſecundo,numer.135.

Si ergo delegatus cui plus conceditur, non poteſt actualiter mittere in poſſeſsionem ex primo decreto ſecundum cōm.opi.de qua in præcedenti quæſtione,multò minus poterit minor magiſtratus.

Reſponde per ea quæ ſcripſi ſupra in precedenti.q.circa primum argumentum partis negatiuæ nu.28.cum ſeq. Secundo.l.i.iuncta.l.4.§.Duas infra De dam.infec.,vbi ſpecialiter conceditur magiſtratibus municipalibus miſsio in poſſeſsionem ex cauſa damni infecti;quoniam ea cauſa celeritatem deſiderat. Ergo in contrarium eſt ius cōmune.l.Ius ſingulare ſupra de legi.

Reſponde ex dictis circa primum argumentum partis negatiuæ precedentis quæſtionis.

48 Et aduertendum quòd tempore iuris ffrum.non erat magiſtratus defenſorum ciuitatum. Patet quia de eis nullibi reperitur facta mentio ante tempora Valenti.& Valen.Impp.authorum.l.i.C.De defen.ci.inter quos Imp.& Iuſtini.interceſſerunt.xix.Imp.Et ſic non ob. quòd Iuſti. in auten. de defenſo.ci.in princ.præſupponat nomen defenſorum ciuitatum fuiſſe antiquum, nam ſatis erat antiquum, ſi annis ab inde ducentis, introductum erat.

Conſiderandum etiam eſt quòd Iidem Valenti.& Valen.fuerunt authores.l.2.C.De magis.muni.,quæ dicit.Magiſtratus conficiendarum actorū habeant poteſtatem. quaſi dicat,de aliis non ſe intromittant:cum per eoſdem Impp.eſſet introductus magiſtratus defenſorum ciuitatum. Dici tamen poſſet non intelligi derogatum iuriſdictioni prius competenti magiſtratibus municipalibus, ſaltem oppidorum, & caſtrorum,vbi non erat defenſor.

49 Tertio tex.in.§.Iuſiurandum in fi. in auten. de defen.ciui.ibi,præter illa ſola quæ iurisdictione ægent,& ex ipſa iudicum auctoritate pendent,iuncta gloſ.

Reſpondebam quod ibi tex.loquitur de iis quæ ſunt voluntariæ iurisdictionis: vt patet ex præcedentibus verbis:& quæ plenam requirunt cauſæ cognitionem,vt interponere decretum ſuper alienatione rerum immobilium minoris, vel ſuper tranſactione alimentorum ex vltima voluntate, quæ reſeruata ſunt maioribus magiſtratibus.l.1.in princ.infra de re.eo.l.2. in fi.ſupra tit.ſecundo.l.Cum hi in prin.iuncto §.Si prætor de Tranſac. Nam in iſtis facilius iudices decipi poſſunt:quia non interuenit contradictor,ſed partes concordes adeunt iudices:& quandoq; in damnum minorum: Nam vltimi duo gradus & meri & mixti imperii competunt defenſoribus ciuitatum:vt vidimus ſupra in.l.Imperium.

50 Quarto quia miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto compræhendi-

tur

in quarto gradu mixti imperii ſecundum Bartol.hic in ſecunda col. nume.i.Cur.iun.in.l.Imperium ſupra eod.ſub nume.114.verſ. Hoc non obſtante.

Reſpōdebam non eſſe verum quòd ait Bar.hic: & quòd in theorica ſua in.d.l.Imperium,non comprehenditur in quarto gradu:cum in eo dicat compræhendi ea quæ plenam exigunt cauſæ cognitionem ſinè coercitione reali vel perſonali; non ea quæ coercitionem ſine plena cauſæ cognitione: nam coercitio de qua in tertio gradu, non datur ſine plena cauſæ cognitione:quia illa transfert poſſeſsionem,& eſt magni præiudicii.l.3.§.ſi.in fi.infra de acqui.poſſ.,ſed miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto, in actionibus perſonalibus non requirit plenam cauſæ cognitionem: non tribuit ius nec etiam in poſſeſsionem.d.l.3.§.ſi.de acquir.poſſ.,l.Is cui, in prin. Vt in poſſ.lega. Patet ergo coercitionem quæ fit in miſsione ex primo decreto,ſimilem non eſſe coercitioni de qua in tertio gradu mixti imperii.

Accedat.l.ſi §.ſupra tit.ii.Et quòd ille §. non intelligatur de verbali tantum coercitione,probatur ex ipſomet Bar.hic in vlti.col.verſ.Puto tamē, dicente quòd ſi magiſtratus vellet grauare partem capiendo pignora, vt compareret,& ſimilia,id facere poſſet.& ſequuntur cōmuniter doc.Probatur etiam ex doctri.eiuſdem Bar.in.l.Imperiū ſupra eo. in quarto gradu meri imperii volentis quod tortura poſsit dici ſimplicis iuriſdictionis & ibi ſcripſi nu.186.

Nec obſt.deueniri nō poſſe ad ſecundum decretum: quia ſatis eſt quòd reus tedio affectus cogeretur quandoque comparere.d.l.Is cui in princ. Præterea ſecundum quoque decretum interponi poſſe videtur per minores magiſtratus, quando iure actionis cauſa fuerit intentata: prout infra latius explicabitur.

Pro parte affirmatiua quā veriorem putat Deci.per ſupra alle §.Si verò in auten.De exhi.re.

Primo.d §.Si verò,inducendo prout ſupra numer.11.12.& ſub num.30.

Secundo.§.Si verò ignoti in auten.De teſti.inducendo vt ſupra in.l.Imperium nu.176.

Tertio,l.Quoties.C.De Iudi.vbi cauſa ſtatus cognoui poteſt per mino-
51 res magiſtratus, incidenter: licet principaliter non poſſet.Et ſic in ſimi.vt ibi ſcribit Pau.ca.nu.8.

Quarto.l.2.ſupra eo.iuncta.l.fi.ſupra tit.ſecundo inducendo vt ſupra in quinto argumento partis affirmatiuæ precedentis quæſtionis ſub numer.44.

Quinto §.Deindè verſ.ex prouinciali in auten.de defen.ciui. inducendo vt ſupra nu.45.

Reſpondebat Caccial.hic in vi.col.in prin.quòd d.verſ. Ex prouinciali, poteſt intelligi vt defenſores faciant executionem ſententiarum, per iuriſdictionem quā habent.i.pignoribus captis,& mulcta indicta: non per iuriſdictionem quā non habent: ideſt,non per miſsionem in poſſeſsionem,

quæ ſit officio iudicis nobili: prout in ſimili notari dicit per doc.in.c.ſi
quis contra clericum De for. compe. vbi latè Abb. nu.32.,33.,34.qui poſt
multa videtur concludere aliud eſſe de iure cano.quã de iure ciuili, vt ſci
licet illo iure delegatus a iudice poſsit ſuam ſententiam exequi, ſecus de
52 iure ciuili.Et Alex.in.l. A Diuo Pio §.i.nu.7.8.infra de re iudi.poſt Barto.
tradit duplex remedium competere pro executione ſententiæ,alterũ offi
53 cio Iudicis nobili,alterum actione in factum,ſeu iudicati.

Aduertendum:videri,quod Caccial.dicit de mulcta,contra l.Defenſo-
54 res,ſecundam.C.De defenſo. ciui.Nec ob §.Audient in auten. eod.titul.
quia non ſic permittitur ius mulctandi,ſicut condemnandi in pœnam or-
dinariam,vt patet ex.l.2.3.& fi.C.de mo.mulc.iuncta.l.Illicitas.§. Qui vni-
uerſas ſupra de offic.præſi. cum ſi.Nec obſtare videtur.l.i.in prin.infra ſi
quis iuſdic.non obtempe.ibi,non tamen duumuiris; & ſic iſti ſoli excipiũ
tur a iure mulctandi; quia defenſores ciuitatum non erant adhuc intro-
ducti: Et videmus quòd procurator Cæſaris,qui eſt clariſsimus vt ſcribit
55 Alberi.in rub.ſupra de offic.procu.Cæſa.,non habet ius mulctandi.l.2.&.
3.C.De mo.mulc.& ſic maioribus tantum magiſtratibus, & vniuerſalem
in loco iuriſdictionem habentibus competere videtur: quãuis Bar.in.d.l.
prima ſub nu.5.Si quis iuſdic.non obtempe.dixerit quòd licet duumuiri
non poſſent mulctare,poſſent tamen defenſores ciuitatum: ſed cõtra Bar.
vltra prædicta,facit tex.iuncta glo.in.l.2.§.fi.infra de Iudi.vi.tamen Iaſo.&
Cagnol.in.d.l.i.

Poſſet defendi quod Caccial.dicit de mulcta,& prius Bar.hic nu.3.quã
do fieret incidenter vt deſeruiret actioni intentatæ per.l. Quoties.C.De
Iudi.l.2.ſupra tit.noſtro.l.fi §.fi. ſupra tit.ii.l.ſolemus §.latrunculator in-
fra de Iudi.,iunctis no.per Bar.in.l.Interdum §. Qui furem infra de fur.l.
prima,infra de autho.tuto.,c.Acceſſorium De reg.iur.lib.vi.l.Quod eui-
tandi.C.De Condic.obturp ca.& per tradita per Pau. caſt. in præalleg.l.
Quoties nu.8.C.De Iudi.,& per Cur.iun.in.l.2.ſupra eo.num.44. & per
eundem Bar.in.l.Imperium ſupra eod.in quarto gradu meri imperii, vbi
de tortura:& per ea quæ dixi infra nu.59.

Sed iſta defenſio tendit ad euerſionem opi.Bart.& Caccial.hic: quia ea
attenta,& primum & ſecundum decretum poterit interponi ſuper cauſa
intentata iure actionis quæ ad iuriſdictionem ipſius minoris iudicis per-
tineret.

Antequam ſub compendio perſtringamus omnia cum reſolutione quæ
verior videtur expedienda ſunt dicta Bar.nu.3.

Querit extra glo.Bar.in effectu,An miſsio in poſſeſsionem ex primo de
57 creto expediatur officio iudicis mercennario? & videretur prima conſi-
deratione dicendum,quòd ſic.

Primo quia iſta miſsio fit, vt reus tedio affectus veniat reſponſurus.l.Is
58 cui in prin.infra vt in poſſ.lega.Non intelligas quòd in caſu.d.l.expedia-
tur officio iudicis mercennario deſeruienti actioni : cum eo caſu non cõ-
petat actio:ſed vtitur ea ratione in caſu in quo ageretur iure actionis. Po-

tuiſſet

tuiſſes allegare §.ſi verò etiam quidam in auten. de exhi.re.qui loquitur in terminis.

Secundo adducit Bar.quòd ex officio mercennario magiſtratus mino-
59 res poſſunt mulctare.l.i.in princ.infra Si quis iusdic.non obtempe., Vbi, omnibus magiſtratibus, non tamen duumuiris, ſecundum ius poteſtatis ſuæ conceſſum eſt iuriſdictionem ſuam defendere pœnali iudicio.& gloſ. ibi exponit.i.mulcta. Ne Bart.ſibi ipſi contradicat, intelligendus eſt non de magiſtratibus municipalibus,ſed de defenſoribus,vt ipſemet declarauit in.d.l.i.ſub num.5.Et poteſt defendi eius dictum per ea quæ ſcripſi ſupra proximè nu.56.ſcilicet,quando incidenter mulcta imponeretur,non quando principaliter per ea quæ dixi ſupra nu.54.&.55.

60 Aduertendũ autem quòd minor magiſtratus & delegatus a iudice poſſunt mulctare nuncios & executores.l.2.C.De ſportu.vbi Saly.numer.2. declarat procedere poſt litem cõteſtatã,& incidẽter.An autem & quomodo delegatus poſſit mulctare,tradit Fely.in.c.De cauſis col. pen.nu.9.de offi.dele. vbi dicit, delegatum Principis poſſe; delegatum verò a iudice, non poſſe regulariter: quam regulam limitat quatuor modis. Et concludit, delegatum a iudice, mulctare poſſe vbi contumacia impedit proceſſum, vel damnificat aduerſarium:& non aliter. De hac materia Angel.in conſ.8.Regulares:nu.2.Iaſ.,poſt alios,in præalle.l.i.nume.18.vſq; ad 22.Si quis iusdic.non obtemp.

Adducit etiam Bar.ad hoc quòd minor magiſtratus poſſit mulctare.l.fi. ſupra titu.ſecundo.

Tertio quia poſſunt perſonas capere.§.ſi verò in auten.De exhi.re.quẽ tex.ſupra induxi.

Concludit nihilominus Bar.primum decretum quòd ſit ſufficiens præambulum perueniendi ad ſecundum,interponi officio Iudicis nobili: & eſſe inductum ex nouo edicto.l.Fulcinius.§.i.ideſt,Prætor ait infra qui.ex ca.in poſſ.ea.ibi,bona latitantis, poſſideri, vendiq; iubebo. Vndè (inquit Barto.,hoc non fieri virtute primæ actionis ſed nouæ conceſſionis factæ a Prætore. Vult dicere Bar.ſeu præſuponit quòd vbi verba legis dirigun-
61 tur ad Iudicem oriatur officium iudicis,& non competat actio iuxta.l.Si Soror,cum gloſ.ſecunda.C.De Colla., vbi,Iaſ.nu.4.qui illam.l.legit ſub .l.ea demum. tradit Dec.in.d.l.Si ſoror in primo no.nu.i.&.2.vbi ſex ponit limi.

Subdit Bar. hic ſe putare quòd officio mercennario poſſit compelli pars
62 vt ad iudiciũ veniat captis pignoribus,& per ſimilia remedia: quæ tamen, ſecundum eum,non ſunt ſufficientia media ad ſecundum decretum,quia illud expediri oportere ait,officio iudicis nobili,quod non competit minoribus magiſtratibus §.Iusiurandum in fi.in auten.de defen.ciu.qui tex. non probat intentionem Bar.vt demonſtraui ſupra nu. 49.

63 Subiicit etiam Bar.quòd non requiritur alius libellus ad conſequendũ ſecundum decretum,iuribus & rationibus per eum adductis.

Alex.hic nu.17.relatis diuerſis opi.ſequitur indiſtinctè opi. Bar.ſic Iaſo.

63 nu.10.11.declarans differrentiam inter miſsionem in poſſeſsionem ex pri mo decreto,& capturam pignorum.dicenſq; nu.11.deciſionem Barto.teneri cõmuniter.& Caccial.nu.3.verſ.Circa tertium articulum: declarans tamen procedere concluſionem Bar.quando fit miſsio ex primo decreto vt ſit preambulum ſecundi decreti:prout loquitur Bartol.Secus quando miſsio prædicta fieret ad finem vt reus tedio affectus compareat & litem proſequatur: tunc enim fieri dicit officio mercennario. Concluſionem Bar.tanquã cõmunem ſequitur Sozi.Hic in quinta cõcluſione,nu.9.

Cõtra Bar.tenet Dec.hic n.13.in fi.cũ ſeq.& Cur.iun,nu.42.cũ ſeq.Dec. in.l.2.ſupra eo.nu.28.poſt Ange.& Pau.ca.,Cur.iun.ibi nu.42.vſq; ad 48 & vi.ibi ſub nu.47.& hanc opi. tenuerunt Iaco. de ra.,Iaco. Butr.,Inno., Ioan.and.,Anto.de Butr.,vt referunt Caccial.in prealle.3.q.,Alex.nu.17. Iaſ.ſub nu.18.verſ.contrariam opi.,Accedat Alberi,hic in vlti. col. nu.7., cuius dicta retuli ſupra nu.46.,latè & eleganter Saly.in auten.& qui, nu. 13.& 14.C.De bo.autho.iud.poſsi.

Compendioſè materiam perſtringens, infraſcriptas facio concluſiones. Prima concluſio ſit,non valere conſequentiam:cauſa eſt mixti imperii,
64 ergo non poteſt delegari.probatur in.l.Cognitio ſupra titulo ſecundo,ſecundum omnes.
65 Secũda concluſio,non rectè infertur; eſt mixti imperii,ergo non competit minoribus magiſtratibus.probatur ex doctri.Bar.cõmuniter approbata in.l.Imperium ſupra eo. in duobus vltimis gradibus mixti imperii:
66 quos ait poſſe delegari,& minoribus competere magiſtratibus.

Tertia concluſio: Non valet conſequentia: cauſa non competit magiſtratibus municipalibus,ergo non poteſt delegari ſeu non poteſt expediri per delegatum.Probatur ex iis quæ ſupra,ſcripſi ſub nu.26.&27.cũ ſeqq.

Quarta concluſio:Miſsio in poſſeſsionem ex primo decreto deſeruiens actioni intentatæ ad effectum vt reus tedio affectus compareat,poteſt fieri per quemlibet magiſtratum,ſicut etiam captura pignoris ad iſtum effectũ & conſequenter per delegatum. Probatur per ea quæ ſcripſi ſupra circa
67 duas quæſtiones,quarum altera incipit ſub nu.26.altera ſub nume.47.& præſertim ſub nu.50.&.51.cum ſeq.ſi enim poſſunt pignora capi,& ſi poteſt deueniri ad torturam ſecundum ea quæ ſupradicta ſunt, & concedũt cõmuniter doc. cur non etiam ad primum decretum in conſequentiam actionis intentate? finge quòd nec bona mobilia inuenirentur.Et iſta probantur per text.in.§.Si verò in auten. De exhi. re. & in §.Si verò ignoti in auten.De teſti.& in.l.fi.in fi.ſupra tit.ſecundo & in.l.Quoties.C.de Iudi. cum aliis ſupra alle.nu.51.cum ſeqq.

68 Quinta concluſio: Non ſolùm poteſt per minores magiſtratus ſuper actione coram eis intentata deueniri ad primum decretum, ſed etiam ad ſecundnm.Hoc voluit Alber.hic in vlti.col.nu.7.& dixi ſupra nu. 46.Primum enim decretum iſto caſu non interponitur principaliter ſeu principali intentione vt deueniatur ad ſecundum: ſed vt reus tedio affectus compareat,ſed ſi non compareat,poterit in conſequentiam actionis intentatæ deueniri

deueniri ad ſecundum decretum,non ſolùm ad ipſam ſententiam ſecundi decreti; ſed etiam ad exequtionem:ſicut poteſt minor magiſtratus defenſor ſcilicet ciuitatis ſententiam diffinitiuã per ſuos exequutores mandare exequutioni §. Deindè verſ.ex prouinciali in auten. De defenſo.ciui.Dixi ſupra nu.45.& ſub nu.51.reprobando opi.Caccial.præſertim per ea quæ deduxi numer.56.Et hoc iure vtimur quòd minores magiſtratus prout ſunt in hoc dominio Poteſtates Peccioli, Palariæ, & ſimilium caſtrorum,ſuas ſententias exequuntut etiam ſecundi decreti interpoſiti ratione actionis intentatæ. Sequeretur enim aliàs inconueniens quòd eorum iurisdictio poſſet reddi eluſoria & inanis: cum reus poſſet ſemper eſſe contumax ne deueniretur ad expeditionem cauſæ: & eſſet contra.l. ſecunda,ſupra eod.vbi conceſſa iurisdictione videtur etiam ea conceſſa ſinè quibus iurisdictiò explicari non poteſt:& contra.l.fi.in ſecunda parte ſupra titul.ſecundo, ibi,etiam imperium quod non eſt merum videtur mandari quia iurisdictio ſinè modica coercitione nulla eſt declarando illum tex.vt dixi ſupra eo.in.l.Imperium nu.69.

69 Sexta concluſio:Delegatus ab ordinario poterit eodem modo vt proximè dictum eſt procedere in conſequentiam actionis coram eo intentatæ ad primnm decretum & miſsionem actualem ex primo decreto: ac etiam ad ſecundum decretum,per deducta in precedenti concluſione; ſed non ad executionem ipſius ſecundi decreti:quia per ſentẽtiam delegatus functus eſt officio ſuo. Et ideò non exequitur ipſe ſed ordinarius delegans. l.A Diuo Pio in prin.infra de re iudi. Delegatus autem Principis cũ poſſit ſuam ſententiam exequi intra annum.c.Quærenti De offi. dele. etiam in foro Cæſaris ſecundum cõm. opi., vt tradit Alex.in.d.l.A Diuo Pio in prin.nn.3.poterit etiam procedere ad executionem ſecundi decreti.

Adde,circa iſtam ſextam concluſionem,aduertendum eſſe, eam procedere poſſe quo ad ſecundum decretum , reſpectu minimarum cauſarum quæ delegari liberè poſſunt ſed non reſpectu aliarum quæ delegari libere non poſſunt,ſed prout habetur in §.Illud in auten. Vt defun.ſeu fune.eo. & in auten. Ad hæc.C.De Iudi.,cum enim in iſtis ordinarius reſeruare ſibi debeat ſententiam, ſecundum decretum æquipollere videtur diffinitiuæ ſententiæ.

Finis ad gloriam Dei.

Petrus Calæſatus Piſis Profitens.

PETRI CALAEFATI

Iuriſconſulti, Equitis Cæſarei & Comitis Palatini, & Conſiſtoriani in Gymnaſio Piſano iuris ciuilis profeſſoris primarii enarrationes in rub. & l. Iurisgentium .ff. De Pac.

FLORENTIAE.

Apud filios Laurentii Torrentini, & Bernardum Fabronum Socium.

CVM PRIVILEGIO.

1564.

1 Q*Uotidiana plenius attingenda.*

2 *Continuatio rub.*

3 *Res dicitur dubia per negationem*

4 *Lis non dicitur propriè ante litem conteſtatam*

5 *Tranſactio eſſe non poteſt gratuita*

6 *Pactum eſt etiam non gratuitum, quod tamen non eſt tranſactio*

7 *Tranſactio eſt species pacti.*

8 *Pactum quid ſit*

9 *Definitio pacti per Hoſti.*

10 *Pactum, vndè dicatur? latè*

11 *Pactio eſt quid facti, Pactum eſt quid iuris*

12 *In pactis factum verſari, quomodo intelligatur*

13 *Pactum eſt effectus reſultans ex pactione*

14 Doc.*formant definitionem a Iuriſconſultis omiſſam*

15 *Pactio quandoque ponitur pro pacto*

16 *Pactum a conuentione quo differat?*

17 *Pacti duplex conſideratio, ac etiam triplex*

18 *Pactum quo differat a promiſſo?*

19 *Pactum ſi dicatur in inſtrumento fuiſſe inter partes, intelligitur de pacto nudo*

20 *Promiſſum, ſiuè in publico inſtrumento, ſiue in priuata ſcriptura facta de conſenſu partium, intelligitur per ſtipulationem.*

21 *Limitatur dupliciter, ſed neutra limitatio placet*

22 *Promiſſum an ſit generalius conuento?*

23 *Pactum quo differat a pollicitatione?*

24 *L.fi.C.Ad Velle.de pollicitatione loquens quomodo intelligatur?*

25 *Pacto nudo fideiuſſor obligatur, fauore dotis*

26 *Mulieri intercedenti pro dote non ſubuenitur per Vellei.*

27 *Pollicitatio quando dicatur*

28 *Tacens conſentire videtur cum agitur de ſuo commodo*

29 *Pactum verum & expreſſum requirit præſentiam perſonæ, non pactum tacitum quod a lege inducitur ex aliquo facto*

30 *Ignorans non conſentit*

31 *Furioſus quando dicatur conſentire, & quando non.*

32 *Abſenti non fit donatio abſque nuncio vel epiſtola*

33 *L.I.ti.De pollici.loqui ſemper de pollicitatione, facta abſenti verum non eſſe demonſtratur, contra Cur.iun.*

34 *Inductio legis ex pollicitatione.ff.de pollici.*

35 Declaratio *legis Charidemus eo.ti.*De *pollici.*

36 *Lege Iulia de ambitu non tenetur qui publicè petit honorem*

37 *L.2.§.fi.ſol.ma.ibi, vt conſentiat an verò ne contradicat quomodo intelligatur*

38 *Hoſtien.definit ſolùm pactum expreſſum*

39 *Renunciatio & confeſſio facta parte preſente, & tacente, an habeant efficaciam?*

40 D*iffer*r*entia Curt.iun. an confeſſio fiat ad obligandum vel ad liberandum non admittitur*

41 *Præſumptio vna tollit aliam*

42 *Nobilis donum non acceptat ab infami*

43 *Donatarius obligatur ad antidora*

44 *Ampliatio cõmunis opi. quòd præſens & tacens præſumatur conſentire; ſeu potius quòd pollicitatio facta preſenti & tacenti tranſeat in pactum quando erat vtilis tacenti.*

45 *Donatio perficitur hodiè nudo pacto. Et ideò infertur etc.*

46 *Ex pacto promiſſionis de donando non oritur actio.*

47 *Promiſſio facta cum iuramento, abſenti eſt efficax. Sic etiam confeſſio. Iſta verba in veritate important iuramentum*

48 *Diuiſiones pactorum*

49 *Pactum nudum quomodo veſtiatur*

50 *Pactum nudum non veſtiri, re, verbis, literis, aut conſenſu*

51 *Pactum nudum parit exceptionem*

52 *Pacta quæ ſint in rem, quæ in perſonam. remiſſiuè*

53 *Pacta non porriguntur ad aliam rem, vel ad aliam perſonam regulariter*

54 *Iſta. l. Iuriſgentium, proſequitur materiam diuiſionis poſitæ in. l. Conuentionum*

55 *L. legitima ſupra eo. ibi, confirmatur, quomodo intelligenda ſit*

56 *Diuiſio principii huius. l. Iuriſgentium*

57 *Caſus, hic non eſt aliter figurandus niſi prout litera iacet.*

58 *Conuentiones omnes regulariter ſunt iuriſgentium.*

59 *Differrentia duplex inter contractus nominatos, & innominatos*

60 *Contractus nominati ſunt frequentiores*

61 *Contractum nominatum actionem parere, dupliciter limitatur*

62 *Secunda differrentia inter contractus nominatos & innominatos defenditur ab impugnationibus Garziæ.*

63 *Actio pignoraticia oritur tempore ſolutionis, ſed ex contractu olim inito*

64 *Ex contractu nominato poteſt agi ante implementum*

65 *Vbi exceptio eſt intrinſeca an actor teneatur offerre, alioqui reus etiam nihil excipiens ſit abſoluendus?*

66 *Verba actionem non dari, in ciuilibus intelliguntur ope exceptionis; in criminalibus ipſo iure*

67 *Exceptio propriè non datur vbi non eſt actio.*

68 *Renunciatio Velleiani facta in eodem contractu a muliere certioratea, valet*

69 *Exceptionis Macedoniani, & Velleiani poſſunt opponi etiam poſt ſententiam*

70 *Exceptione precii non ſoluti non oppoſita a venditore, an iudex poſſit ſupplere, & ibi concordantur opi.*

71 *Exceptio precii non ſoluti poteſt opponi etiam poſt ſententiam*

72 *Euictio tacitè venit etiam in contractibus innominatis*

73 *In contractibus innominatis, ſi non caueatur de euictione eſt locus pænitentiæ*

74 *Opponitur contra hoc.*

75 *Contractus nominati ſunt fortiores*

76 *Vendens & tradens ſi ſit dominus transfert dominium in emptorem*

77 *Res aliena vendi poteſt*

78 *Actiones non ſunt datiuæ,& natiuæ?& quæ ſint. &c.*
79 *Dupliciter quid in eſſe producitur.*
80 *Actiones datiuæ non traſmittuntur ad hæredes*
81 *Utilis actio competens ex conceßione eſt datiua*
82 *An & quando vtilis actio ſit datiua ſiuè in perſonalibus,ſiuè in realibus,remißiuè:*
83 *Quarè ex contractibus innominatis oriatur actio præſcriptis verbis?*
84 *Actio præſcriptis verbis quarè ſic appellata?*
85 *Quarè in tex.noſtro actio dicatur incerta?*
86 *Ex contractu innominato facio vt des,competit actio de dolo etc.*
87 *Contractus innominati an denominentur ab impedimento vel a forma cõuentionis?*
88 *Conuentio,facio vt des,an relata ad dantem ſit do vt facias?*
89 *Etiam ex contractu,do vt facias quandoq; competit actio de dolo contra tradetem*
90 *Effectus an competit actio de dolo an præſcriptis verbis?*
91 *Contractuum innominatorum correſpectiuorum,quatuor ſunt ſpecies*
92 *Bar.de vno contractu faciebat duos ſecundum Bal.*
93 *Tria neceſſaria vt detur actio de dolo*
94 *Melius eſt ſe ipſum corrigere quã ab aliis corrigi*
95 *Declaratio l.Si patronus teſtamento §.ſi quis cum eſſet.ff.De bo.libert.*
96 *Nomen generis repræſentatur in qualibet ſpecie*
97 *Nomen contractus indefinitè,prædicatur etiam de innominato*
98 *Statutum quòd de contractibus ſoluatur gabella, quos contractus comprehendat*
99 *Auten.Sacramenta puberum locum habet in quolibet contractu etiã in proprio*
100 *Permutatio non eſt contractus nominatus*
101 *Prima ratio quarè non ſit contractus nominatus*
102 *Secunda ratio.*
103 *Dictio ex cauſam denotat immediatam*
104 *Tertia ratio quarè permutatio non ſit contractus nominatus*
105 *Contractus nominati qui re contrahuntur deducuntur in eſſe per traditionem rei, & non prius*
106 *In contractibus nominatis qui re contrahuntur,obligatio orĩtur ad illud idem quod traditum fuit,vel ad eandem in genere*
107 *Alex.non rectè loquitur dicens glo.iſtam cõmuniter damnari*
108 *In permutatione oritur actio ex placito precedente*
109 *Emptionis verbum an ſit generale?*
110 *Permutatio ſtrictè ſumpta quando dicatur*
111 *L.Statuliberis a ceteris.§.Quintus Mutius in fi.ff.de ſtatu libe. quomodo intelligi debeat.*
112 *In contractibus nominatis,nomina contrahentium appellatiua ſunt diſtincta,excepto contractu pignoris*
113 *Donatio an olim eſſet,vel ſit hodiè contractus nominatus?*
114 *In contractibus innominatis eſt locus pœnitentiæ,non autem in donatione*
115 *Actio non oritur ex pacto donationis,ſed ex lege propter pactum*
116 *Donatio eſt nomen generale*
117 *In contractibus innominatis correſpectiuis eſſe locum pœnitentiæ ex parte eius qui*

procedit in correſpectiuis, non in ſimplicibus

118 *Contractus innominati ſunt omnes qui non tranſeunt in proprium nomen contractus*

119 *Ex contractibus innominatis ſimplicibus oritur exceptio*

120 *Donatio quæ fit per traditionem non eſt contractus*

121 *Obligatio ad antidora non eſt obligatio conſiderabilis*

122 *Pactum de donando, & pactum donationis, differre*

123 *Oblatio non habet vim impedimenti in contractibus innominatis*

124 *Duplici ratione repetitio datur in contractibus innominatis correſpectiuis*

125 *Oblatio vim habet impedimenti in contractibus nominatis*

126 *Oblatio ſolemnis in contractibus innominatis vbi promiſſa eſſet datio vim haberet impedimenti, ſi facta eſſet ante pœnitentiam alterius partis*

127 *Oblatio vim habet impedimenti in contractu innominato qui ordinatur ad contractum nominatum*

129 *Oblatio in contractibus innominatis habet uim quantum ad hoc vt agi poßit ad pœnam per ſtipulationem promiſſam*

130 *Malè loquitur glo. hic volens corrigi hic etiam dictum Mauritiani relatum in. l. Naturalis §. At cum do. infra de præſcrip. ver.*

131 *Non corrigitur hic diſtinctio tradita in. d §. At cum do.*

132 *Taxatur Ulpia.*

133 *Diuiſionis contractus, dotis &c. an ſint contractus nominati? remiſſiuè.*

REPETITVRVS .l.Iuriſgentium.ff.De pac.quæ cla
uis eſt materiæ pactorum,omniumq; contractuum
innominatorum &nominatorum,ſubtilem,vtilem,
& quotidianam complectentem materiam ; ideoq;
plenius atringendam.l.legaui in prin.infra de liber.
1 lega.tempori etiam deſeruientem,poſt ferias paſca-
les,& initam inter Principes chriſtianos pacem tem
poralem,cum a pacto ſiuè a pactione pax appellata
ſit.l.i.in prin.hoc eod.tit.Diuino implorato preſidio,facta continuatione
rub.quædam ad euidentiorem intellectum præmittam.
Continuatur,ſecundum Bar., glo.enim hic non ponit continuationem,
2 ſupra titu.proximo de ædend.tractatum fuit de ædictione libelli, verùm
quia quandoq; actor facit pactum gratuitum reo,ideò ponitur hic rubr.
de pac.Cætera quæ dicit Bar. pertinent ad ſubordinationem ſequentium
titulorum : Iſtam continuationem ſequuntur expreſsè Fulg.& Iaſ., ceteri
tacitè,nihil ſuper ea dicentes.Eandemq; continuationem in effectu po-
ſuerat,licet per alia verba,Azo in ſumma huius tit.C.
Contra hanc continuationem: Pactum pendente lite factum,videtur trã
3 ſactio.l.i.infra de Tranſac.tranſactio enim fit de re dubia, efficitur autem
res dubia per negationem,vt ibi in glo.i.text.in.l.fi.iuncta gloſ.C.Qui.ad
liber.procla.non lic. Non videtur ergo pactum poſt litem motam, licèt
per ſimplex pactum fieri poſsit tranſactio.l.ii.infra titu.primo.
Reſponderi poteſt Bart.& doc.non loqui de pacto facto poſt litem con-
teſtatam,ſed poſt creditum libellum,& ante litis conteſtationem : nam in
ter iſta per multum intereſt.l.i.C.De lit.conteſta.Nec propriè dicitur lis,
4 niſi poſt litem conteſtatam ſecundum cõm.opi.vt tradit Alex.in.l.Cauſas
vel lites nu.2.C.de Tranſac.quem ſequitur Iaſ.nu.12.
Nec obſt.quòd tranſactio fieri poſsit etiam timore futuræ litis.l.2.C.De
Tranſac.quia reſpondetur tranſactionem eſſe non poſſe gratuitum.l.tran
5 ſactio.C.de Tranſac.c.ſuper eo extra eo. Pactum ergo ſemper dicitur &
retinet nomen pacti quando eſt gratuitum:trãſactio ſemper dicitur quan
dò fit pactum non gratuitum timore preſentis vel futuræ litis : & in.l.i.C.
6 De Pac.Pactum eſt,licèt non gratuitum,quia non fuit factum timore litis
præſentis vel futuræ,vt per Cy.ibi in prima oppo.& Bal.nu.4.
Sed , quia raro accidit quòd actor poſt æditionem libelli faciat pactum
gratuitum ; & lex adaptatur ad ea quæ frequenter accidunt.l.Nam ad ea
ſupra de legi.,melius dici poſſe videtur prout etiam ſentit glo. in rubr.C.
eo.in fi.,quòd tractaturus legiſlator de tranſac.poſt tit.de inius voc.& tit.
de æden.,cum tranſactio ſit ſpecies pacti vt per gl. & doc. in rub.infra tit.
7 primo. & ad cognitionem ſpeciei debeat procedere cognitio generis in-
ſti.de ius.& iur.§.His igitur generaliter cognitis.l.i.& ibi doc.infra ſi cert.
peta., præpoſuit titulum de pac.ſeù illum ſubiecit ante titulum de tran-
ſac.

Aliæ colligi poſſent continuationes ex Bar.& Pau.ca.in rub.C.eo.vbi ſcripſi poſt Cur.iun.& Rip.ideò hic vlterius non inſiſto.

n Expedita continuatione, premittenda ſunt ad euidentiorem intellectũ. Primo: Quid ſit pactum? ſecundo vndè dicatur? Tertio quo differat pactum a conuentione? quarto quo differat a promiſſo. quinto, quo differat a pollicitatione? ſexto, quæ ſint diuiſiones pactorum? ſettimo. Ad quos porrigantur, eorum vires.

8 n Ad primum Azo in ſumma huius ti.C.quem alii ſequuntur, & Bald. & Caccial.in trac.De Pac., definit ſecundum Iuriſconſultum in.l.i.titu. noſtri, in prin. Eſt duorum pluriumuè in idem placitum & conſenſus. Et ſecundum glo.& doc.ibi eſt figura endiadis in illis verbis placitum, & conſenſus: vt reſoluantur, placitus conſenſus: & ſic ſpontaneus requiritur conſenſus: loquitur enim de pacto efficaci, nõ de inefficaci, iuxta.l. Pacta quæ contra.C.eo. Et ideò non ob.l.Si mulier §.pe.infra quòd me.ca.quicquid velit Cagnol.in.d.rubr.C.eod.numer.10.& Fortun.Garz.in.l.i.huius tit. col.20.

Confirmatur predicta cõmunis expoſitio cum ſolutione quã tradidi; per definitionem Marci Tulii lib.ſecundo de arte rethorica, in hæc verba. Pactum eſt quod inter alios conuenit: quòd iam ita iuſtum putatur; vt iure præſtari dicatur.

b Ab.ſu.©i.col.2.nu.4.de pac. explicat ſenſum definitionis Iuriſconſulti in.d.l.i.per.c.Pactum, de ver.ſig.vbi glo.declarat verba ibi poſita conueniens ſcriptura.

Poſſent etiam illa verba placitum & conſenſus intelligi ſine vlla reſolutione copulæ: vt duo ſcilicet requirantur copulatiuè: placitum, & ſic quòd ſpontè fiat: item & conſenſus in idem: adeò quòd non ſufficiat voluntas in mentè retenta, ſed conſtare debeat de conuentione & conſenſu idem.l.ſi repetendi.C.de condic.ob ca.& argumento.l.Duo ſunt Titii infra de teſtã.tute.& dixi in rub.C.eo.tit.de pac.nu.5.in fi.

9 r Hoſti.in ſumma extra eo.declarat & ſupplet definitionem Iuriſconſulti in.l.i.tit.noſtri: ſic Pactum eſt duorum pluriumuè in idem dandum vel faciendum (ſupple, vel econtra) alteri ab altero, cõſenſus verbis expreſſus, animo obligandi. Declarat Hoſtien.verba ſuæ definitionis: Et illa verbis expreſſus ponere dicit quia debet exprimi ab vtraq; parte ad differentiam pollicitationis: Quod an ſit verum, diſcutietur infra in quinto queſito.

s Aduertendum eſt quòd doc.videntur equiuocare: quia in.d.l.i.ponitur definitio pactionis, non pacti, vt ſtatim videbimus in ſeq. quæſito.

10 Ad ſecundum queſitum, vndè dicatur Pactum? Reſpondetur; a pactione Vlpia.in.d.l.i. Pactum autem a pactione dicitur vnde etiam pacis nomen appellatum eſt. Et eſt pactio duorum pluriumuè in idem placitum & conſenſus. Vndè gloſ.ibi, no.eſſe tria: pactionem, & ex ea pactum: & ex pacto, pacem. Alex.ibi, nu.primo.Iaſ.nume.5.in ſecundo not.ad iſta aduertentes, & ad deriuationem quæ videtur oppoſita, cum, vt inquit ibi gloſ.

in ver.

in ver.pactum, a pace pactum, & a genitiuo pacti addita o fiat pactio, dicunt ſecundum Io.de Ligna., quòd in d.l.1.pactio ſignificat actum prout eſt in fieri: pactum verò ſignificat effectum ipſius pactionis iam in eſſe, de ducta. Ex hoc confunditur deriuatio quã ponit gloſ. præalle. ſecundum Irn,alias Iſido.,cum effectus producatur ab actu & prius cauſa ſit quã cauſatum facit.l.1.in prin.ſupra de iuſ.& iur.ibi, vnde nomen iuris deſcendit: eſt autem ius a iuſtitia appellatum.

- Bal.in trac.De Pac.col.4.nu.4.verſ.Dictum eſt autem:ait pactum eſſe dictum a pacis actu, ſeu actione pacis, paciſci enim (inquit) eſt quidam actus concordiæ, & ab iſto actu pacis dicitur pactum. Et ideò pactum a pactione dici vult,vt effectum a cauſa:ſed pactionem a pacto,vt deriuatũ a deriuãte:prout ſupra dictum eſt ſecundum Iſido. quod videtur contra dicere Vlpiano.

Bald. tamen ſuſtineri dicit: quia Vlpia.loquitur de pace probata per contractum pacti,Iſido.autem de pace intentionis per quam ad paciſcendum inuitamur.

- Caccial.in trac. ſuo de pac.in 2.q.,referens dicta Bal., ſubdit aliter dici poſſe ſecundum doc.in d.l.1.titu.noſtri,quòd pactum dicatur a pactione intellectualiter,non ad literam:quia pactio ſignificat pactum prout eſt in fieri,& ſic ſe habet per prius,pactum verò ſignificat effectum prò ut eſt in facto eſſe:& hoc ſe habet per poſterius:quoniam ex pactione reſultat pactum:pax verò eſt pactum ſpeciale quod fit ſuper inimicitia & diſcordia: & ideò preponitur pactum tanquã genus, & ſubiicitur pax tanquã ſpecies:intelligendo de pace vt ſupra,non de ea quæ latè patet pro cõcordia animorum,vbi nulla præceſſit inimicitia vel diſcordia.

Ex prædictis colligitur quòd pactio eſt quid facti,pactum eſt quid iuris:
11 ſic dicimus de contractu conſiderato in fieri.l.Conſilio §.fi.de cura.fuſio. ibi, facti magis quã iuris ſunt, iuncto tex.Inſti.qui.mo.re. con obli.in fi. princ.ibi, & ex eo contractu naſcitur actio quæ vocatur certi condictio.l. labeo lib.1 §.Contractum de ver.ſign.

- Nec ob.l.Si vnus §.Pactus ne peteret infra de pac.ibi,quia in ſtipulatio-
12 nibus ius continetur, in pactis factum verſatur: nam ille tex. intelligitur, quia tota ſubſtantia ſtipulationis conſiſtit in iure: licet enim contrahatur per actum facti,tamen requirit miniſterium iuris: præcedentem ſcilicet, interrogationem,& ſequentem reſponſionem:& ſic habet formam a iure ciuili:quæ forma dat eſſe rei.l.Iul.§.Si quis rem infra Ad exhib. Quum autem eſt in eſſe deducta,verborum,eſt obligatio,& ſic iuris vinculum.l.1. v §.ſtipulatio autem iuncta rub.infra de ver.obli.& inſti.De obli.in princ. Subſtantia verò pacti conſiſtit in mero facto abſq; iuriſcõ.miniſterio. Dum ergo dicit,in pactis factum verſatur:intelligit,quia pactum nudum nõ habet adminiculum iuriſci.regulariter:ſed iuris naturalis tantùm: & ſic factum pro iure & obligatione naturali tantùm accipitur,argumentò.l.Nec ſeruus quicquã infra de pecul.ibi,ſed cum eo verba abutimur factum magis demonſtramus quã ad iuſciuile referimus obligationem: ſeruus enim

poteſt naturaliter obligari quo ad omnes effectus naturalis obligationis. l. Naturaliter. l. Si id quod infra de condic. indebi. vt ſcripſi in prealleg §. Pactus ne peteret in tertio. no. & in glo. mag., ex mente Bar. ibi; col. pe. ante nu. 13. Pau. Ca. col. 2. nu. 11., Alex. col. fi. nu. 14. Iaſ. nu. 1. & col. pe. nu. 39. Fortun. Garz. in tertio. no. col. 4. in fi. cum ſeq. Mantu. nu. 40. cum ſeq. in
13 tertio no. & nu. 142. cum ſeq. Pactum ergo eſt effectus reſultans ex pactione, productiuus, naturali æquitate, & iure, exceptionis, & impeditiuus repetitionis ſoluti vt in. l. noſtra Iuriſgentium. §. ſed cum nulla, & in. l. Naturaliter infra de condic. indebi. Hæc igitur videtur vera deſcriptio pacti, & concordat cum deſcriptione Ciceronis ſupra tradita, accipiendo verbum conuenit ibi poſitum, in præterito perfecto: & colligitur ex mente iuriſcõſulti & doc. vt patet ex ſupra deductis. Nec eſt nouum quòd doc. forment
14 definitionem a iuriſconſulto omiſſam, vt patet in mutuo: cuius definitionem formauit Bar. in. l. 2. §. fi. in fi. infra ſi cert. pet.

Nec prædictis ob. l. Pactum infra de pollici. quia ſolùm tendit ad hoc, vt defferrentiã demõſtret inter pactum & pollicitationem. Nec refert quòd dicat, pactum eſt, quia & in. l. Imperium ſupra de iuriſ. om. iud. Iuriſconſultus vtitur eodem modo loquendi per verbum eſt, & tamen doc. fatentur quòd ibi non ponitur definitio ſaltem iuriſdictionis.

15 Nec ob. l. noſtra Iuriſgentium in §. ſed cum nulla, ibi igitur nuda pactio: quia ibi ponit cauſam pro cauſato, ſed in. l. 1. ponit iuriſconſultus pactionem tanquã quid diuerſum a pacto: vt expreſſe ibi patet.

Ad Tertium: Quo differat pactum a conuentione? Reſponde vt ſpecies
16 a genere. l. 1. §. Conuentionis tit. noſtro: vbi, conuentionis verbum generale eſt etc. ibiq; hoc nó. Bar. & doc., Bal. in trac. De Pac. col. 2. nume. 5. Caccial. in ſuo trac. de pac. q. 3. Iaſ. in rub. infra De ver. obl. nu. 1.

17 Dicebat autem Caccial. in d. 3. q. pactum poſſe dupliciter conſiderari: vno modo prout in eſt: & tunc in quolibet contractu reperitur pactum conſideratum vt conuentio in genere: altero modo prout eſt quid speciale, & habet propriam denominationem pacti, vt in tit. noſtro.

Fortun. Garz. in d. §. Conuentionis, tenet conuentionem non eſſe genus reſpectu pacti, quando de cõuentione mentali aditur, ſed eſſe idem: quia vbi duo in vnum cõuenũit, ibi eſt pactum, vt in definitione pacti: & ibi eſt conuentio vt in. d §. Conuentionis, ergo non differunt. ſolùmq; dici poſſe ait conuentionem eſſe genus reſpectu pacti, quando refertur & ad mentalem & ad corpoream conuentionem, Idq; fuit de mente glo. in. d. §. Conuentionis, in ver. tranſigendi.

Cagnol. in rub. C. eo. ſub nu. 4. & 5. conſiderat pactum tripliciter accipi poſſe: generaliſsimè, prout ineſt cuilibet contractui: generaliter, prout in tit. noſtro: ſpecificè, quando eſt gratuitum.

Sed redeundo ad Garz., non placet eius opi., quia hic agitur de pacto propriam habente denominationem iuxta declarationem Caccial. ſupra proximè traditam quæ concordari poteſt cum diſtinctione Cagnol. quia pactum de quo in hoc tit. agitur poteſt dici ſpecies reſpectu conuentionis,

nis,& genus reſpectu pacti gratuiti & pacti non gratuiti de quo in.l.i.C. eo.,& tranſactionis. Præterea ſi conueniamus in hoc quòd homo ſit animal,non eſt pactum: & tamen ex diuerſis animi moribus in vnam ſententiam decurrimus,vt declarat Hoſtien.

Contra d.cōm.concluſionem Ripa in rub.C.eo.nu.3.plura excitat: nec ſoluit.

Primum per.l.noſtram Iurisgentium in princ.vbi,ſecundum eum,conuentionis verbo non continentur contractus habentes nomen proprium. Reſpondebam quòd immò iſte tex.dicit,quòd conuentiones iuriſgentium quæ pariunt actionem in ſuo nomine non ſtant,ſed tranſeunt in ſpeciale nomen contractus.probat ergo iſte tex.quòd conuentiones ſunt etiā ex quæ tranſeunt in ſpeciale nomen contractus:ſed nominantur a ſpeciali nomine pro clariore demonſtratione,ſicut per nomen proprium appellamus homines,non ſub generali appellatione hominis.Et glo.ibi expreſsè dicit quòd non amittunt generale nomen:vt probat.l.i.§.conuentionis verſ.Adeò,huius tit.noſtri.

Secundum per eandem.l.Iurisgentium.§.Prætor ait: vbi, prætor ait pacta conuenta quæ neq; dolo etc.ſeruabo.Et conuenta (inquit Rip.)dicuntur in quibus ſimul conueniunt animi plurium,vt in.d.§.Conuentionis.& ſic non erit conuentio generalior pacto. idq; benè probari dicit in.l.conuentionum cum.l.ſeq.hoc tit., vbi,conuentionum tres ſunt ſpecies: & de ſpeciebus pactorum intelligitur, non de ſpeciebus aliorum contractuum qui tranſeunt in ſpeciale nomen.

Reſpondebam,omne pactum conuentum eſſe conuentionem, ſed non omnem cōuentionem eſſe pactum conuentum:ſicut omnis homo eſt animal,ſed non omne animal eſt homo.l.Si quid earum §.Inter emptum cū glo.infra de leg.tertio.Ad.l.conuentionum,quòd loquitur de conuentionibus manentibus in generali nomine: alias tamen eſſe quæ tranſeunt in ſpeciale nomen hac.l.Iurisgentium in prin.&.d.l.i §.Conuentionis verſ. Adeò.

Concluditur ergo veram eſſe cōm.concluſionem quòd pactum differt a conuentione prout ſpecies a genere.

18 Ad quartum: Quo differat pactum a promiſſo? Reſponde ſecundum Bal.in trac.De pac.col.2.ſub nu.5.& Caccial.in ſuo trac.De pac.in quarta q.quòd plus & minus continere poteſt promiſſum,quàm pactum:& ſic latius patet iſte terminus promiſſum quàm pactum. Nam promiſſum adaptatur ad pollicitationem,pactum non.l.Pactum infra de pollic.Item promiſſum aptari poteſt ad ſtipulationem,pactum non:ſed a pollicitatione & ſtipulatione ſeparatur.l.ſciendum.§.Dictum.ff.De edili. edic. Et ideò

19 dicit Bal.loco præalle.,quòd ſi in inſtrumento vel vbicunq; dictum fuerit,pactum eſſe inter partes,nunquā referetur ad pollicitationem, vel ſtipulationem,ſed intelligetur de pacto nudo niſi de veſtimento appareat. Subdit ibi Bal.nu.6.quòd ſi verbum promiſit reperiatur in inſtrumento,

20 intelligitur per ſtipulationem iuxta not. per glo.& doc.in.l.i.C.De vſur.

glo.in.l.i.in prin.in ver.duorum,tit. noſtro,tex.in §.ſi ſcriptum,& ibi glo. & doc.Inſti.De inuti.ſtipu. & procedit ſiuè reperiatur in publico inſtrumento ſiuè in priuata ſcriptura facta de conſenſu partium,vt poſt Bart. & Bal.declarat Pau.ca.in.d.l.i.nu.2.&.3.C.De vſur.vbi rationem aſſignat, ſecus eſſe tradens in depoſitionibus teſtium licèt in ſcripturã redactis,quicquid voluerit Iaſ.in rub.infra de ver.obli.nu.3.dicens quòd verbum promiſit in priuata ſcriptura non importet ſtipulationem:nam cõtra eum eſt tex.in.l.1.cum glo.C.De contra.& cõmit.ſtipu.,et ibi Bar.,Bal.& Saly. & l.Titia §.Idem reſpondit cum ſeptitius infra de ver.obli.cum ibi traditis per doc.& ipſummet Iaſ.nu.3.&.5.Adde quòd quando fit ſcriptura de cõſenſu partium licèt priuata partibus ipſis præſentibus demonſtratur deliberatio animi & conſequenter voluiſſe partes contrahere efficaciter.

Concluſionem autem prædictam quod verbum promitto ſiuè in publico inſtrumento ſiuè in priuato ſcripto de conſenſu partium, importet ſti-
21 pulationem,limitat dupliciter Alex.in.l.ſciendum ſub num.1.2.&.3.infra de ver.obli.ſed primam limi.impugnat,ſecundam tenet quòd non procedat in contractibus innominatis, rationibus ibi per eum adductis. Non placet quia contractus nominati pariunt actionem per ſe. Vndè minus ægent ſtipulatione.

Roma.in.l.lecta infra ſi cer.peta.& quidam alii velle videntur quòd verbum promiſit generalius ſit quàm verbum cõuenit:quia hoc ſimul taneas tantùm importat conuentiones, illud verò etiam pollicitationem. Sed Bar.ibi nu.12.dicit latius patere verbum conuentionem,quia comprehendit etiam tacitas conuentiones, & quòd latius pateat verbum conuentio
22 tradit Iaſ.in rub.de ver.obli.nu.1.Cur.iun.in rubr.C.eo.nu.16.concordat opi.ſecundum Caccial.in trac.de pac.in quarta.q.quòd vnum ſit generalius altero ſecundum quid,nõ ſimpliciter:nam promiſſum importat etiã pollicitationem, vt ſupra vidimus. Poſſet ergo dici quòd conuentum & promiſſum habeant ſe tanquã excedentia & exceſſa,vt in ſimili dicit gl.i. in.l.Certi conditio infra ſi cer.pet.de conditione triticaria,& de certi cõditione generali.Idem in effectu voluit Galiau.in.d.rub.nu.39.

Conſideraui poſtea promiſsionem ineſſe cuilibet conuentioni:quia ſi conuenio dare vel facere,vtique promitto:ergo etiam in tacita conuentione, tacita inerit promiſsio,iuxta.l.labeo cum ſeqq.hoc eo.tit.l.Cum quid infra ſi cert.pet.Et ex parte eius cui promittitur,poteſt etiã dici promiſſum, paſsiuè ſeù ſuſceptiuè:loquimur enim de conuentione ex qua reſultat aliquis contractus ſeu obligatio.Nec videtur verum quòd promiſsio denotet magis expreſsionem quàm conuentio: vt patet ex prædictis.Nec probat contrarium.l.ſponſio de ver.ſigni:nec §.ſi ſcriptum Inſti. De Inuti.ſtipu.quia licet quando importat ſtipulationem requiratur expreſsio verborum.l.i.in prin.&.l.5.§.Stipulatio autem infra de ver.obli. non ſic quãdo importat pactum nudum.l.Labeo,cum duabus ſeqq.hoc tit.noſtro.

Ad quintum: Quo differat pactum a pollicitatione, de quo Caccial.in tract.de pac.in quinta q.Iaſ.in rub.de ver.obli.col.2.ſub.num.6.,Dec.in rub.

rub.C.eod.de pac.nu.1.vſq; ad quartum Cur.iun.nu.13.vſq; ad 16.per.2.
col.Rip.nu.4.cum ſeq.per vnam col.Cagnol.num.14.vſque ad 21.per 2.
col.

Differt pactum a pollicitatione: Primo quia in pacto requiritur duorũ
23 pluriúmuè cõſenſus, in pollicitatione interuenit ſolius offerentis promiſ-
ſio.l.Pactum infra de pollici.tradit Deci.in.d.rub.C.eo.nu.1.Secundo dif
fert, quia ex pacto vnicuiq; naturaliter obligamur de iure ci. regulariter,
de iure verò cano.etiam ciuiliter ſecũdum cõm.opi.de qua in.c.1.de pac.
Ex pollicitatione nullo modo quis obligatur, niſi vel collegio, vel Eccle-
ſiæ, cum cauſa: puta ob honorem vel ſimilem cauſam: quo caſu ab initio
aſtringimur, alias ita demum, ſi cœperimus vt clarè dicit tex.in.l.1.§.1.& in
l.Pactum.§.1.infra de pollici.& patet per totum illum tit. Et licet Garz.in.
h.i.tit.noſtri.in prima col.verſ.Vnde oritur, voluerit quòd ex pollicitatio-
ne facta priuato naturalis oriatur obligatio, tamen cõmunis opi.eſt in con
trarium.

Iaſ.in rubr.de ver.obli.in.3.col.verſ.Item aduerte, vult quòd pollicitatio
fiat etiam priuato per titu.C.De.dot.promis.& nuda pollici.& l.fi.C.Ad
Velleia.cum ſi. Concedit tamen quòd ex pollicitatione facta priuato quis
non obligetur.

Aduertendum quòd in.d.l.fi.C.Ad Velleia. illa pollicitatio producit
obligationem, vt patet ibi, aut in pollicitatione deductum eſt, hoc ab inui-
24 tis poſteà compleatur. Vndè doc.accipiunt ibi pollicitationem pro pacto
nudo: Vult enim ſecundùm eos, illa l., quòd intercedens pro dote danda
pro muliere, etiam nudo pacto efficaciter obligetur. & eſt illa.l.fi.Iuſtini.
& noui iuris inductiua, vt patet ex eius verbis. Prius autem fuerat inductũ
per.l.Ad exactionem quæ eſt.l.pe.C.De dot.promiſ. quòd dos nudo pa-
cto promiſſa deberetur. vbi etiam text.vtitur iſto termino pollicitatione
pro promiſsione facta pacto nudo. Et dicit Bald.in.d.l.fi.ſpeciale ibi eſſe
25 quòd fideiuſſor obligetur nudo pacto fauore dotis, ſic etiam intelligitur
d.rub.de dot.promiſ.& nu.pollici.vt pollicitatio pro pacto accipiatur, &
ſic pars pro toto, vt voluit ibi glo.cum qua tranſire videntur Bar.& alii. li-
cet Saly.ibi poſt Iaco.de ra.teneat quòd intelligatur propriè de pollicita-
tione; quã opi.impugnat ibi Bal.concludens quòd dum illa rubr.dicit de
dotis promiſsione, intelligatur de ſolemni, & ſic per ſtipulationem: & dũ
ſubdit, & nuda pollicitatione, intelligatur de nudo pacto. Et hæc opi. ma-
gis placet quàm opi.Saly.qui etiam in.d.l.fi.nu.1.dixit ſpeciale eſſe quòd
ex ſola pollicitatione dos debeatur: nam ſpecialitas in alio conſiſtit vt dixi
ſupra ſecundum Bal.ac etiam quia mulieri intercedenti pro dote non ſub
uenitur per Velleia.

Nec ſunt curanda quæ dicit Alcia.Parerg.lib.1.cap.1.eo excepto quòd
rectè intelligit iura prælle.procedere in pacto nudo.

Prætere a, ſi ſpeciale eſſet, in dote, ſecundum Saly., ergo in contrarium
eſſet regula. Nec videntur poſſe intelligi.ll.prælle. de nuda pollicitatio-
ne quæ tranſiuerit in pactum per taciturnitatem mariti præſentis & tacen

tis: quia dos non eſt res merè lucratiua præſertim propter donationem propter nuptias, niſi diceremus quòd ſtatim fuerit ſequutus actus facti, vt dationis anuli quo cenſeretur acceptata pollicitatio. Adde nõ negari pollicitationem fieri poſſe priuato.i.proferri verba pollicitationis, ſed ea eſſe inefficacia, & quod de tali pollicitatione non loquitur tit. infra De Pollici.

27 Difficultas conſiſtere videtur in hac materia, in diſcernendo pacto a pollicitatione; Caccial. in d. ſuo trac. de pac. in. v. q. col. i. verſ. Nunc vt vtiliter, concludit in effectu quod pollicitatio dicatur quando promittitur abſenti citra nuncium vel Epiſtolam: vel etiam præſenti dicenti ſe nec acceptare nec recuſare: vel præſenti ex cauſa onerosa: quia tunc non præſumitur conſentire nec etiam contradicere. c. Is qui tacet De reg. iur. lib. vi. & ibi glo. Tradit Iaſ. in rub. de ver. obli. col. 2. cum ſeq. nu. 6. & 7. dicens cõmuniter teneri per legiſtas & canoniſtas.

Reuoco in dubium An promiſsio facta præſenti & tacenti de re concupiſcibili, lucratiua, & vtili ipſi tacenti ſit pollicitatio vel pactum? Cõmunis opi. eſt quòd ſit pactum. Pro iſta cõmuni.

28 Primo quia tali caſu tacens conſentire videtur. c. Qui tacet De reg. iur. lib. vi. & no. ibi, & in. c. Is qui tacet eo. tit. l. Qui patitur. l. Si remunerandi §. ſi paſſus. ff. l. ſi fideiuſſor. C. Manda. & no. Bar. in. l. Quæ dotis col. pe. infra ſol. mat. nam etiam tacitè inducitur pactum. l. labeo cum. ll. ſeqq. hoc titu. noſtro. l. 2. C. eod.

Reſpondet Deci. in rub. C. eo. ſub. nu. 2. quòd hac ratione attenta, etiam ſi quis abſenti promitteret ex cauſa lucratiua & vtili ipſi abſenti, & ſic ex cauſa donationis, non eſſet pollicitatio, ſed pactum: & ſic pollicitatio non eſſet quando quid promitteretur ex cauſa donationis: quod videtur contra ea quæ habentur in tit. de pollici. Et quòd etiam abſens conſentire preſumatur probatur per. l. 2. & l. ſi creditores. C. eo.

29 Dicebam quòd ibi concurrit factum abſentis: Vndè inquit Bar. in. d. l. 2. in prima lec. in fi. quòd pactum verum & expreſſum requirit præſentiam perſonæ. l. i. in princ. huius tit. ſed pactum tacitum quod inducitur a lege ex aliquo facto non requirit præſentiam perſonæ, vt in illa. l. 2. vbi Alexan. nu. 3. 4. 5. Sozi., Iaſ. & Deci. in quarto no. vbi latè ſcripſi declarans quomodo cauſetur ibi tacitum pactum. Duplex enim eſt opi., vna quòd cauſetur inter creditorrs agentes & emptores hereditatis ſponte litem ſuſcipientes: quod tamen proſit venditori hæreditatis per. l. Reſcriptum §. fi. cum l. ſeq. & l. Et hæredi §. fi. cum. l. fideiuſſoris hoc titu. noſtro. Nec ob. quòd ſic non competeret venditori exceptio pacti ſed exceptio doli vt poſt Bal. declarat Pau. ca. in hac. l. Iuriſgentium. §. ſi ante aditam nume. 4. ſic intelligens. d. l. Reſcriptum §. fi. & l. Et heredi. §. i. quia. d. l. 2. C. eod. dicit, exceptione taciti pacti. quæ vtilis exceptio taciti pacti appellatur exceptio doli, ſicut dicimus de directa & vtili actione, & ſecundum iſtam opi. pactum ibi non fuiſſet inter abſentes.

Nec etiam rectè videtur loqui, Deci. dum reſpondens obiectioni quòd

abſens

abſens ignorat,& ignorans non conſentit.l.Qui vas §.Vetare infra de fur.
dicit rationem eſſe præſumendi conſenſum in præſente,quia de ipſius vti
litate agitur,& hanc rationem procedere etiam in abſente; nam impoſſi-
bile eſt preſumi conſentire eum qui ignorat,per.l.qui ad certum infra lo-
30 ca.l.2.§.fi.infra ſol. mat. ibi,ſed ſi abſens filia ſit dicendum erit non ex vo-
luntate eius id factum.Et dum tex.ibi paulò ſuperius dixit,quaſi ex volun
tate filiæ videri experiri patrem ſi furioſam filiam habeat &c. Concorda
cum.d.l.Qui ad certum,vt per gl.in.d.l.2 §.fi.in ver.crederet, eodem mo
31 do concorda cum.l.2.§.furioſus infra de iure codicil.ibi,cum per omnia
& in omnibus,abſentis vel quieſcentis loco habeatur.Nam in.d.§.fi.ſuffi-
cit quòd filia non contradicat,vt eius volũtate pater agere dicatur:&ideò
pater agere poterit ſi filia ſit furioſa:ſed ſi filia ſit ſanæ mẽtis,ſcire eam exi-
gimus,vt videatur non contradicere.d §.fi.in fi.

Ipſemet Deci.in.d.rub.C.eo.in addi.nu.5.aduertit prædictam ſuam ra-
32 tionem non ſubſiſtere,quia abſenti non fit donatio abſq; nuncio vel epi-
ſtola.l.Abſenti infra de dona.nec aduertit ad alia quæ proximè adduxi.

Reſpondebam ego aliter huic primo argumento in via diſputatiua, dif-
ferentiam eſſe inter conſentire & non contradicere.l.In adoptionibus in
fi.ſupra de adop.ibi.vel conſentiendo vel non contradicendo,cum regu-
lariter diſiunctiua ponatur inter diuerſa.l.ſepè ita compertum cum ibi
no.infra de ver.ſigni.

Replicabam,illum tex.intelligi,prout ibi declarat glo.,conſentiendo ex
preſsè:vel tacitè,non contradicendo.Sic etiam loquitur tex.in.l.2.§.fina.
ſol.ma.Tamen ibi non agitur de pacto:& ſic non de conſenſu propriè,ſed
de ſimplici voluntate:& concurrebat factum,quod poterat contradicen-
do impedire:&ideò cenſetur conſentire non contradicendo iuxta no.per
Bar.in.l.Quæ dotis nu.23.infra ſolu.mat.

Ad.ll.ff.&.C.Man. & ad alia in contrarium alle. reſpondebam quòd ibi
cum præſentia & taciturnitate concurrit factum extrinſecum ex quo lex
præſumit conſenſum.Et vlterius in dictis.ll.ff.&.C.man. concurrit maxi-
ma æquitas præſumendi conſenſum, ne ille qui pro præſente ac tacente
fideiuſsit pateretur damnum,ſi non competeret ſibi actio mandati contra
eum pro quo fideiuſsit,& ſoluit: niſi hoc feciſſet animo donandi.l.quod
dictum eſt,hoc eo.ti.noſtro.facit.l.Qui tacet infra de reg.iur.cum ibi no.
per Deci.& quod ſcribit idem Dec.in conſ.267.
Non excedit: col.2.in fi.cum ſeq.Ad.c.qui tacet conſentire videtur ſu-
pra alle.reſpondet glo.in.d.c.Is qui tacet,procedere in facto concupiſcibi
li,honorabili & meritorio.Et ſic iſtis tribus concurrentibus,inducatur ta-
citus conſenſus præſentis & tacentis,non ergo videtur ſufficere quòd aga-
tur de re concupiſcibili & lucratiua,ſi non concurrat quòd ſit honorabi-
lis & meritoria.

33 Secundo:ex Cur.iun.in.d.rub.C.eo.nu.8.pro cõmuni opi.quòd omnes
ll.poſitæ ſub titu.de pollici.ſemper loquuntur de pollicitatione facta ab-
ſenti:puta reipublicæ,collegio,vniuerſitati,vel pauperibus.

Reſpondebam falſum eſſe præſuppoſitum, & contra cōm., quòd pollicitatio non poſsit eſſe inter præſentes: ſimiliter & aliud præſuppoſitū quòd non detur præſentia Reip. vel collegii, vt patet per ea quæ ſcribunt doc. in l. Ciuitas infra ſi cert. pet. volentes quòd conſilium generale repreſentet Ciuitatem: & ibi ſcripſi.

34 Et quòd in illo tit. agatur etiam de pollicitatione facta præſenti patet in l. ex pollicitatione in prin. de pollici. vbi text. Ex pollicitatione quā quis ob honorem apud remp. fecit, ipſum quidem omnimodò inſolidum teneri: apud remp. i. coram republica. l. Cum apud infra Iudi. ſol. l. 2. C. de æden. cum ſi. ibi per doc. adductis, & de dictione coram, in l. Coram infra de ver. ſigni. licèt aliis etiam modis accipiatur vt per Alber. in ſuo dictionario.

Nec admittendum eſt quod ait Cur. iun. in d. rub. C. eo. ſub nu. 14. & 15 ad aliud propoſitum, intelligi poſſe apud remp. i. in fauorem reipublicæ: licèt in l. Fideiuſſor in prin. infra de fideiuſſo. apud quem ſignificet cui. Nec ob. quòd inquit Cagnol. in ea. rub. ſub. nu. 14., non ſufficere præſentiam ſed requiri acceptationem quando promiſsio non fit apud principalem, ſed apud alium etiam habentem poteſtatem acquirendi abſenti, & ſic non eſſe mirum ſi non deſinat eſſe pollicitatio in d. l. ex pollicitatione, cum non appareret officiales reipublicæ oblationem acceptaſſe: nam primò dicebam quòd ibi facta fuit pollicitatio coram conſilio generali, nec tranſiuit in pactum quia de conſenſu conſilii generalis non poteſt conſtare niſi re propoſita ab habente ius proponendi & per ſcrutinium obtempta ſeruatis ſeruandis iuxta ea quæ ſcribit Barto. in l. Omnes populi. q. 2. prin. nu. 16. ſupra de ius. & iur., in l. Aut facta. §. fi. De pœn. preſertim cum ibi facta fuerit pollicitatio ob honorem conſequendum. Præterea cōtra Cagnol. facit. l. Certum. §. ſi quis abſente infra de confeſſ. ibi, certè procuratorem tutoremuè præſentem eſſe ſufficit.

Nec ad rem facere videtur l. Charidemus de pollici. ſecundum literam

35 negatiuā quæ cōmuniter habetur: quia pollicitatio facta reipublicæ obligat, ſi ob honorem quis promiſerit decretum vel decernendum, vel ob aliam iuſtam cauſam. l. i. §. i. l. Pactum §. i. l. Propter incendium. l. Ob caſum de pollici. vel ſi abſq; cauſa; quando cepit facere: aliàs pollicitatio nō obligat. l. i §. i. eo. ti. hoc in effectu voluit Bar. in d. l. Charidemus, & Iaſo. in rub. de verb. oblig. col. 3. verſ. Tu autem aduerte. & in d. l. Charidemus nullum horum interueniebat.

Adde quòd iſte videtur verior intellectus quàm Budei ibi in annota., Ripæ in rub. de ver. obli. nu. 26. Galiau. nu. 49. & Zuccar. in rub. C. eo. nu. 69. cum ſeq. ſcilicet, quòd ibi epiſtola non dirigeretur, reipublicæ, ſed amico. Minus etiam placet quod aiunt recentibres quidam pollicitationem efficacem fieri non poſſe ciuitati per epiſtolam, quando quis abeſt a ciuitate, cum eſſe debeat in ciuitate per l. De pollicitationibus, eo. tit. De pollici., nam ſi poteſt fieri donatio, & pactum. l. Abſenti infra de dona., l. Labeo hoc eo. tit. noſtro, cur non etiam pollicitatio? Non ob. d. l. De pol-

 licitatio-

licitationibus, quia dicit ſecundum veram literam, de pollicitationibus in ciuitatem factis: non in ciuitate: ſimiliter nec l. pe. eo. tit. ibi, opus facturum ſe in aliqua ciuitate promiſerit: quia verus ſenſus eſt, ſi quis promiſerit opus facturum ſe in aliqua ciuitate. Et aduertendum quod in. l. Charidemus, maior videbatur dubitatio, quia propter epiſtolam videbatur cauſari pactum ſi conſilium generale ſolemniter acceptaſſet: tamen quia non animo paciſcendi ſcripſit, ſed ſimplicis pollicitationis, non obſtat: argumento legis. l. §. cum qui De conſti. pecu. vel etiam ſi pactum cenſeretur, non produceret actionem, cum ciuitas non ſit in hoc priuilegiata.

36 Ad. l. i. infra ad. l. Iul. de ambi., reſponde vt per glo. 2. in. l. Barbarius ſupra De offi. præto. ad quā remittit gl. in. d. l. i. De pollici. in ver. iuſta, quod non tenetur lege Iulia de ambitu qui publice petit honorem. d. l. i. De pollici.

Tertio adducebat Cur. in rub. C. eo. num. 9. quod par eſt virtus taciti & expreſſi. l. Cum quid, ſi cer. pe. & nullibi probatur quod in pacto requiratur expreſſus conſenſus.

Reſpondebam, regulam legis. Cum quid procedere in iis quæ veniunt ex natura contractus vt ibi declarāt doc. Et ſatis probari in. l. i. in prin. hoc tit. noſtro niſi in caſu. l. labeo, cum ſeqq.

Quarto: Ex Cur. iun. in. d. rubr. nu. x. l. Donationes §. ſpecies cum gloſ. i. infra de dona. & gloſ. mag. in fi. in. l. Illud. C. De ſacr. ſan. Eccle. iuncta. l. Si quis argentum §. fi. C. de dona. Nam in. d §. ſpecies, donatio facta præſenti & tacenti valet in vim donationis: quod non poſſet procedere ſi eſſet pollicitatio, quæ facta priuato, ſecundum cōm. opi., non producit obligationē etiam naturalem vel quaſi. Et licet in. d. §. species fuerit facta traditio, tamen idem videretur dicendum hodie etiam nō facta traditione: cum per. d. l. Si quis argentum §. fi. Iuſtini. induxerit donationem eſſe efficacem etiam ſi nudo pacto fiat, & nō ſecuta traditione. Et eſt cōmunis opi. quod de iure ſtrictum pacto nudo non perficeretur donatio, nō ſecuto implemento traditionis.

Reſpondebam quod in. d. §. ſpecies, ſola preſentia filiæ non inducat acceptationem, ſed receptio facta per virum nomine vxoris, ea præſente: quia videtur recepiſſe & tradere viro, argumento. l. ſingularia in fi. infra ſi cer. pe. & explicat tex. in. d. §. species, ibi, filiæ quæ præſens erat, donatas; & ab ea viro traditas videri. Et de alio dubitabatur ibi. Tamen & de eo.

Contra cōm. opi. adducuntur.

37 Primo, ſupraalleg. l. 2. §. fi. infra ſolu. mat. ibi, vt conſentiat an vero ne contradicat.

Reſpondet Cagnol. in rub. C. eo. num. 20. dupliciter; Primo quod ibi nō agebatur de mero & indubitato commodo tacentis. nam dubius eſt litis euentus: ſecundo ex gloſ. ibi quod ibi queritur an requiratur expreſſus conſenſus, an ſufficiat tacitus, vt inducatur voluntas, ſic in. l. In adoptionibus ſupra de adop. Circa hoc vi. quæ ſcripſi ſupra ſub nu. 32.

38 Secundo authoritas Hoſtien. in ſumma titu. de pac. extra eo. in defini-

tione pacti quam ſupra retuli numer.9.

Reſpondet Cur,iun.in rub.C.eod.nu.12.ſed non rectè. Melius Rip.ſub nu.5.ſed non ſufficienter.

Dicebam quòd Hoſtien.poſuit definitionem pacti expreſsi: concedit tamen dari pactum tacitum,vt per eum in.d.loco in fi.& latius in diuiſione pactorum col.pe.Præterea non debet fieri fundamentum in authoritate vnius doctoris contra cõm.

39 Tertio quia renunciatio vel confeſsio facta preſente parte non habent efficaciam ſi pars non acceptauerit vt tradit Iaſo.in,l.Poſtquàm liti col.i. ſub nu.2.C.eo.Et hanc difficultatem mouet Cur.iun.in rub.C.eo.ſub numer.12.

Reſpondet idem Cur.in.d.l.Poſtquã liti ſub nu.9.&.10.& melius Dec. ibi col.i.nu.7.& 8.quòd immò ſufficit renunciationem vel confeſsionem factam eſſe parte præſente & non contradicente, per.l.Certum §.Si quis abſente infra de confeſſ.quia de vtilitate tacentis agitur per adducta ſupra in primo argumento pro cõmuni. Adde, non referre quòd ibi loquatur in iudicio: quia hoc efficit vt pro iudicato confeſſus habeatur:licet præſens & tacens in iudicio conſentire videatur actui iudicis niſi ſit ſententia diffinitiua,vel interlocutoria a qua poſſet appellari,Bar.in.l.i.nu.6.C. De rela.,Bald.in.l.Ne in arbitris in fi.C.de arbi.& in caſu.d §.ſi quis abſente, ſumus in terminis in quibus altera pars expreſſerat prius intentionem ſuã Et ui.l.Sicut.§.Non videtnr infra qui.mo.pig.vel hypo.ſol.

Dum Dec.reſpõdet quòd Saly.in.l.generaliter in.6.q.nu.9.C.De nõ nu. pecu. per Iaſ.alleg.,vult ſolam præſentiam ſufficere, ſed acceptationem operari quòd poſteà reuocari non poſſit,aduertendum quòd Saly. *ibi in* quinta col.in princ.ponit pro conſtanti quòd etiam poſt acceptationem expreſſam, poſſet quis incontinenti reuocare confeſsionem. Ad ea quæ dicit Alex.in conſi.xx. In cauſa appellationis: nu.i.cum ſeq.lib.4. reſpõde procedere in caſibus in quibus non præſumitur acceptatio prout declarat ipſe Alex.in.l.2.nu.3.C.de repu.here.Adde quòd Deci.quo ad vltimum caput alios citat.

40 Cur. iun.in.d.l.Poſtquã liti,circa confeſsionem,dicebat requiri expreſſam acceptationem quando fit ad obligandum, non quando ad liberandum, vt declarat Iaſ.in.l.Tale pactum in prin.nu.7.tit. noſtro ita intelligens quæ dixit in.d.l.Poſtquã liti.ſed nonne confeſsio ad obligandum fit in fauorem alterius partis?

Rip.in.d.rubr.C.eo.ſub.nu.5.dicebat aliud eſſe in confeſsione,quæ requirit verba,aliud in pacto quod ſolo conſenſu perficitur.l.i.in princ. tit. noſtro.ſed non placet per.l.Tale pactum in prin.eo,ti.noſtro, ibi, tale pactum,profiteor te non teneri:& ſic confeſsio eſt pactum:& per ea quæ tradit Iaſ.in.l.Quæ dotis nu.69.ver.Primus caſus,infra ſol.mat.quòd in contumaciam quis habetur pro confeſſo.Præterea ſi confeſsio requireret verba, intelligeretur ex parte confitentis.Adde quòd a cõmuniter accidentibus quis non confitetur, niſi parte preſente, rogante vel petente:vt patet

ex

ex toto tit.ff.de confeſſ.Nec eſt verum quod Iaſ.in.d.l. Poſt quàm liti nu. 2.dicat cõm.eſſe opi.quòd confeſsio facta parte preſente ac tacente nõ ſit efficax:ſed benè verum eſt,quod ex traditis ibi per Deci.& ex ſupra deductis conſtat veram & cõmunem eſſe opi.in contrarium; quicquid ſcribat Rip.in rub.infra de ver.obli.

Retenta cõmuni opi. quod promiſsio facta ex cauſa merè lucratiua ipſi preſenti & tacenti,& ſic ex cauſa donationis nõ ſit pollicitatio ſimplex ſed pactum:quia preſens,& tacens præſumitur conſentire.

41 Declaratur quod non procedat ubicũq; alia præſumptio magis vrgens eſſet in contrarium cum vna præſumptio tollat aliam.l.Diuus, cum gl.in

42 ver.exiſtimari,infra de reſti.in integ.& ibi Bar.num.3.finge quod pauper polliceatur diuiti nobili & magnanimo: vel aliquis infamis, & deploratæ uitæ.Præſumptio enim eſt urgens quod nobilis,diues & magnanimus nõ acceptet, & preſertim ab infami,& maximè quia obligaretur ad antido-

43 ra.l.ſed ſi lege §.Conſuluit infra de peti.here. Additio: Nec ad rem facere uidetur.l.ſi ſeruus.§.& ſi puerum infra Ad.l.aquil.& .l.fi.De uſu & habi.cum ſi.,ut patet ex no.ibi:nec.l. Vni §.finau tem ad deficientis.C.De Cadu.toll.quia loquitur in eo qui uno modo diſpoſuit,& ſi aliud uoluiſſet,potuiſſet exprimere:hic uero agitur de tacente qui ſcit ſuam taciturni tatem haberi pro conſenſu, declarando tamen ut ſupra. Et pro dicta noſtra declaratione eſt gl.in.d.c.Is qui tacet,requirens agi etiam de re honorabili & meritoria.

44 Ampliatur d.cõmunis concluſio ut procedat etiam in omnibus aliis caſibus in quibus præſens & tacens præſumitur conſentire tradit enim Iaſo. in.l.Quæ dotis infra ſolu.ma.nu.68,uſq; ad 95.xviii.caſus in quibus præ ſens & tacens præſumitur conſentire.

45 Ex iſta cõmuni concluſione infertur,quod cum donatio perficiatur hodiè nudo pacto,ita quod competat actio.l.Si quis argentum.§.fi.C.de dona.,ſiquis dixerit preſenti ac tacenti,dono tibi talem rem, uel tantam pecuniarum ſummam quã tradam eſſet perfecta donatio,& cõpeteret actio: ut tradunt Cur.iun.nu.13.Rip.nu.6.Cagnol.nu.16.cum ſeqq. in rubr.C. eo.de pac.contra Deci.ibi,& in conſ.245. In cauſa: col.pe. ubi latè ſcripſi.Quod intelligendum eſt in caſu in quo præſens & tacens præſumitur conſentire iuxta declarationem ſupra per me traditam.Nõn enim ſeparari debet utile ab honeſto ſaltem in perſonis nobilibus, & uirtute preditis.

46 Declaratur iſta illatio ut procedat quando dictum fuit,dono,ſecus ſi dictum fuiſſet promitto tibi donare: nam iſto caſu non orîretur actio,ut ſcribit Sozi.in.l.legem,col.4.uerſ.ultimo limita.C.eo.quem ſequitur Curt, iun.in rub.C.eod.nu.13.in fi.Adde quæ ſcripſi infra nu.122.

47 Nec eſt omittendum quod illa cõmunis concluſio quod quando promiſsio fit abſenti citra nuncium uel epiſtolam, ſit nuda pollicitatio nullũ producens effectum:limitari & declarari debet quod non procedat quando facta eſſet cum iuramento, quia propter iuramentum acquiritur ius

etiam abſenti iuxta doctri. Bald.in.l.Pactum dotali In viiii.q.q.9.C.De Colla.refert & ſequitur Alex.in.l.ſed & ſi quis §.Quæſitum nu.4.Si quis cautio.Et de confeſsione facta abſente parte cum iuramento,quòd ſit efficax:& intelligatur inraſſe qui dixit in ver.veritatis,tradit Fely. in.c.ſi cautio col.vi.nu.25.ver.Modo predicta regula,de fi.inſtru.& quòd iſta verba in veritate confiteor importent iuramentum,& prædictum effectum producant,dixit Bal.in rub.C.res inter ali.ac.col.fi.nu.11.verſ.ſed nunquid ſi vſus: ſequitur ſimpliciter Deci.in.l.2.in ſecundo not. nu.12.C.de ædend. vbi latius ſcripſi & idem in renunciatione, vt ibi. Adde Baue. in trac.De virtu.iura.col.5.num.24.verſ.12.& facere quæ ſcribit Sozi.iun. conſ.118. Viſis inſtrumentis: col.pe.lib.ſecundo contra Pau.& Deci. Et ex his reprobatur dictum Cagnol.in.l.fi.num.273.C.eo.tit.de pac.Cautela erit ad euitandas lites,quod abſens cum primum ſcit factam eſſe ſibi donationẽ, eam acceptet per publicum inſtrumentum.

Ad ſextum: Quæ ſint diuiſiones pactorum?

48 Bal.in trac.De Pac.col.5.nu.5.verſ.Qualiter inter ſe,dicit: Alia eſſe pacta vtilia,alia inutilia:& diſtingui per eſſentiam:quia vtilia habent eſſe,inutilia non.l.Pacta quæ contra.C.eo.l.Si unus §.Pacta infra eo.Et licet non entium nullæ ſint qualitates.l.Manumiſsiones ſupra de ius.& iur.cum ſi., & pactum nullum non poſsit dici pactum,argumento.l.4.§.Condemnatum infra de re iudi.,tamen pactum appellatur abuſiuè,ſed inualidum:ſicut dicimus de falſo tutore.l.Paulus reſpondet falſum tutorem infra de verbo. oblig.ac etiam de naturali debitore in.l.fideiuſſor.§.fideiuſſor infra de fideiuſſ.& de teſtamento nullo.l.2.§.i.Quem ad. tes.aper.

Pacta vtilia diſtinguit:quædam producunt actionem:quædam exceptionem:quædam ſunt in rem:quædam in perſonam:quædam ad tempus,certum vel incertum.

49 Actionem producunt pacta veſtita vt in.l.noſtra Iurisgentium in princip.

Veſtiuntur autem octo modis ſecundum glo.i.inſti.qui. mo.re.contrahi.obli.,re: verbis: literis: conſenſu: coherentia contractus, vt in §.Quin immò:rei interuentu:vt in contractibus innominatis iuxta.l.Naturalis infra De præſcrip.ver.legis auxilio,vt in.l.legitima tit.noſtro:& iure iurando.l.Si quis maior.C.De Tranſac.quòd vltimum an & quomodo procedat,videbimus hac ea.l.in §.ſed cum nulla in xi.limi.in primo no.

Bal.in.d.trac.col.x.in prin.verſ.Nunc videamus,nu.33.negat pacta.veſtiri re:verbis:& conſenſu;quia iis caſibus,pacta tranſeunt in proprium nomen contractus ea.l.Iurisgentium in prin.Et,ſecundum eum, non poteſt dici veſtiri quod nudum eſſe non poteſt.

50 Hæc elegantius & particularius proſequens explicauit Hoſtien. in ſua ſumma extra eo.in.4.col.demonſtrans pactũ nudum nõ veſtiri,re: aut verbis,aut litteris,aut cõſenſu,aſſerensq; duobus modis tantùm veſtiri,rei ſcilicet interuentu,& coherentia contractus. Addit tamen alia quinq; veſtimenta pactorum. Sed primum de pollicitatione non placet: & ipſemet impugnat.

impugnat.& de veſtimentis pactorum, Bar.in.l.noſtra Iuriſgentiū.§. Quin immò,col.pen.

51 Pacta nuda exceptionem tantùm pariunt ut in.l.noſtra Iuriſgentium §. ſed cum nulla verſ.Igitur nuda. & hoc de iure ciuili.limitatur tamen in multis caſibus de quibus per Iaſ.in.d.§.ſed cum nulla,vbi dicetur.Pariunt etiam impedimentum repetitionis ſoluti.l.Naturaliter infra de condic.in debi: ſed hoc idem videtur cum primò: & ſic cum exceptione.Et hæc de iure ciuili.

52 Quædam ſunt in rem, quædam in perſonam ut infra ea.l.Iuriſgentium.§.Pactorum,vbi,quòd pacta in perſonam non tranſeunt in heredem. Ad idem.l.Qui in futurum §.i.,l.Idem duobus §.perſonale.l.Et hæredi §.i. infra eod.gloſ.in.d §.Pactorum in uer.perſonale: Quomodo iſta procedant,declarat Bart.in.d.l.Qui in futurum §.i.Bald,in trac.De Pac.col.13.nu.45.Caccial. in ſuo trac.De pac.in vi.quæſito numer,49.ubi etiam de priuilegio,& beneficio. Alias multas pactorum diuiſiones ponunt Azo, in ſumma huius tit.C.& Hoſti.in ſumma extra eo.

53 Ad ſeptimum: Ad quos porrigantur vires pactorum.Regula eſt quòd non porrigantur de vna re ad aliam,nec de perſona ad perſonam.l.Si unus §.Ante omnia infra eod.Fallit in caſibus de quibus ibi per glo.& doc.,& per Azo.in ſumma. C.eo.col.pe.verſ. ſupereſt vt videamus; & Hoſtien.in præalleg. ſua ſumma col. pen.verſ. ſupereſt ut uideamus.

Vlpianus libro quarto ad edictum

IVrisgentium conuentiones quædam actiones pariunt, quædam exceptiones. quæ pariunt actiones in ſuo nomine non ſtant, ſed tranſeunt in proprium nomen contractus: vt emptio, venditio, locatio, conductio, ſocietas, commodatum, depoſitum, & cæteri ſimiles contractus. Sed & ſi in alium contractum res non tranſeat, ſubſit tamen cauſa: eleganter Ariſto Celſo reſpondit eſſe obligationem, vt puta dedi tibi rem vt mihi aliam dares: dedi vt aliquid facias: hoc ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ eſſe, & hinc naſci ciuilē obligationem. Et ideò puto rectè Iulianum à Mauriciano reprehenſum in hoc: dedi tibi ſtichum vt Pamphilum manumittas: manumiſiſti: euictus eſt ſtichus. Iulianus ſcribit in factum actionem à pretore dandam ille ait ciuilem incerti actionem, ideſt præſcriptis verbis ſufficere. eſſe enim contractum, quod Ariſto ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ dicit, vndè hæc naſcitur actio.

54 Iſta.l.proſequitur materiã diuiſionis poſitæ in.l.Conuentionũ ſupra eo. Dixerat.n.ibi Iuriſconſultus tres eſſe conuentionum species: ſcilicet.aut ex publica aut ex priuata cauſa: priuata, aut legitima, aut iurisgentiũ. De publicis cõuentionibus dixit in ea.l.conuentionũ: De priuatis legitimis.i. quæ fiunt propter priuatam contrahentium utilitatem, quæ ſunt de iure ci.dixit in.l.legitima: ſupererat videre tertium membrum priuatarum cõ uentionum quæ ſunt de iure gentium. Ita in effectu Bald.hic in princ. Sic Fulg. dicens quòd Iurisconſultus hic proſequitur tertium membrum. Alex.etiam, dicens quód hic proſequitur aliud membrum diuiſionis poſitæ in.l.Conuentionum ſupra eo.

Fortun.Garz.dicebat hanc.l.non proſequi tertium membrum tantum: ſed conuentionum Iurisgentium & legitimarum: quia legibus comprobantur, & ſic eædem conuentiones quæ iurisgentium dicuntur, appellantur etiam legitimæ ſecundum eum, quia legibus comprobantur. Pro hoc.§.omnium, cum glo.in uer.iure ciuili Inſti.De obli.

Melius loquuntur Bal., Fulg., & Alex.hic, & Pau. ca.in.d.l.Conuentionũ in prin.cum quibus alii tranſeunt. loquitur enim hic iurisconſultus de cõ uentionibus iurisgentium tanquã de specie diſtincta.

Et ut plenius intelligatur, aduertendum eſt quòd gl. in.d.l.Conuentionum,

num,ait quòd melius dixiſſet iuriſconſultus, Conuentionum alia eſt iuriſgentium,alia legitima: Iuriſgentium,alia publica,alia priuata. Subdit quòd hoc genus iuriſgentium conuentiones reſtringitur,vt non comprehendat niſi priuatas. Sequuntur ibi Bar.& Alberi., Fortun.Garz.ibi videtur illum tex.eſſe mendoſum : & quòd fortè debuit eſſe in litera, duæ ſunt ſpecies.

55 Nec ob.ei quod ſupra dixi ſecundum Bal.& alios,quòd in.l.legitima dicatur,conuentionē legitimam eſſe eam quæ lege confirmatur:quaſi nō ſit inuenta a iure ci.ſed a iuregentium,& confirmata a iure ci. Nam Bart.ibi declarat ante nu.1.in verſ.Aduerte:Confirmatur.i.de nouo a lege induci tur & ei forma datur vt in contractu emphiteotico,literarum obligatione verborum obligatione:de conſtituta pecunia:de ſponſalitia largitate. Sequitur in effectu ibi Pau.ca.& Alex.qui dicit in ſecunda col. circa princ. intellectum Bar.cōmuniter approbari.

56 Diuiditur principium huius legis vſque ad.§.ſi ob maleficium, ſecundū Bal.& Iaſ.in quatuor partes.In prima ponit bimembrem diuiſionem conuentionum Iuriſgentium:In ſecunda declarat eam quo ad contractus nominatos:In tertia decidit quādam.q.in contractibus innominatis:In quarta,ex illa deciſione infert contra Iulianum,ſecunda ibi,quæ pariunt: tertia ibi,ſed & ſi in alium:quarta ibi,Et ideò.

Summatur:Conuentiones iuriſgentium nominatæ, pariunt actionem: innominatæ,ſolùm exceptionem niſi ſubſit cauſa implens.Et etiam in cōtractibus innominatis venit euictio.

57 Caſus non eſt aliter figurandus niſi prout litera iacet per doctri.Cy.in.l. ex hoc iure ſupra de ius: & iur. quā ſequuntur doc.in.l.Imperium ſupra de iur.om.iudi.vbi dixi nu.24.

Sic ergo pone caſum:ſupra in.l.Conuentionum dictum fuit eſſe tres cōuentionum ſpecies,quarum duas,publicam ſcilicet,& legitimam expediuit legiſlator in duabus.ll.precedentibus licet videatur velle Iuriſconſultus ibi quòd legitima,& iuriſgentium ſint ſpecies priuatę:ideòq; gloſ. reprehendit eum:vt paulò ſupra dictum eſt.Quærebatur ergo hic de tertia ſpecie, & ſic de conuentionibus iuriſgentium cuius effectus eſſent & an producerent actionem? Reſpondet iuriſconſultus quaſdam actiones producere,quaſdam exceptiones tantùm:Et hoc in prima parte. Inſtatur in ſecunda parte quærendo quæ pariant actiones? Reſpōdetur prout in tex. ibi:quæ pariunt actiones etc. Inſtatur in.3.parte querendo,quid ſi in aliū contractum non tranſeat ſed in ſuo generali nomine ſtet? Reſpondetur, quòd ſi cauſa implens ſubſit, pariunt etiam ciuilem obligationem: & ſic actionem.In quarta parte infert.

58 Lego ſeu profero & declaro verba tex. Iuriſgentium conuentiones, vt ſunt regulariter omnes.l.Ex hoc iure & ibi gl.fi.& doc.ſupra de ius.& iur. quædam actionem pariunt: non propria authoritate ſed iuriſciui. a quo proditæ ſunt actiones.l.ii.§.deinde ex iis legibus ſupra de ori.iur.vt ait Alberi.hic ſub nu.1.& 2.poſt Ray.& Iaco.Dicit etiam Alber. quod ibi, quæ

pariunt, melius dixiſſet, quæ non ſtant in ſuo nomine pariunt actiones. ibi, Ceteri ſimiles contractus, a iure gentium inuenti.ibi, ſed & ſi in aliqum cõtractũ.i.ſi in aliud nomen ſpeciale. Aduerſatiua hic ponitur cum copula, ideo denotat ſolùm diuerſitatem in facto, Iaſ.in.l.2.col.pen. Ne quis eã etc. ibi, ſubſit tamen cauſa.i.datio vel factum quod veſtiat pactionem: vt hic per glo.in ver.cauſa.ibi dedi tibi Stichum: ſcilicet.alienum.quem bona fide poſſidebam ibi, ille ait: l. Martianus ſeu Mauritianus. ibi incerti actio nem: quæ datur ad intereſſe: quod prima facie videtur incertum eſſe: ibi, eſſe enim contractum: & ſic naſcitur actio: nec eſt opus datiua. Et in tribus reprehenditur Iulianus ſecundum Alber.hic in ſecunda col.nu.7.ſed male vt infra nu.131. Et ui. Pau.poſt glo.in.l.Naturalis §. At cum do infra de præſcrip.ver.

59 No. Primo ſecundum Iaſ.ex Bal.in primo, & ſecundo no.duplicem differentiam inter contractus nominatos & innominatos. Prima eſt quòd contractus nominati ſpeciale nomen habent & diſcretiuũ, per quod vnus contractus in ſpecie diſcernitur ab altero nam contractus innominati dicuntur qui carent nomine ſpeciali: & ſolũ ſtant in generali nomine quod eſt equiuocum, ſecunda differrentia eſt, quia ex contractibus nominatis oritur actio a principio ante implementum: vt in emptione.l.i.§.Item emptio infra de re.permu. Vbi, emptio et uenditio nuda conſentientium voluntate contrahitur: permutatio autem ex re tradita initium obligationi prebet etc.l.Neceſſario in prin.infra de peric.& cõmo.re.uen.licet obſtet exceptio rei non traditæ vel prætii non ſoluti.l.Iulianus.§.Offerri infra de actio.emp.Ex contractibus autem innominatis non oritur actio niſi poſt implementum, vt hic & in prealle.l.i.§.Item emptio.

60 Ratio diuerſitatis ſecundum Guil.de Cun.prout refert Alber.hic in ſecunda col.nu.7.quia frequentiores ſunt contractus nominati: & ideò lex magis curauit de eis, argumento.l.legaui circa prin.infra de libe.lega. ibi, & plenius rogo quæ ad hoc ſpectant attingas: quotidiana enim ſunt.l.ii. in prin.cum glo.in uer.contrahitur infra de uſucapi.pro empto. & argumento.l.Item apud labeonem.§.Hoc edictum infra de iniur.ibi, ea enim quæ notabiliter fiunt niſi ſpecialiter notentur, uidentur quaſi neglecta. Et hoc etiam uoluit Reyn.ut refert Alber.hic.& ideò patet quòd locus Iaſ. eſt mendoſus, ibi, aliam rationem aſsignat Ray.etc.uult.n.dicere eandem per.l.Certi condictio.§. Quoniam, immò §.ſi nummos infra ſi cer.pet.ibi, Cum quotidiè crediturĩ, ſed parum facit iudicio meo.

Aliam rationem aſſignat Ange.quæ magis placet Iaſoni, pro qua alleg.l. A nullo in fi.C.de fer.ibi, ac per hoc ſi nomine eximuntur, etiam fructu carebunt.ſed ratio Ange.quia conuentio nominata recipit ſaltem fomentũ a nomine, tendit ad idem: quia enim frequentiores ſunt ſpeciale nomen eis inditum eſt. Præterea in.d.l.A nullo lex prohibet ideoq; actus eſt nullus: Secus hic quia ualet in uim pacti.

61 Declaratur dupliciter ex Iaſo.hic quod dicitur contractum nominatum actionem parere. Primo, ut per Bar.infra ea.l §. Quinimmò, col.fi.in prin. nu.19.

nu.19.procedere quando nomen adiicitur ab ipſo iuregentium, ſecus ſi a iureci.vt in contractu affictus, quando colonus debet certam vini, olei, aut frumenti quantitatem & ſimilium per.l.Si olei cum ibi no.C.loca., niſi ei daretur nomen & forma vt in contractu emphiteotico. Et aduerte quod.d.l.Si olei videtur facere contra Bar. quia ibi non eſt locus pœnitentiæ melius facit.l.Naturalis §.At cum do.infra de præſcrip.ver.quem tex. etiam alle.Bar.tamen in caſu prædicto non videtur locus pœnitentiæ per. d.l.ſi olei. Sed poteſt dici, vt ait Saly. ibi, quod ille caſu res non erat integra. Adde circa iſtam primam declarationem Iaſo.in.d.§. Quinimmò nu. 15.cum ſeqq. Alex.nu.12.Garz.nu.63.Et quoad.l.Si olei vi. Saly. ibi præſertim nu.2.in fine.

Secundo declaratur procedere quoad ipſos principales contrahentes ſecus quoad fideiuſſorem qui non obligatur niſi per ſtipulationem.l.Blanditus.C.De fideiuſſor.cum ibi no. De hoc Iaſo. in §. Quinimmò in.3.col. verſ.Quintò limita.vi.quæ ſcripſi infra ea §.ſed cum nulla numer.12.32. 39.55.

62 Aduertendum quod ſecunda differrentia ſupra tradita inter contractus nominatos & innominatos non videtur vera, ſecundum Garz. hic in tertio no.duplici ratione: Prima quia data paritate terminorum, videtur eodem tempore naſci actio ex innominatis prout ex nominatis qui re contrahuntur, vt per Pau.ca.hic nu.6.Alex.nu.5.Reſponde iſtud aſſumptum eſſe falſum, quia ex placito permutationis naſcitur actio ſequuto rei interuentu, & non ex ipſa rei traditione, vt probat.l.Ex placito.C.De re.permu.a contrario ſenſu & ibi cõmuniter doc.in contractibus verò nominatis qui re contrahuntur, actio non oritur ex placito præcedenti, ſed ex ipſo mutuo, vt latius explicabo infra in glo.in ver.facias: in ſecunda parte.nu.106.& 108.

Secunda ratio quia pignus eſt contractus nominatus.l.2.§.fi. ſupra eo. & qui re contrahitur §.fi.inſti.qui.mo.re contra.obli.& tamen non producit actionem a principio ſed ſoluta pecunia.l.ſi rem §.Omnis infra de pi-

63 gne.actio.& ibi gloſ.i.& Bart.nu.2.declarans quod actio pigneraticia oritur tempore ſolutionis, non ex ipſa ſolutione, ſed ex contractu olim inito.

Reſponde ex contractu pignoris duplicem oriri actionem alteram competentem ipſi creditori: & iſta oritur ſtatim a principio ex ſola cõuentione.l.i.in prin.eo.tit.de pigne.actio.l.Contrahitur de pigno., alteram competentem debitori ad recuperandum pignus, & iſta oritur cum ab ipſo debitore ſoluta eſt pecunia, & ita procedit.d.l.Si rem §.omnis. De prima loquitur tex.in §.Item ſeruiana inſti.de actio.& ibi Angel. Alia etiam dicit Garzi.ſed non curanda.

64 Secundo No.Iaſ.hic eſſe meliorem tex.quàm reperiatur in corpore iuris, ad hoc quod ex contractu nominato poſſit agi ante implementum ex parte agentis, probatur in tex.noſtro ibi, ſed & ſi in alium contractum res non tranſeat, ſubſit tamen cauſa etc.i.datio vel factum implens & veſtiens

contractum, oritur obligatio & actio. Ergo demonſtratur quòd in contractibus nominatis oritur actio ante implementum, vt ſit differrentia inter contractus nominatos & innominatos. facit. l. i. §. Item emptio. infra de re. permu. Immò eſt ibi tex. tam bonus quàm hic.

65 Ex his Iaſon. inferens contra opin. Fulg. in. l. Filiæ licet. C. De Collat. format tertium notabile, non tamen iudicio meo, debuit formari notabile.

Voluit Fulg. in. d. l. Filiæ licet, & ante ipſum. Bal., quòd vbi onus eſt intrinſecum ſiuè exceptio, .i. ex eadem cauſa deſcendens ex qua actio, ſiuè onus ſit ad natiuitatem actionis vt. l. ex placito. C. De re. permu., ſiuè ad exercitium ut in illa. l. filiæ licet, actor tenetur offerre, aliàs reus etiam ſi nihil oppoſuerit, erit abſoluendus. Ex hoc ſequi dicit Fulg. quòd emptor agens ex empto ante ſolutionem vel oblationem præcii, non poſsit obtinere ſi ſaltem præcium non offerat, licèt reus non oppoſuerit exceptionem præcii non ſoluti.

Iaſ. hic dicit eſſe tex. in. l. noſtra contra. d. opi. Bal. & Fulgos. Diſcutiamus veritatem articuli. Pro opi. Bal. & Fulg.

Primo: d. l. filiæ licet. C. de Colla. vbi, non admittitur filia ad portionem hereditatis paternæ ſi non conferat dotem, & pondera tex. ibi, actiones hereditarias denegari nō ambigitur: & ibi, collationem etc. offeres. & ſic collationem eſſe offerendam dicit per filiam dotatam ſi vult admitti ad hæreditatem vnà cum fratribus.

Secundo. l. Iulianus §. offerri infra de actio. emp. vbi Iuriſconſultus ait, offerri precium vẽditori ab emptore debet cum ex empto agitur, & ideò ſi partem precii offerat non dum ex empto actio eſt. ponderando illa verba, nòndum ex empto actio eſt.

Tertio. l. Mercalem. C. de condic. ob tur. ca., vbi, promiſſum marito ex cauſa lenocinii non poteſt exigi. & vtitur tex. his verbis: denegandas eſſe actiones: & intelligitur ipſo iure, per. l. Generaliter infra de verb. obli. vbi, Generaliter nouimus turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti.

Sed his non obſtantibus cõmunis & vera opi. eſt in contrarium. pro qua,

Primo. l. i. in prin. iuncto §. i. infra Ad trebelli. vbi text. in princ. dicit non dari actiones quæ in hæredem hæredibusq; dari ſolent, heredi & in hæredem poſt reſtitutionem hereditatis: & in §. i. dicit, heredes huiuſmodi exceptione vti poſſe: & ſic eos ſi agant, repellendos eſſe exceptione. Et Bar., quem doc. magis cõmuniter ſequuntur vt tradit Iaſ. in. d §. i. in prima lec. in prin. & col. 2. nu. 7. verſ. ſecunda concluſio, dicit illum tex. diligenter notandum eſſe: quia verba ſenatuſcõſulti quæ dicunt actionem non dari he-
66 redi, important heredem exceptione repelli. Et idem dicit ibi Bar. in ſtatutis: ſecus autem in criminalibus: quia per huiuſmodi verba ipſo iure non competit accuſatio per. l. i. §. Quod autem infra de alea., Iaſ. ibi in princ. colligit primam concluſionem in ciuilibus, quã ferè omnes ſequuntur: Poſteà nu. 7. proſequitur ſecundam concluſionem in criminalibus quæ magis cõmuniter admittitur. ſed ipſe ſub nu. xi. tranſit cum opi. contraria

quam

quã tenuerunt Imo.& Alex.& ſub nu.7.&.8.reſpondet ad.d.l.i.§.Quod autem. Non inſiſto circa.d.ſecundam concluſionem,quia non eſt materia noſtra.

Secundo.l.i.in princ.infra ad macedo.ibi,placere ne cui etc. actio petitioq; daretur,iuncta gloſ.in ver.petitio, quæ dicit non dari actionem cum effectu.Idq; patet,quia datur exceptio macedoniani.l.Sed Iulianus.§.nõ ſolum.§.Quãquã et.§.fi.&.l.ſed & ſi paterfa.in prin.eo.tit. Exceptio.autẽ

67 preſuponit actione cũ ſit actionis excluſio.l.2.cũ ibi no.infra de exce.Nec ob.quòd etiam dici poſsit exceptio intentionis ſeu facti quando non competit actio vt no.ibi glo. ſecunda quia,vt ait ibi Pau.caſt.vbi non eſt actio non eſt propriè exceptio.ſed magis diceretur defenſio quã exceptio. Et de exceptione macedoniani & Velleiani eſt text.in.l.Qui exceptionem infra de condic.indebi.

Et illud idem quòd voluit Bart.in ſupraalle.l.i.ad trebelli.tenuit in.l.i. Ad mace.& in.l.Nam & poſteà in prin.nu.4.infra de iur.iur.

Tertio.l.2.§.i.infra ad Velleia.ibi,nec eo nomine ab iis petitio, ne ue in

68 eas actio datur.Et tamen competit mulieri intercedenti exceptio Velleia ni.l.fi.§.fi.eo.tit.cui beneficio & exceptioni renunciare poteſt mulier efficaciter ſi fuerit certiorata vt ibi per glo.Et licet Bar.& Pau.Ca. ibidem cõtrarium teneant quando ſtatim in eodem contractu mulier renunciaret, & iſta opi.videatur æquior,quia qua fragilitate fuit mulier inducta ad intercedendum,eadem videtur inducta ad renunciandum, tamen opi.gloſ. cõmuniter approbata eſt contra Bart.& Pau.vt tradit Alex.in.l.ſciendum col.9.nu.29.infra de ver.obli.& in conſ.146.Viſo themate:lib.vii.Iaſ.in l.pe.col.pe.C.De Pac.Vital.de gambã.in tract.Clauſularum in rubr.An mulier poſsit renunciare velleiano.

Et aduertendum eſt exceptiones Macedoniani,& Velleiani poſſe oppo

69 ni etiam poſt ſententiam ſecundum Bar.in.l.Tamen ſi non oppoſitã infra Ad macedo. vbi eſt text.de exceptione Macedoniani ac etiam Velleiani, ibiq; rationem aſsignat Bar.

Facit etiam ad principale propoſitum ſupraſcriptæ illationis cõtra Bal. & Fulg.l.Neceſſariis in prin.infra de acqui.hered.ibi, tamen in eos actio non detur ſi etc.

Ex his patet ſolutio ad.l.filiæ licèt.C.de Colla. & ad.l.Iulianus.§.offerri infra de actio.emp. quia intelliguntur, non dari actionem cum effectũ, ſi opponatur exceptio,quicquid dixerit Dec.in.l.filiæ licèt num.2.3.C.De Coll.vi.Garz.hic nu.x.& põdera.§.offerri ibi,vẽditor.n.quaſi pignus etc.

Ad.l. Mercalem.C.De condic.ob turp.ca.reſpondet Iaſ.in.d.l.i.§.i.Ad trebelli.quòd ibi tex.denegat actionem per relationem ad.ll.veteres vt patet in fi.l.ibi,iuris authoritate demonſtratur.Et in veteribus.ll.exprimitur nullam eſſe obligationem ipſo iure.l.Generaliter De ver.obli.vbi ſic ſoluit Areti. Vlterius dic quòd ibi etiã poſt implementum non datur actio, & ſic non facit ad rem.

Et in propoſito articulo.d.opi.Fulg. reprobat Alexan.in.d.l.Filiæ licèt

nu.3.C.De Colla.poſt Roma,concludens veriſsimum eſſe quòd vendito re non opponente de præcio non ſoluto debeat emptor obtinere ſicq; intelligi debere d §.offerri.Idq; voluit Bar.in.l.ſi duo patroni.§.ſi quis iurauerit propè fi.infra de iur.iur.Bal.in.l.i.in fi.C.De iis quæ ſub mo. & in.l. ſi traditio in ſecunda col.q.3.C.De actio.emp.

70 Subdit tamen Alex.ſecundum Bal.in.l.ſi pater in fi.per illum tex.C.De actio.emp.quód etiam non oppoſita exceptione prætii non ſoluti, ſi iudex cognouerit ex proceſsu præcium non eſſe ſolutum venditori,poterit ex officio ſupplere pro reo,& mandare emptori quòd ſoluat præcium. Et licet Saly.& Fulg.ibi teneant contra Bal.,tamen Alexan.ſequitur opi. Bal.per no.per Bar.in.l.Eum qui.§.Qui ita ad fi.infra de ver.obl.vbi Bar. vult quod quando exceptio ineſt ipſi obligationi,nõ eſt opus quòd opponatur intra tempus exceptionum proponendarum,ſed ſufficiet opponi tempore allegationum. Ex his concordari poſſunt opi. ſupra relatæ quæ videntur contrariæ,& ſic ſaluari opin.Fulg.in.d.l.filiæ licèt, quã ſequitur ibi Dec.nu.23.

Vi.tamen practicam notabilem quã tradit Pau.ca.in.d.l.Iulianus §.Offeri nu.4.vbi etiam vult exceptionem præcii non ſoluti poſſe opponi etiã

71 poſt ſententiam. Et hanc opi.tenuit Alex.in.l.ſi duo patroni.§.ſi quis iurauerit infra de iur.iur. vbi latè proſequitur articulum multa iura adducens citansq; Saly.Fulg.& alios hanc opi.tenentes contra Bar.,ibi,& contra ſpec.in tit.De execu.ſen.§.fi.verſ.Item illud,& melius in verſ.Item pone emptor.& concludit Alexand. hanc opin. contra ſpec. & Bartol. eſſe comm. Et hanc eſſe commu.& veram tradit Iaſo.ibi colum.ſecunda,numer.quarto.cum ſeq. Adde quod Iaſ. hic in fin.3.No.nititur reſpondere ad text. noſtrum. Dicam infra in gloſ.in ver. facias in fi. numer. 123.cum ſeqq.

72 Tertio no.vnà cum Iaſ.in quarto no.ex text.ibi, euictus eſt ſtichus etc. quod etiam in contractibus innominatis tacitè venit euictio. & ſic euictio ita videtur de natura contractuum innominatorum ſicut nominatorum. idq; declarare ait glo.in.l.Pacta conuenta in prin.in gloſ.mag. circa prin. infra de contra.emp.ſed gloſ.non explicat hoc.: ſolùm dicit euictionem venire ex natura contractus.

73 Subdit Iaſ.quod in contractibus innominatis ſi ille qui dedit nolit caue re de euictione facit locum eſſe pœnitentiæ.tex.eſt in.l.fi.in fi.infra de con dic.ca.da.ibi,& rurſus ſi tuus eſt ſtichus,& pro euictione eius promittere non vis,nõ liberaberis quo minus à te pecuniã repetere poſsim. Et ibi eſt contractus innominatus,quia ſecundum glo.ibi,pecunia fuit data vt ſpecies:vel quia tenebaris dare ſtichum, & venditor tenetur ſolùm tradere. l.Ex empto in prin.infra de actio.emp.Et hæc ſecunda verior videtur quo ad illum tex.vt patet in verſ.finge,ibi,quia hominem accipientis non feceris.

In contractibus autem venditionis agitur contra venditorem vt caueat de euictione.l.2.& ibi no.infra de euic.no.glo.fi.in.d.l.fi.

Differ-

Differrentia ergò eſt inter contractus nominatos & innominatos quoad
euictionē: quia in contractibus nominatis non eſt locus repetitioni ſoluti
ſi non caueatur. ſed agitur vt caueatur. d.l.2. de euic. ſed videtur mirandū:
74 quia ſi euictio venit ex natura contractus. d.l. Pacta conuenta cum gloſ. &
intelligitur ea ratione tacitè venire in contractu venditionis. d.l. ex empto
in prin. & per regulam de qua in.l. Cum quid infra ſi cer. peta. & alia ratio
ne quia ex conſuetudine venit. l. Quod ſi nolit. §. Quia aſsidua infra de
edili. edic. & agitur de nuda cautione ſinè fideiuſſore. l. Sancimus. C. De
ver. ſig., videtur fruſtratoriè exigi expreſſa cautio, contra. l. hæc ſtipulatio
§. Diuus infra vt lega. no. ca.
In contractibus innominatis ſi non caueatur de euictione, locus eſt repeti
tioni. d.l. fi §. fi. de condic. ca. da. Ratio diuerſitatis poteſt aſſignari quia cō
tractus nominati ſunt fortiores, & ideò non poteſt ab eis recedi, niſi de cō-
75 ſenſu vtriuſq; partis, re integra. l. Ab emptione infra eo. tit. noſtro.
Sed & circa contractus innominatos poſſunt eadem conſiderari quæ di
xi proximè reſpectu contractuum nominatorum. Præterea ſi in. d.l. fi. de
condic. ca. da. in fi. dans erat dominus, vt ibi præſuponitur, & conſequen-
ter dominium tranſtulerat cur nuda cautio requirebatur. Poſſet dici re-
quiri: quia fortè alii prius fuiſſet hypothecata.
Aduertendum etiam eſt quod licet ex natura contractus venditionis, ven
ditor ſpeciei non teneatur dare & ſic dominium transferre, ſed tradere, ta
76 men ſi vendens & tradens ſit dominus, transfert dominium in ipſum em-
ptorem. l. ex empto in princ. infra de actio. emp. & .l. Clauibus de contra.
emp. nam & rei alienæ venditio valet. l. rem alienam eod. titu. de contra.
emp.
77 Quartò no. vnà cum Iaſ. in v. not. ex tex. ibi, in factum actionem a præto-
re dandam, &c. hic eſſe tex. ſecundum Bar. in verſ. & ideò, & alios cōmu-
78 niter, ſingularem ad hoc quod actionum aliæ natiuæ ſunt, aliæ datiuæ. Na
tiuas dicit Bar. habentes materiam ſufficientem præexiſtentem, a qua ip-
ſæ oriuntur: datiuas, non habentes talem materiam: ſed immediatè conce
di a lege. exemplificat in Adam homine datiuo, & in aliis qui ſunt natiui.
Idem in effectu dixit Bart. in. l. i. col. 3. nu. 5. infra de actio. & obli. & in. l. i.
col. 6. nu. 22. de condic. indebi.
Iaſ. adducit. l. 3. in prin. infra commo. nam cum in. l. i. §. fi. eod. titu. dictum
fuiſſet non conſiſtere cōmodatum in pupilli perſonam ſinè tutoris autho
ritate, ſubiicitur in. d.l. 3. ſi locupletior pupillus factus ſit, dandam vtilem
cōmodati actionem. Alleg. etiam Iaſ. l. Cum mota in fi. C. De tranſac. vbi,
quærela in officioſi teſtamenti ſopita per tranſactionem, non poteſt inſtau
rari ob inobſeruantiam promiſſorum, ſed ad obſeruantiam agendum eſt
actione ex ſtipulatu ſi ſtipulatio interuenerit; ſin autem vtilis actio quæ
præſcriptis verbis rem geſtam demonſtrat, danda eſt. Inaduertenter alle.
Iaſ. illum tex. quia actio præſcriptis uerbis quæ oritur ex contractu inno-
minato poſt implementum, eſt natiua, ut patet in tex. noſtro ibi, undè hæc
naſcitur actio. Et glo. in. d.l. Cum mota in uer. danda eſt, dicit quòd illa nō

eſt actio datiua. Nam, vt ait Fulg. hic in.3.col. ideò Iuriſconſulti ſæpè vtun
tur iſto modo loquendi, actionem dandam: quia licèt actio naſceretur ex
obligatione; impetrabatur tamen actio iure veteri a magiſtratibus.l.2.C.
De formu.& impetra. Adde quod immò in.d.l. Cum mota, actio eſt da-
tiua ſecundum Bar.ibi nu.8. Alex.hic nu.2. Sed non videtur vera opi. Bar,
quia immo mater plenè impleuit pro parte ſua: nam intelligitur quòd re-
nunciauerit liti, & cauſæ. Et vi. Deci. ibi nu.7.

Contra.d.cõm.opi.quòd actiones quædam ſint natiuæ, quædam dati-
uæ, inſurgit Fulg. hic, damnando hanc doctorum ſubtilitatem: quia ſi iſta
diuiſio actionum eſſet ex mente iuris, fuiſſet explicitè tractata: cum videa-
mus Iuſtini. in tit. Inſti. de actio. ponentem diuiſionem actionũ, nec de iſta
mentionem facere. Et aduertendum ait Fulg. quòd actiones pretoriæ vt
plurimùm dicuntur dari: & hoc inſpecto iure ciuili: ſed attento iure præ-
torio, dicuntur naſci.l.ſi tibi x millia §. De pignore infra eo.tit. noſtro. De
pignore (inquit Iuriſconſultus) iure honorario oritur ex pacto actio. Et
ſic non ob.tex. noſter, ibi, a prætore dandam. Nec fuiſſe mentem. Mauritia
ni & Vlpiani; dicit Fulg. reprehendere Iulianum quia loquutus fuerit de
actione datiuã; ſed quia putabat deficere ciuilem actionem. Et, licèt Iaſ. di
cat nihil vrgens adduci per Fulg.& non reſponderi ad iſtum tex. videtur
quòd ratio Fulg. vrgeat. Adde quòd immò non reſpõdet ſufficienter pon
derando verba illa, eſt.n. contractus &c. Vnde hæc naſcitur obligatio. Et
vi. Deci. in præalle.l. cum mota, nu.
Bal. hic in quarto no: notando iſtam ſubtilem differrentiam inter actiones
natiuas & datiuas; dicit datiuas eſſe quæ præexiſtentem non habent obli-
gationem, ſed competunt ex quadam æquitate ſcripta in iure: & eſſe ſimi-
le quòd philoſophi dicunt, duobus modis quid ineſſe produci, vno mo-
79 do per viam creationis, quaſi de nihilo: alio modo per viam generationis
quaſi ex aliquo.

Retenta cõmuni opi. quod ſint actiones natiuæ & actiones datiuæ, viden
dum eſt cuius vtilitatis & effectus ſit iſta diſtinctio?

Iaſ. ait magnam eſſe vtilitatem: cum actiones datiuæ non ſequantur natu
ram aliarum actionum quoad transmiſsionem ad heredes: actiones.n. na-
tiuæ ex contractibus ad hæredes tranſeunt.l. ex cõtractibus infra de actio.
& obli. ille tex. ſic loquitur, Ex contractibus venientes actiones in hæredes
dantur, non dicit hæredibus dantur: argumento.l. Cum præcario §. fi. in-
fra de preca. ſed gloſ. ibi ſoluit: Alle, etiam.l.i. C. vt: acti. ab hære. & contra
her. incipi. vbi dicitur ſtipulationem, & legatum poſt mortem collata poſ
ſe ab herede, & contra heredem inciperes & ſic parum facere videtur: &
§. ex conditionali Inſti. de verb. oblig. vbi ſpes conditionalis ſtipulationis
transmittitur ad hæredes. Adde quòd poterat allegare.l.i.&.2.& totum
tit. C. De heredi. actib.
80 Actiones autem datiuas non tranſmitti ad heredes ſecundum Iaſ. per gl.
fi. in.l. Cum præcario infra de preca. quã tacitè approbat ibi Bart. non im-
probando, & Alber. ſed Deci. in præalle.l. Cum mota ſub nu.7. dicit iure

non probari. Adde quòd attenta iſta ratione, non tranſiret ibi actio ad heredem eius qui precario conceſsit: cuius contrarium dicitur in illo text. vbi ratio redditur quare non tranſeat ad heredem eius qui precario rogauit: quia ſcilicet ipſi dumtaxat non etiam heredi eius cõceſſa poſſeſsio eſt. & ſic fuit conceſsio perſonalis & limitata. Adde quoq; per Curt.iun. hic in quarto no.num.15. breuiter agit ſuper eo an detur actio datiua, dicens eſſe diſputationem ſine fructu. Non vidit ergo aut non conſiderauit verba Iaſo.

81 Sequeretur ſi vera eſſet deciſio glo. predictæ, vtilem actionem competentem exceſsione, non tranſire in hæredem: quia iſta vtilis actio, ſecundum Bal. hic quarto no. non eſt natiua ſed datiua: quia non naſcitur ex obligatione, ſed a lege datur mediante ceſsione. obligationem enim ait non tranſire per ceſsionem: quia in viribus a perſona inſeparabilibus, non poteſt fieri vera translatio. l. Si vſusfructus infra de noua. Et quòd actio vtilis cõpetens exceſsione ſit datiua ſcribit Bar. in. l. i. col. 2. nu. 10. infra de actio. & obli. tradit Alex. nu. ſecũdo. Concludendum videtur etiam datiuas actiones tranſire ad hæredes per. l. i. & . 2. & totum tit. C. de here. actio. & . l. Hereditas infra de reg. iur.

82 An autem & quando vtilis actio ſit datiua vel natiua in perſonalibus, latè Saly. in. l. i. col. 9. nu. 17. C. De actio. & obli. Et quid in realibus, ibidem num. 18.

83 Quinto no. & eſt ſextũ no. Iaſ. ex tex. ibi, incertã, alias incerti actionem in præſcriptis verbis &c. rationem quare ex contractibus innominatis oriatur actio præſcriptis verbis: quia ſcilicet ipſi contractus innominati ſunt incerti, vnde ſimiliter actionem habuerũt incertam & innominatam ſiue generalem. Declarat Bar. in rub. infra de præſcrip. ver. quem citat Iaſ. hic

84 actionem præſcriptis uerbis appellatam: quia datur ſecundum uerba præſcripta: nec habet certum nomen: & hanc ipſam poſſe dici actionem in factum, quaſi habeat actionem ſecundum factum propoſitum: actionemq; in factum locum habere, ubicunq; præſcriptis uerbis actio procedit: quandoque tamen æquum eſſe actionem dari ex aliquo facto, ubi nulla uerba interuenerunt, & non poſſe tunc dici actionem præſcriptis uerbis, ſed in factum.

85 Declarat Alberi. hic ſub nu. 3. actionem hic dici incertam: quia datur ad intereſſe. quòd prima facie uidetur incertum idque no. gl. 2. in. l. rebus. C. de re. permu. ubi eſt ſimilis tex. Non tamen uidetur hoc generale: datur enim quandoq; ad repetendum ſolutum, quod eſt certum. l. ſi. in fi. infra de condic. ca. da. cum ſi.

Dicebat Ange. hic in uerſ. ſequitur in tex. ille autem ciuilem etc. oportere contractus innominatos actionem parere innominatam cum aliquid non pariat diuerſum a ſua ſpecie, ſupple niſi ſit monſtrum.

Facit ad prædicta. l. i. in princ. infra de preſcrip. uer. ibi, Cum proprium nomen inuenire non poſſumus etc. Eas autem actiones quas Iuriſcõſultus in. d. l. i. appellat actiones in factũ, in. l. 2. eo. ti. appellat præſcriptis uerbis.

Sexto & vltimò no. ſecundum Ange.hic in ſecundo not.ex text.ibi,ille autem ciuilem incertam actionem præſcriptis verbis ſufficere, quòd ex contractu do vt facias oritur actio præſcriptis verbis licet nihil adſit ei cui impletur.Nam in tex.noſtro,dedi tibi ſtichum vt pamphilum manumittas.manumiſiſti.euictus fuit ſtichus.Ex illa manumiſsione nihil mihi adeſt & tamen tu agis contra me actione præſcriptis verbis,quia ſtichus fuit euictus. Secus eſſe dicit Angel. in contractu, facio vt des:quia ſi feci vt puta,

86 quia e contra manumiſi Pamphilum vt des ſtichum : ſi poſteà nolis dare ſtichum,agam contra te non actione præſcriptis verbis ſed de dolo.l.Naturalis §.Quod ſi faciã infra de preſcrip.ver.Quod ſi faciam (inquit tex.) vt des,& poſteà quã feci,ceſſas dare,nulla erit ciuilis actio:&ideo de dolo dabitur.

Subdit Ange.eſſe caſum contra opi.Bar.dicentis contractum innomina-

87 tum denominari ab implemento, non a forma conuentionis: nam hic ſecundum formam & conceptionem verborum,eſt contractus do vt facias: quòd ſi attenderemus implementum,eſſet cõtractus facio vt des. & ſic daretur actio de dolo.d.l.Naturalis §.Quòd ſi faciam : ſed hic dicitur ciuilẽ incertam actionem.i.præſcriptis verbis competere. Ergo contractus non denominatur ab implemento ſed a forma & conceptione verborum. Dum ait Ange.quòd ſi attenderemus implementum eſſet contractus facio vt des.intelligitur:quia licet tradiderim ſtichũ,vt manumitteres Pamphilum:quem manumiſiſti,non attenditur traditio a me facta,quia tenebar dare & ſic dominium trãsferre,quòd non feci.& ſic tu impleuiſti pro parte tua manumittendo Pamphilum & feciſti : ego non dedi quia non tranſtuli dominium ſtichi qui meus non erat.l.ſi.verſ.finge infra de condic.ca.da.

88 Ex his etiam idem Ange. impugnat opi.Petri volentis quòd conuentio facio vt des, relata ad facientem ſit contractus facio vt des : ſed relata ad dantem ſit contractus do vt facias: ſicut contractus emptionis & venditionis relatus ad emptorem, eſt emptio, relatus ad venditorem eſt venditio: quod negat Angel. quia immò nõ eſt niſi vnus contractus formam accipiens ex conceptione ſermonis:vt ex prædictis probatur. Confirmat quia ſecundum opi.Pet.non eſſent quatuor ſpecies contractuum innominatorum cõtra tex.in.d.l.Naturalis infra de preſcrip.ver.ſed eſſent ſolùm tres. Declaro quia illi duo do vt facias,& facio vt des,vnum tantum conſtituerent contractum:cum tamen Iuriſconſultus faciat duos eſſe diſtinctos.

Adducit etiam Ange.contra Pet.& Bart.l.Naturalis.§.At cum do verſ.

89 ſed ſi tibi dedi ſeruum:vbi,ſi dedi tibi ſeruum vt ſeruum tuum manumitteres,& manumiſiſti:&is quem dedi.i.tradidi,euictus eſt,ſi ſciens dedi,de dolo in me dandam actionem Iulia. ſcribit.ſi ignorans,in factũ ciuilem. Quarè cum ille verſ.Ponatur ſub illa ſpecie contractus do vt facias, patet vnicum dici contractum, quia forma & conceptio uerborum attenditur.

Iaſ.hic in ſeptimo no.nu.6.referens ſed imperfectè dicta Angel, reſpondet,

det, defendendo Bar., quòd iſte tex. nihil obſtat: quia ſecundum Pau. ca. hic nu. 4. uerè in tex. noſtro eſt contractus facio ut des, ſed non competit actio de dolo quia aduerſarius impleuit, cum dederit ſtichũ promiſſum licet fuerit euictus: & actio de dolo competit quando nullo modo impleuiſſet. Aduerte quòd Stichus hic non fuit datus ſed traditus, ſed ab ignorante eſſe alienum per. d. §. At cum do.

Quoniam iſta ſunt de apicibus iuris, & multi per tranſeunt, non intelligentes, ut ait Cy. in. l. Cum proponas in ulti. uer. C. De dolo, & iſta eſſe ualdè ſubtilia & difficilia ad ſubſtinendum, dicit Pau. ca. in. d. l. Naturalis §. fi. in fi., ideò diligenter inſiſtendum eſt.

Aduertendum eſt primò quòd Bar. non hic, ſed in. l. Cum mota, num. 4. C. de tranſac. tenet in terminis noſtris quòd ex parte facientis, dicatur cõtractus facio ut des, ex parte dantis, do ut facias. Sequitur Paul. ca. ibi, col. 4. nu. 6. defendens Bar. ab impugnationibus Bal. & opi. Bar. ſequuntur ibi Alex. col. i. in tertio no., Iaſ. col. pe. cum ſeq. nu. 28. & ibi nu. 27. tradit rationem quarè ex ſolo contractu facio ut des oriatur actio de dolo, & quandò competat uel non: ex aliis uerò tribus ſpeciebus contractuum innomi-
90 natorum correſpectiuorum ſemper oriatur actio præſcriptis uerbis. Cuius autem effectus ſit an competat actio de dolo, uel preſcriptis uerbis, tradit Iaſ. in. d. l. Cum mota, nu. 25. & 26. Et de ratione diuerſitatis Pau. caſt. in prealleg. l. Naturalis §. Quòd ſi faciam. Adde Deci. in. d. l. Cum mota, num. 8.

Vt autem res apertius intelligi poſsit, ſciendum eſt, quatuor eſſe ſpecies
91 contractuum innominatorum correſpectiuorum ut magiſtraliter tradit Iuriſconſultus in. d. l. Naturalis in prin. ſcilicet. Do. ut des: do ut facias: Facio ut des: facio ut facias.

In contractu do ut des, ſi dem pecuniam ut rem accipiam eſt emptio & uenditio, & ſic contractus nominatus. Si uerò dem rem ut mihi des rem eſt contractus innominatus do ut des. Et ſi impleuerim ex parte mea, tu non impleueris, datur mihi actio ad intereſſe, ſcilicet quanti mea intereſt habere, id de quo conuenit: uel condictio ob cauſam ad repetendũ quod dedi ut declarat Iuriſcõſultus in. d. l. Naturalis §. i. Et aduertendum quod licet quando do pecuniam ut rem accipiam ſit contractus nominatus emptionis & uenditionis, ut in. d. §. i. quia ſatis eſt quòd rem tradas: tamen quando pecuniam do ut mihi des rem eſt contractus innominatus. l. fi. § fi. infra de condic. ca. da. declarat Ias. in. d. l. fi. in primo no. nu. i. & induxi, §. fi. ſupra nu. 73.

Secunda ſpecies contractus innominati do ut facias, declaratur in. d. l. Naturalis §. ſecundo, quòd ſi tale ſit factum quod locari ſoleat, pecunia data, erit locatio & conductio. Si dem rem ut facias, uel etiam ſi dem pecuniam ut ſeruum manumittas (id enim cadere non poteſt ſub locatione) contractus erit innominatus. Et ſimili modo datur actio præſcriptis uerbis ad intereſſe, uel condictio ad repetendam rem; ſi dedi tibi ſeruum ut ſeruum tuum manumittas: et manumiſeris: ſed is quem dedi euictus

ſit:.ſi ſciens dedi de dolo in me dandam actionem Iulia. ſcribit: Si ignorans,in factum ciuilem,vt in.d.§.2.in fi.& ibi Pau.ca.in fi. ſcribit de variatione Iuliani reſpectu eorũ quæ referuntur in hac.l.Iuriſgentium in prin. in verſ.& ideò.

Tertia ſpecies.facio vt des,in qua non habet locum actio præſcriptis verbis ſed de dolo,ſi feci & tu poſteà ceſſas dare.d.l.Naturalis §.tertio,incip. Quòd ſi faciam.Et videtur declarandus iſte.§.3.per.§.2.ſcilicet,quando factum erat tale quod non ſolebat locari.vel debebas dare ſpeciem aliquã; & vt per Iaſ.in.l.Cum mota.C.de tranſac.nu.27.

Quarta ſpecies eſt, facio vt facias, & ex hoc contractu oritur actio præſcriptis verbis ad intereſſe,& exemplifica vt in.d.l.Naturalis §.quarto, incip.ſed ſi facio.Et in.q.propoſita in ea.l.Naturalis in princ.quæ deciditur in.§.fi.determinatio eſt quòd mihi tenearis ad intereſſe quãti ſcilicet.mea intereſt ſeruum filium tuum quem manumiſi,non facta deductione aliqua ratione iuris patronatus mihi competentis.Cur autem nõ detur actio de dolo iſto caſu declarat Pau.ca.in.d.§.fi.nu.2.& infra dicam.

His declaratis videamus an ſupra dicta opi.Bar.in.l.Cum mota nu.4.C. de tranſac.defendi poſſit.

Primo Bald.ibi eam impugnabat,quia Barto.de vno contractu faciebat

92 duos.

Reſpondent ibi Pau.,Alex.& Iaſ.negando aſſumptum Bal.quia contractus emptionis & venditionis vnus tantum eſt contractus. & tamen relatus ad emptorem eſt emptio,relatus ad venditorem,eſt venditio.

Replicari poteſt quòd in exemplo emptionis & venditionis idem eſt cõtractus & eadem natura & ius,& propter correlationem,ſi dico venditionem,dico etiam emptionem,non ſic in contractu do vt facias.

Secundo impugnabat Angel.vt dixi ſupra,quia ſic ſequeretur tres tantùm eſſe ſpecies contractuum correſpectiuorum innominatorum contra d.l.Naturalis.

Dicebam quòd Iuriſconſultus in.d.l.Naturalis, proponit caſus in quibus contractus incipiunt ab implemento:& ſic forma ſeu conceptio verborum ſecum habet actum facti & implementum,non autem loquitur de placito ſimplici de quo in.l.Ex placito.C.de rer.permu.Et ideò in contractu do vt facias præſuponitur ſemper quòd fuerit prius datum vel efficaciter vel inefficaciter:& ſi inefficaciter aut ignoranter & bona fide,& competat actio præſcriptis verbis,aut ſcienter,& mala fide, & competat actio de dolo.d.l.Naturalis §.At cum do verſ.ſed ſi dedi,de preſcrip.ver. Et vi. Deci.in ſupra alle.l.Cum mota nu.8.C.de tranſac.

Adde quòd immo Pau.Iuriſconſultus in.d.l.Naturalis in princ.proponit caſum in quo contractus incipit a nuda conuentione. Et ideò verius videtur quòd dicunt Ange.& Bal.

Declarat Pau.ca.in.ea.l.Naturalis.§.Quòd ſi faciam nu.4.tria eſſe neceſ-

93 ſaria vt detur actio de dolo.Circa primum, quòd ex facto meo nihil tibi adſit vt ſi manumiſi ſeruum meum, non videtur hoc exemplũ procedere in caſu

in caſu propoſito in.d.l.Naturalis:quia intereſt patris quòd filius non ſit ſeruus.l.i.2.&.3.infra de libe.ca.niſi dicamus,in hac materia non attendi ſolùm intereſſe affectionis:ſed pecuniarium.

Expeditis notabilibus, capio gloſ.i.in ver.exceptiones, licèt doc.omnes omittant iſtas primas glo.excepto Bal.qui ſcribit ſuper ſecunda:& Ange. qui ex ea notat vnum.Diuidi poteſt in duas partes:in prima ponit dictū: in ſecunda ſtatim illud corrigit,ſecunda ibi,immò & hic. In prima dum tex.dicit quaſdam iuriſgentium conuentiones,exceptionem tantum parere:ait glo.de hoc non dici in hac.l.ſed in.l.ſi vnus.§.Pactus ne peteret infra eo. Vbi debebas mihi centum ex cauſa mutui vel alia.feci tibi pactum de nō petendo.poſteà cōuenit.inter nos quod petere poſsim: vigore prioris pacti de nō petendo competebat tibi exceptio quæ eliditur replicatione vltimi pacti de petendo.Et ſic vltimum pactum de petendo non producit actionem ſed replicationem ad exceptionem tuam. Et ſicut reus dicitur agere in ſua exceptione.l.i.infra de excep.ſic actor dicitur excipere in ſua replicatione.l.2.§.i.eod.titu.vt latius ſcripſi in.d.§.Pactus ne peteret.

In ſecunda parte glo.videns errorem ſuum,ſe ipſam corrigit dicens immò & hic aliqua dici hac ea.l.§.ſed cum nulla in §.Quinimmò & §.ſeq. Aduertendum quòd gloſ.rectius loquuta fuiſſet ingenuè fatendo ſuum errorem.Quid enim eſt dicere,immò aliqua hic dici.Immò hic plenè dicitur per modum regulæ in.d.§.ſed cum nulla,quòd conuentiones iuriſgentium nudæ non pariunt obligationem,& conſequenter nec actionem ſed exceptionem.§.Quinimmò facit in fi.ibi,ne ex pacto actio naſcatur. Et.§.ſeq.in prin.ibi,ne ex pacto actio naſcatur. Probat & principium huius legis a ſufficienti partium enumeratione.

94 No.ex hac glo.melius eſſe corrigere ſe ipſum quā ab alijs corrigi. Adde quæ ſcripſi in addi.ad rub,&.l.i.De offic.eius in præfatione. Et quòd glo. & doc.quandoq; inaduertenter loquūtur.cum enim haberet expreſsum tex.in hac ea.l.noſtra in.§.ſed cum nulla,recurrebat ad.l.Si vnus.§.Pactus ne peteret.Sic glo.2.in.l.i.ſupra de iur.om.iudi.argumentis probare volebat bo. poſſeſsionem non eſſe ſimplicis iuriſdictionis, ſed mixti imperii, cum haberet de hoc tex.expreſſum in.l.Imperium eo.tit.de quo non meminit,vt ibi aduertunt doc.

Gloſ.ſecunda in ver.ſuo nomine,diuidi poteſt in duas partes. In prima declarat text.In ſecunda probat declarationem: ſecunda ibi, Non enim amittit.

In prima declarat text.dicentem, quæ pariunt actionem in ſuo nomine non ſtant in ſuo ſcilicet nomine generali vt dicantur ſimpliciter conuentiones ſiuè contractus tantùm: ſed ſpeciale nomen aſſumunt,a quo denominantur.alle.glo.l.Mortis cauſa capitur infra de donà.ca. mor. &.l.ſi patronus.§.ſi quis cum eſſet de bon. libert. In.l.mortis cauſa capitur, in princi.dicit Iuriſconſultus quòd mortis cauſa capio generale nomen eſt comprehendens quicquid occaſione mortis alterius capitur, exceptis iis

capiendi figuris quæ proprio nomine appellantur &c. Et ſic vbi datur
ſpeciale nomen ab eo fit denominatio,non a generali. Et de mortis cauſa
capione non habente ſpeciale nomen poteſt poni exemplum per.l.Qui
præcio in prin.eo.tit.de dona.ca.mor.de eo qui precio accepto repudia-
95 uit hereditatem ſibi delatam. L. Si patronus teſtamento.§.Si quis cum
eſſet de bon.libert.non videtur facere ad rem. Vera enim litera eſt,vt pa-
tet ex æditione Aloand.Adde & ex Pandectis Florentinis. Siquis cum eſ-
ſet exheredatus,pronunciatus vel perperam ſit,exheredatus non eſſe, nõ
repellitur.rebus enim iudicatis ſtãdum eſt in aliquibus codicibus deſunt
illa verba,non eſſe.& fortè deerant in codice Accur. qui non fuit aſſecu-
tus ſenſum illius tex. Dicit enim ibi Accur.rebus enim iudicatis ſtandum
eſt,vt non vltra procedatur:quod eſſet ſi excluderetur a bonis libertorum
etc:ſubditq; ſic accipi ſtandum in hac.l.Iurisgentium in prin. Vult dicere
quod in hac.l.illa verba in ſuo nomine non ſtant, importent,non quòd
amittant nomen, ſed quia vlterius procedunt aſſumendo ſpeciale no-
men.

Verus ſenſus d.§.ſi quis cum eſſet, quòd cum res iudicata pro veritate habeatur.l.Res iudicata infra de reg.iur.l.Ingenuum ſupra de ſta.homi.& fuerit pronunciatus exheredatus non eſſe.i.non valere exheredationem; ſiuè iuſte ſiuè iniuſte fuerit iudicatum,& in rem tranſiuerit iudicatã; quia rebus iudicatis ſtandum eſt,non repellitur filius patroni a ſucceſsione liberti ab inteſtato, prout repelleretur ſi fuiſſet a patre exheredatus.l.ſi ex patronis.§.Iulianus eo.tit.de bon.libert.nam de eo qui fuerat exheredatus non mala mente, dixerat in precedenti.§.Facit.l.Qui Romæ §.Duo fratres,ſecundum comm.intellec. infra de ver.obli.l.Non putauit.§.Non quæ vis de contratab.

In ſecunda parte gloſ.probat ſuam declarationem.Non enim (ait glo.) amittit generale nomen: alleg.l.i.§.Adeò ſupra eo.l.i.in fi.ſupra de offic. eius,&.l.Naturalis §.i.infra de præſcrip.ver.In §.Adeò, dicitur, conuentionis nomen adeò generale eſſe vt omnem contractum omnemque obligationem comprehendat.In.l.i.in fi.de offic.eius vel potius in ea.l.in verſ. & ideò,ibi,iuriſdictionem ſuam mandant:& tamen de mero imperio loquitur quod eſt ſpecies iuriſdictionis.In.l.Naturalis §.i.ſub illo contractu innominato do vt des,ponitur emptio.Aduertendum quòd ibi non ponitur contractus emptionis ſub illo contractu innominato,ſed ſub illa generali appellatione contractus do vt des,prout ſumitur in genere, nõ prout importat contractum innominatum.Similem tex.habetis in ea.l.Naturalis.§.At cum do:vbi,ſub appellatione generalis contractus do vt facias,cõprehenditur locatio.

96 Bal.hic in prima col.in fi.cum prin.ſeq.in verſ.Nunc ueniamus ad gloſ. colligit ex hac glo.quòd nomen generis repreſentatur,in qualibet ſpecie. Addit no.in.l.fi.infra de condic.ca.da.quem tex.ſupra induxi.Not.gloſ. ibi quòd propter verbum dares importans dominii translationem,ſit ibi cõtractus innominatus do vt des,non venditio:licet dictum fuerit do tibi

pecuniam

pecuniam vt des mihi ſtichum,& intelligatur de pecunia numerata. Sed iſta ratione quòd do importat dominii traslationem,emptio non comprehenderetur ſub appellatione etiam generali, contractus do vt des, & ſic ineptè loquutus fuiſſet Iuriſconſultus in.d.l.Naturalis.§.i,Aduerte quòd Iuriſconſultus in.d.l.Naturalis in prin.ponit tractatum ob rem dati,vt generalem & comprehendentem etiam factum.Ange.hic quòd per aſſumptionem ſpecialis nominis non deponitur generale.

97 Colligit ſecundo Bal.ex glo.noſtra quòd quando nomen contractus indefinitè profertur predicatur de quolibet contractu nominato & innominato.ex hoc infertur.

98 Primo,ad ſtatutum diſponens quòd de contractibus ſoluatur quid fiſco loco vectigalis,ſeù gabellæ,vt comprehendantur in eo contractus omnes & nominati,& innominati:& quodlibet pactum dandi vel faciendi, cum ſit contractus vt no.glo.mag.in fi.in.l.i.infra de actio.& obli.ibi, nam & in ipſum pactum eſt contractus.

Sed idem Bald.in.l.Contractus in ſecundo. no.C.de fi. inſtru.diſtinguit concluditque talia ſtatuta quæ iurigentium refragantur & non tendunt ad executionem conſenſus ſed in contrarium, ſunt ſtrictè interpretanda, & reſtringenda ad ſignificationem quam dat definitio in.l.labeo §.contractum infra de ver. ſig. Sequitur Bertach. in trac.de gabell. in viii. parte in tertio membro:& particulariter in.viii.& xi.q.

99 Secundo infert hic Bal.ad diſpoſitionem auten. Sacramenta puberum. C.ſi aduer. vendi.qualiter intelligatur illud verbum ſuper contractibus: quaſi dicat intelligi debere generaliter & indiſtinctè de quolibet contractu nominato & innominato,vt hic dixerat in prima illatione.

Iaſ.in.d.auten.ſacramenta puberum col.18. nu.71.tradit ſecundũ cõm. opi omnes contractus etiam improprios comprehendi in illa diſpoſitione.quia cenſetur fauorabilis cum tractetur de obſeruãtia iuramenti,& de fauore animæ.

Circa gloſ.tertia, in uer. ſimiles, dum gloſ. dicit ſimiles eſſe contractus mandati mutui & pignoris,& alleg.l.prima §.fin. ſupra eodem aduertendum quòd ille text.non loquitur de mandato & mutuo, ſed de pignore.

Circa gloſ. quartam, in verſ. ſed & ſi in alium in ver.res aduertendum quòd dum gloſ.dicit pactio vel emptio, eſt mendoſa:debet enim eſſe in litera,vel conuentio. nam emptio eſt ſpecialis contractus nominatus.

Gloſ.in ver.facias,omiſſa glo.quinta quæ eſt clara,diuiditur in quatuor partes vt per Iaſ.

In prima quia tex.exemplificat in duobus contractibus innominatis:ſcilicet, in do vt des & in do vt facias, glo.ſupplet idem eſſe in aliis duobus contractibus innominatis correſpectiuis: ſeu in aliis duabus ſpeciebus de quibus in.l.Naturalis infra de præſcrip.ver.declarando vt dixi ſupra in vlti.no.Et dum glo.hic ſubdit,licet alia ibi detur actio declara ſimiliter ſecundum ea quæ ſcripſi ſupra nu.91.

100 Quæro pro expeditione ſecundæ partis gl. quare permutatio non ſit cõtractus nominatus: cum ſit ſpecies contractus do vt des, & elegantius nomen habere videatur quàm emptio & venditio: quia permntatio vtrumq; comprehendit partem, quòd non eſt in emptione. Permutationem non eſſe contractum nominatum probat tex. noſter in ver. ſed & ſi in alium, ibi dedi tibi rem vt mihi aliã des &c. &. l. i. §. item emptio infra de re, permu.
101 glo. & doc. hic & in rub. C. De re. permu. Triplicem rationem aſsignat glo. Primam ſecundum Io., quia contractus nominati dicuntur ii qui con ſenſu cõtrahuntur. i. ſolo conſenſu perficiuntur. Fortificat & declarat hãc rationem Bal. hic, in ſecunda col. verſ. ſecundo quærit glo. quia cõtractus nominati aſſumunt formam & ſpeciem quatuor modis, re: verbis: literis: conſenſu, inſti. de obli §. fi. & permutatio ſtans in finibus pacti nullam habet formam.

Reprobatur hæc prima ratio per gloſ. quia cõmodatum & depoſitum ſunt contractus nominati vt in tex. noſtro dicitur: & tamen re contrahuntur, inſti. qui. mo. rē cõntra. obli. §. Item is cui, & §. ſeq. Adde quòd Bal. nõ videtur fortificare ſed deſtruere rationem Ioannis: quia non eſt verum quòd omnes contractus nominati perficiantnr ſolo conſenſu. & ſicut mutuum, cõmodatum, depoſitum a re quia re contrahuntur, ſic videretur di cendũ in permutatione.

102 Secundam rationem affert gloſ. quia non ſtatim facta permutatione voluntate partium oritur actio: ſed exigitur interuentus rei. Et tunc non ex rei interuentu ſed ex præcedenti pacto veſtito rei interuentu, agitur. l. Ex placito. C. de rer. permu. vbi, ex placito permutationis nulla re ſequuta, conſtat nemini actionem competere. ergo re ſecuta ex placito competit actio, immediatè; cum dictio ex, cauſam denotet immediatam. l. i. verſ. tamen optima. C. Si ſer. exte. l. eo tempore §. fi. in fi. infra de pecul. regulari-
103 ter, vt ſcribit Bar. in. l. i. §. ex incendio infra de incen. rui. naufra. Et quód ex pacto naſcatur actio re ſecuta, in permutatione tenet gl. i. in prin. in. d. l. Ex placito, ſequuntur ibi poſt Oldre., Cy., Bar., Alberi. & Bal. qui latè di ſcutiens articulum, quindecim adducit argumenta pro iſta opi. ac etiam Saly. ibi, nu. 2. in fi. & nu. 4. Sed in contractibus nominatis, cõmodati, depoſiti & ſi. oritur actio ſtatim quando fiunt: fiunt autem traditione rei. Subdit gloſ. Et ſic prima ratio ualet. Videtur quòd hic deſit negatiua: vt dicat: Et ſic prima ratio non valet. De hoc vi. Alex. hic nu. 5. in fin. De hac ſecunda ratione infra nu. 105.

Et quoniam non ſatisfaciebat glo. nec ſecunda ratio, ait, vel dic ut no. C. de rer. permu. in rub.

Tertia ergo ratio aſsignatur per glo. & Barto. in. d. rub. C. de rer. permu.
104 quia permutatio eſt nomen generale ad omnem contractum ex quo vltrò citròq; aliquid datur: Vnde non poteſt dici contractus nominatus: quia ſtat in generali nomine: ſicut quis non dicitur nominatus per hanc vocem homo, quæ conuenit omnibus hominibus; ſed per nomen proprium. Et hoc, ait Bar. ibi, tenere omnes doc. Et hanc rationem tenuit Iaco. Butri. cũ

quo tranſit Alberi.hic nu.6.in fi.Sequitur Bald.hic in ſecunda col.uerſ.2. quærit glo.declarans quod permutatio non eſt nomen ſpeciei ſed generis ſubalterni.Et hanc tertiam rationem glo.in rub.C.de re.permuta.,ſequũtur Ange.hic in ſecunda col.in verſ.In ea.gloſ.ibi quarè dicas, Fulg.col.2. nu.2.Pau.col.2.nu.5.Alex.col.i.in fi.verſ.Et propterea,Iaſ.col.3.ſub nu.7. dicens cõmuniter teneri.Idemq; voluit Bar.in.l.ſiuè apud acta col.pe.nu. 22.C.de tranſac.vbi etiam quarè tranſactio non dicatur contractus nominatus?De hac tertia ratione infra nu.109.

105 Ex dictis glo.circa ſecundam rationem colligitur quod contractus nominati qui re contrahuntur,non dicuntur,nec nomen habent ante rei traditionem,ſed contractus permutationis dicitur etiam ante interuentum rei: quia ex ipſa conuentione,ſecuto poſteà implemento,oritur actio, non ex implemento.

Contra iſtam concluſionem inſurgit Pau.ca.hic num.6.quia conuentio de permutando,non dicitur permutatio,vt patet,ſecundum eum, ex.l.ex placito.C.de rer.permu.Prætereà ſi in permutatione partes incipiant ab
106 ipſa traditione,certum eſt actionem non oriri niſi ex implemento. Dicit ergo Pau.quòd in contractibus qui re contrahuntur,obligatio contrahitur ad illud idem quòd traditum fuit,vel ad tantundem in genere, quod facilius fit; ſed in permutatione non contrahitur obligatio ad illud idem, ſed ad aliud.Et iſta,ſecundum eum,eſt diuerſitas inter prædictos contractus. Aitq; actionem in contractu permutationis oriri ex interuentu rei, non ex precedenti conuentione,cum poſsit eſſe quòd nulla procedat.

107 Alexan.hic ſub nu.5.eadem in effectu dicit quæ Pau.addens quòd gloſ. magis cõmuniter damnatur id autem non eſt verum: vt patet ex iis quæ dixi ſupra in ſecunda ratione glo.nu.103.

Iaſ.col.3.ſub nu.7.dicit quòd in contractu permutationis ſi dedi librum vt des mihi veſtem,non ago ad id quod dedi,ſed ad ueſtem ſecũdum Cy. Bal.,Saly.,in.l.legem.C.eo.,Pau.& Moder.hic.

Aduertendum quòd Iaſ.non rectè dicit:nam nec ſic loquuntur doc.per eum citati,nec eſt verum quòd in contractu innominato ſi dedi librum vt dares mihi veſtem,agam ad veſtem. Eſt enim contra tex.in.l.Naturalis.§. i.infra de præſcrip.ver. Et ſupra proximè dixi,dari actionem ad intereſſe, vel condictionem ob cauſam, ad repetendam rem datam. Adde quòd Iaſ.ſaluari poteſt:agi ſcilicet ad intereſſe reſpectu veſtis.

108 Nec rectè loquuntur Pau.& Alex.dicentes contra gloſ.quòd in permutatione actio non oriatur ex placito precedente,ſed ex rei interuẽtu: quia hæc eorum opi.eſt contra tex.in.d.l.Ex placito & cõm.opi.vt ſupra deduxi num.103.& contra tex.noſtrum volentem quòd conuentiones quæ nõ tranſeunt in ſpeciale nomen contractus,pariant actionem ſi ſubſit cauſa.i. rei interuentus. Nec loquimur de promiſsione de permutando: ſed de placito & ſic de conuentione quæ producit permutationem ſuſcipientem perfectionem ſequuto rei interuentu.l.i §.Item emptio infra de rer. permu.

Nec ob. quòd quandoq; permutatio fiat non precedente conuentione: quia, ſaltem ſecundum ordinem intellectus, præcedit conuentio & cōſenſus: & ſi non daretur præcedentia, ſatis eſt quòd ex cōuentione ueſtita rei interuentu oritur actio. quod non poteſt dici in contractibus nominatis qui re contrahuntur, & ſic re ipſa immediatè.

Malè igitur a Pau. & Alex. reprehenditur glo. circa prædicta.

Quoad tertiam rationem poſitam in gl. & cōmuniter approbatam, vt ſupra demonſtraui, Iaſ. hic ſub nu. 7. verſ. contra iſtam cōm., inſurgit contra eam: ſed hæc poſuerat Bal. hic in ſecunda col. verſ. ſed contra iſtam.

109 Primo per. l. ſtatuliberi a ceteris §. Quintus Mutius in fi. infra de ſta. libe. ibi, quoniam lex. xii. tab. emptionis verbo omnem alienationem complecti videtur: & ſic licèt emptionis nomen ſit generale, tamen eſt contractus nominatus. Et quòd emptio ſit nomen generale dixit gl. i. in. l. 2. C. de vſucapi. pro emp. per. d. §. Quintus Mutius. Nec obſtare videtur, ſi contraria procedere dicamus quando terminus emptio ſumitur in genere; nam & permutatio ſtrictè ſumpta non comprehendit niſi vnam ſpeciem contra-

110 ctus nominati ſcilicet quando datur certa res pro certa re, ſecundum glo. fi. in. l. i. C. De re. permu., Bar. in. l. i. nu. 2. infra de rer. permu. Iaſo. in. l. 2. in prin. col. pe. num. 18. infra ſi cert. peta. vbi rationem aſſignat. Adde quæ ibi ſcripſi nu. 50. cum ſeq. contra. d. opi.

Dupliciter ſoluit Iaſo. hic: Primo, ſecundum Bald. in. l. voluntas col. fi. verſ. ſcias tamen. C. de fideicom. quòd olim in primo lacte iuriſci. antè diſtinctionem nominum in cōtractibus, omnis cōmutatio continebatur emtionis nomine. Et ita loquitur. d §. Quintus ex verbis. l. xii. tab. ſed aliud eſſe poſt factam diſcretionem nominum cōtractuum. Iſta non placet: cum iure non probetur.

Secundo ex Bal. & Imo. in. l. In ædibus §. i. infra de dona. vbi Imo. in vlti.

111 col., ſed Bal. meus non ſcribit ſuper illa. l. quòd. d. §. Quintus, non vult appellatione emptionis omnem contractum contineri, ſed argumentatur ex idemptitate rationis: nam cum eſſet diſpoſitum a teſtatore quòd Andronicus ſeruus ſuus dando x heredi eſſet liber, conſequatur eodem modo libertatem dando decem emptori: quaſi id quod ſtatutum eſſet in venditione locum haberet in omni alienatione.

Aliter loquitur Imo. quā referat Iaſ. Dicit enim ſenſum. d. §. Quintus, fuiſſe quòd cum. l. xii. tab. vellet, ſtatuliberum, ſi venditus eſſet, poſſe dare emptori pro libertate conſequenda, id quod iuſſus erat dare heredi, mens legis fuerit, comprehendere omnem contractum per quē transferatur dominium, quia eſt eadem ratio. Et dum dicitur, in. d. §. Quintus, complecti uidetur, intelligatur ex mente, propter idemptitatem rationis.

Bal. hic reſpondebat ad. §. Quintus, id quòd ibi dicitur, eſſe per interpretationem non per ſignificatum uocabuli. Et Alex. hic nu. 9. ſequitur hāc ſolutionem, dicens quòd uerba Imo. continent declarationem huius ſolutionis Bal. quā ſequitur etiā Garz. hic in. xx. col. nu. 45. Et aduerte quòd in. d. §. Quintus deſunt aliqua uerba ut uidetur Aloand. & ideò malè percipi

cipi poteſt verus ſenſus. Adde Cur.iun.hic.nu.40.ſequentem hanc reſpō
ſionem Bal.& Imo. Et quòd verè, etiam ſecundum litteram Florentinam
imperfectus videtur ille §. ideoq; non allegandus: nec ſcribunt doc. ſuper
eo, excepto Alber. ſed non ſufficienter.

Aliam etiam adducebat hic Bal.ex.l.i.propè fi. verſ.ſed verior. De con-
112 tra.emp.ex.l.j.in prin.de re.permu.quia in contractibus nominatis nomi-
nā contrahentium ſunt diſtincta penes nomina appellatiua: quia in pigno
re alius debitor, alius creditor &c.quod non eſt in permutatione. Nec ob
ſtare quòd in ſocietate non ſint diſtincta nomina contrahentiū, quia iſtud
nomen ſocietatis eſt ab omni generalitate abſtractum: nec adaptari poteſt
niſi ſuæ propriæ ſpeciei. Et iſta ratione dicatur contractus nominatus.
Coniunge iſtam rationem Bal.cum ratione comuni quòd permutatio ſit
nomen generale. Nec ob. quòd permutatio etiam in ſpecie ſumatur, quia
ex hoc non fit quòd tranſeat in ſpeciale nomen: nam ſolum generale no-
men permutationis retinet.

Sequitur tertia pars gloſ. in qua in effectu gloſ. videtur velle impugnare
rationem tertiam proximè adductam ex glo.in rub. C.de re. permu.

Ex tertia parte gloſ., quæritur, An donatio eſſet olim, & ſic hodiè contra
113 ctus nominatus? Tres diuerſæ reperiuntur opi.

Prima fuit Io. quā ſequitur glo. hic, & latius glo. fi.in.l.fi.infra de condic.
ca.da.& in.l.In ædibus §.i.in glo.i.de dona.& in.l.2.in gl.fi.in fi.C.De con
dic.ca.da. quòd olim eſſet contractus innominatus, hodiè nominatus, ra-
tionem adducit glo. quia ex ſolo pacto donationis ex cōſenſu oritur actio
hodiè.l.Si quis argentum §.pe.C.De dona. immò eſt §. fi.ibi. ex.l.noſtra
neceſſitatem ei imponere etiam tradere &c.alle. etiam.l.i §. Item emptio
infra de rer.permu.& inducitur ſic, emptio & venditio quæ eſt contractus
nominatus nuda conſentientium voluntate contrahitur, permutatio au-
tem (quæ eſt cōtractus innominatus) ex re tradita initium obligationi præ
bet. Sed inductum eſt hodiè per Iuſtini.in.d.l.Si quis argentum, quòd ſo-
lo pacto donationis oriatur obligatio; ergo olim erat contractus innomi
natus, hodiè nominatus. Sed non valet iſta conſequentia quia non tranſi-
uit hodiè in ſpeciale nomen contractus: ſed pactum veſtitur legis auxi-
lio.

Secunda opi. fuit Bar. hic quòd & olim eſſet, & hodiè ſit contractus no-
minatus. Idem tenet Bar.in.l.In ædibus §.i.infra de dona. Sequuntur hanc
opi. Ange. hic ſub nu.3. Pau.ca.nu.7. Et hanc eſſe cōm. opi. tradit Iaſo. hic
in tertia col. nu.8.

Tertia opin. fuit Iaco.Butri.in.l.2.præalle.C.De Condic.ob ca. vt refert
Bar.in.d.l.In ædibus §.i. quòd olim eſſet & hodiè ſit contractus innomina
tus donatio. Hanc ſequuntur Alberi.hic in fi. Bal.col.2.cum ſeq.in verſ.
tertio querit, & prout refert Iaſ. Imo., Comen., Roma.in.d.l.In ædibus §.i
& Franc.de Rampo. Et hanc dicit Iaſon.hic veriorem eſſe in puncto iuris.
Fulg.hic ſcribens ſuper iſto articulo a nu.4.vſq; ad.7.per vnam col. tan-
dem dicit defendi poſſe hanc opi.Iaco.Butri. Sed hodiè hanc diſputatio-

nem parum habere vtilitatis.

Videamus igitur primo,quæ ſit verior ex iſtis duabus vltimis opin.contrariis,an opi.Barto.& ſequacium quòd donatio & olim eſſet & hodiè ſit contractus nominatus,an opi.contraria Iaco.Butri.& ſequacium?

Pro opi.Bart.quæ dicitur cõmunis quòd & olim donatio eſſet & hodiè ſit contractus nominatus,adducitur.

Primo:donatio habet elegans nomen & nõ ſtat in generali nomine,ergo dicitur contractus nominatus, prout in rubr.C.de re.permu.& per ea quæ ſcripſi ſupra nu.104.cõiuncta ratione Bal.de qua ſupra nu.112.quòd in donatione ſunt diſtincta nomina contrahentium.

114 Secundo in contractibus innominatis eſt locus penitentiæ.l.ſi pecuniam in prin.infra de condic.ca.da.ibi,ſed cum liceat pænitere ei qui dedit &c. ſed in donatione non eſt locus pœnitentiæ.l.Ariſto verſ. Deniq; infra de dona.vbi,ſi ſeruum tibi tradidero ad hoc vt eum poſt quinquennium manumittas,nõ poſſe antè quinquennium agi,quia donatio aliqua ineſſe videtur,ſcilicet miniſterii quinquenalis.& ui.gloſ.ibi,in ver. obligationem propter.l.2.C.Si manci.ita fue.alie.

115 Contra.d.opi.Bart.& pro opi.Iaco.Butri.

Primo:ex Bal. hic,quia non naſcitur actio ex pacto donationis, ſed ex.l. propter pactum.d.l.Si quis argentum §.fi.C.de dona.ibi,nihilominus ex.l.noſtra etc.

Secundo ex eo.Bald.Donatio non eſt propriè contractus per.l.labeo §. contractum infra de verb.ſig.

116 Tertio quia donatio nõ habet nomen ſpecificũ:& ſic retorquetur primũ argumentũ Bar.ſed habet nomen generale,comprehendit enim donationem inter viuos,donationem cauſa mortis,& legatum.l.Alienatum §.Donationis infra de ver.ſig.& ibi glo.l.legatum de leg.2.vbi donatio ponitur tanquã genus in definitione legati.Nec ob. conſideratio Garz.quòd immò donatio ſit nomen ſpeciei,quia non ſtat in illo generali nomine conuentionis,nam hoc non ſufficit niſi proprium & ſpeciale nomen aſſumat: vt patet in permutatione & tranſactione:& declarat Bar.hic in prin. nũ.2. & reſponſionem Alex.tollit Iaſ.ſub nu.8.

Ex iſto tertio tollitur primum fundamentum Bar.

Non ob.ſecundum fundamentum Bart.,nam omiſsis aliis ſolutionibus relatis hic per Iaſ.,illa videtur clariſsima & vera ſolutio : id quod dicitur, in contractibus innominatis eſſe locum pœnitentiæ ex parte eius qui
117 impleuit,procedere in contractibus innominatis correſpectiuis; non in ſimplicibus.

118 Conſtat enim omnes contractus eſſe innominatos qui non tranſeunt in proprium nomen contractus. Et ſic quodlibet pactum nudum eſſe contractum innominatum,vt probatur in prin.l.noſtræ,& ex gl.mag.in fi.in.l.i. in prin.infra de actio.& obli.

Contractuum ergo innominatorum aliqui ſunt correſpectiui,aliqui ſimplices: correſpectiui ſunt hi qui cõtinentur ſub tractatu ob rem dati in.l. Naturalis

Naturalis infra de præſcrip.ver.ſunt autem quatuor ſpecies, do vt des, do vt facias: facio vt des: facio vt facias. In contractu do vt facias loquitur.d.l. ſi pecuniam, infra de condic.ca.da.in prin. Et in iſtis quatuor ſpeciebus locum habet pœnitentia, immò in duobus, do, vt des & do vt facias. Cum enim eo reſpectu dederim vt tu mihi aliquid dares vel faceres, & non dediſti, nec feciſti iuſtum eſt quòd poſsim repetere id quòd dedi, non ſecuta cauſa ob quam dedi. & conſtat ſimplicem donationem quæ ex mera liberalitate procedit non contineri ſub dictis quatuor ſpeciebus.

Alii ſunt contractus innominati ſimplices non correſpectiui, omnes ſcilicet, ſimplices & non tranſeuntes in ſpeciale nomen contractus, & in iſtis non oritur actio, ſeu ex iſtis, de iureci.vt infra eo §.ſed cum nulla, ſed exceptio ut ibi & compenſatio.l.etiam infra de compenſa.& ſic impediunt repetitionem ſoluti.l.Naturaliter infra de condic.indebi.& ibi Bart. Adde

119 Iaſ.hic nu.9. Cum ergo in ſupraalle.l.Ariſto fuiſſet facta donatio miniſtrii quinquennalis ſerui, & traditus ſeruus, repeti non poterat propter vim obligationis naturalis.

120 Præterea quando fit donatio per traditionem, nulla videtur oriri obligatio: ergo non eſt contractus.l.noſtra in prin.l.labeo §.contractum infra de ver.ſig.nam is qui tradendo donauit nullo modo obligatur, ceſſante dolo d.l.Ariſto §.ſi & ſic nec de euictione vt ibi per gloſ.mag.& Pau.ca.l.2.cũ ibi no.C.de Euic.

121 Ex parte quoq; donatarii nulla oritur obligatio, nam obligatio ad antidora, non eſt conſiderabilis.l.ſed & ſi lege §.Conſuluit infra de peti, here. vbi bonæfidei poſſeſſor, ſi quid de bonis hereditariis donauerit, non dicitur factus locupletior ex ſola obligatione antidorali; & ideò non tenetur aliquid reſtituere pro re donata. Obligatio enim antidoralis inefficax eſt, vt not.in.l.ex hoc iure ſupra de ius.& iur.& ibi tradit Iaſ. col.pe. num.73. Quarè non in eleganter dixit Comen.in præalle.l.In ædibus §.1.de dona, quod donatio quæ fit per traditionem non eſt contractus, ſed quoddam negocium.l.Conſenſu infra de actio.& oblig. Nec ob.l.Si quis emptionis in prin.cum gl.i.C.De præſcrip.30.uel.40.anno, quia uel intelligenda eſt quando fit donatio per contractum ſtipulationis: vel quòd abuſiuè dicatur contractus argumento.l.fideiuſſor §.fideiuſſor iufra de fideiuſſo. iuncta.l.ii.ſupra de offi.procon.

Non videtur ergo procedere quod vult Bar.hic in ſecunda col.verſ.Modo aduertæ: dicens quoſdam contractus denominari ab actu paciſcendi ſeu conueniendi, vt emptio, venditio; locatio: ſocietas & ſimiles, & hos illicò facto pacto habere nomen & producere actionem: quoſdam denominari ab actu exequendi vt depoſitum, cõmodatum, mutuum: & iſtos non habere nomen niſi ab ipſa executione: ſicque eſſe donationem, quæ idem eſt quod doni datio.l.ſenatus §.Donatio infra de dona.ca. mor.ibi, Donatio dicta eſt a dono, quaſi doni datio, ſubdit Bar.meritò iure ffrum perfici donationem quando perueniebatur ad traditionem: & pactum de donando non eſſe donationem illo iure inſpecto, ſed nudum pactum niſi veſti-

tim implementi, & ideò non impedit pœnitentiam. ſed in contractibus nominatis & in legatis,oblatio vim habet implementi.

Quòd in contractibus innominatis oblatio non impediat pœnitentiam, probatur per.l.Dedi.§.i.&.2.&.l.ſi pecuniam.§.ſi ſeruũ infra de condi.ca. da.in.l.Dedi.§.i.verſ.Quòd ſi ita dedi;ſi ita dedi pecuniam vt intra certum tempus manumittas ſtichum, ſi non dùm tempus præterierit, inhi-
124 benda erit repetitio : niſi pœniteat. Duplici enim ratione competere poteſt repetitio in contractibus innominatis,vel ob hoc quod ex altera parte non fit quod faciendum erat:vel propter pœnitentiam. In caſu d.verſ. Quòd ſi ita dedi,non poterat repetitio competere quia non eſſet factum ex altera parte,cum tempus præſtitutum,non preteriiſſet ſed propter pœnitentiam:quæ locum habet,ſi factum non eſt.Et ſic non refert quòd ille ſe offerat paratum facere.Nec video quòd ad rem faciat.d.l.Dedi in.§.2. Nec eſt ſine effectu iſta diuerſitas per.l.Habebat infra de inſtito. In.l.ſi pecuniam §.Si ſeruum verſ.Item ſi quis,ſiquis dederit Titio decem vt ſeruũ emat & manumittat: propter pœnitentiam repetet illa decem, ſi ſeruus emptus non ſit,præſuponitur autem quòd ille,nõ fuerit in mora emendi. Nec attenditur ibi an ſit paratus emere.

125 Quòd in contractibus nominatis oblatio vim habeat implementi, & ſic in legatis,gl.probat per.l.Vter ex fratribus infra de cõdi.inſti.ibi, plerũq; enim hæc cõditio, ſi vxorẽ duxerit: ſi dederit ſi fecerit ita accipi oportet, quòd per eum non ſtet quominus ducat:det:aut faciat.& eſt no. tex.quia ſi per fratres,non ſteterit quominus ducant conſobrinam in vxorem iuxta diſpoſitionem teſtatoris,ambo ſuccedent æqualiter licet alter qui conſobrinam duxiſſet inſtitutus eſſet in dodrante alter qui noluiſſet ducere, in quadrante.Et vi.glo.ibi,in ver.æquales.Præſuponitur autem ibi quòd ambo offerrent ſe paratos: & quia verum eſt ambos hæredes inſtitutos, ſed diſcretos emolumento portionum euentu nuptiarum; cum per neutrum eorum ſteterit,ambo in partes æquales admittuntur. Alle. etiam gl. hic.l.Meuia in prin.infra de annu.lega.vbi legatum annuum pro adminiſtratione debetur legatario parato adminiſtrare & impedito facto & voluntate heredis, debetur ac ſi legatarius adminiſtraret facit.l.i.C.De iis quæ ſub mo.Nec ob.l.Seio,in fi.prin.eo.tit.infra de annu.lega.&.l.legatũ C.de condic.inſer.quia ibi legatarius impeditur caſu,licet in alterius perſona ſuperueniente. De contractibus nominatis poterat allegare.l.Iulianus.§.offerri infra de actio.emp.

Bal.hic,Ange.Alex.col.fi.nu.12.,Iaſ.col.fi.nu.11.no.ex hac gloſ.quòd in contractibus innominatis ſolum implementum actuale veſtit pactum, nõ autem oblatio: & ideò licitum eſt non recipere ab offerente. Quarè Bal. aduertit faciendos eſſe articulos & probationes de effectuali implemento.

Iaſ.tradit quatuor limitationes.

126 Primo limitat vbi promiſſa eſſet datio : nam oblatio cum ſolemni conſignatione iuxta.l.Acceptam.C.de vſur.l.Obſignatione.C.de ſol.,habere-

tur pro dato,vt dictis.ll.& non eſſet locus pœnitentiæ, ſed aduerte quòd Bald.in.l.Ex placito non.13.q.ſed in 18.q.C.De rer.permu.declarat hoc procedere ſi talis oblatio ſolemnis fiat ante pœnitentiã alterius partis. finge eam fuiſſe abſentem.fuerat dictum Iaco.Butri.Alle. etiam Iaſ. Alberi. hic in fi.ſed Alberi.meus nihil de hoc,Alexand. tradit numer.13. Iſta non videtur limitatio ſed reprobatio: quia gloſ. loquitur in permutatione. De oblatione & quòd regulariter verbalis non releuet cum ſuis limi.vi. Alexã.in.l.ſi mora numer.4.cum ſeqq.infra ſol.ma.Anto. de ſan.in trac. de pigno.in.v.par.in tertio membro in ſecunda parte.

127 Secundo limitat:& fuit limitatio Bal.in.l.Quamuis propè ſi.C.De tranſac.quem ſequitur Alex.hic nu.13.quando contractus innominatus ordinaretur ad nominatum,vt in terminis.l.labeo ſcribit ſi mihi bibliothecam infra de cõtra.emp.vbi,ſi bibliothecam ita mihi vendideris ſi decuriones campani locum mihi vendidiſſent in quo eã ponerem, & per me ſtet quo minus id a campanis impetrem,dicebat labeo præſcriptis verbis agi poſſe.Vlpia.autem etiam ex vendito agi poſſe putat,quaſi impleta conditione.cum per emptorem ſtet.Facit quòd contractus innominatus debet regulari ſecundum naturam illius contractus nominati cui magis aſsimilatur.l.i §.Si quis ſeruum,& ibi Bar.infra depo.Dictum Bal.ſequũtur Pau. in.d.l.Quamuis nu.2.Roma.nume.4.& Iaſ.hic ſub num.11. verſ. ſecundo limita.

128 Tertio limitat Iaſ. ſecundum Bal. hic, quando contractus innominatus tenderet ad liberandum:quia oblatio haberet vim implementi:cum in talibus cõtractibus liberatoriis non habeat locum pœnitentia:vt ſcribit Bal. in.d.l.Quamuis in prima oppo.C.De tranſac.vbi eſt tex.quòd in contractu tranſactionis non eſt locus pœnitentiæ.& eſt ſimilis tex.in.l.Poſtquam liti.C.De pac.Et quòd non habeat locum pœnitentia in pacto quod tendit ad liberandum no.Bal.per illum tex.in.l.ſi cum fundum infra eo. Cy.in.l.ſiuè apud acta.q.xi.C.De tranſac.diſtinguebat in pactis liberatoriis,inter actorem & reum.Et vi.eum in.d.l.Quamuis. Et aduerte quòd in pacto ſimpliciter liberatorio,& ſic in contractu innominato ſimplici nõ correſpectiuo res videtur indubitabilis per ea quæ ſcripſi ſupra numer. 118.&.119.

129 Quarto limitat Iaſ.ſecundum Pau.ca.in.l.ſi pacto quo pœnam.C.eo.de pac.per illum tex.cum glo.quantum ad hoc vt agi poſsit ad pœnam promiſſam:quia non ſtat per eum qui obtulit,ſed per aduerſarium.l,ſi pacto quo pœnam,& glo.et Pau.ibi,loquuntur quando preceſſerat nudum pactum permutationis: poſteà pactum fuit ſolemni ſtipulatione munitum de implendo pacto permutationis ſub pœna. Si offeram exequi pactum permutationis,& te requiram quod impleas pro parte tua,iſta mea oblatio & requiſitio operatur duntaxat quantum ad pœnalem ſtipulationem, vt poſsim agere ad pœnam promiſſam per ſtipulationem.

Glo.in ver.ſtichum,declarat tex.per.l.Naturalis §.At cum do, verſ.ſed & ſi dedi infra de præſcrip.ver.quòd hic ſcilicet intelligatur quòd ſtichũ

poſsidebam

poſſidebam & dedi bonafide,quarè ſi fuit euictus teneor actione,preſcriptis verbis, ſed ſi ſciſſem Stichum eſſe alienum, teneret actione de dolo, vt ibi.

Glo.in ver.a prætore, poteſt diuidi in duas partes; in prima ponit multiplicem declarationem tex.in ſecunda ponit vnum dictum: ſecunda, ibi Plus etiam dicunt.

Circa primam,cum in tex.dicatur.Iulia.ſcribit in factũ actionem a pretore dandam: glo.exponit primo,a prætore ſcilicet viuo: quaſi nulla daretur a iure ſecundo,a prætore dandam ſcilicet actionem in factum ſubſidiariam,quæ eſt prætoria: quaſi deficeret ciuilis. Tertio declarat iſtud dictũ Iulia.merito reprehendi per Mauritianum & Vlpia.hic:quia non deficit
130 ciuilis,vt ſubdit text.hic.Et ait glo.corrigi non ſolùm dictum Mauritiani relatum hic, ſed etiam illud de quo in.d.l.Naturalis §.At cum do.verſ. ſed & ſi dedi infra de præſcrip. ver. intelligit tamen de eodem dicto, ſed male vt ſtatim demonſtrabo.

In ſecunda parte gloſ.refert & ſequitur non improbando quorundam opi.quod tota diſtinctio Iulia.relata in.d.verſ.ſed & ſi dedi,a Pau.Iuriſcõſulto corrigatur hic.

131 Bar.autem hic in verſ.Et ideo,nu.3.Ange.,Fulg.,Alex.nu.13.in fi. tenent non corrigi diſtinctionem.d.Verſ.ſed & ſi dedi: & hunc tex. eſſe intelligendum ſecundum diſtinctionem ibi traditam: prout voluit,& rectè gl. hic in ver. Stichum, Et ſic malè loquitur Alberi.hic ſub nume.7.dicens quod Iulianus reprehenditur in tribus. Videtur autem quod Iulia.variauerit & quod rectè loquutus fuerit in eius diſtinctione relata in.d §.At cum do verſ.ſed & ſi dedi,vbi de hoc Pau.ca.nu.13.& gloſ.ibi enim dixit, eum qui dedit ſtichum alienum ignoranter teneri actione in factum ciuili,& ſic præſcriptis verbis:ſi ſcienter de dolo. Et hanc diſtinctionem probat Pau.Iuriſconſultus ibi.Et ideo tex.hic ſupplendus eſt & declarandus per illum. Quarè videtur Vlpian.hic ruſticè & malignè egiſſe, tacendo quod ipſemet Iulianus ſe emendauerat, & rectam poſteà tradiderat do-
132 ctrinam.

133 De contractu diuiſionis & aliis quibuſdam Alexand.hic in fin. remiſſiuè.

EX §. SI OB MALEFICIVM.

1 PRomiſſio gratis facta de non delinquendo, valet.
2 Pecuniam recipiens vt faciat quod gratis erat facturus, turpiter accipit
3 verba legis debent ita intelligi vt non contineant iniquitatem
4 L. Proxpexit. ff. Qui. & a qui. quomodo ſit intelligenda?
5 Ciuitates inuadentes caſtra aliena & nolentes reſtituere niſi recepta pecunia tenentur condictione ob turpem cauſam.
6 Promiſſio de qua in tex. noſtro an ſit ipſo iure nulla?
7 Declaratio. l. pe. infra de condic. ob. ca.
8 Ius ciuile poteſt impedire natiuitatem obligationis naturalis
9 Promiſſio per ſtipulationem alicuius rei turpis an & quando valeat?
10 Quatuor modis conſiderari poteſt turpitudo in contractibus ſecundum Bal.
11 Promiſſum meretricibus ob libidinem, an peti poſſit?
12 Mulier inhoneſta non tamen meretrix non facit ſuum quod habet ab amaſio.
13 Concubinæ poteſt donari & legari præter quã a clerico: aduocato: doctore milite:
14 Si pignus datum fuerit vt maleficium committatur, poteſt repeti.

SI ob maleficium ne fiat promiſſum ſit, nulla eſt obligatio ex hac conuentione.

Non admittit literalem diuiſionem: quia vna verborum ſtructura clauditur: iuxta doctri. Bal. in. l. Petens. C. de pact. Nec eget ſummario propter ſui breuitatem.

Caſus, ex Bal., Volebas occidere quendam amicum meum, promiſi tibi decem ne occideres: non occidiſti. & ſic impleuiſti contractum ex parte tua. quæritur an tibi competat actio contra me ad decem tibi promiſſa? Sed quomodo verificabitur quòd tu impleueris iſtud factum negatiuum ſeù priuatiuum non occidendi. Dicebam quia ille amicus meus erat aduena & diſceſsit in remotiſsimas regiones ſui domicilii. Et incolumis eò peruenit.

Videbatur dicendum tibi competere actionem ad decem: cum eſſet cõ
tractus innominatus do vt facias, quem impleuiſti pro parte tua: per text.
in hac eo. l. ſupra in prin. verſ. Sed & ſi in alium. Nec ex parte mea verſa-
tur aliqua turpitudo. Nec videtur etiam verſari ex parte tua, quia non
delinquere, non eſt malum aut turpe: & ideò videmus quòd non ſolum
1 valet promiſsio de non delinquendo. l. Non impoſsibile infra eo. Sed etiã
Iudex compellit partes ab inducias: & ſic ad promittendum ſub pœna de
ſe inuicem non offendendo vt no. doc. in. l. Illicitas §. Ne potẽtiores ſupra
de offi. præſi. & in. l. Denunciamus. C. De iis qui ad eccle. confugi. Contra
rium determinatur in tex. noſtro: ſcilicet quòd nulla orta ſit obligatio, &
conſequenter nulla actio. Ratio decidendi quia cauſa iniuſta habetur
pro non cauſa, iniuſta fuit ex tui parte quia quolibet iure & naturali & ci
2 uili tenebaris non facere homicidium; nam qui accipit pecuniam vt faciat

quod

quod gratis tenebatur facere turpiter accipit.l.fi.in prin.infra de condic. ob turp.ca.vbi datur condictio ob turpem cauſam ei qui pecuniam dedit cómodatario vt rem cõmodatam reſtitueret: cum aliter nollet reſtituere: ad idem tex.in.l.Idem, in prin.in verſ. Quoties eo.tit.de condic.ob turp. ca. Quoties autem (inquit tex.) ſolius accipientis turpitudo verſatur, Celſus ait repeti poſſe: veluti ſi dedero ne mihi iniuriam facias. Accedat.l.i. in fi.cum.l.ſeq.eo.ti. vbi ſi turpis cauſa accipientis fuerit, etiam ſi res ſecuta ſit, repeti poteſt. Exemplificat Iuriſconſultus pluribus modis: & vnum ponit exemplum, ſi tibi dedero ne hominem occidas. Ad contraria reſpõdetur, quòd promiſsio talis gratis facta non eſt turpis &c. Adde, quòd in caſu §. noſtri videtur contractus, facio vt des: quia prius debebat fieri: in quo locum habet actio de dolo. ſed hic dolus abeſt; & nihil adeſt promittenti, nihilq; amiſit non faciens. Prætereà omittere non eſt facere. Rurſus in contractibus innominatis correſpectiuis non agitur ad id quod promiſsum eſt, ſed ad intereſſe: ergo potius promiſſa fuit ſpecies aliqua. Vel dici poteſt agi ad intereſſe, quando ſpecies eſt promiſſa, ſed quando quantitas, conſiderari non poſſit aliud intereſſe, niſi damni paſsi propter moram.

Ergo ſeu profecto verba tex. Si ob maleficium ne fiat promiſſum ſit: nulla eſt obligatio ex hac conuentione.

Ibi, nulla eſt obligatio poteſt intelligi, quòd nulla ſit obligatio efficax: prout intellexit glo. Sed Bar. & communiter doc. intelligunt quòd obligatio ſit nulla ſeu quòd nulla oriatur obligatio.

3 No. primo ex hoc §. iuncto tex. ſupra in prin. l. in verſ. ſed & ſi in alium: quòd verba legis abſolutè & indiſtinctè prolata debent reſtringi ne contineant iniquitatem: nam in.d.verſ. ſed & ſi in aliũ, dicit Iuriſcõſultus, quòd licet conuentio non tranſeat in ſpeciale nomen contractus, ſubſit tamen cauſa, parit obligationem. & in §. noſtro reſtringitur illa propoſitio indiſtincta, vt non procedat quando cauſa eſſet turpis: & pro iſto eſt text. valdè ſingularis in.l. ſiue oportet §. Aliud autem infra de excu. tu. Et per 4 illum tex. & per.c. Erit autem lex diſt.iiii. c.4. videtur declarandus text. in.l. Proſpexit infra qui & a qui. ibi, quod quidem perquàm durum eſt: ſed ita lex ſcripta eſt. vt ſcilicet, intelligatur, per quã durum eſt, prima conſiderationé, ſed ita lex ſcripta eſt: ergo non durum eſt perq: quia illud fuit inductum vt obuiaretur fraudibus: & ratione publicæ vtilitatis & honeſtatis.

Secundo No. quòd promiſſum ne fiat malum, non debetur: quia is qui talem recipit promiſsionem turpiter facit: vt dedimus ſupra in figuratione caſus in ratione decidendi. Accedat.d.pe. & l.fi. C. de condic. ob turpi. ca. Et ad.l.pen.no.ibi Bald. contra prędones nolentes reſtituere ablata. niſi aliquo recepto. Et contra ciuitates inuadentes caſtra aliena, & nolentes re- 5 ſtituere niſi recepta pecunia: quòd cum turpitudo non ſit niſi ex parte recipientis, tenetur reſtituere quicquid accepit: nec putat hunc contractum adiuuari per capitula pacis: quia eſt turpis & impreſsiuus.

Valet tamen promiſsio facta gratis de non cõmittendo furto vel alio delicto & appoſitio pœnæ.l.Non impoſsibile,cum glo.mag.& ibi Bart.infra eod.tradit Iaſ.hic nu.1.qui debuit allſe.Bar.in d.l.Nõ impoſsibile nõ Bal. Glo.in ver.nulla,in quatuor diuiditur partes,in prima ponit rationem dubitandi & decidendi:in ſecunda tacitè mouet quæſtionem. An verè nulla oriatur actio , an oriatur mero iure, ſed inefficax.in tertia remouet vnum contrarium : in quarta format.q.2.ibi,ſiuè fuerit: tertia ibi,ſecus ſi vt fiat: quarta ibi,ſed quid de pignore.

Prima pars expedita fuit in figuratione caſus.

6 Pro expeditione ſecundæ partis, Quero an promiſsio de qua in tex.noſtro ſit ipſo iure nulla:glo.tenet quod ſit aliqua : quia non eſt promiſſum quid turpe.Et intelligit hunc tex.ibi,nulla.i.efficax ad agendum vel excipiendum.Idquè intelligit etiam ſi facta fuerit promiſsio per ſtipulationẽ: & ſic naturalis & ciuilis obligatio nata eſſet.Probat inefficaciam , quia ſolutum repetitur.l.Idem §.Quoties infra de condi.ob turp. ca. quem tex. induxi ſupra in figuratione caſus.Si non datur exceptio vel retentio, multò minus actio.Intellige gloſ.quòd ſit, inefficax ad excipiendum ope replicationis.

Bar.hic in princ.tenet quòd obligatio ſit nulla. Et in aduertenter opponit de.d.l.Idem §.Quoties:quia ille tex.concordat cum tex. noſtro.

Sed oppono ex mente Bar.de.l.pe.in prin.infra de condic.ob turp.ca.,

7 Bar.ſoluit quòd ibi intercesſit ſtipulatio, ideò mero iure valebat: ſed erat inefficax propter exceptionem.In prin.d.l.ſi ob cauſam turpem ex parte recipientis aliquid Titio per ſtipulationem promiſero: repellam Titium agentem exceptione doli vel in factum. Ergo mero iure cõpetebat actio. l.2.in prin.& ibi Pau.ca.infra de excep.& patet in illo text.ibi, quoniã ſublata proxima cauſa ſtipulationis,quæ propter exceptionem inanis eſſet, priſtina cauſa.i.turpitudo ſupereſſet . Et licet ibi dicatur quòd ſi ſoluero nõ repetam:ideò ibi procedit,quia ceſſante ui qua me compuliſti ad promittendum (de ea.n.turpitudine loquitur ille text.) ſolui poſteà ex certa ſcientia iuxta.l.2.C.Quod me.ca.Et quòd ita procedat ille text.declarat Iaſ.in.l.Generaliter, col.tertia verſ.Et dico ex mente Iudo: infra de verbi obli.alias eſt col.2.in vltima linea.

Non ob.ergo.d.l.pe.quia loquitur quando promiſſum fuit per ſtipulationem ex iniuſta cauſa vis vel metus,quæ poſteà fuit purgata:ſed tex.noſter quando per pactum nudum & ex iniuſta cauſa non purgabili,ideò pactum eſt nullũ,& non veſtitur ex iniuſta cauſa.ita Bar.hic:& idem in effectu voluit Bal.hic in prin.quòd non oriatur actio:ſic etiam Pau. ca. Alex. Iaſ.hic:& Sozi.in rub.infra de ver.obl.in prin.vi.col.allegans.l.Pacta quæ contra.C.De pac.& reſpondens tacitæ obiectioni, quòd licet ius ciuile non poſsit obligationem naturalem in eſſe productam tollere, poteſt tamen impedire natiuitatem ex cauſa.hi non ſortem in prin.cum ibi no.infra de condic.indebi. Et circa iſta late Garz.hic in tertia col.

In tertia parte glo.Quæritur quid ſi promittatur per ſtipulationem ali-

quid turpe,an promiſsio ſit ipſo iure nulla? Reſpondet glo. quod ſic, per
9 l.generaliter infra de ver.obli.vbi,generaliter turpes ſtipulationes nullius
eſſe momenti,dicitur,& per.l.Si Plagii.eod.titu.vbi tex.Si plagii faciendi
vel facti cauſa,concepta ſit ſtipulatio,ab initio non valet.Subdit tamen gl.
hic quòd ſolutum non repetitur.l.Cum te.C.De condic.ob turp.ca. vbi,
qui dedit domum mulieri turpitudinis cauſa, repetere non poteſt: cum
ex vtraq; parte verſetur turpitudo:& in pari cauſa turpitudinis melior eſt
conditio poſsidentis,& eſt ſimilis text.in.d.l.pe,in fin.infra de condic. ob
turp.ca.

Bar.hic dicit hanc q.dupliciter intelligi poſſe:Primò quòd quis promit
tat ſe facturum maleficium: & non valeat promiſsio:quia continet turpe
d.l.generaliter:Secundo quòd promittatur aliquid vt fiat maleficium, & 11
ſimiliter promiſsio ſit nulla ipſo iure:ſed iſto ſecundo caſu,vltram., vt re-
fert Bar.tenuerunt oppoſitum:quia res vel pecunia quæ venit in promiſ-
ſione,non eſt quid turpe:licet cauſa ſit turpis:& ait videri caſum in præal-
le.l.pe.infra de condic.ob turp.ca.Sed ad illam.l.pe.reſpondetur vt ſupra
dixi.Et opi.glo.hic quòd talis promiſsio ſit ipſo iure nulla ſequũtur Bart.
Alex.,Iaſ.in.d.l,Generaliter.Nec placet conſideratio vltram.quia ſatis eſt
quòd pecunia vel res detur ex cauſa turpi ex parte recipientis:ſeu promit
tatur:per.l.i.in fin. cum.l.ſeq.infra de condic.ob turp.ca.&.l.ſi plagii de
ver.obli.cum ſi.Et opi.glo.tenet Bar.hic,reſpondens ad.d.l.pe.vt per eum
in præalle.l.Generaliter.Tu reſponde melius vt dixi ſupra nu.7.& dum
facit mentionem de.l.2.infra quod me.ca.credo voluerit dicere.C.Quod
me.ca.

Bal.hic in prin.quadrupliciter conſiderat turpitudinem.

Primo modo quando eſt turpitudo promiſsionis:vt ſi quis promittat fu-
10 rari vel facere homicidium & ſimi,& non valet ipſo iure.l.Generaliter in-
fra de ver.obli.Bal.tamen alle.l.Si a reo.§.fi.infra de fideiuſſo.ibi,cum fla-
gitioſæ rei ſocietas coita,nullam vim habeat,& inducas iuncta.l.Fideiuſ-
ſor.§.fideiuſſor eo.tit.

Secundo modo quando eſt turpitudo cauſæ:& tunc aut eſt expreſſa, &
ipſo iure non valet,vt ſi quis promittat decem cauſa homicidii facti vel fa
ciendi.l.Si plagii infra de verb.obli.Aut eſt tacita, & valet mero iure;ſed
obſtat exceptio.l.fi.§.Seia cum.§.ſeq.infra de actio.& obli. vbi eſt elegans
tex.,ſed non videtur probare intentionem Bal.vt patet in fin.ibi,reſpondi
ex perſonis cauſiſque eum cuius notio ſit eſtimaturum an actio danda ſit:
iuncta glo.fi.Bar.in præalle.l.Generaliter verſ.ſi verò nõ exprimatur,cau-
ſa turpis,idem dicebat quòd obſtaret exceptio per.l.pe.infra de condic.
ob turp.ca.quæ non probat intentionem Bar.vt patet ex inductione ſupra
per me facta numer.7.Aduerte quòd immò.d.l.fi.§.Seia probat;per.l.i.in
prin.iuncto.§.i.infra ad trebell.

Tertio modo quando eſt turpitudo ex parte recipientis tantùm;& tunc
valere dicit Bal.,ſed obſtare exceptionem,vt hic,& ſic Bal.ſequitur opin.
glo.quòd ſi promiſsio in caſu huius.§.facta eſſet per ſtipulationem, otire-

tur.actio mero iure,ſed obſtaret exceptio.
Quarto modo eſt turpitudo tertii ; tunc promiſsio valet cum effectu.l.
Nam & ſeruius in princ.infra de nego. ges.vbi eſt no.caſus,&.l.Metum.§.
ſed licet infra quod me.ca.vbi elegans tex.

Vltra Bal.conſiderabam,alium caſum in quo turpitudo eſt ex parte pro
mittentis ſeu dantis,nõ ex parte recipientis,vt in terminis.l.4.§.Sed quod
meretrici infra de condic.ob turp.ca.vbi tex.ſed quod meretrici datur re
peti non poteſt, vt labeo & Marcellus ſcribunt, ſed noua ratione, non ea
qua vtriuſq; turpitudo verſatur,ſed ſolius dantis. illam.n.turpiter facere
quòd ſit meretrix : ſed non turpiter accipere cum ſit meretrix. Et licet il-
le tex.loquatur quando fuit datum,non quando fuit promiſſum, tamen
11 glo.ibi,in ver.ſed noua in fi.tenet quòd ſi fuerit promiſſum,meretrix non
poſsit petere per.l.Generaliter &.l.ſi plagii infra de ver.obli.& quia quæ-
dam honeſte accipiuntur,quæ tamen inhoneſtè petuntur.l.i §.Prohindè
infra de var.& extraor.cogni.Sentit ergò ibi glo.quòd talis promiſsio eſ-
ſet nulla,attentis.ll.per eam alle.

Sed Bar.in.d.l.Generaliter in fi.refert Iaco.de Arena tenuiſſe contrariũ
ibi : & ſic quòd talis promiſsio non ſit nulla ipſo iure.Et hanc opi.Iaco.&
Pet.tenet Cy.in.l.ii.nu.5.C.De Condic.ob turp. ca.proponens caſum in 14
ſcholare,& concludens quòd qui retinet meretrici promiſſa in iuſtè facit:
& ſic peccat.Et hanc opi.ſequitur Bar.in.l.Affectionis in prin.infra de do
na.reprobata opi.glo.ibi,in ver. meretrices,& in.d.l.4.§.ſed quod mere-
trici,& in.l.2.C.de condic.ob turp.ca. Magis cõmunis opi. videtur con-
tra glo.vt patet ex predictis,& ex iis quæ in hoc articulo tradit Alex.in.d.
l.Generaliter nu.3.& Iaſo.in.d.l.4.§.ſed quòd meretrici,nu.4.qui tamen
adheret opi.glo.& dicit vidiſſe de facto hanc q.Paduæ inter ſcholarem &
meretricem.Et opi.glo.contra meretricem ſequitur Garz.hic, in pe. col.
cum ſeq.articulum diſcutiens.

Articulus eſt valdè dubius & diſputabilis : & vix diſcerni poteſt quæ ſit
magis cõmunis opi. Mihi magis placet opi.glo.& ſequacium, quòd me-
retrix non poſsit agere efficaciter : quia non valet conſequentia meretrix
poteſt retinere ſolutum ; ergo poteſt agere ad promiſſum : nam pactum
nudum parit exceptionem & retentionem & tamen non parit actionem
infra ea.§.ſed cum nulla.l.Naturaliter infra de condic.indebi.Et licet non
placeat conſideratio Garz.quòd meretrix agat de lucro, & ſic obſtet ei
doctrina Bart.in.l.Iuſiurandum quod ex conuentione.§.fi.col.4.ſub nu.
5.infra de iur.iur.quia negari poteſt quòd agat de lucro, cũ ex ſuo corpo
re queſtũ faciat:tamen lex nõ aſſiſtit,licet nõ reſiſtat,tollerantur.n.nõ per
mittũtur lupanaria:& ſicut nõ merentur meretrices ob vitæ uilitatẽ legũ
laqueis innodari per.l.quæ adulteriũ,in fi.C.ad.l.Iul.de adulte. Sic nõ ui
detur eis tanquã meretricibus, & ex meretricio competere actiones quæ
iure ciuili ſunt inductæ.l.2.§.Deindè ex his legibus ſupra de ori.iur.Præ-
terea tametſi meretrix turpiter non peteret cum ſit meretrix,tamen nega-
ri non poteſt quòd cauſa petendi nõ ſit turpis:& cũ exprimenda ſit cauſa,

ii c consequens

conſequens eſſet quòd ſaltem excluderetur exceptione per.l.2.§.Circa infra de dol.excep.poſſunt.n.meretrices a ſponte dantibus licitè recipere non ab inuitis extorquere.Et ad.l.Affectionis,reſponderi poteſt quòd loquatur de affectione quæ fit re ipſa.

Quæ dicta ſunt procedunt in meretrice,ſcilicet in ea quæ palamqueſtũ facit ex ſuo corpore,& omnibus ad explẽdam libidinem ſe exhibet: quia talis coitus in foro fori eſt impunitus:ſecus in alia muliere turpem

12 habente conuerſationem cum amaſio quæ cõmittere dicitur vel ſtuprum, vel adulterium,& quod accipit non facit ſuum,ſed ei poteſt aufferri a fiſco vt no.Cy.& Ange.in præalle.l.2.C.de condic. ob turp. ca.,Pau.& Iaſ.in.d.l. 4.§.ſed quod meretrici,& probatur in.d.l.2.& in.l.Mercalem eo.tit.& in. l.Miles ita.§.Milier infra de teſta.mili.

Hæc autem non procedunt in concubinis.l.Affectionis.l.Donationes,

13 cum ibi no.infra de dona.l.Qui concubinam in prin.l.Item legato §.Parui De lega.tertio. Concubinis enim donari & legari poteſt vt in dictis.ll. præterquã a milite clerico; aduocato: & doctore:vt tradit Iaſ.poſt glo.& alios in.l.Miles col.fi.infra de re iudi.

In quarta parte,Glo.querit:Si pignus datum fuerit vt maleficium cõmit

14 tatur,an poſsit repeti? Reſpondet quòd ſic;rei vendicatione per.l.De eo. §.pe.& fi.infra ad exhib., non condictione ob turpem cauſam.l.pe.infra de condic.ob turp.ca.melius allegaſſet.l.4.in prin.eo.ti.&.l.2.C.eo.Doc. tranſeunt cum glo.& non aduertunt, quòd.d.l.De eo nihil probat.ſolus Alber.ad hoc aduertit,& alle.l.Cum vitioſè infra de pigno. Cum vitioſè vel inutiliter (inquit text.) contractus pignoris intercedit, retentioni locus non eſt:nec ſi bona creditoris ad fiſcum pertineant.

Rationem aſſignat Alber.hic:quia in rei vendicatione nõ & turpitudo: & ſi excipias de mea turpitudine replicabo de tua,immò replicabo audiẽdum non eſſe per.l.Tranſactione la ſecunda.C.de tranſac.Si autem dedero,cum dominium tranſtulerim, non competit mihi remediũ vt per eũdem Alberi.Sed quomodo dominium transfertur ex turpi cauſa:& ex cõtractu nullo.Alia ergo videtur ratio quæ colligitur ex.d.l.pe.in fi.infra de condic.ob turp.ca.nam quod ſcribit Alberi.eſt contra.l.Nunquã nuda in prin.ff.de acqui.re.domi.iuncto text.noſtro. Et eadem ratione videretur dicendum vendicari poſſe rem quæ fuit data.i.ſpeciem.

Subdit gloſ.quòd ſi ille qui dedit pignus ob maleficium, non vendicat ipſum pignus,fiſcus repetit.l.Lucius infra de iur.fiſ.quæ parum facere videtur ad propoſitum glo.,ſed facere ad hoc quòd indiſtinctè fiſcus auffe rat. Vnde videtur concludendum quòd fiſcus aufferre poſsit indiſtinctè: ſed tamen reus cõtra quem agitur rei vendicatione, non poſsit ſe tueri. Finis. Laus Deo.

1 *PRetor ait, pacta ſeruabo, quomodo intelligatur*
2 *Obligationis appellatione venit ciuilis & naturalis*
3 *Pactum nudum non producit actionem, ſed exceptionem*
4 *Debitor aſſertus iuramento confitetur, feciſſe pactum, non magis obligatur*
5 *Pactum nudum non producit actionem, etiam ſi princeps cauſam commitat de veritate & iuſtitia*
6 *Pactum nudum de iure cano. producit actionem & nu. 17*
7 *Diſpoſitio iuris ci. ſeruanda eſt etiam in foro eccleſiaſtico vbi canon non contradicit*
8 *Correctio non inducitur per ſubauditos intellectus*
9 *Ius ciuile non reſiſtit pacto nudo licito*
10 *Promiſſio verbum verificatur etiam in pacto nudo*
11 *L. intelligi debet vt faciat ad titulum*
12 *Officium iudicis nobile poteſt competere etiam vbi competit actio*
13 *Pollicitatio an de iure cano. producat actionem*
14 *Speciale eſt in pollicitatione facta Deo, eccleſia, vel Ciuitati, quòd ex eâ oriatur obligatio*
15 *Pollicitatio facta priuato non producit naturalem obligationem*
16 *Verba quandoq; proferuntur inconſideratè & iactanter*
18 *Laycus ex pacto nudo poteſt agere coram eccleſiaſtico contra Clericum*
19 *Clericus non poteſt conueniri coram iudice layco etiam ſi iuramento ſe ſubiecerit.*
20 *Leges loci contractus attenduntur in reſpicientibus deciſionem*
21 *Clericus an ex pacto nudo poterit agere contra laycum coram Iudice ſeculari?*
22 *Aequalitas in contractibus eſt ſeruanda*
23 *Statutum Epiſcopi, non valet contra ius cano.*
24 *Pactum nudum correſpectiuum an producat actionem de iure cano? Concluditur quòd ſic.*
25 *Oblatio erit loco implementi de iure cano. in contractibus innominatis correſpectiuis*
26 *Pactum nudum ſinè cauſa non producit efficaciter actionem etiam de iure cano.*
27 *Dolus dans cauſam contractui reddit contractum ipſo iure nullum: ſecus in dolo qui incidit*
28 *Pacta veſtita metu facta, producunt actionem mero iure, ſecus in pactis quæ legis auxilio ſolent actionem producere*
Damnatur hæc opi. in ſecundo membro ibi.
29 *Metu promiſſionem faciens cum iuramento, non poteſt contrauenire propria authoritate*
30 *Declaratio l. Si mulier §. ſi dos infra quod met. ca.*
31 *Fideiuſſor an de iure cano. obligetur pacto nudo.*
32 *Vbi proceditur de bono & æquo vt in curia mercatorum, pactum nudum de iure ciuili producit actionem*
33 *Diſtinctio & declaratio*
34 *Coram arbitro vel arbitratore cui conceſſa ſit poteſtas cognoſcendi de bono et æquo,*

non

non debet fieri differentia inter pactum nudum & ſtipulationem

35 *Mercatores & nummularii agunt inter ſe ex pacto nudo*

36 *Verecundum eſſe denegare quod nudo pacto promiſſum eſt.*

37 *Fideiuſſor poteſt accedere non ſolùm obligationi contractæ ſed etiam contrahendæ*

38 *Denunciatio euangelica locum habet ob pactum nudum*

39 *Ex pacto nudo agetur coram Principe, ſed non coram delegato ab eo clauſula, ſola facti veritate inſpecta niſi vno caſu*

40 *Pactum nudum geminatum producit actionem*

41 *Conſtitutum eſt contractus nominatus*

42 *Confeſſio extra iudicialis cenſetur pactum nudum*

43 *Confeſſio extra iudicialis geminata eſt efficax*

44 *Declaratio l. Si pacto quo pœnam. C. eo.*

45 *Declaratio l. ſi veritas. C. de fideicom.*

46 *Pactum nudum de iure ci. producit actionem, ſi in eo deducatur id ad quod ex l. diſpoſitione quis tenebatur*

47 *Declaratio l. Inter ſocerum §. Conuenit infra de pac. dota.*

48 *Dominus ex pacto nudo obligatur Vaſallo ad impenſas*

49 *Pactum nudum factum ei cui competebat exceptio Macedoniani vel Velleiani perimit ipſo iure actionem*

50 *Pactum nudum producit actionem de iure ci. vbicunq; ex inobſeruantia pacti propter dolum aduerſarii quis damnum pateretur, & alia non ſperaretur actio.*

51 *pactum nudum factum in iudicio an producat actionem?*

52 *L. Cum oſtendimus § fi. de fideiuſſo. tu. procedit fauore pupillorum*

53 *pactum nudum cui ſubiiciatur præceptum quod guarentigiæ appellant, producit actionem & quomodo declaretur.*

54 *Statutum tribuens executionem inſtrumentis guarentigiatis, non eſt contra diſpoſitionem iuris com.*

55 *pactum nudum fomentatum iuramento producit actionem*

56 *Fideiuſſor poteſt accedere naturali obligationi*

57 *pacta nuda induciarum non ſolum principum, ſed etiam priuatorum, producunt actionem*

58 *Negociorum geſtorem ex pacto nudo obligari quomodo procedat*

59 *pactum nudum an veſtiatur per euentum conditionis?*

60 *pactum nudum dicitur contractus innominatus*

61 *Actio mero iure oritur ex ſtipulatione ſinè cauſa*

62 *Aduerſatiua ſinè copula importat diuerſitatem in facto & in iure*

63 *promiſſio facta ſimpliciter an in dubio preſumatur ex cauſa donationis?*

64 *promiſſio per ſtipulationem facta ab eo qui ſcit nullam cauſam obligatoriam ſubeſſe preſumitur ex cauſa donationis, & eſt efficax*

65 *Declaratur procedere etiam quando ſtipulator ſciebat cauſam non ſubeſſe*

66 *promiſſio pacto nudo facta, inter ſcientes cauſam non ſubeſſe, non eſt efficax*

67 *preſumpta donatio non comprehenditur in l. ſi quis argentum. C. de dona.*

68 *In dubio promiſſio ſinè cauſa non preſumitur ſcienter facta*

69 *Diſpoſitio.l.Si quis argentum §.fi.an procedat quando in pacto nudo donationis continetur factum?*

70 *In obligationibus facti non cogitur quis præcisè ad faciendum, ſed in obligationibus dandi compellitur quis præcisè ad dandum.*

71 *Extenſio in limitatoriis licita ſemper eſt ex idemptitate rationis.*

72 *Ratio quando eſt generalior conſtitutione, vel equè generalis, dicitur finalis.*

73 *Ratione finali expreſſa in lege fit extenſio ex idemptitate rationis, quæ potius dicitur comprehenſio.*

74 *Ratio expreſſa in.d.l.Si quis argentum §.fi.non eſt finalis: quia nimis generalis*

75 *Ratio non cenſetur finalis quando maior meliorq; poteſt aſſignari.*

76 *Grauius an ſit dare quàm preſtare factum?*

77 *Diſtinctio Bal.inter factum continens in ſe dationem, & aliud merum factum.*

78 *Communis opi.eſt quòd.d.l.Si quis argentum, non habeat locum in aliqua donatione facti.*

Inducitur.d.l.Si quis argentum ad hoc probandum

79 *Pactum nudum non parit exceptionem, in caſu de quo hic*

80 *Glo.hic non poteſt ſaluari*

81 *Verſ.Igitur nuda quomodo veniat illatiuè*

82 *Primum exemplum pacti nudi*

83 *Stipulatio inutilis non inducit conſtitutum: & ſic pactum quomodo procedat*

84 *Declaratio pacti nudi per Bar.& Bal.*

85 *Conuenire verbum poſitum in inſtrumento importat pactum: promittere, denotat ſtipulationem*

86 *An ſit differrentia inter verba conuenire & promittere in inſtrumento poſita:*

87 *Limitationes glo.ad regulam quod pactum nudum non producat actionem*

88 *Fideiuſſio quarè ex pactô nudo non producat actionem?*

89 *Diſpoſitio l.Periculi infra de traiec.actio.procedat hodiè attento iure cano.*

90 *Vſuras deberi ciuitati non procedit hodie propter ius cano.*

91 *Diſpoſitio.l.Frumenti.C.de vſur.quomodo procedat; & an hodiè locum habeat attento iure cano.*

92 *Ex promiſſione vſurarum pacto nudo oriebatur de iure ci.naturalis obligatio, contra Garzi.*

93 *Pactum non dicitur veſtiri legis auxilio.*

DIuiditur in duas partes: in prima ponit dictum: in ſecunda
illationem. Secunda ibi, Igitur nuda. Summatur ſic:
Simplex conuentio non veſtita implemento iuſtæ cauſæ,
cum ſit nudà pactio, non producit actionem, ſed exceptio-
nem.

Caſus eſt apertus: nec alia ratio dubitandi & decidendi
videtur aſsignanda per ea quæ dixi circa princip. huius legis. proſequitur
enim Iuriſconſultus hic ſecundum membrum doctrinæ in princip. huius
legis traditæ: ſcilicet de conuentionibus quæ in ſuo nomine ſtant & non
veſtiuntur implemento cauſæ.

Nec ob. doctrinæ huius §. quòd pretor dicat ſe pacta ſeruaturũ quæ ne-
1 que dolo malo &c. vt infra ea §. Prætor ait, cum ſi. quia intelligitur ſecun-
dum diſtinctionem traditã in hac l. in prin. & in hoc §. noſtro, & in §. ſequ.
& in l. legitima ſupra eo. Vt pacta veſtita, vel quæ adiuuantur a lege, vel in
continenti appoſita in contractibus nominatis, ſeruentur iure actionis; pa-
cta autem nuda ope exceptionis. Lego ſeù profero verba tex.

Se dcum nulla ſubeſt cauſa præter conuentionem; hic conſtat non poſſe
conſtitui obligationem. Igitur nuda pactio obligationem non parit, ſed
parit exceptionem.

ibi, nulla ſubeſt cauſa. i. datio, vel factum, ex quo veſtiatur contractus, vt la
tius dicetur in glo. ibi, præter conuentionem: aliqui libri habent propter,
ſed videntur mendoſi; niſi ſubintelligas propter conuentionem roboran-
2 dam. nam & Pandectæ Florentinæ habent, propter. ibi, non poſſe conſti-
tui obligationem; ſcilicet. ciuilem & naturalem: nam illa venit appella-
tione obligationis ſimpliciter. Inſti. de obli. in prin. cum ibi nõ. Et proba-
tur in tex. noſtro.

3 No. primo: vnà cum Iaſ. ex tex. noſtro ibi, igitur nuda &c. regulam iuriſ-
ci; quòd pactum nudum non producit actionem, ſed exceptionem. Iaſ. col
ligit rationem: ſed iudicio meo, ſatis leuiter. Poteſt aſsignari ratio, quia pa
ctum nudum continet ius naturale tantùm. l. Nec ſeruus cum ibi not. in-
fra de pecul. l. Si vnus §. Pactus ne peteret, & ibi glo. & doc. hoc tit. noſtro;
actio autem inducta eſt de iure ci. l. 2 §. Deinde ex his. ll. ſupra de ius. & iur.
Ampliat Iaſ. dupliciter iſtud No.

Primo ampliat: etiam ſi debitor ſuo iuramento confiteretur feciſſe pa-
4 ctum. Aduertendum quòd Bal. in l. fi. col. 2. nume. 7. verſ. Item no. quod
aut ab initio. C. De fideicõm. quem alle. Iaſ. hic, loquitur quando petis a
me in iudicio centum quæ pacto nudo promiſeram, & reſpondendo po-
ſitionibus cum iuramento confiteor promiſsionem, tibi factam pacto nu-
do. iſta reſponſio cum iuramento tendit dumtaxat ad confitendum fa-
ctum: ex qua confeſsione releuaris ab onere probandi: non autem tendit
ad roborandum. nihil ergò plus habet pactum quàm ſi alio modo proba
uiſſes: actus enim agentium non operatur vltra intentionem. l. Non omnis
infra ſi cert. pet.

Patet igitur iſtud dictum non pertinere ad ampliationem huius not. Præalle. dictum Bal. refert & ſequitur Bened. Vad. in trac. Fallen. Sozi. in regula Actio ex pacto nudo. Et ipſemet Iaſ. hic ſubdit ſe dicturum in limitationibus. An pactum nudum veſtiatur iuramento?

5 Secundo ampliatur, etiam ſi Princeps cōmittat cauſam de veritate & iuſtitia: quia nihilominus nudum pactum nihil plus habebit efficaciæ. talis enim conceptio verborum importat veritatem, cui ius patrocinetur ſecundum Bal. in. l. Nemo, per illum tex. in vlti. no. C. De ſenten. ibi, ſed omnes iudices noſtros, veritatem, & legum & iuſtitiæ ſequi veſtigia ſancimus. Sequitur Iaſo. hic, & Bened. Vad. in. d. tract. fallen. Sozin. in prælleg. regula.

Quomodo autem id procedat explicabitur infra in prima, & quarta lim. ad hanc regulam iuriſci.

6 Contraria regula formatur de iure cano. ſcilicet. quòd eo iure ex pacto nudo oriatur actio ſecundum cōm. opi. de qua cano. in. c. i. de pac. vt tradit Iaſo, hic nu. 4. qui ex hac regula facit primam limi. ad regulam prædictam iuriſci. Diſcutiamus compendioſè. An de iure cano. pactum nudum regulariter pariat actionem. Pro parte negatiua contra cōm.

Primo text. in. d. c. i. de pac. retorquendo ipſum, ponderando ibi, ſuam obtineant firmitatem. nihil ergo noui inducit ſed intelligi debet ſecundū diſtinctionem quam feci ſupra circa tex. noſtrum. & infra latiùs explicabitur.

7 Secundo diſpoſitio iuriſci. vbi ius cano. non cōtradicit, ſeruanda eſt etiā in foro eccleſiaſtico. c. i. &. 2. cum ibi no. de no. oper. nunci. Cumq; iſta ratione ſeruaretur ante promulgationem. c. i. de pac. Lex ciuilis in foro Eccleſiaſtico circa materiam pactorum, non videtur poſtea inducenda correctio iuriſci. quoad forum eccleſiaſticum per ſubauditos intellectus. d. c.
8 i. de pac. cum leges non corrigantur per ſubauditas & repetiones tacitas vt dixit glo. cōmuniter approbata in. c. Cupientes §. Quod ſi per viginti, in ver. petere de elec. lib. vi.

Comprobatur, quia eodem modo loquendi vti videtur tex. in. d. c. i. de pac. quo vtitur prætor in hac. l. in §. Prætor ait. Dicit enim Prætor, pacta ſeruabo. Dicit. c. i. de pac. pacta cuſtodiantur. Imperator etiam in. l. pe. C. eo. dicit pacta omninò ſeruanda eſſe, & tamen intelligitur ſecundum diſtinctionem de qua ſupra, ſic etiam videtur intelligendum. d. c. i.

Tertio quia. d. c. i. dicit pax ſeruetur & pacta cuſtodiantur. Et per indè eſt ac ſi diceret pax & pacta ſeruentur: vel pax & pacta cuſtodiantur. Et ſic eodem modo vult pacem ſeruari quo pacta alia & maior etiam videtur ratio in pace quàm in aliis pactis. ſed ad pacis obſeruationem agitur per denunciationem euangelicam, & ſic officio iudicis. c. Nouit de Iudi.

His tamen & ſimilibus non obſtantibus, cōmunis opi. quòd pactum nudum de iure cano. producat actionem vera videtur.

Primo per. d. c. i. de pac. inducendo ut infra & preſupponēdo prius quòd lex ciuilis non reſiſtit pacto nudo licito ſed non aſsiſtit. Solùm reſiſtit pa-

cto

ꝺto quod ſit contra bonos mores & iura, l. Pacta quæ contra. C. eo. Quarè licèt lex dicat, pacta ſeruabo, & quando lex dicit aliquid ſeruandum, intelligatur per actionem & exceptionem, l. ſtatuas in fi. infra de acqui. re. domi., tamen quia lex ciuilis non preſtat fomentū pactis niſi veſtitis, ideò verba Pretoris, qui eſt viua uox iuriſciu. l. Nam & ipſum ſupra de ius. & iur., debent intelligi ſecundum diſtinctionem iuriſci. ſcilicet vt pacta veſtita per actionem & exceptionem nuda verò per exceptionem ſeruentur.

Cum igitur hæc ita diſpoſita eſſent, ita quòd ſeruarentur etiam in foro eccleſiaſtico per. c. i. & .2. de no. oper. nunci., oportet dicere quòd ex ſuperueniente diſpoſitione, d. c. i. de pac. ne ſuperfluum eſſet, aliquid noui inducatur, & ſic quòd pacta nuda licita ſint efficacia etiam ad actionem producendam. Idq; demonſtratur inducendo. d. c. i. de pac. hoc modo, Propoſuit Antigonus Epiſcopus in concilio Aphri. Aut inita pacta ſuam obtineant firmitatem, aut conuentus ſi ſe non cohibuerit, eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam. i. Si noluerit ſeruare, excomunicetur: & ſic non directè & iure actionis, ſed indirectè daretur efficacia pactis. Dixerunt vniuerſi, pax ſeruetur & pacta cuſtodiantur: quaſi dicerent, nolumus illam alternatiuam, & illud remedium indirectum, ſed quòd pacta etiam nuda cuſtodiantur ex propria efficacia cum inter pacta ſolemnia & ſimplicem loquelam iuſcan. non faciat differentiam, c. Iuramenti 22. q. 5. & de iure cano. procedatur de æquitate. c. Dilecti de iudi. Quarè cum pactum nudū fomentum habeat a iure can. actionem eo iure producit per. l. legitima ſupra eo. l. ſi quis argentum §. fi. C. de dona. In iſtis comprehenduntur in effectu tria fundamenta Iaſ. hic pro cōmuni.

Secundo principaliter adducitur tex. in c. 3. de pac. inquit enim ſtudiosè agendum eſt vt ea quæ promittuntur, opere compleantur. Nec intelligatur de promiſsione per ſtipulationem tantùm; quia de ea non poterat du-
10 bitari, & verbum promittere importat etiam pacta nuda. l. ſciendum §. Dictum infra de Edil. edic. & lex debet intelligi vt faciat ad ſingulum iuxta
11 no in. l. Imperator infra de Indi. addie. licèt ille tex. parum faciat.

Non obſtant adducta in contrarium: nam ex ſupradictis patet ſolutio. Ad primum enim reſpondetur quòd illa verba. c. i. de pac. ſuā obtineant firmitatem: continebantur in propoſitione facta in concilio: ſed vniuerſi patres Concilii plenius prouiderunt, vt ſupra dictum fuit. Nec agitur de correctione legis ciui. cum illa. l. non reſiſtat, immò velit pacta quæ aliqua lege adiuuantur producere actionem, & ſic tollitur ſecundum.

Non obſt aliud adductum ad comprobationem: quia prætor ſe referebat ad diſpoſitionem & diſtinctionem iuriſci. & Imperator in. l. i. C. eod. ad ius prætorium, ſed. c. i. & .3. de pac. non diſponunt ſeu non loquuntur relatiuè: & eſſent ſuperflua illa capitula contra c. Si papa de priuileg. lib. vi.

Ad vltimum volens in effectu quòd procedi debeat per viam denunciationis euangelicæ & ſic officio iudicis, & quòd vbi competit officium iudicis ibi non detur actio. l. Qui per colluſionem §. fi. infra de actio. emp. reſpondetur, vt ex ſupradictis patet, & quòd ex pace inter Duces exerci-

tium vel Principes facta, cum ſit publica conuentio oritur actio. l. Conuentionum ſupra eo. & tamen etiam procedi poteſt per denunciationẽ Euangelicam. d. c. Nouit ſinge enim quòd deſint probationes ſufficientes, & ibi erat pax ſolemniter facta, & iuramento firmata.

12 Nec videtur verum, quòd officium iudicis non competat vbi competit actio, nec probat hoc. d. l. Qui per colluſionem §. fi. ſed quòd id pro quo non competit actio, ſed officium iudicis mercennarium, finito iudicis officio ſuper actione, non poſsit amplius peti. Officiũ autem nobile ſtat per ſe nec dependet ab actione. Et diuerſis reſpectibus pro eodem negocio competit actio, & competit officium iudicis nobile: prout in petitione executionis ſententiæ, vt tradunt doc. & ibi Bar. & Alex. in. l. A Diuo Pio in §. i. infra de re iudi.

Vera ergo eſt communis opin. quòd ex pacto nudo de iure cano. oritur actio. Et hanc eſſe cõm. opi. tradit Ab. in. d. c. i. de pac. nu. 5. & Felyn. ibi in tertia col. cum ſeq. Iaſ. hic nu. 4. & Fortun. Garz. in d. c. i. in quarto no. vbi diſcutit articulum per col. viii. defenditq; cõm. opi. licet Inno. in. d. c. Nouit de Iudi. videatur tenere quòd non oriatur actio de iure cano. ex pacto nudo, ſed officii iudicis imploratio. & idem velit Cardi. vt refert Abb. in d. c. i. de pac. ſub nu. 5. & Ricar. & Bartho. de Saly. in. l. legem. C. De pac. & Ange. Areti. in §. In perſonam col. pe. cum ſeq. inſti. De actio. Sint contra cõm.

Tradit Iaſ. hic nu. 5. & 6. duas ampliationes, vel potius quatuor.

13 Prima ampliatio eſt quòd non ſolùm producit actionem pactum nudũ de iure cano ſed etiam ſimplex pollicitatio, ſecundum Anto. de Butr. in. c. ex parte, col. fi. de cenſi. & Abb. in. c. 3. in. 2. no. de pac. vbi vult quòd diſpoſitio illius. c. locum habeat etiã in pollicitatione: quia tex. dicit, ea quæ promittuntur, opere compleantur: & verbum promittere verificatur etiã in pollicitatione. l. ſciendum §. dictum infra de edil. edic. & quia inter ſimplicem loquelam, & iuramentum Deus non facit differentiã quoad obligandum. C. iuramenti 22. q. 5.

Aduertendum quòd Anto. de Butr. in. d. c. Ex parte, nõ dicit id ad quòd allegatur per Iaſon. nam in primo no. loquitur de ſimplici pollicitatione quæ fit Deo per votum. Et in verſ. ſecundo oppono, loquitur reſpectũ incertitudinis quæ ſolet uitiare de iure ci. ut non uitiet de iure cano: quo petetur ſemper agi ut declaretur promiſsio, prout in dote iuxta. l. Cum poſt §. Gener. infra de iur. dot.

Contra d. ampliationem quæ colligitur ſolùm ex dictis Ab. in d. c. 3. de pac. tenet Iaſ. hic & hæc opi. probatur.

Primo quia ſpeciale eſt in pollicitatione facta Deo, Eccleſiæ uel Ciuitati quòd ex ea poſsit agi glo. prima in c. ſcimus 12. q. 1. per illum text. & per præalle. c. Iuramenti 22. q. 5. Bar. in. l. Illud in fi. C. De ſacr. ſan. Eccl. & Bal. ibi, col. i. nu. 5. Abb. in præalle. c. Ex parte in primo no. de cenſi. Accedant quæ ſcripſi ſupra in euidentialibus in. 9. q. nu. 13. & quæ tradit Angel. de Clauaſio in ſua ſumma Angelica in uer. pollicitatio, & ibi Apoſtil. Et ſic

14

opi.

opi.quòd etiam de iure cano.pollicitatio facta priuato ſit inefficax tenuit
Ab.in.c.cum inter vniuerſas propè fi.ſub nu.13.de elec.vbi proponit que-
ſtionem de inuitato ad prandium.

15 Confirmatur prædicta concluſio & opi. Iaſ.quia ex pollicitatione facta
priuato non oritur naturalis obligatio,vt ſupra deduxi in euidentialibus:
& dixit Bar.in.l.ſi vnus.§.Pactus ne peteret col.6.nu.16.infra eo.tradit So
zi.in rub.infra de ver.obli.col.5.verſ.ſed circa predicta:ergò non conſide
ratur in ea naturalis æquitas propter naturalem obligationem prout con-
ſideratur in pacto in quo concurrit conſenſus partium. Pollicitatio enim
plerumq; fit indeliberatè & abſq; animo ſe obligandi. Non tamen placet
ſecunda ratio per Iaſ.adducta quòd.c.i.de pac.ſit correctorium iuriſci. &
ideò non debeat extendi,quia non videtur correctorium vt declaraui ſu-
pra nu.11.

Non obſt. in contrarium adducta ex Abb. in cap. tertio. de pac.quia
cum illud ſit poſitum ſub titu.de pac.debet intelligi de promiſsione fa-
16 cta per pactum vt faciat ad titulum. Et quia.cap.primo eod.titu.de pac.
per quod fuit inductum quòd pacta cuſtodiantur, loquitur de pactis ex-
preſsè & verba d.cap.3.non ſunt noui iuris inductiua, ſed executiua iuris
iam inducti.

Non ob.quòd inter iuramentum & ſimplicem loquelam &c. quia de-
bet intelligi de loquela deliberata ex qua oritur naturalis obligatio: nam
quandoq; verba proferuntur inconſideratè & iactanter.l.ſciendum.§.Ea
autem ſola infra de ædil.edic.Ea autem ſola (inquit tex.) dicta ſeu promiſ
ſa admittenda ſunt quæcunq; ſic dicuntur vt præſtentur,non vt iactentur.
facit.l.i.§.primo in fi. ſupra tit. noſtro, ibi,& ſtipulatio quæ verbis fit, niſi
habeat conſenſum, nulla eſt.

Concluditur ergo prædictam primã ampliationem eſſe falſam: & quòd
eam non tenuit Anto.de Butr.Et quòd licet Ab.in.d.c.3.de pac. eam in
effectu poſuerit,idem tamen Ab. in præall.c.Cum inter vniuerſas ſub nu.
13.de elec.contrarium voluit.

Secunda ampliatio tradita per Iaſ.quòd pactum nudum producat actio
17 nem de iure cano.etiam in foro ſeculari in locis Eccleſiæ temporaliter ſu-
biectis:non meretur nomen ampliationis,Bald.n.in auten. Ad hæc col.3.
nu.6.verſ.ſed hic dubitatur primò.C.De vſur.ait quòd.c.i.de pac.proce-
dit in clericis & in laicis ſubiectis Eccleſiæ quoad temporalem iuriſdictio
nem.Declarandum autem eſt dictum Bal.quando locus Eccleſiæ in tem-
poralibus ſubiectus vteretur lege canonica prout regulariter eſſe deu
bet: ſed ſi qua ciuitas ſe ſubmitteret iuriſdictioni temporali Eccleſiæ
cum pacto quòd propriis viueret legibus, & illis deficientibus, re-
curreretur ad diſpoſitionem iuris communis ciuilis, non haberet lo-
cum.

Tertio ampliatur ex mente Iaſon. hic, quòd laycus coram Eccleſiaſti-
co poſsit agere ex pacto nudo ſecundum Anto. de Butr.in.c.i.in princ.
de proba.

18 Aduertendum quòd Anto. in.d.c.i.in primo no, dicit quód cauſa inter
laycos, in quantum ex naturali foro venit decidenda coram iudice Eccle
ſiaſtico, determinatur iure cano.& ſic agetur ex pacto nudo, vt paulò ſupe
rius dixerat. Itellige ergo dictum Iaſ.ſecundum præcedentem limitatio-
nem: quia ſic loquitur Anto.& alleg. c.ſi duobus §.ſi.De Appella. & hoc
modo iſta limitatio eſſet ſuperflua propter ſecundam credo Iaſ.intellexiſ
ſe, quando actor agit contra clericum. Sequitur.n.actor forum rei.c.Cum
ſit generale de for.compe.l.2.C.de iur.om.iudi. Et præſertim procedit in
19 conuentione Clerici, quia non poteſt conueniri coram Iudice Layco etiã
ſi iuramento id promiſſerit.c.Si diligenti eo.tit.de for.compe. quinimmò
nec in alium iudicem eccleſiaſticum poteſt conſentire clericus, non acce-
20 dente voluntate ſui ordinarii.c.ſignificaſti eo. tit. Nec ob, quòd in reſpi
cientibus deciſionem attendantur leges loci contractus vt per Canon.in
rub.extra de conſue.Corn.in conſ.114. Licet primo aſpectu: col.i.vol.i.
Alexan.in conſ.164. Circa dubitationem: vol.vi.per.l.ſi fundus infra de
Euic. cum ſi., quia cum locus contractus ſit ſubditus Epiſcopo reſpectu
ſpiritualium, ſufficit. Faciunt ea quæ ſcribit Bart.in.l.Præcipimus §.eodẽ
obſeruando.C.de appella.& in.l.i.§.ſi quis in appellatione col.3.nu.13.in-
fra de appella.

Sed cum actor ſequatur forum rei, vt dictum eſt, quid ſi clericus conue-
21 niat laycum coram iudice layco, au ex pacto nudo poterit obtinere: Non
inueni tactum in ſpecie. Sed præſuppoſita vera opi.prædicta Anto.& Iaſ.
videbatur mihi dicendum idem, econtra, vt ſeruetur æqualitas in contra-
ctibus per ea quæ no.Bald.in.l.Princeps in prima lec.ſupra de legi.tradit
22 Deci.in.c.i.col.2.nu.3.de proba, ſcilicet quòd ſicut contrahens cum Prin
cipe obligatur ciuiliter & naturaliter, ita & ipſe Princeps, ratione prædi-
cta, ſunt hæc diligenter notanda in practica.

Quarto ampliatur concluſio prædicta quòd ex pacto nudo de iure can.
oriatur actio etiam ſi ſtatutum contrarium diſponeret, intellige de ſtatuto
23 Epiſcopi quia non valeret contra ius cano. Ab.in.c.Dilecti in ſecũdo no.
nu.x.de iudi.c.Quod ſuper his de maio. & obedi. tradit Henri.Bottei in
trac.de ſinodo in tertia parte, artic.primo conclu.8.nu.36.Cano.in.c.fin.
de conſue.ſecus ſi eſſet ſtatutum populi approbatum.

Tripliciter limitat Iaſ. Primò in pacto nudo correſpectiuo per ea quæ
24 ſcribit Bald.in.l.Cum quis col.7.nu.17.verſ.ſed de iure cano.C.de iur.&
fac.igno. vbi Bal. quòd ex pacto nudo habente in ſe æquitatem preſtatio-
nis, oritur de iure cano.naturalis & cano.obligatio.& per cõſequens actio.
c.i.de pac. Si autem non haberet in ſe æquitatem præſtationis vt in contra
ctibus innominatis ante implementum, tunc etiam de iure cano. non ori-
tur actio quia non eſt ibi naturalis obligatio vt in.c. Cum inter R. ſeniorẽ
de elec.loquitur Bal.ſi quis vellet agere ante implementum. Et idem Bal.
in.l.ſiuè apud acta col.2.nu.4.verſ.ſed contra oppono.C.De Tranſac. ait
quòd omnia iura ciuilia quæ loquuntur de contractibus innominatis, ha-
bent etiam locum de iure cano: cum etiam de iure cano.contractus inno-
minati

minati nõ pariant actionem niſi per implementum, iuxta no. in d. c. Cum inter. R. ſeniorem, de elec. Iaſ. ſimpliciter loquitur vt ſupra retuli. Et aduerte quòd. d. c. Cum inter. parum facit.

Sed aduertendum quòd idem Bal. in rub. C. De rer. permu. in princ. loquens de permutatione & ſic de contractu innominato, correſpectiuo dicit, non licere pœnitere de iure cano. niſi ex defectu fidei nõ ſeruatæ ab altera parte, quem appellat defectum cauſæ, per d. c. Cum inter R. & Ange. in. l. Traditionibus in fi. C. eo. dixit quòd in contractu innominato re integra quilibet contrahentium eſt alteri naturaliter obligatus, non ciuiliter: & ideò nimirum ſi in eis ſit locus pœnitentiæ: de iure autem cano. inquit non eſſe locum pœnitentiæ.

Alex. conſ. xvi. Viſo dicto themate: col. 2. nu. 6. 7. 8. 9. libr. ſecundo idẽ dixit ſcilicet, quòd de iure cano. in contractu permutationis non ſit locus pœnitentiæ alle. Bald. in. d rub. C. de rer. permu. & Ange. in præalle. l. traditionibus: & rationem, quia de iure cano. pactum producit actionem & illos effectus quos producit ſtipulatio. Intelligit tamen ſecundum ea quæ ſcribit Bal. in præalle. l. Cum quis. C. De Iur. & fac. igno. & in. l. ſiuè apud acta. C. De Tranſac. cuius dicta proximè retuli, ſcilicet, ſi ille qui agit ex nudo pacto de permutando vellet primo implere pro parte ſua.

Sed aduertendum quòd Bald. nimis effuſo ſermone videtur vſus in. d. l. ſiuè apud acta: & intelligi debet vt dixit in aliis locis præalle.

Effectus erit quòd de iure cano. in contractibus innominatis correſpecti
25 uis oblatio erit loco implementi ſicut in contractibus nominatis, iuxta ea quæ ſcripſi ſupra hac ea. l. ii princ. in glo. in ver. facias in quarta parte, nũmer. 223.

Non eſt ergo vera iſta prima limitatio tradita inaduertenter per Iaſ.

Secundo limit. Iaſ. quando pactũ eſſet nudũ & ſinè cauſa: puta ſi abſque
26 cauſa promiſi tibi decem: quia nõ plus poteſt pactum nudum de iure cano. quàm ſtipulatio de iure ci. quæ in effectu non valet ſinè cauſa. l. 2. §. Circa, cum gl. infra de dol. ma. excep. Dixit Bal. in. l. Si diuiſione ad fi. C. famil. ercis. & in ſupraalle. l. Cum quis col. 7. nu. 17. quòd de iure cano. ex pacto nudo oritur actio dummodo ſubſit cauſa.

Declara quòd non oritur actio cum effectu, obſtante exceptione proup
27 de ſtipulatione dicitur in. d. l. 2. §. Circa: nam dolus tunc demum reddit contractum ipſo iure nullum quando dat cauſam contractui; ſecus quando incidit contractui. l. Et eleganter in prin. cum ibi no. infra de dolo.

An autem & quando ſtipulatio ſinè cauſa valeat dicã infra in gloſ. l. Tangit Alexan. hic nu. 4. & latè diſcutit in. l. A Titio col. 2. & 3. nu. 4. infra de verb. obli. vbi facit concluſionem negatiuam, & quam plures tradit limitationes.

Tertio limitat Iaſo. vbi dolus vel metus interuenerit, per ea quæ dicit
28 Bar. in. l. Si mulier. §. ſi dos infra quod met. ca. vbi diſtinguens pacta veſtita a nudis quæ legis auxilio producũt actionem, vt in. l. legitima ſupra eo. vult quod pacta veſtita metu facta producant actionem mero iure, ſed re-

ſcindantur per edictum Prætoris quod me.ca.pacta verò nuda quæ legis auxilio producunt actionem, facta per metū ſint ipſo iure nulla: & ſic mero iure non producant actionem. ſequitur in effectu Ange.ibi, dicens contrà glo. non eſſe ibi ſpeciale fauòre dotis: ſed quia lex non auxiliatur propter metum dantem cauſam contractui non habenti aliud veſtimentum niſi legis auxilium.

Sed glo.in.d.§.ſi dos, tenet quòd ibi ſit ſpeciale in dote, matrimonio, & quibusdam aliis caſibus ibi enumeratis. Et hanc opi.tenet gl.fi.in.c.Abb. quod met.ca.& ibi Abb.col.2.nu.7.cum ſeq.& num.9., licèt mentionem non faciat & Bar.& Ang., dicit illam opi.quàm ipſi tenent, nullibi probari: ſed quòd ſpeciale ſit in dote, matrimonio & aliis ibi enumeratis: ſubdens quòd etiam ſi dos metu promiſſa eſſet per ſtipulationem, non teneret promiſsio: quia, ſicut matrimonium debet eſſe liberum, ita & dos eius acceſſoria.

Et d. opi.glo.ſequitur Alber.in præalle.l.ſi mulier §.ſi dos: & Bal.in prima lec.in prin.dicens hoc ſingulare in dote. Et fuit opi.Azo.in ſumma.C. Quod me.ca.in.2.col.prope.fi.verſi.& eſt in caſu quodam notandum.

29 Et ſi quis mætu aliquid iuramento promiſerit, non poteſt contrauenire propria authoritate.c.Si vero de iur.iur.

Conſiderabam pro defenſione opi.Azo., gl.& ſequacium, quæ cōmunis eſt contra Bar.& Ange., vt ex ſupradeductis patet, quòd iuriſconſultus in

30 d §.ſi dos, dum dicit, ſi dos metu promiſſa ſit, nō puta naſci obligationem: intelligi debeat ſi fuerit promiſſa per ſtipulationem; non per rationem Abb.in.d.c.Abbas, qui mouetur per.l.ſciendum §.Dictum infra de edil. edic., ſed quia priuilegium illud quod poſsit dos peti ex pacto nudo fuit conceſſum per Imp.Theod.& Valenti.vt patet in.l.Ad exactionem.C.de dot.promiſsi.non ſolùm per verbum cenſemus quod eſt noui iuris inductiuum vt per Abb.in.c.2.in fi.de Iudi, ſed per alia verba.d.l.Ad exactionem. Conſtatque dictos. Imp.fuiſſe longo interuallo poſt tempora Paul. Iuriſconſulti authoris.d.l.ſi mulier. Quarè ne lex intelligeretur de caſu indubitabili contra.l.Quod labeo infra de carbo.edic.dicendū eſt quod d §.ſi dos, loquatur de dote metu promiſſa per ſtipulationem. Nec obſt. quòd d.§.ſi dos ſubiiciat quia veriſsimū eſt nec talem promiſsionem dotis vllā eſſe; pōderādo dictionem nec, quæ implicat nā implicat cōtractū matrimonii quem fatentur doc.omni iure liberam exigere non coactam voluntatem: & metu factum non tenere ipſo iure. Sentit ergo Iuriſcōnſultus non ſolùm ipſum contractum matrimonii metu factum eſſe nullum, ſed etiam promiſsionem dotis tanquàm acceſſoriam ad matrimonium: cum dos eſſe non poſsit vbi non eſt matrimonium.l.3.infra de iur.dot. nō enim poteſt implicare alios contractus nominatos & ſtipulationem, cum, ſecūdum omnes illi teneant mero iure licèt metu facti.

Quarto limitatur in fideiuſſore qui etiam de iure cano.nō obligatur pacto nudo ſecundum Bal.in.d.c.1.col.2.num.9.de pac.ſed puto hanc limitationem omnino falſam: quia vim eandem habet pactum nudum de iure canonico

quam habet ſtipulatio de iure ciu.

Expedita ſecunda regula iuris ciuil. cum ſuis ampliationibus & limita-
tionibus, tranſeo ad regulam iuriſci. 33

Regula iuriſci. eſt quod pactum nudum non producit actionem. Dupli-
citer ampliatur ſecundum Iaſ. ſed an procedant dictæ ampliationes vidi-
mus ſupra nu. 4. & 5. Capiamus limitationes.

Primo limitatur, ut tradit Iaſ. hic in 3. col. nu. xi. in curia mercatorum: &
32 vbicumq; proceditur de bono & æquo per ea quæ ſcribit Bart. in l. Quin-
tus de al. princi. & in l. Si fideiuſſor. §. Quædam in ſi. mand. In l. quintus, dicit
Bar. hoc argui illis. l. iuncta glo. 1. Adde quod d. l. quintus nõ videtur pro-
bare intentionem Bar. quia præſupponit illum fideiuſſiſſe & ſic interueniſ-
ſe ſtipulationem: ſed reus volebat negare factum, quia non erant probatio-
nes in promptu. In l. Si fideiuſſor. §. quædam, ait quod in curia mercato-
rum debet iudicari de bono & æquo, omiſſis iuris ſolemnitatibus, veluti
ſi actio directa fuiſſet intentata cum competeret vtilis: vel ſi non eſſet lis
conteſtata: & ſic de ſimi. Curandum iſta non eſſe. Vtrunq; dictum Bartol.
complectitur eleganter Bal. in l. Si pro ea col. fi. nu. 14. C. man. reſpõdetq;
tangit obiectioni de l. Bonafides infra depo. Sequuntur Roma. in rub. in-
fra de arbi. in prin. col. prope fi. verſ. ſecunda autem virtus: Angel. Areti.
in §. In bonefidei col. 9. nu. 20. & Iaſ. ibi col. 7. nu. 41. Inſti. de Actio. Alex.
conſ. 41. Viſo puncto: col. 2. ſub nu. 2. lib. tertio. Adde Curt. iun. hic in 5.
fallen. nu. 13. cum ſeq. paucis agentem.

Contrarium tenuit idem Roma. in l. filiusfam. col. 3. nu. 11. de dona. Mo-
uetur:

Primo quia intelligi debet quod Iudex diffiniat ſecundum legitimam
æquitatem quæ eſt ſcripta non de æquitate non ſcripta quæ ſit contra ca-
ſum legis, licet rigoroſe per. l. Bonafides infra depoſ. vbi, bonafides quæ in
contractibus exigitur æquitatem ſummam deſiderat: & tamen illa æqui-
tas ſecundum iuriſci. diſpoſitionem regulanda eſt, vt ibi, iuncta glo. in ver. 35
deferenda in fi. & Bar. nu. i.

Secundo ex iis quæ dixit Bal. in l. Nemo. C. De ſenten. cuius dicta retuli
ſupra in ſecunda ampliatione regulæ iuriſci. nu. 5.

Facit. l. Quod ſi Epheſi in fi. infra quod cer. loc. vbi dicitur. Prætorem
æquitatẽ ante oculos habere debere. & tamẽ modo prædicto intelligitur.

Accedat l. Placuit. C. de iudi. vbi æquitatem rigori præferri dicitur: &
nihilominus intelligitur a doc. de æquitate ſcripta in iure ci. quod probat
l. i. De legi. vbi, ad ſolum Principem pertinet limitare Ius ſcriptũ per æqui-
tatem non ſcriptam.

Bal. in ſupra alle. l. ſi pro ea col. 3. nu. 14. C. man. ſentiens iſtas difficultates; 36
dicebat: Aut ius cõm. detrahit iurigentium ex cauſa: & ſeruandum ſit ius
cõmune. i. ciuile, vt in ſolemnitate teſtamentorum: Aut ius ciu. non intro-
mittit ſe detrahendo iurigentium, ſed non adiicit ei robur, vt in pacto, &
tunc ſeruandum eſt iusgentium, vbi mera & ſola æquitas debet attendi:
quod eſſe dicit notatu dignum: ſequitur poſt relationem, Salyc. in d. l.

Placuit,in fin.

Conſiderabam pro ſolutione contrariorum quòd quando ius cõmune
33 facit mentionem de æquitate, debeat intelligi de æquitate ſcripta in aliqua parte iuriſci,& ſic procedat.l.Placuit.C.De Iudi.iuncta.l.i.C.de legi. &.l.quod ſi Epheſi.infra de eo quod cer.loc. Quando verò Princeps reſcribit quòd cauſa cognoſcatur de æquitate,vel ſit ſtatutum quòd in certis cauſis puta mercatorum: vel etiam generaliter procedatur & decidatur,de mera æquitate,.& tunc ſola æquitas Iuriſgentium debeat attendi: cum alias tale ſtatutum,nihil operaretur contra.c.ſi papa, de priuil.lib.6. &.l.ſi quando infra de leg.primo. Præſertim,quia tale ſtatutum reducens nos ad iusgentium omnibus gentibus cõmune, videatur fauorabile per ea quæ ſcribit gl.in.c.ſtatutum,in ver.numerandum de preben. lib.vi. Alex. in.l.ſi conſtante.col.3.nu.5.infra ſolu.mat.

Nuper cogitaui prædictam ſolutionem rectè procedere quoad diſpoſitionem ſtatuti,& contractus poſt promulgationem ſtatuti celebratos; ſed quantum ad reſcriptum Principis videtur dubitabilis: quia quecũque clauſula non deberet operari niſi circa ſolemnitates reſpicientes modum procedendi, nam ſi operaretur etiam hoc quod ex pacto nudo poſſet agi, tolleretur exceptio & defenſio parti contra ea quæ tradit Iaſo.in.l.ſi.nu.2. C.ſi con.ius vel vtili.publi.& Bar.in extrauag.ad repri m. in ver. videbitur in fi.facit.l.2 §.Meritò.&.§.ſi quis à Principe infra ne quid in loc.publi.& tex.in auten.vt cum de appella.cog.in prin.

Et ideò non ob.quòd voluit Roma in prællè.rub.de arbi.quod coram arbitratore vel albitro cui ſit a partibus conceſſa poteſtas cognoſcendi de bono & æquo non fiat differrentia inter pactum nudum & ſtipulationẽ; nam id procedit propter conſenſum partium.Dictum Roma.refert & ſequitur Iaſ.hic num.12.Et vi.quæ ſcripſi infra in quarta limi.in fin. ſub nume.39.

35 Nec eſt omittendum id quod eleganter dixit Bal.in.c.i.col.2. num.8.de pac. quòd ex pacto nudo agunt mercatores & nummularii inter ſe. Alleno.in §.Argentariorum:qui eſt.§.ſi.in auten.de fideiuſſo. Refert & ſequitur Iaſ.hic nu.11.in fi. Alex.hic in fi.ait dictum Bal.eſſe pulchrum,ſed nõ ponere pro conſtanti.faciunt quæ adducentur in proxima limi.

In hac ciuitate Piſana procederet abſque dubio dictum Bal.propter ſtatutum diſponens de cauſis mercantilibus &c.licet agatur coram Prætore. Adde quod iſtam limi.poſuit ipſe Bal.etiam in.c.ſi pro debilitate offi. de lega.nu.7.ſequitur Cur.iun.hic nu.13.cum ſeq.

Secunda limitatio quæ eſt tertia Iaſoni,num.13.non videtur limitatio ad
36 regulam noſtram ait enim verecũdiam eſſe denegare quòd pacto nudo promiſſum eſt,ſecundum Bar.in.l. Quintus infra man.per gl.i.ibi,& eundem Bar.in.l.Pecuniæ in fi.per illum tex.infra de ali.& ciba.lega. Et Bar. in.l.ſi fideiuſſor creditori in fi.infra de fideiuſſo.voluit in effectu,hoc: Titius pacto nudo promiſit mutuare centum ſe intra menſem. fideiuſſi pro Seio. Poſtea denunciaui Titio ne numerares. ipſe tamen numerauit, te-

 neor

neor ex fideiuſsione:quia fuiſſet verecundia Titio non ſeruare promiſsa
pacto nudo:niſi ſuperueniſſet noua cauſa qua ego iuſtè motus eſſem ad
ſic denunciandum:vt colligitur ex gl.in.d.l.Si fideiuſſor creditori,& Bar.
ibi,ſub nu.5.
2.Subdit Iaſ.hic,iſta eſſe magni effectus,quia ſicut imputari non poteſt fi-
deiuſſori quando ſoluit illud quod principalis propter verecundiam ne-
gare non poterat; ita nec quo ad iſtud: puto ſenſiſſe, quòd nec econtra
37 poterit imputari principali,qui propter ſolam verecundiam ſoluit. Sunt
notanda iſta ad hoc quod fideiuſſor non ſolum poteſt accedere obliga-
tioni iam contractæ etiam naturali tantum,l.fideiuſſor obligari §.fideiuſ-
ſor accipi infra de fideiuſſ., ſed etiam futuræ obligationi quam impedire
nõ poteſt per ſimplicẽ denunciationem ne cõtrahatur:& quòd pactũ nu-
dum principalis non veſtitur coherentia promiſsionis per ſtipulationem
factæ a fideiuſſore : vt explicat Bar.in d.l.ſi fideiuſſor creditori ſub.nu.5.
Et ſic ille qui promiſit pacto nudo mutuare,licèt pro reo intercesſerit fide
iuſſor pro reſtitutione facienda in caſu numerationis, non poterit com-
pelli ad numerandum;licet Alex.in apoſtill.ad Bart.,in.d.l.Si fideiuſſor,
in vlti.apoſtil.notauerit ex dictis Bar.,ſed malè,quòd pactum nudum iſto
caſu ſit efficax nam efficax non eſt vt ex eo agere poſſet is cui fuit promiſ-
ſum.Adde circa hanc ſecundam limi.Cur.iun.breuiſsimè,nume.16.cum
ſeqq.in ſexta fallen.

Tertia limitatio quæ eſt quarta Iaſoni, nu.14. ſimiliter videtur imperti-
38 nens. Vult.n.quòd licet de iure ci.non poſsit agi ex pacto nudo, habebit
tamen locum denunciatio euangelica vt plenè ſcribit Bart.docens modũ
procedendi in extrauag.ad reprim.in ver. denunciationem:& canon.in.c.
Nouit de Iudi.tradit etiam Alex.hic in vlti.col.propè fi.in ver.Dicit etiã;
Ad idem tendit xii.limi.tradita per Iaſ.hic nu.22.ſcilicet quantum ad cõ-
ſcientiam: nam, quoad eam, non differt pactum nudum a ſolemni Bald.
in rub.extra de pac.in vlti.verbis.Intelligitur autem de pacto cum delibe-
ratione facto iuxta declarationem Ab.in.c.literaturam num.3.De Voto.
Adde circa hanc tertiam limi.Cur.iun.breuiſsimè,nu.21.

Quarto limitatur ſecundum Iaſ.in quinta limi.nu.15. quando adiretur
Imperator vel princeps nõ recognoſcens ſuperiorem:nam talis Princeps
peccaret mortaliter ſi non faceret ſeruari deductum in pacto nudo: nam
iuregentium pactum nudum erat efficax:& manu regia expediebantur
omnia.l.2.in prin.ſupra de ori.iur.Alle.Iaſ.Anto.de butr.in.c.Quæ in ec-
cleſiarum,de conſti.& Alex.hic,qui,ſecundùm Iaſ.reprehendit Imo. ali-
ter tenentem.

Aduertendum quòd anto.de Butr.in.d.c.Quæ in eccleſiarum,col.pen.
verſ.no.benè,ideò dixit:hoc vult in effectu,non tamen dicit quòd prince-
ps peccaret mortaliter.Et Alex.hic in vlti.col.verſ.Dicit etiam no. Anto.
de Butr.referens dicta Anto.ſubdit contrarium voluiſſe Imo.in eo.c.Cu-
ius opi.putat veriorem:quia dato quòd de iure gentium non eſſent intro-
ductæ actiones,tamen benè introducta erãt veſtimenta pactorum & con-

tractus nominati l. Ex hoc iure ſupra de iuſ. & iur. & hac. l. noſtra in prin. & ſic de iure gentium differentia erat inter contractus nominatos & innominatos: & conuentiones nudas & veſtitas.

Nec reperiri ait quòd iure gentium conuentiones nudæ haberent executionem quã habebant conuentiones veſtitæ. Et licèt ex duobus dictis Anto. relatis per Alex. hic, ſecundum de principe approbetur per Imo. in d. c. Quæ in eccleſiarum nu. 22. tamen adducta per Alex. hic tendunt etiã contra ſecundum dictum. 37

Soz. in rub. infra de ver. obli. in 2. col. ſub nu. 6. verſ. ſed hic cadit, preſuponit & dicit com. opi. eſſe quòd illa manus regia pariter ſeruaretur in cõuentionibus nudis & in conuentionibus tranſeuntibus in ſpeciale nomen contractus. Et licet quædam in contrarium adducat, non tamen recedere videtur a prędicta cõmuni opin. Nec mentionem facit de his quæ ſcribit Alex. hic, & Anto. & Imo. in d. c. Quæ in eccleſiarum.

Nuper vidi Fortun. Garz. in. tit. de pac. in xvi. car. ipſius. c. col. i. cum ſeq. verſ. Tertia declaratio, hanc limitationem diſcutientem.

Breuitati ſtudens puto concludendum, quòd ſi eſſet cauſa quæ de ſui natura cognoſci deberet in auditorio Principis, non eſſet facienda differentia inter pactum nudum & ſtipulationem: quia ſi debent cauſæ cognoſci de bono & æquo in curia mercatorum, vt ſupra in prima limit. multò magis in auditorio Principis: nam ipſe cognoſcit ſola veritate inſpecta, nec ſubeſt legi poſitiuæ. l. Princeps ſupra de legi. & ſolus cognoſcit inter æquitatem & rigorem. i. vti poteſt æquitate non ſcripta. l. i. C. De legi. Et idem 38 putarem ſi Princeps, aliqua ratione motus, quæ præſumitur in eo, cauſam aliquam ſui natura pertinentem Prætori ſiue Iudici ordinario, cognoſcere vellet ac terminare. Si verò talem cauſam, delegaret etiam cum clauſula ſola facti veritate inſpecta, non putarem quòd coram tali delegato poſſet agi ex pacto nudo: niſi narratum fuiſſet Principi quòd pacto nudo facta eſſet promiſſio. per ea quæ ſcripſi nu. 5. ſecundum Bald. in l. Nemo. C. de ſenten. & in prima limi. ad regulam iuriſci. nu. 33. & per ea quæ tradit Dec. in c. Quæ in eccleſiarum, col. pe. nume. 29. De conſti. requirerem tamen in reſcripto etiam clauſulam non obſtante etc. vel æquipollentem. Adde quòd Cur. iun. hic nu. 22. ſimpliciter ſequitur hanc limit. Et quòd pro iſta limi. faciunt ea quæ tradit Deci. in c. Dilecti filii, col. 2. De iudi.

Quintam limi. tradit Iaſ. hic in vi. eius limi. nu. 16. quando pactum nudũ
40 eſſet geminatum: quia ſecundum induceret conſtitutum. Ex conſtituto enim agi poteſt. l. i. §. fi. infra de conſti. pecu. §. de conſtituta inſti. De actio. Bal. in l. fi. nu. 3. C. Ad l. falci. & Ange. ibi. Aduerte tamen quòd naturalis obligatio de qua in d. l. fi. non videtur ſufficiens ad fundandum cõſtitutũ per ea quæ ſcribit Bart. in extrauag. ad reprim. in verſ. denunciationem in ſecunda col. quod videtur probari in d. l. fi. quia ibi tuum ius inducit. Pondera etiam in ea verbum, & ſi cautionem.

Aduertendum quòd Barto. in l. legitima col. fi. ſupra eo. in verſ. Quero
41 exempla, quando lege: & hic ſub nu. 3. tenet & probat quòd conſtitutum

ſit contractus nominatus: ſequitur Alex. hic nu. 9. dicens per hoc nõ eſſe caſum ſpecialem in conſtituto quòd ex pacto nudo oriatur actio: nam veſtitur legis auxilio, & habet nomen & formam à iure ci. & ſic dici debet contractus nominatus. Sequitur & defendit Garz. in d. l. legitima, col. 19. cum ſeq. verſ. ſecundo: & hanc: & Alber. infra ea. l. noſtra in §. Quinimmò col. 4. ſub nu. 15. cum dixiſſet caſum eſſe ſpecialem in conſtituto, quòd ex pacto nudo oriatur actio, ſubdit iſto caſu pactum veſtiri per conſtitutum, ſecundum alios. Et quòd conſtitutum ſit contractus nominatus tenuit Alex. in l. legem in fi. C. De pac. & ibi Cur. ſen. in apoſtill. dicens hanc videri magis cõm. opi. Et cum iſta opi. Bar. videtur tandem tranſire Iaſ. hic in fi. huius limi. & infra col. fi. nu. 33. & eam ſequitur in l. ſi Pacto quò pœnam ſub nu. 6. C. eo.

De materia conſtituti Caccial. in trac. de pac. q. 13. & vlti. nu. 3. cum ſeqq. vbi diſcutit an requiratur expreſſa relatio ad primum pactum vel ſufficiat virtualis ſeu intellectualis? & quid ſi nullo modo conſtet de relatione ad primum pactum: & latiſsimè Iaſo. in §. De conſtituta, quem legit ſub §. In perſonam, nu. 31. cum pluribus ſeqq. Inſti. de actio. Et Bal. in trac. De conſtituto: vbi de conſtituto quod fit per mercatores. Roma. in l. ſi verò §. De viro in 31. fallen. verſ. nono, ſub nu. 57. infra ſol. ma. Matheſi. ſing. 36. Nota nouam regulam: Pau. ca. in d. l. 1. in prin. infra de conſti. pecu. & nu. 5. & 6 vbi eleganter declarat quid in conſtitutum deduci poſsit, quibus verbis & quòd etiam inter abſentes poſsit fieri: de quo eſt tex. in l. Qui autem §. fi. eo. ti. de conſti. pecu. Doc. in c. Per tuas de arbi. vbi tamen non ſcribit Bal. tametſi Iaſ. hic eum citet in d. c.

Ad confirmationem huius limitationis, adducit Iaſ. hic, quòd confeſsio
42 extraiudicialis cenſetur pactum nudum. l. Tale pactum in prin. infra eo. ibi, tale pactum, profiteor te non teneri, & ſic ex ea nõ oritur actio per tex. noſtrum hic: non autem facere videtur. l. Publia §. fi. infra depo. alle. per Iaſ. ſi tamen huiuſmodi confeſsio extra iudicialis fuerit geminata, vim habet iudicialis, & producit actionem, Bar. in l. Cum ſcimus, in fi. C. De agri. & cenſi. lib. xi. vbi loquitur dubitatiuè. Tenet Roma. in conſ. 290. In caſu propoſito: col. i. in fi. Ab. in c. Si cautio in fi. de fi. inſtru. & ibi Fely. col. 3. circa fi. in verſ. Fallit nono: & latius in decima col. verſ. Fallit vltimò: Paul. ca. in d. l. Publia §. Titius infra depo. Corſet. in trac. de verbis gemi. verſ. 2. Maria. Sozi. in conſ. 15. Viſis prædictis: col. 9. verſ. Tertius verò tractatus, Hyp. de Marſi. in l. 1. §. Quæſtioni col. 2. infra de quæſtio. Intellige de confeſsione facta præſente parte per l. Certum §. ſi quis abſente infra de confeſſ. vbi vi. Bar., & Ab. in c. fi. col. 5. eo. tit. De confeſſ. Sozi. in reg. 63. Confeſsio abſente parte: Videtur etiam dicendum quòd non producat propriè actionem, ſed probationem iux. d. l. Publia §. fi. Depo. & ſic probationem contractus ex quo naſcitur obligatio & actio. facit quod ſcripſi ſupra nu. 4. Et ita loquuntur doc. quòd probet, vel quòd preiudicet. Et ſic æquiuocauit Iaſ. hic.

Contra prædicta ponderat Iaſ. duas ll. nec affert ſolutionem.

Primo adducit l. Si pacto quo pœnam. C. eo. de pac. vbi ipſe latè de hoc in ſecundo no. nu. 4. vſq; ad. 7.

44 Reſpondebam quòd ibi non dicitur pœnam eſſe bis promiſſam ex interuallo: ſed pacto pœnali ſubiectam fuiſſe ſtipulationem. Duo enim ibi fecerunt pacta ſecundum Pet. Cy. & Pau. ca. primum de dando aliquid puta centum: ſecundū cui ſubiecta fuit ſtipulatio, continebat promiſsionem pœnæ ſi non impleretur id quòd priore pacto fuerat promiſſum: quãuis glo. ibi dicat fuiſſe tria pacta accipiendo ſtipulationem pro vno pacto. Cũ autem ſtipulatio ſubiecta fuerit pacto ſecundo, non refert: quia incõtinenti. Prӕterea ſecundum pactum non continebat idem quod primum, ſed pœnam: & ideò non poteſt agi ad id quod priore pacto nudo promiſſum fuerat, ſed ad pœnam; & ex ſtipulatione.

Secundo adducit Iaſ. l. Si veritas. C. De fideicõ. ibi, ſtipulantibus promiſiſti inducendo vt per eum in. d. l. ſi pacto quo pœnam nu. 6.

Reſpondebam illum tex. aliud velle ſcilicet. quòd ſi non fuerit factum te-
45 ſtamentum: vel fuerit factum minus ſolemne; etiam ſi per ſtipulationem heres promiſerit, ad ſolutionem vrgeri non poterit. Nec ob. l. Non dubiũ §. 1. C. De teſta. vbi heres agnoſcens legata, compellitur ſoluere: quia procedit ille tex. quando heres ſciens teſtamentum minus ſolemne, ſponte & ſcienter promiſit legata vt probat ibi tex. iuncta glo. in ver. agnouerit. & ita etiam procedit l. 2. C. de fideicõm. Sed in terminis. d. l. ſi veritas, fuit facta promiſsio per errorem, & ignoranter: putabat enim filius factum eſſe teſtamentum, & legatum, prout aſſerebat legatarius: cum nõ fuiſſet factum: vt in ſimili eſt tex. in. l. fi. C, De iur. iur., ſeu de re. cre. & iur. iur. Vel credebat teſtamentum eſſe ſolemne. Prӕterea ibi heres promiſit aliter quã ſenſiſſet teſtator: vt probat tex. ibi, nec amplexus parentis voluntatem, relicta dediſti. Poſtremò pondero tex. ibi, vel tranſactionis cauſa ſtipulãtibus promiſiſti: talis autem tranſactio non inſpectis cognitiſque verbis teſtamenti, non valet. l. De iis infra tit. primo. Et conſidera d. l. Si veritas, ibi, relicta dediſti, & ibi negociumq; integrum eſt: & ibi, ad ſolutionem vrgeri non potes. nam primo caſu, cum dederit, negocium non videtur integrum. Prӕterea ſi dedis non videntur conuenire illa verba, ad ſolutionem vrgeri non potes. Videtur quòd cum dedit poſsit repetere condictione indebiti.

Concludo in hoc articulo mihi videri veriorem opi. quòd conſtitutum ſit contractus nominatus: & conſequenter non eſſe caſum ſpecialem in eo quòd ex pacto nudo oriatur actio de iure ci. Et confeſsionem geminatã ex interuallo extra iudicium, inducere probationem: vt ſupra declaraui. Adde quòd Cur. iun. hic nu. 7. cum ſeqq. ponit iſtam ſupra li. limi. pro prima: ſed plenius & perfectius, ni fallor, ſcripſeram quàm ipſe: ideò non recedo ab iis quæ dixeram.

Sexta limi. eſt ſeptima Iaſoni, nu. 17. quando id in pacto nudo deducitur
46 ad quod ex legis diſpoſitione quis tenebatur, Bar. in l. legitima, col. antiq. ſupra eo. Pau. Ca. nu. 8. Alex. col. pe. ſub nu. 5. Iaſ. col. fi. verſ. & per hoc elicit Bar. & latiſsimè Gloſ. ibi. col. 4. lin. princ. lo. cum ſeq., ex gloſ. illius legis

ibi,

ibi,& quod in fine dicitur,tradit pro ſingulari Roma. in Nota.522. Tu audiuiſti. Exemplum,ſecundum Pau.ca.in.d.l.legitima,nu.8.in pacto inito inter fideicōmiſſarium ex vna & creditores aut legatarius ex altera, de ſoluēdis debitis & legatis.ex tali enim pacto licèt de ſe nudo,oriatur actio præſcriptis verbis: & hæres erit liberatus ipſo iure a talibus creditoribus & legatariis:ita quòd non erit opus heredi,exceptione: vt declarat Alex. in ea.l.legitima,col.pe.ſub nu.5. Nam ſenatúsconſulto trebelliano diſpoſitum eſt,quòd fideicommiſſario per hæredem reſtituta hereditate,actiones actiuæ & paſsiuæ tranſeant in ipſum fideicōmiſſarium.l.i.in prin.infra Ad trebelli. non tamen heres tutus eſt ipſo iure a creditoribus & legatariis:ſed ope exceptionis vt in ea.l.i.§.i.ſed quando fideicōmiſſarius promiſit etiam pacto nudo creditoribus & legatariis eorum credita & legata ſoluere,cum iſtud pactum veniat in executionem ſenatuſconſulti trebelliani,producit actionem contra fideicōmiſſarium.& heres ipſo iure eſt tutus,licèt aliàs pactum nudum non tollat ipſo iure actionem,ſed elidat ope exceptionis.l.Si vnus.§.Pactus ne peteret infra eo.

Pro hac limi.Roma.in.d.ſing.522. Tu audiuiſti: dicit eſſe caſum ſingularem a nemine notatum in.l.Inter ſocerum §.Conuenit infra de pac.dota. ſic inducendo: vir tenetur ad alimenta & expenſas vxori cauſa viri proficiſcenti.l.Si quis pro vxore in prin.infra de dona.inter vir.& vxo.ſupple,nō
47 tamen iure actionis: ſed ſi vxor ſibi proſpexerit pacto nudo,orietur ex eo actio vtilis in factum.d.l.Inter ſocerum.§.Conuenit.Aduertendum tamen quòd glo.ibi,in ver.in factum,ſentire videtur quòd etiā in caſu.d.l.ſi quis pro vxore,competat actio in factum vtilis: & ſic pactū nudum nihil adiſciat.

Bal.in.c.ſi cautio,col.2.nu.12.de fi.inſtru.dixit,valere pactum quòd Vaſallus domino ſeruiat expenſis ipſius domini:& naſci vtilem actionem quamuis
48 metſi pactum eſſet nudum:ne fides careat remuneratione.l.Alle.in argumentum.d.l.Inter ſocerum §.Conuenit,quem tex.dicit non eſſe alibi.Sozi.in ſuis regulis,in.viiii.regula Actio ex pacto nudo non oritur: ait limitari.d.regulam per prælle §.Conuenit quem ait ad hoc ponderatum fuiſſe ſolùm a Bald.in.d.c.ſi cautio.ſed non viderat Roma.in prælleg.ſing. 522.

Actio ergo de conſtituta pecunia non eſt neceſſaria quando in conſtitutum deducitur id quod ex.l.debebatur,ſi vera ſunt prædicta,ſecundum Bar.in.d.l.legitima:ſed eſt neceſſaria,ſecundum eum,quando illud in cōſtitutum deducitur quod erat debitum ex nuda partium conuentione.l Declarat Pau.ibi ſub nu.8.

Alex.in ea.l.legitima ſub nu.5.quantum ad id quòd eſt dictum de pacto nudo producente actionem,& ipſo iure eam tollente,dicit nō videri hæc poſſe defendi niſi eo modo quem ſtatim ſubiicit, vt,ſcilicet pactū nudum factum ei cui competebat exceptio Macedoniani aut Velleiani perimat ipſo iure actionem,ita quod non ſit opus opponere exceptionem Macedoniani aut Velleiani.Et quòd iſto caſu pactum nudum perimat ipſo iure

actionem, tradit Iaſ.in.d.l.legitima, in fi.in verſ.tu potes ſaluare.

Adducit Iaſo.in ea.l.legitima in vlti.col.verſ.ſed ad idem.l.Qui negocia in princip.infra man.ibi Reſpōde non eſſe creditam:alioqui &c.iuncta.l. Idemq; §.i.illo eo.tit.ad comprobationem huius ſextæ limi., ſed non faciunt iudicio meo. Et iſtis reſpondet Garz. in.d.l.legitima, col.18. verſ. Item ad quartum.

Inſtari poteſt contra Bar.quòd in caſu de quo loquitur, non ſolùm non ſit neceſſaria actio de conſtituta, ſed nec poſsit competere: cum eſſet vbi alia competit.§. De conſtituta Inſti.de actio.fuit obiectio Ang.cui reſpondet Iaſ.in.d.l.legitima, col.fi.poſt med.in verſ.ſed reſpōde:& latius Alex. nu.4. Vbi fortius opponit(idque mihi fecit difficultatem antequã vidiſſem Alex.) de præalle.l.Inter ſocerum §. Conuenit de pac. dota.ibi, licet directa actio nulla competat, vtilis tamen etc. Vtilis autem eſt ſubſidiaria. l.quoties infra de præſcrip.ver.Reſpondet Alexan.vtilem actionem poſſe concurrere cum actione inducta de æquitate, ſcilicet de conſtituta pecunia per.l.Quemadmodum §.magiſtratus cum gloſ.in ver.in factum infra ad.l.Aquil.&.l.De pecoribus, cum glo.C.eo.

Sed iſta ſolutio nõ videtur ſufficiens ad illum §.cõuenit, qui dicit quòd illo caſu nulla actio directa competit. Et ideò videtur dicendum quòd in caſu.d.§.Conuenire, pacto non interueniente, non competeret actio ſed officium iudicis, & ſic in caſu præalle.legis Si quis pro vxore, de dona. inter uir.& vxo., prout in caſu.l.Qui liberos infra de ri.nup.nam.d.l.Si quis pro vxore in princip.loquitur de retentione. Sic tollerentur obiectiones. Garz.in ea.l.legitima, col.18.verſ.Non ob.l.Inter ſocerum. & vide Garz. latiſsimè ſcribentem etiam in præced.col.& ſeq.Adde quòd Cur.iun.hic in.2.fallen.ſub nu.x.ſimpliciter ſequitur hanc limi.paucis agens.

50 Septimo limitat Iaſ.hic in.8.limi.nu.18, vbicunq; ex in obſeruantia pacti propter dolum aduerſarii quis damnum patitur: & alia non ſperatur actio.nam tali caſu ex pacto nudo competit actio de dolo tex.eſt notabilis ſecundum doc., in.l.& eleganter.§.ſeruus pactionis infra de dol. vbi hoc no.Bar.& caſum illius §.ponit & diligenter inſiſtit circa interpretationem tex.quem reputat difficilem. Declarat Bal.ibi procedere quando pactum non ſeruatur ei qui obligauit ſe pro alio.aliàs non committit dolum, qui non ſeruat pactum nudum.l.Si is.§.Flauius infra de ſolu.vbi eſt elegans tex.hanc eandem limi.ponit Bal.in.l.Cum mora in.2.col.nu.8.verſ.tertio oppono.C.de tranſac.Ang.in conſ.primo col.2.nu.9.vbi dicit eſſe caſum lucidum & clarum in.d.l.& eleganter in §.ſeruus pactionis:Alexan.hic in ulti.col.in uerſ.Idem ubicumq;, & in.l.ſi conuenerit col.2. nu.6. ſupra de Iur.om.iud.& Cur.ibi in apoſtil.Caccial.in trac.de pac.q.13.& ulti.nu.2 Dec.in.c.i.in prima lec.col.12.nu.21.uerſ.circa primum.de Iudi.declarãs ex Io.pe.in effectu ut dixi ſupra ſecundum Bal.quamuis Sozi.in ſuis regulis in viiii regula: Actio ex pacto nudo i in vi fallen. dixerit quòd fortè ſit ſpeciale in.d.§.ſeruus pactionis, propter immẽſam liberalitatem quã exercuit dominus in manumittendo ſeruo. Sed quã exercuit liberalitatem, cũ

uoluerit

voluerit expromiſſorem pro precio ſerui manumittendi?

Videtur autem diſpoſitionem.d.§. Seruus pactionis. procedere, quia nõ
poterat aliter prouideri cum ſeruo quã per pactum nudum: & quia pactũ
tali caſu non veſtitur coherentia contractus: & ſeruus factus liber non po-
teſt conueniri ex geſtis in ſeruitute, vt per Bar. in .d.§. ſeruus pactionis, ex-
cepto caſu.l. Promiſſæ cum ibi no. C. An ſer. ex ſuo tac. poſt manu. tenea.
Adde Alexã.conſ. 41. Viſo puncto: nu.2.lib.3.pro iſta limi. Adde quòd
Cur.iun.hic nu.11.in 3.fallen. breuiſsime ponit hanc ſeptimam limi.

Octaua limitatio eſt, nona Iaſoni, nu.19.in pacto nudo facto in iudicio:
51 nam tunc quaſi fomentatum calore iudicii producit actionem. Alle. Iaſo.
Roma., Alex., & Areti.in.l.i.in prin.infra de ver.obli. Et dicit Alexan. hic
in vlti.col. Idem in pacto nudo facto in iudicio, vt dixi poſt Roma.in.l.i.
in prin.infra de ver.obli.

Aduertendum quòd Roma.ibi.col.vi.nu.28.articuli diſcuſsionem in-
cipiens, & proſequens per duas col. tandem in pe.col. verſ.ex predictis igi
tur: ſequitur opi. Bal. quæ eſt negatiua: tribus rationibus. Alexã. etiam ibi
in pen.col.in fi.cum prin.ſeq. concludit putare quòd pactum nudum nõ
veſtiatur calore iudicii niſi quando tenderet ad corroborationem iudicii,
ſequens opi. Bal.in.l. Tale pactum in §. Qui prouocauit, in repe.in.v.col.
in fi infra eo. ſic etiam idem Alex.in rub de verb.obli.nu.7.&.8 Idemque
in effectu concludit Areti.in.d.l.i.col.5 verſ. ſuper iſto paſſu: adducens
inter cetera.l. Omnes, la ſecunda §. In hac, el ſecondo. C. de Epiſc. & cleri.
vbi eſt ſingularis tex.

Nec video cõtradictionẽ inter dicta Bar. & pau.ca.in.d.§. Qui prouocauit
& alios prenominatos, quoad hunc articulum: quia Pau. ibi in princ. poſt
Bar.; dicit eſſe caſum in illo tex. in quo pactum nudum habet efficaciam,
quia roboratur legis auxilio: habet enim ibi, vim confeſsionis iudicialis.
Nam in illa.l. in princ. confeſsio appellatur pactum: & in §. Qui prouoca-
uit, pactum appellatur confeſsio: ibi iuſtam conuentionem ueluti confeſ
ſi ſequetur. Dictumq; ergo Bar. & Pau. reſtringitur ad terminos illius text.
qui loquitur de pacto tendente ad corroborationem iudicii & continen-
te confeſsionem iudicialem factam preſente parte. Ibi enim qui prouoca-
uerat a ſententia, tranſegit. Poſtea pactus eſt quòd ſi non ſoluerit intra
diem præſtitutum, pecuniam in tranſactione promiſſam, ſatisfaceret ſen-
tentiæ contra ſe latæ: ſi non impleat promiſſa in tranſactione, iudex appel-
lationis coram quo fuit factum pactum, nullo alio de principali cauſa di-
ſcuſſo, iuſtam confeſsionem ueluti confeſsi, ſequetur. Præſuponẽdum eſt
quod dies ſolutioni prefiſſus, lapſus fuerit durante adhuc inſtantia appel
lationis. Et quamuis illi text. quinque dentur intellect. qui reducuntur ad
tres, vt ibi per Iaſ., tamen nullus negat, aut negare poteſt quin ibi, pactum
nudum habeat efficaciam, tanquã factum in iudicio ad iudicii ſeu ſenten
tiæ corroborationem: continetq; in effectu ueritatem & iuſtitiam ſenten
tiæ, & confeſsionem.

52 Nec ob.l. Cum oſtendimus §.fi.infra de fideiuſſ.tut.quia, ſecundũ cõm.

opi.,ille tex.procedit fauore pupillorum:nec ſolus calor iudicii operatur
effectum de quo ibi (vt tradit Alexã.in.l.ſiuè apud acta, in prima col.poſt
med.C.de tranſac.& latius in.l.i.in.princ.in pe. col.nu. 36.37.38.infra de
ver.obli. Adde Curt.iun.hic nu.12. Quarta Fallen. ſequentem opi. Baldi
de qua ſupra cõtra hanc limitationem: contra quam adducit.l.Omnes
.§.in hac el ſecundo.C.De Epiſcop.& cleri. &.l.Ne in arbitris.C.de ar-
bi.

Nona limitatio,decima Iaſoni,nu.xx.quando pacto nudo præceptum,
53 quod guarentigiæ vulgò appellant,ſubiectum eſſet. preſuppoſito ſtatuto
quod inſtrumenta iſtud præceptum continentia,paratam habeant execu-
tionem,ſecundum Bal.in.l.2.in fi.C.de execu. re.iudi.& in.l.3.§.Pupillus
circa fi.infra de nego.ges.ſecus ſi ſtatutum loqueretur de inſtrumento de
biti vel obligationis,quia tunc non deberet intelligi de debito vel obliga-
tione naturali tantum ſecundum Bal.ibi:qui tamen circa primum dictũ,
loquitur per verbum fortè.Idem in effectu voluit ipſe Bal.in.l.Ex placito
in vlti.q.C.De re.permu.& in.l.i.in fi.C.de dot.promiſ.vbi adducit ratio
nes pro vtraq; parte.Refert Alex.in.l.legitima,col.fi.nu.7.ſupra eo.Idem
voluit Guid.de Suza.in trac.de guarentig.inſtru.col.i.ſub numer.4.&.5.
Alex.in.l.i.§.ſi quis ita,col.pe.num.30.infra de ver. obli.dicens hanc opi.
eſſe cõm. Hunc articulum latè proſequitur Imo.in.l.ſi.col.8.cum ſeq.in
fra A qui.appell.nõ lic.

Sed Bal.ipſe in.l.Si non ſortem §.i.col.fi.verſ.ſed quid ſi inſtrumentum,
infra de condic.indebi.contrarium tenet quia acceſſorium non veſtit prin
cipale.quod credit verum ſi ſtatutum remoueat exceptionem,ſecus ſi de-
fenſionem:quia tunc,ſecundum eum, ſufficeret agenti iuſtitia naturalis
per alle.per ipſum. Et hanc opi.ſequitur Roma.in præalle.l.i.in prin.in
antepe,col.in prin.in verſ.tertiò,de ver.obl.Sozi.in ſupra alle.regula viiii.
in 14.Fallen. & Iaſ.in.d.l.legitima nu.6.multa adducens quæ mihi non
ſatisfaciunt.Et Alex.in ea.l.legitima, videtur ſequi hanc opi.De hoc arti.
latè Garzi.in.c.i. de pac.car.17.col.i.cum ſeq.verſ.ſeptima declaratio.

Sed iſta q.vana videbatur mihi:quia in inſtrumentis publicis fiunt pro-
miſsiones per ſtipulationem quæ etiam præſumitur per verbum promi-
ctere §.Si ſcriptum inſti.de inuti.ſtipu. Et licet quandoq; ſcribantur pa-
cta vulgari ſermone tamen notarius ſubiicit poſtea clauſulam promitten-
tes etc.Præterea vi confeſsionis iudicialis habet executionem,vt ſtatim di
cam.

Operatur autem huiuſmodi ſtatutum quòd inſtrumentum habeat exe-
54 cutionem paratam:nec eſt contra ius cõmune,quia tale preceptum habet
vim præcepti a iudice facti iuxta.l.ſi debitori infra de iudi.vt elegãter tra-
dit Alex.in.l.Ait prætor §.i.nu.6.7.8.infra de re iudi.& nu.9. Hoc ergo
procederet etiam ex ſola diſpoſitione iuris cõmunis. Non tamen eſt pa-
ctum,ſed confeſsio & præceptum quæ hoc faciunt.Adde quòd Cur.iun.
hic nu.19.in ſettima Fallen.quã breuiſsimè agit de hac re:& cogitandum
relinquit.

55 Decimo limitatur ſecundum Iaſ. hic in xi. Fallen. nu. 21. quando ſubijceretur iuramentum: quia tunc ex pacto nudo fomentato iuramento, orietur actio.

Hanc opi. tenet Roma. in. l. i. in prin. in pe. & vlti. col. infra de ver. oblig. vbi, poſt articuli diſcuſsionem, ſequitur opi. Antò. de Butr. in. c. Cum contingat de iur. iur. quòd producat actionem per. l. Si quis maior. C. De tranſac. Quarè mirandum eſt de Iaſo, hic dicente quòd Roma. in loco præall. contrarium teneat. Et quòd pactum iuramento firmatum producat actionem, tenet Matheſi. Sing. 36. Nota nouam regulam: Iaſ. in. d. l. Si quis maior, nu. 23. dicit magis cõm. eſſe opi. quòd de iureci. iuramentum non veſtiat pactum nudum, contra quam opin. videtur, ſecundum eum, text. ibi, ſed tandem nihil firmat. Anto. Baue, in trac. de virtu. iura. verſ. 34. tenet quòd ex pacto nudo firmato iuramento oriatur actio per. d. l. ſi quis maior, ſubdit tamen cõm. opi. eſſe in contrarium. Sed Io. de Selua. in trac. de iur. iur. in 3 parte in prima & ſecunda col. latè diſcutiens articulum, & referens diuerſas opi. demum concludit per pactum iuramento firmatum acquiri obligationem & per conſequens actionem. & iſtam eſſe cõm. opi. a qua dicit non eſſe recedendum: & loquitur etiam in foro Ceſaris: quia in concernentibus animam, attenditur ius cano. etiam in foro ciuili. c. fin. de præſcrip. c. licèt mulieres de iur. iur. lib. ſexto vbi compellendos ait iudices laycos vt ſeruari faciant iuramentum. Et ratione iuramenti quis trahitur ad forum Eccleſiaſticum, c. fi. de for. compe. lib. vi.

Bar. in. l. vt iuſiurandi in prin. infra de oper. liber. cùm tex. ibi dicat, vt iuris iurandi obligatio contrahatur, libertum eſſe oportet qui iuret & libertatis cauſa iurare; opponens de titu. ff. de iur. iur. & de auten. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. vendi., pro ſolutione dicit: quandoq; iuſiurandum preſtari ſuper preterito ad litis deciſionem: & datur obligatio & actio vt. d. tit. de iur. iur. ff. quandoq; interponi ad confirmationem contractus vt in. d. auten. ſacramenta puberum: quandoq; interponi merè ad introducendam obligationem, vt ſi iurem me tibi daturum centum: vel facturum aliquid, & non introducit obligationem niſi in liberto: vt ibi, & in. l. ſi quis pro eo, in prin. infra de fideiuſ. & . l. fi. de libe. ca. In tantùm, quòd, ſecundũ eum, Inn. in. c. Cum veniſſent de inſti. & in. c. Quintaualis de iur. iur. tenuerit quòd etiam de iure cano. non erit actio vel obligatio. Et idem Bar. Latius in eandem ſententiam ſcribit in. d. l. ſi quis pro eo, in ſecunda col. ſubdens contra Inno. quòd de iure cano. dicto tertio caſu quando iuramentum interponitur merè ad introducendam obligationem, oriatur & obligatio & actio: cum ius cano. dicat omne iuramentum eſſe ſeruandum niſi vergat in diſpendium ſalutis æternæ. c. Cum contingat de iur. iur. c. Quãuis de pac. lib. vi. c. licet de iur. iur. lib. vi, Cum enim canon dicat iuramentum ſeruandum, patet quòd oritur actio & exceptio. Et aduerte quòd licet dicta capitula loquantur in ſecundo caſu, tamen habemus alia generaliter loquentia prout. c. & ſi Chriſtus de iur. iur. ſubdit Bart. quod de iure ci. ſecundum dicta iura ffrũm, non oritur etiam naturalis obligatio: vt pa-

tet ibi:cum non accedat fideiuſſor,qui poteſt accedere naturali obligatio
56 ni.l.fideiuſſor obligari.§.fideiuſſor accipi infra de fideiuſſ.

Hic aduertendnm quòd ſic patet Bar.non loqui in caſu in quo fuit pro-
miſſum pacto nudo.& iuratum ſuper eius obſeruantia.nam de iure ci.iu-
ramentum non erat modus introducendæ obligationis:ſed benè fuit mo-
dus confirmandæ obligationis & roborandæ,ac validandæ.d.auten:ſacra
menta puberum.C.ſi aduer.ven.&.l.Si quis maior.C.de tranſac.& pon-
dera illum tex.ibi,aduerſus pacta vel tranſactiones,& ibi cõfirmationem
pactionum.

De hoc articulo latiſsimè Garz.in.c.i.de pac.car.8.col.3.cum pluribus
ſeqq.vbi tamen in fortioribns terminis loquitur,ſcilicet in ſimplici iura-
mento quando non præcedit aliud pactum.

Concludendum videtur quòd iuramentum preſtet efficaciã pacto nu-
do:etiam de iure ci.per.d.l.ſi quis maior.C.de tranſac:& argumento au-
ten.ſacramenta puberum.C.ſi aduer.vendi.Et ſatis eſſe quòd in hoc arti-
culo attendenda ſit diſpoſitio iuris can.etiã in foro Cæſaris.Faciunt quæ
ſcripſi ſupra in euidentialibus in.v.queſito.num.47.Et quòd doc.cõiter
volunt d.auten.ſacramenta puberum procedere etiam in contractu im-
proprio:vt ibi tradit Iaſ.nu.71.& quòd ſcripſi ſupra poſt Bal.in princ.hu-
ius.l.nu.99.Adde quæ ſcripſi in rub.infra de iur.iur.& quòd Cur.iun.hic
omittit hanc limi.

Circa xiii.Fallen.Iaſ.,omiſſa duodecima quæ fuit expedita ſupra in ter-
57 tia nu.38.in induciis & confederationibus Principum,per.l.Conuentio-
num ſupra eo.aduertẽdũ quòd Bal.in.c.i.circa fi:ſub nu.xi.de.Pac.loqui-
tur etiam in induciis priuatorum:& in pacto nudo de non delinquendo;
quia,ſecundum eum,veſtitur legis auxilio,conſilio & fauore,& idem ope-
ratur quòd ſtatutum a lege.l.non impoſsibile infra eo.Vult dicere in effe-
ctu iſta pacta tendere ad id ad quod tenemur ex diſpoſitione legis:& ideò
ſunt efficacia & producunt actionem,iuxta ea quæ ſupra dicta ſunt in vi.
limi.nu.46.cum ſeqq.

Garz.in.c.i.de pac.car.17.col.2.verſ.Nona declaratio mentionem fa-
ciens duntaxat de publicis conuentionibus,dicit ſolùm probari in.d.l.cõ-
uentionum.quòd ſint publicæ.ſed ſi ſunt publicæ publicam habent au-
thoritatem.ergo &c.Adde quòd Cur.iun.hic omittit iſtam limi.

Circa xv.Fallen.Iaſo.nu.25.omiſſ.xiiii.quæ fuit expedita ſupra in vi.nu.
48.,in negociorum geſtore:quia poterit a ſe,ipſo exigere debitum natu-
raliter tantum,ſicut ſi eſſet debitum efficax,Bal.in.l.Eum actum in.v.not.
infra de nego.ges.Et in.l.Proculus eo.tit.vbi not quòd licèt naturalis obli
gatio non poſsit intentari contra tertium,tamen geſtor debet eam exerce
re in ſe ipſum:& ſic a ſe ipſo exigere quòd naturaliter debet.Et vi.Pau.ca.
in.d.l.Eum actum.Et conſidera id ſolùm procedere videri in terminis il-
larum.ll.&.l.At qui natura illo eo tit.in quibus ſeruus adminiſtrauerat
in ſeruitute,& poſtea factus liber,etiam in libertate.Adde pro iſta decla-
ratione,quia non debet officium ſuum cuiquã eſſe damnoſum.l.ſed & ſi
quis

quis ex ſignatoribus infra quemad. teſt. aperi. & iunge l. ſi. in §. Flauius de

Vltimò limitabat Iaſ. nu. 26. quando pactum nudum ſit ſub conditione, quia euentus conditionis veſtit pactum. Iaſ. impugnat hanc limitationem. Breuiter ſi euentus conditionis veſtiret pactum ergo non oriretur actio ex pacto nudo. Quomodo autem euentus conditionis veſtiat pactum, declarat, ſed obſcurè Bal. in c. Cum Ioannes. col. vlti. in fi. de fi. inſtru. dicens quòd conditio caſualis. i. euentus talis conditionis non veſtit pactum, ſed veſtit ſtipulationem vt non dicatur ſine cauſa per l. A Titio infra de ver. obli. ſed cõditio caſualis veſtit pactum. Vult dicere ſi nudo pacto promiſſo tibi aliquid ſub conditione caſuali puta ſi Imperator venerit in Italiam intra annum, non veſtitur pactum; ſed ſi promittam pacto nudo ſub conditione cauſali. i. promitto decem ſi dederis equum, ſi imples conditionem dando equum veſtietur pactum; ſed ex parte tui implentis: quia poteris agere. Et ſic in effectu idem eſt quod dicitur in princi. l. noſtræ, ibi, ſubſit tamen cauſa, iuncta gloſ. De hac variè limit. Garz. in c. i. de pac. car. 17. col. tertia verſ. vndecima declaratio. Adde quod iſtas duas vltimas omittit Curt. iuo.

60 Secundo no. Iaſ. nu. 27. in verſ. igitur nuda, iunctis præcedentibus, quòd pactum nudum dicitur contractus innominatus. Deduxi in voce, iungendo princip. huius l. Dixi etiam ſupra numer. 18. Latius proſequitur Iaſo. hic.

Glo. 3. in ver. cauſa, omiſſa prima interlineari quæ nihil habet, diuiditur in tres partes: In prima ponit veram declarationem tex. noſtri. In ſecunda infert contra opin. Marti. In tertia ponit, & reiicit ſecundum intellectum Azo. ſecunda ibi, & ideò: tertia ibi, ſed Azo.

Pro expeditione primæ partis, quæritur, quomodo intelligi debeat tex. noſter dicens: ſed cum nulla ſubeſt cauſa: de qua tex. ſenſit. reſpondet gloſ. de datione vel facto ex quo veſtiatur contractus innominatus correſpectiuus: vt patet ex coniunctione iſtorum §. §. Et dixi in textualibus, & iſte eſt uerus intellectus.

Ex eo infertur in ſecunda parte falſam eſſe opi. Marti. uolentis quòd contractus innominatus non capiat efficaciam ex ſtipulatione: & eius falſitas patet per l. ex placito. C. De re. permu. Illatio glo. contra Marti. ſic procedit, quia tex. noſter intelligi debet ut cõtinuet materiam de qua ſupra ea. l. & ſic loquatur retentis terminis contractus innominati correſpectiui: nam Marti. uidebatur intelligere iſtum text. in contractu innominato non correſpectiuo facto ex falſa cauſa quæ ſubeſſe putabatur, uel ſinè cauſæ expreſsione, non tamen ex certa ſcientia etiam ſi ſubiecta fuiſſet ſtipulatio. Cuius opin. ex alio etiam damnatur quia ex ſtipulatione ſinè

61 cauſa mero iure oritur actio, licèt ob. exceptio doli l. 2. §. Circa infra de dol. excep. doc. ibi & hic. Nec obſt. declarationi glo. & cõmuni quòd tex. noſter dicat, ſed cum nulla etc. & ſic utatur aduerſatiua ſinè copula quæ

62 importat diuerſitatem in facto & in iure ut tradit Iaſo. in l. 2. col. antepen.

ſtructuram ſeq. nec quis cum qui in ius voc. nam diuerſitatem ponit in iure quia cum ſubeſt cauſa implens contractum, producitur actio, vt ſupra in prin. in verſ. ſed & ſi in alium: hic non producitur: in facto quia impletur, hic non.

In tertia parte ponitur intellec. Azo. quòd tex. noſter loquatur de cauſa de præterito quæ ſubeſſe credebatur per errorem: quo caſu non valet promiſſio per d. l. 2 §. Circa quæ tamen lex non probat, vt proximè dixi. Iſte intellec. non conuenit huic §.

Bar. opponit quòd promiſſio nunquam videatur ſine cauſa: quia ſaltem cenſetur ex cauſa donationis. l. Campanus infra de oper. liber. vbi, ſi manumiſſus ex cauſa fideicommiſſi, cum ſciret ſe non teneri ad operas, paſſus ſit ſe ad eas obligari, donaſſe videtur: & ſic debet eas præſtare. Hodie autem ex pacto donationis oritur actio. l. ſi quis argentum §. fi. C. de dona. Ergo ſemper valebit hodie promiſſio etiam pacto nudo, quaſi ſubſiſtente cauſa liberalitatis. Huius timore ſecundum Bar., glo. intellexit hunc tex. in contractibus innominatis correſpectiuis. Sed Bart. poſt Guil. ait diſpoſitionem d. l. Si quis argentum §. fi. non procedere in pacto nudo donationis alicuius facti. i. alicuius rei conſiſtentis in faciendo vt ſi promitterem ire pro te Romam. Aliter etiam reſpondebat, vt refert Alex. ſub nu. 1.

Duo diſcutiamus vnà cum Iaſ.

63 Primum: An promiſſio facta ſimpliciter præſumatur in dubio ex cauſa donationis? Vt ſi promiſi tibi centum non expreſſa aliqua cauſa.

Secundum: An d. l. Si quis argentum §. fi. procedat quando in pacto nudo donationis venit factum, non datio?

Quoad primum, Guil., prout refert Alex. hic in. 2. col. nu. 3. tenuit opin. affirmatiuam, ita quòd hodie poſſet agi condictione ex. l. Si quis argentum, ſi pactum continebat quid conſiſtens in dando. Et hanc opi. tenuit Bar. in l. 2 §. Circa infra de dol. ma. excep. Bar. tamen loquitur quando interuenit ſtipulatio. idem videtur voluiſſe glo. in l. Hoc iure, in ver. ſi minus infra de dona.. Pro hac opi. adducitur.

Primo. d. l. Hoc iure in prin. vbi, ſecundum Barto. in d §. Circa, eſt quaſi caſus.

Reſpondet Iaſ. hic in vi. col. ſub num. 28. Et rectè ibi, expreſsè dici quòd ex cauſa donationis fieret promiſſio: ſed quod talis promiſſio facta reipublicæ non valet ſine alia cauſa. Nam Bar. voluit inducere illum tex. quia dicitur ibi quòd donatio fieri non poteſt Reipublicæ ſine cauſa, ergo priuato poteſt: cum prohibitum non reperiatur. Sed nos aliud quærimus, an ſcilicet in dubio præſumatur donatio.

Secundo. l. Campanus de oper. liber. quam ſupra induxi.

Reſponde loqui quando conſtat quòd ex certa ſcientia promittitur.

Tertio. l. ſi diuortio infra de ver. obli. vbi ſtipulatio ex falſa cauſa valet: ergo vbi nulla cauſa eſt, valet. fallit ſecundum eum, in cauſa reipublicæ, vt in d. l. Hoc iure in prin. vbi Bar. rationem adducit ſpecialitatis.

Reſponderi poteſt quòd valet ſtipulatio ſine cauſa mero iure, ſed non

 valet

valet in effectu quia obſtat exceptio doli.l.2 §.circa, de dol. excep. & loquimur hic etiam de pacto, nõ de ſtipulatione tantum. Vel melius quòd in.d.l.ſi diuortio, vtraque pars ſciebat dotem non eſſe datam: & ideò cenſetur facta ſtipulatio ex cauſa donationis. idq; patet ibi, in fi. dum loquitur de legato.

Contraria opi. & ſic negatiua, videtur cõmunis: & ſic quòd in dubio non preſumatur cauſa donationis, ſed potius promiſſum per errorem vel facultatem, vt voluit glo.in.l.Generaliter, in ver. eamq; C. de non nu. pecu. tradit Alex.in conſ.13. Ex iis quæ in themate. nu.2.& 3.lib.1.atteſtans & demonſtrans hanc eſſe cõm. opi. & ait reprehendi communiter, Bart.in.d.l.2 §. Circa dum voluit quòd in dubio valeat ſtipulatio ſine cauſa, efficaciter quaſi facta ex cauſa donationis. Et allegationes Alex.in.d.conſ.13. tranſcripſit Iaſ.hic qui tamen citauit præalle.con.Alex.

Pro vera reſolutione diſtinguebam: Aut promiſſio facta eſt per ſtipulationem: aut pacto nudo: Rurſus aut per ſcientem non ſubeſſe cauſam: aut ſumus in caſu dubio.

64 Primo caſu quando promiſſio fit per ſtipulationem ab eo qui ſcit nullã cauſam obligatoriam ſubeſſe, præſumitur donatio, & valet ſtipulatio cũ effectu: ſic procedit l.Campanus de oper.liber.cum aliis alle.per Alexan.in.l.A Titio in.2.col.nu.4.infra de ver.obli. Nec ob.præalleg.l.2 §. Circa, quia intelligitur quando quis per errorem promiſit putans cauſam ſubeſſe: ſic etiam procedit.l.Cum de indebito §.fi.infra de proba. quæ magis vrget.

65 Requiritur autem quòd non ſolùm promiſſor ſed etiam ſtipulator ſciat cauſam non ſubeſſe vt concurrat vtriuſq; conſenſus abſq; errore: alias.n. non poſſet acquiri ſtipulanti non conſentienti in illa cauſa.l.ſi ego in prin. infra ſi cer.pet. Nec poteſt cenſeri facta donatio non conſentienti.l.Abſenti infra de dona. Ita declarat Alex.in.d.l.A Titio.

Secundo caſu, quando pacto nudo promiſſio facta eſt ſcienter, ſine cauſa non poterit agi ex ea tanquã ex pacto donationis: & ſic nõ procedet diſpoſitio.d.l.Si quis argentum: quia iſto caſu concurrerent duo ſpecialia

66 circa idem, contra no.in.l.1.C. De dot.promiſſi. ſcilicet ex pacto nudo oriretur actio: & fingeretur cauſam interueniſſe contra.l.2 §. Circa de dol. excep. ita Alex. alios citans in.d.l.A Titio. Videtur dici poſſe quòd immò non concurrant duo ſpecialia: nam ſi præſumitur promiſſum ex cauſa donationis, validitas ſequitur ex diſpoſitione iuris cõmunis per.d.l.ſi quis argentum, Doc. tamen conſiderant quòd illa diſpoſitio continet ius ſpeciale.

67 Bal.hic in fi.dicit præſumi donationem: ſed non comprehendi præſumptam donationem in.d.l.Si quis argentum, quæ loquitur ibi in expreſſa. Idq; probari dicit ex hoc §. ſecundum intellec. Marti.

Et circa iſta vi. quæ ſcripſi ſupra circa quintam queſtionem in euidentialibus nu.45.

68 Tertio caſu quãdo dubitatur an ſcienter fuerit facta promiſſio, etiam ſi

per ſtipulationem facta fuerit, non præſumitur animus donandi: & obſtabit exceptio doli d. l. 2 §. Circa ſic firmat & latè proſequitur Alexã. in d. l. A Titio nu. 5. limitans quatuor immò quinq; modis vt ibi per eum. Et vide Abb. in c. ſi cautio nu. 3. de fi. inſtru. & Fely. nu. 1. vſq; ad 12.

69 Circa ſecundum principalem articulum an diſpoſitio d. l. Si quis argentum §. fi. C. De dona. procedat quando in pacto nudo donationis continetur factum?

Partem negatiuam tenuerunt Guil., Ray., Bar. Alber., Bal., Ang., Anto. de Butr., Imo. in locis per Iaſ. hic citatis nu. 29. Duplici ratione.

Prima quia l. Si quis argentum non loquitur de pacto donationis continente factum ergo iſto caſu erit attendenda diſpoſitio iuris antiqui per l. Præcipimus in fi. C. de appella.

Secunda quia promiſsiones facti non ſic arctant ſicut obligationes dandi: cum quis non poſſit præcisè cogi ad faciendum, ſed liberetur præſtando intereſſe. l. ſtipulationes non diuiduntur in prin. in verſ. Celſus, infra de

70 ver. oblig. l. ſi quis ab alio §. fi. de re iudi. ſed in obligationibus dandi quis præcisè cogitur ad dandum. l. vbi autem non apparet §. fi. de ver. obli.

Partem affirmatiuam tenuit Bal. hic propè fi. & in l. Pacta quæ cõtra. col. ſecunda in fi. C. eo. Pau. ca. hic nu. 5. Fulg. col. antepe. nu. 13 verſ. Dicunt tamen doc. dicens hanc eſſe intrepide tenendam. & Floria. hic vt refert Iaſ. ſub nu. 29. Et hanc ſequitur Saly. in l. legem. q. vi. C. eo. ſecundum Iaſ. hic: ſed parum facere videntur dicta ibi: Ang. Arct. in §. In perſonam in vi. col. cum ſeq. nu. 14. articulum latè diſcutiens, hanc ſequitur opi. & Iaſ. hic nu. 30. Pro hac opi. adducitur.

Primo, quòd d. l. ſi quis argentu §. fi. loquitur indiſtinctè, Negatur hoc.

Secunda tex. in §. Perficiuntur, Inſti. de dona generaliter loquens. Nec ob. quòd relationem videatur habere ad d. l. ſi quis argentũ, & cõſequenter intelligi debeat ſecundum eam. l. Aſſe toto, cum ſi. infra de here. inſti., quia Fulg. ponderat §. Perficiuntur in prin. vbi ſimpliciter loquitur abſq; vlla relatione: ac etiam in verſ. & ad exemplum vbi licet Imperator dicat diſpoſuiſſe per ſuam conſtitutionem quæ eſt l. ſi quis argentum, tamen videtur eam declarare, dum dicit, ad exemplum venditionis etiam in ſe habere neceſsitatem traditionis: ſed obligatio tradendi, qua tenetur venditor. l. Ex empto in prin. infra de actio. emp. dicitur cõſiſtens in faciendo. l. vbi autem §. Qui id quod de verb. obli. poterat deduci quòd aliquando venditur factum. l. ſi iactum infra de actio. emp. Sed in effectu d. §. eſt relatiuus merè & ſic nihil plus facit quã l. ſi quis argentum & exemplum venditionis ponit, reſpectu neceſsitatis tradendi.

Tertio quia, l. ſi quis argentum non eſt correctoria propriè ſed limitatoria iuriscõm. quia limitat regulam huius §. vno caſu, ſcilicet in pacto dona

71 tionis. ſed in limitatorijs licita ſemper eſt extenſio ex idemptitate rationis, c. Cum dilecta §. Nos igitur de cõfir. vti. vel inuti. & ibi Ab. num. 6. c. Poſt translationem verſ. quãquã autem de renunci. & ibi Bald. in ſecundo not. Et quãuis Alex. in l. ſi cõſtante in 4. col. poſt prin. alias in 3. fi. dicat c. cum dilecta,

dilecta, non probare, & reprehendat. Ab. tamen in contrariū videtur com
munis opi.

Quarto quia ratio expreſſa in.l.Si quis argentum, eſt generalis ibi, cum
enim in arbitrio cuiusquā ſit hoc facere: & quando ratio eſt generalior cō
ſtitutione vel æque generalis dicitur finalis, non impulſiua, Bal.in.l. Gene
raliter col.2.num.6.C.de Epiſ.& cleri.tradit Iaſ.in auten. Quas actiones,
72 col.5.num.18. Andr. Gam. in trac. extenſio. ſub nume.141. in primo tomo.
Quando autem ratio eſt finalis & expreſſa etiam in correctoriis locum ha
bet extenſio, quæ potius dicitur cōprehenſio Bal.in.d.auten. Quas actio-
nes, col.1.in 3.q.nu.5.per.l. His ſolis.C.de reuo.dona.ibi, ſatis tacitè cautū
73 putamus, & ibi Iaſ. ſcilicet in.d.auten. Quas actiones col.4.nu.17. Pau. ca.
in.l.ſi verò.§.de viro in prin.ſol.mat. idemq; voluit glo.in clem.1.in ver. eli
gatur de elec. tradit Areti.in §.ius autem ciuile, col.13. nu.88. inſti. de iur.
nat. gen.& ci., Ianfran. in trac. de interpre. ſtatuto. in quarto artic.q.14. An
dr. Gāma.in.d. ſuo trac. extenſio.nu.140., Alex.in.l.ſi conſtante, col.3. nu.
5. infra ſolu. mat. licet contrarium videatur voluiſſe Imo.in.l.In ædibus.§.
1. infra de dona. per d. opi. Guil.& Bar.in articulo hic propoſito: & Roma.
ibi, qui alle. glo. ord. in.c.In fidei in ver. inquiſitionis de here. lib.vi. vbi in
tex. dicitur quòd in fidei fauorem conceditur ut in negocio inquiſitionis
hæreticæ prauitatis, admittantur, ad teſtimonium excōmunicati & parti-
cipes. Et tamen glo. ibi querens, an idem ſit vbi procederetur per accuſa-
tionem vel exceptionem, cum eadem ratio militet, ſcilicet fauor fidei, &
concludit quòd non. Sed poteſt dici quòd in præalle.c. illa ratio fuerit po
tius impulſiua & iuſtificatiua illius iuris exorbitantis, uel ſaltem quòd li-
mitata & reſtricta ſit ad caſum quādo proceditur per inquiſitionem: quo
caſu non eſt ita timendum de ſubornatione teſtium: & quia non poteſt ad
inquiſitionem procedi, nec procedit iudex niſi præcedente infamia ſeu
diffamatione iuxta.c. Qualiter & quando: ſecundo de accuſa. Et ideò fa-
uorabilior eſt inquiſitio quam accuſatio: prout explicat glo. prædicta.

Dicebam rationem expreſſam in.d.l. Si quis argentum in §. fi. non eſſe
74 cenſendam finalem, quia adeò generalis eſt, quòd ea attenta, idem eſſet di
cendum in aliis quibuſcunq; pactis & contractibus innominatis correſpo
ctiuis: in quibus tamen, ſecundum omnes pœnitentiæ locus eſt ante im-
plementum. Quarè concludebam quòd ubicunq; maior & melior po-
teſt aſsignari ratio quā expreſſa; illa expreſſa non cenſeatur finalis, prout
uoluit Bal.in.l. Generaliter in ſecunda col. ſub num.6.C.de epiſc: & cleri.
75 Maior autem & melior aſsignari ratio poſſe uidetur: quòd ideò Impera-
tor induxerit donationis nudo pacto quē efficaciter obligari, quia prom-
ptiores ſunt homines ad pœnitentiam donationis quā alterius contractus
ex quo ipſi etiam utilitatem conſequuntur. Et propterea plerumq; pacta
donationis inania manebant & ſine effectu: quod nec iuris bonis conue-
nit, nec honeſtati. Et illa uerba in.d.l. Si quis argentum. Cum enim in arbi
trio cuiuscumq; ſit hoc facere; ponuntur ad oſtendendum, eam diſpoſitio
nem non eſſe iniuſtam: quia non cōpellit facere pacta donationum.

Sed tamen iſta ratio facit pro opi.affirmatiua: quia eſt cõmunis etiam pa ɛto donationis faɛti: Et præſertim, quia, vt ait Alber.infra eo. in.§. Quinimmò, col.3.verſ.Item quòd aliquis, ſub num.x.grauius videtur dare aliquid quã præſtare faɛtum.l.Hæ operæ §.fi.infrà de oper.liber. & ibi not.

76 glo.& glo.in.l.Vnica in ver damnum, C.de ſen.quæ pro eo quod intereſt licet ipſe Alberi.adducat iſta vt demonſtret quòd Imperator voluit proui dere circa paɛtum donationis conſiſtens in dando: quia grauius videtur dare:& ideò promptior fuiſſet, paciſcens dare, ad pœnitentiam: quàm ſi paɛtus fuiſſet præſtare faɛtum. quòd mihi non placet: quia vtroq; caſu eſt liberalitas: Nec videtur verum quòd grauius videatur dare quã facere, immò totum oppoſitum; cum obligatus ad dandum, teneatur preciſè dare, non ſit obligatus ad faɛtum, vt ſupra deduɛtum fuit. Et iura. in contrarium alleg. loquuntur in liberto, & paupere non habente pecuniam: ſed donationes exercentur a cõmuniter accidentibus per nobiles & diuites, quibus grauius eſſet facere quã dare.

77 Sed Bal.in.l.ex placito.q.viiii.C.de rer.permu.diſtinguit faɛtum continens in ſe dationem ab alio mero faɛto: vt primò caſu locum habeat *diſpo ſitio*.d.l.Si quis argentum; & ita procedat gl.in.l.Si cum mihi infra de dolo,& in.l.Permiſiſti de præſcri.ver.2.caſu quãdo eſt faɛtum abſtraɛtũ & ſeparatum a datione, procederet opi.Guil.& ſequacium.Et hanc diſtinɛtionem fecit Imo.in.l.In ædibus §.1.col.3.circa prin.& Roma.in vlti.col. nu. 7.qui tamen de Bal, nõn faciunt mentionem. Hanc diſtinɛtionem refert & ſequitur Alex.hic in ſecunda col.ſub nu.2.ſic reducens ad concordiam diɛtas opi. Et hanc opi.aliàs ſequtus fui.cum per eam concordentur opi. quæ videntur contrariæ.

Nunc aduerti quòd in.ll.præalleg. non donatur faɛtum ſed res: faɛtum enim conſideratur ibi ex parte donatarii: Nam in.d.l.Si cum mihi infra de dolo. Ex cauſa donationis mihi permiſiſti ſaxum e fundo tuo eiicere: vel cretam, vel arenam fodere: ſi ſumptum in eam rem fecerim,& non patiaris me tollere, locum habebat aɛtio de dolo illo iure ſtrum. Hodiè ſecundum glo.& Bar.ibi, competet condiɛtio ex præalleg.l.Si quis argentum.In.l.Permiſiſti §.Permiſiſti de præſcrip.ver.Permiſiſti ex cauſa donationis vt fererem: in fundo tuo & fruɛtus tollerem. Et ſic perindè eſt ac ſi donaſſes mihi ſaxum, cretam, arenam, vel vſum agri tui vt fruɛtus omnes haberem. Et ſic partem fruɛtuum quæ ad te agri dominum pertineret. Et ideò non poſsit dici propriè donatio faɛti, & gloſ.ibi, cum qua tacitè tranſit Bartol.vult quòd eo caſu haberet hodiè locum.d.l.Si quis argentum.

In ſumma opi.Guil.& Bar.cõmuniter approbatur, vt ex ſupra deduɛtis

78 patet; quæ tamen non intelligitur procedere etiam in terminis.l.ſi cum mihi de dolo.&.l.Qui ſaxum De dona.&.l.Permiſiſti §.Permiſiſti de præ ſcrip.ver. Et cum.d.l.Si quis argentum in §.fi.præſuponat ſemper traditionem eſſe faciendam, patet quòd nõ loquitur in mero faɛto: vt ſi ex cauſa donationis, cum ſolitus eſſes operas locare, promiſiſti mihi ire pro me Romã,

Romã.Et licet traditio dicatur factum, tamen habet annexam dationem ſeu fit ad effectum dationis cum per traditionem factam a domino ex cauſa habiti ad transferendum dominium, transferatur dominium.l. Traditionibus.C.de pac.& in ſupraalleg.l.Ex empto in princip.infra de actio, emp.

Et quòd.l.ſi quis argentum non loquatur in donatione facti, patet quia in princi.loquitur de donatione argenti.in §.primo.de donatione redditũum : in §.ſecundo.de donatione ſeruorum : in §.tertio proſequitur materiam donationis argenti & ſeruorum : in §.quarto de donatione vniuerſitatis : in §.quinto.ſed ſiquidem, in omnibus ſupra dictis caſibus, vult quod per vſusfructus retentionem cenſeatur facta traditio, in §.fin, quando non expreſsit retinere vſumfructum, quòd nihilominus pactum nudum ſufficiat: & donator tradere cogatur. quicquid dixerit Garz.in.c.i.de pact.car.17.col.3.in fi.cum tribus ſeqq.in xii. declaratione, vbi videtur concludere contra Bar, ſed malè. Adde patere ex ſupra deductis verã eſſe opi.& cõm. quã ſequitur Alex.hic, tamen vt declaraui, non donatur factum in præalle.l.ſi cum mihi, cum ſi.

Glo.in ver.Igitur, in tres diuiditur partes; In prima declarat tex., In ſecunda querit, & per quatuor exempla declarat quid ſit pactum nudũ : In tertia ponit fallentias ad regulam huius §.ſecunda ibi, ſed quod eſt nudum? Tertia ibi, ſed hæc regula.

In prima parte, glo.ineptè loquitur, vt ait Alex.hic ſub nu.4.& malè loquitur glo.ſecundum Iaſ.Idque verum eſt vt patebit.

79 Pro huius primæ partis expeditione, opponit Bal.contra tex. quòd imò pactum nudum non pariat exceptionem; quia ſi dedero tibi ex cauſa permutationis, potero condictione cauſa data cauſa non ſequuta repetere, nec habebis exceptionem ſiuè retentionem.l.i.in fi.infra de rer.perm. Et in contractu innominato do vt facias, poſſum repetere quod dedi, ſi nõ facis, aut ſi mè pœniteat.l.Dedi §.i.de condic.ca.da. Huius contrarii timore, ſecundum Bal. dixit glo.quòd tex.hic loquitur de contractibus nominatis: intelligit ipſe de pactis quæ apponuntur iuxta contractus nominatos vt in §.ſeq. Soluit Bald.aliter, & rectè: quòd contraria loquuntur in cõtractibus innominatis correſpectiuis deſiderantibus implementum alterius partis: ſed regula tex.noſtri loquitur in pacto ſimplici quod per ſe interponitur: & dicitur contractus innominatus: & producit exceptionem vt hic: & retentionem.l.Naturaliter infra de condic.in debi.& compenſationem.l.Etiam infra de compenſa.ſunt enim hæ ſpecies exceptionis. Et licet ratio Bal.non tollat difficultatem quando in contractu innominato correſpectiuo repeto ex capite pœnitentiæ, vt in præalle.l.Dedi.§.i.& l.ſi pecuniam, in prin.de condic.ca.da.quia tunc non repetitur ex defectu fidei alterius partis. Dicebam, ea ratione videri hoc inductum quia cõtemplatione eius qui dat, & ſic ad eius cõmodum videtur fieri contractus innominatus correſpectiuus, & ideò ſit in eius arbitrio, re adhuc integra ex altera parte, recedere ab ipſo contractu.

Dicit glo. Cautè incipit facere tranſitum ad contractus nominatos: ac ſi diceret:ſi in contractibus innominatis non valet conuentio ſinè cauſa.i.ſinè ueſtimento:etiam in contractibus nominatis vel factis aliis eſt eadem ratio. ergo ſit idem ius.

Bar. dicit intelligendam eſſe glo. de pactis appoſitis circa contractus nominatos:& cautius eſſe intelligere tex. noſtrum prout litera ſonat de qualibet pactione nuda. ſupple tu ſimplici, non correſpectiua.

80 Non poteſt iudicio meo, vllo pacto ſaluari gloſ., vt faciebat Alex. declarando eam, vt per Bar. Nam dum glo. dicit eandem eſſe rationem in contractibus innominatis,& nominatis. falſum eſt & contra.l. noſtram, quæ in prin. dicit, conuentiones quæ tranſeunt in proprium nomen contractus, actiones parere; quæ non tranſeunt, non parere, niſi ſecuto implemento. Et glo. vult in contractibus nominatis requiri implementum ad eorum validitatem, ſicut in contractibus innominatis: quòd eſt apertè falſum. Nec ſaluari poteſt intelligendo de pacto incontinenti appoſito iuxta contractum nominatum: quia tunc veſtitur coherentia contractus,& actionem parit vt in §. ſeq. vbi ſcripſi in primo No,

81 Reprobata igitur glo. in hac prima parte, declaratur quomodo iſte verſ. Igitur nuda, veniat illatiuè. In prin. l. dictum fuit, conuentiones iurisgentium quaſdam actiones parere, quaſdam exceptiones: actiones parere eas quæ in generali nomine non ſtant, ſed tranſeunt in proprium nomen contractus, ac etiam conuentiones innominatas correſpectiuas actiones parere ſequuto iuſto implemento: vt in verſ. ſed & ſi in alium: & non aliter vt in §. ſi ob maleficium & in §. ſed cum nulla. Conuentiones ergo iurisgentium quæ exceptionem pariunt & non actionem, erunt pacta nuda & ſimplicia.

82 In ſecunda parte glo. declarat per quatuor exempla, quod ſit pactum nudum. Primum exemplum, quando contrahentes voluerunt eſſe pactum nudum: vt infra ea. l. §. Quod ferè: ibi, niſi ſpecialiter contrarium approbetur, quòd non animo ſtipulantium hoc factum ſit, ſed tantùm paciſcentium. facit l. i. §. i. in fin. ſupra eo. vbi ſtipulatio ſinè conſenſu, ſcilicet ſtipulandi, nulla eſt.

Bar. nu. i. refert Pet. hoc reprehendere quia ſi ſtipulatio interceſsit, non poſſunt facere partes quòd non eſſet ſtipulatio: quia quæ facta ſunt infecta eſſe non poſſunt. l. In bello §. factæ infra de capti. Bar. ſaluat glo. ſecundum Iaco. Butri. vt hic per eum. Et dicas quòd aſſumptum Pet. non congruit dicto glo. quæ præſuponit ſtipulationem, non interceſsiſſe, licèt partes vſæ fuerint verbis actis ad ſtipulationem, non tamen animo contrahendi ſtipulationem: Quid enim ſi partes proteſtatæ fuerint quòd licèt proferrent verba ſtipulationis, non tamen intendebant facere ſtipulationem, ſed pactum nudum: vt in terminis d. §. Quod ferè ſubſta. l. i. §. iiii in fi. ſupra eo. facit l. Non omnis infra ſi cer. pet. Et ſic in effectu etiam Bal. ſaluat glo. Et ſimpliciter ſequuntur alii.

Secundum exemplum: quando fuit ſola ſponſio ſinè interrogatione. l.

Pactum

Pactũ infra de pollicitatio, ibi pollicitatio ſolius offerentis promiſsio. Re-
cat glo. iſtud exemplũ: & rectè, quia ibi non eſt pactũ, ſed pollicitatio, quæ
differant vt ſcripſi ſupra in euidentialibus ad hanc. l. in. v. quæſito num. 23
cum ſeqq. Bar. hic dicit quòd eſſet bonum exemplum ſi promittenti pars
cõſentiret. ſed aduerte quòd ille tex. loquitur de pollicitatione & ſic quan
do pars non conſentit, vt latè materiam explicaui ſupra in. d. v. quæſito.

Tertium exemplum: quando ſtipulatio eſſet inutilis; vel quia inter ab-
ſentes, vel quia precesserit reſponſio interrogationem: quod eſſe non de-
bet. l. i. C. De vſur. vbi quod ex precedenti interrogatione & rectè facta
promiſsione reſultat ſtipulatio: & ſic obligatio. Quomodo autem id rectè
fiat explicat iuriſconſultus in. l. i. & in. l. v. §. ſtipulatio infra de verb. obli.
Non ob. l. i. §. Eum qui infra de conſti. pecu. vbi inutilis ſtipulatio non in
ducit conſtitutum & ſic pactum: nec. l. Si ego infra ſi cer. pet. vbi ſi do tibi
83 pecuniam quaſi donaturus, tu verò accipias quaſi mutuam, nec donatio
erit, nec mutuum: quia reſpondet Bal. hic quòd glo. loquitur in caſu du-
bio: ll. in contrarium allè. loquuntur quando conſtat quòd quis nolebat
facere conſtitutum, ſed ſtipulationem: vel volebat facere donationem, nõ
mutuum. tradit Alex. hic nu. 5. ſic etiam reſpondens ad. l. i §. Si quis ita in-
fra de verb. obli. ibi; ſed nec naturaliter.

Quartum exemplum: ſi aliàs ſit inutilis ſtipulatio: habet enim in ſe pactũ
nudum. l. An inutilis primo reſponſo, ſecundum literam Piſanam, de ac-
ceptila. & . l. Si vnus §. ſi acceptilatio infra eo. tit. noſtro. In. d. l. An inutilis;
ibi, niſi in hoc quoq; contra ſenſum eſt, habet pactum. ſed glo. i. ibi, con-
cludit quòd ſi peccat in forma non valeat etiam in vim pacti, argumento
l. i. §. Eum qui, de conſti. pecu. ſecus ſi in materia, vt in. l. ſi acceptolatum de
acceptila. vbi ſi acceptolatum fuerit ei qui non verbis ſed re obligatus eſt,
non liberabitur quidem, ſed exceptione doli mali vel pacti cõuenti ſe tue-
ri poteſt. & ſic non iure acceptilationis quæ operatur ipſo iure; ſed pacti,
quod operatur ope exceptionis. Et ità procedit tex. in. d. l. Si vnus §. ſi ac-
ceptilatio, dicens, ſi acceptilatio inutilis fuit, tacita pactione id actum vide
tur, ne peteretur. quem tex. declarat ibi glo. i. quando fuit inutilis accepti
latiò ratione materiæ vt in præalle. l. ſi. acceptolatum: non ſi ratione formæ
vt in. d. l. An inutilis in prin. ſecundum cõm. literam, quæ habet. An inuti-
lis acceptilatio vtile habeat pactum, queritur: & niſi in hoc quoq; conſen-
ſum eſt, non habet pactum etc. Declaranda ſunt hæc iuxta ſupraalle. l. i. §.
eum qui de conſti: pecu. vt ſcilicet non valeat in vim pacti quando conſta-
bat quòd partes nolebant facere pactum, ſed acceptilationem, idque tra-
dit in effectu, Alexan. hic nu. 5.

Barto. clarius dicit, pactum nudum eſſe quod ſtat in puris & ſimplicibus
84 finibus conuentionis: nam ſi vltra procedatur, vel quòd ei nomen impo-
natur: vel quod cauſa impleatur: vel apponatur iuxta contractum veſtitũ,
tunc veſtitur etc.

Exemplum quando ſtat in puris & ſimplicibus terminis conuentionis,
quando promiſi tibi conſentienti, non tamen præceſsit interrogatio, vel

quando interrogatus reſpondit nutu . quod vltimum intelligendum eſt ipſi conſtet quòd volebat ſolùm ſtipulari vt in.l.i.§.ſi quis ita de ver. obli. Bal.hic in fi.dicebat poſſe poni plura exempla pacti nudi inter abſentes per nuncium vel epiſtolam:& quando nutu : Et quando interuenit promiſsio & acceptatio ſine ſolemnitate verborum,& intelligas etiam de tacita.& preſumpta acceptatione iuxta ea quæ ſcripſi ſupra in euidentialibus in.v.quæſito nu.27.cum pluribus ſeqq.

85 Non omittam exemplum Pau.ca.hic nu.7.Alex.nu.7.& Iaſ. ſub.nu.32. verſ. Adde aliud bonum exemplum:ſcilicet.quando in inſtrumento ſcriptum reperitur quòd partes conuenerunt dare vel facere : nam verbum conuenire importat pactum nudum:l.lecta verſ.conueniteq; inter nos infra ſi cer.pet.& ibi glo.& Barto.nu.12.ſecus ſi in inſtrumento publico vel ſcriptura priuata reperiatur verbum promiſit,quia intelligitur per ſtipulationem §.ſi ſcriptum Inſti.de inuti.ſtipu.vt plenius ſcripſi de verbo promitto ſupra in euidentialibus in quarto quæſito nu.18.cum ſeqq.

86 Aduertendum quòd Iaſ.in.d.l.lecta in.3.No.relata prædicta opi. Bart.& quorundam aliorum,ſubdit quòd alii omnes tenent contra Bar.quòd nõ ſit differrentia inter verbum conuenit ,& verbum promiſit,quoad hoc, ſed vtrunq; in ſcripturam poſitum importet ſtipulationem:& reprobat rationem Bar.quia verbum promiſit quãtum ad materiam noſtram generalius eſt verbo conuenit,per.l.Sciendum.§. dictum infrà de edil. edic. Reprobata ratione Bar.ad tex.in.d.l.lecta verſ.conuenitque,vera uidetur ſolutio Fulg.& Roma.quòd ibi,verbum conuenit licèt in ſcriptura poſitum non importet ſtipulationem,quia partes in illo caſu, in duobus precedentibus capitibus expreſſe promiſerant per ſtipulationem: poſtea in tertio pacto vſæ fuerunt ſimpliciter verbo conuentionis:quo fit vt ex preſumpta partium voluntate, non importet ſtipulationem: vt declarat Deci.ibi in quarto not.nu.9.qui tamen concludit opi. Bar.videri veriorem : non per eius rationem,ſed quia probatio debet eſſe concludens etiam in ſcriptura & inſtrumento:& idem eſſet dicendum in ver.promitto , niſi aliter declaratum ſpecialiter eſſet in præalleg §.ſi ſcriptum Inſti.de inuti. ſtipu.

87 In tertia parte glo.ponuntur ſex limi.ad regulam §.noſtri quòd pactum nudum non pariat actionem.

Prima eſt in dote.l.Ad exactionem.C.de dot.promiſsi.De qua Iaſo.in.l. legitima col.pe.ſub.nu.8.ſupra eo.Garz.ibi.col.8.cum ſeqq.

Secunda in pacto nudo donationis.l.ſi quis argentum §.fi.C.de dona.declara tamen vt ſcripſi ſupra hoc eo.§.nu.77.

Tertia in caſu §.de conſtituta Inſtit.De actio. de qua dixi ſupra circa vi. limi.Iaſ.nu.40.cum ſeqq. quòd immò conſtitutum eſt contractus nominatus.

88 Mouet difficultatem Iaſ.nu.34.Quare fideiuſsio ex pacto nudo non producat actionem.l.Blanditus.C.de fideiuſſ.& conſtitutum producat ex pacto nudo.

Omiſsis iis quæ dicit Iaſ.reſpondebam ex mente Pau.ca.in.l.i.ſub nu.5. infra

infra de conſti.pec.quia remedium conſtituti fuit inductum a pretore vt
faueret naturali æquitati:& plenius prouidet quã fuerit prouiſum de iu-
re ciuili per fideiuſsionem prius inductam quæ non fuiſſet neceſſaria ſecũ
dum eundem Pau.ſi prius prouidiſſet prætor de conſtituto.

Poteſt tamen fortè dici neceſſariam eſſe fideiuſsionem in promiſsione
vſurarum per.l.3.C.De vſur.circa quas ceſſat æquitas.

89 Quarta in caſu.l.Periculi infra de nuti.fæno.vbi ad exemplum pecuniæ
traiectitiæ, valet iſta conuentio, & actionem producit: Dedi tibi centum
ſub iſta conditione quòd ſi nauis non redierit ex Aſia,non tenearis ea re-
ſtituere,ſi verò redierit,ea reſtituere debeas,& aliquid præter ipſam ſor-
tem.Ex iſto pacto licet nudo oritur actio propter periculum ammiſsionis
pecuniæ meæ,ſi nauis non redderet.eodem etiam modo ſi piſcatori dede
ro in apparatum vt redderet ſortem & aliquid lucri ſi cepiſſet; ſin autem
nec ſortem redderet.Idem ſi Athletæ dedero vndè ſe exhiberet,& exerce
ret,redderetque cum lucro ſi viciſſet,ſin autem nihil redderet. ſecus au-
tem ſi caderet in aliam ſpeciem,vt in contractum do vt facias, vel vt non
facias:vt exemplificat ibi tex.vbi ui.Bal.& Saly.& eſt ſpeciale ibi quòd ex
pacto nudo debeantur vſuræ vt no.ibi glo.fi.& Saly. propter periculum;
regulariter contra.l.3.C.De vſur.ſed vt ait ibi tex.& Bald.eſt periculi pre-
cium,non mera vſura.

Aduertendum tamen quòd de iure cano.talis contractus traiectitiæ pe-
cuniæ ſeu ad ſimilitudinem traiectitiæ pecuniæ,eſt reprobatus,non obſtã
te quòd creditor ſuſcipiat in ſe periculum,vt in.c.Nauiganti in prima par
te,de vſur.& ibi doc.Angel.de claua in ſua ſumma,in ver.vſura.1.§.38.vbi
tradit rationem: & declarat non procedere quando quis liberè mutuaſſet
nauigaturo,& poſteà ad inſtantiam debitoris ſuſciperet in ſe periculum.
quod aſſecurationem appellant.ſed videretur dicendum quod diſpoſitio
d.l.periculi,procederet etiam hodiè per ea quæ ſcribunt doc.& Alexã.in
l.A tito infra de uer.obl.Deci.in conſi.115.Dici poteſt.d.c.nauiganti pro
cedere in mutuo:aliàs ſecus.

Quinta limi.in caſu.l.etiam,infra de vſur. Etiam ex nudo pacto (inquit
90 Iuriſconſultus) debentur ciuitatibus vſuræ creditarum ab eis pecuniarũ.
aitque glo.ibi eſſe ſpeciale contra duas regulas:primam,quia regulariter
non debentur vſuræ citra vinculum ſtipulationis.l.3.C.de vſur. quæ eſt.l.
antiqua Imp.Seueri & Anton.præſupponens ius antiquius:ſecundã,quia
ex pacto nudo regulariter non oritur actio,ut in tex. noſtro. Hoc autem
non uidetur hodiè procedere attenta diſpoſitione iuris can. per.c. Quia
in omnibus et.c.conſuluit de vſur.& per totum illum tit.

Sexta limi.in caſu.l.frumenti.C.de uſur.Frumenti uel hordei mutuo da
91 ti (inquit tex.) acceſsio etiam ex nudo pacto preſtanda eſt.,Fulg. in.l.qui
pecuniam infra ſi cer.pet.intelligit procedere ex mente Bartol. ſi pactum
fuerit in continenti appoſitum in contractu mutui.Operatur.n.d.l.frumẽ
ti,quia alias tale pactum non peperiſſet actionem,licet incontinenti appo
ſitum : cum uſuræ non debeantur niſi per ſtipulationem.d.l.3.C.de uſur.

Ratio quare id magis concedatur in contractu mutui frumenti hordei, olei,& fructuum quam in contractu mutui pecuniæ, redditur in.l. Oleo. C.De vſur. & ibi gloſ. & doc. & Alberi.in.d.l.frumenti, ſcilicet propter incertitudinem prætii quod ſæpè mutatur . qui ſubdit hanc vſuram videri etiam conceſſam de iure cano.per.c.in ciuitate &.c.fi.in fi.de vſur. ſed non videtur verum,niſi in terminis in quibus loquitur Abb.in.d.c.fi. nu.20.de vſur. ſcilicet ſi mutuaui tibi frumentum quod tempore contractus valebat decem, tempore verò reſtitutionis valebat xx. nam etiam ſi quinque tantum valuiſſet reſtitutionis tempore,nihil plus conſequi debe rem .pro hoc.l.Cum.quid.l.vinum infra ſi cer.pet. Pactum tamen quód non reſtituatur niſi quando voluerit creditor non admittitur vt conſuluit Imo.in conſ.25. In caſu premiſſo,nu.2.de his Lauren.de Rodulf.in tract. de uſur.q.27.

92 Circa prædictas duas ulti.limi.ſcribit Garz.in.c.i.de pac.in ult.car.in.17 & ulti.declaratione,cuius dicta non placent.Et inter alia,quod ait non na ſci etiam naturalem obligationem etiam inſpecto iure ciuili,eſt cõtra tex. in.l.3.C.de uſur.ibi,tamen ex pacti conuentione ſolutæ, neq; ut indebitæ repetantur,neque in ſortem acepto ferendæ ſunt.Fateor tamen quòd hodiè non procederet per.c.debitores de iur.iur.

Vltimò glo.limitat per.l.pactum, infra de pollici.Sed eam reuocat quia ibi non agitur de pacto ſed de pollicitatione quæ facta ob honorem ciuitati efficax eſt,ut ibi,& in.l.i §.i.eo.tit.

Poſtremò dicit glo.his caſibus pactum non dici nudum,ſed ueſtitum legis auxilio.quia ſicut uirgo non parit filium,ſic nec pactum nudum actio
93 nem. Reprobatur glo.quia pactum non dicitur ueſtiri legis auxilio,Bar. infra ea §.quinnimò nu.16.17.18.quem ſequuntur doc.& Alexan.hic ſub num.8.

Quod autem dicit Iaſ.hic nu.33.limitandas eſſe predictas fallen. per.l.ſi mulier.§.ſi dos infra quod mæ.ca.ſecundum intellec.Bart.falſum eſſe demonſtraui ſupra in.3.fallen. ad regulam iuriſcano. nu.28.cum ſeqq.

Finis. Ad laudem ſanctiſsimæ Trinitatis.

Petrus Calæſatus Piſis profitens.

PETRI CALAEFATI IVRISCONSVLTI Equitis Cæſarei, Comitis Palatini & Conſiſtoriani in Gymnaſio Piſano Iuriſciuilis profeſſoris primarii.

Enarrationes in.l. De iis.ff.de tranſac.

1 *TRanſactio ſtrictè ſumpta, quid ſit?*
2 *Teſtamentum dupliciter fit, aut in ſcriptis, aut per nuncupationem*
3 *Renunciare quis poteſt iuri ſuo, & eſt ſuæ rei moderator*
4 *Spes futuræ actionis cedi poteſt*
5 *Tranſactio non eſt minoris authoritatis quàm res iudicata.*
6 *Tranſactio bona fide facta, non reſcinditur per inſtrumenta de nouo reperta*
7 *Duplex ratio huius legis, altera finalis, altera impulſiua*
8 *Actus contra prohibitionem legis, & contra formam eſt ipſo iure nullus*
9 *Negatiua præpoſita verbo poteſt, inducit neceſsitatem*
10 *Renunciari non poteſt legi prohibitiuæ*
11 *Dictio ex propriè & regulariter cauſam denotat immediatam*
12 *Sententia non valeret in terminis huius legis, non inſpectis cognitisque verbis teſtamenti*
13 *Controuerſia dicitur etiam ante litem conteſtatam, lis, poſt.*
14 *Soror a fratribus dotata quæ renunciauit iuribus ſibi competentibus ex teſtamento patris, non inſpectis cognitisque verbis teſtamenti, ſibi non præiudicat, &c.*
15 *Legitimè nunquã renunciatum intelligitur per generalem renunciationem*
16 *Filia excluſa a ſucceſsione patris propter maſculos, etiam a legitima excluditur*
17 *Excluſio ſororis in terminis de quibus nu.14 non procedit etiam ſi iurauerit: quomodo procedat*
18 *An diſpoſitio huius legis procedat etiam in ſententia?*
19 *Declaratio.l. Si mater in prin. infra de Excep. re iudi.*
20 *Sententia debet eſſe conformis libello*
21 *Communi opinioni non eſt adherendum, quando conuincitur per caſum legis*
22 *Diſpoſitio huius.l. procedit in laudo arbitri: item arbitratoris: item in iureiurando deciſiuo. & nu.23.24.*
25 *Diſpoſitio huius.l. non procedit in tranſactione cum creditoribus hereditariis. Procedit tamen quando fit inter ſcriptum heredem & legitimum*
26 *Hæc.l. non procedit in venditionibus, & ſimi. niſi in caſu &c.*
27 *Cautela ſeruanda in inſtrumento tranſactionis de qua hic*
28 *Diſtinctio Alex.*
29 *Tranſactio non ſeruata forma huius legis: non valet etiam ſuper cogitatis*
30 *Nec ciuilem parit nec naturalem obligationem*
31 *An diſpoſitio huius.l. locum habeat in pacto gratuito?*
32 *Annullatio actus eſt pœna*

33 Non valet argumentum de pacto ad renunciationem
34 Diſpoſitio huius legis locum habet in pacto non gratuito ſecundum doc. ſed non in puncto iuris
35 An renunciari poſſit huic legi?
36 Hæc .l. emanauit principaliter in odium occultantium teſtamenta
37 Legi promulgatæ in fauorem publicæ vtilitatis etiam ſecundario, non poteſt renunciari ſecundum Bar.
38 In materia iuramenti attenditur diſpoſitio iuris cano. etiam in foro Cæſaris
39 Lagi tradenti formam renunciari non poteſt
40 Legi prohibitiuè loquenti renunciari non poteſt.
41 An renunciari poſſit huic legi cum iuramento?
42 Contractus firmatur iuramento quando prohibetur à lege ratione publicæ vtilitatis ſecundario.
43 Quando contractus prohibetur a .l. principaliter in odium alicuius, non firmatur iuramento: ſed iuramentum duntaxat ligat iurantem
44 Quid interſit an contractus firmetur iuramento, an ſolùm liget iurantem
45 In terminis huius .l. iuramentum ſolùm ligaret iurantem
46 Iuramentum non extenditur ad non cogitata
47 Diſtinctio quando iuramentum liget in renunciatione huius .l.
48 Cautela adhibenda in tranſactione, in terminis huius legis
49 Hæc .l. locum habet etiam ſi heres in tranſactione fuerit leſus
50 Hæc .l. indiſtinctè loquens indiſtinctè debet intelligi
51 Tranſactio claudicare non debet
52 Tranſactio ſuper alimentis debitis ex teſtamento, valet ſine decreto ſi melior fiat conditio alimentarii
53 Quando leditur heres ceſſat vtraque ratio huius .l. & conſequenter, ipſa lex
54 An hæc .l. procedat etiam in iis quæ proficiſcuntur ex codicillis?
55 Quando lex eſt correctoria ſimul & pænalis non extenditur etiam ex idemptitate rationis ſcriptæ, ſecundum quoſdam
56 Donatio cauſa mortis dicitur vltima voluntas
57 Is demum codicillos facere poteſt, qui poteſt teſtari
58 Defenditur opi. glo. & cõmunis in codicillis quando ſit teſtamentum
59 Hæc .l. habet locum etiam in teſtamento nuncupatiuo, de quo non fuerit facta ſcriptura
60 Si tranſigentes ſciant tenorem teſtamenti, non tamen ob hoc ipſum inſpexerint, an valeat tranſactio? concluſio eſt quòd valeat
61 Conditio non impletur fato
62 Etiam mente dicitur inſpici & cognoſci, non autem legi
63 Sufficit partes aſſerere certam ſcientiam contentorum in teſtamento: intelligendo vt ibi.
64 Concluditur veram eſſe opi. Bar. quòd valeat tranſactio, licet partes ob hoc non inſpexerint teſtamentum, dummodo prius ex alia cauſa inſpexiſſent. contra Pau. & Iaſo.

IN L. DE IIS .ff. DE TRANSAC.

TRanſeo ad.l.De iis de tranſac. in hæc verba loquentem.

De iis controuerſiis quæ ex teſtamento proficiſcuntur; neque tranſigi, neque exquiri ueritas aliter poteſt; quã inſpectis cognitisq; uerbis teſtamenti.

Sed primò continuatur iſte tit.ut per gl.rub. Omiſsis aliis quæ premitti poſſent ex dictis Azo. in ſumma. C.eo.;& Hoſti. in ſumma extra eo.& Caccial.in trac. De tranſac. Duo tãtum compendioſe uideamus.Primum quid ſit tranſactio? Secundum quot modis teſtamenta conficiantur?

Ad primum (loquor autem de tranſactione ſtrictè ſumpta,prout in hoc
1 tit.) Tranſactio eſt de re dubia & lite incerta preſenti uel futura non gratuita pactio,aliquo dato,uel retento,uel promiſſo. vel remiſſo ſeu permiſſo ut colligitur ex.l.i.in prin.hoc tit.iunctis.l.2.&.l.Tranſactio,cum gl.C.eo.& ex.c.ſuper eo cũ gl.in uer. dato,eo.tit.tradit Caccial. in d. ſuo trac. in prima q.declarans ut ibi per eum.

Ad ſecundum Teſtamentum aut eſt nuncupatiuum.i.aut fit nuncupatiuè,aut fit in ſcriptis. De teſtamento nuncupatiuo loquitur.l.Hac conſultiſsima §.Per nuncupationem.C.de teſta.& §.fin.Inſti.eo.De teſtamento in ſcriptis loquitur.d.l.Hac conſultiſsima,in princ.&.l.Iubemus eo.tit.& §.ſed cũ paulatim,Inſti.eo.De utroq; Azo in ſumma.C.de teſta. in prin. latè Ange.areti.in trac.de teſta.in glo.quinta ſub num.2.&.5.& declarat in uoce ex dictis locis.& ex.l.2.cum ibi no.C.de teſta.

His breuiter præmiſsis,quia ſingularis eſt hæc.l.& ſemper allegatur teſte Pau.ca.inſiſtam circa ipſius.l.& materiæ declarationem, ex his quæ ſcribũt Bar.,Albe.,Bal.,Ang.,Fulg.,Pau.ca.,& Iaſ. qui cæteris latius ſcribit:& Ang.in conſ.94. Cum lis & queſtio: latè,& in conſ.218. Viſa narratione: col.2.in prin.,breuiter: Alexã.conſ.xi. Viſo actu;oportet.in prin.& col.4.cum ſeq.uerſ.ſecundo poteſt, cum pluribus ſeqq. ſub nu.15.& 16. lib.2.doc.in.l.Qui Romæ §.Duo fratres infra de uer.obl.& ibi,poſt alios, Cror.,num.109.cum ſeq. Adde Calcan. conſ.17. Quod dicta tranſactio: nu.4. Rui.,Sozi.iun.Pariſi:& alios in conſil.infra citatis.

Non admittit hæc.l.literalem diuiſionem, cum unica uerborum ſtructura claudatur iuxta dictum Bal.in.l.Petens.C.de pac.Iaſ.tamen diuidit intellectualiter in tres partes.

Non poteſt breuius aut melius ſummari.

Caſus:legatarius non inſpectis cognitiſq; uerbis teſtamenti,metu præſentis uel futuræ litis tranſegit cum herede,receptis decem,liberans eum ab iis quæ ex ipſo teſtamento petere potuiſſet. Legatarius poſteà inſpectis uerbis teſtamenti,nouit ſibi relicta fuiſſe xx. Petebat reliquam ſummam uſque ad integrum legatum,querebatur an poſſet obtinere, non obſtante tranſactione? Videbatur dicendum quod obtinere non poſſet.

3 Primo quia poteſt quilibet ſuo iuri renunciare.l.pe.C.de pac.cum rei

ſuæ ſit moderator & arbiter.l.In re mandata.C.manda.
Secundo quia ſpes futuræ actionis poteſt cedi.l.ſpem.C.de dona.l.Pa-
4 ctum in fi.ſupra titu.primo vbi legatarius ſub conditione vel in diem po-
teſt per pactum remittere heredi cautionem de præſtandis legatis. Cum
liceat (inquit ibi tex.) ſui iuris perſequtionem aut ſpem futuræ perceptio
nis deteriorem conſtituere. Et ſic videtur loqui de iis quæ ex teſtamento
proficiſcuntur.
5 Tertiò quia non minor eſt authoritas tranſactionis quã rei iudicatæ.l.
Non minorem.C.eo.ſed res iudicata facit ius inter partes & pro veritate
habetur.l.Ingenuum ſupra de ſta. homi.l.res iudicata infra de reg.iur.
ergo.
6 Quartò quia ſub pretextu inſtrumentorum poſteà repertorum tranſa-
ctionem bona fide factam, iura non patiuntur ſcindi.l.ſub pretextu, pri-
ma.C.eo.ſed præſupponimus tranſactionem fuiſſe factam bona fide, ni-
hilque aliud obſtare niſi non fuiſſe cognita inſpectaq; verba teſtamenti: &
potuit præſuponi legata fuiſſe xx.ſed tamen præſentis vel futuræ alicuius
litis mætu deuentum ad tranſactionem.finge quòd dubitaretur heredita-
tem exhauſtam eſſe legatis, ita quòd detrahenda eſſet falcidia, vel quòd
propter æs alienum non deberentur integra legata.
His tamen non obſtantibus, contrarium determinauit Caius Iuriſcõſul-
tus Ratio decidendi quia lex fauet vltimæ voluntati circa quam publica
7 verſatur vtilitas.l.Vel negare infra queād.teſt.aperi.ibi, publicè enim ex-
pedit ſuprema hominum iudicia exitum habere, facit.l.i.C.De ſacro.ſan.
eccle.cum ſi. Et iſta ratio eſt finalis. Alia ratio adducitur; odium here-
dum occultantium teſtamenta, ſed Iaſo.hic ſub nu.i.hanc rationem dicit
impulſiuam, non finalem: cum glo.hic in quarta parte velit diſpoſitionẽ
huius.l.procedere etiam ſi heres in tali tranſactione deceptus ſit. De boc
ibi latius dicetur. Et ſupradicta ratione finali emanauit diſpoſitio.l.no-
ſtræ prohibitiue loquens, & eſt ſimilis tex.Pauli Iuriſcõſulti in.l.i.in prin.
infra quemad.teſta.aperi.ibi, neque enim ſine iudice tranſigi: neque apud
iudicem exquiri veritas de iis controuerſiis quæ ex teſtamento proficiſcũ
tur aliter poteſt, quàm inſpectis cognitiſq; verbis teſtamenti. facit.l.Cum
hi, in prin.iuncto verſ.Planè infra eo.tit.noſtro, vbi de alimentis in vltima
voluntate relictis, non poteſt tranſigi niſi authore Pretore, ſecus in alimen
8 tis debitis ex contractu.et fuerat hoc inductum oratione Diui Marci, de
alimentis ſcilicet in vltima voluntate relictis. Cum igitur lex prohibitiuè
loquatur, ipſo iure nulla eſt tranſactio aliter facta, per.l.Non dubium.C.
De legi.d.l.Cum hi.§.ſi pretor.c.cum dilecta, & ibi latè Fely.num.6.in.§.
de forme obſeruantia, per plures col.de reſcrip.doc.in.l.i.infra de libe. &
poſthu.& Alex.nu.5.&.6.vbi cum aliquid requiritur pro forma, actus ce
lebratus forma non ſeruata, eſt ipſo iure nullus. quod proculdubio proce
dit quando lex ſubiicit clauſulam annullatiuam ut per Fely.& Alexan.in
locis præalleg.& ſimiliter quando denegat potentiam prout quando ne-
gatiua præponitur verbo poteſt: quia neceſsitatem importat.gloſ.in.c.i.in
ver.

9 ver.non poteſt,de reg.iur.libr.vi.Et legi prohibitiuæ renunciari non po-
teſt,gloſ.mag.propè fi.in.l.i.C.Ne fideiuſ.do.den. quam ſequuntur doc.
10 cōmuniter.

Ad adducta in contrarium patet ſolutio ex prædictis: quia ſcilicet non
procedunt in tranſactione facta ſuper iis quæ ex teſtamento proficiſcun-
tur: circa quæ ſpecialiter prouidetur vt in hac.l.rationibus predictis. &
ſic reſpondetur ad.d.l.ſub pretextu. Nec ob.l.Pactum ſupra titu. primo
quia cautio de preſtandis legatis,non procedit ex teſtamento ſed propter
teſtamentum:&.l.noſtra loquitur de iis quæ ex teſtamento proficiſcũtur:
& ſic immediatè,prout importat dictio ex,l.i.C.ſi ſer.extę.ſe emi.man.l,
11 eo tempore in fi.infra de peculi.no.Bar.in.l.i §.ex incendio nu.i. infra de
Incen.rui.naufra. Præterea præſuponuntur ibi termini habiles circa alia.
Nec ob.l.non minorem.C.eo.quia nec ſententia in caſu.l.noſtræ valeret,
12 non inſpectis cognitiſque verbis teſtamenti,vt probat text.noſter ibi, nec
exquiri veritas aliter poteſt &c.et apertè explicat præalle.l.i.in prin. infra
quemad.teſ.aper. ibi, neque apud iudicem exquiri veritas etc. & conſe-
quenter non tranſiret in rē iudicatam.idque tradit in effectu Iaſ.hic in pri
mo no.ſub num.5.Præterea reſpondéri poſſet per ea quæ ſcribunt gloſ.&
doc.in.l.2.infra de iur.iur.vbi, ſecundum eos,ius iurandum in quibuſdā
ſuperatur a re iudicata, licet maiorem authoritatem habere dicatur quā
res iudicata. An autem & quomodo iſta procedunt,ſcripſi ibi.

Lego ſeu profero & declaro verba text.noſtri: De iis controuerſiis:con-
13 trouerſia dicitur etiam ante litem conteſtatam,Bar.in.l.Amplius non pe-
titum,nu.3.infra rem ra.habe.licet lis non dicatur propriè niſi poſt litem
conteſtatam ſecundùm magis cōm.opi.vt tradit Alexā.in.l. cauſas vel li-
tes,nu.2.C.eo.ibi,quæ ex teſtamento:immediatè vt ſupra probaui ibi,pro
ficiſcuntur.i.veniunt ſiue originem habent vt apud latinos:ibi,neque tran
ſigi:ſinè iudice,vt in præalle.l.i.in prin.infra quemad.teſ.aperi.,ibi,neque
exquiri veritas aliter poteſt,ſcilicet per iudicem.d.l.i.in princ.quæ vide-
tur apertè probare quòd non valeat huiuſmodi tranſactio ſinè iudicis au-
thoritate,ſicut nec valet in caſu.l.cum hi in prin.infra eo.,ibi, quam inſpe
ctis,cognitiſq; verbis teſtamenti.iſta verba verificantur etiam in teſtamen
to nuncupatiuo:quod mente inſpici poteſt ſecundum Bart.hic numer.6;
vbi latius dicêtur.

Noto primo vnà cum Iaſo. regulam text.noſtri.Concor.ſupralleg. l.i.in
prin.Quem ad.teſ.aperi.vbi,ſecundum Bar.hic in primis verbis.l.iſta ex-
tenſiuis habetur:licet illa ſit diuerſi Iuriſconſulti,Quarè ſatis videtur ſingu
laris lex noſtra,vt dicebat Paul. ca.Ad idem tamen facit.l.Non eſt feren-
dus infra eo.ibi,non eſt ferendus qui allegat ſe tranſegiſſe de iis quæ pri-
ma tantùm parte teſtamenti continentur,cum generaliter tranſegerit in-
ſpectis cognitiſq; verbis teſtamenti. Sed quoad codicillos quos non vi-
dit,nec de contentis in eis cogitauit,nocet tranſactio.

Huius regulæ duplex aſsignatur ratio vt hic per Bart.ante nu.i.Iaſ.nu.i.
dixi in figuratione caſus; ſed illa ratio odii heredis occultantis teſtamen-

tum:eſt impulſiua vt predixi:& explicat Iaſ.
Per hanc regulam dicunt poſt Guil. Alberi.hic nu.5.Bald.in prima & ſe-
14 cunda lec.in vltima.verſ.,Iaſ.num.2.quòd ſi ſoror a fratribus dotata libe-
rauerit eos ab omnibus iis quæ ex paterno teſtamento petere poſſet in he
reditate patris,.poterit tamen petere id quod a patre ſibi relictum eſſet:
præſuppoſito quod non inſpexerit cognoueritq; verba teſtamenti.

Quinnimò ſi etiam cognitis verbis teſtamenti facta eſſet huiuſmodi libe
ratio & renunciatio,poſſet mulier petere ſupplementum legitimè, quia
15 nunquã intelligitur legitimæ renunciatum niſi de ea ſpecialiter mentio
facta fuerit.l.ſi quando.§.fi.C.de in offi.teſt.& ibi Bal.& Iaſ.poſt alios tra-
ditque Iaſ.hic nu.3.

Id quod dictum eſt de legitima,procedit ſecundum terminos iuris com
16 munis.ſed ſi ſtatutum excludat filias a ſucceſsione patris propter maſcu-
los,prout in hac ciuitate Piſarum,& cõmuniter per Italiam,dicũtur filiæ
excluſæ etiam a legitima,vt tradit Alex.in.l.Gallus §.Et quid ſi tantũ nu.
17.infra de libe.& poſthu.& in conſ.68. Circa præmiſſam: nume.6.cum
ſeqq.lib.ſecundo,Sozi.in.conſi.288. Circa primum: nu.17.col.7.cum
ſeq.lib.2.latè Alber.Brun.in trac.Quod ſtan.maſ.in viii.artic.princi. præ
ſertim nu.13.cum duobus ſeqq.Et ideò vbi viget huiuſmodi ſtatutum nõ
eſſet conſiderabile id quod ſupradictum eſt de legitima.

Prædicta deciſio Guil.,Alber.,Bal.& ſequacium fundata in text.noſtro
procedere videtur etiam ſi fuiſſet iuratum in tali renunciatione ſecundũ
17 Federi.de Senis in conſ.199. Queritur an Domina Margarita:,non ob-
ſtante.c.2.de pac.lib.vi.auten.ſacramenta puberum.C.ſi aduer.vendi.c.cũ
contingat de iur.iur.&.c.2.eo.tit.lib.6.quia in caſu illo Federici videba-
tur dolo ac fraude inducta,cum ei fuiſſet falsò ſuggeſtum,patrem ei legaſ
ſe ſummam tantùm in inſtrumento renunciationis expreſſam: iuramentũ
enim non extenditur ad id de quo non fuit cogitatum: nec videtur quẽ
renunciaſſe ei quod ignorat.Concurrebat etiam ibi minor ætas.Refert &
ſequitur Iaſ.hic,nu.4.Non tamen Federi.alleg.hunc tex.cum concor.ſu-
pra adductis.De hac re latius infra nu.41.cum ſeqq.

Quid autem agendum ſit vt valeat tranſactio & renunciatio, dicetur
infra.

18 Quærit Iaſ.An diſpoſitio.l.noſtræ quæ loquitur in tranſactione, locum
habeat in ſententia?

Videretur dicendum quòd non:authoritate glo.i.in.l.iii.§.i.ſupra eod.
quã ibi ad hoc no.Bal.idemque voluit Bal.hic poſt Guil.& Iaco.de are.
Mouetur glo.illa per.l.2.infra de except.re.iudi.vbi,pater filium eman-
cipatum preterierat,& alium ſcripſerat heredem,legatarius petens lega-
tum ab hærede ſcripto,ſubmotus eſt exceptione quia emancipatus inten-
tare poterat contra tab.,vt reſciſſo per eas teſtamento,ageret petitione he
reditatis.fuit poſteà excluſus emancipatus a bono.poſſ.contra tab.renun-
ciatione vel tempore,iuxta.l.i.infra de ſucceſſo.edic.,reſtituendum (ait
Iuriſconſultus) legatarium,vt agat ex integro contra heredem ſcriptum.
præ-

præſuponit ergo validitatem ſententiæ. ſed ille tex. nihil ad rem facere videtur, vt aduertit ibi Iaſ. ſcilicet in.d.l.3. ſupra eo., ſub num.2. Nam in caſu illo conſtabat de teſtamento, & de legato, viſaque & inſpecta præſupponũtur verba teſtamenti, ſed ſubmotus fuit legatarius, quia poterat expugnari & infringi teſtamentum.

Secundo adducitur pro hac opi.l.ſi mater in prin.eo.tit.de excep.re.iu-
19 di.vbi, mater agens petitione hereditatis filii ſui impuberis defuncti, vnã tamen cauſam proſequuta fuit, quia ſcilicet putabat, rupto patris teſtamẽto neminem eſſe ſubſtitutum, cum, rupto teſtamento paterno, rumpatur pupillare.l.Si quis eum §.i.infra de vulg.& pupill. Reus fuit ſimpliciter abſolutus. Et ſic victa fuit mater, cum teſtamentum ruptum non eſſet. apertis poſteà tabulis pupillaribus, conſtitit pupillo non fuiſſe factam ſubſtitutionem. nam cautela eſt vt ſeparatim fiant pupillares tabulæ §. ſin autem quis inſti.de pupilla. ſubſti. Poteſt intelligi quòd in.l.ſi mater, ipſa mulier putabat ruptum teſtamentum agnatione poſthumi, qui tamen natus erat mortuus, vel in viii menſe iuxta ea quæ tradit Afflic. deciſi.236. Petrus de Sancto Iuliano: Iaſ.in.l.Quod dicitur, col.fi.infra de libe.& poſth. Et quo ad tabulas pupillares, quod ſubſtitutus fuerit præmortuus: is ſcilicet qui verè ſubſtitutus fuerat. Egit ex integro mater. Dicitur ei obſtare rei iudicatæ exceptionem ex cauſa. tamen ei ſuccurrendum eſſe quæ vnam tantũ cauſam egit., ideſt proſequuta fuit, rupti ſcilicet teſtamenti. Et gloſ. ibi vult ſuccurri matri per in integrum reſtitutionem. Et ſic præſuponit validitatem ſententiæ. Illam.l.ſi mater alleg. Iaco.de Are., vt refert Alberi.hic ſub nu.6. de qua tamen Iaſo. mentionem non facit. licet vrgere videatur.

Conſiderabam quòd in.d.l.ſi mater, actum fuerat petitione hereditatis, & ſic iudicio vniuerſali, prout declarat glo.mag. Bar.& doc. in.l.i.in prin. ſupra de æden.& ſcripſi in.l. ædita, in glo.in ver. demonſtrat. C.de ædend. Et in iudicio vniuerſali res vniuerſaliter proponitur: & ſententia debet
20 eſſe cõformis libello.l.ut fundus infra cõmu.diui.c.licet Hely. De Simo. ideò ſententia uniuerſaliter proferri debet: quo fit ut pariat exceptionẽ rei iudicatæ, non attento quòd unam cauſam tãtum quis fuerit proſequutus, ut dicit ibi Bar. Et ideò rectè fuit ibi abſolutus reus per.l. Qui accuſare.C.de æden. Mater enim agebat petitione hereditatis ab inteſtato, quaſi rupto teſtamento, cum tamen ruptum non eſſet. Et ſic non facit ad caſum l.noſtræ, quæ loquitur de iis quæ ex teſtamento proficiſcuntur, & fauore ultimæ uoluntatis: Præterea ibi fuit inſpectum & cognitum paternum teſtamentum.

Hanc tamen opin. negatiuam ſequutus fuit Alex.in.l.qui Romæ §. duo fratres col.27.nu.54.infra de uer.obli. ſimpliciter tamen: & hanc opin. ſequi uidetur Pau.ca.hic num.6. qui licèt dicat.d.l.Si mater non facere pro opi.Guil., ſubdit tamen in ultimis uerbis, quòd Bald.alleg. ad hoc glo.in d.l.iii. Aduerte quòd immò Pau. uelle uidetur quod eum Bal. ſolùm alleg. gloſ.in.d.l.3. quæ mouetur per.d.l. quæ non probat, non ſit uera opi.gloſ. nec Bal.

Alberi.hic ſub nu.6.uerſ.Item querit Iaco.& nu.7.contra hanc opi.nega-
tiuam alle.l.i.in prin.infra quemad.tes. aper.l.Non minorem.C.de tran-
ſac.l.2.infra de iur.iur.l.fi.C.de re.cre.Pro opi.negatiua alle.l.ſi mater, in
prin.l.Admonendi infra de iur.iur.l.Poſt rem iudicatam infra de re iudi.
Et tandem in eius diſtinctione uidetur approbare opin.affirmatiuam:ſed
non apertè.

Prædictis tamen non obſtantibus, opi. affirmatiua uera uidetur: ſcilicet.
quòd huius.l.diſpoſitio locum habeat in ſententia: ut ſcilicet ſententia ſit
ipſo iure nulla, ſi fuerit lata ſuper iis quæ ex teſtamento proficiſcuntur,
non inſpectis cognitiſque uerbis teſtementi: per hunc tex. ibi, neque ex-
quiri ueritas aliter poteſt,& per tex.apertum in præalleg.l.i.in prin. infra
quemad.tes.aperi.ibi, neque apud iudicem exquiri ueritas aliter poteſt
quã inſpectis cognitiſque uerbis teſtamenti. Et cum habeamus caſum.l.
non admittitur quæſtio iuris.l.Ancillæ.C.de fur.& ibi gl., Pan.ca.& doc.
nec attendenda eſſet cõmunis opi.contraria etiam in conſulendo & iudi-
cando:quia cõmuni opin.adherendum non eſt quando conuincitur per
21 caſum legis,ut tradit Deci.in.c.i.in prima lec.col.pe.nu. 29.de conſti. Ma
theſi.in trac.de elec.ueri.opi.nu.1.Sed in hoc articulo cõmunis opin.non
eſt in contrarium ut patet ex prædictis,& ex infra dicendis.Nec uideretur
ſufficiens ſolutio ad.d.l.i.in prin.quemad.teſt.aperi.ſed cauilloſa, ſi dice-
retur illum tex.intelligi quòd non poſsit exquiri ueritas apud iudicem
&c.ad effectum interponendi decreti, cum prius dixerit nec ſinè iudice
tranſigi:nam & ſententia requirit plenam cauſæ cognitionem. Et uerba
eſſent ſuperflua. Confirmatur ex infraſcriptis ampliationibus.

Adde quód Iaſ.in.l.ſub pretextu da prima,ſub nu.5.C.eo. tit.de tranſac.
ſequutus fuit contrariam opi.& ſic quòd ſententia ualeat, non tamen ibi
diſcutit ueritatem articuli prout hic & in.d.l.iii.

Præſuponendum autem uidetur,tenendo opin.affirmatiuam quæ uera
eſt:quòd actor petebat legatum,& reus fatebatur:ſed non in tanta quanti
tate. Si enim nil conſtaret de legato, cur non eſſet abſoluendus reus? Et
opi.affirmatiuam tenet Roma.in ſing.195. Tu legis: quem refert & ſe-
quitur Cur.iun.in.d.l.ſub pretextu nu.12.Fely.in.c.ſuborta, nu.12. De re
iudi.Aduerte tamen quòd aliter loquitur gloſ.citata per Roma.Cur.ſen:
in.d.l.ſub pretextu relinquit cogitandum.

Ampliatur igitur diſpoſitio legis noſtræ vt procedat etiam in ſententia,
immò non uidetur ampliatio cum id cõtineatur in tex.ſed potius declara
tio. Adde confirmari hanc opi.affirmatiuam:quia ſententia lata ſine cau
ſæ cognitione eſt nulla Bart.in.l.Prolatam nu.x.C.de ſenten.Iaſ.in.l.Iudi-
ces nu.2.C.de iudi.ſcripſi latè in.l.2.nu.80.C.de eden.Sed lex dicit,quòd
nec apud iudicem exquiri aliter ueritas poteſt quã &c.ergo.

Secundo ampliatur ut procedat etiam in laudo ſecundum Ang. in cõſ.
22 218.col.2.in prin.Alex.tamen in.d.l.Qui Romæ.§.Duo fratres,nume.54.
intelligit dictum Ange.procedere in laudo arbitratoris quod poteſt dici
tranſactio,Ange.loquitur de arbitro.

Iaſo.

Iaſ.hic nu.6.extendens diſpoſitionem.l.noſtræ vt procedat etiam in ſen-
tentia iudicis, aſſerens hoc tenere Fulg.& Paul.ca.refert & ſimpliciter ſe-
quitur dictum Ange.non facta mentione Alex.

Quòd procedat etiam in ſententia ſeu laudo arbitrorum probatur quia
redacta ſunt arbitria ad inſtar iudiciorum.l.i.infra de arbi.quarè ſi locum
habet in ſententia iudicis, multò magis in ſententia arbitri.

Tertio ampliatur ut procedat in laudo arbitratorum, quod omnes ad-
23 mittunt, quia tali laudum cenſetur tranſactio, gloſ.in.§.ſi verò contigerit
in auten.vt differ.iudi.doc.in auten.ſi verò contigerit,& ibi Iaſ.in fi.C.de
iudi. Aduertendum tamen quód arbitramentum dicitur tranſactio largo
modo, non ſtrictè, quarè poteſt arbitrator in totum abſoluere vel in totũ
24 condemnare, non obſtante.l.tranſactio.C.eo.vt declarat Bart.in.l.Quod
ſi ephesi nu.4.infra de eo quod cer.loc.

Quarto ampliatur vt procedat etiam in iureiurando deciſiuo.l.fi.C.de
re.cre.vbi gl.in ver.lucrum.Iunge his.l.2.infra de iur.iur.l.Nõ minorem,
C.de tranſac.

Limitatur diſpoſitio huius.l.de iis.in tranſactione facta per heredem cũ
debitoribus vel creditoribus hereditariis, ſecundum Iaſ.hic ſub nu.6.per
l.3.in prin.& §.fi.ſupra eo.& l.controuerſia & l.fi.infra eo. ſed hæc limit.
non congruit regulæ noſtræ vt patet ex dictis ipſius Iaſo. Et prius dixerat
25 Alex.in conſ.xi. Viſo ac vt oportet: col.3.circa fi.in verſ.ſecundo poteſt:
ſub nu.15.lib.ſecundo; quia iſta quæ pertinent ad creditores & debitores
hereditarias non proficiſcuntur ex teſtamento.tradit Soz.iun.in conſ.59
In cauſa Dominæ Lucretiæ: col.2.nu.7.cum ſeq.col.lib.i.vbi ſubdit idẽ
eſſe in tranſactione, quæ fieret inter hæredem ſcriptum & legitimũ, dum-
modo fiat tanquã cum herede ſcripto, fatetur tamen quòd vbi aliquid re
leuaret videre verba teſtamenti, non valeret tranſactio inter heredem &
debitores hereditarios puta ſi debitori eſſet certo modo relicta liberatio:
ſic etiam nec inter ſcriptum & legitimum, ſi fortè ſcriptus erat heres cum
aliquibus oneribus reſpectu legitimi. Mihi tamen videtur quòd tranſa-
ctio inter ſcriptum heredem & legitimum indiſtinctè fieri non poſſit, niſi
ſeruata forma huius legis cum vtiq; ex teſtamento proficiſcatur hæc con-
trouerſia. Eadem in effectu quæ proximè retuli dixit idem Sozi.iun. in
conſ.129. Quantum ad primum: col.5.ſub num.32.cum pluribus ſeqq.
libr.primo.

Secundo limitat Iaſ.hic in ſecunda col.ſub nu.6.in fi.vt per Fulg.in con
ſi.195. Quædam Domina Lucia: col.fi.verſ.Allegatur præterea: vbi di-
cit ridiculum eſſe opponere de hac.l.de iis, in caſu vbi agitur de donatio-
26 nibus vel venditionibus factis extraneis. Neſcio quid velit Iaſ.ſi enim intel
ligit de iis quæ non pertinent ad teſtamentum, ridiculum eſt, vt ait Fulg.
Si verò ad teſtamentũ pertineant vt in caſu.l.ſi cui fundus.cẽtum dignus,
de leg.ſecundo.&.l.& ſi equo de leg.i.cum ſi., limitatio non procede-
ret.

Secundo No.Iaſ.ex.tex.ibi, inſpectis cognitiſq; etc.requiri ad validitatẽ

tranſactionis vel compromiſsi de iis quæ ex teſtamento proficiſcuntur, vt hic, vel ex codicillis vt in.l.Non eſt ferendus infra eo.quòd prius inſpecta cognitaque ſint verba teſtamenti. Quod ait de codicillis non videtur probari in.d.l.Non eſt ferendus.glo.tamen hic in.v.parte, quā ſequuntur cõmuniter doc., tenet quòd.l.noſtra locum habeat etiam in codicillis. Dicetur ibi.

Redeo ad Iaſo.inferentem cautelam eſſe ſecundum doc.hic, & Barto.in
27 l.Qui Romæ §.duo fratres in 4.q.infra de ver.obli.& alios per ipſum Iaſ. citatos, quòd in inſtrumento tranſactionis vel compromiſsi expreſsè dicatur, inſpectis & cognitis prius verbis teſtamenti.

Ange.in.d §.duo fratres, ſecundum Iaſ.hic, requirit etiam in literarum ignaris, verba declarari uulgari ſermone, idque notarium atteſtari in inſtrumento. Non uidi Angel.in fronte, in.d §.duo fratres, quia non habeo eius ſcripta ſuper illo.§.ſed in conſ.94.ſupraalle.non videtur loqui precisè. Adde quòd Angel.in.d.§.Duo fratres nu.8.non explicat quod ait Iaſ.tamen virtualiter id uelle uidetur. Explicat autem Ange.hic nu.1.

Io.de Imo.in.d.§.duo fratres, col.antepe.contradicit Angel.quia in dubio ſtandum eſt inſtrumento.l.cum precibus.C.de proba. Et cum ſcripſerit notarius inſpecta cognitaq; eſſe verba teſtamenti, & cognita dici non poſſent, niſi eſſent declarata, ſequitur quòd illa verba virtualiter cõtinent declarata fuiſſe verba teſtamenti.

Alex.ibi in 27.col.cum duabus ſeqq.latè articulum proſequens tandem in 29.col.uerſ.Iſta quæſtio hic formata; videtur ſequi opi.Imo.cum dicat quòd poſſet probari contrarium per ea quæ ſcribunt Bald.& Angel.in.l. ſed & ſi quis §.fi.ſi quis caut.& ad Alex.remittit Iaſ.hic.

Item inquantum Ange.in.d.§.duo fratres, uult quòd in caſu ſuo illa filia aſſeruerat ſibi nihil amplius deberi, ex teſtamento patris uel matris, & aſſertio manifeſtum continebat errorem, Imo.ibi, in pe.col.impugnat; quia uerba dictæ aſſertionis intelligi debent, attenta ipſa tranſactione, ut uerba intelligantur ſecundũ ſubiectam materiam, & naturam contractus in quo proferuntur.l.ſi uno in prin.infra loca.

Aduertendum circa utrunq; dictum Imo.quòd ſi teſtamentum nõ erat in præſentia notarii, non uidetur procedere quod ipſe dicit per auten.ſi quis in aliquo.C.de æden.

28 Alex.ibi quoad ultimum dictum, diſtinguit: Aut dictum fuit in inſtrumento quòd amplius non erat in teſtamento relictum, & tunc ſi ex inſpectione teſtamenti contrarium conſtat, manifeſtè patet error: & procedat opi.Ang. Aut ſcriptum eſt quòd mulier ſciebat nihil amplius deberi ſibi ex teſtamento: & tunc per inſpectionem teſtamenti non dicatur euidenter conſtare de errore, dato quòd in teſtamento plus eſſet relictum: quia potuit ſibi prius eſſe ſatisfactum: & iſto caſu non procedat opi. Angel.ſed contraria.

Declarat Alex.hoc ultimũ, niſi conſtaret mulierem fuiſſe dolo inductā: Idque prius dixerat Imo.uerba ſic præſuponuntur concepta: ſciens dicta

mulier

mulier nihil ſibi plus deberi ex teſtamento,deuenit ad infraſcriptam trã-
ſactionem. Et ſecundum iſta, ceſſaret expoſitio Imo.,ſed non expoſitio
Alex.ad quem remittit Iaſ.hic.AddeRuin.conſ.107. Viſo prius: col.2.
nu.4.lib.1.Non tamen recedas ab iis quæ ſcripſeram: nec ab eis diſſentit
Ruin.Et aduerte quòd Ange.in.d.conſ.94.mouetur,quia illa iuuenis nõ
inſpexit neque cognouit paternum teſtamentum cum in tranſactione di-
ceretur ei legata fuiſſe centum uel circa: nam dictiocirca detegit incertitu
dinem:& quia cum inſtituta non eſſet a patre,teſtamentum erat nullum:
quod ipſa non cognouiſſet etiam ſi teſtamentũ legiſſet,debet ergo de hoc
fieri certa.

Glo.unica in uer. tranſigi, diuiditur in vii. partes ut per Iaſ. In prima
parte ponit in effectu caſum : dicebat legatarius deberi ſibi decem:heres
econtra,nihil deberi . fuit facta tranſactio pro quinq;,cum re uera legata
eſſent quindecim. Videretur primò dicendum ait glo.,ualere tranſactio-
nem ipſo iure per.l.ſpem.C.de dona.l.Pactum in fi.ſupra titu.primo,ſed
replicatione doli conſuli legatario in eo de quo nõ cogitauit & ſic in quin
que tantùm:quod ſi quinq; tantum ſibi deberi putaſſet,& ſic nihil remit-
tere,non fieret ſibi preiudicium in aliquo per.l.qui cum tutoribus §.fin.
in fi.infra eo.ibi,iniquũ eſt perimi pacto,id de quo cogitatum non doce-
tur,Concludit autem glo.per uerbum fortè,quòd non ualebit tranſactio
29 etiam in eo de quo fuit cogitatum per.l.3 §.1.ſupra eo.quæ non uidetur fa
cere ad rem:ſed probatur,ut dixi in figuratione caſus, quia lex prohibet
aliter fieri tranſactionem quã inſpectis cognitisque uerbis teſtamenti. Et
ita concludit Bar.hic nu.1.ſubdens quòd nec naturalem nec ciuilem pro-
ducit obligationem,argumento.l.ſi non ſortem in prin.infra de condit.in
debi.&.l.cum lex infra de fideius.l.ſi non ſortem in prin.facit in uer.ſupra
duplum:dum probat uſuras a iure prohibitas, ſolutas repeti poſſe: & ſic
30 non dari retentionem,quæ competeret ſi naturalis obligatio ſola orta eſ-
ſet.l.naturaliter eo.tit.de condic.Indebi.In.l.Cum lex, de fideiuſſo. dici-
tur:Cum lex uenditionibus occurrere uoluit,fideiuſſor quoq; liberatur.
Pau.caſt.ibi in prin.declarat: liberatur.i.ipſo iure non obligatur quando
ex tali contractu nulla oritur obligatio. & ibi latè & eleganter explicat,
nu.2.quando contractus ipſo iure ſit nullus,ita quod nulla oriatur obliga
tio,& conſequenter nõ ualeat promiſsio fideiuſſoris per.l.fideiuſſor obli
gari §.fideiuſſor accipi infra de fideiuſſo. Et quod Bar.dicit nec ciuilem
oriri obligationem patet ex reſiſtentia legis.Glo.in hac prima parte ad
propoſitum ſuũ alle.etiam.l.tres frates ſupra tit. primo.

Quero nunc unà cum glo.in.2.parte.An diſpoſitio huius legis loquen-
31 tis in tranſactione,locum habeant in pacto gratuito et ſic an ualeat non in
ſpectis cognitisq; uerbis teſtamento?glo.reſpondet,nõ ualere in eo quòd
non cogitauit per prædictas tres.ll.ſcilicet per.l.Tres fratres ſupra tit.pri-
mo.l.iii.§.1.l.qui cum tutoribus.§.fi.tit.noſtro.Vult ergo gl.quòd pactum
gratuitum de iis quæ ex teſtamento proficiſcuntur, ualeat in eo de quo
fuit cogitatum. Aduertendum eſt quòd gloſ.non querit an diſpoſit io.l

noſtræ habeat locum in pacto gratuito? ſed querit an pactum gratuitum valeat: & reſpondet quòd nõ, in eo de quo non fuit cogitatum per dictas tres.ll.& ſic non per.l.noſtram, & debet intelligi quod non valet in effectu.

Primo enim adducitur præalleg.l. Tres fratres, vbi duo fratres, qui tempore mortis matris erant abſentes, poſt diuiſionem factam cum alio fratre preſente, in qua affirmauerunt nihil ſibi cõmune remanſiſſe, cognouerũt pecuniam auream a fratre ſuo ſubtractam eſſe, cuius pecuniæ nulla mentio in inſtrumento diuiſionis continebatur. Dicit iuriſconſultus, quòd ſi iſtis duobus fratribus agentibus ad eorum portionem, obiiciatur pactum, poterit vtiliter de dolo replicari. Nihil autem ibi dicitur quòd ex teſtamento obuenerit hereditas: ſeu quòd pactum initum fuerit de iis quæ proficiſcerentur ex teſtamento. fateor tamen quòd propriè de pacto loquatur illa lex, non de tranſactione, licet in fi. vtatur verbo tranſegerunt: quia vt generale nomen ibi ponitur, prout etiam in.l.i §.i.eo.titu. de pac. Præterea in illa.l.non fuit cogitatum de illa pecunia ſubtracta, tempore ſcilicet diuiſionis, & tamen exceptio pacti repellitur doli replicatione, & ſic ipſo iure valuit pactum.

Secundo præalle.l.3 §.i.loquitur de tranſactione, non de pacto gratuito. Preterea non dicit tranſactionem nullam, ſed cum eſſet facta de iis quæ continebantur in teſtamento, non extendi ad codicillos poſteà repertos, per rationem de qua in.l.cum aquiliana hoc eo.tit., non per.l.noſtram: quia præſuponitur ibi tranſactionem legitimè factam fuiſſe de fideicõmiſſo quod in teſtamento continebatur. Licet glo.in.d.§.i.velit, ibi non valuiſſe tranſactionem per.d.l.De iis, & per.l.Non eſt ferendus. Sed glo.videtur intelligenda reſpectu eorum quæ continebantur in codicillis.

Tertio.l.qui cum tutoribus.§.fi.loquitur in tranſactione. Nec obſtant illa verba in fi.§.Iniquum eſt perimi pacto id de quo cogitatum non docetur, quia non loquitur de pacto gratuito in ſpecie, ſed de pacto in genere. & ſic de tranſactione, quæ etiam pactum dicitur, vt patet ibi ex verbis precedentibus, & ex gloſ.rub.huius titu.& loquitur ille §.fi.in terminis d.l.iii.§.i.

Bar.hic nu.2. Querens an pactum gratuitum valeat non inſpectis verbis teſtamenti, ait gl. videri dicere quod non: & bene: per hanc.l.quia eadem eſt ratio: & per dictas tres.ll.alle.in glo.

Sed glo.aliter loquitur prout retuli: ſcilicet quòd pactum gratuitum nõ valeat in eo quod non cogitauit, ergo ſentit valere in eo quod cogitauit, etiam non inſpectis cognitiſq; verbis teſtamenti. Tranſactio autem non valet etiam de iis quæ cogitauit, vt ipſemet Bar.dixit nu.I.

Iaſ.hic nu.8. Colligit notabilem extenſionem ex gloſ. quòd ſicut non valet tranſactio in terminis huius.l.ſic etiam nec pactum gratuitum, aitque ſequi Bar., Bal., & Ang. ſed Bal. meus nihil de hoc, idemq; voluit Cur.iun. in conſ.92. Habita diligenti nu.4. dum ait: nulla valet conuentio, & præſuponit hoc velle doc.

Coutrariam

Contrariam opi.ſcilicet quòd.l.noſtra locum non habeat in pacto gratuito tenet Pau.ca.hic num.3 poſt Guil.de Cun.Hanc etiam tenuit Fulg. ſub numer.4.5.&.6.licèt neminem alleget,& ſubdat doc.contrarium tenere.

Alberi.hic numer.4.relatis variis opi.videtur ſequi diſtinctionem Ray. quòd opi.glo.intellecta ſcilicet, vt per Bart.& ſic quòd lex noſtra locum habeat etiam in pacto gratuito,procedat in caſu certo:ſed opin.contrariâ quã tenuit etiam Iaco.de raue., procedat in caſu dubio. Et ſic quando dubium eſſet an paciſcens inſpexiſſet cognouiſſetque verba teſtamenti.

Ange.conſ.94. Cum lis & queſtio: col.fi.in prin. voluit quod ſicut nõ valet tranſactio in terminis huius legis,ſic nec vlla pactio, ex idemptitate rationis,idque tenere ait glo.hic,Iaco.Butr.& Bar.

Iaſ.hic ſub numer.8.ſequitur ſecundam opin.Guil., Paul.& ſequacium cum vltimò loco eam poſuerit,& fundamenta pro ea adduxerit.

Pro iſta opi.quòd diſpoſitio huius.l.non procedat in pacto gratuito.

Primo adducitur ratio,ſecundum Pau.caſt.,quia ille qui gratis remittit per pactum,non ſic decipitur,immò non decipitur in aliquo, cum intendat uti liberalitate: ſi appareat quod voluerit remittere omnem quantitatem licèt magnam. Et ſic patet non militare rationem eandem in pacto gratuito: quia tranſigens facit metu litis præſentis vel futuræ,& vellet conſequi totum,ſi poſſet.

31 Secundo quia facilius inducitur quis ad tranſigendum,quã ad paciſcendum gratis: & ſic ad donandum.ſic mulieri intercedenti ſubuenitur,non autem donanti.l.ſed ſi ego in fi.infra ad velle.

Tertio quia non ſinè miſterio iura iſta,ſcilicet hæc.l.&.l.i.in princ.infra quemad.tes.aperi.,loquuntur de tranſactione & ſic reſidet Iaſ.

32 Quarto adducebam quòd annullatio actus, ſaltem quando inducitur per ſolam prohibitionem,vt in hac.l.eſt pœna: tradit Iaſ.in.l.Non dubiũ, nu.7.C.de legi.Cum igitur.l.noſtra ſit pœnalis & loquatur de tranſactione,non videtur extendenda ad pactum gratuitum: præſertim cum diuerſa ratio militet.

Nec obſtare videtur.l.In repudianda infra de acqui. here., vbi, in repudianda hereditate vel legato certus eſſe debet de ſuo iure is qui repudiat:
33 nam non valet argumentum de renunciatione ad pactum ut patet ex no. per.glo.in.2.par.in.l.i.C.de pac.vbi ſcripſi. Et loquimur quando accepta uerat legatum:ſed poſteà pacto liberauit heredem animo donandi.facit. l.i §.vtrum infra ſi quid in fráu.patro.Vel dic ſufficere certum eſſe vehementi opinione,legatum ſibi delatum eſſe:vt ibi in glo.2.

Verior igitur mihi videtur ſecunda opi.quã tenent Paul.ca.& Iaſ.quòd l.noſtra locum non habeat in pacto gratuito. Nec contrarium voluit glo. hic vt ſupra declaraui,cum velit a contrario ſenſu pactũ valere in eo quod cogitauit.& tamen ipſamet glo.in prima parte circa fin.dixit, loquens de tranſactione,vel fortè etiam in eo de quo cogitauit, non valet. & hoc approbat Bal.hic in.2.lec.in primis verbis,& ante ipſum Bar.nu.1.

Valebit ergo pactum gratuitum de iis quæ ex teſtamento proficiſcunt; non inſpectis cognitisque verbis teſtamenti,ſi conſtet paciſcentem remittere voluiſſe omnem quantitatem & ſi magnam vt declarat Pau. nu.3.

In pacto autem non gratuito quod a tranſactione differt, vt per Bal.in.l.
34 i.nu.4.C.de pac.fortè admitti poſſet opi.Bar.quòd procederet diſpoſitio huius.l.cum eadem ratio militare videatur. Et hanc opi.tenuit Sozi.iun. in conſ.98. Viſo puncto: col.3.nu.11.lib.2.& nu.13.dicit opi. quòd hæc. l.procedat etiam in pacto maximè nō gratuito eſſe in practica amplectendam. Melius dixiſſet,iudicio meo,etiam in pacto ſaltem non gratuito:& non maximè: licèt eodem modo loquutus fuerit Corn.conſ.135. De pluribus: in prin.& in litera.a.lib.2.

Tamen in puncto iuris concludendum videtur quòd.l.noſtra non procedat etiam in pacto non gratuito: quia cenſetur pœnalis vt ſcripſi ſupra nu.32.& odioſa vt infra nu.36.ergo non militat doctri.tradita per Deci.in l.Qui ſe patris col.pe.nu.26.C.vn.lib.quòd in diſpoſitione fauorabili fiat extenſio deſtricta ad latam ſignificationem vocabuli ex idemptitate rationis.Nec etiam videtur tali caſu procedere quòd in limitatoriis fiat extenſio ex idemptitate rationis iuxta ea quæ ſcribit Ab.in.c.Cum dilecta nu. 6.de confirm.vtil.vel inutil.& maximè quia non per omnia eadem militat ratio:cum per tranſactionem diſcedamus a lite vel impediamus futuram litem.Valebit ergo pactum non gratuitum,vt ſupra dixi de gratuito. Aduerte tamen quòd diſpoſitio huius.l.non videtur odioſa attenta ipſius ratione finali,quæ præualet.Adde facere.l.Qui exceptionem infra de cō di.inde.Tamen pœna eſt:ergo iſto reſpectu odioſa.& ui. quæ ſcripſi infra num.36.

35 Quero vlterius unā cum glo.in.3.parte,an huic.l.poſſit renunciari? Reſpondet breuiter glo.quod ſic per.l.pe.C.de pac.Ad idem.l.Pactum in fi.ſupra tit.primo.

Contrarium tenent cōmuniter doc.,Bar.hic nu.3.4.5.poſt Iaco. de Belui.& Iaco.Butri.ſic etiam Alber.nu.5.dicens hanc opi.contra glo. cōmuniter teneri.& pro hac alle.glo.mag.propè fi.in.l.pactum ſupra tit. primo vbi enumerans plures caſus in quibus non habet locum regula.d.l.pe.C. de pac.ponit inter eos caſum huius.l.ſequuntur Angel.Fulg.Pau. ca.,nu. 4.dicens doctores omnes tenere contra hanc glo.ſic etiam Iaſ. nu.9.

Pro hac opi.communi quòd huic.l.renunciari non poſſit,adducuntur, Primo quia non tenet pactio quando decipitur aliqua partium.l.qui cū tutoribus §.2.infra eo.ibi,non tam paciſcitur quā decipitur.Aduertebam hanc rationem non eſſe generalem: quia non procederet quando bona fide fieret.Et.d §.2.loquitur quando coheres fuit vſus fallacia. licet Bart. ſimpliciter videatur approbare hanc primam rationem Iaco. de Belui. ſed malè.

36 Secundo quia diſpoſitio huius.l.emanauit principaliter in odium heredum occultantium teſtamenta. Et ideò non poteſt ei renunciari per glo. prima in prin.in.l.Tametſi infra ad macedo.Idem uoluit Bar.in.l.ius publicum

blicum nu.6.ſupra tit.primo generaliter loquens.Iſtud argumentum urget:quia ratio prædicta tenetur cõmuniter: licet ſit impulſiua, ſed ſufficit quo ad hoc,vt in macedoniano: quod principaliter inductum fuit in odium fœnerantium filiisfami.l.qui exceptionem infra de condic. indebi.

37 Tertio quia de fauore publicæ vtilitatis agitur.l.vel negare infra quemadmo.tes.aperi.ergo non poteſt renunciari.l.Ius publicum ſupra titul.primo.Et procedit,ſecundum Bar.ibi,nu.7.etiam ſi principaliter agatur de priuata vtilitate. ut in caſu iſto, per.l.de die infra de pac. dotã.l.2.C.de agri.& cenſi.lib.xi.vbi glo.in ver.priuata,vult quòd nec iuramento firmetur pactum per.l.Non dubium.C.de legi.Idemque de iuramento dixit Fulg.hic in terminis.l.noſtræ,per.l.Iurisgentium §.ſi paciſcar ſupra titu.i. ibi,nec iusiurandum de hoc exactum.& ait Fulg.ſic velle doc. Idq; etiam voluit Bar.in.l.Cum hi in prin.nu.7.infra eo.

Aduerte quòd dictum Bar.in.d.l.ius publicum poteſt.procedere quando non fuit iuratum.Adde quod Bar.ibi ſub nu.8.explicat etiam cum iuramento ſed dictum eius & glo.in præalleg.l.2.& Fulg.hic,de iuramento

38 intelligi debet inſpecto iure ci.ſed non ſecundum ius cano. quod attenditur etiam in foro Cæſaris,in materia iuramenti.c.2.de iur.iur.lib.vi.c.ſi. de for.compe.eo.lib.6.

Quarto quia hæc.l.videtur tradere formam,cum dicat aliter non poſſe

39 tranſigi:ergo renunciari non poteſt,Bar.alle.l.Nemo de leg.i.Fulg.l.Teſtandi cauſa.C.de teſtamen.ibi,non iurisdictionis mutare formam,vel iuri publico derogare cuiquam permiſſum eſt.dixi ſupra nu.8.Iaſo. hic numer.10.

Quintò quia.l.noſtra prohibitiuè loquitur,& legibus prohibitiuis non poteſt renunciari vt ſcripſi ſupra nu.9.& 10.,Bar.hic nu.4.qui alle.etiam

40 l.non poteſt infra de fur.quæ non videtur facere ad rem.Et quod non poſſit huic.l.renunciari tenuit Areti.in conſ.93. Viſo legato: col.pe.num.7. tradit Iaſ.hic nu.9.&.10.faciunt quæ ſcribit Sozi.iun.in conſ.137. Magnifice vir:nu.4.5.lib.2.

Concluditur veriſsimam eſſe opi.Bar.& cõm.quòd non poſsit renunciari huic.l.ſaltem per duo vltima fundamenta.

Supereſt vt videamus vnà cum Iaſ.nu.xi. An iſta cõmunis opi. procedat quando renunciatio facta eſſet cum iuramento?

Partem affirmatiuam tenuit Angel.in ſupraalle.conſ.94.col.ſi.verſ.Ad

41 quintum:Fulg.hic,& voluit in effectu glo.in.l.2.C.de agri.& cenſi. lib.xi. vt retuli ſupra numer.37.& alii citati per Iaſo. hic,pen.col.verſ.ſed aduerte.

Pars negatiua cõmunis videtur,quòd concluſio prædicta non procedat quando renunciatum fuit cum iuramento: quia tali caſu valet renunciatio vt tradit Iaſ.hic in tertia col.cum ſeq.nu.xi.Alex.in ſupra alle. conſ.11. col.4.nu.16.lib.2.Ab.in.c.cum contingat,col.pe.ſub nu.30.poſt Anto.de Butr.dicens quod in hac.l.& in.l.Cum hi,hoc eod.tit. principalis vtilitas

eſt priuatorum & ſic iuramento firmetur talis renunciatio ſeu tranſactio: vel ſaltem iuramentum liget ſecundum Anto.de Butr. Adde Sozi.conſ. 214. In cauſa Honofrii: nu.6.lib.2.

Fundatur hæc opi.in doctri.Bar.& Angel.in.l.Si quis pro eo infra de fi-
42 fideiuſſo.vbi Bar.col.3.nu.8. dicit quòd quando contractus prohibetur a lege ratione publicæ vtilitatis ſecundariò,vt in alienatione fundi dotalis, contractus validatur iuramento.c.cum contingat de Iur. iur. ſed hic non agitur principaliter ſed ſecundarió de publica vtilitate,vt ex prædictis pa
43 tet.ergo &c. Aliam etiam doctri.tradit Bar.ibi in 4. col.num.10.quòd quando contractus prohibetur principaliter in odium alicuius partis, iuramentum erit ſeruandum.c.ſignificante de pigno. Magniq; effectus eſſe
44 declarat ibi Bar.an iuramentum validet contractum,an uerò non validet, ſed tamen ſeruandum ſit.& eleganter Ange.in conſ.160. Domina Caterina: col.2.verſ.dicet quis: Ab.in.d.c.Cum contingat num.7.8.9. de iur. iur. uolentes in effectu quòd quādo contractus firmatur iuramento, licèt iurans obtinuerit abſolutionem a iuramento,tamen contractus remaneat efficax:& abſolutio ſolùm operetur ut contraueniens nō ſit periurus: *ſed* quando iuramentum non ualidat cōtractum,obtenta abſolutione per iurantem, contractus remanet nullus,& iurans ſolutus a uinculo iuramenti: heres autem iurantis etiam nulla impetrata abſolutione etiam per iurantem,poſſet contrauenire.ui.tamen Ab.in.d.c.cum contingat, nu.9.in fin. aliter diſtinguentem.

45 In caſu igitur noſtro licet ex primo capite doctrinæ Bar.iuramentum firmaret contractum,attento tamen ſecundo capite prohibitionis principaliter in odium partis, iuramentum non firmaret contractum, ſed ligaret duntaxat perſonam iurantis.quinimmò,& ex primo capite ſolùm ligaret iuramentum,ſi ſequamur diſtinctionem præalle. Ab.ſed illa *diſtinctio eſt* contra cōm.opi.

Doc.tamen in caſu noſtro dicunt tranſactionem & renunciationem firmari iuramento ut ſupra dixi,& tradit Soz.iun.in conſ.116. *Viſo puncto:* col. 14.nu.75.lib.i.

Et ſufficit ſecundum Alex.conſi.xi.ſupraalle. nu.16.renunciatum fuiſſe exceptioni doli mali,cōdictioni indebiti,& omni.ll.auxilio,cum iuramento: quia illa clauſula generali, omni legum auxilio,quodlibet auxilium cōprehenditur.ſequitur Iaſ.hic alia ad confirmationem adducens, & Sozi.iun.in præalleg.conſ.116.Adde Rui. in conſ.16. Habita: ſub nume.7. lib.2.

Aduertendum tamen quòd doc.videntur confuſè loqui in hoc articulo circa iuramentum:& Ab.in.c.Cum contingat ſupraall.nu.30. loquens in terminis articuli noſtri in indiuiduo,dixit,vel ſaltem iuramētum liget: idque uoluit Anto.de Butr.Et hæc opi.uera uidetur per ea quæ proximè ſcripſi,num.42.,43.,44.Et quòd non firmetur iuramento tradit Corn.in ſupraalle.conſ.135.col.i.cum ſeq.litera.d.lib.ſecundo ubi uidendum omnino:Adde Rui.hanc opi.ſequentem in ſupraalle.conſ.107.nume.8.lib.i.

Croſ.

Crot.autem in.l.qui Romæ §. Duo fratres,nu.113.infra de ver.obli.cõtrarium volut: & ſic quòd firmetur iuramento. quia ratio odii hic eſt cauſa impulſiua. Tolli autem videtur hæc ratio Croti, per ea quæ dicta ſunt ſupra nu.36.43.&.44.Conſideraui nouiſsimè veriorem videri opi. quòd firmetur iuramento: quia ratio finalis quæ præualet eſt fauor teſtamenti etc.

46 Vrgere tamen videtur contra concluſionem ſupra firmatam,quòd iuramentum non extenditur ad non cogitata vt probat Bal.in.c.2.circa fin.de renun.facit.l.fi.cum ibi no.C.de non nume.pecu.l.non omnis infra ſi cer. peta.tradit Iaſ.in.l.Aquiliana, cum ſeq. in ſecundo no.ſupra eo.allegans. c.veniens & ibi glo.pe.de iur.iur.Federi.de ſenis in ſupraalleg.conſ.199. nu.2.loquentem propriè in terminis legis noſtræ.

47 Concordando opiniones,diſtinguebam. Aut fuit cogitatum quòd tantum contineretur in legato: puta centum,& tranſegi pro 80. vel recepto predio valente centum,non inſpectis cognitiſq; verbis teſtamenti: & iſto caſu,cum fuerit cogitatum de eo quod erat,iuramentum liget. Aut tranſegi pro quinquaginta exiſtimans nihil plus mihi legatum fuiſſe:& iſto caſu iuramentum non operetur quoad ea de quibus non cogitaui. Et onus probandi cõtrarium incumbit aduerſatio,vt ſentiunt doc.hic & Pau. ſub nu.5.probat.l.qui cum tutoribus §.fi.in duobus locis infra eo.

48 Cautela ergo eſſet quod in tranſactione diceretur tranſigentem contentum eſſe pro ſumma vel re conuenta,remittens quicquid amplius petere poſſet in quacunq; quantitate vel re etiam magna ex quocunq; teſtamento,vel alia ultima voluntate talis defuncti renuntians ex certa ſcientia legi de iis.ff.de tranſac.Et omni alii.ll.& ſtatutorum auxilio,beneficio & fauori,cum iuramento corporaliter preſtito aſſertorio & promiſſorio.

49 In quarta parte glo.concluditur diſpoſitionem huius legis locum habere etiam ſi in tali tranſactione,heres fuerit leſus,quia plus dederit quã deberetur,hoc tenet glo.argumento huius,l.tametſi,ſecundum glo.& doc., hæc.l.inducta fuerit maximè in odium heredum occultantium legata. ſequitur ſimpliciter Bar.ſub nu.5. De hoc articulo,Alber.hic nu.6.Pau.ca.nu.5.Iaſ.col.4.nu.12.& eſt cõmunis opi.cum glo.pro qua adducitur.

50 Primo.l.noſtra indiſtinctè loquens,& diſponens non valere tranſactionem de iis quæ ex teſtamento proficiſcuntur,niſi inſpectis,cognitiſq; verbis teſtamenti: quare indiſtinctè debet intelligi.l.de prætio infra de publi.Probat ergo.l.directè,non in argumentum.

Non ob.quòd iſto caſu ceſſet ratio ſupradicta, odii ſcilicet heredis occultantis teſtamentum; quia illa fuit ratio impulſiua,non finalis:ut ait Albe.hic poſt Iac.Butri.Dixi ſupra in figuratioue caſus nume.7.

51 Secundo facit,ſecundum Alber.quòd tranſactio claudicare non debet, argumento.l.Si cum dies §.ſi arbiter,in fi.infra de arbi.,ibi,abſurdũ enim eſſe uiſum eſt,in alterius perſona iuſſum ratum eſſe,in alterius non ſic nec iudicium claudicare debet.l.fi.C.de fructi.& lis.expen.

Contra predictam opi. adducitur.

52 Primo.l.Cum hi §.Quid ergo infra eod.dic §.i.vbi tranſactio ſuper alimentis relictis ex teſtamento valet abſq; decreto pretoris,quando fit melior conditio alimentarii:& tamen.l.prohibet huiuſmodi tranſactionem fieri ſinè decreto, & expreſsè annullat eam ſi ſecus fieret, etiam ſi relicta fuerint in codicillis factis ab inteſtato.d.l.Cum hi, in prin.& in §.ſi prætor. Et per illum text.hanc opin.contra glo.tenuit Iaco.de raue.vt refert Alberi.

Reſpondet Alberi. quòd ibi concurrit duplex fauor,ſcilicet alimentorum,& vltimæ voluntatis.Iaſ.ait nihil eſſe hoc:ſed quòd ille tex.loquitur in diuerſis terminis, non tamen explicat quomodo. Declarabam quod ibi non erat queſtio de eo quod contineret legatum,ſed inſpecta cognitaque preſuponuntur verba teſtamenti:& quod debebatur ſingulis menſibus,fuit promiſſum ſolui per ſingulos dies,& ſic ceſſabat ſuſpitio,ne pecuniam in alios vſus cõſumeret legatarius,Pau.ca.in.d.l.Cum hi,num.14.intelligat quòd a principio fuerit ſoluta tota pecunia legatario non ſuſpecto quod verum eſt in caſu verſ.Quid deinde preterea ibi non fuit tranſactio,quia res carebat omni controuerſia:fuit ergo pactum gratuitum,propriè & ſtrictè,& verbum tranſactio in illo tex.ponitur latè,prout in.l.2.infra de iur.iur. Vel potius dic ex mente Alber.quòd ibi ſpecialiter id fuerit inductum fauore alimentorum:propter ea quæ dicam proximè circa tertium argumentum. Præterea ibi non ſoluebatur plus re, ſed tempore.

Secundo adduci poteſt.l.ſi non deſignata,in fi.C.de falſ. ca. adiec. lega. vbi ſi vir dotem legauit vxori expreſſa certa quãtitate,debetur quaſi aliud legatum,cum vir dotem non recepiſſet.

Reſpondebam illam.l.loqui in diuerſis terminis: & in caſu in quo lex non reſiſtebat:nam & ſi teſtator expreſsè dixiſſet legare ex cauſa donationis,valuiſſet.l.cum hic ſtatus in prin.infra de dona.inter vir.& vxo.

Tertio,idque nuper cogitaui; quia ceſſante cauſa & ratione ceſſat diſpo-
53 ſitio.l.Adigere §.Quamuis infra de iur.patro.l.i.cum gl.in ver.prouidentia infra de legi.tuto.cum ſi.ſed in caſu propoſito, ceſſat non ſolùm ratio impulſiua,odii heredis occultantis teſtamentum; ſed etiam cauſa finalis, quia publicè intereſt vt deficientium voluntates exitum habeant. nam ſi heres ſoluit pluſquam eſſet legatum,vtiq; tantum ſoluit.l.cum furti infra de in lit.iur. Non videtur huic fundamento reſponderi poſſe, niſi quòd quãdo lex reſiſtit,prohibet & dat formam,non poſſit actus valere niſi ſeruata forma.nam ſi partes cogitaſſent fuiſſe legata centum,& in centũ fuiſſet facta tranſactio,non inſpectis cognitiſq; verbis teſtamenti,non valeret. Sed tamen nullus videretur produci effectus ex huiuſmodi nullitate: niſi fingeremus fuiſſe legatum fundum valentem centum,& ſoluta fuiſſe centum:vel econtra,fuiſſe legata centum, & datum fundum eius eſtimationis: nam poſſet legatarius, petere fundum, reſtitutis centum, vel e contra.

Ex prædicta cõmuni opin.Pau.ca.infert ad.q.quam habuit de facto, de herede

herede qui non viſo teſtamento tranſegit cum vxore teſtatoris aſſerente
ſibi quædam relicta fuiſſe, & poſteà viſo teſtamento conſiſtit nihil fuiſſe
relictum. Et eſt communis opi. vt tradit Iaſ. hic ſub num. 12. quòd heres
poſsit repetere.

54 In quinta parte glo. quæritur, an diſpoſitio huius. l. habeat etiam locum
in codicillis? Glo. tenet quòd ſic per. l. iii §. i. ſupra eod. & l. Non eſt feren-
dus infra eo. Dicebam illas. ll. non probare intentionem gloſ., id enim ſo-
lùm volunt quòd tranſactio non porrigatur ad codicillos poſteà reper-
tos, cum facta eſſet de iis quæ in teſtamento continebatur.

Bar. tamen ſub nu. 5. ſequitur ſimpliciter opi. glo. ſic Alberi. ſub num. 6.
Iaſ. nu. 13. & alii per tranſeunt.

Contra iſtam cōm. opi. adducebam, quòd diſpoſitio huius. l. eſt contra
diſpoſitionem iuris ordinarii, & cenſetur pœnalis, vt probaui ſupra num.
32. ac etiam odioſa, vt ſupra num. 36. ergo non debet extendi ad codicillos
qui diuerſi ſunt a teſtamentis. l. ſi idem. C. de Codicill.

Fortificatur quia quando lex eſt ſimul correctoria & pœnalis non exten
55 ditur ad caſum non expreſſum, ex idemptitate rationis etiam ſcriptæ in
ipſa lege, ſecundum Alex. in. l. Si conſtante, col. 3. ſub nu. 5. verſ. Hoc tamē
intelligi, infra ſolu. mat. Iaſ in. l. fi. col. fi. nu. 5. ſupra de inius voc. Et lex no-
ſtra videtur correctoria & pœnalis per ſupradicta & dato quòd potius di-
cetur exorbitans & limitatoria quā correctoria, idem tamen eſſet quantū
ad rem attinet, ſecundum ea quæ ſcribit Alex. in d. l. ſi conſtante, in quar-
ta col. in prin, in verſ. Item in quantum Bar.

Accedat quòd donatio cauſa mortis dicitur vltima voluntas l. tam is §.
56 primo iuncta glo. infra de dona. ca. mor. l. fin §. fi. C. de codicil. & licet fi-
liusfami. non poſſit teſtari etiam voluntate patris, poteſt tamen patris
voluntate donare cauſa mortis. d. l. Tam is §. primo. vbi gloſ. ponit ratio-
nem diuerſitatis, & clarius aſſignari poteſt per. l. Qui in poteſtate iun-
cta. l. tertia infra de teſta. ex quibus colligi videtur quòd. l. vel negare infra
quemad. teſ. aperi. procedat in teſtamentis, quæ ſunt publici iuris non do-
nationibus cauſa mortis quæ non ſunt publici iuris vt per gl. in. d. l. qui in
poteſtate: & idem poteſt dici in codicillis ab inteſtato. licet is demum co-
dicillos facere poſsit qui teſtari poteſt. l. Diui §. pe. infra de iur. codicill.

57 Nec poteſt dici quòd codicilli, lato ſumpto vocabulo continentur appe
latione teſtamenti; vt patet in. l. ſi idem. C. de codicil. & quia codicilli fiūt
etiam ab inteſtato. l. conficiuntur infra de iur. codicillo. Et dato quòd con
tinerentur, non tamen poſſet fieri extenſio, per ea quæ dixi ſupra nu. 34.

Poſſet fortè defendi opi. glo. & cōmunis in codicillis qui fiunt facto te-
58 ſtamento, non ab inteſtato. quando enim fiunt codicilli & fit teſtamentū
non valent codicilli ſi non valet teſtamentum & nihil debetur ex codicil
lis ſi non ſit adita hæreditas ex teſtamento. l. 3 §. fi. infra de iur. codicillo. ra
tio ea videtur quia tunc intelligitur grauatus hæres ſcriptus, ſed quando
fiunt ab inteſtato cenſentur grauati venientes ab inteſtato. l. conficiuntur,
de iur. codicillo. Accedat regula. l. Quamdiu. ſecunda, infra de acqui. he-

te.l.quod per manus de iur.codicillo. Et ita mihi concludendū videtur.

Non omittam veram, non videri doctri.traditam per Alexand.& Iaſon.de l.correctoria ſimul & pœnali non extendenda ex identitate rationis ſcriptæ, nam gloſ.in clem.2.in uer. in eiſdem, per eos alle.de æta. & quali.non videtur probare, ſed loquitur de extenſione non facienda de ſtrictā ad latiſſimam ſignificationem vocabuli, vt declarat Anto.de Butri. in c.fi.in §.quarto.col.8.in prima fallen.de conſue.& vult quòd non fiat ex identitate rationis, ſed ex maioritate: & non loquitur de ratione expreſſa. Et contra opi.Alexā. videtur doctri.Bar.in.l.Regula §.pe.infra de iur.& fac.igno.per illum tex.quòd ſi lex ſit ſpecialis, ratio generalis, generaliter eſt intelligenda & e contra ratio ſpecialis reſtringit dictum generale.l.Cum pater §.Dulciſsimis de leg.ſecundo. Pro hoc.l.nominis & rei §. verbum ex legibus infra de ver.ſigni.cum ſi. Et contra aliud dictum Alex. in limitatorijs ui.Iaſ.in.l.Iuriſgentium §.ſed cum nulla,nume.31.ſupra de pac.& quæ ſcripſi ibi,num.71.cum ſeqq.Andr.Gammna in trac.Extenſio.nu.93.cum pluribus ſeqq.

59 Querit Iaſ.ſub nu.13.An hæc.l.habeat locum in teſtamento nuncupatiuo ſine ſcriptura: non enim requirit ſcripturam ad ſui validitatem.l.Hac conſultiſſima.§.Per nuncupationem.C.de teſta.§.fi.inſtit.eo.cum ibi no. ſit autem in his ſcriptura ad probationem iuxta.l.contrahitur infra de pigno.& ſic publicatio teſtium de qua in.l.publicati.C.de teſta.Iaco.de are. tenebat quod non: & locus Iaſ.hic eſt mendoſus, ut patet ex ſequentibus, & ex Alberi.ſub nu.5.qui reprobat opi.Iaco.& tenet quòd procedat etiā in tali teſtamento nuncupatiuo.idemq; voluit Fulg.hic,Bar.in.l.qui Romæ §.Duo fratres.q.4.nu.17.infra de ver.obl.vbi rationem adducit, quia etiam mente inſpici & cognoſci poſſunt verba teſtamenti. ſequitur ſimpliciter Iaſ.hic.ſecus ſi lex diceret lectis verbis teſtamenti per.l.i.in princ.infra de iis quæ in teſta.

In ſexta parte glo.oppo.de.l.i.in prin.ſupra eo.& ſoluit ponendo caſum de re dubia, puta quia teſtator legauit denarios, nec intelligitur de quibus. Pone exemplum per.l.ſi ſeruus plurium §.fi.de leg.i.l.Nummis de lega.3.vel etiam per to.ti.infra de re.dub. Nec obſ.quòd res nunquā videretur habere dubitationem, per.d.l.Nummis: quia immò poſſet dari caſus in quo ex variis coniecturis dubitaretur quòd non eſſet intelligendum de minimis.

In.7.& vlti.parte,glo.per modum no.remouet contrarium de.l.ſub prætextu inſtrumenti.C.eo.& reſpondet vt dixi ſupra circa rationes dubitādi. Et uī.tex.in.l.In his infra de condi.& demonſtra.

Doctores nihil ſcribunt ſuper iſtis duobus vltimis partibus, tranſeuntes cum glo.

60 Extra glo.querit Bar. Quid ſi paciſcentes.i.tranſigentes ſciant tenorem teſtamenti, non tamen ipſum ob hoc inſpexerunt: an valeat pactum ſiuè tranſactio?

Videtur in prima conſideratione quòd non: Primo, per hanc.l.ibi,niſi inſpectis

ſpectis cognitiſq; verbis teſtamenti:nam ablatiui abſolutè poſiti reſoluuntur in conditionem.l.A teſtatore infra de condi.& demon.l. Ab emptione ſupra tit.primo,ibi,quin,integris omnibus. Conditio autem non impletur fato.l.2.in fi.de condi.& demon.;ibi,nam ſi fato fecerit, non videtur obtemperaſſe voluntati.

Secundo argumento.l.2.§.Homines infra vi bon.rap.ibi, homines coactos accipere debemus,ad hoc coactos.Iſta duo argumenta facit Bar.in l. qui Romæ §.duo fratres.q.4.infra de ver.obli.hic verò primum tantum. Vtrumque argumentum refert Iaſ.hic ſub nu.14.

Contrarium determinat Bar.hic,& ibi per.l.i.l.Cum proponas la prima C.de pac.l.de fideicōmiſſo.C.de tranſac.l.Aquiliana ſupra tit.noſtro.l.& vno §.i.infra de acceptila.ibi, vel aduerſus te perſecutio eſt, erit ue,vbi gl. exponit,perſecutio.i.fideicommiſſum.

Sed illa iura parum ad rem facere videntur, continent enim in effectu, pacto & tranſactione,& acceptilatione poſſe remitti ius fideicommiſſi, quod intelligo ſeruatis ſeruandis per.l.Qui teſtamento infra de teſtam. cum ſi.

62 Ad contraria reſpondet Bar.ad primum ſcilicet per.l.In ciuile,iuncta l. Scire leges ſupra de legi.Ange.addit & coniungit.l.ſcyphi.infra de optio.legã.;ibi, ſi non omnibus ſcyphis exhibitis etc. & ibi illi ex his duntaxat eligere voluiſſet,cum ſciret & alios eſſe ibique Bart.nu.5.ponderat illum tex.ad.q.hic propoſitam tradit Alex.in ſupraalle.conſi.xi.col.3.ſub nu.15 verſ.vnde nō ob;lib.2.Iaſ.hic nu.14.cū ſeqq.qui preſupponit ſufficere intellexiſſe legatarium a notario vel a teſtibus, licet nunquã viderit teſtamentum:ſic etiam Pau.hic nu.7.ſed non ſic loquitur Bar.

Ad.l.2.De condi.& demonſtra.& ad.l.2.§.Homines vi bon.rap. reſpondet Barto.quòd licet ex alia cauſa inſpexerim & cognouerim verba teſtamenti,tamen cum tranſigo,ea videor mente repetere,& inſpicere. Secus ſi lex vel ſtatutum diceret lectis verbis per.l.1.infra de iis quæ in teſta.delen. in prin.ibi,legi autem ſic accipiendum eſt,non intelligi ſed oculis proſpici quæ ſcripta ſunt.

Contra Bar.ponderat Fulg.l.i.in prin.ibi,tabulas teſtamenti inſpicere, vel etiam deſcribere,&.l.ii.§.fi.ibi,nō patiatur inſpici & deſcribi,infra quemad.teſt. aperi. quæ verba non referuntur ad oculos mentis, ſed corporis.

Præterea tex.noſter dicit inſpectis.cognitiſque. Vndè vnum eſſe ſuperfluum ſi intelligeremus prout uult Bar.

Accedat quòd ſcire quis non poteſt niſi videat:cum auditio non ſit perfecta ſcientia. Hæc Fulg.quæ adducit Iaſo.tacito authore: & relinquens cogitandum,ait non eſſe recedendum a ſententia Bar.& cōm. pro qua adducit dictum Bal.hic in.2.lec.& Ange,quòd ſufficeret ſi partes aſſererent

63 ſe habere certam ſcientiam inſtrumenti teſtamenti.intellige,quia dixerūt inſpexiſſe & cognouiſſe uerba teſtamenti,argumēto.l.generaliter in prin. C.de nō nu.pecu.ibi,cū ſuis cōfeſsionibus acquieſcere debeat.

Reſponderi poteſt ad adducta per Fulg, quòd illæ.ll.loquuntur in teſtamento in ſcriptis, & reſpectu æditionis faciendæ. Nec obſt. quòd.d.l.i.in prin.ſubdat: ratio autem huius edicti manifeſta eſt: neque enim ſinè iudice transigi quæ ratio. locum habet ſecundum doc., etiam in teſtamento nuncupatiuo, de quo non fuerit facta ſcriptura; nam Bart.præſuponit inſpecta & cognita fuiſſe verba teſtamenti, ante tempus tranſactionis & ex alia cauſa: idq; ſufficit; cum verificentur verba legis noſtræ & ratiò generalis eſt: comprehenditq; inſpectionem mentalem. Nec poteſt dici ſuperfluus iuriſconſultus cum prius dixerit inſpectis, argumentum procederet ſi prius dixiſſet, cognitis; vt inſimili dicunt doc.in.l.i.ſuper glo. ſpecialiter ſupra de offi.eius, vbi ſcripſi ſub nu.118. Et per auditum vera ſcientia poteſt haberi eorum quæ auditu tantùm percipiuntur.

Concludo igitur veram eſſe opi.Bar.& cõm.per.l.in ciuile, iuncta.l.ſcire
64 leges ſupra de legi.&.l.Heredes palam §.pe.infra de teſt. & per rationem Bar.& ſolutionem ad.l.2.§.Homines ui bon.rap.cum ſi.de qua dixi ſupra nu.62. Et ex ea & aliis verbis Bar.patet eam loqui in caſu in quo prius fuiſſent inſpecta cognitaq; verba teſtamenti, quamuis ob aliam cauſam: vel ſi erat teſtamentum nuncupatiuum ſinè ſcriptura, quòd fuiſſent præſentes quando teſtatus fuit defunctus, aut ob omnibus teſtibus teſtamentariis intellexerint tenorem teſtamenti: quicquid dicant Pau.& Iaſ. Ait enim Bar. in propoſitione.q. Quid ſi ſciant tenorem teſtamenti, non tamen ipſum ob hoc inſpexerunnt. Adde quòd Bart.in.l.eius qui in prouincia ſub nu. 29.infra ſi cer.pe.voluit quòd in herede extraneo in quo præſumitur ſciẽtia teſtamenti, ſufficiat illa præſumpta ſcientia: ſic etiam ipſe Bar.in præal le.l.Qui romæ §.duo fratres q.iii.ſub nu.13.& q.5.ſub nu.18. de ver. obli. Iaſ.hic ſub num.15. Sed aduertendum quòd ſimiliter legatarius præſumitur habere ſcientiam teſtamenti quando petit legatum: & tamen iſta præſumpta ſcientiam non ſufficit: niſi partes in tranſactione affirmauerint ſe inſpexiſſe cognouiſſeq; verba teſtamenti. Finis, Ad laudem ſantiſsimæ Trinitatis.

Petrus Calæſatus Piſis profitens.

PETRI CALAEFATI IN L. PRIMA ff.De Iudi.

1 DEfinitio iudicii
2 Solutio ad.c.1.4.q.4.& ad.c.Forus de ver.ſigni.
3 Triplex eſt iudicium, ciuile: criminale.mixtum?
4 Unde dicatur iudicium?
5 Tres ſunt partes iudicii
6 Quæ perſonæ poſsint eſſe in iudicio
7 Caſus huius.l.1.
8 Clericus non poteſt trahi coram iudice layco, immò nec uolens, nec ſi iuramento conſenſerit
9 Non poteſt compromitti in iudicem ſuum tanquã in arbitrum de iure ci.
10 Preſes non poteſt ſe abdicare
11 Vicarius generalis Epiſcopi habet ordinariam iurisdictionem, ſed non vicarius foraneus
12 Compromitti poteſt in iudicem ſuum tanquam in arbitratorem: etiam de iure ciuile.
13 Compromitti poteſt in alienum iudicem tanquã in arbitrum
14 Materia prorogationis ubi tractetur.
15 prorogari non poteſt quod non eſt.
16 An ſufficiat quòd preexiſtat iurisdictio habitu, licèt non actu, vt fieri poſsit prorogatio?
17 Iurisdictio prorogata, eſt eiusdem naturæ & qualitatis etc.
18 Iurisdictio prorogata quandoq; eſt fortior.& ibi quòd diſpoſitio.l. Epiſcopalis. C. de epiſ.audi.non ſit correcta
19 Diſpoſitio.d.l.Epiſcopale procedit ſolùm in laycis prorogantibus iurisdictionem Epiſcopi.
20 Iurisdictio prorogata an & quando tranſeat in ſucceſſorem?
21 prorogatio iurisdictionis non extendit effectum ſuum contra teſtes, vel contra patrem etc.
22 Filiusfa.obligatur ex omni contractu duobus exceptis.
Non valet conſequentia, pater compellitur conſentire filio coram ſuo iudice litiganti, ergo & litiganti coram alieno.ibidem
23 Filiæ conſenſus quando pater agit ad dotem, requiritur tempore litis conteſtatæ, & præſtitus antè reuocari poteſt
24 prorogatio iurisdictionis inducitur etiam ante litem conteſtatam ſi facta ſit in iudicio, iudice præſente & expreſsè acceptante.
25 prorogatio extraiudicialis cum ſtipulatione pœnali, quamuis reuocabilis ſit, poterit agi ad pœnam coram illo iudice cuius prorogabatur iurisdictio.
26 Prorogatio expreſſa in iudicio non requirit preſentiam iudicis
27 Prorogatio facta preſente & tacente iudice, eſt efficax etiam quo ad ligandum iudicem. & nu.28.

29 *Concluſio circa materiam prorogationis quando ſit efficax vel in efficax*

30 *Confeſſio ſinè cauſa facta in iudicio valet*

31 D*iſpoſitio huius.l.olim habebat locum etiam in clericis*

32 *Layci ſubditi etiam ratione feudi aut alterius ſimilis qualitatis non poſſunt prorogare iuriſdictionem in illis cauſis abſque voluntati* Domini

33 *Cautela pro clericis contra ſtatutum puniens declinantes iuriſdictionem*

34 *Clericus an ſicut ſortitur forum ratione contractus, ita etiam ſortiatur ratione deſtinatæ ſolutionis*

35 *Clericus falſum teſtimonium dicens coram iudice layco an ab eo puniri poſſit*

36 *Clericus depoſitum recipiens a iudice layco quomodo poſſit ab eo compelli ad reſtituendum depoſitum*

37 *Clericus quod poſſit per iudicem laycũ citari ſub hac forma ſi ſua putauerit intereſſe, in quibus caſibus procedat*

38 *Inſtantia cepta contra laycum an tranſeat in clericum ſucceſſorem*

39 *Caſus in quibus clerirus conueniri poteſt coram layco remiſſiuè*

40 *Compromitti poteſt in iudicem non ſuum tanquã in arbitrum*

41 *Intellectus.l.ſed etſi ſeruum §. Si quis iudex ſupra de arbi.*

42 *Compromitti poteſt de iure cano. in iudicem ſuum tanquã in arbitrum*

43 *Compromitti poteſt etiam de iure ciui. in iudicem ſuum tanquam in arbitratorem*

44 D*iffe rrentiæ ratio inter ius cano.& ci. a quibuſdam tradita, an ſit vera?*

45 D*octrina ad cognoſcendum an partes conſentiant in iudicem non ſuum tanquã in iudicem, an tanquã in arbitrum?*

46 *Pœna in compromiſſis apponi ſolet: valent tamen etiam ſinè pœna*

47 *Modus cognoſcendi an fuerit proceſſum vt per arbitros an vt per arbitratores?*

48 *Quandoq; proceditur vt per arbitratorem & deciditur vt per arbitrum*

49 *Reductio peti poteſt a ſententia arbitri quando interuenit dolus: vel potius tali caſu obſtat exceptio doli*

50 *Sententia arbitri quarè non poſſit reduci ad arbitrium boni uiri? remiſſiuè*

51 *Sententia arbitri quando in compromiſſo non fuit adiecta pœna approbatur taciturnitate decem dierum*

52 *Fallentiæ plures remiſſiuè a regula quòd a ſententia arbitri non detur recurſus*

53 *Materia arbitri & arbitratoris in quibus locis, & per quos explicetur*

54 *Extenſio ad regulam.l.Quoties de re.dub.*

55 *Arbiter non patet ſuam ſententiam exequi*

56 *Iudex an vigore prorogationis cognoſcere poſſit vt iudex, & vt arbiter?*

57 *Prorogari non poteſt iuriſdictio delegata de perſona ad perſonam, & numer. 63.*

58 *Articulus dubius inter legiſtas decidi debet ſecundum apertam diſpoſitionem iuris cano.*

59 *Uniuerſalitas facilius incrementum recipit quam ſingularitas*

Iuriſdictio

60 Iuriſdictio ordinaria fauorabilis eſt, delegata verò odioſa
61 Delegatio reuocari poteſt ad libitum delegantis
62 Prorogari an poſſit de perſona ad perſonam iuriſdictio delegati ad vniuerſitatem cauſarum
64 Prorogari poteſt iuriſdictio delegata de tempore ad tempus
65 Prorogari poteſt iuriſdictio delegata de loco ad locum per delegatum Principis
66 Ratio quarè magis prorogari poſſit iuriſdictio delegata, modis prædictis quam de perſona ad perſonam
67 Prorogari an poſſit iuriſdictio iudicis exiſtentis extra ſuum territorium
68 Tex.hic in illis verbis, qui tribunali preeſt etc.quomodo intelligatur.
69 Iudex cartularius an poſſit exercere iuriſdictionem contentioſam inter volentes?
70 Compromitti non poteſt de cauſis famoſi delicti etc.
71 Inductio legis in criminali.C.de Iur.om.iud.
72 Actor dicitur etiam in criminalibus
73 Contractus latè accipitur pro omni obligatione etiam ex delicto
74 Intellec.l.i.C.vbi de crimi.
75 Prorogatio fieri poteſt in criminalibus in iudicem habentem tale merum imperium in ſuos ſubditos.
76 Prorogari an poſſit iuriſdictio in criminalibus? d.ſcutitur
77 L.iſta & l.ſecunda. §.conuenire infra eo.loquuntur de prorogatione ſimplicis iuriſdictionis
78 Delegatio facta ab incongruo non valet: etiam conſentientibus partibus
79 Preſumptio eſt contra eum qui proprium deſerit iudicem, & vna præſumptio tollit aliam
80 Iudex loci delicti poteſt petere ad ſe remitti reum.quomodo procedat
81 Prorogatio fieri non poteſt in crimi.ſinè conſenſu proprii iudicis
82 Delinquentis habentis bona in diuerſis iuriſdictionibus.ſeu bona ipſius delinquentis publicata, an pertineant omnia ad fiſcum loci condemnationis?
83 Declaratio quòd in prorogatione in crimi.requiratur conſenſus proprii iudicis, videtur deſtruere opi.glo.& cõm.
84 Declaratio prædicta reddit inutilem diſtinctionem Pau.ca.
85 Prorogatio fieri nullo modo poteſt quando ſtatutum diſponeret quòd Iudex non poſſet excedere ſuam iuriſdictionem
86 Prorogationis regula an locum habeat quando iudex procedit per inquiſitionem?
87 Fama non poteſt prorogare iuriſdictionem
88 Duorum conſenſus non requiritur quando de vnius tantum preiudicio agitur
89 Iudex loco accuſatoris eſſe non poteſt: contra Deci.
90 Prorogatio non poteſt dici inducta reo ſemper abſente
91 Prorogatio an fieri poſſit de vna ſpecie iuriſdictionis ad aliam?
92 Ratione incidentiæ vel connexitatis poteſt iudex cognoſcere de iis de quibus principaliter cognoſcere non poſſet
93 Cauſæ pecuniariæ ſimplicis iuriſdictionis nec olim erant, nec hodiè ſunt indelegabiles

94 *Regula l.non debet cui quod plus eſt licet infra de reg. iur. quando non procedat*
95 *Stante ſtatuto quòd Iudices mercatorum non habeant iuriſdictionem niſi in cauſis mercantilibus, nõ poterit eorum iuriſdictio prorogari ad alias cauſas ſimplicis iuriſdictionis*
96 *Prorogatio iuriſdictionis an locum habeat in ſpiritualibus? & nu. 97*
98 *Ratio aſſignata quarè in ſpiritualibus fieri non poſſit prorogatio, non videtur bona.*
99 *Delegatus Principis poteſt ſubdelegare ſicut ordinarius*
100 *Delegatus Principis poteſt ſubdelegare cauſas indelegabiles per ordinarium*
101 *Delegatus Principis maior eſt quolibet ordinario in cauſa delegata*
102 *Iuriſdictio delegati principis prorogari non poteſt de perſona ad perſonam.*

In.l.i.ff.De Iudi.

NOn inſiſtendo circa continuationem rub. quia modicæ vtilitatis eſt, & doc. tranſeunt cum gl. tametſi Cur. iun. quædam contra ipſam adducat, ſummatim & concluſiuè præmittam ex Azo. in ſumma huius tit. C. Iaſo. & Modern. ibi in rub. Alberi. Cur. iun. & Cagnol. in rub. huius tit. Deci. & aliis in rub. extra eo, poſt Hoſti. ibi, in ſumma. Primo quid ſit iudicium? Secundo quotuplex ſit? Tertio vndè dicatur? Quarto quot ſint partes iudicii? Quinto quæ perſonæ poſsint eſſe in iudicio?

1 Ad primum Iudicium, prout in hoc tit. accipitur, nam & multa alia ſignificat, vt dicunt Azo. & Hoſti. & tradit Deci. in rub. extra eo. nu. 5. definitur cõmuniter ſic, vt tradit Deci. in d. rub. extra eo. col. 3. nu. 3. Eſt actus trium perſonarum iudicis, actoris, & rei, in iudicio contendentium: vel potius loco iſtorum vltimorum verborum, dicatur, qui redditur etiam in inuitum. l. Inter ſtipulantem §. i. de verb. obli. & in prin. vbi dicitur, eſt actus addatur legitimus. Hæc ergo videbitur tutior definitio: Iudiciũ eſt actus legitimus trium perſonarum, iudicis, actoris, & rei, qui redditur etiam in inuitum. Nec ob. quandoq; videri actum duarum perſonarum, quando proceditur per inquiſitionem, quia tunc diffamatio videtur tenere locũ actoris: teſtes autem non ſunt de ſubſtantia iudicii: quia & ſinè teſtibus iudicium procedere poteſt. Et ideo non admitto definitionem Curt. iuñ. hic in rub. nu. 7. dicentis eſſe actum quatuor perſonarum. Circa definitionem iudicii latè inſiſtit Deci. in d. rub. extra eo. per vnam col. & vltra Maranta in ſuo ſpeculo in ſecunda parte princ. Nec ob. quod ait Iſidor. in c.
2 Forus ver. in omni quoq; de ver. ſig. in hæc verba, In omni quoq; negocio, hæ perſonæ queruntur, iudex, accuſator, reus, & tres teſtes; reſpondetur enim vt ibi per glo. & per Deci. in d. rub. extra eo. col. 3. ſub nu. 3. verſ. vnde pro reſponſione in fi. vbi reſpondet ad. c. i. 4. q. 4. dum dicit in omni iudicio quatuor perſonas ſemper neceſſe eſſe: Dic non ad eſſentiã, & ſubſtantiam iudicii, ſed ad iuſtificationem, & dum ponit teſtem pro quarta perſona, intellige pro omni genere probationis; vel etiam pro confeſsione quæ releuat ab onere probandi, vt tradit Deci. in rubr. extra de proba. col. 5. nu. 8. Et ui. Ioan. de Turre Crema, in d. c. i. 4. q. 4. & Rip. in d. rubr. extra de Iudi. nu. 37. cum ſeqq. & nu. 42. cum ſeqq.

3 Ad ſecundum: licet Iaſ. in rub. C. eo. tradat ſeptem iudiciorum ſpecies, tamen, quantum ad rem noſtram attinet, duplex eſt; aut ciuile, aut criminale. alii volunt quòd ſit triplex, addentes mixtum. Et poſſet poni exemplum in caſu quem ponit Bar. in. l. Interdum §. Qui furem infra de fur. & in terminis §. ex maleficiis Inſti. de actio. vt in actione vi bonorum raptorum, & actione legis aquiliæ. Rurſus quoddam plenarium, vt eſt regulariter quoddam ſummarium vt in clem. Diſpendioſam de Iudi. Quoddã

ordinarium,quoddam extraordinarium:extra ordinarium vt quãdo proceditur per viam inquiſitionis,vel quãdo ſummarie,vt clem. ſæpè de ver. ſig.& in extrauag.ad reprim.Poſſet etiam dici quòd plenarium ſit iudiciũ petitoriũ'm:ſummarium,Iudicium poſſeſſorium.ac etiam extraordinariũ iudicium dici in caſibus de quibus in ti.infra de var.& extraor.cog..& in titu.de extraor.crimi.

4 Ad tertium:vndè dicatur? tex.in.c.Forus,de ver.ſig.dicit: vocatur autẽ iudicium,quaſi iuriſdictio,& ſic à iure dicendo.facit.l.i.ſupra de iur. om. iudi.ibi iuſdicentis officium etc.Et intelligimus iudicem ius dicere licèt iniuſtè iudicet.l.pe.ſupra de iuſ. & iur. ratione ibi adducta, reiecta opin. Cur.iun.hic in rub.nu.9.

Ad quartum:quot ſint partes iudicii?Dic,tres,vt per Bar.in.l.2.ſub nũ.6

5 infra de fur.Cur.iun.hic in rub.nu.x.cum ſeq.Nam licet ante litem conteſtatam non dicatur iudicium formatum? dicitur tamen iudicium ceptũ. l.Vbi acceptum infra eo.ſcripſi in rub.C.de ædem.

6 Ad quintum,dic vt in tit.C.qui legi.perſo.&c.& ibi Azo,in ſumma. Et vi.l.ſeruus.C.de Iudi.l.vix certis, cum gloſ.infra eod.l.fi.§.neceſsitate.C. de bon.quæ lib.

Nunc ad.l.ipſam primam in hæc verba loquentem Vlpia.lib.primo ad edictum.

SI ſe ſubiiciant aliqui iuriſdictioni,& conſentiant,inter conſentientes, cuiusuis iudicis qui tribunali preeſt, vel aliam iuriſdictionem habet, eſt iuriſdictio.

Non admittit literalem diuiſionem.Summatur,ſecundum Bar.

Eius qui habet iuriſdictionem & tribunal,vel iuriſdictionem tantum,iuriſdictio prorogari poteſt. Vel ſic.

Iudicis ordiuarii etiam non habentis tribunal,prorogari poteſt iuriſdictio.licèt Bal.intelligat etiam de delegato.

Caſum ſic proponebam, antequã in lucem veniſſent ſcripta Cagnoli.

7 Cum in.2.parte rub.proponatur vbi quis agere vel coueniri debeat,quæſitum fuit:Piſanus & Senenſis inter quos vertebatur controuerſia,ſe ſubiecerunt iuriſdictioni Prætoris Lucenſis,conſentientes in eum,vt in iudicẽ: vel duo Lucenſes,in Pretorem huius Piſanæ ciuitatis:vel in Rectorem huius gymnaſii qui tribunali non preeſt,licet ordinariam habeat iuriſdictionem,vt per Pau.ca.hic ante nu.1. Poſtea volebat alter ex litigatoribus declinare iuriſdictiouem.Querebatur an poſſet?

Videbatur prima conſideratione dicendum quòd ſic, ex iis quæ continentur in oppo.Bar.

Primo:per.l.Si couenerit ſupra de iur. om.iudi.ibi,proculdubio nemo compellitur eiuſmodi conuentioni ſtare.

8 Secundo per auten.ſtatuimus.C.de Epiſ.& cleri.vbi clericus non poteſt trahi coram iudice ſeculari in quadis cauſa:& fuit conſtitutio Federi., &

per.c.

per.c.ſignificaſti de for.compe.vbi Clericus non poteſt conſentire in aliũ iudicem Eccleſiaſticum niſi de voluntate ſui dioceſani:in Iudicem laycũ, nullo modo etiam ſi iurauerit.c.ſi diligenti eo.tit.de for.compe.

Tertio: per.l.ſed & ſi in ſeruum §.ſi quis iudex ſupra de arbi.vbi, partes
9 non poſſunt conſentire in iudicem ſuum,vt in arbitrum. Et iſtæ tres ratio
ñes continentur in tribus oppo.Bar.

Quarto,vltra Bart.,per.l.Priuatorum.C.de Iur.om.iudi.vbi,priuatorũ conſenſus non tribuit iuriſdictionem.

Quinto:quia ſic omnes ſubditi poſſent euacuare iuriſdictionem proprii iudicis,eamq; reddere inanem,conſentiendo in alium iudicem: & ſic pacto priuatorum derogaretur iuri publico contra.l.Ius publicum ſupra de pac.nam ius publicum conſiſtit in magiſtratibus.l.i.§.Huius ſtudii ſupra de Ius.& iur.

Sexto quia preſes non poteſt ſe abdicare.l.pe.ſupra de offi.præſi.ſic vide
10 retur econtra dicendum in ſubditis.

Septimò per.l.ſi.ſupra de Iur.om.iudi.cum glo.& doc.volentibus diſpoſitionem illius.l.procedere etiam inter non ſubditos exiſtentes intra territorium:nam Preſes Prouinciæ in ſuæ prouinciæ tantum homines imperium habet.l.3.ſupra de offi.præſi.& hac ſola ratione dubitandi vſum fuiſſe Cagnol.vidi poſteà Accedat quòd ſententia lata a non ſuo iudice non valet.l.ſi.C.ſi a non compe.iudi.

His tamen & ſimi.non obſtantibus contrarium fuit deciſum per Vlpia. Et ſic quòd facta prorogatione,non liceat declinare iuriſdictionem. Ratio decidendi,quia principaliter agitur de priuato intereſſe ipſarum partium:vndè ſuccedit regula.l.pe.C.de pac.l.In re mãdata,C.man.&.l.Nec non.§.Quod eis inquit infra ex qui.ca.maio.Idq; fieri poſſe diſponebat lex Iulia iudiciorum.l.2 §.conuenire infra eod.Ad idem.l.i.C.de Iur.om. iudi.quæ fuit Seueri & Anto.l.eſt receptum, ſupra eod. titu.de Iur.om. iudi.

Ad primum reſpondet Bar.hic in prima oppo.quòd ibi fuit pactum extraiudiciale,ideo locum habet pœnitentia,re integra:hic facta fuit prorogatio litigando.

Ad ſecundum,reſpondet Bar.hic in.2.oppo.vera ſolutio videtur quòd
ibi ſpeciale ſit in clericus,vt dicit tex.in præall.c.ſignificaſti:nam Vicarius
Epiſcopi habet ordinariam iuriſdictionem.c.Romana in prin.& ibi glo.
11 in ver.generaliter de appella.lib.vi.intelligendo de Vicario generali non
de foraneo vt ſcripſi in rub.ſupra de offi.eius,nu.47.& 48. poſt Alexã.ibi
in.pe.col.ſub nu.17.nec maior militat ratio in Vicario Epiſcopi, quam in
alio ordinario in foro Cæſaris & ideò non videtur ſine dubio procedere
quòd ait Bar.hic:& Abb.in.d.c.ſignificaſti.num.7.&.8.

Ad tertium reſpondeo ſecundum Bar.hic in.3.oppo.nu.3.quòd ille tex.
non denegat prorogationem iuriſdictionis,ſed compromiſſum in iudicẽ
ſuum tanquam in arbitrum;in alienum iudicem poſſet compromitti tan-
12 quã in arbitrum per.l.ſi qui ex conſenſu.C.de epiſ.audi.ſecundum vnum

intellec.& tunc non habebit iuriſdictionem ſed notionem.l. Ait prætor in princ.iuncta glo.in ver. non habent infra de re iudi.Rationem.d.§.ſi quis iudex,colligebam ex.l.Diem proferre §.ſtare eo.tit.de arbi.quia non poteſt appellari a ſententia arbitri vt ibi,& ſic facilè illuderetur lex permittens appellari a ſententia iudicis.curarent enim iudices ea ratione cauſas

13 in ſe compromitti. Poteſt tamen compromitti in iudicem ſuum. tanquā in arbitratorem ſecundum Bal.in d §.Si quis iudex,& Cy.in præalle.l.Si qui ex conſenſu,in prin.cum a ſententia arbitratoris poſsit recurri ad arbitrium boni viri.l.Societatem §. Arbitrorum infra pro Soci.

Ad quartum reſpondetur,retorquendo in contrarium,a contrario ſenſu.Dicitur enim ibi priuatorum conſenſu iudicem non fieri eum qui nulli preeſt iudicio,ergò ſi preeſt &c.

Ad quintum reſpondebam quod mali euentus non ſunt in conſideratione.l.Inter ſtipulantem §.ſacrā infra de ver.obli.& per.l.Nam ad ea ſupra de legi.Præterea ſuperior poſſet huic rei prouidere,prohibendo.Et ideò Bar.hic circa ſecundam oppo. dicebat quòd inuito Epiſcopo vel comite ad quos pertinet iuriſdictio & vtilitas,ſubditi non prorogarent iuriſdictionem alterius iudicis,de quo latius Abb.in præalle.c.ſignificaſti nu.7. 8.de for.compe.Reſeruo dicendum de hoc infra cum glo.

Ad ſextum,quòd ibi agitur de abdicatione iuriſdictionis quæ fieri non poteſt niſi conſentiente Principe: ſed in caſu.l.noſtræ quis non eximitur a iuriſdictione ſui iudicis: licèt fiat cumulatio fori, quæ inducitur etiam ratione contractus & aliis pluribus rationibus.c.fi.de for.compe.cum ibi traditis per doc.& præſertim per Maria.Sozi.ſeni.

Ad ſeptimum quòd illa iura non procedunt quando non ſubditi conſentiunt in iudicem non ſuum.

Aduertendum quòd non poſui caſum ſimpliciter an poſsit fieri prorogatio, quia non alia ratione id queritur niſi vt cognoſcamus, facta prorogatione,non poſſe in illa cauſa declinari iuriſdictionem illius iudicis aliàs non ſui;cum valeat prorogatio,& res non ſit integra.

Lego,ſeu profero,& declaro verba tex. Si ſe ſubiiciant. Declara vt per Pau.ca.ibi,& conſentiant:declara per.l.2.in prin.infra eo.ibi,inter conſentientes,non inter alias perſonas,vt teſtes,& patrem,ſinè cuius conſenſu filius non poteſt eſſe in iudicio.Pau.hic nu.3.ibi,cuiuſuis iudicis,ſcilicet ordinarii,habentis tribunal,vt Pretor:vel non habentis,vt Rector ſcholariū. Pau.hic ante nu.1.& nu.4.

14 De materia prorogationis de qua in.l.noſtra cum ſeq. habetur etiam in aliis quā pluribus locis per Alber.hic in prin. citatis, & per Cagnol.nu.1. Et preſertim in.l.eſt receptum,cum.l.ſeq.&.l.ſi conuenerit ſupra de iur. om.iudi.vbi latè Iaſ.dico in.l.ſi conuenerit,& Sozi.& Deci.in.c.ſignificaſti de for.compe.vbi latiſsimè Maria Sozi.ſeni.per modum tractatus.Rober.Marant.in ſuo trac.ſeu ſpec.de ordi.iudi.diſtinctione xii. car. 62.cum ſeqq.

No.primo.vnà cum Bald.in prima lec.,Cur.iun. & Cagnol. iuriſdictionem

nem eſſe fundamentum prorogationis iuriſdictionis probatur per hunc tex.iuncta.l.Priuatorum.C.de iur. om. iudi.Non enim poteſt prorogari
15 quòd non eſt.l.ſed etſi manente infra de preca.facit.l.2.de vſufru.l.Manumiſsiones de ius.& iur.cum ſi.

Regulam.d.l.ſed etſi manente declarat & ad plures queſtiones facti applicat Fely.in.c.de cauſis col.i.poſt med.in verſ.Dicunt hic,de offi. dele.cum ſeq.& ibi Deci.nu.6.7.col.3.cum ſeq.

Dicunt Cur.iun.hic nu.2.Cagnol.nu.5.ſufficere quòd adſit preexiſtens iuriſdictio in habitu,licet non in actu per.l.3.cum ibi no.per gloſ.& Bart. ſupra de offi.preſi.

16 Dicebã Curt.& Cagnol.nõ rectè loqui,iudicio meo. Nã text.in d.l.3.dicit quòd Preſes extra ſuã prouinciã,priuatus eſt,in hæcverba:Præſes prouinciæ in ſuæ prouinciæ homines tantum,imperium habet. Et hoc dum in prouincia eſt:nam ſi exceſſerit,priuatus eſt.Quod ſi Præſes extra ſuam prouinciam priuatus eſt,& ideò non poteſt ius dicere in homines ſuæ prouinciæ,quomodo poterit preſidis extra prouinciam exiſtentis,iuriſdictio prorogari per extraneos?Glo.i.ibi circa fi & Bar.nu.2.id volunt duntaxat quòd preſes extra ſuam prouinciam exiſtens poſſit delegare cauſam in ſua prouincia per.l.fi.ſupra de offi. prefec. vrb.Nec ob.l.i.C.de Iur.omn.iudi.quia loquitur in procuratore Cæſaris qui habet iuriſdictionem habitu & actu inter fiſcum & priuatos vt ibi,& in.l.fi.ſupra de offi.procura.Cæſa.l.Ad fiſcum &.l.ſeq.C.vbi ca.fiſca.Et ideò poteſt fieri prorogatio per priuatos.Et Corn.in conſ.238. Viſa copia: & conſ.259. Viſo puncto: lib.tertio non loquitur in terminis noſtris,ſed in iuriſdictione notarii & iudicis cartularii qui habet iuriſdictionem inter volentes: voluntariã ſcilicet: & ſic non poteſt propriè dici prorogatio de habitu ad actum, quicquid velit Corn.ſed deducitur ad actum per voluntatem partium. Termini autem in quibus loquitur Cur.iun.ſunt valdè diuerſi.

Adde non obſtare quæ tradit Alex.in.l.fi.in primo no.ſub nume.3.cum ſeqq.ſupra de iur.om.iudi.quia loquitur de prorogatione de loco ad locum;vt ſcilicet vnus iudex poſsit extra ſuum territorium ius dicere inter ſubditos ſuos volentes,& ſic prorogantes iuriſdictionis exercitium de loco ad locum.ibiq; ſub nu.7.dicit,magis cõm.opin.eſſe,quòd requiratur, etiam conſenſus iudicis loci, ſic etiam Iaſ.ibi in 8.limi.nu.14.& in.l.fi.nu.x.ſupra de ius.& iur.poſt Bart.ibi nu.3.Deci.in.d.l.fi.de iur.om.iudi.ſub nu.9.Cagnol.ibi,in primo.no.in.3.limi.nume.31.Adde Roma. Sing.49. Item ad hoc: limitatem,quando competeret iure ſpeciali. Sic etiam Ab.in.c.Excõmunicatis nu.5.de offi.lega.Maranta in loco infra alleg nu.4.in fi.vt in legato. Non loquor de voluntaria iuriſdictione, de qua doc. ibi & Cagno.in prima.limi.nu.23.Et vi.etiam Marant.in ſuo ſpec.in.12.diſtinc.ſub nu.3.verſ.exemplum de quarta.

Quero primo circa iſtud no.An iuriſdictio prorogata ſit eiuſdem naturæ & qualitatis,prout ipſa iuriſdictio competens inter ſubditos? Pau.caſ hic nu.6.dicit quòd ſic: & ideò ſi talis iudex cognoſcebat ſinè ſtrepitu &

figura iudicii, eodem modo cognoſcet ex iuriſdictione prorogata: & idem ſi non dabatur appellatio: argumento.l.etiam.C.de iur. dot. ibi, vt etiam id quod additamenti cauſa in dotem datum eſt, eadem actione repetatur: & .l.inter ſocerum.§.Cum inter infra de pac.dota. ſequitur Curt. iun. nu.3.& 4.reſpondens quibuſdam leuibus in contrarium adductis: & Cagnol.nu.6.cum pluri.ſeq.Fuit opi.Pet.quem citat Pau.ca.Tenuit hoc etiam Abb.in.c.cauſam quæ num.2.De re iudi.Roma.ſing.xi. Quid ſi ſit prorogatio:

18 Quinimmo quandoq; potentiorem dicunt doc.eſſe iuriſdictionem prorogatam, vt in caſu.l.Epiſcopale.C.de Epiſco.audi. vbi ſi layci prorogant iuriſdictionem Epiſcopi, non poteſt a ſententia appellari: licet quando inter ſubditos iudicat vel ex delegatione, poſsit appellari vt in auten. ſi quis litigantium, cum ibi no.C.eo.tit.de Epiſco.audi.ita Paul. ca.hic ſub nu.6. Idq; voluit Cy.poſt Pet.in.d.l.Epiſcopale & Alberi. & ſic intelligitur communiter. Difficultas maior circa id conſiſtit; an ſit correcta per.d.auten.Si quis litigantium, immediate ſeq.

Bal.in.d.auten.in fi.putat illam.l.Epiſcopale correctam eſſe, *idem tenet* Saly.in.d.l.Epiſcopale ſub nume.3.ad fi. ratione non vrgenti. præſuponit enim quod tempore quo fuit ædita illa lex non poſſet appellari ab Epiſcopo etiam cognoſcente inter ſubditos. Et idem ſentire videtur Bart.ibi, dicens quod idē iudicatur de iuriſdictione prorogata quod de principali.

Contrarium & ſic quod diſpoſitio.d.l.Epiſcopale non ſit correcta, tenet glo.in ver.iudex.in.d.auten.ſi quis litigantium: Pet., Cy. & Alber.in præalle.l.Epiſcopale: Bar.in.l.ex conſenſu in prin.infra de appella. poſt Dy., ait enim, facit quod a iudice, cuius iuriſdictio de cōſenſu partium eſt prorogata, poſsit appellari, fallit in Epiſcopo, vt: C.de Epiſ.audi.l.Epiſcopale ſecundum Dy.licet Pau.ca.in.d.auten. Si quis litigantium nu.3.ex *inductione* quā ibi facit, dicat ſequi neceſſario correctam eſſe diſpoſitionem d.l.Epiſcopale.ſed non placet illa ſua inductio.idemq; dixerit in.l.Epiſcopale nu.1.in fi.

Pau.ipſe in.d.l.Epiſcopale, dicit ſpeciale ibi eſſe duplici ratione propter Epiſcopalem reuerentiam: & propter cōſenſum partium.

Poteſt admitti: quia concurrit lex, cum conſenſu partium. Ego dicebam diſpoſitionem illius.l.forte inductam fuiſſe; ne layci eſſent faciles ad prorogandum iuriſdictionem Epiſcopi.

Cur.iun.hic nu.5.vſq; ad 9.dubitat de principali dicto, & de intellectu.l.Epiſcopale. Cagnol.nu.x.ait Cur.male reſoluere, & remittit ad ſeipſum in.l.Cum quædam puella, in 4.no.ſupra de Iur.omn.iud.vbi ſub nu.26.dicit rationes adductas per Pau.ca.non habere ſtabile fundamentū: & ideo correctam eſſe per.d.auten.ſi quis litigantium: Quod mihi verum non videtur: Nam in primis.d.l.Epiſcopale, optime & clare probat id ad quod allegatur, & .d.auten.ſi quis litigantium, nihil dicit de Epiſcopo iudicante ex prorogatione, ſed ex iuriſdictione ordinaria, vel delegata; vt ſpeciale ſit, quod ſi fuerit ſemel confirmata ſententia, non liceat vlterius provocare

care, licet alias iure communi bis appellari poſſit. C. Ne lic. ter. prouo. c. ſua, de appella. cum ſi. Hodie autem videtur attendenda diſpoſitio iuris cano. quoad auten. Si quis litigantium.

Concludo igitur veram eſſe & magis com. opi. quòd a ſententia Epiſcopi lata ex prorogata iuriſdictione non poſsit appellari per. d. l. Epiſcopale & d. l. non eſſe correctam. Et ita cõmuniter teneri dicit Cur. iun. hic nu. 8.
19 in fi. declarans hoc procedere quando fuit facta prorogatio per laycos, ſecus ſi per clericos, fuit elegans declaratio Ab. in. c. cauſam, quæ nu. 3. de re iudi. quã ſimpliciter ſequitur Fely. ibi, nu. 1, qui tamen tenet. d. l. Epiſcopale, correctam eſſe per auten. ſi quis litigantium: ſed male: & contra mentẽ Ab. Et prædictam declarationem Ab., ſequitur Deci, in. l. Cum quædam puella in ỹ. no. ſub nu. 7. ſupra de iur. om. iudi.

20 Secundo queritur, An iuriſdictio prorogata tranſeat in ſucceſſorem a Spec. in ti. de compe. iudi. adi. §. i. verſ. Quid ſi duo Piſani, nu. 8. diſtinguit, Aut conſenſerunt in iudicem ratione officii, & iſto caſu tranſeat in ſucceſſorem per. l. Ciuibus infra de re. dub. c. Quoniam Abb. de offic. dele. cum aliis per eum alleg., aut ratione perſonæ ſuæ, & iſto caſu non tranſeat, argumento. c. requiſiſti de teſta. nec etiam ipſe cognoſcere poſsit finito officio.

Pau. ca. hic nu. 5. impugnat diſtinctionem ſpec. quia cenſetur habitus reſpectus ad officium, non ad perſonam: cum priuato non detur iuriſdictio partium conſenſu. l. Priuatorum. C. de iur. om. iudi. Vnde cum officium ſemper ſit idem. c. nouit de elec. corrupta eſt allegatio: Melius allegaſſet. l. Proponebatur infra eo. tranſibit indiſtincte in ſucceſſorem.

Curt. iun. nu. 9. breuiter ſequitur opi. & diſtinctionem ſpec. quã confirmat ex dictis Bartol. in. l. Cum apud, col. fin. infra iudi. ſol. in verſ. tertio caſu.

Cagnol. ſub nu. 12. licet conetur defendere opin. Pau., tamen concludit quòd ſi conſtaret partes habuiſſe reſpectum tam ad perſonam ipſius iudicis quã ad iuriſdictionem, non tranſiret iuriſdictio prorogata in ſucceſſorem ſecundum opin. ſpec. quam ſequutus fuit, vt ipſe refert, etiam lancel. Deci.

Sed profecto aliter non intellexit ſpec. niſi quòd habitus fuiſſet reſpectus principaliter ad perſonam, in officio tamen exiſtentem, ſine quo non erat capax iuriſdictionis. Quare ſi conſtet partes fuiſſe principaliter motas propter ſcientiam & probitatem perſonæ, non tranſibit iuriſdictio prorogata in ſucceſſorem, ſed extinguetur, argumento. d. c. Quoniam Abbas de offi. de le. & c. ſi §. i. eo. tit. & c. Is cui, eo. tit. lib. vi. Et hanc opi. Spec. ſequor contra Pau. licet Maria. Sozi. ſeni. in. c. ſignificaſti col. pe. verſ. Primo caſu, de for. compe. ſequutus fuerit opi. Pau. ca.

Adde tenendum eſſe opin. ſpec. tum propter eius authoritatem, maiorẽ quã Pau. ca. tum quia eam ſequuntur doc. magis cõmuniter: ſcilicet lancelot. Deci., Curt. iun. & Cagnol. hic, tum etiam quia meliori ratione fundatur. Nec ob. quòd eiuſdem naturæ & qualitatis debet eſſe iuriſdictio pro-

rogata,vnius eſt principalis,quia verum eſt vt ſcilicet,ſi non poterat appel lari a tali iudice vel ſummariè coram eo procedebatur , idem ſeruetur in iurisdictione prorogata:ſed negatur prorogata iurisdictio niſi limitatè in perſonam propriam illius iudicis propter eius doctrinam & integritatem.

Secundo No.ex tex.noſtro,ibi,inter conſentientes,ſecundum Pau. caſt. hic nu.3.poſt Ange.,Curt.iun.in.3.no.nu.xi.cum ſeqq.Cagnol,in.4. not. nu.19.cum ſeqq.quòd prorogatio iurisdictionis non extenditur ad perſo
21 nas teſtium,nec ad perſonam patris,ſi filius in poteſtate proroget, qui nõ poteſt eſſe in iudicio ſinè conſenſu patris.l.fi §.Neceſsitate.C.de bon.quæ lib.Probatur hæc opi.per tex.noſtrum dicentem inter conſentientes; ergo non inter alios ne factum vnius alium obliget.& eſt etiam caſus ſecundum Ange.hic,in.c.Romana.§.2.& §.fi.De for.compe.lib.vi.

Cur.iun.nu.14.contrarium tenet quoad perſonam patris: quia attenta opi.Ange.& Pau.,prorogatio filii fa.redderetur eluſoria: & tamen obligatur ex omni contractu excepto voto & macedoniano.l.Tam ex contractibus infra eo.Cum igitur permittatur prorogatio,conſequens erit, ſecũ
22 dum eum,quòd pater compelli poſſit ad conſentiendum: per regulam.l. ſecunda ſupra de iur.om.iudi.idq; iudex prorogatus aget per literas ſubſidiarias.

Hanc opi.Curt.iun.ſequitur Cagnol.ſub nume.19.vſque ad 24.ratione præalle.& nu.23.tradit remiſsiuè & cumulatè loca in quibus agitur de cõſenſu præſtando per patrem filio litiganti.

Mihi non placebat opi.Curt.& Cagnol.Non enim verum videtur eorũ aſſumptum quòd lex det filiofa.poteſtatem prorogandi,&.l.noſtra intelligitur de iis qui prorogare poſſunt,per.l.Qui teſtamento in princ.infra de teſtã.& ſic de iis qui poſſunt eſſe in iudicio libere,vel habeant conſenſum & authoritatem prout iura poſtulant.

Nec ob.quòd pater compelli poſsit conſentire filio reo, conuento corã ſuo iudice.d.l.fi.§.Neceſsitate.C.de bo.quæ libe.,nam ex hoc non ſequitur quòd pater compelli poſsit conſentire coram alieno iudice, in quem temerè forſam,& cum graui damno impenſarum conſentiebat filius. Et ideò concludebam quòd ſi filiusfa.Lucenſis conſentiat in Prætorem huius ciuitatis,& eius pater caſu hic Piſis inueniatur, non poterit compelli ad conſentiendum:et multò minus per literas ſubſidiarias:quàmuis teſtibus vti poſſet mediãtibus literis ſubſidiariis.Putarem tamen quòd iudex Lucenſis iuſtè poſſet recuſare iſto caſu.Et diuerſa ratio militat in cõſenſu patris ex quo fundatur & ſubſtantiatur iudicium. Non recedas ergo ab opi.Ange.& Pau.quam ſequitur ſapia nu.10

Cetera per Curt.iun.& Cagnol.tradita in Notalibus,quæ ſuperius expedita non ſint,congruentius diſcutientur vnà cum glo.& Bartol. Sic etiam quod ſcribit Pau.ca.nu.7.

Glo.prima in ver.& conſentiant,diuidi poteſt in quatuor partes principales. In prima declarando text.remouet vnum contrarium: In.2.,aliam afferens

afferens declarationem,alteri tacitæ obiectioni reſpondet: In.3.ponit aliā
declaratiouem tollentem aliud contrarium : In quarta format. q.,ſecun-
da ibi, item hæc lex: tertia, ibi Item intellige: quarta ibi ſed quero quali-
ter.

Pro expeditione primæ partis, quæro quid importent illa verba tex.no-
ſtri, ſi ſe ſubiiciant aliqui iurisdictioni, & conſentiant? Reſpondet gloſ.
conſentiant in ipſum iudicem præſentem & litem conteſtentur, ſequens
opi.Io.per.l.ſi cum dotem §. Eo autem tempore infra ſolu.ma. Cum enim
pater non poſſit intentare actionem dotis filiæ in poteſtate exiſtentis, niſi
ex voluntate filiæ.l.2.§.i.illo eo. tit. queritur in eo §. eo autem tempore,
23 quando debeat conſentire filia? & dicitur quòd tempore litis conteſtatio
nis: & ſi antea conſenſerit, & voluntatem mutauerit ante litis conteſtatio-
nem, vel fuerit emancipata, fruſtra aget pater. Subdit glo. quòd ſi partes
conſentirent in iudicem abſentem, quælibet pars poſſet recedere a con-
uentione per.l.ſi conuenerit ſupra de Iur.om.iudi. Et ſic reſpondet obie-
ctioni quæ fieri poſſet de illa.l.vbi eſt ſimilis glo.in ver.adiretur; &, vt dixi
ſupra in. figuratione caſus poſt Bart. in prima oppo., ibi fuit factū pactum
nudum extra iudicium. Dicit ergo glo. noſtra, & conſentiant in ipſum iu-
dicem præſentem: & litem conteſtentur. Duo ergo videtur requirere, præ
ſentiam iudicis & litis conteſtationem: quaſi litis conteſtatio fieri poſsit
abſente iudice.i.coram notario actuario, iudice nō preſente. ſed cum acta
ſcribantur vt iudici oſtendantur, ſatis videtur facta litis conteſtatio preſen
te iudice, per ea quæ ſcribit Bar.in.l.certum §. Si quis abſente infra de cō-
feſſ.nu.4. Poſſet etiam intelligi glo. quòd duobus caſibus inducatur pro-
rogatio: & ſic quòd dictio & non copulet. ſed non eſt verum ita intelligi
poſſe vt patet per.l.quā alle.

Reuoco in dubium, An prorogatio iurisdictionis efficax, requirat litis
conteſtationem? & an ſit neceſſaria præſentia, & acceptatio iudicis?
24 Alberi.hic nu.2.dicit Guid.de Suza., Iaco. Butri. & communiter Moder.
diſtinguere: Aut partes conſenſerunt in iudicem non ſuum eo præſente
& acceptante & inducitur prorogatio efficax & irreuocabilis per.l.Eſt re-
ceptum ſupra de iur. om. iudi.l.3.§. Tametſi ſupra de arbi.l.Sicut.C.de
actio.& obli.l.Apud Aufidiū infra de optio.lega.ibi, mutare voluntatem
eam non poſſe. quæ iura parum facere videntur ad rem noſtram: vt expli
caui in voce. Aut (inquit Alber.) nō conſenſerunt in iudicem præſentem
ſed abſentem & tunc procedit opi.Io.& glo. quòd non inducatur proro-
gatio irreuocabilis ante litis conteſtationem, & ſic procedant iura alle. in
glo., valeant tamen geſta coram tali iudice ante litem conteſtatam, & ſuū
operentur effectum, vt interruptionis præſcriptionis & ſimi. ſecundum
Iaco.de raue. Et hoc ſi pacto nudo: ſi veró per ſtipulationem, licet non
compellerentur coram illo iudice litigare, tamen ex ſtipulatione agere-
tur ad pœnam promiſſam: vel ad intereſſe, etiam coram illo iudice: quia
25 vbi extenditur effectus ſtipulationis, ibi videntur contraxiſſe.l.Contraxiſ-
ſe infra de actio.& obli.vbi, quis in eo loco contraxiſſe intelligitur, in quo

vt ſolueret ſe obligauit. Et quòd ad intereſſe agi poſsit ſecũdum cõm. opi. tradit Dec. in d. l. ſi conuenerit nu. 10.

Ange. hic dicit non eſſe neceſſariam præſentiam Iudicis quando fit pro-
26 rogatio expreſſa per. l. 2 §. conuenire infra eo. vbi tex. apertè hoc dicit, ibi, Prætor autem ignoret. Subdit Ange. quòd ſi fiat conuentio extraiudicia lis pacto nudo, erit locus pœnitentiæ vſq; ad litis conteſtationem. d. l. ſi cõuenerit: ſi verò in iudicio per modum expreſsè prorogationis, non erit locus pœnitentiæ per hanc. l. optimeque facere dicit l. ſed & ſi ſuſceperit in prin. infra eo. ſi verò prorogatio fieret tacitè, litigando, iſto caſu reſpectu actuum geſtorum fieret prorogatio eo ipſo, quòd gererentur, tamen non firmaretur niſi per litis conteſtationem, per. l. ſi. C. de excep. vbi exceptio declinatoria iurisdictionis debet opponi ante litem conteſtatam.

Fulg. hic, relata opi. Ange. ait ſibi tutius videri ſtare cum gloſ., quia ſolo conſenſu expreſſo ſinè facto. i. ſinè actu litigandi non prorogatur, vt. d. l. ſi conuenerit. requirit autem factum litis conteſtationis vt voluit glo.

Pau. ca. hic col. 2. num. 8. cum ſeq. opinatur efficacem eſſe & irreuocabi-
27 lem prorogationem factam præſente iudice, licèt non acceptante expreſsè: cum, ſecundum eum præſentia & taciturnitas habeatur pro conſenſu, iuxta materiam. l. Filiusfa §. inuitum ſupra de procura. Sed aduerte quòd tex. ille facit in contrarium: & tradita ibi per doc. quòd præſens & tacens habeatur pro conſentiente procedunt quando agitur de merò cõmodo ipſius tacentis vt latè ſcripſi in euidentialibus ad. l. Iuriſgentium ſupra de pac. in. v. quæſiio num. 27. cum pluribus ſeqq. Tamen poteſt defendi Pau. ex iis quæ ibi tradidi: eſt enim honor iudicis, & aliqua vtilitas & eſt actus meritorius decidere lites. Opinionem autem glo. procedere dicit quãdo partes tacitè prorogauerunt litigando ſcienter corã iudice non ſuo, litem conteſtando. Dicit etiam aliam eſſe opi. quòd ſi reus opponat exceptionẽ procuratoriam, vel excõmunicationis, vel præſcriptionis, ſiuè banni petens pronunciari ſuper ea, inducatur prorogatio. Idque voluit Barto. in. l. Quidam conſulebant, nu. 9. infra de re iudi. Subdit Paul. quòd ſi abſente iudice fiat pactum de litigando coram illo iudice nõn ſuo, procedit. l. ſi conuenerit ſupra alle. & ſic locus eſt pœnitentiæ re integra: ſecus vbi ageretur de declinanda iurisdictione ſui iudicis. l. pe. C. de pac. auten. Habita. C. Ne fil. pro pat. vt latius per Pau.

28 Concludebã in propoſito articulo quòd ſi prorogatio fiat expreſſe præſente iudice & acceptante, ſit efficax & irreuocabilis etiam ante litis conteſtationem, ſecundum cõm. opi. vt tradit Alex. in. d. l. ſi conuenerit in. v. limi., Iaſ. in. 2: Deci. in. 3. nu. 13. & in. c. i. in prima lec. col. viiii. cum ſeq. verſ. ſecunda concluſio: de iudi. Matheſi. ſing. 107. Nota doctrinam: & Apoſtil. ibi, Cagnol. hic nu. 26. Dicit etiam Cagnol. nu. 28. cõmuniter teneri procedere quod dictum eſt, etiam ſi iudex præſens non acceptet, dummodò nõ recuſet. Et verè cõmunis eſt.

Iſta opi. Pau. ca. quòd ſufficiat præſentia iudicis cum taciturnitate, probatur, ſecundum Cagnol. in hac. l. & in. d. l. ſi conuenerit: ibi, & priuſquã

adiretur

adiretur &c. Reſpondebam intelligi cum effectu per litis cõteſtationem, vel per oppoſitionem exceptionis dilatoriæ ſecundum Bar.ibi nu.2.Dec. nu.24.Et ad tex.noſtrum reſponderi poteſt, dum ait ſi ſe ſubiiciant & conſentiant.i.conſentientes, & non per errorem ſe ſubiiciant. ſed quomodo inducatur iſta ſubmiſsio non explicat.l.noſtra vndè videtur.intelligenda re ipſa per litis conteſtationem, vel oppoſitionem exceptionis dilatoriæ. Tamen aditus dicitur iudex etiam ante litis conteſtationem, vt patet ex.l.i.C.de lit.conte.&.l.vbi acceptum infra eo.cum ſi.

Nec placet noua ratio Cur.hic num.19.ad.l.ſi conuenerit, quòd ibi eſſet contractus innominatus facio vt facias: ſcilicet promitto tibi reſpondere coram tali iudice, vt promittas me coram illo conuenire; & in contractibus innominatis habet locum pœnitentia.l.ſi pecuniam in prin. infra de condic.ca.da., nam iſta ratione attenta, actor implens ex ſui parte, veſtiret pactum: & ſic ex aduerſa parte non eſſet locus pœnitentiæ: & implenti datur actio preſcriptis verbis ad intereſſe.l.Naturalis.§.ſi.infra de præſcrip. ver. Doc.autem omnes conſentiunt nullam dari actionem in terminis.d. l.Si conuenerit.

Vidi poſteà Cagnol.hic nu.29.latius impugnantem rationem Curt.

Conſiderabam pro Curt. quòd in.l.ſi conuenerit, fuit mutata voluntas priuſquam iudex adiretur: & ſic re omninò integra. Tamen doc.non admittunt quòd ſi actor adiret illum iudicem reus teneretur litigare coram eodem.

Concludo in articulo propoſito quòd prorogatio iuriſdictionis facta ex
29 certa ſcientia & non per errorem a perſonis habilibus, in iudicio, expreſſe
ſit efficax & irreuocabilis ſiuè fuerit facta coram iudice præſente & acce-
ptante, ſiuè corã iudice tacente: ſecũdũ cõm.opi.de qua ſupra nu.28. ſiuè
etiam abſente iudice, facta tamen in iudicio ſcriptura per notarium actua
rium: per ea quæ ſcribit Bar.in.l.Certum §. Si quis abſente nu. 4.infra de
confeſ.Et propter calorem iudicii per.l.ſed & hæ §.Præter cum ibi no.
per Bar.ſub nu.3.ſupra de procura.quòd in iudiciis quis tenetur præciſe
ad factum: licet non incontractibus: &.l.Pacta nouiſsima.C.de pac.l.Tale
pactum §.qui prouocauit ſupra de pac.cum tale pactum tendat ad corro
borationem iudicii: & quia valet confeſsio ſinè cauſa facta in iudicio, glo.
pe.in.l.i.infra de interro.actio. Et predicta maximè procedunt ſi fuerit
30 per partes promiſſa obſeruantia per ſtipulationem: & multòmagis ſi etiã
cum iuramento: nam iuramentum faceret efficacem & irreuocabilem
etiam prorogationem extraiudicialiter factam pacto nudo ſecundũ cõm.
opi.vt tradit Deci.in.d.l.Si conuenerit ſub nu.3.&.9.Et quòd non requi-
ratur præſentia iudicis dixit Ange.cuius opi.retuli ſupra nu.26.Et proba
tur apertè in.l.2 §.Conuenire verſ.Proinde infra eo. quæ de prorogatio-
ne irreuocabili loquitur, cum verba debeant accipi cum effectu.l.i.§.Hæc
autem verba ſupra quod quis.iur.Declarando quòd quando facta eſt ab-
ſente Iudice, non preiudicet ipſi iudici.

Prorogatio autem tacitè facta in iudicio ſit reuocabilis vſque ad litem

conteſtatam vt ſcripſi ſupra ſub nu.26.

Prorogatio expreſſa extraiudicialis inefficax ſit.l.ſi conuenerit ſupra de Iur.om.iudi.vbi Deci.tradit xii.limit.

Circa ſecundam partem glo.oppono contra tex.noſtrum de §.Oeconomos in auten.De ſanctiſs.Epiſ.& argumento.l.Placet.C.de Epiſc.& cleri. In §.Oeconomos, œconomi debent coram Epiſcopo rationem reddere nec eis permittitur hoc facere coram alio iudice (Oeconomus eſt adminiſtrator propriè canonicorum, Epiſcopi autẽ Vicedominus dicitur: ſpec. in tit.de iis qui alie.no.nu.5.vi.tamen ibi Apoſtill.& glo.ibi, in ver.venire & hic, dicit ſpecialem eſſe caſum. In.l.Placet prohibetur clericis officium aduocati vel procuratoris in cauſis ſecularibus alienis. Soluit gl. ſecundũ Azo.quòd.l.noſtra loquitur in laycis, adducta in contrarium loquuntur in clericis qui ſuum Epiſcopum declinare non poſſunt. Sed ipſe Accur. aliter ſoluit quòd.l.noſtra indiſtinctè debet intelligi etiam in clericis quã do spontè litigarent, non ſi pactó ſe aſtringerent iii.q.vi.c. Non liceat, vbi prohibentur clerici adire Epiſcopos aliarum prouinciarum: c.Inolita. xi.q.i.vbi prohibentur clerici clericos conuenire coram ſeculari iudice. Non probant ergo intentionem glo.quæ ſubdit prædicta procedere de iure antiquo: ſed hodiè per.c.Significaſti de for.compe. non licere clericis etiam ſpontè litigare coram iudice alieno Eccleſiaſtico ſinè conſenſu ſui Epiſcopi: nec etiam renunciare priuilegio fori.c.ſi diligenti eo.tit.de for. compe.licèt laycis hoc permittatur.l.pe.C.de pac. Atq; idem eſſe hodiè in clericis ex diſpoſitione auten. ſtatuimus.C.de Epiſc.& cleri.ſcilicet, vt non poſsint renunciare priuilegio fori: quod ſatis probatur in.d.auten. propter relationem quam continet ad ius cano.

Rectè inquit Pau.ca.hic ſub nu.x.quòd Accur.ſe inuoluit: quia parum
31 calluit ius cano. Dicit autem Pau.quod.l.noſtra, de iure antiquo ſcilicet, antequã eſſet inducta diſpoſitio iuris cano. procedebat etiam in clericis, quia poterant conueniri coram iudice layco.l.Cum clericis.C.de Epiſ.& cleri.quæ loquitur de Prefecto pretorio, vt ſcilicet coram eo tantum ex iudicibus laycis, conueniri poſſent. Et declarat Pau. quomodo res clericorum hodiè ſe habeat in hac materia per prælle.c.ſi diligenti &.c.ſignificaſti de for.compe.& per.c.Dilecti eod.titu.iuncto.c.i.in prin.de priuil.lib. ſexto.

Bart.hic in ſecunda oppo. & latius in.l.i.§.Et poſt operis nu.8. infra de oper.no.nunci.aliter etiam declarat hanc materiam, & ibi Paul., Roma., Alex.latè col.3.cum duabus ſeqq.& Iaſ.Maria. Sozin.ſeni.in.c.ſignificaſti de for.compe.in.vi.artic.prin.in vii.quæſito, col. pe.verſ.ſed quero nunquid de laycis? vbi ex aliorum dictis concludit quòd layci ſubditi reſpe-
32 ctu iuriſdictionis tantùm, poſſunt prorogare iuriſdictionem ſinè licentia ſui ſuperioris: ſed layci ſubditi non ſolùm reſpectu iuriſdictionis, ſed etiã ratione feudi aut alterius ſimilis qualitatis, non poſſunt iuriſdictionem prorogare in illis cauſis abſque Domini voluntate. Et ita in effectu tenet Bar.hic in ſecunda oppo.& in.d.§.& poſt operis. Et hæc eſt magis cõmu-

nis

nis opi.vt atteſtatur Alex.ibi,col.fi.nu.21.Et opi.Bart.ſequitur Angel.hic
in.3 col.nu.6.declarando prout dixi, quando lis eſſet ſuper feudo vel alia
ſimili qualitate.Intelligo aliam ſimilem qualitatem vt ſi ſuper emphiteoſi
vel alia locatione ſibi conceſſa a Domino vel ſuper rebus ab eo ſibi dona-
tis,vel an teneretur ſubire munera in alio loco. Tamen clerici non poſ-
ſunt indiſtinctè prorogare iuriſdictionem iuxta cap. prætalle.

Aduertendum eſt quòd Bart.hic in ſecunda oppo.alle.c.i.ſi de feu. fue.
contro.apud quos etc.ſed aliter inſcripta eſt rub,ſcilicet.Apud quem vel
quos contro.feu.diffi.Ibi autem ſolùm dicitur qui ſint iudices in cauſa feu
di.ſed in tit.De probi.feu.alie.per Federi.in §.fi.verſ. Præterea, diſponi-
tur quòd ſi inter duos vaſallos de feudo ſit controuerſia, domini erit co-
gnitio:Si verò inter dominum & Vaſallum,pares curiæ cognoſcent. Va-
ſallum barbaram vocem eſſe,& latinè clientem appellari dicit Alcia.in.l.
Patroni infra de ver.ſigni.

Querit Alber.hic ſub nu.2.ad fi.circa iſtam ſecundam partem gl., quid
33 agendum ſit clericis in ciuitatibus vbi vigent ſtatuta contra clericos decli
nantes iuriſdictionem iudicis ſecularis? Reſpondet,ſecundum, Iaco. Bu-
tri,quòd clericus dicat; Non declino iuriſdictionem veſtram: ſed dico
non poſſe litigare in curia ſeculari:quia canones prohibent. Sic euitabit
pœnam ſtatuti . quæ procedit de facto,non de iure. Non enim valet hu-
iuſmodi ſtatutum:quia contra libertatem Eccleſiaſticam,auten . Caſſa &
ibi doc.& Deci.C.de ſacr.ſan.Eccle.Cano.in.c.i.in.c.Eccleſia ſanctæ Ma
riæ,& in.c.Quæ in eccleſiarum,de conſti. Alberi.hic.

Dixit etiam Ange.hic quòd licèt clericus contrahendo vel delinquen-
34 do,ſubiiciatur iuriſdictioni iudicis eccleſiaſtici loci contractus vel delicti.
c.Romana.§.Contrahentes,& ibi no.de for.compe.lib.vi.ſi ibi inueniatur.
tamen ratione deſtinatæ ſolutionis non poterit conueniri niſi de volunta-
te ſui Epiſcopi authoritate Spec.in ti.de compe.iudi.adi §.i.verſ. Item
ſed non inueni ſpecu.hoc dicentem. Cur.iun.reputans hoc dictum An-
ge.mirabile quia videtur contra.l.Contraxiſſe infra de actio. & oblig. ſe-
quens tamen opi.Ange.reſpondet nu.21.ad.l.Contraxiſſe quòd illa vide-
tur fundata in fictione:& lex non fingit niſi ſuadente neceſſitate vel æqui-
tate.Quod autem procedat per fictionem tradit Deci.in.c.i.in prima lec.
col.16.verſ.Predicta concluſio:de Iudi.tamen ibi plenè tradens articulū
quando quis forum ſortitur ratione contractus, nullam facit mentionem
de iſto dicto Ange.quod iure non probatur:& lex parificat hos duos ca-
ſus celebrationis contractus & deſtinationis ſolutionis:ideò puto dictum
Ange.non eſſe verum.Adde quòd Alex.hic in apoſtil.ad Bar.tenet idem.
quòd Ange.licet eum non citet,ſed Spec.: & dictum Ange. Sequitur Sa-
pia.hic nu.19.citans eundem Ange.in.l.Siquis in legatione infra eod.de-
clarantem. d.l.contraxiſſe non procedere quando lex verum exigit con-
tractum.ideò in practica difficile eſſet obtinere contra.d.opi.Angel. cum
eam ſequantur Alex.Cur.iun.& Sapia.

Poſtremò circa hanc ſecundam partem glo.,Cur.iun.nu.22.vſq; ad 26.

poſt Alex.hic in apoſtill. ad Bart.,notat quatuor caſus in quibus clericus poteſt conueniri coram iudice layco.

Primum,quando clericus falſum dixit teſtimonium coram iudice lay-
35 co per.l.Nullum,cum glo.i.& Bal.col.fi.verſ.Quero hic de clericis.C.de Teſti.

Contrarium tenet Roma.in.l.2.in fi.ſupra de Iur.om.iudi. & hanc puto veram:quia Bal.& gloſ.mouentur per.d.l.Nullum quæ non poteſt comprehendere clericos.c.Quæ in eccleſiarum & ibi doc. de conſti. Et dicit Ab.in.c.verum col.v.cum ſeq.nu.20.21.22.de for.compe. quòd de crimine obiecto contra clericum teſtificantem coram iudice layco de conſenſu Epiſcopi,poterit ipſe iudex laycus cognoſcere : quia non cognoſcit ad effectum vt puniat clericum : nec ad hoc agitur: ſed vt eius teſtimonium non teneat.puniri tamen per iudicem laycum non poterit.

Vidi poſteà Cagnol.hic nu.31.dicentem prææalle.glo.in.l.Nullum cõmuniter reprobari.alle.Saly.& alios ibi:& Maria.Sozi.ſeni.in.c.i.col.pen. de for.compe.

Aduertendum quòd ex alle.per Cagnol.non probatur cõ*munis opin.*, nam Saly.in.d.l.Nullum,nu.4.licèt dicat illam.l.eſſe correctam quãtum ad pœnam per Iudicem laycum imponendam:quia talis teſtis clericus remittetur puniendus ad eccleſiaſticum : nihil tamen alle.Et Pau. caſt.ibi, nu.5.dicit Inno. in prealle.c.verum, tenere hanc opi.licet Cy. ibi contrarium velle videatur.Cur.ſeni.ibi in apoſtill.multa alle.in hoc articulo Sozi.in.d.c.i.col.antepe.verſ.xxii.fallit,ſequitur opi.Ab. in.d.c. verũ : & ſic iſtam:ſed non dicit nec probat eſſe cõm. Tamen exprædictis conſtat eſſe cõmunem contra prædictam glo.& Bal.Contrarium enim tenent Inno.& Abb.Saly.Pau.Roma.Maria.Soz.Seni.Adde quòd Cy.non contradicit: loquitur enim quando Clericus falſum deponeret ſcoram iudice *eccleſia*ſtico cui aliter non ſuberat.

Stepha.Auffrer.in trac.de poteſta.ſecula.ſuper eccle.perſo.in prima re-
36 gula,verſ.2.fallit,num.6.concludit quòd ſi executio pœnæ ſit facienda in perſonam,reſeruetur Epiſcopo:ſi in bonis,fiat per ipſum iudicem laycũ. Idque ſeruari dicit in regno galliæ.Et ſic vult quòd iudex laycus indiſtinctè proferre poſsit ſententiam condemnatoriam. Mihi tamen verior ac tutior videtur opi.Abb.in prææalle.c.verum.

Secundum caſum,in clerico qui depoſitum accepit a iudice layco, Bal. in.l.Acceptam,in.2.col.C.de vſur.Iaſ.in.l.ſi fideiuſſor.§.ſi ſatisdatum, nu. 6.infra qui ſatis.cogan.Afflic.deci.24. Quidam clericus: nu.3. Cur.iun. hic nu.24.qui alle.ſolum Bal.ratio aſsignatur:quia nõ procedit iudex laycus contra clericum per modum iudicii,ſed executiuè in conſequentiam officii ſuſcepti.Hanc opi.tenuit etiam Saly.in.d.l.Acceptam ſub nu.1. Et Stepha.Auffrer.in prealle.trac.in ſecunda regula, verſ. quarto fallit : numer.14.

Cagnol.tamen hic ſub nu.31.quamuis fateatur prædictam opi.eſſe cõm. tamen eam non putat veram per.c.Clericum nullus.xi.q.i.& per ea quæ

tradit

tradit Deci.in conſ.700. In cauſa Antonii: nu.6.

Sed.c.Clericum nullus,& dicta Dec.procedunt regulariter: hæc autem eſt vna limitatio communiter approbata. quam declarandam arbitror ita quod nihil fiat contra perſonam clerici,ſed auferatur depoſita res, vel capiantur pignora vt clericus rem depoſitam reſtituat. Adde quòd clericus non deberet accipere depoſitum a iudice layco, nec iudex laycus apud eum deponere.

Circa tertium caſum: quòd clericus poſsit citari per iudicem laycum
37 ſub hac forma,quòd compareat ſi ſua putauerit intereſſe: adde Iaſ.latè tradentem in.l.teſtamenta omnia,nu.3.cum ſeqq.C.de teſta.Dec.in præalle. conſ.700.nu.2.videtur tamen declaranda & reſtringenda iſta concluſio ad terminos de quibus ibi,ſcilicet cum ſumus in actu voluntariæ iuriſdictionis neceſſariò coram certo iudice layco,explicando: vt inſinuatio teſtamenti: ſic in effectu declarat Deci.in.d.conſ.700.ſub nu.9.verſ.ſecundo non obſtat.

38 Circa quartum caſum quando inſtantia tranſit de layco in clericum heredem per.l.Si cum hominem infra de fideiuſ.& Imo.ibi: Cur.iun.hic ſub nu.25.remittit ad ſe ipſum in.l.Heres abſens in prin.ſub nu.x.infra eo. vbi tandem remittit ad Fely.in.c.quia Gu.de iudi.vbi poſt longam diſcuſsionem,concludit in.2.col.verſ.contra hanc,veram nõ eſſe dictam opi. quòd inſtantia cepta contra laycum coram iudice ſeculari tranſeat in clericum heredem: & hanc opi.veriorem eſſe ac magis cõm.inquit Cagnol.hic ſub num.31.

Alios caſus in quibus clericus conueniri poteſt coram layco tradit Ma-
39 ria.Sozi.in ſupraalle.c.i.col.12.cum duabus ſeqq.de for.compe. vbi duas & triginta limitationes tradit ad regulam quòd clericus a layco iudicari non debet.& latius Stepha.Auffrer.in præalle.ſuo trac.

In tertia parte: glo.declarat hanc.l.intelligendam eſſe quando fit prorogatio tanquã in iudicem, non tanquam in arbitrum: nam licet poſsit compromitti in iudicem ordinarium tanquã in arbitrum.l.ſi qui ex conſenſu. C.de epiſco audi.vbi,ſecundum vnum intellec.layci poſſunt compromittere in epiſcopum tanquã in arbitrum; tamen tunc non prorogatur iuriſdictio: quia notionem tantum habet arbiter,non iuriſdictionem.l.Ait pretor in prin.infra de re iudi.Declarat procedere quod dixit compromitti poſſe in iudicem ordinarium tanquã in arbitrum,in iudicem ordinarium extraneum,non ſuum iudicem.poterat allegare.l.3.§.fi.cum.l.ſeqq.ſupra de arbit.ſed in proprium iudicem ordinarium compromitti poſſe negat vt in arbitrum per.l.ſed & ſi in ſeruum.§.Si quis iudex de arbi. Et ita Bartol.hic in vlti.oppo.

Ex hac parte gloſ.habemus poſſe compromitti in iudicem ordinarium
40 extraneum tanquam in arbitrum.Probatur hoc in præalle.l.3.§.fi.cum.l.ſeq.ſupra de arbi.vbi arbiter in magiſtratu exiſtens non poteſt cogi a pari vel inferiore: ſed a ſuperiore ſic. nec intereſſe ante vel in ipſo magiſtratu arbitrium ſuſceperit. Non tamen explicat quod ſit magiſtratus extra-

neus.ſed glo.& Bar.probant in proprium iudicem ordinarium non poſſe compromitti vt in arbitrum per.d.l.ſed & ſi in ſeruum.§.Si quis iudex,eo. tit.de arbi.qui tex.non probat ſecundum glo.in.c.Infames.§.Si quis verò iudex,in ver.iudex.3.q.7.quæ vult quòd illæ tex.loquatur quando iudex vellet cogere partes ad compromittendum in ſe: adducens.l.4.infra de tuto.& cura.da.ab iis &c.ibi, nec compromiſſarius ex ſua ſententia fieri poteſt.Et quòd etiam de iure ci.poſsit compromitti in ſuum iudicem ornarium tanquã in arbitrum,tenet glo.i.in.c.Cum tempore de arbi.Et Ab. in pe.col.nu.5.cum ſeq.diſtinguit,& tandem ſequi videtur opi.illius glo., cum,ſecũdum eum,tex.in.d.§.ſi quis iudex,ſit dubius an loquatur ſolùm quando iudex iubet in ſè compromitti.Et ideò in dubio ſtandum diſpoſi tioni iuris cano.quòd etiam in ſuum iudicem ordinarium poſsit compro mitti tanquã in arbitrum.d.c.Cum tempore : vbi præſupponitur Magdeburgenſem Archiepiſcopum in quem fuit compromiſſum, eſſe iudicem ordinarium illarum partium.ſed poſſet dici quòd ille tex.nõ explicat fuiſſe compromiſſum tanquã in arbitrum, vtitur enim ſemper iſto termino arbitrio,qui poteſt verificari etiam in arbitratore. Hoc tamen *poteſt* negari:quia aliud eſt arbitrium,aliud arbitramentum,ſeu arbitratus. Strictè

41 loquendo,licèt arbitrium accipiatur etiam vt genus.l.Societatem §.Arbitriorum infra pro Soci.Rurſus pro opi.dictarum gloſ.& Abb. facit:quia, prout dicunt.d.l.ſed &ſi in ſeruum.§.ſi quis iudex, videtur *intelligenda*, in caſu in quo iudex vellet compellere partes ad compromittendũ.quod ſic deducebam:quia ſi duo contineret dicta ille §.in prin. ſcilicet quòd iudex non poſsit recipere arbitrium de ea re de qua iudex ſit: Et quòd in ſè cõpromitti iubere prohibeatur,fatuũ fuiſſet dubitare an poſſet cõpellerè ad cõpromittendũ, cũ etiã ſpontè nõ poſſent cõpromittere. Et ſic ille tex.ibi,in ſe ue compromitti iubere,exponatur ve.pro &: ita quòd *vnum* dictum tantum ſit,ſecundum primum intellec.ibi traditum in gl.hoc modo:arbitrium recipere eiuſdem rei de qua iudex eſt,in ſe ve compromitti iubere prohibetur.i.prohibetur arbitrium ſuſcipere iubendo in ſe cõpromitti. Et videtur expoſitio Iuriſconſulti in præalleg.l.4.de tuto. & cura. da.ab iis etc: dicentis, nec compromiſſarius ex ſua ſententia fieri poteſt. iungendo ergo.l.3.§.ſi.cum.l.ſeq.de arbi.quæ probat in iudicem ordinarium poſſe compromitti tanquã in arbitrum, neceſſariò concludendum videtur quòd.d §.ſi quis iudex intelligi debeat quòd ordinarius non poſſit recipere arbitrium ex ſua ſententia ſeu iuſſu. Et aduertendum quòd tex.in.d.l.ſed & ſi in ſeruum §.Si quis iudex canonizatus eſt ſiuè regiſtratus,in prealleg.c.Infames.§.Si quis iudex.3.q.7.vbi loco ve, eſt,&.Hanc opi.veriorem in puncto iuris putat Deci.in.l.Et ſi prætor, in tertio Not. nu.5.ſupra de offi.eius.Poſſet fortè reſponderi pro cõmuni quòd in connexis ſeu contiguis præpoſteratio non viriat: & debeat ordinari litera ſecundum mentem.l.Nec enim infra de ſolu.ſicut etiam in argumento cõſequentiæ poſtponitur antecedens in.l.2 §.Mutui infra ſi cer.peta.vbi ſcri

pſi

pſi de hoc in ſecundo no.poſt Moder.

Sed quicquid in via diſputatiua dici poſſit, opi.glo.& Bart.hic preualet, cõmuniſque eſt, vt tradit Alex.in.l.i.§.Et poſt operis in primo no.infra de oper.no.nunci.Curt.iun.hic nu,26.Cagnol.nu.33.& ita ſeruatur.

42 De iure autem cano.poteſt compromitti in iudicem ordinarium ſuum tanquã in arbitrum præalle.c.Cum tempore,& ibi glo.& doc.de arbi. gl.fi.in.c.ex parte eo.tit.de arbi.Ange.hic,Fulg.nu.7.Pau.ca. ſub nu.12. Cagnol,nu.34.Alex.in.d.l.i §.Et poſt operis,ſub nu.5.

Rationem affert Fulg.quarè de iure ci.non poſsit compromitti in iudicem ſuum ordinarium tanquã in arbitrum. Triplicem adduxit gl.in ver. Iudex,in ſupraalle.c.infames §.ſi quis iudex.3.q.7.ſed omnes periculoſas eſſe ait Curt.iun.hic nu.26.in fi.cum ſeq.

Dicebam quòd clerici etiam ſi haberent ſimi.tex.d §.ſi quis iudex, non potuiſſent interpretationem inducere contra Epiſcopos a quibus habent beneficia: quæ ratio non militat regulariter in laycis. Et quòd ſuſpitio ceſſat in Epiſcopo ob ſanctitatem vitæ quæ in eo requiritur .c. oportet. 8. q.i.

43 Poteſt autem compromitti etiam de iure ci.in iudicem ſuum tanquã in arbitratorem vt tradit Alex.in præalle.l.i.§. Et poſt operis ſub nu.6. & eſt cõmunis opi.vt ibi per eum, qui rationem vnam differrentiæ tradit quarè poſsit de iure ci.compromitti in iudicem ſuum tanquã in arbitratorem, & non tanquam in arbitrum. Aliam rationem adduxi ſupra nu. 12.13.

Et hic aduertendum, veram non videri differrentiæ rationem inter ius 44 cano.& ius ci.a quibuſdam traditam: quia ſcilicet de iure cano. poteſt recurri a ſententia arbitri, licèt nõ de iure ciuili. Non enim aliquo iure probari videtur quòd de iure cano.poſſit appellari ſeù recurri a ſententia arbitri: vt patet ex.c.A iudicibus,iuncta glo.fi.2.q.6.Tamen ex traditis per Baptis.a Santo Blaſio in trac.De arbi.& arbitratoribus in 76.quæſito,nu. 51.cum pluribus ſeqq.vbi ponit regulam negatiuam; ſcilicet quòd a ſententia arbitri non poteſt appellari. Et ibi in 8.limi.limitat de iure cano., videtur iuſtificari prædicta ratio. Et quòd de iure cano. poſsit appellari a ſententia arbitri tradit nouiſsimè Marc.Blanc.in tract.de compromiſſ.in x.prin.q.nu.9.in.6.limi.aſſerens hanc eſſe cõm.opi: Et ui. Alexan.in.l.Nemo poteſt,nu.21.de leg.i.

Sed glo.pe.in præalle.c.A iudicibus, ait quòd licet appellari non poſsit a ſententia arbitri de iure cano.ſupplicari tamen poteſt per.c.Non ſinè,de arbi.vbi tamen probari non videtur intentio glo.

In quarta parte: Querit gloſ. Quomodo cognoſcetur an partes conſen-45 tiant in iudicem tanquã in iudicem, an verò tanquã in arbitrum? Et hanc tradit doctri.Ex iis ſcilicet quæ inter partes preceſſerunt, argumento.l.ſi ſeruus plurium.§.fin.de leg.i.& .l.Heredes palam §.ſed & ſi notam de teſta. Alias etiam.ll.adhoc adducit Ange.nu.5. Si aliud non appareat, aut partes conſentientes promiſerunt ſtare ſententiæ illius ſub pœna,& cen-46 ſeatur conſenſum tanquam in arbitrum: quia in compromiſsis pœnæ con

ſueuerunt apponi.l.litigatores §.i.&.2.ſupra de arbi. Coniungebã.l.2.iſto co.tit. Addebam valere compromiſſum etiam ſinè pœna.l.Diem proferre.§.fi.de arbi. Alle.etiam glo.in argumentum.l.fi.§.fi.infra de diuor. vbi, libertà nupta patrono cũm aliter alii nubere non poſſit facto per eam diuortio, quãdiu patronus eam velit vxorem habere, ſi patronus agat cõtra eam, actione rerum amotarum, vel alia quæ non ſolet intentari nec oriri, niſi ex diuortio, intelligetur conſenſiſſe diuortio, & eam nolle in vxorem. itaque poterit ipſa liberta alteri nubere. Et.l.Non codicillum.C.de teſta. quæ non aget inductione.in voce tamen induxi. Bar.nu.4. Ange.Fulg.,Pau.ca.nu.12.ſequuntur glo.

47 Ex hac parte glo.doc.& Bar.nume.5.colligunt modum cognoſcendi an fuerit proceſſum vt per arbitros, an verò vt per arbitratores quando fuit factum compromiſſum tanquã in arbitros & arbitratores, vt in auten.ſi verò contigerit.C.eo.&.l.ſi de meis, alias idem Pompo §.Recepiſſe, & ibi gl. ſupra de arbi.

Effectus eſt magnus, vt ſcribit hic Pau.nu.12 quia primo caſu ſtãdum eſt ſententiæ ſiuè æquè ſiuè iniquæ, ſecũdo caſu poteſt peti reductio ad arbitriũ boni viri, prout etiam ſcripſi ſupra nu.12.13.

48 Quandoq; tamen fit compromiſsum ita quòd procedatur de iure & de facto iuris ordine non ſeruato, ſed iudicetur de iure tantum, & tunc in modo procedendi cenſebitur arbitrator, quantum verò ad ſententiam, arbiter. Et ideò nõ poterit peti reductio ad arbitrium boni viri vt per Fulg. hic nu.8.Pau.ca.nu.12.

Aduertendum tamen eſt, quòd etiam a ſententia arbitri peti poteſt reductio ad arbitrium boni viri, quando interueniſſet dolus: glo.fi.in.l.ſocietatem §.Arbitriorum infra pro Soci. per.l.Arbitrorum.C.de arbi. Addebam tex.in.l.ita demum, in prin.ſupra de arbi.qui tamen tex. non loquuntur de reductione, ſed quòd petenti pœnam cõpromiſsi in arbitrum qui

50 dolo verſatus fuerit, obſtat exceptio doli. Rationem quare non poſsit ſententia arbitri reduci ad arbitrium boni viri, ſententia arbitratoris poſſit, ponit Bar.in.d.§.Arbitriorum col.fi.nu.33.

Notandum etiam quòd ſententia arbitri quando in compromiſſo non

51 fuit adiecta pœna, emologatur ſeu approbatur taciturnitate decem dierũ: & ex ea competit actio & exceptio.l.pe.C.de arbi.Ab.in.c.Quintauallis col.7.ſub nu.14.de iur.iur.

Ad regulam autem quòd a ſententia arbitri non detur appellatio ſiuè re-

52 curſus decem tradit fallentias Bapti.a S. Blaſio in trac.de arbi.& arbitrato.in.76.quæſito nu.51.vſque ad 57.& limitationes ad iſtam regulam ponit Marc.Blanc.in trac.de compromiſ.in.x.q.prin.nu.4.cum ſeq.

53 Materiam ipſam arbitri & arbitratoris latè explicat Bart.in ſupraalleg.l. ſocietatem §.Arbitriorũ infra pro Soci.per decẽ col.Ab.in.c.Quintauallis de Iur.iur.per 25.col.incipiens in.3.col.Lanfranc.de Oria in ſuo trac. de arbi.,Io.Bapti.gener Bar.in ſuo trac.de arbi.& compromis.quem diuidit in xii.libros occupantes car.71.Barth.cum addi,Lanfranchini in trac.

ſuo

ſuo de arbi.Petr.Iaco.in ſuo breui.trac.ſcribit autem Marc.Blanc.car.67.
& omnes prædicti tractatus continentur in xii. tomo volu. trac.excepto
trac.Lanfran.de Oria.

54 Poſtremò Curt. iun.hic nu:28.poſt Modern. ponderando vltima verba
huius glo.primæ,tradit extenſionem ad regulam.l.Quoties infra de reb.
dub.ſcilicet,quod non ſolùm capiatur præſumptio vt in dubio actus ma-
gis valeat quam pereat, ſed etiam quòd actus qui poteſt eſſe plus & mi-
nus validus, in dubio interpretetur vt ſit magis validus: & ſic glo. re-
putat actum magis validum ſententiam iudicis quam ſententiam arbi-
tri.

Obſtare tamen videtur quòd a ſententia arbitri regulariter non appel-
latur vt vidimus ſupra,a ſententia verò iudicis appellatur toto titu.de ap-
pella.

Nec videtur ſufficiens prima ſol.Curt.tutiorem eſſe iudicis ſententiam
cùm poſſit appellari ab illa:nam ea fortior videtur a qua nõ poteſt appel-
lari.Nec etiam ſecunda ſolutio, quòd ualidior ſit ſententia iudicis quoniã
55 arbiter nullam habet iuriſdictionem:& ideò non poſſit arbiter ſuam ſen-
tentiam exequi.l.A Diuo Pio,in prin.infra de re iudi.,quia iudex ordina
rius eam exequitur ut ibi.Aduerte quòd glo.dicit in meliorem partem.&
melior pars uidetur quòd appellari poſſit.

Conſiderabat Curt.iun.ſi dici poſſet quòd talis iudex uigore proroga-
tionis procedere poſſit ut iudex,& ut arbiter:ut habetur in ſimili in.c.niſi
eſſent de preben.in.c.literas de præſump.ubi delegati in quibus fuerat cõ
promiſſum potuerunt iudicare uigore utriuſq; poteſtatis.quem tex. in.c.
56 Niſi eſſent,ait reputari ſingularem Alexan.in.l.ſi ſeruus plurium §.fi.ſub
nu.2.de leg.primo facit regula.l.3.infra de muli. teſta.Et ui. Ab. in.d.c.niſi
nu.4.declarantem.

Aduerte quòd in.d.c.Niſi eſſent, erat facta delegatio ab ordinario, & a
partibus compromiſſum:ſed nos præſuponimus unicum actum proroga-
tionis ſcilicet partium:& querimus an duo debeat operari.

Præterea incompatibilia ſunt de iure ci.quòd quis in eadem cauſa ſit iu
dex ordinarius & arbiter ſupra alle.l.ſed etſi in ſeruum §.ſiquis iudex de
arbi.ſecundum cõm.intellec.Et ad iſta non aduertit Curt. iun.neque Ca-
gnol.nu.37.per tranſiens ſicco pede.Immò Cur.num.28.aduertiſſe uide-
tur.Intelligi tamen poteſt dictum Curt.quando conſenſum fuit in iudi-
cem alienum. ſed nihilominus incompatibilia ſurgerent ex eodem actu
quòd poſſet appellari,& non poſſet.

Glo.2.in uer.qui tribunali,diuiditur in tres partes,prout tripliciter expo
nit tex.noſtrum,ſecũda ibi,uel dic,qui tribunali.i.dignitati:3.ibi, uel dic,
qui tribunali,ut quia merum.

Primo intelligit glo.qui tribunali preeſt.i.ordinariam habet iuriſdictio
nem:& ibi uel aliam iuriſdictionem : intelligit delegatam. Vt ſit ſenſus
quòd tam delegata quam ordinaria iuriſdictio prorogari poſſit. Nec ob.
ſecundum gloſ. quòd delegatus non habeat iuriſdictionem.l.i §.Qui

mandatam ſupra de offic.eius,& priuatorum conſenſus non poſſit iuriſdictionem tribuere non habenti.l.Priuatorum.C.de Iur. om.iudi.,quia .§.Qui mandatam ſolùm dicit quòd delegatus proprium nihil habet, ſcilicet ordinarium. Vel quòd non poſſet citò reuocari. poterat allegare. l.Iudicium ſoluitur infra eod.,habet tamen,inquit gloſ.,delegatam iuriſdictionem, & propter hoc nihil proprium habere dicitur; ſcilicet quia poteſt reuocari ad libitum:alleg.l.fin.§.ſed quia.C.cõm.de leg. vbi heres purè non poſſidet rem ſubiectam reſtitutioni:quia tenetur eam reſtituere & ideò non videtur ſui patrimonii.

57 Bartol.ſub num.5.&.6.hanc expoſitionem non admittit. ſequitur enim opin.Cyn.in.l.ſi qui ex conſenſu numer.12.poſt Guil.C.de Epiſco.audi. quòd iurisdictio delegata non poſsit prorogari inter alias perſonas, argumento.l.In agris infra de acqui.re.domi.cum ſit limitata. Idem in effectu voluit Bald.hic in.2.lec.col.fi.verſ. Tertiò quero: licèt in prima lec.col.i.in fin.videatur loqui confusè. Pro hac opi.quòd iuriſdictio delegata non poſſit prorogari de perſona ad perſonam alleg.Bald.c.P.&.G. in fin.de offic.deleg.ibi, cum huiuſmodi delegata iuriſdictio ad alias perſonas nequeat prorogari. Sequuntur Fulg.hic,& Pau.caſt.col. tertia,nume.14.

Contrariam opin.& ſic opin.glo.tenet Ange.hic in pen. col.nume.x.reſpondens ad.l.In agris,quòd etiam iuriſdictio ordinaria limitata eſt territorio.l.fi.ſupra de Iur.om.iudi. Et quòd attenta.d.l.In agris non poſſet fieri prorogatio de tempore ad tempus:quod eſt falſum.l.2.§.ſed ſi iudex infra eod. Et ideò concludit quòd diſpoſitio.d.c.P.&.G.procedat ſolùm in foro Eccleſiæ,non in foro Cæſaris.

58 Fulg.impugnat opi.Ange.viua ratione:quia cum inter legiſtas de hac re ſit controuerſia, ſequitur claram & apertam diſpoſitionem iuris cano.in. d.c.P.&.G.ſeruandam eſſe etiam in foro Cæſaris per not. in.c.primo, & ſecundo de no.oper. nunci.ſubdens ita communiter ſeruari.

59 Pau.ca.ſub nu.14.contra Ange.dicit: primo:quòd licèt ordinaria iuriſdictio ſit limitata reſpectu ſubditorum: tamen cum ſit vniuerſalis facilius recipit incrementum quã ſingularitas.l.ſi grege de leg.primo vbi grege (quod vniuerſitatis nomen eſt) legato, pecora ſubſtituta in locum deficientium debentur, cum idem grex videatur.l.fi.infra de fun.inſtruc.& notari dicit in.l.ſi ita infra de au.& arge. lega.quæ non videtur facere, ſed.l.quarta cum ibi not.infra de peti.hered.l.Proponebatur infra eodem.

Secundo quia ordinaria fauorabilis eſt: delegata verò odioſa per al-
60 leg.per eum. ſcripſi in.l.prima nu.99.ſupra de offic.eius etc.

Tertio quia ſi delegata prorogari poſſet de perſona ad perſonam: facilè poſſet fieri inanis ordinaria.

Curt.iun.ſub nu.30.impugnat poſt Lancelot.Deci.rationes Pau. ſic etiã Cagnol.ſub nu.41.

Sed

Sed in quantum iſti reprobant primam rationem Pau.per.l.ſi ex toto in prin.&.l.Quod in rerum §.ſi quis poſt de leg.primo non videntur loqui recte,quoniam in illis.ll.agitur de legato fundi qui deſtinatione patrisfa. augetur vel minuitur,vt dicitur in.d.§.ſi quis poſt.nõ ſic in aliis rebus particularibus. In iſta ratione attenta idem videretur concludendum in delegato ad vniuerſitatem cauſarũ: niſi dicamus intelligi debere Pau.quòd iure proprio competat quid vniuerſale.

Circa ſecundam rationem,nihil boni reſpondent.non enim negant nec poſſunt negare aſſumptum. Vnde non procedit argumentum de re odioſa ad fauorabilem.

Circa tertiam non video quomodo procedere poſſint adducta per Cur. iun. Nam quòd Prætor papienſis delegare poſſit cauſam mediolanenſi cognoſcendam Mediolani, nullo iure nullaue ratione probari videtur, quinimmò videtur contra tex.in.l.fin.ſupra de Iur.om.iudi.licet econtra preſes exiſtens extra prouinciam,delegare poſſit cauſam in ſua prouincia. l.fi.ſupra de offic.prefec.vrb.glo.& Bar.in.l.3.ſupra de offi.præſi. & vi. infra nu.65.

61 Aduertendum tamen quòd tertia ratio Pau.non militat in delegato ab ordinario cum poſſit reuocari delegatio ad libitum delegantis.l.Iudiciũ ſoluitur infra eo. Præterea ceſſaret quando eſſent diuerſi iudices in eadẽ ciuitate,prout cõmuniter eſſe ſolent: & erant Romæ.l.Si per errorem ſupra de iur.om.iudi.

Prædictam opi.quòd Iuriſdictio delegata non poſſit prorogari de perſona ad perſonam etiam in foro Cæſaris tenet Alberi.hic ſub num.3.Maria. Sozi.ſen.in.c.ſignificaſti in quarto articulo prin.in ſexto queſito tradens tres limitationes,ſed prout ipſemet dicit,non videntur procedere vi prorogationis,ſed connexionis & comprehenſionis.latius Felyn.poſt Ab.in d.c.P.&.G.de offi.dele.vbi in.2.col.cum ſeq.nu.5.&.6.tradit regulam & ſex limitationes; quæ tamen non videntur propriæ limitationes excepta 62 ſexta de delegato ad vniuerſitatem cauſarum: quã non putò veram: cum eadem ratio militet,& hoc in effectu voluit Bart.hic poſt Cyn. & Guil.in præalle.l.Si qui ex conſenſu.C.de Epiſco.audi.& expreſſe Abb.in.d.c.P. &.G.col.2.in prin.nu.5.de offi.dele.,licet delegatus ad vniuerſitatem cauſarum æquiparetur ordinario ſecundum gl.i.in.l.Cum ſpecialis.C.de iudi.& poſſit,ſecundum cõm.opi.,delegare vnam cauſam, vt tradit Alexã. in.l.A iudice.C.de iudi.doc.in.l.more ſupra de Iur.om.iudi.æquiparatio tamen non procedit generaliter:patet,quia Prætor poterat vniuerſam iuriſdictionem mandare.l.ſolet cum.l.ſeq.ſupra de iur.om.iudi.& tamen delegatus ad vniuerſitatem cauſarum,non poterat delegare niſi vnam cauſam,& procedebat delegatio ex conſcientia.l.vt demonſtraui in rubr.ſupra de offi.eius,ſub nu.53.54.Confirmatur predicta opi.quòd etiam delegati ad vniuerſitatem cauſarum prorogari non poſſit iuriſdictio de perſona ad perſonam,per ea quæ de Principis delegato ſcribit Bart.hic nu.10. ſed cum hodiè talis delegatio ad vniuerſitatem cauſarum fieri non poſſit

niſi in caſu §. Ad hoc id prohibemus in auten. De collato. vt patet ex. l. 2.
C. de peda. iudi. & auten. Ad hæc. C. de Iudi. ſcripſi in d. rub. de offic. eius,
ſub nu. 94. videretur admittendum quòd iurisdictio talis delegati proro-
gari poſsit de perſona ad perſonam.

63 Sit igitur concluſio cõmunis, omiſsis iis quæ ſcribit Cur. iun. hic, tanquã
leuibus, quòd iurisdictio delegata non poſsit prorogari de perſona ad per
ſonam etiam in foro Cæſaris: niſi in delegato ad vniuerſitatem iuxta præ-
alle §. Ad hoc id prohibemus. tunc enim perindè eſt ac ſi prorogaretur iu
risdictio ipſius ordinarii.

64 Poteſt tamen iurisdictio delegata prorogari de tempore ad tempus con
ſentientibus iudice ac partibus. l. 2. §. ſed ſi iudex infra eod. c. de cauſis in
prin. de offi. dele. & de quantitate ad quantitatem. l. de quare §. i. infra eo.
Declarando vt per Pau. ca. ibi. & de loco ad locum. c. ſtatutum. §. In nullo
65 de reſcrip. lib. vi. quod intellige in delegato Papæ: ſecus in delegato iudi-
cis ordinarii: quia nec ipſe delegans poſſet extra prouinciam ſuam, iuris-
dictionem exercere: prout declarat Maria. Sozi. in prælleg. c. ſignificaſti
in quarto artic. prin. in ſexto quæſito ad fi. de for. compe. Idq; confundit
dicta Curt. iun. hic circa ſecundam rationem Pau. ca.

66 Rationem quarè magis prorogari poſsit iurisdictio delegata prædictis
tribus modis quã de perſona ad perſonam, aſsignat Curt. iun. hic ſub nu.
30. quia locus & tempus & ſimilia ſunt de concomitantibus iudicium, nõ
de ſubſtantialibus, prout ſunt perſonæ iudicis, actoris & rei: vt latius per
eum: Et videtur bona ratio, quicquid dicat Cagnol. hic nu. 41. & Sapi. nu.
24. & 25.

In ſecunda parte glo. ibi, vel dic qui tribunali preeſt. i. dignitati & admi-
niſtrationi: aliter declarat tex. vt per iſta verba intelligat de iudice ordina-
rio habente dignitatem & adminiſtrationem: vt Prætor: per illa verò, vel
aliam iurisdictionem habet, intelligat de Iudice cartulario. Adde ponde-
randam gl. iſtam ad hoc quòd notarii qui creantur iudices ordinarii ſiuè
cartularii, ſint in dignitate tanquã iudices cartularii, licèt non tanquã no-
tarii: cum notariatus non ſit dignitas. l. vniuerſos. C. de decurio. lib. x. cum
glo. per quem tex. cum glo. videretur quòd iudex cartularius non poſſet
eſſe notarius. ſed intellige glo. noſtram loqui de dignitate abuſiuè.

De Iudicibus cartularis mentionem facit glo. in l. Rem non nouam. C.
de Iudi. & in. l. fi. C. vbi & ap. quem etc. Bar. hic nu. 7. Pau. ca. nu. 15.

Adde Deci. in. l. i. nu. 35. & 36. C. de Manda. princi. tradentem notarium
habere dignitatem quando eſt creatus etiam iudex ordinarius ſiuè cartu-
larius, quod hodiè cõmuniter fit; Sed videtur dubitabile dictum: cum in
feriores iudices vt defenſores ciuitatum, non dicuntur habere dignitatem
quãuis habeant iurisdictionem etiam cõtentioſam: vt patet ex traditis per
Moder. in. l. i. ſupra de offi. eius circa ordines magiſtratuum vbi latè ſcripſi;
& de notario dixi in trac. Nobilitatis nu. 74.

Bal. hic in prima lec. declarat hos eſſe tabelliones: qui, ſecundum eum,
ſunt iudices ordinarii habitu, ſed non actu, per formam ſui priuilegii.

Et

Et mirabilem, inquit, eſſe effectum prorogationis, quia dat vſum iuriſdictionis, non habenti.

67 Ex his concludit Ange. hic in pe. col. in fi. quòd iuriſdictio quam habet quis habitu tantum, prorogatur. Et ſic prorogabitur iuriſdictio iudicis, exiſtentis extra territorium: quia non caret iuriſdictione, ſed exercitio, al. le. l. 2. ſupra de offi. procon.

Aduertendum Primò: inquantum Bal. dicit notarios ſeu tabelliones eſſe iudices cartularios, hoc non procedere niſi ipſi notarii ſint etiam creati iudices cartularii ſiue ordinarii vt colligitur ex iis quæ poſt Imol. ſcribit Alex. in l. ait Prætor §. i. nu. 9. infra de re iudi. Corn. in conſ. 238. Viſa copia: col. 1. litera, b. & in conſ. 259. Viſo punto: col 2. litera. c. d. e. lib. 3. Cagnol. hic ſub nu. 44.

Secundò quoad dictum Ange. hic, eſt conſiderandum, in præalle. l. 2. de offi. proconſ. dici omnes proconſules ſtatim quam vrbe egreſſi ſunt habere voluntariā iuriſdictionem, non contentioſam: nec dicitur contentioſa ex ſolo reſpectu quòd exerceatur in inuitos, vt dixit. gloſ. i. infra. d. l. 2. Sed quia contentio & controuerſia eſt inter partes. Ergò prorogatio cōtentioſæ non poteſt eſſe in conſideratione: cum prorogari non poſſit quod non eſt. l. ſed & ſi manente infra de preca. Et ita declarare videtur idem Ange. in l. fi. nu. 2. & 3. ſupra de iur. om. iudi. ad quem locum ſe remittit hic. Accedant quæ ſcripſi ſupra in primo not. nu. xv. & xvi. vbi demonſtraui non eſſe verum quòd poſſit prorogari iuriſdictio iudicis exiſtentis extra territorium: & ſimiliter abuſiuè dici prorogari iuriſdictionem iudicis cartularii: quia immò eſt deducere de habitu ad actum, vt latius ibi.

68 Et ideò Bar. hic ſub. nu. 7. & 8. aliter & melius declarat iſtum text. quòd is qui tribunali preeſt intelligatur is qui habet certum locum maiorum ſuorum ad reddendū ius, iuxta. l. pe. ſupra de ius. & iur. qui autem aliā habet, aliam habet iuriſdictionem ſit is qui non habet tribunal, tametſi iuriſdictionem habeat ordinariam: vt doctores in ſcholares, de iure commu. ni, auten Habita. C. Ne fil. pro pat. §. pe. in prohe. ff. rum ibi, tam vir clariſſimus etc. & legum profeſſores, ibique glo. Et præſidentes collegiorum approbatorum poterat allegare. l. fi. C. de iur. omn. iudi. prout fecit Pau. ca. hic in prin. ante nu. 1. qui ponit etiam exemplum in Rectore gymnaſii iuriſdictionem habente a ſtatuto. Et hunc intelle. expreſſe approbant Fulg. & Pau. ca. & alii, tacite; Atteſtaturque Curt. iun. nu. 29. quòd cum Bartol. tranſeunt cæteri.

Non omittam Curt. iun. hic pe. col. ſub nu. 35. dicere, clarius inferri poſſe ex gl. de iudicibus cartulariis loquente quòd partes litigare poſſunt
69 coram notario ſicut, coram iudice & hoc modo prorogare iuriſdictionem & dare exercitium non habenti, inferens ad inſtrumenta guarentigiæ. Dicebam non rectè loqui Curt. iun. quia notarii ac iudices cartularii voluntariam tantum habent iuriſdictionem, non autem contentioſam, nec etiā habitu. Et illius voluntariæ habent quoq; exercitium: cum quotidie partibus volentibus & confitentibus faciant in ipſis inſtrumentis preceptum

de ſoluendo quòd guarentigiæ appellant.de quo Curt.iun.hic quædam:
Ego latius in.l.Iuriſgentium.§.ſed cum nulla in viiii.limi.nu.53.cum ſeq.
ſupra de pac.Et de voluntaria tantùm iuriſdictione competente prædictis
loquitur Maria. Sozi. Seni. in.c.ſignificaſti in quarto articulo princ.in.x.
quæſito,col.8.de for.compe.Cagnol.hic nu.44.

In tertia parte,glo.ibi,vel dic qui tribunali : vt quia merum etc. glo.alio
modo intelligit tex.noſtrum.De iſto intellec.dicetur in glo, ſeq. præſer-
tim cum Bar.omittat.

Glo.fi.in ver.iuriſdictionem,duas habet partes:In prima, declarat text.
ibi,vel aliam iuriſdictionem habes;vt intelligatur in cauſa ciuili. In.2.ibi,
ſed an idem in criminali:format q.An in criminali cauſa prorogari poſſit
iuriſdictio?

Circa ſecundam partem , prima enim nihil habet,videtur primo dicen-
dum quòd non,ſecundum glo.,argumento.l.Non diſtinguemus.§.Iulia-
nus ſupra de arbi.vbi de cauſa famoſi delicti,vel publici iudicii , veluti de
adulteriis,ſiccariis,& ſimilibus non poteſt compromitti in arbitrum. Et ſi
per errorem fuerit compromiſſum,Prætor vetabit ſententiam dicere : &
ſententiæ dictæ non dabit executionem.Et dum tex.ille, dicit ſi per erro-
rem ,intellige,non de errore de quo in.l.ſi per errorem ſupra de Iur. om.
iudi.vbi erat error in facto,uec de errore iuris de quo in.l.2.in prin. cũ ibi
no.infra eo.& ſic nõ per ignorantiam iuris vel facti.ſed quia error eſt hoc
facere. Ad.l.Tranſigere.C.de tranſac.reſponderi poteſt quòd illa loqui
tur in tranſactione,cui non æquiparatur compromiſſum in arbitrum , de
quo loquitur.d.§.Iulianus,licèt cõpromiſſum in arbitratorem,ſic: vt not.
in auten.ſi verò contigerit.C.de iudi.& in corp.vnde ſumitur.
Quid autem operetur tranſactio in criminalibus dixi in.l.Tranſigere.

Alle.etiam glo.l.In criminali,in princ.C.de iur.om.iudi.quã ſic induce-
71 bam.In.l.2.illo eo.tit.per Diocle.& Maximi.declaratur eſſe iuris regulam
quòd actor ſequi debeat forum rei.In.l.In criminali, quæ eſt.l.quinta , &
Archa,& Hono.poſteriorum Impp.diſponitur in hæc verba.In crimina-
li negocio rei forum accuſator ſequatur.Ne igitur impertinenter & ſuper
fluè illa.l.In criminali,poſita ſit,contra §.Quibus,in prima conſti.C.& vt
aliquid operetur.l.ſi quando de leg.i.c.Si papa,de priui.lib.vi.videtur in-
telligenda in foro ordinario originaliter:ita quòd non poſſit fieri proro-
gatio. Nec videtur dicendum ad maiorem declarationem emanaſſe.d.l.
In criminali iuxtà.l.fi.C.de indic.uidui. toll. quia ibi nullum verbum ex
quo poſſit id colligi:& regula.l.2.apertis verbis tradita erat Nec ob.quòd
l.2.loquatur de actore,& ſic in ciuilibus quia verificatur etiam in crimina
libus iſte terminus actor.l.i.in princ.C.Quando ci.ac.præiudi.crimi.ibi,
72 quoties de re familiari,& ciuilis & criminalis competit actio;licèt glo.ibi
dicat quòd impropriè dicatur actio in criminali.quod non eſt verũ quia
ex vi verbi & proprietate ita verificatur in criminali ſicut in ciuili,& patet
per.l.Qui accuſare.C.de edend.Nec ob.quòd.d.l.2.dicat,nam vbi domi
cilium habet reus vel tempore contractus habuit : & ſic videatur loqui in

ciuilibus cauſis, nam, vt ibi declarat gloſ., contractus largè accipitur pro
73 omni obligatione quæ oriatur ſiuè contrahendo ſiuè delinquendo.l.om-
mnem obligationem, & ibi glo.infra eo.

Subdit glo.hic, idem videri in qualibet cauſa quæ ad merum vel mixtũ
imperium pertineat: cum ſpecialiter demandetur.l.i.ſupra de offi.eius,
quam declara vt ibi ſcripſi. Vndè ſi non poteſt delegari, nec iuriſdictio
prorogari.

Sic ergo diſpoſitio huius.l.procederet ſolùm in cauſis quæ iure magiſtra
tus competunt.facere dicit gl.l.2.in prin.immò in §.Conuenire infra eo.
vbi conuenire inter priuatos ſufficit: nec requiritur Prætoris conſenſus.
ergo de cauſis quæ priuatam reſpiciunt vtilitatem, loqui videtur.

Contrarium tamen determinat glo.ſcilicet, quòd etiam in cauſis crimi-
nalibus & quibuſcũq; locum habeat prorogatio dummodò fiat in talem
qui habeat merum imperium per.l.i.C.vbi de cri.ag.opor.vbi dicitur cri
74 minales cauſas tractari vbi delicta cõmiſſa ſunt, vel incohata: vel vbi repe-
riuntur rei. Et glo.ibi, inquit, incohata, non oppoſita exceptione fori: cũ
ſciret eum non ſuum iudicem. Et alle.hanc.l.i. Sed profectò illa.l.non vi-
detur probare intentionem gloſ.quia non dicit vbi incohata ſit cauſa, ſed
vbi incohata ſunt delicta. & dum dicit vel vbi reperiuntur, ſcilicet in foro
originis vel domicilii.

Bar.hic nu.9.breuiter concludit poſſe fieri prorogationem in criminali
75 bus in eum qui aliàs habet iuriſdictionem de illis cauſis. alleg.d.l.i.C.vbi
de cri.ag.opor.& ibi glo.& glo.in l.Inter conuenientes infra ad muni.&
ita intelligit gloſ.noſtra hic. Dicit.l.Inter conuenientes.

Inter conuenientes, & de re maiori apud magiſtratus municipales age-
tur.glo.ibi declarat non intelligi de cauſis meri imperii quæ maiores exi-
gunt iudices: nec de cauſis mixti imperii per.l.Ea quæ eo.tit.& ſic ea ratio
ne. Et idem Bar.in præalle.l.i.C.vbi decri.ag.opor.nu.3.explicat proro-
gari poſſe iuriſdictionem in criminalibus, corã eo qui alias cognitionem
habet ſimiliũ cauſarum criminalium. Videtis nunc an ego vera dixerim
in diſputationibus circularibus quando Collega meus pertinaciter aſſe-
uerabat quaſcunque cauſas meri imperii alias indelegabiles cognoſci poſ
ſe per magiſtratus municipales ex prorogatione partium: dicens & inſtãs
hoc tenuiſſe Bar.in.d.l.i.C.vbi de cri.ag.opor.& eſſe cõm.opin. Ego verò
falſum hoc eſſe dicebam: & quòd Bart.loquebatur, prout verè loquitur,
quòd poſſit fieri prorogatio corã iudice habente ſimilem iuriſdictionem
in ſuos ſubditos. & exemplicabam in Prætore ſeu Capitaneo huius ciuita
tis: non autem fieri poſſe prorogationem cauſarum criminalium indele-
gabilium in magiſtratus munipales. & quòd illa demum iuriſdictio poſ-
ſit prorogari quã iudex habet in ſubditos ſuos tradunt doc.in.l.teſtamen-
ta omnia.C.de teſta.vbi Alex.nu.2.Iaſ.nu.1. Adde quòd ille Collega de-
functus eſt ſuperioribus annis.

Reuoco in dubium, vt res plenius diſcutiatur.

An in criminalibus cauſis poſſit prorogari iuriſdictio?

Pro parte affirmatiua quam tenent glo. & Bar. & videtur cõmunis.

Primo.l.noſtra, indiſtinctè loquens, quare indiſtinctè debet intelligi.l. de precio infra de publicia.

Reſponderi poteſt quod de iuriſdictione loquitur.l.iſta, vndè intelligen
77 da eſt de iuriſdictione in ſpecie, per ea quæ no. Bar.in.l.Hoc legatum infra de leg.3.Idque apertius probatur per.l.2.§.conuenire infra eo.ibi, ſufficit ergo priuatorum conſenſus.ergo non poteſt intelligi de mero imperio quod principaliter publicam reſpicit vtilitatem, vt vidiſtis in.l.Imperium ſupra de Iur.om.iudi.Nec admittitur inductio glo.2.hic in fi. dum dicit, vel dic pro tribunali, vt quia merum imperium.ſed intellec.Bar.& comunis de quo ſupra nu.68.Et per prædicta reſpondetur ad.l.j.ſupra de offic. eius, ibi iuriſdictionem ſuam mandant.

Secundo præalle.l.i.C.vbi de crimi.ag.opor.ſed huic reſpõdi ſupra proximè.& circa eam vi.etiam Cur.iun.hic ſub nu.37.& Cagnol.nu.46.

Patet ergo non vrgere fundamenta partis affirmatiuæ.

Pro negatiua.

Primo præalleg.l.Non diſtinguemus §.Iuli. ſupra de arbi.inducta vt ſupra.

Reſponderi poteſt non valere argumentum de arbitrio ad prorogationem.arbiter enim non habet iuriſdictionem, ſed notionem tantum.l.Ait Prætor in prin.cum ibi no.infra de re iudi.Et in.d.§.Iuli.verſ.de liberali, non poteſt de liberali cauſa fieri cõpromiſſum in arbitrum, etiam de cauſa ſeruitutis & libertatis: quia fauor libertatis eſt vt maiores iudices habeat. quæ ratio non procedit in prorogatione: quia fit in iudicem talem iuriſdictionem habentem in ſubditos ſuos ſecundum doctri.Bart.de qua ſupra nu.75.

Secundo.l.In criminali.C.de Iur.om.iudi.inducta vt ſupra num.71.cum ſeq.

Tertio.l.i.in prin.in regula prohibitiua ſupra de offic.eius, gloſ.fi.in.l.i.
78 C.de peda.iudi.quæ vult delegationem factam ab incongruo non valere etiam ſi partes ſciant & conſentiant: per.l.priuatorum.C.de iur.omn. iudi.

Reſpondebam aliud eſſe dare iuriſdictionem non habenti vt in delegatione facta priuato, aliud prorogare iuriſdictionem vt patet per.d.l.Priuatorum, iuncta.l.noſtra, Pau.ca.in.d.l.i.C.de peda.iudi.nu.3.

Quarto.l.ſi qui ex conſenſu.C.de epiſ.audi., ibi, in ciuili dumtaxat negotio: & glo.dicit, non ſic in criminali, allegans.l.Non diſtinguemus §.Iulianus ſupra de arbi.

Reſponderi poteſt quod, ſecundum vnum intellec., loquitur de compromiſſo, vel ſi etiam intelligamus de prorogatione, loquitur de ea quæ fit in Epiſcopum qui cognoſcere non poteſt cauſam ſanguinis.c.Clericis Ne cleri.vel mona. Et quia remitteret pœnam per no.in.c.Clemens 8.q.i. Tamen replicari poteſt quod ſaltem non poſſet prorogatio in caſibus in quibus non ageretur de pœna ſanguinis, & multi dari poſſunt qui non

competat

competant minoribus magiſtratibus:& ad no.in.d.c.Clemens,quod procedunt in foro conſcientiæ ſecus in foro fori.c.i.de pœn.

Quintò,quia ſic facilè fieret colluſio,contra tit. infra de collu. dete.Pro hoc l.Eum qui §.in popularibus infra de iur.iur.ibi,ſi non per colluſionẽ actum ſit.Nec ob. quod in dubio præſumi non debeat per regulam.l.Me-
79 ritò infra pro Soci.quia videtur præſumptio contra eos qui proprium deferunt iudicem,& vna præſumptio tollit aliam.l.diuus,& ibi no.ſupra de reſti.integ.

80 Sextò quia Reip.vel Principi,in cuius territorio delinquitur,fit iniuria: & ideo iudex loci delicti poteſt petere ad ſe remitti reum,auten.vt nul.iudi.§.ſi verò quis.

Aduertendum quòd diſpoſitio.d.auten procedere videtur quãdo ſunt diuerſi iudices ſub eodem Principe,prout erant eo tempore: ſecus hodiè quando non ſunt ſub eodem Principe,vt declarat Pau.ca.in.l.i.ſub.nu.6. C.vi de crim.g.opor.Et experientia docet.

Septimò:ex Pau.ca.hic ſub nu.17.quia ſic fieret præiudicium reipublicæ ſeu loco iudicis ordinarii ſi ageretur de pœna pecuniaria.Et ideò ipſe Pau.in.l.i.ſub nu.4.C.vbi decri.dixit non poſſe in crimi.fieri prorogationem ſinè conſenſu iudicis loci delicti.Et Angel.hic dicit requiri conſenſum ſui iudicis,quando ſunt ſub diuerſis dominis. Idem voluit in effectu Abb.in.c.P.& G.col.6.verſ.Item dubitatur nunquid in cauſis meri &c. de offi.dele.& ibi Fely.col.antepe.ſub nu.9.circa fi. Maria.in.c.ſignificaſti in quinto articulo prin.q.x.de for.compe.vult tamen Ab. quòd valeat prorogatio ſinè conſenſu ſuperioris quantum ad præiudicium prorogantis dumtaxat.Sic etiam Pau.hic & Cagnol.

82 Et quando delinquens cuius bona publicantur habet bona in diuerſis iuriſdictionibus diuerſorum dominorum quibus & quomodo applicentur latè diſcutit Nell.in trac.Banni.in prima parte 2.temporis.q.17.

Concluditur ex prædictis quòd op.glo.& Bar.quæ videtur cõmunis, vt ait Pau.ca.hic ſub nu.17.Curt.iun.nu.37.vbi multa in contrarium adducit & conatur ſoluere,vſque ad nu.40.Cagnol.ſub nu.46.,nõ poteſt procedere niſi cum declaratione proximè dicta: ſcilicet ſi concurrat conſenſus ſuperioris:nec ſufficeret conſenſus ſimplicis iudicis,ut patet ex ratione aſſignata;

Et aduertendum conclusionem glo.intelligendam eſſe ſecundum declarationem Bar.ſupra relatam nu.75.& Pau.ca.in.l.i.ſub nu.4.C.vbi de crimi.ſcilicet ut fieri poſsit prorogatio in cauſis meri imperii,in iudicem qui tale haberet imperium in ſubditos ſuos:quale eſt illud de cuius prorogatione agitur.

Dure tamen non videtur probari.d.communis opi.vt patet ex ſupra dedictis.Et nunquã ſuperior conſentiret,ideò videtur inanis queſtio.Poſſet ſolum procedere,quando etiam iudex prorogatus ſubeſſet eidem reipublicæ vel principi,niſi ſtatuta loci iudicis prorogati minorem pœnam imponerent.Obſtaret etiam præiudicium proprii iudicis ſi ex diſpoſitione

ſtatuti deberetur ei aliqua pars pœnæ pecuniariæ.

83 Aduertendum etiam quòd prædicta declaratio vt requiratur conſen- ſuperioris delinquentis, videtur deſtructio opin. gloſ. & communis: quia gloſ. loquitur ſecundum regulam.l.noſtræ ſecundum quam non requiritur con ſenſus iudicis.l.ſecunda §.Conuenire infra eodem niſi di- cas quòd ibi loquitur de conſenſu iudicis prorogati, de cuius præiudi- cio non agitur.ſed tamen obſtat, quia dicit, ſufficit ergo priuatorum con- ſenſus.

84 Ex prædicta cõmuni declaratione ſequitur inutilem & ſuperfluam eſſe diſtinctionem quam facit Pau.ca.hic ſub num.17.infra fi. ſcilicet an reus fuerit abſolutus an condemnatus. Nam ſi de facto quis fuerit condemna- tus a non ſuo iudice in quem indebitè & illegitimè conſenſit, ſibi impu- tet. Nec prodeſſe ſibi videtur regula.l.pe.§.fin.ſupra nau. caupo. ſtab. Ne ſepius de eiuſdem hominis admiſſo queratur: quia in caſu propoſito non fuit prius quæſitum per.l.4.§.Condemnatum infra de re iudi.

Poſtremò declaranda eſt materia prorogationis per ea quæ tradit Deci.

85 in.l.fi.nu.17.ſupra de iur.om.iudi.& in conſ.18. Viſo puncto: nu. 5.ſcili- cet vt nullo modo fieri poſsit prorogatio quando ſtatutum diſponeret quòd Iudex non poſſet excedere ſuam iuriſdictionem: quo caſu nec vale- ret ſententia qua pronunciaret ſe competentem. Et huiuſmodi ſtatutum eſſe Florentiæ dicit Deci.in.d.conſ.18.col.2.in fi.ſub nu.4. Adde quæ ſcri- pſi infra in.l.proxima in prin.nu.26.& in hac ea.l.nu.95.

Sed quoniam hodiè ex diſpoſitione ſtatutorum generaliter in Italia, po- teſt & debet Iudex procedere per inquiſitionem contra delinguentes, & ideò nunquã ſolet interuenire accuſator. Videamus.

An regula prorogationis iuriſdictionis locum habeat vbi Iudex proce- dit per inquiſitionem ex mero officio?

Quòd non procedat voluit Bald.in.l.i.C.Ad.l.Corn.de Sica.& in.l.i.in fi.C.vbi de cri. Sequuntur Nell.in trac.Banni.in.2.q.ſecundæ partis primi temporis, Maria.in.c.ſignificaſti in quinto artic.prin.q.viii.de for.compe. intelligens quando non proceditur ad promotionem vel inſtigationem alterius proſequentis & ſuſcipientis in ſe telam iudicii. Et hanc opi.ſequi- tur & cõmunem eſſe dicit Sozi.in conſ.108. Suppoſito ſtatuto: in fin.lib. quarto. Et hanc opi.ſequi videtur Fely.in.c.P.&.G.col.ante pe.nu.9.de offi.dele.quia videtur approbare opi.Bal.licèt referat poſteà tenentes cõ trarium. Duplici ratione vtitur Bal.

Prima: quia ſuper inquiſitione non fit propriè litis conteſtatio: ſed iſta non vrget: quia etiam litis conteſtationem inducitur prorogatio, prout ſu- pra probatum fuit in prima parte glo.i.nu.24.cum ſeqq.

Secunda: quia propriè loquendo, non ſunt ibi partes quæ poſsint proro- gare iuriſdictionem, nam iudex nõ poteſt prorogare iuriſdictionem in ſe-

87 ipſum: nec etiam fama prorogat iuriſdictionem: quia non habet conſen- ſum: cum ſit res inanimata. Et.l.noſtra dicit ſi ſe ſubiiciant & conſen- tiant.

Contrariam

Contrariam opi.tenuit Saly.in.l.i.nu.6.C.vbi de crimi. reſpondens ad adducta in contrarium. Et hanc opin.ſequi videtur Deci. in.c.i.col.20.in prin.in verſ.ii. limitatur,in prima lec.de Iudi.dicens idem tenere Aret.ibi in.3.col.immò in pe.col. Et hanc opi.ſequitur Barth.Sozi.in addi.ad Maria.in præalle.c.ſignificaſti. Pro iſta adducitur.

88 Primo ſecundum Sozi.,& fuit ratio Saly.,quia duorum cõſenſus requiritur quando agitur de præiudicio vtriuſq; non quando vnius tantum: argumento.l.Neſennius, de nego. geſ.cum ibi no. ſed aduertendum quód etiam in crimi.de vtriuſq; partis præiudicio agitur,& ſic accuſatoris propter turpilli.& propter pœnam talionis.& calumniæ,& de iureci.regulariter non proceditur ſinè accuſatore.l.Ea quidem,cum ibi no.C.de accuſa.& eſt tex.in.l.ſi.illo eo.ti.

89 Nec ſatisfacit ratio Dec.quòd iudex ſit loco accuſatoris quia eſt contra tex.in.c.i.4.q.4.& contra titu.ne quis in ſua ca. & contra.l.2 §.conuenire infra eo.vbi non requiritur conſenſus iudicis.

Nec etiam facere videtur.l.ſed & ſi ſuſceperit in prin.infra eod. alle. per Deci.,ibi,& aliis defenſionibus vſus,hanc omiſit:ponderans quod cõſenſus rei principaliter conſideratur.ſed nihil eſt:quia de conſenſu actoris apparebat per eius petitionem & proſequtionem.

Defendebat Deci.in.d.c.i.De iudi.opin.Bald.in duobus caſibus:ſed illi alia ratione procedunt.Curt.iun.hic ſub nume.40.remittit ad Fely.

Verior & magis cõmunis videtur opi.Bald.per ſupra deducta: & præſertim quando reus non conſentiret expreſſe,ſed ſolùm non allegaret incompetentiam.finge eum captũ & carceratũ nec audere quicquã dicere de incõpetentia. vel etiam ſi diceret ſe conſentire preſumeretur metu dixiſſe.

Præterea non procedit prorogatio in crimi. ſinè conſenſu ſuperioris vt ſupra demonſtratum fuit,licèt quidam dicant procedere quoad præiudicium partium.

Aduertendum etiam parùm attendendam videri auctoritatem Sozi.in addi.ad.d.c.ſignificaſti,cum ipſemet magis deliberatè in præalle.cõſ.108. lib.quarto ſequutus fuerit opi.Bal.aſſerens eam cõmuniter admitti: & ait alias ſecundum eam conſuluiſſe,& obtinuiſſe.

90 Illud ſinè controuerſia procedit,quòd ſi inquiſitus a iudice non ſuo, nõ compareat,& iudex pretendens reum eſſe contumacem,proceſſerit ad vlteriora,non poteſt per hoc dici prorogata iuriſdictio:quia abſens nũquã conſentit in illum iudicem.ita Abb.in.d.c.P.&.G.de offi.dele.col.pe. nu. 21.Roma.in conſ.48. Inſpectis: ſecus autem in eo qui non eſſet iudex incompetens,tamen declinari poſſet eius iuriſdictio iuxta.l.ſi quis ex aliena cum ibi no.infra eo.l.2.cum ibi traditis per doc.ſupra ſi quis in ius voc. nõ ierit.

91 Secundò extra gloſ.videndum eſt an prorogatio fieri poſsit de vna ſpecie iuriſdictionis ad aliam? Exemplum: partes conſenſerunt in cauſa ciuili in iudicem cauſarum criminalium,coram quo fuit proceſſum, in cauſa,& per eum lata ſententia. An valeat?

Angel. & Paul.in.l.ſolemus.§.latrunculator infra eod. tenent quòd ſic. Contrarium uoluerunt Bal.in.l.teſtamenta omnia nu.2.Alex. ſub num.2. Iaſ.nu.2.C.de teſta.poſt Cy.& Iac.de are.Idem voluit Ang. Areti. in trac. maleſi.in ver.iudicem maleficiorum:Maria.in.c.ſignificaſti in quinto artic.prin.in.3.q.De for.compe.Bar.in.l.inter conuenientes infra ad muni. Probatur iſta cõmunis opi.in.d.l.ſolemus.§.latrunculator:ait enim latrunculator,ideſt iudex maleficiorum,de re pecuniaria,iudicare non poteſt,ideſt de cauſa ciuili.omnes ita intelligunt.Pondera negatiuam præpoſitam verbo poteſt quæ tollit potentiam,glo.& doc.in.c.i.de reg.iur.lib. ſexto iunge regulam.l.Nemo poteſt de leg.primo.&.l.Ius publicum ſupra de pac.

92 Declara iſtam cõm.opin.procedere in prorogatione, ſecus quando eſt aliquod incidens vel cõnexum:vt quando iudex cauſarum criminalium cognoſcit de furto criminaliter, poterit etiam ſi incidenter petatur & in conſequentiam,condemnare ad reſtitutionem rei ablatæ,Bart.per illum tex.in.l.Interdum §.Qui furem infra de fur.Areti.in loco prealle.Pau.& doc.in.d.l.Solemus.§.latrunculator.

In cõtrarium facit quòd iuriſdictio prorogari poteſt de tempore ad tempus: de quantitate ad quantitatem: & de loco ad locum:vt deduxi ſupra nu.64.& 65.

Reſponde quòd iſta non alterant ſubſtantiã ſeu ſpeciem iuriſdictionis. Nec obſt. quod gloſ. & Bartol.in.l.Inter. conuenientes infra ad muni. velle videantur quòd magiſtratus municipalis poſsit ex prorogatione partium cognoſcere de maiori quantitate etiam in delegabili: quia poteſt reſponderi: primò quod plus & minus non differunt ſpecie.l. fin.infra de fun. inſtruc. vbi verba Bartol. in ſummario ſunt mendoſa, debent enim dicere, non differunt genere ſeu ſpecie: non ſed ſpecie. Secundo, & melius quia debet intelligi dũmodo non excedat ſummam delegabilem:vt voluit in effectu Pau.ca.in.l.de qua re §.i.infra eo. num.2. Inno.in.c.de cauſis ſub nu.i.de offi.dele.facit quòd voluit gloſ.fi.in.l.i.C. de peda.iudi.& ibi Pau.caſt.nu.3.Nec obſtant ea quæ ſcripſi ſupra nu.78. quia ibi præſupono prorogationem fieri in eum qui talem habeat iuriſdictionem in ſubditos.Et aduertendum quòd magiſtratus municipales differunt a defenſoribus ciuitatum: & de minimis tantùm cauſis magiſtratus municipales cognoſcere poterant iuxta.l.fi.C.de peda. iudi.& auten. Niſi breuiores,cum ibi not.per Bar.C.de ſen.ex breui.reci.adeò quod de iure.C.prorogari potuiſſet eorum iuriſdictio vſq; ad ſummam quinquaginta aureorum,per.l.i.C.de defenſo.ciui.iure verò auten. vſque ad ccc. per.§.& iudicare,in auten de defenſo.ciui.

93 Caue,quòd cauſæ ſimplicis iuriſdictionis pecuniariæ,nec olim erãt nec hodiè ſunt indelegabiles quãuis poteſtas delegandi eas reſtricta ſit per.l. ſecunda.C.de peda.iudi.in prin.& per auten.Ad hæc.C.de iudi.vt probaui in.l.i.ſupra de offi.eius nu.172.& quòd magiſtratus municipales differant a defenſoribus ciuitatum,probaui in prealle.l.i.nu.130.cum ſeq.Nec ob.

ob.principali concluſioni.l.i.C.de iur.om.iudi.&.l.ſi per errorem ſupra de iur.om.iud.a contrario ſenſu quia intelliguntur data habilitate termi norum, & ſic quòd non fieret prorogatio ad ſpeciem iurisdictionis non competentem iudici.

94 Nec ob.l.Non debet cui quod plus eſt infra de reg.iur.& ſic quòd iudi-maleficiorum licet cognoſcere de cauſis meri imperii indelegabilibus, & vbi agitur de vita hominis, multò magis de cauſis ſimplicis iurisdictionis pecuniariis. Et hac ratione mouebatur Paul.ca.in.d.l.Solemus.§.Latrunculator,infra eo;nam Alberi. ibi,ſentiens iſtud contrarium duas dabat ſolutiones.ſed non ſatisfaciunt.

Dicebam prædictum argumentum non procedere in materia iurisdictionis iuxta ea quæ ſcripſi in.l.i.ſupra de offi.eius,nu.123.vel melius, non procedere quando lex contrarium ſpecialiter diſponit,vt in.d.§.latrunculator.Deci.autem in.d.l.Non debet cui ſub nu.5.verſi.tertio regula fallit: dixit illam regulam non procedere quando eſt facta diuiſio poteſtatis ſecundum plus & minus.Ex prædictis patet veram eſſe cõm.opi.

95 Circa id quod dicit Alex.in.l.Teſtamenta omnia,nu.2.Iaſ.nu.1.C.de teſta.quòd ſtante ſtatuto,quòd Iudices mercatorum non habeant iurisdictionem niſi in cauſis mercantilibus,non poterit prorogari eorum iurisdictio ad alias cauſas ſimplicis iurisdictionis,Adde Fely.in.c.P.& G.nu.12. de offi.dele.,Iaſ.in.l.ſi per errorem,in prin.vſque ad num.8.ſupra de iur. om.iudi.

96 Succeſsiuè quæritur extra gloſ. An prorogatio iurisdictionis locum habeat in ſpiritualibus quo ad poteſtatem excõmunicandi vel abſoluendi?

Pau.ca.hic nu.18.quòd non: alle.Inno.hoc volentem in.c.de cauſis,nu. 3.de offic.de leg.quia poteſtas in cauſis ſpiritualibus venit a ſolo Deo, vel eius Vicario:alia verò poteſtas & iurisdictio a populo in Principem translata fuit.§.Quod Principi Inſti.de Iur.natu.gen.& ci.l.1.ſupra de conſtit. prin.Idque certum eſſe dicit in foro pœnitentiali nullam competere poteſtatem abſoluendi ex prorogatione niſi de conſenſu proprii prelati.c.omnis vtriuſq; ſexus de pœni.& remis.Idem no.Bal.de poteſtate abſoluendi vel excõmunicandi in.l.ſi qui ex conſenſu in fi.C.de Epiſ.audi.

De hoc Maria.Sozi.ſen.in præalle.c.ſignificaſti in.v.artic.prin.in.2.q.de for.compe.latè,& Ab.in.d.c.P.&.G.col.vi.verſ.Item dubitatur, quid in cauſis ſpiritualibus,de offi.dele.Aliquid per Iaſ.in ſupraalle.l.ſi per errorem,nu.8.ſupra de iur.om.iudi.Marantam in ſuo ſpec.in quarta parte diſtinc.xii.

97 Nec mihi placet diſtinctio Abb.in loco præalle.,ſed puto indiſtinctè nõ poſſe fieri prorogationem in ſpiritualibus etiam in foro iudiciali & contentioſo,ſinè licentia ſui Epiſcopi,argumento.d.c.omnes vtriuſq; de pœni.& remiſ.&.c.ſignificaſti de for.compe.

98 Ratio tamen ſupraalleg.quia poteſtas in cauſis ſpiritualibus venit a ſolo Deo,vel eius Vicario,non videtur ſufficiens: quia preſuponimus in eum faciendam eſſe prorogationem qui ſimiliter a ſolo Deo vel eius Vicario

Cc

&c. Præterea cum conſenſu proprii prelati fieri poteſt, vt proximè dictũ eſt. Sic etiam ſupra concluſum fuit non poſſe prorogari iuriſdictionem in criminalibus ſine conſenſu ſuperioris.

Vltimò quero vnà cum Bar. nume. 10. An iuriſdictio delegati Principis prorogari poſſit de perſona ad perſonam?

Videretur dicendum quòd poſſit: Primo quia delegatus Principis poteſt ſubdelegare. l. A iudice. C. de iudi. ſicut ordinarius.

100 Secundo quia delegatus Principis poteſt delegare cauſas indelegabiles ſecundum cõm. opi. vt demonſtraui in. l. i. nu. 280. ſupra de offi. eius, quod non permittitur ordinario. d. l. i. in prin.

101 Tertio quia delegatus Principis maior eſt quolibet ordinario in cauſa ſibi delegata. c. ſanè ſecundo de offi. dele. cum ſi.

102 Barto. hic concludit quòd non poſſit prorogari: quia delegatus non habet iuriſdictionem. l. etſi prætor ſupra de offi. eius, poterat alleg. l. i. §. Qui mandatam illo eod. tit. & c. P. & G. de offi. dele. qui loquitur in delegato Papæ. & vult expreſsè quòd iuriſdictio talis delegati, non poſſit prorogari, de perſona ad perſonam. Accedant quæ ſcripſi ſupra in glo. 2. in prima parte numer. 57. cum ſeqq. Ex quibus patet quod diſpoſitio. d. c. P. & G. debet attendi etiam in foro Cæſaris.

Finis ad Gloriam Dei.

Petrus Calæſatus Piſis profitens.

SEQVITVR L. II. IN PRIN.

Summaria.

1 CAſus
2 *Error iuris non videretur impedire prorogationem iuriſdictionis*
3 *Error non habet conſenſum*
4 *Errorem etiam iuris impedire prorogationem, quomodo probetur in hoc text.*
5 *Caſus in ſecunda parte huius principii*
6 *Voluntas coacta eſt voluntas*
7 *Vis ab eo non eſt inferenda qui vim prohibere debet & punire*
8 *Error iuris regulariter iniuſtus reputatur: & non prodeſt*
9 *Error facti indebiti repetitionem ſoluti inducit, ſecus in errore iuris*
10 *Error iuris quarè noceat ſoluendo, & non officiat prorogando?*
11 *Dubitans non inducit prorogationem*
12 *Prorogare volentes iuriſdictionem delegatam, non prorogant ordinariã eiuſdem iudicis: licet delegata non potuerit prorogari*
13 *Quod potui nolui, quod volui, adimplere nequiui.*
14 *Error etiam vnius partis, etiam ſolius actoris impedit prorogationem*
Cautela quòd reus non opponat exceptionem incompetentiæ
15 *Error an impediat prorogationem iuriſdictionis factum a populo?*
16 *L. Quod non ratione. ff. de legi. quomodo procedat*
17 *L. Barbarius ſupra de offi. præto. quomodo procedat*
18 *Error excluſiuus conſenſus ita impedit prorogationem populi, ſicut priuati*
19 *Conſuetudo contra ius ciuile requirit tempus decẽ annorum: contra ius cano. tempus 40. annorum*
20 *Error an impediat prorogationem, in duobus delegatis, ſinè clauſula quòd ſi non omnes etc.*
21 *Proceſſus factus coram iudice recuſato, non eſt ipſo iure nullus de iure cano.*
22 *Eſſet tamen nullus poſt electionem arbitrorum etiam de iure cano.*
23 *Delegatione in plures facta cum clauſula quòd omnes, aut duo, aut vnus etc. poterit vnus tantum cognoſcere, & iudicare*
24 *Plures delegati non habent iuriſdictionem inſolidum*
Plures ordinarii habent iuriſd. inſolidum quando competit eis iuriſdictio vt ſingulis
25 *Error non impedit prorogationem quando iudex pronunciauit ſe competentem*
26 *Non tamen ſufficeret pronunciatio quando ſtatutum diſponeret iudicem non poſſe ſuæ iuriſdictionis metam excedere*
27 *Nec quando iudex laycus pronunciaret ſe competentèm contra clericum*
28 *Error nocet quando agitur de opponenda declinatoria ſui iudicis*
29 *Error purgatur & non impedit prorogationem, ſi pendente iudicio ſuperuenerit ſcientia, & partes litem proſequantur*
30 *Error in dubio an præſumatur in terminis huius .l.?*

31 *Præſumitur ignorantia vbi non probatur ſcientia*
32 *Conſentire non dicitur qui ignorat*
33 *Ignorantia non preſumitur eius quod publicè notum eſt*
34 *Ciues nouelli ſicut aduenæ excuſantur a pœna ſtatuti inducta præter ius cõmune dummodo cõmuniter non vigeant in aliis locis talia ſtatuta*
35 *Error difficilius videtur præſumi ax parte actoris*
36 *Voluntas coacta non eſt voluntas in caſu huius.l.*
37 *Coactus non dicitur quis facere ex ſolo præcepto iudicis*
38 *Expulſi a ciuitate debitor quando dicatur coactè alii ſoluere, ita quòd poſteà moleſtari non poſſit, a vero creditore*
39 *Metus terribiles conſiſtunt non ſolùm in armis ſed etiam in ſtatutis*
40 *Declaratio.l.Paulo calimacho.§.fi.de leg.iii.*
41 *Compulſio iudicis idem operatur quod compulſio priuati.& quomodo hoc intelligatur*
42 *Reſiſtere de facto licet ſubditis iudici iniuſtè de facto procedenti, quando aperte conſtat iudicem facere contra legem*
43 *Caſus in quibus coactio ipſo iure annullat actum, duo hic ponuntur per glo.*
44 *Voluntas coacta in rebus propriis regulariter eſt voluntas: ſecus in adminiſtratoribus*

Declaratio.l.Interdum infra quod fal.tu.

HAEC l.2.emanauit ad declarationem præcedentis: & quoniam Alberi., Bal., Pau.ca.& Curt.iun.expediunt principiũ huius.l.diſtinctè a.§.conuenire, ipſe veſtigia eorum ſequar, præſertim ratione facilioris modi procedendi: licèt Bald. ſummet.§.conuenire, cum iſto prin.

Diuiditur principium huius.l.vſq; ad.§.conuenire, in duas partes, In prima quòd error partium impedit prorogationem: in ſecunda quòd compulſio iudicis: ſecunda ibi, aut cum reſtitiſſet. Rurſus prima ſubdiuiditur in duas, in prima ponit dictum declaratiuum; In ſecunda rationem, ſecunda ibi, error enim.

Summatur. Conſenſus partium per errorẽ, ſiuè facti ſiuè iuris: item per compulſionem iudicis, non prorogat iuriſdictionem

Caſus: In præcedenti.l.dixit Vlpia.conſenſu partium fieri prorogationem iuriſdictionis. Querebatur ab eodem quid ſi partes conſentirent per errorem facti vel iuris? & hoc in prima parte. De errore iuris poteſt exempli gratia, dici: Duo Lucenſes reperiuntur Piſis; alter alterum conuenit coram iudice Piſano, coram eo litigant putantes eſſe iudicem competentem ea tantùm ratione, quia ipſæ partes Piſis reperiuntur, licet hic non cõtraxerint vel alio modo forum ſortiãtur. De errore facti quia partes adierunt prætorem ſeu iudicem vrbanũ pro peregrino iuxta.l.ſi per errorem cum glo.i.ſupra de iur.om.iudi. De iſtis erroribus conſtare poterit ex præfationibus, & ex narratis in libello, & exceptionibus. An autem in dubio præſumatur error, explicabitur infra.

Videbatur

Videbatur prima cōſideratione dicendum, quòd error ſaltem iuris nō impediat prorogationem.

2 Primo per.l.tertia in fi.infra de ſupellec.lega.ibi,& error ius facit Secundo per.l.Barbarius ſupra de offic.præto. vbi ſimiliter error facit ius.

Tertio per.l.Quod non ratione ſupra de legi.ibi,ſed errore primum deinde conſuetudine obtentum eſt.

Quarto per.l.regula.§.Qui ignorauit infra de iur. & fac.igno.vbi emptor efficitur dominus rei emptæ & ſibi traditæ a venditore domino, licet putaret eum non eſſe dominum.

Quinto:per.l.Non fatetur infra de confeſ.vbi non fatetur qui errat, niſi ius ignorauit.Et ſic qui errat in iure fatetur.

His tamen & ſimilibus non obſtantibus contrarium deciditur in tex.noſtro.Rationem decidendi aſſignat ipſe Vlpia.quia error litigatorum non

3 habet conſenſum.Concordat.l.Nihil conſenſui in fi.de reg.iur.ibi,non videntur conſentire qui errant.l.ſi per errorem de iur.om.iudi.

Ad contraria reſpondetur. Ad primum:quòd ibi non agitur de errore excluſiuo voluntatis & conſenſus,ſed de errore quo diſcedebatur ab antiquo vſu:ibi enim dicitur quòd nullum vas argenteum,ſecundum Caſcellii ſeueritatem, continebatur appellatione ſupellectilis: hodiè verò ſecus propter vſum Imperatorum.

Ad ſecundum ; quòd ibi fuit error cōmunis populi romani: & non fuit error in ſubſtantia,ſed in qualitate.Et ſubſtinentur ibi,acta ratione publicæ vtilitatis.

Ad tertium quòd ibi ſimiliter agitur de errore cōmuni : Præterea, ibi, detecto errore,concurrit ſcienter voluntas populi:vt innuunt illa verba, ſed errore primum,deinde conſuetudine etc.

Ad quartum quòd ibi error nihil damni aut præiudicii, nihilque noui inducebat : nec debebat preiudicare veritati : cum eſſet error in opinione.

Ad quintum:quòd ibi agitur de reſcindenda confeſsione: & ideò error facti ſolùm admittitur hîc de conferendo nouo iure. Difficilius enim tolluntur facta quā impediantur facienda.l.Patre furioſo de iis qui ſunt ſui vel alie.iur.

4 Eliciunt autem doc.ex hoc tex.etiam errorem iuris impedire prorogationem:cum prius.l.C.dicat:ſi putet eius iuriſdictionem eſſe : poſteà ſubdat aut ſi putauerit alium eſſe prætorem pro alio.ſic in iſtis vltimis verbis loquitur de errore facti ; ergo ſupra de errore iuris.ita gloſ.in ver.alium prætorem.

5 Caſus in ſecunda parte huius principii:Piſanus conuenit Lucenſem coram Prætore Piſano. Lucenſis oppoſuit exceptionem incompetentiæ. Prætor præcepit ne diſcederet,niſi prius lite conteſtata,& præſtito fideiuſſore de iudicio ſiſti,& iudicatum ſoluendo. Compulſus igitur Lucenſis litem cōteſtatus fuit,& fideiuſſorem præſtitit.Dicebat poſteà de nullitate

proceſſus & ſententiæ. Querebatur an id fieri poſſet. Et ſic an compulſio iudicis redderet ipſo iure prorogationem nullam: & conſequenter ſententiam?tanquã latã a iudice incompetenti, iuxta.l.fi.C.ſi a non compe. iudi.

6 Videbatur dicendum prorogationem non fuiſſe nullam: quia etiã coacta voluntas eſt voluntas.l.ſi mulier §.pe.ſupra quod me.ca. Vbi ſi metu coactus quis adiuit hereditatem, efficitur hæres: quia voluit, licet coactus. reſtituitur tamen. Sic videbatur dicendum hic, valere mero iure prorogationem per compulſionem iudicis factam, licet reſcindenda eſſet. Secundo per.l.Interdum infra quod fal. tu.

7 Contrarium deciditur in tex.noſtro:& ſic quòd prorogatio facta per cõpulſionem iudicis ſit ipſo iure nulla. Ratio deciſionis & ſpecialitatis odiũ ipſius magiſtratus compellentis: cum inde inferatur vis, per quẽ vis & iniuria coerceri debet, argumento.l.Meminerint cum ſi.ibi, adductis in glo. in ver.naſcuntur.C.vn.vi. Inter alios caſus ſpeciales in quibus compulſio reddit actum ipſo iure nullum, ponit caſum huius.l.glo.in.d.l.ſi mulier.§. ſi dos glo.in.c.Abbas, quod me.ca.& ibi Ab. Ad.l.interdum, reſponde vt ibi per glo.& prout infra ſub nu.45.

Concordantem tex.habemus in.l.ſi per errorem ſupra de iur.omn.iudi. Expedit a caſus figuratione, lego ſeu refero verba text. Conſenſiſſe autem etc.

Noto primo ſecundum Bal., Pau.ca., & Curt.iun.hic, Iaſ.in.l.ſi per errorem, in primo.no.ſupra de iur.om.iudi.quòd error tam iuris quã facti, impedit prorogationem iurisdictionis, induceudo tex.vt ſupra nu.4. De materia huius notabilis, Deci.in.d.l.ſi per errorem, in ſecundo No. Cur.iun. ibi, in primo not.

Regulariter error iuris reputatur iniuſtus, & non prodeſt.l.Regula, in

8 princi. infra de iur.& fac.igno. In damnis tamen vitandis iuris ignorantia non nocet.l.iuris ignorantia, &.l.Error, illo eo.titu. quod intelligitur ſi aduerſarius tractet de lucro, & agatur de ignorantia iuris poſitiui ſeu ciuilis: ſed ignorantia iuris naturalis nocet indiſtinctè, Alberi.in.d.l.Regula, col. pe.numer.17.cum pluribus ſeqq.Pau.caſt.in.l.Venia.C.de in ius voc. nume.3.

9 Inter iuris & facti ignorantiã etiam ex particularibus deciſionibus multum intereſſe conſtat. Nam error facti indebiti repetitionem inducit, ſecus in errore iuris.l.Error, & ibi declarat gloſ.i.& vlti.C.ad.l.falci.l.Cum quis.C.de iur.& fac.igno.vbi Iaſ.nu.2.& nu.15.declarans quomodo procedat.

10 Mouet difficultatem, Cur.iun.hic, ſub nu.1.quarè iuris error noceat ſoluendo, & nõ noceat prorogando iurisdictionem? cum longè minoris preiudicii videatur litigare quã ſoluere indebitum. Reſpondet ipſe quòd in prorogatione tractatur de præiudicio proprii iudicis, ideò error vnius nõ debet alteri nocere: prout in ſimili in.l.Mandatum ſecunda infra man.&.l.3.§.ſed ſi ſic infra de in rem ver. Sed iſta iura non faciunt ad rem, vt ipſe

met Curt.fatetur, quia loquuntur de errore eius qui etiam volens, & non errans, non poterat alteri præiudicare.

Dicebam quòd in ſolutione indebiti agitur ſolùm de intereſſe priuati, & de re priuata, ſed in prorogatione iuriſdictionis agitur de publica re quæ non eſt in libera adminiſtratione noſtra. Præterea licèt verum non ſit quòd agatur propriè de præiudicio ſui iudicis, quia tali caſu non valeret prorogatio, niſi proprius iudex conſentiret, vt demonſtraui ſupra in.l. prima num.81.cum ſeqq. negari tamen non poteſt quin aliquale præiudicium fiat ſuo iudici. Preterea iuris error nocet ſoluenti quando naturaliter erat obligatus: ſecus ſi nullo modo: vel etiam ſi ciuiliter tantùm, Iaſ. in d.l. Cum quis, nu.2.&.15.C.de Iur.& fac.igno. Adde Sapi.hic nu.2. quem prius non uideram, reſpondentem, vt dixi propter obligationem naturalem.

Iſtud primum no. tres admittit ampliationes: licèt Iaſ.in.d.l.ſi per errorem videatur ampliare quatuor modis: ſed tertia ampliatio ſuâ comprehenditur in ipſo no. per nos formato.

11 Primo ampliatur, ſecundum Bart. in.l.2.col.3.ſub nu.7.ſupra ſi quis in ius voc.non ier. etiam ſi partes dubitauerint, ſequentem Iaco.de arc. Iaco. Butr. & Iaco. de Belui. per.l.ſi.C.de condic.indebi. vbi ſolutum ancipiti animo repetitur, ſicut ſi ignoranter ignorantia facti. alias etiam.ll.alle. Iaſ. in.d.l.ſi per errorem.

Nec ob.l.3.§. Is qui neſcit de libe.homi. exhi.in oppo.alle.per Iaſo. quia ibi alia militat ratio. Si enim dubitetur de conditione hominis, non habet locum illud interdictum, ſed agenda cauſa libertatis eſt. Et ideò conſtituitur ibi differentia an conuentus ſciat hominem quem apud ſe habet, eſſe liberum: vel neſciat: aut dubitet. licèt Iaſ. non ſoluat. Quædam etiam ſed leuia, in contrarium adducit Cur.iun.in.d.l.ſi per errorem.

12 Secundo ampliatur etiam ſi partes intendebant prorogare iuriſdictionē non prorogabilē: ſcilicet delegatā. Si enim eſſet iudex ordinarius idemq; in aliqua cauſa delegatus, & partes non comprehenſæ in reſcripto delegationis intendant prorogare iuriſdictionem illius iudicis tanquā delegati, non procederet prorogatio. Ab.in.c.P.&.G.col.2.verſ. In glo.2. per illam glo. iuncto tex. de offi.dele. & per regulam, quod potui, nolui, quod volui adimplere nequiui.c.Cum ſuper de offi.dele.l.Multū intereſt.C.Si quis

13 alte vel ſi.ſequitur Iaſ.in.d.l.ſi per errorem.

Cognoſcetur an partes prorogare velint ordinariam vel delegatam ex verbis petitionis & reſponſionis: vt ſi dixerint, Coram vobis. D. Iudice delegato etc. Et ſic errabant in iure putantes iuriſdictionem delegatam prorogari poſſe de vna perſona ad aliam. Effectus eſt magnus: quia forſan vt delegatus poterat iudex cognoſcere ſine ſtrepitu & figura iudicii, ac ſola facti veritate inſpecta. Exemplum dari poteſt ſi Excellentiſsimus Dux Florentiæ delegaret cauſam Prætori Piſano inter duos Piſanos, & alii Piſani similē habentes cauſam agerent tanquā coram delegato.

14 Tertio ampliatur, etiam ſi altera pars tātùm errauerit. ratio, quia in pro

rogatione requiritur conſenſus vtriuſque partis vt hac.l. Adeò quòd non valeret proceſſus & ſententia etiam in præiudicium ſcientis, vt tradit Iaſ. ibi, in quarto ampliatione ſub nu. 9. Et ideò etiam ſi error fuerit ex parte actoris tantum, non valebit prorogatio: & proceſſus erit nullus: quarè cautelam tradit Iaſ. in. d. l. ſi per errorem, col. fi. nu. 19. quòd reus tali caſu non opponat exceptionem incompetentiæ, ne inſtruat actorem: ſed patiatur fieri proceſſum poſteà dicat ipſum nullum, tanquã factum coram iudice incompetente.

Limitatur nunc predictum No. pluribus modis.

15 Primo limitatur in prorogatione iurisdictionis facta per populum: quia inducitur conſuetudo quæ apta eſt & potens dare nouam iurisdictionem ſecundum Bal. in. l. 2. col. 2. nu. 7. verſ. Ex hoc nota. C. Quæ ſit lon. conſue. Alex. in. d. l. ſi per errorẽ, col. 1. in. 2. limi. Et ad hoc quòd non obſtante errore inducatur conſuetudo alle. l. quod nõ ratione ſupra de legi. Et quòd conſuetudo tribuat iurisdictionem non habenti probat Alexã. per. l. fi. C. de eman. libero. ibi, vel eos adire magiſtratus quibus hoc facere vel legibus vel longa conſuetudine permiſſum eſt. loquitur tamen ibi de voluntaria iurisdictione quæ facilius competit quàm contentioſa. l. 2. ſupra *de offi. procons.* Adducebam tex. in. l. Cum prætor. §. Item ii quibus infra eo. & ibi doc. & l. More ſupra de iur. om. iudi.

Subdit Alex. ſuſtineri poſſe hanc limi. per id quod habetur in. l. Barbarius ſupra de offi. preto. & per glo. 2. in. d. l. ſi per errorem, dicentem *per. l.* Barbarius prealle. & per. l. iii. §. fi. ſupra de ſepelle. lega. quòd error cõmunis facit ius. Veritatem tamen huius limi. pendere dicit ab illo articulo, An error populi impediat inductionem conſuetudinis? de quo doc. in. l. 2. C. quæ ſit lon. conſue. & in. l. de quibus ſupra de legi. vbi glo. fi. Cano. in. c. fi. de conſue.

Iaſ. impugnat hanc limi. tribus mediis: vt per eum in. d. l. ſi per *errorem*, ſub nu. 9. in prima limi.

Deci. ibi, in ſecunda limi. dicit Bald. non ignoraſſe illa vulgaria iura quæ alle. Iaſ. Et tamen differrentiam facere inter ſingulares perſonas, & populum, & quòd Iaſ. non reſpondet ad. l. Quod non ratione ſupra de legi.

Dicit tamen Deci. ibi, ſecundum Angel. quòd illa. l. Quod non ratione
16 procedit quando error eſt in ratione, ſecus ſi in ſubſtantia facti; quia ceſſaret conſenſus, & per conſequens conſuetudo, exemplificando vt ibi per eum. Eodemq; modo reſpondetur ad. l. Barbarius: cum error ibi non fuerit circa idem: & ideò non excludit conſenſum. ita Bal. in. d. l. ſi per errorẽ
17 in ſecunda lec. & Deci. nu. 4. Nam populus intendebat facere Barbarium prætorem: & in hoc conſentiebat: ſed errabat in qualitate: quia putabat illum liberum.

Aduerte tamen magis cõm. opi. videri quòd ibi non decidatur Barbarium verè fuiſſe Pretorem, ſed geſta coram eo valuiſſe ac ſi verè fuiſſet Pretor: propter cõmunem errorem & publicam vtilitatem: vt per Iaſo. *ibi, in* prima col.

Præterea

Præterea ad.l.Quod non ratione, reſpondetur vt dixi ſupra circa rationes dubitandi: & prout voluit etiam Deci.in.d.l.Si per errorem, num.4. in fin.

Curt.iun.ibi leuiter per tranſit.& nihil boni dicit circa iſtam limit.

18 Concludebam dictum Bal.in præalle.l.2.C.quæ ſit lon.conſue.& ſic hāc primam limi.non procedere: ſed quòd eodem modo error excluſiuus cō ſenſus non inducat prorogationem iuriſdictionis quando agitur de prorogatione facienda per populum, ſicut quando per particularem: error autem non excluſiuus conſenſus,& nō in ſubſtantia facti ſeu perſonæ, ſed in ratione ſeu qualitate,non impediat prorogationem etiam ſingularium perſonarum: vt ſi ſciebant illum iudicem ordinarium non eſſe ſuum iudicem,ſed putantes eſſe iuris peritum,cum non eſſet,iſto errore ductæ conſenſerunt in eum.

19 Probantur hæc ex ſupra deductis,& ex iis quæ eleganter ſcribit Abb.in c.fi.col.x.nume.12.de conſue.& ibi Roch.Curt.nume.308.verſ.Tertium requiſitum.

Præterea non procedit argumentū de conſuetudine ad prorogationem quia conſuetudo contra diſpoſitionem iuriſci. requirit inter alia curſum decem annorum.§.Ex non ſcripto,iuncta gl.in ver.diuturni Inſti. De Iur. nat.gen.& ci.tradit Iaſ.in.l.De quibus,nu.33.ſupra de legi.vbi etiam quòd conſuetudo contra diſpoſitionem iuris cano. non perficitur minori ſpacio xl.ann. de.hoc eſt text.iuncta gloſ.fin.in princ.in.c.fi.de conſue.& ibi doc.

20 Secundo limitatur,quando partes errore ductæ litigarent coram iudice habente iuriſdictionem mero iure; ſed non vſum,vel exercitium iuriſdictionis: vt in duobus delegatis, ſine clauſula quòd ſi non omnes etc. nam quilibet inſolidum per ſe habet iuriſdictionem ſecundum glo. in.c.Prudentiam,in prin.in ver.teneatur,de offic.deleg.,ſed non exercitium,alter ſine altero.l.Duo ex tribus infra de re iudi.c.Cauſam matrimonii de offi. deleg.ſic in effectu Ange.in.d.l.ſi per errorem,nu.4.verſ.Secundo conclude,dicens eſſe mirabilem limitationem Inno.in præalleg.c.Prudentiam, col.3 cum ſeq.num.9.Idem voluit Pau.caſtr.in.d.l.ſi per errorem in princ. & Roma.nu.6.Ange.in conſ.162.Petita fuit,vbi dicit errorem non impedire prorogationem,ſolius vſus iuriſdictionis. Rationem aſſignat Ange. in.l.ſi per errorem, quia facilius prorogatur vſus quā iuriſdictio concedatur ſic etiam virtualiter Bal.in.l.ſi conuenerit,in prima lec.in prima col. verſ.In ea.glo.ſupra de iur.om.iudi.alle.Inno.in.d.c. Prudentiam.

De hac limi.Alex.in ea.l.ſi per errorē,in primo. no.in.3.limi.nu.4.Iaſ.in 2.limi.Dec.in.2.no.in.3.lim.nu.5.Cur.iun.ſub nu.5.qui videtur trāſire cū hac limitatione,dicens duntaxat.Circa ſecundā fallentiam,adde pro eius confirmatione illud quòd dicit Alex.hic in prima fallen.

Impugnat hanc limi.Fulg.in.d.l.ſi per errorem,col.2.nu.9.Alexā.& Iaſ. indiſtinctè,Imo.in.l.Pomponius,in ſecunda col.circa fin.infra de re iudi. Abb.in præalle.c.Prudentiam,nu.19.& ibi Dec.col.8.nu.21.dicens idem

velle ibi Cardi. & Imo. Idem tenuit Fulg. conſ. 167. Viſu: in primo. dubio: niſi fortè dati eſſent plures delegati cum clauſula quod ſi non omnes &c. idq; voluit Dec. in. l. ſi per errorem, allegãs inter alia, Roma. ſing. 677 Tu habes: qui loquitur in diuerſis terminis.

Pro iſta opin. contra dictam limitationem Inno. & ſequacium.

Primo: quòd illa limi. non probatur iure: ergo etc. l. Illam. C. de Colla., §. conſideremus in auten. de Trien. & ſemiſ.

Secundo: quia videtur contra tex. in. d. c. prudentiam, de offi. dele. cum ibi præſupponatur partes comparuiſſe coram duobus ex tribus iudicibus delegatis, citra propoſitionem exceptionis, & tamen Papa concludit proceſſum factum coram illis duobus delegatis, eſſe nullum, ex defectu formæ & poteſtatis.

Tertio per rationem quæ ſumitur ex. c. Cum ſuper abbatia, de offi. dele. vbi ex duobus delegatis cum clauſula quòd ſi ambo etc. alter fuit recuſatus. Non recuſatus, qui ſolus procedere potuiſſet, noluit procedere ſolus ſed cum alio iudice recuſato: Dicitur ibi proceſſum eſſe nullum: quia voluntas & poteſtas contradicunt ſibi. Vndè ſuccedit regula, quod potui, nolui, quod volui adimplere nequiui. Si enim ea ratione geſta apud iudicem delegatum cõpetentem, nõ valet, quantò minus valebunt geſta apud eum qui non habet exercitium iuriſdictionis? ſecundum Fulg. quem refert Alex.

21 Aduertendum quòd ille tex. probare videtur proceſſum factum per iudicem recuſatum eſſe nullum ipſo iure etiam de iure canon. & tamen Ino. cuius opi. doc. cõmuniter ſequũtur, tenet quòd de iure cano. talis proceſſus non ſit ipſo iure nullus vt patet ex traditis per Alex. in. l. Quia poterat, in ſecunda col. cum duobus ſeqq. infra ad trebelli. & per Phil. Franc. in. c. Cum ſpeciali, col. 9. cum ſeqq. de appella. Roma. eleganter in conſi. 220. Circa primum: in ſecundo dubio: licèt de iure ci. cõmu. *eſſe dicant*, opi. Bar. in. d. l. Quia poterat, quòd proceſſus ſit ipſo iure nullus. Et hanc diſtinctionem ſequitur Deci. in. d. c. Cum ſpeciali in princ. in vlti. col. ſub nume. 9.

Reſponderi poteſt ad illum tex. quòd dicit & cum eo qui iam iudex eſſe deſierat: & glo. ibi declarat, propter recuſationem & appellationem, nam ille Epiſcopus recuſatus nec recuſationem admiſit, nec appellationem ab illa non admiſsione, vt per glo. ibi in ver. appellationem interpoſitam: iſto
22 enim caſu, proceſſus eſt nullus vt tradit Franch. in. d. c. Cum ſpeciali. Eſſet etiam nullus de iure cano. poſt electionem arbitrorum vt tradit Deci. in eo. c. cum ſpeciali in fi. prin. vbi etiam aſſignat rationem differentiæ inter ius ciu. & ius canon. quia ſcilicet de iure ciui. recuſatio propoſita operatur abſque cauſæ allegatione & probatione: ſed de iure cano. debet allegari & probari.

Sed his ſtantibus, non uidetur ad rem facere iſtud tertium argumentum quia idem actus indiuiduus non poteſt valere & non valere.

Concludebam veram eſſe illam opi. quòd indiſtinctè nõ haberet locum

prorogatio

prorogatio in caſu propoſito, etiam ſi partes non errarent: ſed ſi delegatio
23 eſſet facta cum clauſula, quòd omnes aut duo, aut vnus, iuxta.c. Cum plures, cum ibi no. de offi. dele. lib. 6. poſſet vnus cognoſcere vi delegationis: nec eſſet in conſideratione prorogatio. Et ita declarauit & voluit Maria. Sozi. in.c. ſignificaſti, in quarto artic. princ. in prima.q. de for. compe.

Hanc opi. veriſsimam puto, viua ratione: quia quando facta eſt delegatió iuxta terminos.d.c. Cum plures non poteſt dici quòd vnus non haberet delegatam iuriſdictionem habitu & actu: ergo non poteſt agi de prorogatione: quando verò facta eſt delegatio ſecundum terminos.d.c. Pruden-
24 tiam, non eſt verum quòd quilibet habeat iuriſdictionem inſolidum, nec etiam habitu: vt tradit Deci. in rub. ſupra de offi. eius, nu. 5. vbi ſcripſi nu. 32. & 33. per.d.c. Prudentiam: & per.c. ſi de re iudi. cum iis quæ no. gloſ. & Bar. in.l. ſi vni, alias Pompo. infra de re iudi. & Alex. ibi ſub num. 6. Plures enim ordinarii, ſinguli inſolidum habent iuriſdictionem quando competit eis iuriſdictio vt ſingulis: ſed plures delegati nō habent iuriſdictionem inſolidum niſi conſtituti ſint cum clauſula de qua in.d.c. Cum plures: vel niſi delegati ſint ad vniuerſitatem cauſarum, ſecundum cōmu. opin. vt tradit Alex. in.d.l. ſi vni.

Nec ob.l.1.§. Seu, verſ. primo ſupra de fer. quam Iaſ. in.d.l. ſi per errorem ponderabat pro opi. Inno., quia, vltra ſolutionem ipſius Iaſo. quòd ibi non interuenit error in prorogatione, reſpondebam quòd ibi tex. in princ. dicit partes nō poſſe cogi ad litigandum tempore feriarum inductarum ob neceſsitatem hominum: ſi ergo ſponte litigent, valebit proceſſus, vt ibi. nec erit prorogatio iuriſdictionis, ſed renunciatio beneficii principaliter inducti pro ſingulorum vtilitate: cui renunciari poteſt.l. pen. C. de pact.

Tertio limitatur, ſecundum Alexā. in.d.l. ſi per errorem, in primo no. in
25 quarta limi., Iaſ. in.3. Dec. in ſecunda no. in quarta limi. quando iudex pronunciaſſet ſe competentem: & non fuiſſet à tali pronunciatione appellatū per.l. Ab eo. C. quo. & quando iud. ſed illa.l. non videtur facere ad rem: quia ibi lis erat conteſtata coram iudice cōpetente, & proceſſum in cauſa, licèt poſteà ſententia lata fuerit contra abſentem, legitimè tamen citatum: & ideò appellari debuit habita notitia. Sed voluerunt dicere quòd ſi non fuerit appellatum, faciat ius & habeatur pro veritate. Poterat allegari.l. Ingenuū ſupra de Sta. homi.l. Res iudicata infra de reg. iur. Sed non videtur imputandum non appellanti durante errore: vt dicit Iaſo. Alleg. etiam Bar. in.l.2. col. pe. nu. 7. ſupra ſi quis iuſdic. nōn obtempe. hoc dicentem, ſed nihil adducentem: Pau. ca. in. eā.l. Si per errorem, ſub nu. 11. Abb. in.c. Si duobus, col. 4. ſub nu. 14. de appella. Addebam Deci. ibi in quarta col. ſub nu. 12. & in.d.l. Si per errorem, nu. 6. verſ. quarto fallit, vbi dicit vtile eſſe quòd iudex pronunciet ſe competentem: alias non ſufficeret procedere ad vlteriora. Hoc locum haberet ſi pars fuiſſet abſens, & non oppoſuiſſet de defectu iuriſdictionis: ſecus ſi preſens, & oppoſuiſſet nam, tali caſu iudex de eā exceptione cognoſcens & procedens ad vlteriora, videretur pronunciaſſe ſe competentem: vt tradit Dec. in.d.c. Si duobus, & in

ea.l.ſi per errorem. Sed Pau.caſt.in.d.l.2.in.3.col. in fi. ſupra ſi quis in ius voc.non ier.tenet hoc non ſufficere niſi expreſsè pronunciauerit ſe competentem.Et hanc opi.ſequitur Iaſ.ibi in pe.col.cum ſeq.num.45.&.46. pro qua multa adducit,ſed tandem,nu.46.in fi.id concedit quod proximè dixi ſecùndum Deci.& videtur cōmunis opi.declarando tamen vt dixi ſupra ſecundum aliter enim tranſire non poſſet in rem iudicatum: per l.4.§.condemnatum infra de re iudi.

26 Aduertendum quòd nec pronunciatio ſufficeret etiam citra errorem quãuis ab ea non eſſet appellatum ſi ſtatutum diſponeret iudicem non poſſe ſuæ iuriſdictionis metam excedere:vt tradit Iaſ.in.d.l.2.col.6.nu.19 Deci.in.l.fi.col.pe.nu.17.ſupra de iur.om.iudi.& latius in conſ.18. *Viſo* puncto: col.2.in fi.cum ſeq.Cur.iun.in.d.l.2.nu.22.

27 Minus etiam procederet.d.limitatio in iudice layco pronũciante in cauſa clerici,ſcilicet vbi clericus conueniretur, vt tradit Deci.in.d.c.Si duobus,& in prælle.l.ſi per errorem,nu.6.in fi.per.c.ſi diligenti de for.compe.

28 Quartò limitatur iudice competente qui poſſet ex *priuilegio* recuſari: quia omiſsio exceptionis per errorem,non vitiat proceſſum,gloſ.in hac.l. in §.Conuenire,in ver.conſenſus,Pau.ca.in.d.l.ſi per errorem in prin.Iaſ. in primo not.in quarta limit.Deci.in ſecunda no.in v.limi. ad quos remitto.

Iſta tamen non poteſt propriè dici limitatio ad tex.noſtrum: quia in eo agitur de prorogatione:hoc autem dictum pertinet ad materiam declinatoriæ competentis ex priuilegio,vt ſcholaribus,attenta diſpoſitione iuris cõm. de qua in auten. Habita.C.Ne fil.pro pat. Ad idem tendit quinta limi.Iaſ.quæ poteſt exemplificari per.c.Cum ſpeciali de appella. ſcilicet in recuſatione ſuſpecti.

29 Quintò limitatur ſecundum Iaſ.in.d.l.ſi per errorem in vi.limi.ſi pendente iudicio ſuperueniat ſcientia,& nihilominus partes litem proſequãtur.iſto enim caſu acta prius facta confirmantur. Sequuntur ibi Dec.nu. 8.Cur.iun.nu.6.Fuit opi.glo.in.l.i.in ver.incohata.C.vbi de crimi.ibi,ſed quid ſi neſciuit a principio? quã ſequitur Bar.ibi dicens quòd ſi in iudice non eſt defectus iuriſdictionis, ſed in voluntate partium: quia errabant; procedit quod dictum eſt:argumento.l.licet infra tit.noſtro ibiq; Bartol. in fi.Sequitur Pau.ca.in.d.l.i.nu.7.Bal.in.l.ſi conuenerit, in prima lec.in fi.ſupra de iur. om. iudi.dicens illam gloſ.ſingularem:ſi verò fuiſſet defectus iuriſdictionis,quia is coram quo litigabatur tanquã coram iudice,nõ erat iudex,nullamq; habebat iuriſdictionem,diſtinguit Barto.in.d.l.i.ſub nu.4.& Pau.ſub nu.7.aut ſuperuenit iuriſdictio ex cauſa de nouo emergente,& non poteſt confirmari iudicium,aut ſuperuenit ex cauſa de preterito,declarando vt per Pau.& confirmetur iudicium,vt ex nunc,non vt ex tunc.

Prædictam opi.glo.& limitationem expreſsè impugnat Bal.in ea.l.i.col. 2.nu.8.C.vbi de crimi.ſequens Cy.qui mouebatur ea ratione quòd litis

conteſtatio

conteſtatio fuit ab initio nulla, tanquã facta coram iudice incompetente: nec ob. ſecundum Bald., quòd fingatur fuiſſe aliqua propter ratihabitionem: quia in iuriſdictione conſenſus non fingitur retro. l. Obſeruare §. fi. ſupra de offi. proconſ. Vndè oporteret, ſecundum eum, quòd litis conteſtatio denuò fieret.

Sed idem Bald. in præalle. l. Si conuenerit reſpondet ad. l. Obſeruare, in fi. eam loqui quando iuriſdictio non pendet ex conſenſu partiũ. Ad obiectionem de litis conteſtatione reſponderi poteſt, per. l. licèt infra eo. vbi, ratihabitio retrotrahitur & confirmat iudicium factum per falſum procuratorem.

Aduertendum tamen quòd Alex. in conſ. 78. Viſo & diligenter: nu. 18. in fi. cum ſeq. lib. v. dicit quòd in præalle. l. licet, iudicium valebat a principio quoad præiudicium falſi procuratoris, vt no. gl. fi. in fi. in. l. licet. C. de procura. ſed quando actus nullo modo voluit, ratihabitio non trahitur retro: alle. ad hoc Bar. in. d. l. Obſeruare num. 6. & 7. Idem ait Dec. in. l. Qui non prohibet nu. 16. & in. l. Quod in initio in fi. infra de reg. iur.

Inſtari poteſt quòd quando actus ab initio fuit nullus ex defectu poteſtatis vel ſolemnitatis omiſſæ, confirmatio nunquã retrotrahitur: ita declarat Aret. in conſ. 128. Eximie Domine: col. 2. num. 5. qui probari dicit hoc in præalle. l. Obſeruare in fi. de offi. proconſ. & per not. per Bar. in. d. l. i. C. vbi de crimi. ſic ergo ex mente Areti. concordanda ſunt dicta Bar. in præalle. l. i. cum iis quæ idem Bart. ſcribit in. l. obſeruare. quamuis Deci. in. c. Prudentiam, in prin. col. pe. nu. 19. de offi. dele. videatur intelligere dictũ Bar. in. l. Obſeruare quando lata erat ſententia à iudice, pœnitus incompetente. Vel ſi non poſſit ſaluari contrarietas Barto. adhærendum videtur ei quòd ipſe dixit in. l. i. C. vbi de crimi. & diſtinctioni Areti.

Concluditur ergo iſtam quintam limitationem iure defendi & communem eſſe.

Duas alias limi. tradit remiſſiuè Cur. iun. in. d. l. ſi per errorem ſub nu. 6. circa quas non inſiſto.

30 Nunc videndum eſt vnà cum Iaſo. in. d. l. ſi per errorem, col. 3. nu. 10. An in terminis. l. noſtræ, & l. ſi per errorem, in dubio præſumatur error vel ſcientia partium? De hoc articulo Spec. in tit. De compe. iudi. adi. §. i. verſ. ſed nunquid præſumitur? ſub nu. 7. diſtinguens vt dicam infra quem ſimpliciter ſequitur Bal. in. d. l. ſi per errorem in prima lec. in fi. Angel. nu. 6. verſ. Quarto conclude. Roma. nu. 6.

Quòd non præſumatur ſcientia, ſed error, probatur.

Primo per regulam. c. Preſumitur ignorantia, de reg. iur. lib. vi. de qua

31 per glo. in. l. Verius infra de proba. ſed. l. ipſa non probat hoc. & de illius. l. materia loquitur. l. cum rem alienam. C. de lega. §. Non ſolum, cum ſeq. Inſti. de lega.

Secundo per. l. Si legibus. C. de Epiſ. audi. vbi ſponſus agens ad arras duplicatas, quia ſponſa propter diuerſitatem religionis coniugium recuſauit, debet probare quòd ſponſa id ſciebat ante cõtracta ſponſalia, & datas ar-

pe ordinario nam Prætorem poſteà præſidem appellat. Concludit tamen idem quod ſal. addens id quod dicitur de peregrino & aduena procedere etiam in ciue nouello, per ea quæ ſcribit Bal.in.l. Data opera col.v.ſub
34 nu.25.C.Qui accu.non poſſ. vbi vult quòd à pœna ſtatuti inducta præter ius commune, id eſt ex aliquo actu non punibile iure cõmuni, excuſentur aduenæ, & noui ciues qui poſſunt dici tirones, propter iuſtam ignorantiã. Roma.in conſi.291. Clariſsime. nu.3.per.l. Qui cum vno in fi.infra de re mili. vbi, ſed & ignoranti adhuc diſciplinam tironi ignoſcitur: & .l. Qui cõmeatus circa fi.eo.ti. Alex.in cõſ.36 Viſa inquiſitione: col.pe.nu. 6. lib.4. loquens in forenſi: & quando huiuſmodi ſtatutum non vigeret cõmuniter in aliis locis.

Ex predictis patet opiniones omnes relatas etiam vber. poſſe ad concordiam reduci quòd præſumatur uel non præſumatur error & ignorantia, ſecundum diuerſas qualitates perſonarum. Et in ſumma in terminis noſtris attendenda videtur diſtinctio ſpec.

Videtur etiam dicendum difficilius præſumi errorem & ignorantiam ex parte actoris, argumento.l. Qui in alterius, in fi. infra de reg.iur. Et diſtinguendum an litigans vſus fuerit conſilio aduocati. Et hoc quando ſortiuntur forum partes in eadem ciuitate, vbi diuerſa eſſent tribunalia, & diſtinctæ iuriſdictiones: ſed quando nullo modo ſortirentur forum in ea ciuitate, videretur conſideranda conditio & forma aduocati. Quid enim ſi aduocatus, vt ſalárium illius cauſæ lucraretur non monuit clientulum
36 de incompetentia iudicis?

Secundò no.ex tex.ibi, aut ſi cum reſtitiſſet, vnà cum Pau. caſt., caſum in quo voluntas coacta, non eſt voluntas: Regulariter cõtra.l.ſi mulier §. pe. ſupra quod me.ca. quæ regula fallit in caſu.d.l.ſi mulier §. ſi dos, & in aliis de quibus ibi in glo: & per glo.& Ab.in.c. Abbas, quod me.ca.

Rationem specialitatis in caſu.l.noſtræ aſsignaui ſupra in figuratione caſus, pro qua.l.i.&.l.fi.in prin.ſupra quod me. ca. Inueni poſteà rationem eandem adduxiſſe Curt. iun. hic in ſecunda not. numer. ſecundo, & tertio.

Ad.l.interdum infra quod ſal.tu.& ad alia contraria reſpondebo in glo, in ver.nulla.

37 Tertiò No.ſecundum Pau.ex eo.verſ. quòd non dicitur coactus facere is cui quid precipit iudex, niſi reſiſtat, opponens non teneri illud facere: quod Pau.ca.nu.5.dicit perpetuò notandum. & probari etiam dicit in.l. ait Pretor §. permittitur, ſupra de mino.ibi, Puto autem, ſi allegans mino-
38 rem eſſe compulſus fuerit ad ſolutionem, nihil ei imputandum.

Infert Pau.nu.6.ad queſtionem facti, de debitore cuiuſdam abſentis expulſi ob factionum diuerſitatem, vt fiebat olim in ciuitate Piſtorii, & proximis annis in ciuitate Senarum, concludens talem debitorem alteri ſoluentem non liberari à vero creditore niſi debitam fecerit reſiſtentiam ſuperiori precipienti. Idque voluit Barto.in.d.l. Ait prætor, in §. Permittitur de mino., Bald.in.l. Falſus, colum. penul. numer. 30. 31. C.De fur.

quem ſequitur Comen. conſ.185. S.Laurentius: in.2.col. ad fi.cum ſeq.
Idem prius in effectu ſcripſit Cy.in.l.Cum te.in vlti.addi.ſub numer.2.C.
Quod me.ca.tamen in.q.ibi formata quæ in facto contingit in ciuitate Pi
ſtorii,cõcludit quòd cum debitor expulſi detentus fuerit in palatio; eiq;
per aliquot dies fuiſſet denegatus neceſſarius cibus:& ita coactus cauiſſet
ſoluere petenti,& a carceribus liberatus,ſolueritt eodem die vel ſequenti,
non potuerit poſteà moleſtari a vero creditore: quia coactus promiſit, &
coactus ſoluit.nam,licèt in actu ſolutionis non fuerit adhibita compulſio,
tamen imminebat ſemper & inſtabat coniectura metus. pro quo videri
ait caſum in.l.Nouiſsimè.§.i.infra quod fal.tu.quãuis, vt ipſe refert, con-
trarium peſsimè & iniuſtè fuerit determinatum.Iſtud dictum Cyn.refert
Bal.explicitè in præalle.l.Falſus,col.pe. & implicitè in.l.omnem,in fi.C.
ad ſenatuſcon.tertul.dicens quòd terribiles mœtus conſiſtunt non ſolùm
39 in armis,ſed etiam in ſtatutis.Idemq; voluit Bar.in.l.creditor, in fi.princ.
infra de ſolu.& in trac.de Tirãnide col.4.ſub nu.20.dicens ſufficere debi
tori oſtendere pænale & graue,ordinamentum Ciuitatis ſuper hoc. Nec
ſibi contradicit Bar.in præalle.l.Ait pretór.§.permittitur.de mino., quia
ibi loquitur quando quis ſoluit ſimpliciter ad mandatum iudicis,nõ pre-
cedente aliqua deliberatione pænali Ciuitatis vel Principis.

Nec predictis obſtare videntur duæ.ll.in contrarium per Curt.iun.alle.
ac ſinè ſolutione dimiſſæ:ſcilicet.l.Nouiſsimè infra quod fal.tu.&.l.Pau-
lo Calimaco.§.fi.de leg.tertio. Nam quantum ad.l.Nouiſsimè,ibi datur
actio in eum qui cum tutor non eſſet,dolo malo,vt tutor author fuit.ſub-
dit tex.quid enim ſi compulſus,aut metu ne compelleretur authoritatem
accõmodauerit,non ne debebit eſſe excuſatus?Præſuponitur ergo in caſu
in quo excuſatur;non tacuiſſe ſe nõ eſſe tutorem;ſed reſtitiſſe: verùm mœ
tu compulſum, authoritatem accõmodaſſe: & dicitur mœtu compulſus
quis quando probabiliter timet compelli ex qualitate & cõſuetudine præ
cipiẽtis: ſeu equiparantur iſta,eſſe compulſum actualiter,& probabiliter
metuere compulſionem.

40 In.l.Paulo calimacho.§.fi.dicitur,quòd lite pendente inter hæredes ſcri
ptos & fiſcum,Maurus Colonus defuncti,iuſſu procuratoris Cæſaris,& ſic
iudicis,quinquaginta legata alumno,ſoluit fiſco.Præſuponẽdũ autem eſt
de facto procuratorem Cæſaris Maurum licèt excipientem, compuliſſe:
poſtquã lite pendente,iuſſit procurator Cæſaris:Et ideò heredes qui ob-
tinuerunt poſteà contra fiſcum tenebantur ſoluere legatario.Adde quòd
immò non videtur Maurum reſtitiſſe:vt ex infraſcriptis colligitur. Et erat
ibi dubitatio,quia hæres alumni,poſteà defuncti,petebat legatum ab here
de Mauri,quaſi fidei Mauri cõmiſſum eſſet,cui etiam quædã legata erant.
Et inquit tex.non videri eius fideicõmiſſum:ſed demonſtratum vndè ac-
cipere poſſit:& ideò heredem teſtatoris hoc preſtare debere.

Ille tex.videtur facere contra prædicta,quia ſi fidei Mauri cõmiſſum eſſet
heres eius teneretur,licèt Maurus compulſus ſoluiſſet. Poſſet dici quòd
ibi a principio lis pendebat inter fiſcum & heredem Iulii Seueri teſtatoris

non etiam inter Maurum: & Maurum non reſtitiſſe precepto procuratoris Cæſaris: meritò præſuponitur ibi quòd ſi fidei Mauri fuiſſet cõmiſſum teneretur hæres Mauri præſtare legatum, nõ obſtante ſolutione facta Procuratori Cæſaris abſq; reſiſtentia. Verùm quia fidei hæredis teſtatoris cõmiſſum erat, non fidei Mauri, non tenetur heres Mauri legatario, ſed heres teſtatoris. An autem heres Mauri teneatur heredi ſeueri teſtatoris, nihil dicitur ibi.

Quartò No. Pau. ca. nu. 7. caſum in quo compulſio iudicis idem operatur quod compulſio priuati: vt reddat actum nullum.

41 Voluit dicere quód in caſu. l. noſtræ, compulſio iuditis non tolleretur, ſicut nec priuati: licèt diuerſis modis: & tamen videbatur dicendum compulſionem iudicis cenſeri iuridicam: vt patet quando ponit reum ad torturam. Actus autem factus per compulſionem priuati nõ eſt ipſo iure nullus regulariter, ſed reſcindendus. l. ſi mulier §. pe. ſupra quod me. ca.

Reſpondet Paul. quòd hic non fiebat compulſio, ſuper iis quæ ad ipſius iudicis officium pertinerent, non enim debet querere iudex ſibi prorogari iuriſdictionem: argumento. l. Non diſtinguemus §. quæſitum, in princ. ſupra de arbi. ibi, & puto verè non cõmitti ſi dicat ad iudicem de hoc eundum, vel in ſe vel in alium compromittendum: & per regulam de qua in c. ea quæ fiunt à iudice de reg. iur. lib. 6. & l. factum a iudice infra eo. ſcilicet. De reg. iur. Tunc enim (inquit Pau.) parendum eſt iudici quando iubet ſubdito. l. Non poteſt dolo carere infra de reg. iur.

42 Aduertendum quòd etiam ſubditis licèt de facto reſiſtere iudici iniuſtè de facto procedenti, quando apertè cõſtat eum facere contra legem. l. Prohibitum, & ibi gloſ. in ver. reſiſtentibus. C. de iur. fiſ. lib. decimo. l. deuotum, & ibi gloſ. in ver. conceſſum. C. de meta. lib. xii. facit. l. Quoniam. C. de appella. optimus tex. in argumentum in l. Contumacia §. fi. infra de re iudi. Bart. in. l. vt vim, col. 2. ſupra de ius. & iur. & ibi Bald. notabiliter: q. 7. Iaſ. col. 4. Claud. de ſcyſel. lariſsimè in vi. car. cum ſeq. ſecundum pae. impreſſi., Bal. in. l. i. in repeti, col. 8. verſ. 12. queritur. C. vnica ul. tradit Alex. cõſ. 287. alias 144. Poſt redditum: col. i. verſ. Modo ſic: lib. 2. Fely. in. c. ſi quando, col. pe. in. 3. & 4. fallen. de offi. dele.

Glo. in ver. alium prætorem: ponderat, in his verbis probari ſuam opin. contra Guar. ſcilicet quòd error tam iuris quã facti impediat prorogationem iuriſdictionis, prout glo. deducit: & explicaui ſupra circa declarationem tex. Quòd autem iuriſconſultus hic dum dicit, alium Prætorem, loquatur de errore facti, probat glo. per. l. i. §. Si quis infra de iur. & fac. igno. vbi, ſi quis neſciat ſe cognatum eſſe, interdum in iure, interdum in facto errat: in iure ſi ſciat ſe liberum, & ex quibus natus ſit: neſciat autem habere ius ſuccedendi: ſi autem quis expoſitus fuerit, ſicque parentes ignoret, in facto errat. ſic in propoſito.

Glo. in ver. nulla iuriſdictio, in duas diuiditur partes: in prima declarat text. in ſecunda opponit, & non ſoluit, ſecunda ibi, ſed argumentum contra.

43 In prima, declarans text. quòd nulla iuriſdictio eſt, ipſo iure, addit duos alios caſus in quibus dõ actio annullat actum ipſo iure; vnum de quo in. l. ſi mulier §. ſi dos ſupra quòd me. ca. in dote metu promiſſa: alterũ de quo in. l. i. in fi. infra de autho. Tut. q. vbi, ſi tutor in ultos retentus ſit per vim, nõ valet quod agitur. Et ſic nõ videtur authoritas niſi ſpontanea ſit. Adde quæ ſcripſi circa intellectum dicti §. Si dos, in. l. iuris gentium §. Sed cum nulla nu. 28. & 30. ſupra de pac. defendendo glo. a Bar. & Ange.

44 Dicit Bal. in rub. de contr. quer. in queſt. in fi. in vſi. feudo. quòd volũtas coacta eſt voluntas in rebus proprijs, ſecus in adminiſtratoribus per. d. d. §. ſi. Aſſignat idem Bal. rationem in. l. ſub prætextu circa prin. C. de liere. actio. quia auctorare eſt accidens ſeu qualitas: & ſubſtantiæ ſunt fortiores qualitatibus. Refert & ſequitur Cur. iun. hic ad fi. ſub nu. 7.

In ſecunda parte glo. opponit de. l. Si vxor §. Item, & l. pe. infra eo. corrupta ſeu mendoſa eſt allegatio, vt aduertit Curt. iun. voluit alleg. l. ſi mulier §. pe. ſupra quòd me. ca. vbi coacta volũtas eſt voluntas; & aditio hereditatis metu facta tenet mero iure. Item opponit de. l. Interdum infra quod

45 fal. tu. autho. vbi, cum quis conueniretur à pupillo authore falſo tutore, licèt de hoc exciperet, fuit a Pretore compulſus iudicium accipere. Dicit tex. ipſi reo tametſi ſcienti ſe litigare, cum falſo tutore; quia fuit compulſus a iudice, dabitur in integrum reſtitutio aduerſus ſententiam contra ſe latam. Et ſic ibi compulſio iudicis non reddit iudicium ipſo iure nullum: quod videtur directò contra tex. noſtrum: & contra rationem ſpecialitatis aſſignatam ſupra.

Glo. hic nihil reſpondet, ſed in. d. l. Interdum, in ver. reſtitutio, opponens de tex. noſtro, ſoluit quòd ibi erat iudex ſuus, hic verò non ſuus. i. incompetens. Hanc ſol. ſequitur Curt. iun. hic nu. 6. poſt Alberi. ſub nu. 2.

Dicebam hic agi de intereſſe Iudicis ampliare volentis iuriſdictionem ſuam: & quòd ſimiliter iſta deciſio procederet vbicũq; compulſio iudicis fieret ad ſui cõmodum: ſed. l. Interdum loquitur in compulſione non reſpiciente cõmodum & intereſſe ipſius iudicis: & in caſu in quo ipſe iudex poterat ſua authoritate facere iudiciũ validũ & irretractabile. l. i. verſ. vide Pompo. ſcribit illo eo. tit. quod fal. tu. ibi, niſi fortè Prætor decreuerit ratum ſe habiturum. Et declarat Alber. in. d. l. interdum. Accedat regula de qua in. l. Patre furioſo ſupra de iis qui ſunt Su. vel alie. iur.

Finis ad Gloriam Dei.

Petrus Calæfatus Piſis profitens.

Summaria.

1 Intelligi poteſt dupliciter hæc l.
2 Caſus huius legis
3 Concluſio libelli demonſtrat actionem intentatam
4 Obſcura pactio ei nocet qui legem apertius dicere potuit
5 Probatio ingenuitatis patris non ſufficit ad probandam ingenuitatem filiæ vel filii.
6 Interpretatio verborum an ſit contra ſtipulantem
7 Iudicium redditur in [illegible]
8 Reus in exceptionibus dicitur actor
9 Lex hæc ſi quis, tam maſculum quam fœminam complectitur
10 Interpretatio verborum ambiguorum libelli, fit pro actore
11 [illegible] Reprobatur
12 L. non aliter ſecundo quando recederetur a propria ſignificatione vocabuli. Non approbatur
13 Limitatio tertia; quando per interpretationem actus redderetur nullus: Inepta videtur
14 Limitatio quarta, non placet
15 Verba in iudicio intelliguntur in fauorem proferentis
16 Obſcuritas nocet venditori proferenti
17 Verba obſcura interpretationem accipiunt contra emptorem proferentem
18 In dubio accipitur quod venditori nocet
19 L. noſtra de qua ambiguitate loquatur?
20 Interpretatio quid ſit in hac materia
21 Heres an declarare poſſit verba defuncti?
22 Intellec. l. ſi quis a filio §. ſi quis plures de leg. 1.
23 Iuramentum quando defertur a lege, poteſt heres ſubire
24 Procurator an poſſit in iudicio declarare intentionem principalis
25 Princeps poteſt declarare verba ſua ambigua
26 Prætor an poſſit declarare?
27 Iudex an poſſit ſuam ſententiam declarare, & proceſſeris?
28 Procurator prouincialis Cæſaris eſt clariſſimus, generalis verò eſt Illuſtris
29 Concordantur opi.
30 Interpretatio correctiua vel extenſiua fieri non poteſt per Iudicem
31 Iudicem quemlibet interpretari poſſe ſententiam ex actis, an verum ſit?
32 Arbiter vel arbitrator non poſſunt interpretari ſententiam ſuam
33 In contractibus fit interpretatio contra proferentem
34 Interpretatio fit etiam contra emptorem ſ. eic.
35 Eligere an quis cogatur pendente iudicio?
36 Declarationem colligi ex depoſitionibus teſtium, vel ex inſtrumentis productis,
37 Dictum teſtis ambiguum an poſſit Iudex ut declaretur teſtem repetere?

38 *Teſtes, iidem vel alii quando poſſunt examinari in eadem inſtantia vel alia ſuper eisdem articulis aut nouis, aut directò contrarius, remiſſiuè*
39 *Teſtis quando repetitur ad declarationem non tenetur iterum iurare*
40 *Teſti declarare debenti ſuum dictum debet prius totum ſibi legi*
41 *Stante ambiguitate circa idem in intentione actoris & reſponſione rei, an reſponſio rei ſit intelligenda ſecundum intentionem actoris?*
42 *Citatio an requiratur in tali declaratione?*
43 *Declarare dictum ſuum an poſſit teſtis pluſquam ſemel?*

TRanſeo ad interpretationem legis ſi quis intentione ambigua.eo.tit.de Iudi.quæ ſingularis eſt,& per quam vtilis, loquens in hæc verba:

Si quis intentione ambigua, vel oratione vſus ſit; id quod vtilius ei eſt,accipiendum eſt.

Hæc.l.cum vnaverborum ſtructura claudatur,non admittit literalem diuiſionem iuxta dictum Bal.in.l.Petens.C.de Pac.Nec poteſt ſummari melius quā ſonent verba ipſius legis.

1 Poteſt intelligi hæc.l.ſecundum gl.Bar.& alios,dupliciter:ſcilicet quòd
dum dicit de intentione ambigua referatur ad actorem; dum de oratione
ad reum:vel,quòd intentio dubia dicatur reſpectu vnius dictionis; vt verbi pertinere: de quo infra oratio ambigua,quando in tota ipſa oratione eſt ambiguitas:vt in.l.Quoties in ſtipulationibus,infra de ver.obl.vbi glo. ponit multa exempla,& Ange.hic nu.4.

Caſus effingi poteſt ſecundum glo.& Bar.per.l.verbū illud pertinere.ff.
2 de ver. ſigni. quia dixi in libello rem ad me pertinere: & poterat intelligi
iure proprietatis,vel poſſeſsionis. Aduerte tamen quòd ex concluſione
id cognoſcitur iuxta no.in.l.i.in prin.ff.de æden. Deci. conſi.62. In cauſa
3 quæ agitur:niſi dicas quod abſque alia concluſione fuit apposita in libello clauſula,ſuper quibus omnibus etc.vel Petens ſibi ius & iuſtitiam etc. iuxta tradita per Ange.Areti.in §.Omnium autem, col.9.nu.25.Inſtit.de actio.

Vel econtra reus confeſſus fuit rem pertinere ad actorem:vt hic in gloſ.

Rationes dubitandi adduci poſſunt.

Primo per.l.veteribus ſupra de Pac.vbi,pactio obſcura vel ambigua ven-
4 ditori & ei qui locauit,nocet:in quorum poteſtate fuit legem apertius cōſcribere. quæ ratiò etiam in iudiciis procedere videtur:ergo idem ius.l. Illud infra ad.l.Aquil.,l.A Titio de ver.obl.l.fi.C.Ad.l.falci.cum ſi.Quæ autem dicatur pactio obſcura vel ambigua declarat ibi gloſ.2.ſcilicet in.l. veteribus:& dictum fuit ſupra relatiuè.

5 Secundo per.l.neque natales.C.de proba.vbi:ad probandam ingenuitatem filiæ,nō ſufficit probaſſe ingenuitatem patris:cum etc.l.Non hòc.C. vn.cogna.vbi ſimplex poſſeſsio rerum hereditariarum non probat quem heredem:quia etc.&c.in præſentia,cum ibi no.de proba.quæ omnia iura

adduxit

adduxit Bar.hic in oppo.& in effectu adducũtur ad hoc quòd dubia pro
batio non releuat probantem; & ſic nec dubius libellus actorem deberet
releuare. Accedat quòd verba dubia teſtium recipiunt interpretationem
contra producentem. Doc.& Imo.in.l.Inter. ſtipulantem §.i.infra de ver.
obli. & Alex.nu.15.

6 Tertio per.l.ſtipulatio iſta.§.In ſtipulationibus de verb. obli.vbi dicitur
verba contra ſtipulantem interpretanda eſſe.

Alia plura poſſent adduci de quibus dicetur in no.& in glo..

Ratio decidendi ſummitur, ſecundum Bar.hic,ex.d.l.Inter ſtipulantem
§.i.ff.de ver.obli.vbi; diſſenſus vitiat ſtipulationem:vt ſi ſtipulatus fuerim
ſtichum, & ſentiam de vno; tu de alio:in iudiciis autem is petitus videtur
de quo ſenſerit actor; quia ſtipulatio ex vtriuſq; cõſenſu valet; iudicium
autem etiam in inuitum redditur. Et ideò potius actori credendum eſſe,
7 dicitur ibi,alioquin ſemper negabit reus ſe conſenſiſſe.

Sed illa ratio quòd iudicium reddatur in inuitum, non videtur tollere
rationem.d.l.veteribus:quòd in poteſtate actoris fuit legem apertius con
ſcribere.

Preterea ratio.d.l.Inter ſtipulantem §.i.nòn videtur procedere in reo,
ſed in actore tantum: & tamen lex noſtra,ſecundum glo. & doc. procedit
8 tam in reo quã in actore.Nec ſatisfacit reſponſio Curt.iun.hic, quòd reus
in ſuis exceptionibus dicatur actor.l.i.cum ibi no.ff.de Excep. quia reus
dicitur actor eo reſpectu quòd ſibi incumbat onus probãdi ſuas exceptio
nes,ſed non quo ad alia. Coniunge igitur cum.d.l.Inter ſtipulantem.§.i.
rationem æqualitatis ſeruandæ in iudicio.l.fi.C.de fruc.& lit.expen. Et
quòd non debet actori licere quod reo non liceat.l.Non debet actori in-
fra de reg.iur.Sed caue quia in d.§.i.dicitur,potius actori credendum eſſe
quã reo etc. Tamen loquitur tex.de iis quæ continentur in libello ipſius
actoris: Nec negat quòd reo magis credendum eſſet in iis quæ dixit in
ſuis exceptionibus dubiis.

Non obſtant igitur adducta in contrarium: quia ad primum reſponde-
tur vt proximè dictum eſt.

Ad ea quæ ſecundo loco adducta fuerunt, reſpondetur,vt per Bar. in.2.
oppo.quòd tex.noſter loquitur de verbis ipſorum litigantium,illa autem
iura in depoſitionibus teſtium,& ſic in probationibus quæ debent eſſe cõ
cludentes: vt latius per Bar.

Ad tertium reſpondetur vt dictum fuit circa primum.

Lego ſeù profero verba text. Si quis intentione ambigua vel oratione
vſus ſit, id quod vtilius ei eſt accipiendum eſt. ibi,ſi quis, tam maſculum
9 quam fœminam complectitur.l.i.infra da ver.ſign.ibi,ambigua, quid di-
catur ambiguum,quid obſcurum glo.in.d.l. Veteribus.Cetera verba de-
clara,vt ſupra nu.1.

No.primo ex tex.noſtro vnà cum Curt.iun. quòd verborum ambigùo-
10 rum libelli fit interpretatio pro ipſo actore.Quamplures tradit limitatio
nes & declarationes.

11 Primo limitatur, in criminalibus ſecundum Roma. in.l.Diuortio, in prin.nu.29.in 7.col.infra ſolu.ma. Mouetur per ea quæ ſcribit Bald.ibi.in 12.col.in verſ.Item no.& per.l.ſi preſes.ff.de pœn.

Sed Alexã. ibidem in tertia col.nu.xi.putat iſtud dictum Roma. falſiſſimum. Mouetur.

Primo: quia iure non probatur: ſecundo quia in criminalibus proceditur ad inſtar ciuilium cauſarum.l.Abſentem infra de pœn. quod ibi non videtur probari.

Tertio authoritate Bar.in.l.libellorum, in prin.,col.pe.nu.15.verſ.Quero aliquis percuſſit.ff.de accuſa. qui præſuponit diſpoſitionem.l.noſtræ procedere etiam in crimi.ſed in.q.ibi propoſita cõcludit in effectu quòd interpretatio non haberet locum; & ſic quòd in libello non comprehenderetur delictum commiſſum ante diem natalis Domini: ratione de qua ibi.

Reſpondet Alex.ad Bal.ibi, quòd loquitur quando teſtes non probabãt aliter quã concluderent verba accuſationis, vndè ſequitur regula quòd dubia probatio etc.& ita loquitur Bal.in.l.quoties.§.ſi quis ita.ff.de here. inſti.

Adde quòd Bal.in.d.l.Diuortio, in prin.in vlti.col. circa fi.ſequitur opi. Iaco.Butr. tenentis quòd.l.noſtra procedat etiam in criminalibus; Cum hac opi.tranſit Curt.iun.reprobando Roma.Et profectò.l.noſtra indiſtincte loquitur: ergo etc. Bald. autem loquitur vt ſupra retuli: &.l.ſi preſes, procedit, vt ſupra dixi de opi.Bal.primo loco relata: vel in ſententia, & ſic in verbis iudicis.Et prædictam opi.Alexã.ſequitur Ripa.in.l.Naturaliter §.Nihil cõmune nu.135.infra de acqui.poſſeſ.& ibi nu.136.ampliat procedere etiam in verbis ſupplicationis.

12 Secundo limitatur, ſecundum Alex.in.d.l.Diuortio, col.4.ſub num.12. quando recederetur a propria ſignificatione vocabuli, per.l.non aliter de leg.tertio.

Curt.iun.hic, ait limitationem periculoſam: quia verba libelli ſunt impropriãda vt libellus ſuſtineatur.l.ſed & ſi poſſeſſori §.Item ſi iurauero, & ibi Bar.& doc.infra de iur.iur.vbi ſi iurauero vſumfructum ad me pertinere, & agebatur de iis rebus quæ vſu conſumuntur in quibus propriè non cadit vſusfructus ſubſtinetur iuramentum.Et indè infert Bar. ad uerba libelli, ac etiam teſtium.

Saluat Curt.Alexã. quando ſecundum proprietatem uerborum poteſt ſubſtineri libellus.Mihi aliter uidebatur, & adhuc uidetur dicendũ quòd ubi habetur uerborum proprietas, ceſſat ambiguitas: & non loquitur iſta lex: niſi de proprietate ſermonis plura ſignificari poſſent ut per gloſ.in.l. Quoties in ſtipulationibus infra de uerb.obli.& Ange.hic. Et in caſu.d.§. Item ſi iurauero, non erat ambiguitas: quia conſtabat de quo habebatur ſermo.

Tertio limitat Curt.iun.hic, ſecũdum Alex.in.d.Diuortio, col.4.uerſ.2
13 moueor, quãdo per interpretationem, actus redderetur nullus. Miror de Alexã.

non dicam de Curt. Nonne hæc lex dicit id quod vtilius eſt dicenti, accipiendum eſſe? quomodo ergo poſſe vtilius fieri interpretatio annullatiua libelli?

Quarto limitat Curt. ſecundum Alex. loco prealle. ver. 3 contra Ro-
14 ma quando benignior eſſet interpretatio intelligendo in fauorem producentis, ita Alex., ſed Curt. dicit in fauoré rei; ſed iſta nullo modo placét: quia.l. noſtra clarè loquitur: dicens: id quod vtilius ei eſt accipiendũ eſt. Et aduerte quod Alex. in d. l. Diuortio, loqui videtur de interpretatione depoſitionis teſtium, que diuerſa eſt a materia noſtra.

Quatuor alias limitationes ponit curt.iun.hic de quibus infra dicetur, Adde Rip. in ſupralle.§. Nihil cõmune ſub nu. 137. & 138. proſequentem, breuiter tamen, multas limi.

15 Secundo no. generaliter ſecundum intellec. Bar. & cõm.quod in iudicio verba debent intelligi in fauorem proferentis.

Contra iſtud no., vltra ea que ſupra adducta fuerunt pro ratione dubitandi, multa facere videntur.

16 Primo.l. labeo ſcribit obſcuritatem infra de contra. emp. Vbi obſcuritas nocet potius ei qui dicit: quia potuit re integra apertius dicere.

17 Secundo, l. ſi in emptione in prin. eo. ti. De contra. emp. vbi ſimiliter verba debent cõtra proferentem accipere interpretationem in illa. l. erat emptor: in alia prealle.erat venditor.

18 Tertio. l. Cum in lege eo. ti. De contra. emp. Vbi primum ſpectari debet quid actum ſit: ſi non id appareat, tunc id accipitur quod venditori nocet.

Quarto. l. ſemper in ſtipulationibus infra de reg. iur.

Quinto. l. Cum ex pluribus, cum ſi. de quibus ibi in glo. infra de manu. teſta.

Ad quatuor predicta iura reſpondetur per ea quæ dixi ſupra in rationibus decidendi quod illa loquuntur in contractibus lex. noſtra in iudiciis, declarando vt ibi.

Ad. l. Cum ex pluribus, cum ſi, reſponde quod ibi erat omnimoda incertitudo nec poterat vllo modo conſtare de volũtate teſtatoris defuncti
19 & ambiguitas ibi erat in facto ſicut in. l. Duo ſunt Titii De teſtã. tute. hic autem loquitur.l. noſtra de ambiguitate conſiſtente in iure, propter ſignificationem verborum prolatorum, quæ recipiũt interpretationem a iure prout eſt vtilius proferenti, Bal. hic in prima lec. in prin. hoc. 2. no.

Glo. vnica in ver. intentione: diuiditur in duas partes. in prima declarat tex. Et hæc pars fuit expedita ſupra in ipſius tex. declaratione. In 2. colligit no. ex hoc tex. 2. ibi, & no. omiſſa igitur prima parte.

Secunda pars ſubdiuiditur in quinque: In prima quod is qui dicit in iudicio interpretari poteſt dictum ſuum: in ſecunda de Principe: In tertia de pretore: In quarta ſecus eſſe in cõtractibus: In quinta. An quis cogatur eligere ſeu declarare. Partes patent per ſe.

Circa primam particulam: in qua habetur quod in iudicio ei qui dicit

permittitur interpretari: ſequitur quod alius non poterit: quia interpre-
20 tatio nihil aliud eſt quam declaratio voluntates abſconſæ, cuius ſecretum,
nemini patet niſi Deo ſecundum Ange. hic in 2. col. nu. 4. Hinc ſequitur
ſecundum eum.

Primò quod heres declarare non poterit. alleg. glo. ſing. hoc dicentem
21 in .l. Idem Pompo. ſcribit ſi frumentum, in §. fi. infra de re. vendi. nihil
tamen alle glo., ſed eam ſequitur Bar. hic nu. 3. Pau. ſub nu. 2., Alberi.
circa fi. poſt Oldra. qui alle. l. Generalirer poſt prin. C. De re. cre. ibi, cũ
multũ diſcrepet iuramentũ hereditarium a principali ſacramento: Fulg.
hic ſub nu. 2. Curt. iun. col. 13 ſub nu. 15. Adde Bal. in prima lec. in 2. no.
Bar. in l. Naturaliter §. Nihil cõmune, col. 6. nu 13. infra de acqui. poſs.
& in.l. ædita, col. 4. nu. 9. C. De æden. per prealle. glo. cum tex., & per
tex. iuncta glo. in d. l. Inter ſtipulantem §. 1. vbi etiam ipſe. Bart. nu. 9.
Adde Rip. in. d §. Nihil cõm. nu. 139. & 140. qui tandem videtur velle
quod etiam heres declare poſsit: quia hæc interpretatio fit a lege prima,
dixit Comen. & Alex. ibi et in cõſilio. 55. Quoniã: nu. 13. lib. quinto. Sed
hoc vltimo loco voluit Alex. quod vbi ambiguitas cõſiſteret in facto requi
reretur expreſſa declaratio et interpretatio libellãtis. vi. infra ſub nu. 23.
22 In contrarium facit. l. Si quis a filio §. ſi quis plures infra de leg. primo.
Vbi ſi quis plures ſtichos habens, ſtichũ legauerit, ſi non apparet de quo
ſticho ſenſit, preſtari debet quem heres elegerit.

Bar. ibi reſpondet quod in illo tex. interpretatio nemini nocet: cum le-
gatarius agat de lucro: ſed in iudicio, declaratio heredis actoris poſſet no
cere reo, ſi ſuper declarato reus non faceret ſeu facere poſſet defenſiones.
Et ita in effectu ſoluit Alex. in d. §. Nihil comune, col. 21. nu. 52. ſequẽs
glo. ſuprallc., reprobata opi. Roma. qui in contrariũ mouebatur per. d. §.
ſi quis plures. Et ibidem Ias. col. 23. cum ſeq. num. 96., poſt multa, ſequi
tur predictam opi. glo. & Bar. & cõm. [illegible] quod. d. §. ſi quis plures lo
quitur in diuerſis terminis: Et quod non ſit bona reſponſio tradita, quia ſi
reus non haberet defenſiones, non foueret ius ergo &c. Procedit diſpoſi-
tio. d. §. ſi quis plures, quia re exiſtente obſcura, heres liberatur, minimũ
ſoluendo prout dixi in prealle. l. ædita, ſub nu. 159. per. l. Nummis infra
De leg. 3.

Deci. verò in prealle. l. ædita, col. xi. nu. 50. inclinat contra opi. cõm. vo
lens quod heres poſsit declarare volũtatem defuncti. Mouetur vltra predi
cta, quia eiuſdem poteſtatis eſt heres cuius erat defunctus. l. heredem, de
reg. iur. Et reſpondet ad id quod dixit Bal. in. l. 3. in prin. ad fi. ff. de iur.
iur. ſcilicet quod ſi ex forma ſtatuti ſtetur iuramento accuſatoris de dãno
dato, & obierit accuſator antequam iurauerit, non admictetur heres ad iu
randum per. d. l. Idem Pompo. ſcribit ſi frumentum. & prealle. l. genera
liter, in prin. C. de re. cre., reſponde: inquam ſpeciale videri in iuramento
per rationem poſitam in. d. l. generaliter. Adde Ias. in. d. l. Inter ſtipulan
tem §. 1. ſub nu. 7. tenentem contra cõm.
23 Preterea ſecundum Deci. in d. l. ædita quando iuramentum defertur a
lege

lege, poteſt heres illud ſubire, licèt ſecus, quando defertur ab homine: id que voluit Roma.in.l.pe §.hoc iudicium, nu.6.&.7.ff.Ne quis eum qui in ius voc.etc. Rationem differrentiæ aſſignat Roma. quia ille qui voluit deferri iuramentum parti, motus fuit propter probitatem perſonæ: quæ ratio non cadit in perſona heredis, & ita concordat opi. ſequitur Alexan. ibi, quædam alia adducens ad corroborationem, & concludens in effectu, quod vbi heres non haberet veram notitiam: non poſſet ei deferri iuramentum: ſecus ſi haberet ueram notitiam & ita procedant dicta Bartol.in.l.Admonendi, in vlti.col.infra de iur.iur.& Bal.in.l.In bonefidei col.fi.C.de re.credi.vbi de iuramento in defectum probationum.

Et in terminis.l.noſtræ, Bal.hic in prima lec.in princ.in.2.no. dicit quod hic verba recipiunt interpretationem a iure: nec obſtare.d.l.Idem Pōpo. ſcribit ſi frumentum.§.fi, quia illa procedit, quando ambiguitas conſiſtit in facto, ſecus ubi in iure propter ſignificationem verborum prolatorum. Sequitur Alex.in.d.§.Nihil cōmune, col.21.ſub nu.51.concludens, declarationem pendere ex probationibus factis. Et hæc eſt vera declaratio: quare ſi probationes eſſent ambiguæ ſicut verba libelli, non poſſet actor obtinere: niſi quod minimum eſſet. Idque vtilius eſſet actori: vt aliquid obtineret. Intelligo in actione perſonali: quia promiſſus fuerit Stichus: Secus in reali pet.l.Idem Pompo.ſcribit ſi frumentum §.fi.infra de re. ven. quia in ea ago ad Stichum meum quē poſſides tuque plures poſsides Stichos. Si ergo non probaui de dominio certi Stichi a te poſſeſsi, non poſſum obtinere.

Vi.etiam Iaſ.in.d.l.inter ſtipulantem.§.i.col.pe.poſt Bar., Alexā.& alios ibi: & præſertim Bar.& tex.quem ipſe alle.ſcilicet.l.ſi ſtipulatus fuerim, in prin.infra de ver.obli.vbi electio tranſit in heredem.

Adde Rube.Alex.in repe.d.l.naturaliter.§.nihil cōmune, nu.296: ſequētem Bal.hic, & explicantem non dici in hac.l.ſtari declarationi partis, ſed legis, prout vtilius ſit proferenti: licet Ripa.ibi ſub nu.37.dicat, id quod vtilius eſt ex declaratione facienda per proferentem.

24 Queritur quid de procuratore an poſſit declarare in iudicio ambiguam principalis ſui intentionem? Ange.hic in.2.col.nu.4.& Paul.ca. ſub nu.2. dicunt quod non niſi haberet ſpeciale mandatū & expreſſum ad declarandū, Idem voluit Bart.in.d.l.Inter ſtipulantem §.i.col.fi.nu.9.de ver.obl. ſic etiā dixit econtra quod ſi datus fuerit libellus a procuratore habente ad ſic petendum ſpeciale mandatum, declarabit dominus: alias procurator per.l.In ſeruo de libe.ca.ubi non preiudicat domino mandanti emi ſeruum, ſi procurator ſcienter emit liberum: ſed preiudicat econtra, ſi mādans ſciuit procurator ignorauit: & per no.in.l.Cum mancipium infra de ædili.edic. Et ſi procurator nollet declarare, teneretur domino, cūm ſequeretur abſolutio rei, nō facta declaratione. Sequitur Alexan.ibi col.3.nu.9.

Iaſ.ibi, col.pe.nu.9.ait poſſe teneri contra: ſcilicet quod etiam procurator generalis poſsit declarare uerba ambigua libelli oblati a principali: quia inſtantia cauſæ & iudicii tranſit in procuratorem. Affero meliorem

rationem pro iſta opi. Iaſ., ſal tem pro parte actoris: quia poteſt & ſolet prævidere, & ante deliberare, & tradere inſtrumenta cauſæ ipſi procuratori: quinimmò a cõmuniter accidentibus, iſti procuratores cauſidici, ſunt inſtructiores quã ipſi principales, licet oblatio libelli fiat nomine principalis & preſertim quando de conſilio aduocati fuit cepta cauſa, qui adhuc patrocinium preſtet.

Si tamen eſſet aliquid, conſiſtens in facto ſimpliciter, de quo veriſimiliter procurator non haberet notitiam, tunc putarem procedere dictum Bart. & doc. finge quòd actor inopinatè diſceſsiſſet, & nomina teſtium non patefeciſſet ſuo procuratori. Et eorum intentio talis fuit: Nam Bar. in. d. l. Inter ſtipulantem §. i. in fi., ait, omnia, quæ ſupra dixerat, non poſſe declarari per ſucceſſorem vel ſimiles, intelligere quando declaratio cõſiſtit in mera voluntate, ſecus in declaratione, quæ fit per veriſimilia. l. ſemper in ſtipulationibus infra de reg. iur.

Ego autem concludendum clarius puto, vt ſupra dixi ſecundum Bal. hic & Alex. in. d. §. nihil cõmune, & quando declaratio conſiſtit in mera volũtate vt in terminis. d. l. Idem Pompo. ſcribit ſi frumentum §. fi. de re. vendi. etiam fieri poſſet per heredem uel procuratorem probando: quia de illo Herote habebat defunctus inſtrumenta: ſed ſi teſtes ſimpliciter probarent, Herotem eſſe actoris, probatio eſſet dubia, quia plures pòſsidebat Herotes reus, & iſto caſu liberaretur reus ſoluendo deteriorem: nam licet dubia ſit probatio reſpectu certi Herotis, tamen non eſt dubia reſpectu vnus Herotis.

Circa ſecundam particulam ſecundæ partis glo. quòd idem ſit in principe per. l. Neratius infra de reg. iur. Adde tex. cum ibi no. in. l. prima. C. de legi.

26 In tertia parte gl. dicit idem in Pretore. alleg. l. *in conuentionalibus infra* de ver. obli. vbi: In conuentionibus ſtipulationibus contractui formã dant contrahentes: enimuerò prætoriæ ſtipulationes legem accipiunt ex mente prætoris qui eas propoſuit. Adde. l. i. inſi. infra de preto. ſtipu. vbi, ſi quid ad di vel detrahi, vel immutari in ſtipulatione oporteat, prætoris erit iuriſdictio.

Aduerte quòd dictæ. ll. non probant pretorem poſſe declarare ſtipulationem iam factam, & pro abſoluta habitam, ex mente ſua ſcilicet ipſius Prætoris viuentis, ſed ſecundum iura, & quatenus procedit de mente pretoris mortui, & ſic iuris prætorii, ſi controuerſia oriatur inter partes. Et ita in effectu declarat Bar. in. d. l. i §. fi. nu. 2. alleg. l. ſi finita, in princ. de damn. infec.

27 Iuxta predicta quæritur an iudex poſſit ſuam ſententiã declarare vel ſui preceſſoris? De his Bart. in. l. Ab executore, in prin. col. 2. nu. 5. 6. 7. & col. 3 nu. 9. infra de appel. vbi concludit maiores iudices poſſe: nõ autem inferiores, non habentes merum imperium tex. ibi loquitur de preſide & procuratore Cæſaris quòd poſſint ſuã ſententiam declarare. Procurator autem Cæſaris non videtur cenſeri inter maiores magiſtratus. patet quia eſt in fe-

rior

etiā preſide, nec haberetur mulctandi.l.2.&.3.C.De mo.mulc. quod tamen habet preſes.l.fi.C.eo.ti.& cōſtat ex traditis in.d.l.i. ſupra de offi.eius, quod ii qui ſunt inferiores preſide nō dicuntur maiores magiſtratus: Poteſt dici quod et ipſe Procurator Cæſaris eſt clariſsimus, intelligēdo de procuratore prouinciali: procurator in generalis qui dicitur comes rerū priuatarum eſt illuſtris, vt ſcribit Alberi.in rub.ſupra de offi.procura. Cæſa. Dixi in.d.l.1. De offi.eius, nu.32.

In quantum Bar.in d.l.Ab executore nu.9.dicit iudicem poſſe declarare ſeu interpretari ſententiam ſui preceſſoris: cum idem ſit tribunal & verè idem iudicium & idem iudex per.l.Proponebatur infra eo., ſed heredes non poſſe declarare voluntatem defuncti, quia non eſt eadem perſona verè ſed ficte. poſſet dici, quòd nomen heres, eſt nomen iuris, ſicut nomen iudicis: niſi defendendo Bar., cōſideres quod heres nō eſt nomen cōueniens defuncto, ſicut iudex eſt nomen cōueniens etiam preceſſori, & verè.

Sed idem Bar.in.d.l.Inter ſtipulantem §.i.nu.10.contrarium voluit ſcilicet quod ſicut heres non poteſt, ſecundū eum, declarare voluntatem ſeu intentionem ambiguam defuncti, ita nec iudex ſucceſſor poſsit declarare inquiſitionem preceſſoris: eadem ratione. Iſta tamen intelligit ibi nu.12.quando declaratio pendet ex mera voluntate.

Alex.in.d.l.Inter ſtipulātem §.i.col.3.nu.15. latè articulum diſcutiens refert cōtrarietatem Bar.ac etiā Bal.& tandem ait opinione poſſe concordari ſecundū Ange.Imo.& Raph.ſic.

Aut loquimur de interpretatione facienda ex veriſimilibus coniecturis & ex actis, & tunc poſsit: & hoc permittatur cuicunque iudici.l.Voluntatis, cum ibi no.C.De fideicō.Vbi voluntatis defuncti queſtio, in eſtimatione iudicis eſt: &.l.In obſcuris infra de reg.iur. Vbi in obſcuris inſpici ſolet quod veriſimilius eſt, aut quod plerumq; fieri ſolet: ſed aduerte quod in diuerſis terminis loquuntur; Aut de interpretatione quæ fit ex mera voluntate, vt ſi iudex condemnauit in amputatione manus, & tūc non poterit interpretari: ſed ſtabitur interpretationi legis quod de minus potenti manu intelligatur, per.l.ſi preſes infra de pœn. Adde.l.Interpretatione, illo eo.ti.glo, & doc.in auten.ſed nouo iure.C.De ſer.fugi.

30 Iſta nō intelliguntur de interpretatione correctiua.l.Iudex poſteaquā infra de re iudi.l.i.in fi.de queſti. Nec de eſtenſiua.l.Paulus, prima, de re iudi.ſed de cōgrua verbi vel orationis expoſitione.Et vi. omninò Bar.in preal le.l.Ab executure, in 2.col. cū ſeq.nu.7.vbi plura ponit exēpla. ſed primū videtur periculoſū: ſcilicet quod ſi iudicauit aliquem videntiā cōmiſiſſe poterit poſteà declarare de qua ſenſerit: alias de priuata intelligeretur.d.l.ſi preſes, de pœn. ſed non videtur verum quod in caſu propoſito declarare poſſet: vt probatur in ea.l.ſi preſes; ibi quod ſi non diſtinxerit preſes &c.et glo.ibi dicit, in ſententiando.

Defende Bar.intelligendo ipſum quando ex actis & probationibus factis faceret iudex declaratione: quo caſu nō procederet diſpoſitio.d.l.ſi preſes. & ſi diceres, ergo illa.l.procedet, quando teſtes ſimpliciter probant vim ſed non publicam vel priuatam, cōcedo: declarando vt ibi per Bart.ſi fuiſti ac-

cuſatus quod aliquem deieciſti inferendo ſibi violentiam, nec dixit accuſator, an cũ armis vel ſine armis: & ſic poteſt intelligi de vi priuata ſine armis, & de publica, cum armis: & teſtes ita ſimpliciter depoſuerunt.

31 Aduertendum autem quod Alex. in d. l. Inter ſtipulantem §. i., cõcludit vt ſupradictum eſt, quem liber iudicem poſſe interpretari ſententiam ex factis: & hoc videtur cõtra d. l. Ab executore in prin. ibi. ſi tamen is interpretandi poteſtatem habueri veluti Preſes prouinciæ, aut procurator Cæſaris. quaſi velit tex. quod aliis iudicibus inferioribus non permictatur: & ſic fieri deberet interpretatio per Iudicem ſuperiorem per viam appellationis: vel etiam aliter, vt infra dicetur de ſententia arbitri: vi. etiam Ianfr. de Oria. in. c. Quoniam contra falſam de proba. in ver. interlocutiones & appellationes, nu. 27.

32 An autem arbiter vel arbitratur poſſint ſuam ſententiam interpretari? Comen. conſilio 142. Ser Petrus: in primo queſito, tenet quod non, cum maioribus iudicibus concedatur. Et de arbitro loquens Alex. idem tenet ratione predicta, in con. 18. Circa dubia: nu. 2. col. 7. niſi a partibus fuerit hoc eſpreſſe conceſſam in cõpromiſſa; preſertim poſt tempus cõpromiſſi, et tradit Curt. iun. hic in fi. nu. 22. latè Marc. Branc. in trac. De Compromis. q. viiii. prin. in 23. queſito, In 12. tomo, vbi quod Iudex ordinarius eã declarabit

In quarta partic. glo. dicit ſecus eſſe in cõtractibus: cũ in eis fiat interpre-
33 tatio contra proferentem. allegat quatuor. ll. ſcilicet.

L. Veteribus. ſupra de pac. quam induxi in figuratione caſus.

L. labeo. ff. de contra. emp. de qua dixi in ſecundo no. ſed hic repete; & adde quod eſt declaratiua d. l. Veteribus.

L. Cum in lege eo. ti. de contra. emp. de qua ſupra in 2. no.

L. quicquid aſtringende, in prin. de ver. obli. ibi, aut certè ſecundum promiſſorem interpretamur: quia ſtipulatori liberum fuit verba latè cõcipere.

Adde alia iura que allegaui in 2. no. Et aduertentur eſt, quod interpretatio
34 fit contra proferentem, ſeu contra eum, in cuius fauorem verba apponũtur: & ſic etiam contra emptorem, ſi is aliquid pro ſe proferat, vt eſt tex. in l. ſi in emptione, in prin. infra de contra. emp. ibi, eum ſtichum deberi, quem venditor intellexerit. in emptione enim fundi dictum erat accedere ſtichũ ſeruum. Et declarat glo. in d. l. labeo ſcribit obſcuritatem, & latius glo. mag. in d. l. veteribus.

In. v. & vlti. partic. glo. Queritur an quis cogatur eligere pendente iudi-
35 cio? Reſpondet glo. argumentũ eſſe quod ſic, in. l. i §. Quia autem in fi. ff. Quo. lega. ſed ille tex. loquitur propriè in electione duarũ actionũ propoſitarũ: dicitur. n. ibi, quod ſi incertum ſit an quis pro legato an pro herede, vel pro poſſeſſore poſſideat, inſtituenda eſt hereditatis petitio, ac etiam interdictũ, quorũ legatorum, illa enim datur, ſi poſſeſſor pro herede vel pro poſſeſſore poſſideat; cum regulariter petitio hereditatis non detur contra titulo poſsidentem: illud verò datur, cõtra poſſidentẽ pro legato: quia non poteſt regulariter legatarius capere poſſeſsionem rei legatæ, propria authoritate, vt in ea. l. i. in prin. Expedit. n. heredi vt retentione & detractione falcidiæ vti poſſit. l. i. in fi. C. eo. quo. leg. & aſſignatur ratio, in d. l. i. in prin. ff. quo

lega.

lega. ne quis ſibi ipſi ius dicat. vult ergo I.C. in d §. quia autem, quod ſi he res ea ratione incertus ſit, vel quoties incertum eſt ex facto aduerſarii, quę potius actio teneat, poſsit actor duas actiones proponere in libello, proteſtans ex altera tantum ſe conſequi velle quod ipſum contigerit. Et ſic nō loquitur ille tex. in declaratione intentionis ambiguæ, nec quod actor teneatur eligere, in caſu illius. l. licet probet extra illum caſum actorem debere eligere qua actione vti velit.

Bar. hic dicit nu. 2. quod aut quærimus de electione, & declaratione facienda ante litem conteſtatam, vt reus poſsit deliberare, an velit cedere vel contendere, & cogitur actor declarare, & eadem ratione reus ſuā exceptionem alias ſecus. l. i. in prin. ſupra de æden. quæ clara eſt. l. ſi defenſor §. Illud infra de interro. actio. qui tex. ſimiliter clarus eſt. Et ſubdit Bar. quod declaratio,

36 quoad probationem de neceſsitate fieri debet: vt dixit ſupra in verſ. Tamen eſt aduertendum: ſed ex ibi dictis patet ſufficere declarationem colligi ex depoſitionibus teſtium, vel ex inſtrumentis productis. Et declarat Bald. hic in prima lec. verſ. Item ſi probatio ſit clara: quod ſi probatio ſit clara, nō nocet petitio ambigua. ſic Fulg. ad fi. primæ col. Curt. iun. nu. 15.

Extra glo. mouet Bar. duas. q. q.

Primam quid ſi dictum teſtium ſit ambiguū? Reſpondet quod iudex, poteſt ſi ſibi videbitur, facere quod teſtes ipſi declararent. alle. §. quia verò et

37 ibi no. in auten. de teſti. tex. nō probat, ſed glo. in ver. nō habebit, circa medi. alle. etiā tex. in. c. Cum clamor, de teſti. & ibi no. in gl. vbi gl. dicit quod Iudex ex officio facere debet, & ceſſabit timor ſubornationis. c. In preſentia cum glo. in ver. dubium, de proba: tex. ibi nō facit, ſed glo. poſt med. vnde dixit Bar. in. l. 2 §. Creditum ff. ſi cer. pet. quod cautius faceret iudex ſi iterū pro teſtibus, mitteret, vt declararent, qualiter eorum dictum intelligerent.

Ab. tamen in. d. c. Cū clamor col. 2. nu. 1. dicit Iudicem poſſe ſine iniuria alicuius, non interrogare iterum. Et quando poſsit repeti teſtes, ſcribit Bar. in l. repeti ff. de queſtio. & ibi Alex. in apoſtil.

Quādo autem iidē teſtes, vel alii poſsint examinari in eadē inſtantia vel in

38 alia, ſuper eiſdē articulis aut nouis, aut directō cōtrariis, plenè tradit Maria. ſozi. in. c. Fraternitatis. de teſti. Vbi in xi. prin. artic. ponit 54. caſus in quibus fallit illa regula quod, publicatis atteſtationibus, nō poſsūt recipi teſtes.

Et dictum Bar. hic: ait Curt. iun. in pe. col. nu. 17. communiter recipi, intelligendo quod non fiat ad partes inſtantiam.

Nec tenetur teſtis, tali caſui iterū iurare, ſecūdū Bal. in. l. heredes palā, in §.

39 Sed ſi notā infra de teſta. & ibi Pau. ca. in §. ſi quid, nu. 4. Bal., & Pau. ca. in auten. Hoc ſacramentū. in prin. C. De Iur. iur. propter cal. dan., per illum tex. Sozi. con. 214. In cā Honofrii: col. pe. ſub nu. 7. lib. 2. Deci. in d. l. 2 §. Creditū, col. 2. & ſeq. nu. 10. infra ſi cer. pet. Curt. iun. hic nu. 18., Alex. in. l. Qui bona §. ſi ſtipulatus in fi. infra de dam. infec. reſpondens ad illum tex. per quem cōtrariū dixerat in apoſtil. ad Bar. in. d. l. repeti. de queſtio.

40 Debet autem teſti declarare debenti ſuū dictum, id prius totum ſibi legi. Bal. in. l. fi. C. Plus vale quod agi. Curt. iun. hic, col. pe. ſub nu. 18.

Circa vltimam. q. Bart. quid ſi circa idem, intentio actoris, & reſponſio rei

ſit ambigua? Exemplum: dixit actor rem ad ſe pertinere reſpondit reus credere rem ad ipſum actorem pertinere. An reſponſio rei ſit intelligenda ſecũdum intentionem actoris, vel ſuam?

Dicit Bar. quòd quando actoris intentio eſt certa & limitata, reſponſio rei ambigua, debet intelligi ſecundum intentionem actoris, vt videatur reſpondere ad interrogata. l. ſi defenſor §. i. infra de interro. actio. quãdo verò actoris intentio eſt ambigua, & ſimiliter reſponſio rei, quilibet eorum poteſt interpretari ſuam intentionem, vt vult: & ſic non videbitur reus confeſſus, ſecundum eius interpretationem, ſecundum Bar. dicentem eſſe caſum hic, & ſic intelligi glo., & eſſe notandum. Bar. intelligit de glo. noſtra in prima parte, ibi, quæ verba exponuntur vt ſit debita etc. Sequitur Curt. iun. nu. 19. nullam faciens mentionem tenentium contrarium.

Sed iſta opin. Bartol. non videtur vera: quia fieri debet interpretatio vt actus ſubſtineatur. l. quoties in ſtipulationibus infra de verbor. obligatio. cum ſi. & in obſcuris accipere debemus, quod minimum eſt. l. ſemper in ſtipulationibus, de reg. iur. Idq; in effectu voluit Ang. hic ſub nu. 2. dicẽs quòd ſi actor ſimpliciter dixiſſet rem ad ſe pertinere, & reus fuiſſet confeſſus, glo. iſta procedit: quia, nullo alio apparente, ſemper ſequi debemus minimum. Et clarius explicat Pau. ca. nu. 4. quem vi. Defendi tamen poteſt Bar. intelligendo ipſum quòd non intelligatur ſecundo caſu prædicto, reum confeſſum intentionem actoris, ſecundum ipſius actoris interpretationem; ſed ſecundum declarationem rei. Et ſic eo modo quo vtilius ſit reo, dummodo actus non pereat. Sic. n. loquitur glo. & declarant Ange. & Pau. ca. ſed Cur. iun. non videtur benè percepiſſe mentem Bartol.

42 Vlterius queritur an in tali declaratione facienda, requiratur citatio partis? Ange. hic in. 2. col. verſ. vltimò ſcias, dicit quòd ſic, ſi non ſit preſens. Sequitur Curt. iun. nu. 20. per. l. de vno quoq; infra de re iudi.

Verius mihi videtur contrarium: cum nihil de nouo faciat: per. l. heredes palàm §. ſed ſi notam infra de teſta. cum ibi no. per Bal. & Pap. ca., licèt declaratio facta debeat notificari parti vt ſciat ſuper quo defenſiones facere debeat.

43 Poſtremò queritur an fieri poſſit huiuſmodi declaratio, pluſquã ſemel? Ange. col. 2. ſub nu. 4. Pau. nu. 3. Curt. iun. nu. 21. dicunt non poſſe. Allegant glo. in. l. Quicquid aſtringendæ, in prin. in glo. 3. circa med. infra de ver. obl. Multa poſſent adduci ad confirmationem, quæ non proſequor. Adde quæ ſcripſi in. l. ædita nu. 157. vſq; ad 160. C. de eden. in materia emendationis declaratoriæ poſt Bar. ibi col. 4. nu. 9. & alios ibi per me citatos. Finis ad gloriam Dei, & huic legi, & lectionibus huius anni.

Petrus Calæſatus Piſis profitens.

CHARTARVM SERIES

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ. Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes ſunt terniones præter Ee duernionem.

FLORENTIAE

Apud filios Laurentii Torrentini, & Bernardum Fabronum Socios. 1564.

Cum priuilegio.

